

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Liber IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

DECRETALIU GREGORII PAPÆ IX. LIBER IV.

Est explicatum in Libro III, Statum Clericorum & Religiosorum, causasque eorum proprias, in Judicio Ecclesiastico agitandas, Compilatio Gregoriana in Libro IV. transit ad statum & causas Matrimoniales, ferè Laicorum proprias, in eodem tamen Tribunali decidendas, dum nobis proponit Magnum Matrimonii Sacramentum, atque imprimis ipsum Sponsalium ac Matrimonii contractum, dein hujus varia impedimenta, demum effectum illius ac indissolubilitatem. Quamvis autem statum conjugalem fugiant personæ Ecclesiasticæ, Laicales autem pleræque ardent, licet non semper ex debito fine, qui utique præstantissimus & sanctus est, concupiscant, aliæ autem averfentur; nihilominus exacta Sponsalium, Matrimonii, ac eorum, quæ in hoc Libro IV. tractantur, cognitio omnibus omnino summè necessaria est, siue conjugati existant, aut aliquando futuri sint, siue cælibes, Clerici, aut etiam Religiosi; quandoquidem non modò in publicis Consistoriis, verum etiam in secreto & sacro Pœnitentiæ Tribunali causæ Matrimoniales, cæque sæpius admodum difficiles & intricatæ, identidem occurrunt. Ubi quisquis imperitè judicaverit, in maxima incommoda, & gravissimum æternæ quoque salutis & se & alios conciet discrimen.

TITULUS I.

De Sponsalibus, & Matrimonio. SUMMARIUM.

1. 2. 5. Quid sint sponsalia de futuro.
 3. Quæ illorum forma, materia, & causa efficiens.
 4. Quæ de illis quæstiones tractanda.
 6. Fide inita per se non obligant.
 7. 8. Obligant tamen per accidens, casu quo obrita est copula, ad determinatè ducendam desolatam.
 9. 10. Ad quid teneatur seducens feminam absque promissione Matrimonii.
 11. Quibus verbis consensus Sponsalitiis.
 12. Et quibus signis sufficienter exprimatur.
 13. Sponsalia non sunt sine repromissione.
 14. Seqq. Metu injuste extorta valent.
 17. Uti & inita sub conditione honesta, vel modo.
 18. Etiam sub hac: si Papa dispensaverit.
 19. Conditionata, non absoluta, sunt hæc: Non aliam ducam, nisi te, &c.
 20. 22. 23. Valide ipsi apponitur arrha, & pena.
 21. Sponsalitia largitas, & quid Juris de illa.
 24. Valent sponsalia clandestina.
- Lib. IV. R. P. Vni Pickler.

25. Quanam persona sponsalia contrahere.
26. Et an Catholicus cum hæretica possit.
27. 28. Item an quis per procuratorem.
29. 30. Et parentes pro liberis.
31. 32. An parentum consensus sit necessarius.
33. An necesse sit sponsalia Matrimonio præmittere.
34. 35. Effectus sponsalium est tum obligatio, tum impedimentum publicæ honestatis.
36. Obligationem inducunt gravem justitiæ.
37. 38. Sponsus tamen fornicans cum alia non committit quasi-adulterium.
39. Licet obligetur non ponere obstaculum Matrimonio.
40. Quo tempore debeant impleri sponsalia.
41. 42. Implere renuens compelli potest ad implenda, & resarcienda damna.
43. 44. Ex quibus sponsalibus oritur publicæ honestas.
45. 46. Et inter quas personas.
47. Hoc impedimentum publicæ Honestatis est perpetuum.
48. Seqq. Quibus modis solvantur sponsalia.
51. Etiam jurata solvuntur mutuo consensu.
52. Quomodo per superveniens impedimentum Matrimonii.
53. Quomodo per professionem Religiosam &c.
54. 55. Quomodo per lapsum temporis.
56. 57. Quomodo per dolum, qui fuit causa contractus.
58. 59. Quomodo per discessum sponsi in alias terras.
60. 61. Quomodo per ingressum in Novitiatum Religiosum.
62. 63. 64. 65. Quomodo per fornicationem sponsi, vel sponsæ, vel utriusque.
66. An per oscula & tactus impudicos unus.
67. 68. 69. Per quam mutationem supervenientem.
70. An a sponsalibus recedere volentes indigeant auctoritate Judicis Ecclesiastici.
71. Quomodo de causa recedendi constare debeat.

DUas præfens Rubrica partes nobis exhibet, de quibus hic agendum, nimirum Sponsalia, intellige de futuro, quæ ipsum Matrimonium, seu Sponsalia de præfenti, præcedere solent, & quasi via sunt ad illud; dein ipsum Matrimonium. De Sponsalibus dicemus 1. Quid sint, & quomodo contrahantur. 2. A quibus. 3. Quæ pariant effectum, & obligationem. 4. Quibus modis semel inita dissolvi iterum possint. De Matrimonio autem 1. Quæ sit illius natura & effectus. 2. Quanam impedimenta in genere. 3. Quanam in specie; ubi tamen solum illa adducemus, de quibus in decursu peculiaris Titulus non reperitur in Jure nostro.

A

De

De Sponsalibus.

§ I.

Quid sint sponsalia, & quo modo contrahantur.

- 2 Sciendum 1. Sponsalia à spondendo dicta l. 3. ff. de Sponsal. accipi posse latius, & strictius: latius sumuntur, quando pro sponsalibus de presenti, seu pro Matrimonio Rato, antequam per copulam carnalem consummetur, accipiuntur, uti in c. 13. de Presumpt. c. 22. & 31. Sic Matth. 1. dicitur desponsata Maria Mater Jesu Joseph. Et qui talia sponsalia de presenti contraxerunt, primo post contractum Matrimonium die, solent adhuc *Sponsi* & *Sponse* appellari, alias verò *conjuges*, & post consummatum Matrimonium proprie *uxores* & *mariti*. Strictius autem, quando pro Sponsalibus de futuro, seu pro futuro Matrimonio, & primum contrahendi, promissione accipiuntur: atque sic sumuntur ordinariè, ac in dubio, & deinceps à nobis semper intelligentur per vocem *Sponsaliorum*, sicut nomine *Sponsorum* & *Sponsarum* ordinariè, propriè, & in dubio veniunt illi, qui sibi duntaxat promiserunt in futurum, necdum verò contraxerunt Matrimonium actu.
- 3 Sciendum 2. Sponsalia, cum sint contractus, & quidem *consensualis*, non requirens actualem traditionem corporum, exigere consensum verum, mutuam, & debitò modò expressum verbis, & aliis signis externis, poni posse vel absolute vel conditionate, sub adiectione arrhæ, vel pœnæ, aut sine his. Quæ constituunt consensum & promissionem mutuam signis expressam, ad modum & formam essentialem, quæ verò conditionem, adiectionem diei, arrhæ, pœnæ &c. concernunt, ad modum & formam accidentalem pertinent. *Materia* seu objectum est futurum matrimonium, de quo infra. *Causa efficiens* sunt personæ contrahentes, de quibus §. sequenti.
- 4 Sc. 3. Plurimas ad formam tum essentialem, tum accidentalem Sponsalium pertinentes quæstiones examinandas esse. Nempe 1. Quid sint sponsalia. 2. Qualis debeat esse consensus. 3. An aliquando possit esse fictus. 4. Quibus verbis. 5. Vel quibus aliis signis contineatur sufficienter exprimi. 6. An promissio sponsalitia non tantum acceptationem, sed etiam repromissionem essentialiter requirat. 7. An Sponsalia metu extorta valeant. 8. An eisdem possit adjici conditio, modus, dies. 9. An arrha. 10. An pœna. 11. An presentiam parochi requirant, vel testium.

Dico 1. Sponsalia sunt promissio vera, voluntaria, deliberata, ac mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii inter personas Jure habiles. Est hæc enucleata Sponsalium descriptio juxta communem DD. sensum, nominatim P. Illung. tr. 6. d. 9. q. 1. a. 1. & juxta sensum Nicolai I. in can. 3. caus. 30. q. 5. Ubi dicuntur esse *futurarum Nuptiarum*

promissa, & *fudera*, atque Juris etiam Civilis, ubi in l. 1. ff. b. t. definiuntur esse *mentio & repromissio futurarum Nuptiarum*. Brevius & communius: sunt *mutua promissio futuri Matrimonii*: cætera enim commode subintelliguntur. Germanicè vocantur *Verlöbnuß*, *Verprechen*, *Ehe-Gelübb*, *Stuvelvest*. Dico 1. *Promissio*, scilicet inducens obligationem: hinc propositum, vel simplex tractatus de ineundo Matrimonio absque promissione non sufficit. 2. *Vera*, h. e. non ficta & merè externa, sed seria & conjuncta cum consensu interno, & animo se obligandi. 3. *Voluntaria*, seu cum cognitione ejus, quod fit, & sine errore circa personam, quacum contrahitur. 4. *Deliberata*, scilicet ea libertate, advertentia, ac deliberatione, quæ requiritur alias & sufficit ad hoc, ut aliquis possit necare mortaliter, ac obligare se diabolo. Unde, sicut nulliter contraherent Sponsalia amentes, furiosi (& quicumque mente capiti, v. gr. plenè ebrii) durante amentia, furor, ebrietate &c. item absolute coacti; ita vicissim validè contrahunt, saltem probabilius, qui in æstu amoris, libidinis, iræ, aut alterius passiois immoderatæ, in ebrietate imperfecta &c. celebrant sponsalia; quia tales animi affectiones communiter non ita perturbant rationis usum, nec voluntatis libertatem ita auferunt, ut peccatum mortale committi non possit. Impuberes certè statim post infantiam, seu septennium, validè contrahunt. c. 4. & 5. de despons. impub. in quos tamen perfecta & matura consultatio vix cadit. 5. *Mutua*, id est, reciproca, cum enim utriusque corpus in Matrimonium futurum sit unum, etiam animus sit unus, & mutuus consensus promittentis & repromittentis; de quo infra. 6. *Signo sensibili expresso*, scilicet vel verbis, vel nutibus, scriptura, aliave indicibus, vel etiam taciturnitate, de quibus pariter plura infra; nam sine aliquo signo internum consensum manifestante nec promissio acceptari, nec ullus contractus inter homines celebrari potest. 7. *Futuri Matrimonii*, quibus verbis differunt Sponsalia strictè dicta à Sponsalibus de presenti, seu à Matrimonio Rato. 8. *Inter personas Jure habiles*, nempe inter marem & feminam, qui suo tempore Matrimonium ipsum licite ac validè contrahere possunt, adeoque nullo impedimento ætatis, consanguinitatis, voti &c. ligati existunt; cum ad illicitum nemo obligari possit, minùs ad actum invalidum. Dico 2. Quamvis promissio ficta seu simulata Matrimonii non inducat obligationem sponsalitam coram DEO, & in foro conscientie interno per se; fictè tamen promittens, si fictio exterius se non prodatur, peccat mortaliter; & in foro externo compellitur ad contrahendum Matrimonium, nisi fictionem probet. Pars prima patet ex essentiali omnis contractus, non subsistentis abitaque vero consensu interno, ex c. 28. h. t. l. 2. ff. de Rit. Nupt. atque ex trito illo: *actus agentium non operantur ultra voluntatem eorum per se*.

a. fin. de Prob. &c. Pars 2. ex eo, quod talis in re gravi decipiat alteram partem, si admittit repromissionem: quare si hinc alteri secutum est damnum, tenetur illud refarcire, tanquam damnificans. *c. fin. de injur.* Si tamen ex circumstantiis, vel modo loquendi potuisset facile colligi fictio, vel jocus, cessaret hæc obligatio, uti & peccatum injustitiæ. Pars 3. inde, quia in foro externo præsumitur adesse animus externæ promissioni conformis. *l. 7. §. 2. ff. de supellest. leg. & aliàs* quivis facili negotio sponsalia in foro externo eludere posset, dicendo: *simulate promissi: fui tantum jocus*, nisi incumberet ipsi probatio fictionis vel joci; quæ probatio difficilis est, & sæpe aliter fieri nequit, nisi per juramentum fictionem vel jocum asserenti delatum: quod tamen deferendum non est, nisi verba promittentis fuerint aliquo modo dubia, aut ex circumstantiis conjectura saltem probabilis formari possit ac præsumptio aliqua, quòd dolose, simulate, vel joco se promissum sit. Dixi, *per se*; siquidem

Dico 3. Per accidens potest sufficere promissio ficta, ut aliquis tam in interno, quam externo foro teneatur illam determinate ducere in uxorem, cui fictè promissum Matrimonium, licet illa non repromiserit Matrimonium. Casus plurimum agitatus inter DD. est iste: Titius Caja Virgini (vel alij feminæ honestæ aliàs vitæ) promittit fictè Matrimonium, ut ab ea obtineat usum corporis, & per hanc dolosam promissionem, non facile advertibilem à femina, revera eblanditur ac obtinet copulam. In hoc, inquam, casu Titius tenetur Cajam determinate ducere, nec satisfacit, si illam dotet, aut alio modo compensare velit damnum illatum: nisi propter superveniens impedimentum, vel gravem causam ducere non possit, vel nisi ipsa præ Matrimonio eligat dotem, aut nisi Caja pariter decepisset Titium, simulans se virginem, nobilem &c. Ita cum S. Th. Sanch. *l. 1. de Matr. d. 10. n. 3.* Pontius *l. 12. de Matr. c. 2. n. 14.* Molin. *tr. 3. d. 106. n. 4.* Less. Laym. Lugo, & alii præstantissimi communiter contra D. Antonin. Bonac. Perez. *disp. 2. de Matrim. f. 3.* P. Wiestner *h. n. 20.* ac alios, Prob. 1. Talis promissio ficta æquivaleret, imò in ea intervenit contractus innominatus; *facio, ut facias*: sed natura contractus innominati, & naturalis æquitas exigit, ut, si una pars talem contractum impleat, faciendo, quod ab ipsa exigitur, etiam altera teneatur adimplere faciendo, quod ab ipsa exigitur: ergo, cum Caja fecerit, quod ab ipsa exigebatur velut conditio aut modus, admittendo copulam, etiam Titius obligatur ex natura hujus contractus, & æquitate naturali, adeoque in utroque foro, facere id, quod ab ipso exigit meritò Caja, nimirum illam ducere, non obstante, quòd fictè tantum promiserit; quia non potuit admittere adimpletionem conditionis à se requisitæ ex parte altera, nisi & ipse tacite voluerit, & modò velit adimplere ex sua

Lib. IV. R. P. Vili Pichler.

parte. Prob. 2. Titius deflorator, promittens Matrimonium fictè, & admittens adimpletionem conditionis, sub qua promissum fictè Matrimonium, Caja intulit injuriam negando consensum verum in Matrimonio: ergo hanc injuriam tenetur tollere, ac reparare, & satisfacere deceptæ eo modo, quo exigit Justitia commutativa, nec tollit injuriam, nisi ponat id, quòd perfidè & injustè subtraxit, nempe verum consensum in Matrimonium, quem admittendo copulam debuerat habere: ergo tenetur adhuc ponere consensum in Matrimonium. *Subsumptum* constat tum ex natura Justitiæ commutativæ, tum ex *l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred. ibi: aliud pro alio invito creditori solvi non potest: V. g. fur auferens equum non satisfacit reddendo pecunias pro equo, si ipsum equum adhuc retineat & reddere possit: ita nec Titius pro Matrimonio; quamdiu illud possibile est cum Caja, huic non satisfacit dando dotem &c.* 3. Nisi Natura determinate obligaret ad id, quod fictè promittitur sub conditione onerosa executivè acceptata & admittita, innumeræ fraudes facile contingerent in contractibus: ergo obligat determinate.

Oppones 1. Si esset obligatio determinate ducendi deceptam, illa oriretur vel ex promissione, vel ex defloratione, vel alio damno inde secuto: sed ex promissione, utpote ficta & nulla, non oritur: nec ex defloratione; quia pro virginitate, utpote irreparabili, nihil æquivalens reddi potest: nec ex alio damno, quia vel nullum est secutum, si delictum maneat occultum; vel si detectò delictò difficilior nubat seducta, & sic patitur damnum, istud reparari potest per dotem &c. ergo nulla est obligatio determinate ducendi. 2. In *c. 1. de Adulter.* dicitur: *si seduxerit quis virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, et habebit uxorem*: Sed istud et sumitur hic disjunctivè pro vel, uti habet communis doctrina & Tribunalium praxis: ergo. 3. Deflorator fictè promittens non consentit in conditionem ineundi Matrimonium, sub qua obtinuit copulam, hoc ipso, quòd fictè illud promittat: ergo nec tenetur hanc conditionem, propter quam altera permisit copulam, implere. 4. Sit, quòd fictè promittens commiserit injustitiam, ea tamen solum interna fuit, non externa, supposito, quòd flagitium maneat occultum, & decepta nullum patiatur damnum: sed pro injustitia merè interna sufficit penitentiam agere coram solo DEO, ut patet in eo, qui fictè promittit Matrimonium sine defloratione. 5. Sibi imputare debet puella, quòd crediderit proco, cum ejusmodi scelerati homines facile soleant dolose promittere. R. ad 1. *N. Ma.* nam oritur hæc obligatio tum ex natura contractus innominati, utpote onerosi, *facio, ut facias*, vi cuius, qui acceptat usum corporis, non aliter concessum, quam cum apposita conditione ineundi Matrimonii, necessario re ipsa ac tacite consentit in appositam conditionem, & Matrimonium repro-

promittit, licet promissio illa verbalis prima fuerit ficta: tum ex injuria defloratoris, consensum verum perfide negantis, quem hoc ipso, quod admiserit copulam, in quam puella precise consentit sub conditione, si deflorans consentiat & se obliget ad Matrimonium, debuerat ponere. Vel igitur deflorans verè ac tacite promittit & consentit in Matrimonium acceptando usum corporis, licet initio fictè promiserit, ut aliqui dicunt; vel saltem consentire adhuc debet, ac ponere consensum injustè negatum, ut alii volunt. Ad 2. Ibi non est sermo de illo, qui seducit virginem sub promissione Matrimonii ficta. Dein, si etiam de hoc esset sermo, sensus disjunctivus habere posset locum, ut doret, vel ducat deceptam, si puella vel parentes ejus praeligant dorem: si superveniat impedimentum Matrimonii: vel causa, propter quam sponsalia etiam non fictè inita justè solvuntur, ut si gravia scandala, perpetuè inimicitiae timerentur ex Matrimonio &c. Ad 3. *N. Ant.* vel *dist.* Non consentit in conditionem Matrimonii ineundi per primam promissionem explicitam fictam. *C. Ant.* per secundam promissionem realem & tacitam, quam facit acceptando factum puellæ, non aliter præstitum, quam sub conditione facti vicissim præstandi ab ipso, scilicet Matrimonii ineundi. *N. Ant.* vel *dist.* aliter: non consentit in conditionem Matrimonii, tenetur tamen ex justitia consentire, si admittat usum corporis. *C. Ant.* non tenetur adhuc consentire ex justitia. *N. Ant.* & *Conf.* Ad 4. *N. Ma.* prodit enim hæc injustitia in actum externum, quando fictè promittens puellam inducit ad actum externum, quem non faceret, aut facit, nisi sub conditione reciproci facti. Ad 5. Debet quidem sibi imputare puella, quando ex verbis, vel circumstantiis potuit colligere fictionem & promissionem non seriam, ut si scivit, se esse conditionis longè inferioris, quam sit proci; quia tunc præsumeretur potius, vel ex libidine, vel ex spe obtinendi pecunias, quam animo obtinendi ab ipso Matrimonium sui copiam fecisse: scire enim debuit vel facile potuit, promissionem non esse seriam, si scivit excessivam inæqualitatem. Si verò puella ignoraret, vel sciret quidem hanc inæqualitatem, deceptor tamen illam ita asscueret, etiam juramentò interpositò, quòd non obstante tanta inter se & illam inæqualitate, quam probe se scire ait, velit eam ducere, ut nec ipsa, nec alius vir prudens de fraude prudenter suspicari possit, planè defloratorem obligari putem ad ducendam.

9 Quæres, ad quid teneatur, qui seduxit, corripit, defloravit, vel imprægnavit fœminam absque ulla promissione Matrimonii, vera, vel ficta? Ad hanc quæstionem, cujus usus utinam non esset adeò frequens, breviter R. 1. faciendo discrimen inter forum internum & externum. In foro interno conscientia, si fœmina ex corruptione aut defloratione nullum passa est damnum, puta, quia flagi-

tium mansit occultum, & illa propter deflorationem non nubit difficilius, ad nihil obligatur fœminæ, etsi per vim, dolum &c. corrupisset, vel deflorasset illam, sed sine imprægnatione; quia nulla lex eum obligat, nec Naturalis, nec Positiva: intellige, ante sententiam Judicis; nam si deflorata agat in Judicio, & sufficienter probet deflorationem injustè extortam, obligatur ad id in conscientia, ad quod eum Judex condemnabit, per *c. 1. de adul.* quod, utpote poenale in foro interno non stringit ante sententiam Judicis. Si verò puella passa est ex violatione damnum, R. 2. Vel fœmina sponte consentit in violationem aut copulam, & rursus illi ad nihil obligatur in conscientia, cum sibi imputare debeat damnum ab ipso injuria sibi illatum: consentienti enim non fit injuria. Si verò per vim, fraudem, metum injustè incussum, adeoque per injuriam ad flagitium induxit, tenetur in foro conscientia ante omnem sententiam Judicis refarcire damnum illatum, vel assignando ipsi dotem tantam, quantum est damnum, & quanta requiritur ad tales nuptias acquirandas, quales sperare prudenter potuisset, si violata non fuisset, vel ipsam ducendo; quod in deflorantis arbitrio est pro foro interno, si sit æqualis conditionis cum deflorata, & que sufficienter compensetur hoc modo damnum. Ratio est, quia tam Jure Naturali, quam Humano requiritur & sufficit pro foro interno, ut quis tantum refarciat ac restituat, quantum injustè damificavit, ut habet unanimis DD. fundata in *c. fin. de injur.* & *l. un. c. de sentent. qua pro eo.* Si quis tamen absque vi, metu, fraude interveniente imprætravit usum corporis puellæ per blanditias & preces importunas, in foro conscientia ante sententiam Judicis ad nihil obligatur, quia scienti & consentienti non fit injuria, *c. scienti 25. de R. 1. in 6.* neque precibus, utut importunis & iteratis injuriam quis alteri infert. Nunc loquendo de foro externo & Judiciali R. 3. Qui virginem, veram, vel communiter habitam pro virgine, seducit & usum corporis extorquet injustè, scilicet fraude & dolosis promissis, vi, injusto metu, imò probabiliter etiam importunis precibus & blanditiis aut muneribus, tenetur in foro externo, & à Judice condemnari debet ad illam vel dotandam vel ducendam, electione penes violatam existente. Sumitur ex *c. 1. & 2. de adulter.* idque procedit, etsi puella non passa fuisset inde damnum, & æque honestis nuptiis potiri posset ac antè; quia in *c. 1. c.* non fit mentio ullius damni; & principaliter in poenam delicti ita statutum est.

Dixi autem 1. Virginem; quia *c. c.* sic loquitur: *si quis seduxerit virginem, dormieritque cum ea, dotabit eam, & (vel) habebit uxorem.* Unde ad nihil tenetur, qui seducit talem, quæ virgo non esse scitur, eo quòd constat, quòd fuerit corrupta, vel sit meretrix, vel malæ sit famæ, vel præsumatur, non esse virginem, ut præsumitur de passim vagantibus

tibus non servato verecundiæ pudore, & admittentibus non admittenda: inter quas Barb. & Farinac. recenset etiam ancillas & famulas cauponarum: sed hoc in Italia fortè verum est, in Germania nostra reclamatur experientia; cum constet, ejusmodi ancillas sæpe verecundas admodum esse & vitæ perquam honestæ, licet in cauponis versentur. Dixi 2. communiter habitam pro virgine: quælibet autem nunquam nupta præsumitur esse virgo, nisi oppositum probetur, vel hæc præsumptio fortioribus elidatur. Sicut autem quælibet in foro externo præsumitur virgo, ita quælibet præsumitur esse dolose & injuste seducta, ut habet communis, arg. l. un. §. 2. de Rapt. Virg. cò quod quælibet, quæ præsumitur esse virgo aut honesta puella, præsumatur etiam non consentire absque vi, metu, dolo, aut importunis blanditiis, in copulam. Unde pater, quod puellæ in foro externo habeant causam valde favorem, quam totam lucrantur, ut dotari vel duci debeant, modò probent, se fuisse cognititas, vel imprægnatas. Dixi 3. Extorquet injuste &c. si enim libere ac sponte consentiat virgo vel puella, nihil prætereundum potest, cum non sit seducta. Dixi 4. Probabiliter etiam importunis precibus aut blanditiis, ut docet Gonz. ad c. 1. cit. n. 2. Gutierrez, & alii, quamvis oppositum teneant Molin. Less. Pirrh. ad tit. de adult. & sup. n. 50. Ratio petitur ex verbo seduxerit, quod ponitur in textu c. 1. cit. sed seducere etiam ille censetur, qui puellam blanditiis & precibus aut muneribus instantè ac importunè sollicitat ad opus carnale, per textum l. un. §. 2. cit. ibi: nisi sollicitaverit. Concordat de taliter sollicitante communis loquendi usus in nostra vernacula: Der Schelm hat das gute Mägdlein verführt: nequam ille bonam puellam seduxit. Dixi 5. In foro externo, si nempe res deducatur ad Judicem, in foro interno & ante sententiam Judicis ad nihil obligavimus supra, si puellæ damnum non est secutum, & si secutum est, solùm tunc, quando dolo, vi, metu injusto extorsit copulam, non autem si importunis precibus vel donis. Dixi 6. tenetur ad dotandum, vel ducendam, nam illa particula et in textu posita habet sensum disjunctivum, prout explicat consuetudo tribunalium & communis sensus Doctorum. Dotis autem quantitas pro foro externo non desumitur ex damno puellæ illato, sed juxta facultates parentum puellæ, hujus qualitatem, & mariti, quem prudenter sperare potuerat, si violata non fuisset, dignitatem & divitias, seu quantam dotem pater puellæ attentis ejus & mariti, quem acquirere poterat non violata, qualitibus, & juxta consuetudinem loci dedisset. text. & glos. in c. 1. cit. Dixi 7. Electio ne penes violatam existente, vel patrem ejus; sic enim loquitur c. cit. Si pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam dotis, quam virginis accipere consueverunt. Si ergo puella ducere nolit defloratorem vel corruptorem, aut pater id non permittat, exigere potest ab eodem do-

tem competentem, licet aliunde jam habeat aliam, & quidem sufficientem. Si verò dos alias competens, à proco solvenda, non sufficeret ad compensandum damnum, quod fortè passa est puella, etiam ad istud condemnandus foret seductor. Econtra si puella non dotem, sed seductorem petat in maritum, etiam hoc obtinere debet, nisi aliud obstat. Neque opponas regulam 70. Juris in 6. in alternatis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri: sed violator puellæ est debitor: ergo penes illum erit electio, an dotare vel ducere malit. Nam illa regula locum non habet, ubi expresse aliud statuit Jus in casu particulari. Atque hæc est synopsis doctrinæ in hac nimium frequentis usus materia, quam multi fuscè & plerumque satis confuse tradunt, præsertim non discernendo diligenter inter forum internum & externum. Videri potest Gonzal. ad d. c. 1. & P. Reiffenstuel ad h. l. §. 4.

Dico 4. Per illa verba in foro externo sufficienter exprimitur, & si de contraria intentione non constet, præsumitur expressa promissio Matrimonii, seu Sponsalia, quæ juxta communem loquendi usum aut receptam consuetudinem significant promissionem Matrimonii. Abb. Sanch. & alii communiter ex claro textu c. 7. h. 1. & c. 6. de V. S. Talia sunt: promitto tibi Matrimonium: obligo me ad te ducendum, tibi nubendum, tecum contrahendum Matrimonium: accipiam te, nubam tibi: diabolus me rapiat, nisi ducam te: tu sis futura mea uxor. In vernacula: Ich versprich dir die Ehe: ich verpfände mich dich zur Ehe zu nehmen / dich zu heurathen / mit dir in die Ehe zu treten: ich will dich nehmen / mit dir Hochzeit halten: der Teufel holl mich / wann ich dich nicht nehme: du sollest mein künftiges Weib seyn &c. Talia item præsumuntur esse: Propono tibi ad Matrimonium, ich bring es dir auf die Ehe / respondente puella: Deus benedicat, gesegne dir's Gott: jam tu es, vel sis mea uxor, & ego vir tuus, du bist / oder sollst mein Weib seyn / si proferantur absque præsentia Parochi & testium, ac puella annuat: denique etiam hæc: promitto tibi, quod te non amplius deseram, non amplius te dimittam, fidelis tibi manebo, ich versprich / dich nimmermehr zu verlassen / ich werd dich nicht mehr anlassen / ich werd dir allzeit treu verbleiben / si tamen præcesserit prævia mentio vel tractatus de futuro Matrimonio. Econtra promissionem sponsalitiæ in nostra Germania significare per se non censetur verba tantum amatoria, v. g. Tu es mea charissima, meus charissimus: Thesaurus meus: Cor meum: tu es, vel eris mea: promitto tibi amorem & fidelitatem meam: Du bist mein Liebste / mein Liebster: Mein Schatz: Mein Herz: Du bist / sollst / oder wirst mein seyn: Ich versprich dir mein Lieb / und Treu: cum in multis Germaniæ locis eò dementiæ deventum sit, ut plurimi, præsertim plebeji, sine amasia aut amasio, ohne Buhlschafft / esse nolint. Excipe, nisi ex circumstantiis, v. g. ex prævio tractatu de Matrimonio, vel sub-

secuta copula, præsumi possit mens verè promittendi Matrimonium. Si consideratis omnibus maneat dubium, an per verba significetur promissio Matrimonii, proferens autem neget, cum intentione promittendi esse prolata, Iudex debet illum absolvere, vel ad summum potest ipsi iuramentum purgatorium deferre. Si autem verba ex se clarè quidem indicent promissionem Matrimonii, proferens autem dicat, ea non seriò, sed joci gratià esse prolata, Iudex præsumere debet, seriò esse prolata, nisi jocus aliunde probetur, vel de eo satis constet: si dubium sit, an seriò vel ex joco prolata sint, iterum habet locum iuramentum purgatorium. Reiffenstuel §. 2. n. 46. Dixi in assertionem, in foro externo; nam pro foro interno, si non adfuit mens promittendi, per nulla verba, utur clara: si verò mens promittendi adfuit, per quælibet verba, utur dubia, inducitur obligatio.

- 12 Dico 5. Per illa signa in foro externo censentur contrahi sponsalia, quæ juxta communem intelligentiam aut consuetudinem loci consensum in futuras nuptias exprimunt. Ratio; quia, sicut verba, ita & signa alia, juxta communem acceptionem & consuetudinem accipi in foro externo debent, nisi aliunde constet de mente opposita. Sumitur ex c. 7. cit. Sic quamvis subarratio, seu immisio & acceptatio annuli in digitum ex se sit indifferens, tamen si fiat post prævium tractatum de Sponsalibus vel Matrimonio, vel cum dicto unius: *Do tibi anulum ad futurum Matrimonium*, *Ich gib dir den Ring auf die Ehe*, censentur contracta esse sponsalia. Idem est de oblatione & acceptione munerum & jocalium, atque de porrectione manuum, *Handstreich*. Porro quando signa, aut verba sunt dubia, iis tamen accedit copula carnalis, præsertim repetita, præsumendum est à Iudice, quòd copula sit facta animò sponsalitiò, uti docet Gobat tr. 10. casu 2. n. 82. 90, 276. cum Perez. Menoch, & aliis passim. favet c. 6. de condit. appof. & c. 30. h. t. quia puella paulò honestior non censenda est præbere usum corporis, nisi sponso suo, ac sub spe futuri Matrimonii, sub qua stolidæ puellæ omnium facillimè persuadentur. Ex mera autem taciturnitate sponsi vel sponsæ præsentis, cui ab altera parte offeruntur sponsalia, vel quando alius (nisi sint parentes, de quibus infra) pro ipsis contrahere intendit absque speciali mandato, non sufficit, nec habetur pro signo consensûs; quia tacens non censetur consentire, quando agitur de obligatione contrahenda, & de onere imponendo. Unde universaliter, quotiescunque dubium est de valore sponsalium, ac ex verbis aut signis non satis constat post diligens examen, nec præsumi ex accidenti potest mens contrahendi sponsalia, contra, non pro sponsalibus judicandum censeo; quia Jura sunt prouiora ad liberandum quàm obligandum. l. 47. ff. de O & A, atque Matrimonia

coacta solent funestos, & tristes habere exitus. c. 17. h. t.

Dico 6. Promissio Matrimonii ut obliget, requirit acceptionem alterius partis, ut verò sit verè Sponsalitia, requiritur essentialiter repromissio, ab acceptione distincta, adeoque Sponsalia debent esse mutua promissio. Prior pars de acceptione patet inde, quæ regulariter nulla promissio obligat, nisi acceptata sit, & quia Sponsalia sunt quædam conventio, imò contractus, ad cuius essentiam requiritur placitum & consensus saltem duorum. Posterior pars, quam tenet communis contra Palud. Henriq. & Pont. exhibentes, in ipsa acceptione jam virtualiter contineri repromissionem, & hinc ista opinio non esse, probatur tum ex l. 1. ff. h. t. ubi Sponsalia dicuntur esse *mentio & repromissio nuptiarum*, tum ex eo, quia non pugnat, ut promissio Matrimonii sit gratuita, unilateralis, & unam partem, nempe promittentem, obliget tantum, v. g. ut Narcissus liberaliter, aut titulo gratitudinis propter obsequia in morbo sibi præstita, absolute promittat Floræ Matrimonium, illa verò promissionem acceptet, dicendo fortassis, *Nimbs vor befannt an: bedanke mich vor die Gnad / x.* quin tamen repromittat, & se vicissim obliget ad contrahendum cum Narcisso Matrimonium. In hoc casu utique obligatur Narcissus, sed obligatione simplici, non verò Sponsalitia; cum Sponsalia intendentur Matrimonium, hujusque sint præambulum, atque per Matrimonium tradatur, quod per Sponsalia promittitur: sed Matrimonium non potest obligare unam duntaxat partem: ergo nec Sponsalia. In exemplo: promittit equum vendere Titius, sed ille non repromittit emere, quamvis tamen promissionem acceptet: in hoc casu tu obligaris ad vendendum, & quia Titius se non obligat ad emendum, seu ad pretium numerandum, non est emptio-venditio, nec producit actio empti-venditi. Sic sine repromissione Matrimonii nec erunt Sponsalia, nec inde oritur impedimentum publicæ honestatis &c. Ordinariè tamen, si quis non gratuito promittat Matrimonium, sed per modum contractus onerosi, altera pars hoc ipso, quòd acceptet, repromittere censetur, nisi aliud exprimat verbis vel alio signo.

Oppones 1. Promissio Matrimonii habet conditionem intrinsicè sibi annexam, si pars altera repromiserit: ergo non potest pars altera acceptare promissionem, quin simul repromittat. 2. In ipso Matrimonio si unus dicit: *accipio te in uxorem*, & mulier reponit, *placet*, sufficit ista acceptatio, nec opus est repromissione, & mutua expressione, qua dicat, *accipio te in maritum*: ergo sufficit etiam in Sponsalibus acceptatio promissionis. R. ad 1. N. Ant. Ratio negandi patet ex nostra probatione secunda. Ad 2. N. Conf. & parit. Nam contractus Matrimonialis ex essentia sua est mutuus, & traditionem actualem ju-

ris in corpus, & ad actus conjugales neces-
sario importat acceptatio; alias traditio illa
daret jus ad usum conjugalem cum conju-
ge non suo: at promissio Matrimonii tan-
tum tribuit jus ad rem, nec ex natura sua
exigit, ut vicissim pars altera tribuat simile
jus, ut vidimus.

14 Dico 7. Sponsalia, gravi metu injuste ex-
torta, probabilius valent. Ita Colendissi-
mus in Sacro Jure Professor meus P. Jac.
Wiestner h. a. n. 257. & meus in hac Cathedra
pariter Colendus Prædecessor P. Franc.
Schmalzgrueber n. 427. cum Sylv. Henric.
Tannero, Haunoldo, Less. Perez, Conink,
Pirh. &c. contra Panormit. Covarruv. Gut-
tieres, utrumque Barbosa, Sanch. Pontium,
Azor. Bonac. Dian. Tambur. Laym. Lug.
Streinium, Wagnereck, Wex, Sporer, Kug-
ler, Reiffenstuel, & tres Salisburgenses,
Engel, König, Schmier, & P. Conrad, Vogler
de Sponsal. d. 5. sect. 5. n. 16. Prob. 1. Jure Na-
turali regulariter valent actus tali metu ex-
torti, uti nemo ferè negat; quia absolute
sunt voluntarii & liberi, licet sint involun-
tarii secundum quid: pariter valent regu-
lariter de Jure Positivo, juxta c. 2. de his, qua
ut & l. fin. C. cod. ibi: *qua metu & vi sunt, de
Jure debent in irritum revocari, vel infirmari*:
ergo valent etiam Sponsalia taliter extorta,
non ostendatur Jus Positivum ea irritans:
quod Adversarii hæcenus frustra conati
sunt offendere. Prob. 2. Nec efficax ratio
invaliditatis affertur; licet enim dicantur
valere hujusmodi Sponsalia, tamen metum
patientis satis est consultum per hoc, quod
Jus Naturale in foro interno obliget eum,
qui metum intulit injuste, resistere a Spon-
saliis, si id exigat metum passus, Jus verò Po-
sitivum tribuat metum passus *actionem*, qua
coram Judice compellat alterum ad rescin-
denda Sponsalia, vel *Exceptionem* ad repellen-
dum eum, qui metum incussit. Imò, si va-
leant Sponsalia, melius est consultum pa-
tientis metum; quia sic, si forte ex postfacto
ipsi gratum sit Matrimonium inire cum me-
tum inferente, ad id compellere potest:
quod non posset si sponsalia non valerent.

15 Oppones 1. In cap. 11. de despons. Impub.
permittitur puellæ, quæ *volens & invita, & mi-
nus parentum impulsu*, adeoque metu adaecta,
contraxit Sponsalia cum puero, alteri nube-
re, etiam non expectata pubertate pueri;
licet enim fuerit monita, ut expectaret, non
tamen iusta est: ergo illa sponsalia non va-
lebant. 2. Matrimonium metu gravi injus-
to extortum non valet, uti hic supponitur;
ergo nec Sponsalia, cum hæc sint via ad Ma-
trimonium, &c., quidquid de eo in Jure sta-
tutum est, extendi debeat ad Sponsalia l. 16.
ff. h. t. 3. Si valerent Sponsalia metu ex-
torta, obligarent ad actum illicitum & inva-
lidum, scilicet ad Matrimonium, quod inter-
veniente tali metu illicitè ac invalidè contra-
hitur: ergo Jus irritando Matrimonium in-
directè etiam irritavit Sponsalia extorta.

4. Metus, quo extorquentur Sponsalia, in-

fuit in ipsum Matrimonium, licet istud di-
catur contrahi posse metu cessante, cum in-
fluat in radicem seu in Sponsalia, ex quibus
sequitur Matrimonium tanquam effectus &
objectum sponsalium metu extortorum, ac
sequi debet *formaliter*, h. e. vi & virtute illor-
um, adeoque metus virtualiter perseverat
in ipsa obligatione sponsalium, quando con-
trahitur Matrimonium, quod saltem media-
tè extorquetur; quod enim est causa causæ,
est etiam causa causati: ergo metus influens
in sponsalia etiam influit, afficit, & inficit
ipsum Matrimonium. Et quid? si petens
rescissionem, vel excipiens, non audiretur à
Judice metu non amplius perseverante; vel
metum præcedentem probare non posset:
certè hoc pacto compelleretur metum passa
vel passus contra voluntatem inire Matri-
monium, & perpetuè manere in statu vio-
lento, quod sanè absurdum & periniquum
est, ut ait P. Schmier, qui hanc rationem vo-
cat *palmarem*. 5. Si valerent Sponsalia, pro-
ducerent impedimentum publicæ honestatis,
quod esset notabile onus invito impositum:
sed durum est imponere invito tam grave
onus: ergo durum est nimis dicere, talia
Sponsalia valere. 6. Juramentum Spon-
salibus metu extortis adjectum est nullum, ut
habet communis Theologorum & Jurista-
rum teste Azor, ergo & Sponsalia extorta.
Ant. patet, quia alias juramentum fieret in-
strumentum, quo iniqui homines abutun-
tur ad suam iniquam voluntatem explen-
dam; obligaretur enim metum passus serva-
re juramentum *formaliter*, & ut dependenter
ab obligatione juramenti; quod malum &
illicitum est.

R. ad 1. Hoc ipso, quod ibi Pontifex *tri-*
bui facultatem jussit nubendi alteri, jussit re-
scindi Sponsalia: ergo prius valuerunt. Si
verò contenderes, & evinceret (quod non
fiet) Sponsalia illa fuisse invalida, dicerem
tibi, invalida fuisse propterea, quia puella fuit
volens & invita, & sic omnino non consensit
propter vim absolutam, & quia ipsa nun-
quam consensit, sed tantum parentes. Ad 2.
N. Conf. de Matrimonio enim habetur clarus
textus in c. 14. & 15. h. t. nullus verò in to-
to Jure de Sponsalibus extortis. Argumen-
tum à Matrimonio ad Sponsalia non sem-
per procedit, uti fatentur Adversarii, præfer-
tim non procedit, quando utrobique non
est eadem ratio, uti hic, nam in Matrimo-
nio, ut irritetur, reperitur specialis ratio, nem-
pe indissolubilitas, vi cuius metum injustum
passus nullum amplius haberet remedium
ab alterius injuria se liberandi, si Matrimo-
nium metu extortum subsisteret: Sponsalia
autem ex multis capitibus dissolubilia sunt.
Ad 3. *N. Ant.* non enim obligant ad Matri-
monium stante adhuc metu, sed eo cessan-
te, contrahendum, si v. g. tertius metum in-
cutiens moriatur, vel cesset à minis. Res pa-
tet ab instantiis: valent & obligant Spon-
salia impuberum, non tamen ad Matrimoni-
um in impubertate contrahendum: valent
& ob-

& obligant Sponsalia clandestina, non tamen ad Matrimonium clandestinè contrahendum: valent probabilius & obligant Sponsalia à raptore inita cum rapta, adhuc in potestate raptoris constituta, non tamen ad Matrimonium tunc contrahendum, sed postquam illa fuerit extra potestatem raptoris. Atque in his instantiis optimè retorquetur argumentum. Deinde dic, Sponsalia cessante metu obligare quidem, non tamen efficaciter, sed ineffaciter tantum; quia metum passus agere, vel excipere, *quod metus causa*, si velit, semper potest. Ad 4. Palmaris est rectoris in iisdem instantiis. Negatur, quod metus, qui interea cessavit, virtualiter adhuc exstet in genere moris, ac influat, vel inficiat Matrimonium; si enim metum passa in Sponsalibus cessante metu non petat rescissionem illorum, nec excipiat, rata habet & conservat priora Sponsalia liberè ac sponte, & liberrimè absque ullo metu contrahit Matrimonium, licet obligata dependenter à prioribus Sponsalibus, quæ obligatio fuit inefficax & conditionata quasi, si nolit petere rescissionem aut opponere exceptionem, sit autem efficax & absoluta per hoc, quod postea nihil opponat, sed contrahat Matrimonium cessante metu. In exemplo: aliquis violentè captus est, sed postmodum permittitur vincula sibi deponere, & lictores abeunt, nihilominus tamen ille retinet vincula, & petit ire ad carcerem liber à lictoribus: nunquid talis liberrimè iret ad carcerem, licet prius violentè fuerit captus & tractus invitus: Ad id, quod additur, dico, Matrimonium esse nullum, utpote necdum liberum à metu iniusto, si Iudex agentem vel excipientem contra priora Sponsalia non audiat, vel si stante adhuc metu ex ignorantia non opponat exceptionem vel actionem, aut si opponat, metum tamen probare nequeat. Ad 5. *Dist. Min.* Durum est imponere tam grave onus sine causa sufficiente & absque jure. *C. Min.* cum causa & jure, ex quibus probavimus valorem Sponsalium. *N. Min.* Jus non irritavit ex una parte hujusmodi Sponsalia, ex altera verò impedimentum publicæ honestatis annectit Sponsalibus validis. Dein istud onus compensatur per hoc, quod patiens metum possit stare Sponsalibus, si ista valeant, vel ea rescindere, prout libuerit. Ad 6. *N. Ant. & Conf.* Nam omne juramentum obligat, quod sine peccato & validè impleri potest: sed Matrimonium, etiam ex vi juramenti seu *formaliter*, ut loquuntur adversarii, licitè, & si cessavit metus, etiam validè potest contrahi: ergo. Si metum passus nolit excipere exceptione metus causa, nullam patitur injuriam, neque, si metus cessavit, vim amplius: ergo sibi imputet, si Matrimonium postea liberè contrahat.

17 Dico 8. Valent Sponsalia, licet ipsis adjiciatur conditio, modo ea possibilis sit & honesta: item licet apponatur modus: aut dies. Patet ex iis, quæ dicta sunt de con-

tractibus in genere ad *Tit. de pactis in M. I.* Atque de conditione probatur specialiter *et c. 3. & 6. de Condit. appof.* Nec refert, an conditio sit necessaria vel contingens, de præterito, vel futuro: si tamen sit de futuro contingenti, suspenditur obligatio Sponsalium usque ad eventum conditionis; hoc autem posito, & sic purificata conditione, abque novo consensu oritur obligatio per *S. 4. Inst. de V. O.* Si adjiciatur *modus*, seu gravamen imponatur uni vel utrique contrahentium, non suspenditur obligatio Sponsalium, obligatio tamen specialis inducitur ad præstandum illud gravamen, v. g. ut petatur contentia parentum; dico, ut petatur; nam *modus* exprimitur per *tò m.* conditio autem per *tò si.* Si dies certus per modum terminat quem adjiciatur, v. g. dies 10. Febr. statim quidem obligant Sponsalia in actu primo, sed in actu secundo non efficaciter, antequam 10. dies Febr. illuxerit. Dixi in actione, *modo ea possibilis sit*; licet enim multi cum Sanch. putent, Sponsalia valere, quibus adjecta est conditio impossibilis vel intrinsecè inhonesta, & habeatur pro non adjecta, sicut si talis conditio adjiciatur Matrimonio, juxta *c. fin. de condit. appof.* verius tamen cum P. Wiestner *n. 30.* ac aliis puto, ea non valere; quia generaliter adjecta conditio impossibilis irritat actus, & tantum *c. ch. excipitur* Matrimonium, non verò Sponsalia, cum non sit tantus favor Sponsalium, adeoque dispar ratio; nec enim Sacramentum sunt, nec indissolubilia, si aliquando valuerunt, sicut Matrimonium. *Vid. tit. V. n. 11.*

Quæres, an Sponsalia, à personis impedito dirimente vel impediendo ligatis contracta sub hac conditione, *si Papa, vel Episcopus dispensaverit*, valeant? R. cum Sanch. Palao, Gobat in *Theol. Experim. tr. 10. cit. n. 181.* P. Wiestner *de condit. app. n. 32.* & aliis contra gravissimos Canonistas, Hostiens. Joan. Andr. Panormit. Anchor. Sylv. Navar. Card. de Luca &c. affirmativè. Quia tam conditio, quam conditionatum est possibile, licitum, & honestum: *conditio* quidem, *si Papa dispensaverit*; nam suppono, personas esse ligatas tali impedimento, in quo potest & solet dispensari, quale esset consanguinitas in quarto vel tertio gradu, votum castitatis simplex &c. *conditionatum* verò, seu obiectum Sponsalium sub hac conditione initorum, quod est Matrimonium, sit licitum & possibile per ipsam dispensationem. Confirmatur: permutatio, vel resignatio beneficii sub conditione, *si Superior permiserit*, tenet per *c. 7. & 8. de rer. permut.* Item institutio spiritui pro hærede sub conditione, *si Princeps ipsum legitimaverit*, per *l. 62. pr. ff. de hered. instit.* ergo etiam &c. Dispensationem autem per se petere communibus sumptibus debere videntur. Interim tamen, si Sponsalia à personis taliter impeditis contrahantur sine dicta conditione, ista non subintelligitur, sed Sponsalia censentur absolute esse inita, adeoque invalidè; quia promissio, cui non adjungitur

conditio, regulatur secundum tempus præfens l. 23. §. 3. & l. 137. §. 4. ff. de V. O.

¹⁹ Dubitabis, num sint Sponsalia absoluta, vel conditionata, vel omnino nulla, si quis ad foeminam sic dicat: *nullam ducam, nisi te, vel quam te*. R. 1. contra Abb. Ant. de Butr. Menoch. non sunt Sponsalia absoluta. Ratio; quia hæc propositio est negativa, adeoque excludit potius promissionem Matrimonii, quam includit. Licet autem illa negativa limitetur per particulam exceptivam *nisi*, vel *quam*, ista tamen limitatio non est absoluta, sed resolvitur in conditionem, & facit hunc sensum: *non ducam uxorem; si tamen aliquam duxero, ducam te*: atq; iste sensus colligitur tum ex ipsis verbis, ritè pensatis tum ex l. 40. §. 2. ff. de condit. & demonstr. Hinc R. 2. Videtur esse Sponsalia conditionata; conditionis tamen existentia est in arbitrio promittentis posita. Probatur: sensus dictæ formulæ videtur esse iste, *si aliquam ducam, ducam te*: sed ista promissio est conditionata, existentia verò conditionis pendet ab arbitrio promittentis, quia facta hac propositione integrum adhuc ipsi est manere calibem, vel ducere uxorem; si tamen eligat conjugium, debet hanc ducere, & hanc obligationem conditionatam parit memorata formula, quæ sit absoluta sine ulteriore promissione, quam primum is se determinaverit ad statum conjugalem. Oppones: hæc propositio, quæ iudex clamabant, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, habet hunc sensum, *Cæsar est noster Rex, & non alius*: ergo est affirmativa: ergo etiam hæc erit affirmativa, *non ducam aliam, nisi te*, consequenter inducet Sponsalia absoluta, cum habeat hunc sensum: *te ducam, & non aliam*; quæ formula iuxta omnes producit obligationem absolutam Sponsalium, si nempe accedat acceptatio & debita repromissio. R. concessio Enthyim. N. Illatum & paritatem; nam si dictio *nisi*, vel *quam*, concipitur de presenti, seu afficit tempus præfens, uti in illa propositione, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, & in hac, quando quis de præfenti contrahit, dicendo, *non ducam aliam, nisi te*, non facit sensum conditionatum, sed hunc, *te ducam, non aliam*. Econtra si tò *nisi* vel *quam* apponatur promissioni de futuro, facit sensum conditionatum, uti vidimus.

²⁰ Dico 9. Sponsalibus rectè apponitur arrha, 2. quæ post contractum Matrimonium restituenda est danti seclusa consuetudine. 3. Si verò Matrimonium non sequatur, revertitur quidem arrha ad dantem, si sine huius culpa non sequatur. 4. Si verò dantis ex culpa & injustè resilit à Sponsalibus, & sic impedit Matrimonium, perdit arrham. 5. Si accipiens resilit injustè, in duplo tenetur restituere, vel, si ita conventum est, in quadruplo. Antequam probetur assertio, notandum, quòd arrha in proposito nihil sit aliud, quam res quædam, sive immobilis, sive mobilis, in magna vel in parva quantitate, à sponsis vel eorum parentibus post contracta Sponsalia sibi invicem quasi pignus in

securitatem futuri Matrimonii data; tradi enim eam oportet actu, nec sufficit promitti tantum, ut habet communis; licet iuxta multos sufficiat arrhæ loco dari pignus. Siquid autem datur à Sponsis uno vel utroque (nam utraque pars dare potest & accipere, vel etiam una tantum) & sine omni mentione arrhæ, arrha esse non præsumitur, sed sponsalitia largitas, vel jocalia. Jam pars 1. probatur ex l. 3. & 5. C. h. t. Pars 2. ex hac ratione, quia arrha traditur in signum, & quasi in pignus futuri Matrimonii; pignus verò præstita satisfactione vel solutione reddit ad dantem. Addidi, *seclusa consuetudine*; nam in Germania dicitur arrha manere penes accipientem secutò Matrimonio. Pars 3. ex l. 5. cit. si quis ergo resiliat ex superveniente legitima causa à Sponsalibus, recuperat arrham, quam dedit, Pars 4. & 5. ex l. 3. l. 5. cit. si tamen Minorennis dedit arrham, non amittit, nec tenetur ad duplum, si accepit, l. 5. cit. Addidi, *si ita conventum est, in quadruplo, h. e.* tenetur reddere arrham, & simul triplum. v.g. si accepit 50. florenos, reddere debet 200.

Quæres, quid sit sponsalitia largitas, & quid Juris circa illam? R. 1. Est donatio inter sponsos de futuro, facta sub spe Matrimonii, & in signum amoris, non in pignus futuri Matrimonii; per quod differt ab arrha. Alio nomine appellatur *jocalium*, *Dotalitium*, *Donum sponsalitium*, *Donatio ante nuptias*, *Mundus muliebris*. R. 2. Si sequatur Matrimonium, manet accipienti irrevocabiliter. l. 12. C. de donat. ante Nupt. Si Matrimonium non sequatur sine alicujus culpa, restitui debet donanti, nisi sponsus ante nuptias dedit osculum sponsæ (a fortiori si habuit copulam) tunc enim sponsus donans dimidiam partem amittit, eamque lucratur sponsa. l. 15. 16. C. eod. Sin autem ex culpa donantis non sequitur Matrimonium, res donata persistit apud accipientem; si ex culpa accipientis, redit ad donantem, l. 15. cit.

Dico 10. Etiam poena, ab illo solvenda, qui sine justa causa resilit, Sponsalibus rectè apponitur ex conventionione contrahentium; invalidè verò adjiceretur, si per conventionem solvi deberet ab illo, qui justa de causa resilit. Pars prior est satis controversa; negatur enim à Panorm. Covar. Sanch. Tann. Gonz. Zæf. Kugler in suo tomo de Matrim. Opusc. præv. de Sponsal. p. 1. qu. 3. n. 42. allegante plures, sustinetur verò à Gobat, n. 172. Laym. Haun. Gletle &c. & probatur sic: ex una parte cæteris contractibus potest adjici poena conventionalis in perfidè resilientem & sine justa causa: ex altera verò parte nec natura Sponsalium, nec lex adversatur poenæ à contrahentibus Sponsalia statutæ in injustè resilientem: ergo. Confirm. 1. ex Nov. 18. Leon. Imperat. Confirm. 2. Quia talis poena servit ad urgendam executionem promissionis sponsalitiæ, ad quam altera pars, si justam resiliendi causam non habet, tenetur Jure Naturali & Positivo. Confirm. 3. licitè apponitur arrha, & quidem in duplum de

Jure, & in quadruplum ex conventionem in eum, qui accipit & injuste resilit: sed duplum & quadruplum habet rationem pœnæ: ergo. *Ma.* constat ex dictis. Pars posterior fere est omnium, & clarè decisa in *c. Gemma* 29. h. 1. ubi de pœna, Sponsalibus cum puella necdum septenni contractis apposita, & postmodum à resiliente exacta, sic statuitur: *eum libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda; mandamus, quatenus si est ita, eundem E. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiasticâ censurâ compellat.* Notetur, quod sermo sit de Sponsalibus in impubertate contractis, à quibus licitè, justè & ex dispositione Juris resiliari potest, imò est sermo de Sponsalibus infra septennium contractis, quæ omnino sunt nulla.

- 23 Oppones 1. Leges universaliter prohibent pœnam conventionalem apponi Sponsalibus, non distinguendo inter justè vel injustè resiliensem, uti *l. 1. & 5. C. h. 1. l. Titia 134. ff. de V. O.* & præsertim *c. Gemma cit.* ergo nec nos debemus distinguere. 2. Matrimonia debent esse liberrima. *l. 2. C. de inutil. stipulat.* Sed huic libertati repugnat pœna à resiliente solvenda, & facit, ut Matrimonium potius metu pœnæ, quam amore coalescat, & sic infaustos sortiatur exitus. 3. Stipulatio de pœna in testamentis est nulla, & contra bonos mores, ut si quis cum testatore sic stipularetur: *si heredem me non feceris, tantum dare spondes?* *l. 61. ff. de V. O.* ergo, *R.* ad 1. Et si videantur prohibere pœnam sine distinctione inter justè & injustè resiliensem, si tamen accuratius attendantur, vel de pœna Sponsalibus irritis adjecta, vel à quibus licitè resiliari potest, loqui deprehenduntur, uti de *c. Gemma* ostendimus. Jus Civile insuper non adeò curandum est in hac materia fori Ecclesiastici. Ad 2. *Dist. Ma.* debent esse liberrima à metu injusto. *C. Ma.* à justo, per quem compelluntur contrahentes ad id, ad quod jam aliunde obligantur. *N. Ma.* & retorq. argum. in Judice Ecclesiastico, qui sæpe compellit sponfos ad contrahendum Matrimonium per multam 100. vel plurium florenorum, vel per censuras, quibus majorem Ecclesia pœnam non habet. Dein aliunde Sponfi non habent libertatem *mora-tem, h. e.* jus liberè resiliendi sine justa causa: ergo quando per pœnam adstringuntur ad non resiliendum injustè, non adimitur ipsis libertas. Retorqueo etiam in arrha duplicata, vel quadruplicata. Ad 3. *N. Conf. & parit.* Quia testator non aliunde jam est obligatus ad hunc instituendum pro hærede: e contra Sponfi jam aliunde sunt obligati ad contrahendum Matrimonium, nisi justam resiliendi causam habeant.

- 24 Dico 11. Sponsalia clandestina, seu sine testibus, & parochio contracta, valent, & per se licita sunt. Quod valeant, est communis Catholicorum contra hæreticos quosdam. Quod licita sint, docet communior contra Abb. Host. Jo. Andr. Alex. de Nevo, Sylv.

&c. Ratio; quia nullo Jure irritata vel prohibita reperiuntur Sponsalia clandestina: imò si præsens deberet esse Parochus & testis alii, periculum quandoque foret, ne statim omisissis Sponsalibus & Denuntiationibus contraherent de præsentem, & ipsum Matrimonium. Consultum tamen est adhibere testes sine parochio, vel scripturam desuper conficere, ut probari possint, si fors altera pars negaret contracta sponsalia. Optime attenditur ac observatur modus, quem Sacra Dilectissima præscribunt, vel suadent. Oppones 1. Quæ circa Matrimonium statuta sunt, consentunt etiam esse statuta de Sponsalibus: sed Matrimonium clandestinum Jura volunt esse irritum: ergo. 2. Et clandestinitate Sponsalium præsumitur dolus, & sic facile cum pluribus possunt contrahi Sponsalia: sed dolus, & cum pluribus contrahere, non licet: ergo. *R.* ad 1. *D. Ma.* ubi est eadem ratio, vel, in favorabilibus, *C. Ma.* ubi dispar est ratio, vel, in odiosis, *N. Ma.* Sic nemo dicet, contrahentem Sponsalia cum consanguinea incurrere excommunicationem, quæ tamen statuta est in contrahentem Matrimonium cum consanguinea. *Clem. Un. de Consang.* Ad 2. Præsumitur dolus, ubi clandestinitas alicujus contractus est prohibita; aliàs non: sed nullus contractus posset clandestine fieri licitè. Dein clandestinitas non est causa, cur aliquis contrahat cum pluribus Sponsalibus, sed malitia contrahentis. Ex hoc argumento sequeretur, etiam venditionem equi v. g. clandestinam esse illicitam, quia sic venditori posset sapius eundem equum vendere.

§. II.

A quibus contrahi possint Sponsalia, etiam debeant?

Sciendum, licet certum sit, Sponsalia non posse contrahi à personis, inter quas valide & licitè Matrimonium iniri non potest, nisi promissionem suam referant ad tempus habile, quo scilicet impedimentum, sive dirimens, ut est consanguinitas &c. sive impediens, uti est votum simplex castitatis &c. fuerit sublatum, nimirum sub conditione v. g. *si Papa dispensaverit;* dubitari tamen 1. An Catholicus cum hæretico. 2. An qui nomine alieno, scilicet procurator pro alio, 3. Parentes pro liberis, Tutores pro pupillis, Fratres pro sororibus valide ac licite contrahant Sponsalia. 4. An necessarius sit liberis parentum consensus. 5. An Sponsalia necessariò præmitti debeant Matrimonio ab illis, qui volunt contrahere Matrimonium?

Dico 1. Sponsalia Catholici cum hæretico, vel vicissim, ordinariè non tantum illicita sunt, sed etiam invalida. Azor. Sanch. *l. 7. d. 72. n. 3. Gobat. 17. q. 2. n. 216. Sporer de Matrim. 118.* Ratio; quia quamvis hæretici non sit impedimentum dirimens Matrimo-

nii, licet tamen non facile & non nisi in raris circumstantiis contrahitur cum hæretica, uti videbimus suo loco: cum ergo Sponsalia non possint obligare ad rem illicitam, sicut nullus alius contractus, *c. fin. de Pact.* sequitur, ea esse invalida ac nulla. Confirm, propter hæresim, in quam labitur sponsus vel sponsa, solvuntur ipsa sponsalia prius inita, saltem præbetur sufficiens causa resiliendi. *arg. c. 2. de divor. & c. fin. de convers. conjug.* videlicet propter periculum perversionis vel propriæ vel prolium, quod subit pars Catholica: ergo, cum tale periculum ordinariè jam subsit, quando cum parte hæretica contrahuntur Sponsalia, ordinariè erunt nulla. Oppones 1. Videmus passim in locis, ubi hæretici vivunt immixti Catholicis, contrahi Sponsalia & Matrimonium ipsum inter diversæ Religionis personas, non reclamantibus Episcopis: ergo ordinariè sunt licita, consequenter & valida Sponsalia, cum Matrimonium per consuetudinem factum sit licitum, & sic non obligent ad rem illicitam. 2. Dicit potest, quod huiusmodi Sponsalia sint conditionata, si altera pars fuerit conversa ad fidem Catholicam: quo casu non sunt illicita, cum non obligent ad Matrimonium, nisi sub conditione tacita, si prius fuerit conversa pars altera; adeoque nec invalida, cum sic non obligent ad rem illicitam: ferè sicut diximus de Sponsalibus metu extortis, quod obligent, at non, nisi cessaverit prius metus. *R. ad 1.* Non videtur hæc consuetudo esse valida, cum videatur esse contra Jus Naturale, quod obligat ad cavenda pericula valde propinqua & ordinaria perversionis quoad fidem & bonos mores; cujusmodi periculum si non marito Catholico, saltem liberis ordinariè imminet ex Matrimonio cum hæretica, vel vicissim. Episcopi subinde non sciunt, vel si sciunt, coguntur ad evitanda majora incommoda dissimulare, vel, si dissimulant absque urgente necessitate, etiam ipsi peccant. *Ad 2.* Si mihi sufficienter probares, eam conditionem esse ordinariè imbibitam vel ipso jure vel consuetudine Sponsalibus cum hæretica vel hæretico initis, darem manus argumento: sed non video, quomodo probes; imò praxis pugnat contra, cum etiam contrahatur Matrimonium post Sponsalia cum necdum conversis. Unde nec paritas est cum Sponsalibus metu extortis; quia his conditionem sublatis metus videtur annexisse ipsum Jus, dum Matrimonium stante metu initum irritavit. Sed nec Sponsalia metu extorta, sunt propriè conditionata, sed absoluta, licet eorum effectus impediantur, quamdiu stat metus: sicut Sponsalia impuberum non sunt propriè conditionata, aut raptoris cum rapta, licet effectum suum consequi non valeant, antequam advenerint anni pubertatis, vel sponsa rapta in loco tuto fuerit constituta: sunt proin absoluta potius, restricta tamen ad certum tempus, licet videantur quasi conditionata.

Lib. IV, R. P. Viti Pichler.

Dico 2. Sponsalia licet ac validè contrahuntur per proxenetam (Unterhändler) procuratorem, aut internuntium, vel internuntiam, aut litteras. Sumitur ex *c. fin. de Procurat. in 6.* Ubi ipsum Matrimonium sic iniri posse dicitur. Et potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. Item: qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum. *c. 68. & 72. de R. 1. in 6.* Confirm, ex praxi principum & Magnatum. Requiritur tamen 1. Ut procurator habeat mandatum speciale ad contrahendum, & quidem cum determinata ac individuali persona. 2. Ut per se exequatur procurator mandatum, non per substitutum. 3. Ut mandatum nec tacitè nec expressè sit revocatum, etiam ignorante procuratore, dum actu contrahit. Habentur hæc *c. fin. cit.* Non tamen obstat, licet principalis, cujus nomine contrahit procurator, illo temporis puncto dormiat, aut ebrius sit, aut etiam in amentiam inciderit; quia consensus, per mandatum procuratorium aliquando explicatus, quamdiu positivè non revocatur, virtualiter ac moraliter adhuc perseverat: si igitur accedat consensus personæ, ad quam se refert mandatum (sive scripto sive oretenus datum) utriusque consensus existit eodem moraliter tempore. Dixi, vel internuntiam; quippe femina quoque ab una, imò & ab utraque parte contrahentium constitui potest; ut docet Sanch. *l. 2. d. 11. n. 15.* quia non requiritur, ut procurator sit capax illius juris, quod per ipsius ministerium acquiritur, sed sufficit, si principalis, cujus agit minister: adeoque procuratorum loco possunt constitui vel duo masculi, vel duæ feminae; licet principales debeant esse diversi sexus, mas & femina. Cæterum litteræ amatoriaræ, in quibus scribens aliquam vocat sponsam suam, non satis indicant consensum sponsalium, nec sufficiunt ad Sponsalia ritè probanda, licet faciant aliquam præsumptionem, ut notant communiter.

Oppones 1. In aliis negotiis procurator validè procedit tam diu, quam diu mandati revocatio ipsi non intimatur, vel existit tantum in mente revocantis. *Clem. 11. de Renunt. l. 15. ff. Mand.* ergo etiam in negotio Sponsalium. 2. Hæreditas non potest adiri à mandatario, vel servo, quando mandans vel dominus ante aditionem destitutus est mente. *l. 47. 48. ff. de acquir. vel omit. hered.* ergo nec Sponsalia possunt contrahi à procuratore, quando mandans ante actualem contractum fit demens. *R. ad 1. N. parit.* quia in aliis contractibus Jus Humanum supplere potest voluntatem contrahentis, non verò in Sponsalibus, ad quorum valorem necessarius omnino est consensus verus, naturalis, & proprius. *Ad 2. N. iterum parit.* nam aditio hæreditatis est actus dispositioni Juris Civilis subiectus: Sponsalia autem sunt actus naturalis, non tam ex dispositione & subtilitate Civili, quam dispositione & simplicitate Naturali regulandus.

B 2

Dico

29 Dico 3. Sustinetur Sponsalia, quæ parentes, pater vel mater, nomine liberorum præsentium & tacentium sine mandato eorum contrahunt; non verò, quæ Tutor pro pupillo, Frater pro sorore &c. præsentem & tacente contrahit. Communis Theologorum & Jurisperitorum ex *c. 1. de Despons. impub. & c. un. §. porro eod. in 6.* Ratio autem est; quòd Jus præsumat consensum liberorum, præsentium & non contradicentium (sive sint liberi legitimi sive illegitimi, emancipati vel in patria potestate adhuc constituti) si parentes nomine ipsorum contrahant; non verò præsumat consensum, si tutor pro pupillo, frater pro sorore &c. contrahat; nam tutor, frater, aut alii consanguinei non ita tenerè amant, atque adeò sincere bonum pupilli, sororis &c. querunt, sicuti parentes liberorum suorum. Accedit, quòd Jura *civ.* folis parentibus tribuant facultatem pro liberis contrahendi Sponsalia, & quidem tantum pro præsentibus. Cæterum si liberi re ipsa non consentirent, sed præcisè tacerent, non fierent Sponsalia, et, si suum dissensum aliquo indicio, vel saltem juramento, ad quod admitti debent, probarent, asserentes, se tantum tacuisse ex verecundia vel reverentia vel metu, etiam in foro externo absolvi deberent à Sponsalibus observandis. *per can. un. caus. 30. q. 2. & can. 2. caus. 27. q. 2.* ubi requiritur omnino verus consensus & proprius. *Sanch. l. 1. d. 23. n. 3. 4.* Dixi autem, *præsentium*; si enim liberi absentes forent, vel ignorarent, nomine suo contrahi Sponsalia à parentibus, Sponsalia forent nulla, nisi liberi re intellecta specialiter ratificaverint tacite vel expresse. *c. fin. §. porro cit.* Utrum verò sufficiat mera taciturnitas, si nempe liberi, postquam oretenus vel ex litteris intellexerunt, quid loco sui factum sit, taceant, & hoc silentium sit tacita ratificatio, quam Jus requirit, non consentiunt DD. & plures cum P. Wieselner *h. n. 41.* affirmant; ego autem cum *Sanch. l. cit. n. 17.* & aliis nego, ac puto, requiri ad tacitam ratificationem aliquem actum positivum, uti v. g. est missio annuli vel munerum ad sponsam à parentibus electam. Fundamentum petitur ex *c. un. cit.* ubi textus distinguit inter casum, quo liberi sunt præsentem, & inter casum, quo sunt absentes: in priori ait sufficere taciturnitatem, in posteriori requirit ratificationem tacitam vel expressam: tacita autem ratificatio per se non est merum silentium, & cum ista dispositio Juris, præsumens ex taciturnitate consensum, restringat Jus Naturale, quod requirit consensum personaliter positum, non debet ampliari, sed restringi.

30 Oppones 1. Regula Juris 44. in 6. dicit: *is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*: ergo liberi tacentes non consentiunt: sine consensu autem implicat omnis contractus. Quamvis verò regula 43. præcedens dicat, *qui tacet consentire videtur*; tamen id non procedit, quando agitur de præjudicio & obligatione imponenda. Confirma-

tur ex generali regula, quòd nemo possit alterum obligare alteri, & stipulari tertio. 2. Sponsalia requirunt verum & naturalem consensum. *can. cit. & l. 4. ff. h. t.* sed taciturnitas non est verus, sed tantum præsumptus consensus. 3. In *c. 1. de Despons. impub.* habetur, quòd filius, cui pater elegit Matrimonium, postquam pervenerit ad perfectam ætatem, illud omnino adimplere debeat: ergo liberi, pro quibus, sive absentibus sive præsentibus, contrahunt parentes Sponsalia, non possunt dissentire, saltem si impuberes fuerint tempore, quo parentes pro ipsis contraxerunt. 4. In *c. 1. de Matr. contracto contra interd. Eccl.* referuntur Sponsalia à fratre contracta pro sorore tacente: ergo etiam de patre respectu sororis, & non tantum de patre respectu liberorum, procedit nostra dispositio. Et quid, si soror taceret, dum frater pro contrahit Sponsalia, interius tamen reverentia consentiret? An non forent vera Sponsalia cum adesset utriusque consensus, satis manifestatus? R. ad 1. Illa Regula 44., & altera, quòd nemo possit alterum alteri obligare, procedunt quidem generaliter; quando autem parentes pro liberis tacentibus & non contradicentibus contrahunt, est specialis exceptio, quam facit Jus *c. un. cit.* dum præsumit consensum verum in liberis. Nec parentes censentur agere aliquid in ipsorum præjudicium, sed in maximam utilitatem, & ideo liberi tacentes consentire videntur. Ad 2. Est fere eadem responsio: sufficit enim in hoc casu consensus ex taciturnitate præsumptus; quamvis, si revera non daretur, sed esset mere præsumptus, non sufficeret. Ad 3. Ibi per tō debet non intelligitur debetum præcisè necessitatis, sed honestatis & decentiæ, si filius aliàs elegit statum conjugalem, nec justam contradicendi causam habet. Ad 4. Ibi soror mediante fratre, quem quasi procuratorem constituit, contrahit, & insuper factis suum verum consensum satis expreffit. Certè ita naturale est requiri consensum personalem ac proprium in contractu tam arduo, in qua ipsa persona obligatur, ut nisi Jus positivum aliter statueret de parentibus nomine liberorum præsentium & tacentium contrahentibus, neque de his admittendum foret, quòd sine consensu ab ipsis liberis personaliter expresse, valde contraherent. Proinde dispositio hæc Juris Positivi, cum sit restrictiva Juris Naturalis, extendenda non est à parentibus ad fratres, tutores &c. Ad id, quòd additur, *ait*, non perfici tali casu Sponsalia propter defectum manifestationis consensûs; nam soror, licet consentiat, non manifestat suum consensum sufficienter per taciturnitatem: verba autem fratris eundem consensum nec ex se significant, quia stantibus eisdem verbis posset soror non consentire: nec ex dispositione Juris, ut vidimus.

Dico 4. Valida sunt Sponsalia, sine consensu parentum inita, excepto casu, quo ipsum Matrimonium foret illicitum: regulares

lanter tamen illicita sunt, si sine præscitu, consilio, vel etiam consensu illorum contrahantur. P. Kugler de Sponsal. p. 1. q. 9. a. n. 105. cum Sanch. Laym. &c. Item Reiffenstuel ad h. t. n. 23. 24. & n. 272. cum Gutierrez, Menoch. Gobat, &c. quidquid obganniant hæretici Scriptores, præsertim Harpp. ad princ. Inst. de Nupt. a. n. 86. Prior pars probatur 1. Matrimonium sine consensu parentum, & eorum, in quorum potestate constituti sunt contrahentes, valet, uti decisum est in Conc. Trid. S. 24. c. 1. de Ref. Matr. & nos dicemus infra n. 8. ergo etiam Sponsalia, quia sunt inchoativè Matrimonium ipsum, & pertinent ad electionem status de se perpetui, quæ liberis debet esse liberrima, ac independens ab aliena voluntate, adeoque pugnat eadem ratio, quæ in ipso Matrimonio: imò maior; quia, si Matrimonium, quod est indissolubile, absque consensu parentum valet, Sponsalia quoque à fortiori, cum adhuc alià via dissolvi possint, valebunt. Certè si valor Sponsaliorum penderet à consensu parentum, liberi deberent contrahere cum illis, à quibus sæpe abhorrent, & sic tolleretur libertas Matrimonii. 2. Ex praxi Ecclesiæ, eos ad standum Sponsalibus sæpe compellentis, qui ea clam, insciis, vel etiam invititis parentibus contraxerunt. 3. Ex eo, quia præcato jure Naturali valent, jure autem Positivo non sunt irritata. Posterior pars suadet ex præcepto quarto Decalogi, vi cuius liberi tenentur revereri parentes, eisque obedire, adeoque tenentur in re tam gravi consilium parentum exquirere regulariter, quamvis non semper teneantur eorum consilium sequi, vel consensum expectare, nisi ex Sponsalibus, quæ meditantur, grave scandalum, familiæ probum, rixæ & inimicitia inter consanguineos merito timerentur; vel si istæ evitari possent per Sponsalia cum illis contracta, cum quibus ea suadent parentes. Dixi 1. excepto casu, &c. si enim Matrimonium licitè non possit contrahere cum hujusmodi personis, quas nolunt parentes, puta, quia Matrimonium est inæquale aut indignum, nempe cum persona notabiliter viliori, turpi &c. Item, si ex eo sequeretur scandalum grave, aut inimicitia magna ac diuturna, lites & rixæ &c. irrita forent Sponsalia; cum nemo possit se validè obligare ad illicitum, per c. 18. de Jurejur. Si verò hujusmodi absint, & parentes nihilominus non consulantur, vel eorum consilium negligatur, vel consensus non petatur, vel parentes, quorum non interest multum, si cum tali persona fiant Sponsalia, absque causa justa & gravi negent consensum petitum, valent Sponsalia, quamvis ordinariè sint illicita, utpote contra pietatem, charitatem, & reverentiam saltem negativam parentibus debitam inita; licet probabiliter sint tantum venialiter peccaminosa, nisi prævideant gravem illorum tristitiam; cum parentes non possint esse rationabiliter invitati graviter, si eorum consilium non petatur in re, ardua quidem,

sed absolutè pendente ab electione libera liberorum, utpote pertinente ad statum vitæ. Dixi 2. regulariter; nam sub nullo peccato, etiam veniali, tenentur liberi petere consilium, minus consensum parentum, sed clam ipsis licitè contrahunt, quando prævident, parentes nullam habere justam causam contradicendi, & si consulerentur, contradicturos Sponsalibus alias honestis, ex inordinata tantum passione, v. g. ob interesse proprium, ex avaritia, ex odio iniquo erga personam, cum qua contrahere Matrimonium intendunt &c. vel si aliam iustam causam non consulendi parentes habeant liberi. Suaserim tamen, ne suo iudicio soli fidant, præsertim si advertant excessum amoris.

Oppones 1. In l. 7. §. 1. ff. h. t. ad valorem Sponsalium requiritur consensus parentum, in quorum potestate sunt liberi, nempe patris & avi. 2. Matrimonium sine consensu parentum saltem illicitum est semper: ergo Sponsalia sine eorum consensu sunt invalida semper: cum obligatio ad illicitum repugnet. 3. Parentes tenentur esse solliciti pro nuptiis liberorum: ergo isti vicissim tenentur quoad nuptias illis obedire. 4. Pater potest irritare vota filiorum, in sua potestate existentium, edita sine suo consensu: ergo & Sponsalia. 5. Si filii ordinariè teneantur exquirere consilium parentum, tenentur etiam ordinariè illud sequi; ad quid enim petere consilium conducit, si spernatur? R. ad 1. Leges Civiles in iis, quæ pertinent ad Matrimonium, quod à Christo est elevatum ad rationem Sacramenti, & sic à jurisdictione ac foro seculari exemptum, vim non habent. Vel dic, ibi suaderi, vel etiam præcipi quidem consensum parentum, Sponsalia tamen, vel Matrimonium non hoc ipso irritari absque tali consensu. Ad 2. N. Ant. quod semper sit illicitum, quando nempe adeit rationabilis causa non petendi consensum, vel consilium parentum. Ad 3. N. Conf. parentes etiam debent esse solliciti de filiis promovendis ad Sacerdotium vel Ordinem Religiosum, si filii talem statum eligant, tamen electio Sacerdotii vel status Religiosi, facta sine consensu parentum, irrita non est. Vel D. C. ergo tenentur quoad nuptias illis obedire ex pietate, ac decencia regulariter. C. C. ex iustitia vel ex pietate semper. N. C. Ad 4. Imprimis si Sponsalia possent irritari à parentibus, eo ipso Sponsalia debent esse valida, Dein paritas non est inter vota & Sponsalia, cum vota fiant soli DEO, qui ea non acceptat, si sint in præjudicium tertii, vel, si acceptavit, iterum cedit jure suo, ne tertio præjudicetur: Sponsalia autem fiunt homini, qui non tenetur cedere jure suo propter tertium. Item quæ sunt publici Juris, uti Sponsalia saltem dispositivè, non subjacent juri patriæ potestatis. Ad 5. N. sequel. Si enim petatur consilium à parentibus, spes est, ab iis omnia sincère manifestanda, quæ liberi ob eam amoris impetum sæpe non prospiciunt, prodesse tamen & obesse in tam arduo negotio possunt; &

ideo rectè ac decenter petunt consilium: sequendi autem necessitatem semper non patitur, nec agnoscit concessa ipsis à DEO & Natura libertas eligendi statum perpetuum. Imò, licet non raro peccent non sequendo consilium in contractu Sponsalium, non tamen hoc ipso subsequens Matrimonium est illicitum; consequenter nec invalida erunt Sponsalia, licet fuerint illicita.

- 33 Dico 5. Sponsalia, licet ordinariè præmitti debeant Matrimonio, absque iis tamen contractum Matrimonium subsisteret. Ita communis, & clarè supponitur *c. 9. 22. 31. h. l.* Nec exstat ulla lex, aut ratio, quæ absolutam necessitatem Sponsalium prober. Constat etiam ex Ecclesiæ praxi, ratum habentis Matrimonium, quod in articulo mortis ad legitimandam prolem contrahitur cum concubina. Quod autem ordinariè præmitti debeant, statuit præceptum *c. fin. de clandest. despons.* & Tridentini, prævias denuntiationes ad detegenda fortè latentia impedimenta Matrimonii ante actualem hujus contractum perquirentis, ut res tanta majori cum deliberatione ac solennitate peragatur.

§. III.

De effectu Sponsalium.

- 34 Sciendum 1. Duplicem præcipuè effectum nasci ex Sponsalibus. Primus est obligatio, quam inducunt; & de hac quæritur. 1. Quanta sit intensivè. 2. Quanta extensivè. 3. Quo tempore adimplenda. 4. An à Sponsalibus resiliens cogi, & quomodo possit vel debeat ad contrahendum Matrimonium. 5. Et ad refarcienda damna alteri illata.
- 35 Sc. 2. Alterum effectum esse *Justitiam*, seu *impedimentum publicæ honestatis*, quod nihil est aliud, quàm propinquitas certarum personarum vi Juris Ecclesiastici ex Sponsalibus proveniens, & conjugio cum certis illarum consanguineis contrahendo obstat. Est igitur quasi affinitas, orta ex conjunctione & consensu animorum, per Sponsalia tam de futuro quàm de præsentī (de hac posteriore infra *n. 132.* agitur.) copulatorum, sicut vera affinitas oritur ex conjunctione seu copula carnali corporum, vi cujus inhonestum videtur, ut aliquis cum consanguinea suæ sponsæ, aut vicissim aliqua cum consanguineo sponsi Matrimonium contrahat: cum in Matrimoniis non solum id, quod ex natura rei licet, sed etiam id, quod decet & honestum est, spectari conveniat. De hoc impedimento publicæ honestatis ex Sponsalibus de futuro ortum trahente quæstio movetur 1. Ex quibus Sponsalibus. 2. Et inter quas personas oriatur. 3. An sit perpetuum, vel cesset dissolutis per mutuum consensum Sponsalibus.
- 36 Dico 1. Sponsalia valida inducunt obligationem justitiæ per se gravem contrahendi suo tempore Matrimonium cum persona, cui in contractu Sponsalium data est fides,

can. 27. 47. 50. caus. 27. q. 2. c. 2. 10. &c. h. l. Quia sunt promissio mutua onerosa acceptata, mutuò dans jus proprietatis ad rem, & quidem in materia gravi. Unde, nisi contrahentes expressè tantum sub peccato veniali se obligare, vel obligationem fidelitatis aut veritatis tantum intendunt, quod non præsumendum, ex justitia & sub peccato mortali tenentur non resiliere, non contrahere cum alia &c. nisi iusta subit causa, de qua §. sequenti. Oppones. *In l. 1. C. de Sponsal.* sic habetur: *alii desponsate renuntiare conditioni, & nubere non prohibentur*: ergo licet à Sponsalibus pro libitu recedere. R. Jus Civile tantum pro foro externo permittit recessum, & recedentem à pœna absolvit. At Jus Civile in hac materia non attendit, sed attendi Jus Naturale, & Canonicum debet, ita ut non tantum detur obligatio naturalis, sed etiam actio contra resiliere volentem. *c. 10. cit.* adeoque à Jure Canonico contractum est Jus Civile.

Quæres, an Sponsus, vel Sponsa, formando cum persona alia, peccet mortaliter, sicut contra castitatem, ita & contra justitiam, adeò ut circumstantia Sponsalium cum alia sit in confessione Sacramentali specialiter exprimenda? R. Mihi probabiliorem videri negativam, quam tenet Covar. Pont. Henric. Maitrius, Rosignolo, König, *ad tit. de adult. n. 9.* Accedit Pirhing *ad tit. de adult. n. 3.* & Zæf. *cod. n. 2.* qui duo tamen ab Adversariis quibusdam citantur pro se, sed perperam; licet affirmativam præferant Azor, Laym. Palao, P. Kugler *de Sponsal. p. 2. q. 1. n. 24.* & plures alii. Distingunt Sanch. Koinck, Fagund, Filliuc, La Croix de Sponsal. *n. 57. &c.* inter fornicationem sponsi, quem non obligant, & fornicationem sponsæ, quam adstringunt ad aperiendam in confessione Sponsalium cum alio circumstantiam; eò quod fornicatio sponsæ turpis sit, quàm sponsi, præbeatque huic jus resiliendi à Sponsalibus. Nostra responsio probatur negativè, quia peccatum injustitiæ, & obligatio exprimendi in confessione circumstantiam Sponsalium cum persona alia non sufficienter probatur, imò rectè videtur oppositum suaderi ex eo, quod Sponsalia contrahentes nihil aliud sibi mutuò promittant, quàm contractum Matrimoniale suo tempore, quem non impedit fornicatio unius ex sponsis, licet innocenti detur jus resiliendi, uti infra dicemus: interim verò fornicans obligatur cum innocente Matrimonium contrahere, si iste velit. Confirmatur: si fornicatio sponsi vel sponsæ esset quasi adulterium, exprimendum specialiter in Confessione, pariter exprimi deberet, si tactus impudici, oscula &c. ab iisdem essent habita cum persona tertia, sicut à conjugibus exprimi debent hujusmodi, non minus ac verum adulterium: consequens fortè nemo admittit: ergo.

Oppones 1. Per Sponsalia confertur sponsi sibi mutuò jus ad rem, sicut per Matrimonium

nium confertur jus in re, seu in corpus: sed per fornicationem violatur istud jus ad rem, consequenter alteri parti fit gravis injuria, & sic peccatum injustitiæ committitur: ergo. 2. Sponsi sibi mutuam dant fidem de corpore nulli alteri tradendo in usum, seu quasi commodando: ergo, si corpus alteri dant in usum, gravem & specialem inferunt injuriam innocenti. 3. Fornicatio sponsi vel sponsæ tribuit innocenti jus resiliendi, c. 25. de jurejur. ergo ponit causam, ne sequatur Matrimonium, ad quod tamen se obligavit, consequenter etiam ad vitandum omne id, per quod impeditur Matrimonium. 4. Per hoc, quod sponsus vel sponsa contrahat Matrimonium cum alia vel alio, alteri parti facit injuriam: ergo etiam per hoc, quod fornicetur cum alia vel alio; quia fornicatio est foedior quàm Matrimonium. 5. Per fornicationem sponsa præbet causam, vel saltem ponit periculum, ne sponsus teneatur alere prolem non suam; & per fornicationem sponsus præbet periculum, ne debeat alere prolem ex alia susceptam cum jactura bonorum, & sic cum præjudicio sponsæ: ergo committunt injustitiam, saltem casu, quo ex fornicatione concipitur proles. R. imprimis retorquendo ferè omnia in illos, qui solum ex parte sponsæ, non verò ex parte sponsi fornicantis oriri volunt obligationem, exprimendi circumstantiam Sponsalium. Item retorq. in sponsis tactus impudicos & oscula exercentibus cum alia persona, vel admittentibus. In forma ad 1. N. Min. quia jus integrum manet parti innocenti ad contrahendum cum fornicata Matrimonium, quod jus solum est datum, non verò promissa simul integritas corporis servanda usque ad nuptias, sicut non est promissa conservatio divitiarum v. g. licet eorum intuitu pars altera contraxerit Sponsalia cum divite, non tamen specialiter pacifcente de iis conservandis. Per Sponsalia non traditur jus in corpus, sed tantum promittitur, sicut, qui promitteret alteri vendere agrum, tamen illi per hoc non tradit jus in agro, licet det jus ad rem. Sicut ergo talis promittens venditionem agri non infert injuriam promissario, si agrum interea commodet alteri ad usum, etiam cum aliqua destructione agri, ita nec sponsus vel sponsa alteri interea commodans corpus, usque dum contrahatur Matrimonium ipsum. Et sicut promittens venditionem agri primum tunc faceret injuriam promissario, si agrum alteri promitteret vel venderet, ita sponsus vel sponsa primum tunc faceret alteri parti injuriam, si Sponsalia, vel Matrimonium cum alia vel alio contraheret: quia plus non promissit. Ad 2. N. Ant. Ratio negandi patet ex dictis. Ad 3. N. Conf. potest enim, & tenetur adhuc, si innocens velit, cum illo contrahere Matrimonium, nec alteri se valide obligat ad Matrimonium: ergo conservat illi totum jus, quod illi dedit per Sponsalia. Ad 4. C. Ant. N. Conf. quia, quod cum alio nolit con-

trahere Matrimonium, promissit, non verò, quod alteri nolit interea commodare corpus. Ad 5. Si sponsa supponat sponso prolem alienam alendam &c. utique committit injustitiam, sed hoc respectu fornicationis per accidens est, & non necessario connexum; potest enim ex fornicatione proles non concipi, vel, si concipiatur, non supponi sponso, futuro marito. His non obstantibus.

Dico 2. Obligatio Sponsalitia extendit se ad omittenda omnia, quibus impediatur Matrimonium promissum, aut fides data lædatur. Ratio est clara, quia per hoc, quod sponsi se obligent ad Matrimonium, tacite ac indirectè promittunt, quod non velint ponere impedimentum illius, vel contravenire promissis: sic absque injustitia sponsus non potest suscipere Ordines sacros (quavis Religionem ingredi ex speciali dispositione Juris valeat, c. 7. de convers. Conjug.) aut Sponsalia vel Matrimonium sine consensu compartis cum alia contrahere, ultra tempus debitum differre contractum Matrimoniale &c. nam

Dico 3. Sponsi ex justitia obligantur contrahere Matrimonium tempore ab ipsis determinato, nisi justa causa excuset. 2. Si dies executioni non sit præfixa, quamprimum alterutra pars exigit. 3. Per se tamen probabilius non prius, quam petat compars. Prima duo membra sunt certa apud omnes tum ex c. 10. h. 1. & l. 23. ff. de O. & A. l. 41. ff. de V. O. tum ex natura contractuum. Tertium & satis controversum, cui subscribunt Sanch. Diana, Tanner. Pirh. h. n. 16. Kugler p. 2. n. 6. Gonz. in c. 2. h. 1. n. 6. atque alii; contradicunt verò Pont. Coninck, Palao, Wex, Wiestner n. 59. Reiffenstuel fufè *ibid.* 143. Probatur 1. ex l. 10. C. de pignor. ubi, licet hæc lex ponatur ad tit. de pignoribus, & loqui videatur de debitoribus, qui pignora dederunt, tamen initio ponitur hæc regula generalis: *debitores presentes prius denuntiationibus conveniendi sunt*: ergo comparte tacente, non denuntiante, non exigente impletionem Sponsalium, non est obligatio implendi; quia textus generaliter requirit interpellationem actualem, per quam debitor ad solutionem urgetur. 2. Quia silentium indicat, compartem consentire in dilationem. Addidi tamen, *per se*; si enim compars non exigeret impletionem & executionem Sponsalium ex verecundia v. g. aut metu reverentia, uti contingit quandoque apud foeminas, vel quando compars est in periculo, ne interim vel secum, vel cum aliis incontinentem vivat, nisi contrahatur citò Matrimonium, per accidens urgebit obligatio statim contrahendi, licet executio specialiter non petatur & expresse. Oppones 1. In l. 14. ff. de R. l. sic pronuntiatur: *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, presenti die debetur*. Idem habetur l. 41. cit. ergo statim & prima opportunitate datur obligatio exequendi Sponsalia. 2. Votum, cujus executioni dies

dies aut certum tempus non est præfixum, absque mora & prima opportunitate debet dari executioni, ut habetur *Deuteronom. c. 23. v. 21.* ergo idem dicendum de Sponsalibus. 3. Non est ratio, cur post mensem vel annum, & non statim, impleri debeant Sponsalia, cum eorum præfens executio possit esse utilis Sponsis. 4. Ex dilatione impletionis sæpe oritur periculum fornicationis sponforum inter se: ergo. R. ad 1. Debetur quidem præfenti die, sed non pro præfenti die, seu debitum contrahendi jam existit, sed non statim contrahendi, comparte non urgente, non interpellante. Ad 2. *N. Conf.* Quia DEus, cum nunquam soleat expresse urgere executionem voti, censetur semper urgere & petere, cum non sit ratio, cur DEus non exigat statim pro prima occasione, sed primum post aliquod tempus, v. g. annum. Econtra Sponsi exigere possunt, & solent executionem Sponsalium, quando eam desiderant. Ad 3. etiam pecuniæ solutio statim est utilis creditori, & tamen non est obligatio statim solvendi, si eam creditor non exigat; censetur enim in dilationem consentire; adeoque est ratio differendi, usquedum exigatur. Ad 4. Si tale periculum detur, per accidens est obligatio non differendi: & quia hoc periculum sæpe dari potest, ordinariè suadendum est sponsis, ut prima opportunitate contrahant, licet per se obligatio non sit.

41 Dico 4. Si Sponsus vel Sponsa convento tempore, vel ad instantiam alterius partis nolit contrahere Matrimonium, potest ac debet cogi à Judice per competentia Juris media ad contrahendum, si monitio non sufficiat, nec iusta causa aliud suadeat. Ita quoad rem communis apud Kugler *p. 1. q. 5. n. 70.* atque desumitur ex *c. 2. 10. & 17. h. t.* Confirmatur ex *c. 1. & 3. de Pactis*, vi quorum cogendus est promissor ad servanda etiam pacta simplicia, consequenter à fortiori ad servandos contractus onerosos. Certè Judicis est compellere ad reddendum cuique suum, aut quod ipsi ex iustitia debetur. Dixi 1. *ad instantiam alterius*, si enim utraque pars voluntariè differat, vel omnino omittere Matrimonium decernat, cessat officium Judicis. 2. *à Judice*, nimirum Ecclesiastico, qui privativè competens est, quando concurret quæstio de Jure ac valore Sponsalium, vel de causa resiliendi, & non de sola executione agitur. 3. *Per competentia Juris media*, videlicet per carcerem, aliasve poenas corporis afflictivas, et, si istæ nihil proficiant, per comminationem censurarum, vel per actua-lem excommunicationem. *Trid. s. 25. c. 3. de Ref.* Si tamen Judex Ecclesiasticus careat manu & familiâ armatis, potest quidem, at non tenetur brachium sæcularis Judicis implorare pro executione suæ sententiæ, adeoque statim ad censuras confugere potest. *Reiffenstuel ad h. t. n. 161.* 4. *Si monitio non sufficiat*; non enim statim compelli debet Matrimonium detrectans, sed prius moneri *c. 17.*

et. cum coactiones soleant difficiles frequenter habere exitus, ibid. s. Nec iusta causa aliud suadeat; cujusmodi foret periculum perpetuarum rixarum, odiorum inter familias, violandæ fidei conjugalis, scandalorum &c. quæ mala si ex coactis nuptiis prævideantur, uti & si tanta durities & pertinacia sit partis, ut non curare credatur censuras &c. præstat non compellere ad contrahendum Matrimonium ad majora mala evitanda. Oppones. Matrimonia debent esse libera, *c. 1. n. 15.* & metu gravi extorta non valent: ergo sponsi illa contrahere detrectantes non possunt compelli. R. Debet quidem esse libera physice, & à metu injuste incusso, non verò juridicè, & à metu iuste incusso. Juridica libertate se sponte privant sponsi, quando antecedenter per verum & deliberatum consensum Sponsalia ineunt, & sic necessitatem ad Matrimonium sibi imponunt, & que obligationem, cui si nolint satisfacere, iuste coguntur: nisi hæc coactio credatur fore causa majoris mali, quam sit omnisio vel dilatio Matrimonii.

Dico 5. Si sponsus vel sponsa renuat contrahere Matrimonium debito tempore, & altera parte urgente; aut si injuste resiliat, scilicet absque iusta causa; vel impedimentum nuptiis ponat per suam culpam, tenetur, & compellendus est à Judice ad expensas & damna comparti propterea emergentia, cum v. g. æquè commodas nuptias acquirere amplius non possit. *Sanch. l. 1. c. 30. n. 15.* *Barbos. in c. Genimam h. t. n. 6. 10. l. 1. c. de sentent. qua pro eo. & c. fin. de injur.* Ratio, quia fidem datam non servans facit alteri injuriam, & ut supponitur, simul infert damnum: sed per injuriam seu injustè damnum alteri inferens tenetur in conscientia, & compellendus à Judice est, ad refarciendum damnum, expensas &c. Si tamen pars innocens peteret nimium, Judicis foret moderari & secundum æquitatem taxare, nisi pars resiliens etiam immodicæ prætensionis libere consentiret. Extendere assertionem, quod pars innocens, etsi damnum non patiatur, nihilominus ab altera, quæ sine legitima causa ab obligationis vinculo liberari cupit aut nubere renuit, licitè prætendat aliquid pro eo, quod cedat jure suo in ipsius personam jam quæsitò; teneturque Judex talem condemnare ad æquam satisfactionem pecuniariam, sit petat innocens. *Gobat n. 10. c. 4. & 6.* Suffragatur praxis, & ratio: si enim pœna conventionalis in injustè resilientem statui potest à Partibus, cur non per sententiam à Judice? Et si resiliere volens compelli corporali pœna, imò etiam per censuras potest ad standum promissis, cur innocens nequeat pro sua satisfactione, & cessione juris sui, pecuniariam pœnam expetere? Certè per hoc, quod sponsus vel sponsa averfetur nuptias sine iusta causa cum persona, cui promisit, illam contemnit, eique gravem injuriam pretio æstimabilem infert: ergo innocens jure petit satisfactionem, etiam pecuniariam.

cuniarum, moderatam tamen, vel arbitrio
Judicis moderatam.

⁴³ Dico 6. Impedimentum publicæ honestatis oritur quidem ex Sponsalibus de futuro absolute & cum persona determinata contractis, sed defecto non nisi ex validis. Pars prior constat ex variis *canon. & c. c.* nempe *can. 11. 14. 15. & c. caus. 27. q. 2. & c. 4. 8. h. 1. c. un. eod. in 6. c. 4. de despons. impub.* Si Sponsalia conditionate contraherentur, non ante purificatam conditionem, bene tamen postea inducerent præfatum impedimentum. *cf. un. cit.* Posterior ex Trid. *f. 24. c. 3. de Ref. Matrim.* Quamvis enim de Jure Antiquo *c. 4. & un. cit.* etiam ex Sponsalibus invalidis, modo non fuerint invalida propter defectum consensûs, inductum sit hoc impedimentum, Trident. tamen *lo. cit.* voluit, ut ex Sponsalibus de futuro quocunque modo invalidis, non inducatur, conformiter regulæ, *non præstat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum.* Quid autem sentiendum de Sponsalibus de præfenti invalidè contractis, dicemus infra *n. 133.*

⁴⁴ Quæres, an decretum Tridentini se extendat etiam ad Sponsalia, quæ publicè habentur pro validis, re ipsa tamen invalida sunt propter simulatum v. g. aut fictum consensum, vel ex alio defectu, qui in foro externo probari non potest? Sive, an ex Sponsalibus apparenter tantum validis oriatur impedimentum publicæ honestatis post Tridentinum? *R.* cum Gob. *tr. 9. de Sponsal. n. 362.* Palao, Illfing &c. Sanch. & Gonz. *in c. 4. cit. n. 7.* & alios, non oritur: quia Tridentinum *lo. cit.* non oriri decernit ex Sponsalibus *quocunque ratione invalidis.* Si loquamur de Sponsalibus ratione ficti consensûs, vel propter defectum consensûs invalidis, idem etiam de Jure Antiquo obtinet. *c. un. cit.* Oppones. Non minus scandalosum est, & sic publicæ honestati contrarium, si quis cum consanguinea putativæ Sponsæ contraheret Matrimonium, ac si Sponsalia fuissent vera & valida: ergo ex Sponsalibus apparenter & publicè validis oritur impedimentum publicæ honestatis, licet revera sint invalida. *R.* in ordine ad contrahendum hoc impedimentum non attenditur, quod homines per errorem judicant, sed veritas, & realis animorum conjunctio, quæ tantum habetur per vera Sponsalia, sicut in affinitate contrahenda, cui aliquo modo similis est justitia publicæ honestatis, utpote quasi affinitas non attenditur, quod homines erroneè putent, copulam carnalem inter duos intercessisse, sed solum vera copula affinitatem inducit. Item sicut ex Sponsalibus occultis, revera tamen validis, oritur impedimentum publicæ honestatis, ita vicissim ex Sponsalibus publicis, revera tamen invalidis, non orietur; cum sicut nihil facit publicitatis defectus, ita nec facere debeat ipsa publicitas. Id verum est, quod in foro externo, pro quo non constat de invaliditate Sponsa-

Lib. IV, R. P. Viti Pichler.

lium, præsumatur contractum esse impedimentum publicæ honestatis.

⁴⁵ Dico 7. Dictum impedimentum defecto solum afficit personas in primo gradu consanguinitatis conjunctas sponso vel sponsæ: adeoque Sponsus tantum cum matre, sorore, & filia suæ Sponsæ invalidè contraheret Matrimonium; Sponsa verò cum patre, fratre, & filio Sponsi. Trid. *lo. cit.* ubi correxerat quoad Sponsalia de futuro, (non de præfenti) Jus Antiquum *d. c. un. & c. ult. de Consang. & Affinit.* ubi impedimentum hoc ex communi DD. extenditur ad quartum gradum inclusive.

⁴⁶ Oppones. Si invalidè contrahitur Matrimonium cum sorore Sponsæ, tunc Titius, qui cum duabus sororibus successivè contraxit Sponsalia, neutram poterit ducere, quia cum utraque contraxit hoc impedimentum: sed hoc est contra praxim: ergo. Confirmatur: qui cum Caja contraxit Sponsalia, & postea carnaliter peccat cum Bertha sorore Cajæ, neutram potest ducere: non Cajam, quia ipsi obstat impedimentum affinitatis ortum ex copula illicita cum Bertha sorore: non Bertham, quia ipsi obstat justitia publicæ honestatis orta ex Sponsalibus cum Caja: ergo idem dicendum de Titio, qui cum duabus sororibus contraxit Sponsalia, *R. N.* sequelam: Titius enim potest & debet ducere primam; quia Sponsalia cum secunda fuerunt invalida, & sic justitiam publicæ honestatis non induxerunt. Si verò cum secunda contraxisset Sponsalia de præfenti, ista forent pariter nulla, & licet Sponsalia de præfenti, etiam invalida, alias inducant impedimentum publicæ honestatis, tamen in hoc casu non inducunt respectu sororis, cum qua prius contraxit de futuro Sponsalia: quia non operantur retro, ut obstat prioribus Sponsalibus, sed tantum impediunt vel dirimunt subsequenter, ut clare indicat textus *d. c. un. ibi: ad impediendum vel dirimendum sequentia Sponsalia, vel Matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum.* Ad Confirmationem *N. Conf. & parit.* Nam affinitas agit retro, & irritat Sponsalia præcedentia quoque; quia de sola justitia publicæ honestatis id negatur in Jure.

⁴⁷ Dico 8. Impedimentum publicæ honestatis est perpetuum, nec Sponsalibus etiam per mutuum consensum dissolutis, cessat. Communior cum declaratione Cardinalium de anno 1658. approbata ab Alexandro VII. qui teste Gobat *n. 362.* & Fagn. *in c. 4. h. 1. n. 29.* jussit hanc doctrinam non amplius revocari in dubium. Fundatur in *c. 11. 14. caus. 27. q. 2.* ubi habetur, quod per mortem sponsæ non extinguatur hoc impedimentum: & in *c. 5. de despons. impub.* ubi refertur exemplum Sponsalium, per dissensum puellæ pubertatem adeptæ dissolutorum, & tamen manere dicitur dictum impedimentum. Nec obstat, quod ibi fortassis tantum una pars resciliet, & sic non mutuo dissensu sublata

C

lata

lata sint Sponsalia; nam ratio, quam assignat ibidem Pontifex, valet pro quibuscunque Sponsalibus, etiam mutuo consensu dissolutis, nempe quia *inhonestum videtur, ut matrem habeat, cujus filia fuit sibi desponsata*. Dissentiunt nihilominus pro casu, quo Sponsalia dissolvuntur mutuo consensu. Barb. Pont. Palao, Gonz. lo. cit. Engel hic §. 6. n. 3. & alii, qui dictam declarationem ab Alex. VII. approbatam ignorasse censendi sunt. Hi cum Farinac. opponunt 1. declarationem aliquam Cardd. 2. Sic arguunt: impedimentum publicæ honestatis fundatur in mutuo consensu: ergo eo sublato tollitur quoque ipsum; cum omnis res eo modo dissolvatur, quo colligata est c. 1. & l. 35. ff. de R. J. 3. Sponsalia sunt principale, impedimentum publicæ honestatis est accessorium: sed ruente principali ruit & accessorium. R. ad 1. Illa declaratio est antiquior, & non ita approbata à Pontifice, sicut illa, quam nos adduximus; deinde, ut notat Pignat. in ea tantum dicitur, quod Sponsalia per mutuum dissensum fiant invalida, non plus. Ad 2. *dist. Ant.* fundatur in fieri, seu per mutuum consensum primo oritur. C. *Ant. in conservari*, ita ut ultra consensum non amplius duret. N. *Ant. & Conf.* & retorq. argum. in Sponsalibus alio modo dissolutis, præsertim per mortem unius, ubi etiam mutui consensus cessat. Vel aliter *dist. Ant.* fundatur in mutuo consensu per accidens, quia Ecclesia annexuit hoc impedimentum. C. *Ant.* per se. N. *Ant. & Conf.* Sicut igitur principaliter ex Jure & dispositione Ecclesiæ, & non ex consensu mutui natura oritur hoc impedimentum, ita manebit etiam cessante consensu mutuo, à quo nec introductum est, nec dependet saltem in conservari. Ad 3. retorq. argum. in Sponsalibus alio modo quam mutuo consensu dissolutis. Dein impedimentum publicæ honestatis non est propriè accessorium, sed potius effectus Sponsalium, non ex natura rei resultans, sed ex lege Ecclesiastica per accidens annexus Sponsalibus.

§. IV.

Quibus modis dissolvantur Sponsalia.

SCIENDUM 1. Modos, quibus Sponsalia semel validè contracta rursus solvuntur, esse in duplici classe. Præterquam enim quod per mortem unius, sicut ipsum Matrimonium, tollantur, sæpe dissolvuntur vel ipso Jure ex utraque parte: vel per rescissionem, recessum, & liberam voluntatem unius, cui datur justa causa resiliendi, quamvis posset non resilire. Ipso Jure & ex utraque parte dissolvuntur 1. mutuo consensu, vel potius dissensu. 2. Dissensu unius pubertatem adepti, si impubes contraxit Sponsalia. 3. Per impedimentum superveniens, propter quod vel validè, vel licitè, non potest amplius contrahi Matrimonium: invalidum reddit superveniens affinitas, professio Religiosa,

susceptio Ordinis Sacri, actuale Matrimonium cum alia persona &c. illicitum vero efficit superveniens votum Religionis ingrediendæ, & juxta multos Sponsalia posteriora, quibus accessit copula carnalis, vel juramentum. 4. Per lapsum temporis, si quod præfixum est finiendæ obligationi.

Sc. 2. Per *rescissionem* seu recessum ex libera voluntate unius, cui nempe ex altera parte tacitè vel expresse, justè vel injustè præbetur sufficiens causa resiliendi, Sponsalia dissolvi posse 1. Propter compartis dolum in contractu sponsalium commissum. 2. Propter diuturnam illius post contracta Sponsalia absentiam, vel dilationem diuturnam executionis. 3. Propter ingressum in Novitium Religiosi Ordinis. 4. Propter votum simplex castitatis, aut cælibatus, aut SS. Ordinum post Sponsalia editum. 5. Propter Sponsalia licet invalidè contracta cum alia persona. 6. Propter fornicationem sublequentem: idem est de fornicatione spirituali, sive de lapsu in hæresim. 7. Propter aliam notabilem mutationem supervenientem, vel primum ex postfacto detectam, si nimirum tanta sit, ut, si ab initio tale quid adfuisset, vel cognitum fuisset, Sponsalia non fuissent contracta. De his verò causis, propter quas uni, scilicet innocenti, datur facultas resiliendi, si velit, notandum est, quod si cognita tali causa & jure resiliendi nihilominus ratificet Sponsalia vel verbis, vel factò, præsertim copula carnali, resilire ipsi non amplius liceat, eò quod censeatur juri suo renuntiassè, arg. l. 13. §. fin. ff. ad L. Juliam de Adult.

Sc. 3. Modos utriusque classis dissolvendi Sponsalia enumeratos deinceps per varias assertiones magis explicatum iri, excepta quibusdam, quos differemus ad alios Titulos, nempe quando dissolvuntur Sponsalia per dissensum pubertatem adepti, per actuale Matrimonium, aut fortè etiam per Sponsalia posteriora, quibus accessit copula vel juramentum, per Religionis aut castitatis &c. votum: de his enim commodius agemus in loco magis proprio. Scilicet ad Titulos de Desponsatione Impuberum: de Sponsaliorum: Qui Clerici vel voventes &c. Rectè tamen hoc loco examinabimus etiam questionem, an ad dissolutionem aut recessum à Sponsalibus requiratur auctoritas Judicis Ecclesiastici, vel an propria auctoritate fieri possit.

Dico 1. Sponsalia, licet juramentò, vel votò, vel etiam carnali copula essent firmata, mutuo consensu sponforum dissolvuntur. Communis ex c. 1. de R. J. ibi: *omnes res, per quasunque causas nascitur, per eandem dissolvitur*: sed omnis contractus, qualis etiam sunt Sponsalia c. 2. b. t. nascitur ex consensu mutuo: ergo etiam consensu, vel potius dissensu mutuo dissolvuntur; excepto tamen Matrimonio. Non obstat juramentum, quia in favorem contrahentium ad firmandum contractum adjicitur, cui renuntiare possunt, & sic

& sic principali sublato cessat quoque jura-
mentum velut accessorium. Quando in c. 2.
en. dicuntur Sponsi *modis omnibus inducendi*,
ut *præstam fidem juratam servent*, sermo est de
calu, quo non uterque vult Sponsalia solve-
re, sed unus tantum. Nec obstat *Votum*, quo
forte Sponsi se obligarunt ad Matrimonium,
fortassis quia putabant se in calibatu non
fore continentes; nam tale votum redun-
dans in gratiam hominis non aliter acceptat
Deus, nisi in quantum acceptat homo, in
cujus gratiam fit, nec diutius. Nec obstat su-
pervenienti Copula carnalis; quia hæc per
se nullam vim aut insolubilitatem addit
Sponsalibus. Oppones. Sponsalia per copu-
lam subsecutam transeunt in Matrimo-
nium, quia præsumitur facta animo marita-
li ad excludendum fornicationis peccatum,
per c. 15. & 30. h. t. ergo facit indissolubilia.
R. quamvis id de Jure Antiquo verum fue-
rit, defacto tamen à Tridentino annullata
sunt Matrimonia sine præsentia Parochi &
testium contracta, adeoque sustulit Matri-
monia præsumpta ex copula. Cæterum
ad hanc Sponsalium dissolutionem requiritur
consensus ex utraque parte liber à frau-
de, & metu gravi injuste incusso; cum re-
missio obligationis sit species donationis.
Unde in conscientia tutus non est, qui con-
sensum Sponsæ extorquet per minas, v. g.
dicendo: *Si te ducere debeo, & tu me non di-
misis, instar mancipii te habebō, dñe te tractabo &c.*

Dico 2. Quamvis Sponsalia solvantur per
supervenienti impedimento dirimens Mat-
rimonii, v. g. impotentiam, affinitatem
ortam ex copula illicita cum consanguinea
Sponsæ &c. cum ad impossibile nemo obli-
getur, l. *impossibile ff. de R. J.* Si tamen
impedimentum oriatur ex culpa unius, atque
tale sit, in quo possit & soleat dispensari, is
probabiliter tenetur regulariter petere dispen-
sationem, si pars innocens velit. Ratio: quia
qui culpabiliter ponit impedimentum Mat-
rimonii, injuste & graviter violat jus alte-
rius: ergo ex justitia tenetur hoc jus repa-
rare removendo impedimentum, si potest:
atque potest petendo dispensationem, si im-
pedimentum sit dispensabile. Addidi tamen,
regulariter, nisi nimirum sine expensis extra-
ordinariis, vel graviore suo damno dispen-
sationem obtinere non posset. Confirmatur:
si non tenetur talis petere dispensationem,
facile ipsi est se liberare ab obligatione spon-
salitia, scilicet ponendo impedimentum Mat-
rimonii, v. g. fornicando cum consanguinea
Sponsæ: sed hoc foret indecens & ini-
quum, cum ex sua malitia reportaret com-
modum. Oppones 1. Ad impossibile nemo
tenetur: sed dispensatio, utpote pen-
dens à voluntate Principis, reputatur inter
quasi impossibilia, arg. l. 137. §. 6. ff. de V. O.
2. Dispensationes sunt vulnera legum, & per
eas quasi læduntur Jura: ergo ad reparatio-
nem juris alicujus privati nemo obligari po-
test ad petendam dispensationem. R. ad 1.
dispensatio dari non solita, vel valde diffi-

Lib. IV. R. P. Viti Piclar.

cultus obtinibilis, reputatur inter quasi im-
possibilia; non vero facile & sine magnis in-
commodis, vel saltem cum minori, quàm
pateretur pars læsa, obtinibilis. Ad 2. Quam-
vis per se major debeat esse favor & custodia
legum, quàm juris privatorum; nihilominus
tamen quia ipsa Jura dispensationes permit-
tunt ex iustis causis, nihil fit contra Jura,
si petatur dispensatio, cujus petitionem ur-
get jus alicujus privati læsum, si iste priva-
tus urgeat petitionem. De reliquo, licet se
offerat ad petendam dispensationem, qui
impedimentum posuit, innocens tamen non
tenetur illam admittere.

Dico 3. Quamvis Professio Religiosa, uti 53
& susceptio actualis Sacrorum Ordinum,
dissolvant quidem Sponsalia, quia utraque
est impedimentum dirimens Matrimonii
contrahendi, per c. 7. de *convers. conjug. c. 1.*
Qui Clerici, & Extrav. Antiqua Joan. XXII. de
Voto. Licite tamen non suscipitur Ordo Sa-
cer post Sponsalia jam contracta, ignorante
vel invitâ sponsa (quamvis licite emittatur
Professio Religiosa) ut habet verior cum
Sanch. l. 1. d. 47. n. 3. contra Pontium, Go-
bat, Laym. Ratio est, quia nec Naturali
aut Divino, nec Humano Jure conceditur
sponsio post datam alteri fidem sponsaliti-
am suscipere Ordines Sacros, & sic privare spon-
sam jure suo: conceditur tamen in c. 7. &
Extrav. cit. Professio Religiosa; ibi enim
habetur, quod Sponsalibus, etiam de præsen-
ti, insit hæc tacita conditio, *nisi Religionem in-
travero*: talis autem conditio iis inesse quo-
ad susceptionem Ordinis non probatur. Et
hinc Ordinarii diligenter inquirunt, an ordi-
nandus non sit ligatus Sponsalibus. Oppo-
nes. Votis inest hæc conditio, *nisi quid perfe-
ctius, vel statum perfectiorem elegero*: ergo etiam
Sponsalibus; atqui status Sacerdotalis est per-
fectior Matrimonio: ergo Sponsalibus inest
hæc conditio, *nisi statum Sacerdotalem, vel Ordinem*
Sacros suscepero: ergo licite suscipitur Ordo Sa-
cer, & sacerdotalis, R. N. Conf. & parvi, nam vota
sunt soli Deo, de quo recte præsumitur, quod
ipsi præplaceat, quod perfectius est: Sponsalia
autem sunt promissio homini facta, qui atten-
dit potius suam utilitatem, quàm id, quod in
se melius & perfectius est. Certè hoc mo-
do possent negligi omnes promissiones ho-
minibus factæ, etiam juratæ, si eas liceret in-
fringere propter aliquid melius: sic posses
Ecclesiæ donare equum, quem homini jam
promiseras: sic post Sponsalia licite elige-
res statum cælibatus in sæculo & sine susce-
ptione Ordinis Sacri; quia cælibatus etiam
est perfectior status quàm Matrimonialis
&c. Quæ sunt falsissima. Causa, cur liceat
Religionem ingredi cum præjudicio Spon-
sæ, non est præcise, quod Religio sit status
perfectior, sed quia intuitu status tam perfe-
cti id à Jure concessum est. Quid sentien-
dum de voto Religionis, Ordinis Sacri, Ca-
stitatis &c. Sponsalia vel subsequente vel
antecedente, patebit ex dicendis *tit. 6. Qui*
Clerici vel voventes.

C 2

Dico

54 Dico 4. Per lapsum temporis, quod Sponsalibus præfixum est à contrahentibus ad obligationem finiendam, solvuntur quidem Sponsalia ex utraque parte, si absque ullius culpa, vel ex culpa utriusque intra illud tempus non secutum est Matrimonium: ex parte verò unius tantum, scilicet innocentis, si ex culpa (vel etiam mora inculpabili) unius tantum non est secutum. Pars prior fundatur in *c. 85, de R. J. in 6. ibi: contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur.* atque sic sentit cum Laym. *l. 5. tr. 10. p. 1. c. 2. n. 16.* Palao, Illung, Sanch. *l. 1. d. 53. n. 6. 8.* censetur enim utraque pars mutuo consensu recedere à Sponsalibus, quorum terminum, finiendæ obligationi adjectum, præterlabi studiose permittit, sive culpabiliter, sive inculpabiliter, eò quod talis terminus sit adjectus per modum conditionis, qua non implera, cessat obligatio. Posterior pars, quam tenet idem Sanch. *ib. cit.* & P. Wiestner *n. 116. 117.* colligitur ex *c. 22. h. 1. vi* cuius tantum ille liberatur ab obligatione, penes quem non stetit, quin ad statutum terminum Matrimonium consummaverit, id est, contraxerit. Nec decet, ut, qui suâ culpâ Matrimonium suo tempore neglexit contrahere, ferat commodum & deobligetur. Dixi, quod præfixum est ad obligationem finiendam; si enim certum tempus fuisset adjectum, & præfixum obligationi implendæ seu non differendæ, ac per modum termini, à quo incipiat obligatio in actu secundo, ita ut ante adventum talis temporis executio Sponsalium efficaciter urgeri non possit. v. g. Si sponsi sibi mutuo promitterent Matrimonium sequenti Paschate, vel intra hunc annum contrahendum; elapso hoc termino non finiretur obligatio: ut habet communis ex *c. 6. de dolo*, & ex hac ratione, quod taliter contrahentes sibi duplicem imponant obligationem, unam absolute contrahendi Matrimonium, alteram non differendi ultra certum tempus; prima semper manet, licet altera lapsu temporis deficiat; & obligatio, quæ debuisset impleri intra certum tempus, impleta tamen non est, non cessat: sic si non solvisti annuos census hoc anno, non liberaris ab obligatione solvendi eosdem postea.

55 Oppones 1. cum Sanch. Pontio, Sporer &c. Imputari non debet ei per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum. *c. 41. de R. J. in 6.* Simile quid habetur *c. 66. eod. & c. 22. cit.* ergo si utraque pars non fuit in culpa, quò minus secutum sit Matrimonium termino finiendæ suæ obligationi in Sponsalibus præfixo, neutri parti aliquid imputari debet, & ex neutra dissolvuntur sponsalia, sed terminus habetur pro non adjecto. 2. Cum Bosco & Reiffenstuel *n. 221. h. 1.* contra secundam partem assertionis. Contractus ex conventionem legem accipiunt: ergo solvuntur Sponsalia ex utraque parte, quibus adjectum est certum tempus, quo expirent, licet culpâ unius tantum non sit secutum Matrimonium: sic, si culpabiliter hodie

non recites Breviarium, non teneris amplius refarcire obligationem præterita diei bis illud recitando; quia hæc obligatio est annexa diei, & eo expirante expirat. *ex. ad 1. N. Conf. vel dist. Conf.* Neutri parti aliquid imputari debet in culpam, vel poenam propriè dictam. *C. Conf.* Imputari non debet in damnum, vel in dissolutionem Sponsalium ex conventionem conditionatâ sub certo temporis lapsu decretam, *N. Conf.* Illa jura habent locum in priori, non in posteriori sensu. Ad 2. Contractus quidem legem accipiunt ex conventionem, at non expellunt tantum, sed etiam tacitâ, quæ tum ex natura rei tum ex dispositione Juris contractui inest: æquitas autem naturalis, & leges positivæ, volunt, ut contrahens non ferat commodum ex sua culpa, aut mora, atque compenset, quod alteri per suam culpam aut moram abstulit, adeoque ut Matrimonium debito tempore non contractum adhuc contrahat, si velit altera pars. Obligatio de recitando Breviario non est ad rem quia non oritur ex conventionem, sed ex lege, & quidem non respiciente utilitatem aliquis compartis.

Dico 5. Deceptio & dolus accidentalis, si fuit causa contractus, præbet alteri parti nullam rationem resiliendi à Sponsalibus. Ita sentire debent, qui nobiscum *ad 11. de Dolo & Contum. in lib. 11.* docent, quod dolus accidentalis antecedens, seu dans causam contractui bonæ fidei, eum non irritat *per Jure*, sed faciat tantum rescindibilem. *Dicitur 1. Accidentalibus*, nam si dolus vel deceptio esset substantialis & circa personam ipsam, tolleretur consensus & utique irritaret contractum. 2. *Si fuit causa contractus*, ita ut, si scivisset contrahens, rem non ita se habere, uti dixit altera pars, non contraxisset Sponsalia, v. g. Si persuasus à sponsa, se virginem, divitem, nobilem &c. mentiente, contraxisset Sponsalia. Sed hinc

Quæres, an volens contrahere Sponsalium teneatur manifestare suum defectum, propter quem fortè, vel probabiliter non contraheret secum altera pars, si eum sciret? *ex. si defectus est occultus*, neque notabile damnum allaturus aut molestiam alteri parti, si sine probro suo manifestare non potest, modò non positivè affirmet vel neget qualitatem, quæ inducere credatur alteram partem ad sponsalia, si adsit, vel abstergere, si absit. Sic Sponsa non tenetur prodere fornicationem suam cum alio habitam sine impregnatione, ignobilitatem, pauperatatem, leves defectus corporis, vel animi &c. Partim quia sic fert usus, in tacita conventionem hominum fundatus, nec infertur alteri parti injuria, cum eidem simile jus competit, suos defectus non manifestandi, vel, si infamia metuatur, etiam celandi, sine mendacio tamen: partim quia pars decepta tibi imputare debet, quòd non fuerit accuratior. Econtra tenetur manifestare defectum, qui repugnat substantiæ Matrimonii, vel qui

noxius foret alteri, vel notabilem difficultatem afferret, uti est lepra, paralyſis, morbus gallicus, mores perſiti ſine animo corrigendi, infamia honeſtam familiam deturpatura, ſterilitas, imprægnatio facta ab alio, &c. Ratio; quia hujusmodi defectus deberent etiam poſt contracta jam Sponſalia manifeſtari, eo quod aliis ſequerentur infauſta Matrimonia, diſſenſiones, divortia, &c. Adde, quod compars aliunde reſciens hujusmodi defectus poſſet diſſolvere ſponſalia jam contracta, quod ſine grandi diſguſtu & incommodis, quæ imputarentur parti decipienti, vix feret: ergo ad hæc evitanda prius manifeſtari debent iſti defectus. Vid. Gobat in *Experim. Theol.* iv. 10, c. 6. ſu 9, a n. 307. Palao, Illung &c.

Dico 6. Si Sponſus inſciâ vel invitâ Sponſa ſe conferat in alienas terras animò mutandi domicilium; vel ſine animo quidem mutandi domicilium, ſpes tamen non ſit, cum brevi rediturus; ſtatim licet Sponſa à Sponſalibus, etiam juratis, reſilire, ſive cauſa diſceſſus fuerit neceſſaria ſive voluntaria. Text. & DD. in c. 5. h. 1. Ratio; quia talis diſceſſus vel diuturna abſentia eſt quædam tacita renuntiatio Sponſalium, quam proin ſponſa acceptare poteſt, & Sponſalia ſolvere, ſi velit; neque cenſenda eſt ſe voluiſſe obligare ad tam diu exſpectandum (præſertim ubi periculum inconſtentiæ, aut aliæ nuptiæ aliud ipſi ſuadeant) multò minus ad mutandum domicilium. Adde, quod Sponſus non videatur dignus, ut exſpectetur diutius, qui dignatus non eſt ſponſam de diſceſſu, vel emanſione diuturna præmonere, vel ejus conſenſum requirere. Dixi 1. Animò mutandi domicilium, ſeu non redeundi; textus enim c. cit. adhibet verba terram dimiſi, quod facere non cenſentur, qui ſtudioſum vel alterius negotii cauſa aliò ſe conferunt, arg. l. 2. C. de incolis. Dixi 2. vel ſine animo &c. ſpes tamen non ſit, cum brevi reverſurum: ſiquidem ſi ſponſus abiſſet in locum vicinum, vel ſpes foret, brevi reverſurum, exſpectandus eſſet, vel requirendus, ut convento tempore, aut ſine ulteriori dilatione impleat Sponſalia. Si verò de abſentis vel abſentis intentione, an voluerit mutare domicilium nec ne, aut an brevi rediturus ſit vel non, haud ſatis conſtat, per epistolam vel nuntium requirendus eſt, ut redeat & ſit promiſſis. Quodſi autem ob loci diſtantiæ vel aliam cauſam id fieri non poſſet, Judex Eccleſiaſticus adeundus, qui attentis circumſtantiis arbitretur, an ſpes ſit celeris reditus, ac ſponſa ad ſponſalia cum alio transire poſſit, nec ne. P. Wex in *Ariadne* p. 5, tr. 2. p. 2. controu. 7. n. 11. Porro ſi abſens requiſitus, ut redeat, is tamen nolit, vel etiam præſens requiſitus, ut Sponſalia impleat, tergi verſetur & diſſerat, aut implere recuſet absque legitima cauſa, integrum erit Sponſa reſilire ac alteri nubere, niſi certum tempus eſſet præfixum, & illud necdum elapſum: quia frangenti fidem fides ſervanda non eſt.

Oppones. In l. 2. C. h. 1. & l. 2. C. de repud. § 9 jubetur Sponſa exſpectare Sponſi abſentis reditum per biennium, ſi is degat intra provinciam, per triennium verò, ſi extra provinciam migravit; imò juxta l. 17. ff. h. 1. adhuc diutius, ſi abſentia ſit neceſſaria, v. g. ob valetudinem: ergo non ſtatim reſilire licet, ſi inſciâ, aut invitâ ſponſa diſceſſit ſponſus, vel viciffim. R. Standum potiùs eſt Juri Canonico, quod in c. 5. cit. ſine præſcriptione temporis, & ſine ulla diſtinctione inter cauſas abſentiæ dat facultatem ad alia vota tranſeundi. Deinde Jus Civile, quod etiam extra caſum abſentiæ dat Sponſis licentiam reſiliendi, in dictis l. eandem abſolute non adimit intra biennium vel triennium, ſed fortè id duntaxat vult, quod Sponſa, antequam fluxerit biennium vel triennium &c. propter abſentiam Sponſi reſilire cupiens non lucretur arrham, & donata ob nuptias, bene tamen poſt illius temporis lapſum reſiliens. Securiffimè proceditur, quod ſuadent Palao, Gutierrez, & alii, ſi negotium committatur Judici Eccleſiaſtico, ſaltem ubi eſt dubium de ſufficientia cauſæ reſiliendi, uti etiam, an dilatio executionis in ſponſo præſente ſit nimia, nec ne.

Dico 7. Per ingreſſum in Novitiatum Religioſi Ordinis non quidem ſolvuntur Sponſalia ex parte ingredientis, remanenti tamen in ſæculo datur juxta cauſa reſiliendi, ſi velit. Ita valde communis hodie cum Suar. Laym. Palao, Pellizar, Buſenbaum, Perez, Zœf. Vallenſ. Wieſtner ad tit. Qui Clerici vel For. n. 31. contra S. Thom. 4. diſt. 27. q. 2. a. 3. ad 1. uti citatur ab Adverſariis, Durand. Amillam, Covarr. P. Schmier de Sponſal. p. 1. c. 5. n. 41. qui docent, obligationem Sponſalium manere ex utraque parte, tam remanentis in ſæculo, quam ingredientis: item contra Sylv. Roſignolo, & Sanch. l. 1. d. 42. n. 5. qui putant, ex neutra parte obligationem permanere, & ſponſalia ſolvi totaliter. Pars poſterior ſuadetur 1. quia ingredienti Novitiatum videtur tacitè renuntiare Sponſalibus: ergo remanenti dat jus pariter renuntiandi, ſi velit, ac ſe liberandi fide data. 2. Difficile nimis foret remanenti in ſæculo exſpectare per annum, nempe uſque ad Profeſſionem ingredientis cum periculo vel inconſtentiæ, vel negligendi aliud connubium opportunum & conveniens. 3. Quia probroſum aliquo modo eſt nubere viro (vel ſæminam ducere) aliquando jam Monachum induto & inconſtanti; inhæret enim aliqua nota egredientibus è Monasterio: ergo non cenſetur ſe voluiſſe obligare ad exſpectandum egreſſum, vel Profeſſionem ingredientis Novitiatum. Pars prior ſic probatur 1. Ingreſſus in Novitiatum non ſolvit Sponſalia ex natura ſua, quia adhuc impleri poſſunt, caſu quo ingreſſus revertitur ad ſæculum: neque ex diſpoſitione Juris; quia nullum exſtat. 2. Pars remanens in ſæculo non tenetur cedere ſuo jure, ſicut innocens non tenetur cedere ſuo jure propter

fornicationem compartis, uti dicemus: ergo ingressus manet adhuc obligatus, licet obligatio maneat suspensa, donec emittat Professionem. 3. Si ingrediens liberaretur ab obligatione via aperiretur fraudibus; facile enim foret assumptione modica habitus Religiosi sibi viam aperire ad alia sponsalia, si quis fastidiret priora.

61 Oppones 1. Sponsalia non claudicant, sed essentialiter sunt mutua, uti §. 1. dictum: ergo vel ex utraque vel neutra parte solvuntur. 2. Professio Religiosa tollit Sponsalia tam de futuro quam de presenti ex utraque parte: ergo etiam ex utraque parte tolluntur sponsalia de futuro per ingressum in Novitiatum; quia etiam ingressus in Novitiatum est valde favorabilis, & Sponsalia habent imbibitam hanc conditionem semper, nisi statum perfectiorem elegero: Vel, nisi Religionem ingrediar. per c. 2. 7. de convers. conjug. 3. Et principaliter: contrahentes sciunt, vel scire debent, Sponsalibus inesse conditionem, nisi Religionem intravero: ergo, si pars alterutra ingrediatur Religionem, presumitur altera consentire, & velle expectare Professionem, vel reditum illius: ergo nec ex parte remanentis in sæculo tollitur obligatio. 4. Ingressus Novitiatum utitur jure suo & libertate sibi à Jure concessa: ergo non potest suo jure, quod habet adversus remanentem in sæculo quoad Matrimonium, privari ab isto per recessum à Sponsalibus. R. ad 1. dist. Ant. non claudicant initio, dum fiunt Sponsalia C. Ant. in conservari. N. Ant. & retorq. argum. in superveniente notabili mutatione, fornicatione compartis &c. in quibus casibus juxta Adversarios quoque innocenti resilire licet, & sic claudicare incipiunt sponsalia. Ad 2. N. Conf. & parit. Professio Religiosa ideo tollit, quia inducit impedimentum dirimens Matrimonii, & obligationem ad perpetuū manendum in Religione: tale impedimentum aut obligationem non inducit ingressus in Novitiatum. Illa conditio, nisi statum perfectiorem elegero, vel, nisi Religionem ingrediar, Sponsalibus imbibita, intelligenda est de ingressu Religionis per Professionem, per quam assumitur status perfectior, cui Jura ita favent specialiter; per ingressum enim in Novitiatum necdum assumitur status, cum sit via duntaxat ad statum, & stabilitatem ac firmitatem non habeat. Ad 3. Illa scientia dictæ conditionis facit tantum, ut Sponsi licite possint inire Religionem, atque Novitiatum, non verò ut remanens in sæculo teneatur expectare Professionem vel reditum ingressi: in illud per dictam scientiam presumuntur consensisse contrahentes Sponsalia, non in istud, ut probant nostra fundamenta. Nec privilegium ingredienti concessum debet prodesse egresso in præjudicium tertii, vel ejus, qui remansit in sæculo. Ad 4. C. Ant. N. Conf. vel dist. Conf. non potest privari jure ad Matrimonium invitus, trans. volens, aut voluntarie ponens justam causam, cur privetur, & altera pars resiliat. N. Conf. ac retorq. Argum. in eo, qui ex causa

necessaria, v. g. valetudinis, militiæ &c. quæ abest; talis enim habet jus non veniendi ad Sponsam, & sic differendi executionem Sponsalium: & tamen sponsa non tenetur expectare, sed potest alias nuptias contrahendo ipsum privare jure suo: imò non privat jure, quia istud cessat, si notabili tempore, sive culpabiliter sive inculpabiliter, differat impletionem Sponsalium, cum ad hoc se nunquam obligaverit Sponsa, vel pro tali casu ipsi jus nunquam dederit.

Dico 8. Fornicatio Sponsi, vel Sponsæ sponsalibus superveniens, dat innocentibus facultatem resiliendi. 2. Licet Sponsa forte fuerit vi oppressa. 3. Item fornicatio Sponsæ, præcedens Sponsalia, postmodum detecta. 4. Licet aliter quoad hoc videatur sentiendum de fornicatione Sponsi prævia, postmodum detecta. 5. Quod autem dictum est de fornicatione carnali tam Sponsi quam Sponsæ, intelligendum ferè etiam est de fornicatione spiritali, seu lapsu altius in hæresim Sponsalibus superveniente, vel præcedente quidem, sed ignorato. Pars 1. quam tenent ferè omnes apud & cum Sanch. l. 1. d. 55. n. 4. sumitur ex c. 25. de Jurejur. vi cuius in Sponsalibus etiam juramentis subintelligitur hæc conditio, si Sponsa contra regulam desponsationis non venerit: qui textus licet loquatur explicitè solum de Sponsa, intelligitamen debet etiam de sponso fornicante cum alia, eo quod eadem ratio, quod licet contra regulam desponsationis faciat, atque suspectum se reddat de servanda fide etiam in Matrimonio, reperiatur in sponso. Nec sponsi debent judicari ad imparia: & frangenti fidem fides frangatur eadem. Fides hic non debet accipi in eo sensu, quasi pars fornicans ageret contra promissionem suam (nam promisit quidem Matrimonium, sed non omissionem fornicationis) sed in sententia latiori, quod fornicans censetur alteram partem contemnere, & quasi repudiare, & que suspectum faciat de non servanda fide in conjugio. Confirm. propter adulterium tam sponsa innocens, quam sponsum, institui re divortium potest, uti hic supponitur: ergo à fortiori resilire à Sponsalibus tam sponsa innocens, quam sponsum; nam turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, c. cit. Pars 2. Quam contra Tabien. & multos defendunt cum Sanch. n. 7. plures colligitur ex c. 33. de conj. 27. q. 2. ubi permittitur sponso recedere à sponsa, violente rapta: ergo à fortiori, si fuerit violente oppressa; cum sponsa etiam per violentam & involuntariam violationem reddatur vilior. Accedit, quod difficulter constare possit, utrum non aliquo modo consenserit Sponsa: item an non conceperit prolem ex violenta oppressione. Pars 3. ex eadem ferè ratione; quia sponsa censetur notabiliter vilior esse propter fornicationem, si ea postmodum innotescat, & habetur pro defectu tali, quem, si sponsum scivisset, non contraxisset cum ea. Adde, quod in Jure paria sunt, aliquid supervenire, & igno-

ignoranter præcedere, per c. 4. de Excepte, & l. 77. ff. de contrah. empt. l. 30. ff. de Testam. Tula. Pars 4. quam docet communis cum Sanch. d. 63. n. 9. lib. 1. Gobat, Coninck &c. contra Navar. & Schmier n. 110. ex eo, quia cessat dicta ratio; nam sponsus, qui prius aliam cognovit, non censetur in æstimatione morali tam vilis, quam sponsa cum alio fornicans, nec sponsa ita probrosum est, si ducat virum corruptum, ac sponso, si ducat sponsam ab alio corruptam: adeoque in uno casu innotescens fornicatio prius habitata censetur inducere notabilem mutationem, non in altero. Limitant DD. nisi postea deprehendatur, sponsum sæpius fuisse fornicatum (aut ex una prolem jam haberet) nam ejusmodi frequentia redderet infamem, & de incontinentia ac violanda fide conjugalī valde suspectum, atque notabiliter mutatum. Imò, licet sponsum semel tantum fornicationem ante sponsalia commississe postea innotescat, sponsam in foro conscientie non damnamus, si resiliat, eò quod notabilis mutatio ex parte sponsi videatur esse detecta, & utique virgo honesta non æquè intendat nubere viro impudico, qui per unam fornicationem jam aliquid se facit suspectum de fide Matrimoniali violanda, & aliquo modo vilem, quam pudico; licet pro foro externo propter auctoritatem DD. aliter judicari existimemus. P. Kugler p. 3. de Sponsal. n. 15. Pars 5. desumitur ex can. 6. caus. 28. q. 1. c. 2. de divorti. & maxime ex eo, quod superveniens hæresis vel apostasia inducat notabilem mutationem in persona, de qua mutatione plura in assertionem seq.

Oppones 1. Major est turpitudine sponsæ fornicantis & vilitas inde resultans, quam sponsi: ergo propter fornicationem sponsi etiam post sponsalia commissam non licet resiliare sponsæ quamvis liceat sponso. 2. In can. 46. caus. 27. q. 2. habetur, quod sponsa rapta quamvis a rapto per vim violata sit, restitui debeat sponso: ergo violenta oppressio sponsæ non dat facultatem sponso resiliendi. Adde, quod uxoris violenta oppressio non præbeat viro justam causam divor-
 64
 ti: ergo nec oppressio sponsæ causam resiliendi. 3. In c. 25. de Jur. jur. sic dicitur: si quis juravit, se ducturum aliquam in uxorem, non potest opponere fornicationem præcedentem, sed subsequentem: ergo neque sponsa repudiari potest propter fornicationem ante sponsalia commissam, ac postea detectam, saltem si sponsalia sint jurata. 4. Paria sunt in Jure aliquid supervenire, & præcedere ignoranter; item esse & apparere, cum tunc censetur res fieri, quando innotescit: ergo etiam sponsa licet recedere, si fornicatio sponsi prius ignorata innotescat ex postfacto. 5. Sponsus ante sponsalia fornicatus facit se suspectum de violanda fide thori: ergo sponsa, si fornicationem illam resciat, habet justam causam resiliendi. R. ad 1. N. Conf. quia ratio, cur Sponsis liceat resiliare propter fornicationem post Sponsalia commissam, non tam

est vilitas inde resultans, quam violatio datæ fidei. Ad 2. Ibi est sermo de Sponsa non de futuro, sed de presenti, vel, si de illa velis esse sermonem, dico, reddendam esse sponso, eam postulantem. Ad id, quod additur, negatur paritas; plus enim requiritur ad divortium inter coniuges, qui nectuntur vinculo indissolubili, quam ad recessum à Sponsalibus, quæ sunt vinculum ex multis causis solubile. Ad 3. Ille textus intelligendus est de fornicatione præcedente à Sponso jam cognita tempore Sponsalium, uti notat gl. v. præcedentem, quo casu censetur remississe hanc maculam Sponsæ, ac illius mores approbasse. Ad 4. Paria sunt, quando est eadem ratio, ac idem inconveniens, si præcedat siue superveniat causa resiliendi, uti est in lepra, morbo gallico &c. At in fornicatione Sponsi & Sponsæ in communi æstimatione hominum non est idem inconveniens. Ad 5. N. Ant. Saltem pro foro externo, & si semel tantum & non frequenter fornicatus sit. Ratio dissolvendi Sponsalia propter fornicationem præcedentem unius ex Sponsis non tam est violatio fidei, sicuti est, quando fornicatio subsequitur Sponsalia, quam turpitudine ac vilitas inde inhærens personæ, quæ major esse censetur in Sponsa quam in Sponso.

Quæres, quid Juris si utraque pars, tam Sponsus quam Sponsa, post Sponsalia jam inita fornicetur cum aliis? An utrique, an uni, vel neutri resiliere licet? R. in hac re prorsus ancipiti puto, probabilius soli Sponso, non verò Sponsæ id licitum esse. Ita cum Sanch. d. 55. cit. n. 9. Pont. Gutierrez, Laym. Pirh. h. n. 62. communior, contra Palao, Tanner, Wiestner, P. Kugler, & P. Schmalzgr. n. 167. qui hanc facultatem resiliendi utrique parti concedunt: & contra Palud. Bonac. Rosignolo, & P. Schmier n. 116. qui eam neutri indulgent. Prob. nostra responsio. Duplex causa resiliendi à Sponsalibus reperitur in fornicatione, iis superveniente, scilicet violatio datæ fidei, & specialis turpitudine in personam fornicantem inde redundans: sed quando utraque pars fornicatur, cessat quidem ratio violatæ fidei, cum utraque pars eandem violaverit, & neutra violationem alteri objicere, ac proin neutra ex hoc capite resiliere possit, aut actionem adversus alteram instituere; ubi enim agitur civiliter, paria delicta mutua compensatione tolluntur. c. 6. de adul. l. 10. §. 2. l. ult. ff. de compensat. Et hinc neutri conjugum divortium licet instituere, si uterque commisit adulterium, c. 6. cit. At non cessat altera ratio, scilicet turpitudine personæ, quæ major est in Sponsa, quam in Sponso, & major ignominia redundat in eum, qui ducit corruptam, quam in illam, quæ nubet corrupto: propter quam diversitatem paulò ante concessimus cum communiori sententia Sponso recedere propter fornicationem Sponsæ Sponsalia præcedentem, & postea detectam, non verò Sponsæ, saltem si res ad forum

forum contentiosum deducatur. Ergo Sponsio resiliere licet in dato casu, non autem Sponsa, saltem pro foro externo. Confirmatur in exemplo: Titius debet Cajus 200. florenos, nempe 100. ex mutuo, & 100. pro equo: econtra Cajus debet Titio 100. pro labore aut opera impensa. In hoc casu licet Cajus facta compensatione debiti pro labore ad debitum ex mutuo non amplius obligetur Titio, Titius tamen adhuc obligabitur Cajus ad 100. ex alio capite, nempe propter equum.

65 Oppones 1. Vir & femina non judicantur ad imparia quoad fornicationem, per *can. 20. caus. 32. q. 5. & c. 6. cit.* ergo vel neutri vel utrique licebit resiliere, si utraque pars fornicetur. 2. Utraque pars violavit fidem fornicando: sed propter violationem fidei conceditur Sponsis resiliere *c. 25. de Jur. jur.* ergo utrique in nostro casu resiliere licet. 3. Casu quo Sponsus fornicatur prius, immediate cessat obligatio in Sponsa, & oritur jus resiliendi: sed semel extincta obligatio non reviviscit, nec jus resiliendi obtentum extinguitur, si postea fornicetur & ipsa, sed solum oritur & Sponsio jus resiliendi: ergo etiam Sponsa, sicut Sponsus, resiliere licet; consequenter utrique. 4. Fornicatio est tacita & virtualis renuntiatio Sponsalium: ergo sicut per renuntiationem mutuum formalem seu disensum cessant Sponsalia utrinque formaliter, ita per utriusque fornicationem cessant utrinque saltem tacite & virtualiter, seu radicaliter, dato jure resiliendi. Confirm. In Sponsalibus utrinque involvitur tacita conditio: obligo me ad Matrimonium, si compars contra regulam desponsationis per fornicationem non venerit, *c. 25. cit.* ergo, si hæc conditio cessat utrinque, utrinque cessabit & obligatio. Sicut v. g. si duo promississent commutare equos sub conditione utrinque posita, si equus non fuerit claudus, neuter obligaretur ad permutationem, si postea utriusque equus claudicaret, quamvis unus claudicaret turpius. 5. Si utraque pars fornicetur, utraque præbet causam diffidendi de observatione fidei conjugalis: sed hæc causa diffidendi præbet jus resiliendi: ergo utrique competit jus resiliendi. 6. Quando utrinque concurrunt æquale jus, activum & passivum, inducitur mutua compensatio etiam in delictis, per *l. 10. & ult. cit.* Sed si utraque pars fornicetur, utrinque concurrunt ex delicto jus æquale, activum & passivum, seu jus resiliendi à Sponsalibus, & obligatio recessum patiendi: ergo inducitur mutua compensatio, & neutri permissum est resiliere. Confirm. Si uterque conjux commisit adulterium, neuter potest petere divortium: ergo etiam, si uterque Sponsus fornicetur, neuter resiliere potest.

Et ad 1. *dist. Ant.* non judicantur ad imparia propter fornicationem, si jam sint conjuges, *trans.* si adhuc sunt Sponsi, *N. Ant. & Conf.* Cum Sponsalia ex una parte adhuc

possint dissolvi, ex altera verò parte fornicatio Sponsæ jus majus & speciale tribuat Sponsio propter majorem turpitudinem &c. quam fornicatio Sponsi tribuat Sponsæ, ad imparia seu inæqualiter judicari debent. Ad 2. *dist. min.* propter violationem fidei conceditur Sponsis resiliere, nisi utraque pars violet fidem, & hoc modo se privet jure resiliendi, quod aliàs habuisset, *c. Min.* Si utraque violet fidem, & sic jure resiliendi se privet. *N. Mi.* Ad 3. *dist. Ma.* immediate cessat obligatio Sponsæ, & oritur jus resiliendi conditionate, si ipsa servet fidem, *c. Ma. absolute.* *N. Ma.* Unde, si & ipsa postmodum fornicetur, ejus obligatio reviviscit, & jus extinguitur, quo prius usã non est, æquum & ipsa fornicaretur. Exemplum habes in adulterio utriusque conjugis, *Ad. N. Ant.* vel *dist. Ant.* est virtualis renuntiatio conditionata, nisi & altera pars fornicetur, *trans. Ant.* absoluta, *N. Ant.* Ad Confirm. hoc ipso, quod conditio fidelitatis dicta in Sponsalibus, & neutra pars eam impleat, & fidelitatem servet, propter quod non servatam fidelitatem neutri resiliere fas est; cum neutra pars possit alteri obicere infidelitatem, & sic se liberare, ut patet rursus in adulterio utriusque conjugis: eo quod conditio, ex dispositione Juris alicui actui annexa, & cum non suspendat, nec faciat, ut resolvatur, tamen conditio deficiat, sed tantum præbet jus resiliendi, si non & altera pars contra conditionem ipso jure imbibitam agat. Unde disparitas est inter commutationem allatam equorum & Sponsalia; nam illi per conventionem partium est annexa conditio, si equus non fuerit claudus; & ideo actus ille, non purificata conditione, nullus est, & nullam parit obligationem: econtra Sponsalibus conditio, si fidem servet compars, est annexa ex dispositione Juris, & ideo paria sunt, & obligationem statim producunt, rescindibilem tamen, si unus violet fidem, & non alter: consequenter si uterque violet, neutri assistit Jus. Ad 5. utraque pars fornicando præbet quidem causam diffidendi de observanda fide conjugali, si tamen ex utraque parte reperiat hanc causam, neutra habet, quod alteri obiciat, & cur eam repudiet, atque Sponsalia rescindat ex hoc capite: licet ex alio capite habeat Sponsus, non verò Sponsa. Ad 6. *N. Min.* vel *dist.* concurrunt ex delicto jus æquale ratione violatæ fidei, & ideo neutra pars agere adversus alteram ex hoc capite potest ad rescissionem. *c. Min.* jus æquale ratione turpitudinis ex fornicatione redundantis in Sponsos, *N. Min.* Neque dicas, causam resiliendi esse justam causam diffidendi de fide conjugali aliquando observanda, quæ causa datur ex utraque parte, & permanet semper, casu quo utraque pars fornicatur: negatur enim, quod hæc causa diffidendi, licet detur, obijci possit alteri parti, & propterea agi ad rescissionem Sponsalium: ut patet in exemplo de adulterio utriusque conjugis. Unde ad Confirmatio-

mationem dico, paritatem quidem esse inter utrumque Sponsum fornicantem, & inter utrumque conjugem adulterantem, in eo, quod neutra pars utrobique possit agere ad rescissionem vel divortium ratione violata fidei, quia utraque pars violavit, & neutra melioris est conditionis quoad hoc: disparitatem tamen esse in eo, quod Sponsalia sunt rescindibilia, non vero Matrimonium, atque ideo recte permitti possit Sponso jus resiliendi propter aliam causam, quam violata fidei; quam causam habet Sponsus, non vero Sponsa; quia nempe viro in communi hominum aestimatione, quæ in hac re recte attenditur, magis probrosum est ducere corruptam, utpote notabiliter vilioris factam.

66 Dubitabis adhuc, an sufficientem causam resiliendi præbeant oscula vel tactus impudici, post Sponsalia exerciti vel admitti à Sponso vel Sponsa cum persona alia? R. cum Sanch. n. 5. Laym. Pirh. & aliis communiter, iterum distinguendo inter Sponsum & Sponsam; si enim Sponsa faciat vel patiatur talia, sponso fit potestas resiliendi; non vicissim, si sic agat Sponsus, nisi ejus oscula & tactus cum alia essent ita frequentes, ut merito timeretur, ne fidem quoque conjugalem suo tempore violaret. Ratio disparitatis est, quia non tantum dedecus est Sponsæ, nec adeo probrosum censetur, si nubat viro, qui semel vel iterum tales tactus vel oscula exercuit aut passus est, sicut Sponso qui duceret Sponsam, quæ impudice versata est cum alio. Non tamen desunt Neoterici, qui cum Palao, uti & P. Schmier n. 122. patent, æquale jus competere Sponsæ propter tactus impudicos Sponsi.

67 Dico 9. Quælibet notabilis mutatio superveniens uni ex Sponsis, sive physica sit sive moralis, causam sufficientem præbet alteri, si velit, resiliendi à Sponsalibus. Communissima tum ex c. 25. sæpius cit. tum ex natura contractus Sponsaliti, qui cum ordinetur ad mutuum amorem, atque ad Matrimonium individuum vitæ Societatem inferens, majorem, quam alii contractus, libertatem ac resiliendi facultatem exigit. Unde semper imbitam hanc conditionem habere censetur: nisi notabilis mutatio intervenerit: si res in eodem statu permanferint &c. Dixi autem 1. notabilis, seu talis, propter quam executio Sponsalium notabiliter difficilior redditur, & infelices timentur exitus, vel tanta, ut, si pars altera illam prævidisset, Sponsalia non contraxisset: quænam autem mutatio in specie talis sit, pendet ex judicio prudentium, maxime Judicis; imò etiam, si dubium sit, standum est assertioni juratæ resiliere volentis; quia, an aliquis habuerit vel habuisset intentionem contrahendi Sponsalia, si hanc vel illam circumstantiam prævidisset vel scivisset, ipse solus scire potest, cum sit actus internus. 2. Superveniens: idem verò est, si circumstantia aut qualitas jam præexistisset tempore Sponsalium, quæ judicio pru-

Lib. IV. R. P. Viti Fichler.

dentum potuisset ab iis abstergere, postmodum verò primùm innotuisset, juxta superius dicta n. 62. 63. præsertim si dolose fuisset celata. 3. Sive physica sit, ut si alteruter Sponsorum incideret in lepram, paralytim, luem Gallicam, epilepsiam, phrenesim, phthisim, perpetuam oris graveolentiam, vel in alium morbum difficulter curabilem, aut contagiosum; si amitteret oculum, nasum, pedem, aurem, manum &c. (Gobat addit herniam, si ea impediat à laboribus ad sustentationem vitæ necessariis) si fiat claudus, surdus &c. Si sponsa notabiliter fieret deformior in facie, præsertim si formositas fuit causa contrahendi cum ipsa Sponsalia, propter quam subinde divites vel nobiles contrahunt cum pauperibus vel plebeis puellis, Gobat addit, si Sponsa reddatur, vel rescia- tur esse sterilis. 4. Sive moralis, nempe vel in moribus & bonis animi, vel in honore, vel fortunis, ut si Sponsus fiat (vel deprehendatur esse) moribus asper, durus & crudus, ebriosus, prodigus, aleator, vagabundus; si alteruter committat crimen grande, ex quo contrahit infamiam juris aut facti, uti est veneficium, latrocinium, homicidium, falsum, rapina, furtum &c. si vel inter ipsos Sponsos, vel eorum parentes aut consanguineos oriatur odium, dissensiones, aut inimicitia graves, & spes non sit reconciliationis, vel si hujusmodi incommoda, ex nuptiis oritura, prævideantur: si incidat in magnam paupertatem vel debita, magnam bonorum partem amittat, si promissa vel sperata dos solvi nequeat, ita ut onera Matrimonii difficulter sustententur: si utraque pars fiat pauper, ut notant Palao, Pontius, & Tambur. vel si paupertas prævideatur futura, aut privatio officii jam habiti. Palao de Sponsal. d. 1. p. 28. n. 4. & Pont.

68 Oppones 1. Si deformitas sponsæ superveniens est causa resiliendi in sponso, etiam vicissim deformitas sponi superveniens erit causa resiliendi in sponsa: sed hoc est contra communem persuasionem. 2. Si sufficiat deformitas sponsæ, plerumque habebit causam resiliendi sponso: sed hoc modo labefactantur plerique contractus Sponsaliti. 3. Si sufficiant prævisæ inimicitia inter parentes & consanguineos, in horum potestate erit sapissime turbare sponsalia: atqui hoc non expedit; ergo. 4. Si sufficiant inimicitia parentum, etiam sufficiet eorum contradictio, præsertim si addant minas exheredandi filium aut filiam, si hanc vel illam duxerit: sed sic raro firma erunt sponsalia, & eorum valor pendeat plerumque à parentibus. 5. Si superveniens unius ex sponis paupertas justam resiliendi causam præbet, etiam supervenientes uni divitiæ, nobilitas &c. justam resiliendi causam dabunt: sed hoc est contra communem; ergo. R. ad 1. dist. Ma. etiam deformitas sponi extraordinaria, & tanta, ut horrorem pareret, uti censetur esse c. 25. de jurejur. si Sponsus amitteret oculos, nasum. C. Ma. deformitas,

D

mitas,

mitas, quæ tantum minuit formositatem. *N. Ma.* pulchritudo corporis & formositas non ita curatur in viris, sicut in feminis: unde stibium & fucus, qui in feminis tolerantur, virum potius deturpant, quam ornant. Ad 2. *dist.* iterum *Ma.* si sufficiat quæcunque deformitas, & modico tantum tempore durans, v. g. pallor ex levi infirmitate ortus. *C. Ma.* Si tantum sufficiat deformitas stabilis, & quæ non solius sponsi, sed etiam Judicis arbitrio sit magna. *N. Ma.* Ad 3. adverto cum Sanch. Palao, & aliis communiter, Confessariis & Judicibus cautè hic procedendum, nec facile vel statim credendum, quod sint orituræ inimicitie stabiles, scandala &c. quæ subinde tantum simulantur, vel consistunt in folis minis, vel facile tolluntur; cum experientiâ teste, postquam primus impetus deferbuit, & Matrimonium est contractum, in nihilum recidunt, & animi facile reconciliantur, præsertim si sponsi post contractum conjugium sint valde concordēs. Raro itaque, nisi sit notabilis disparitas status inter sponso, periculum præsumum inimicitiarum, discordiarum, scandalorum, causa sufficiens est dissolvendi Sponsalia; cum ob periculum incertum pars altera certo suo jure privari non debeat. *arg. c. 65. de R. J. in 6. Ad 4.* Contradictio parentum (vel aliorum, a quibus unus Sponsorum multum dependet) per se non est causa solvendi Sponsalia, imò parentes peccant impedire volendo absque iusta causa Matrimonium post contracta etiam se insciis aut invitis Sponsalia; potest tamen esse per accidens, si nempe sit contradictio constans, & jure fiat, præsertim si accedant seriæ minæ de exhæredando, vel privando notabili parte hæreditatis, vel dote, aut de totaliter derelinquendo, officio auferendo vel negando &c. ut si Matrimonium vergeret in opprobrium parentum, dedecus familiaris, eò quod Sponsalia facta sint cum parte indigna, notabiliter dispari &c. qua de causa graviter offendi, contristari, ac proinde iuste se opponere possunt parentes &c. quia facile oriuntur perpetuæ inimicitie, ac inter ipsos etiam conjuges continua jurgia & aversiones, postquam stultus amor & libidinosus deferbuit, ac mens serena inconvenientiam videre incipit, cæcùmque detestari factum. Imò si ita iuste contradicant parentes, & hæc contradictio jam existit, vel prævideri facile potuit tempore contractum Sponsalium, ipso jure fuerunt nulla, utpote inducentia ad rem illicitam; cum tali casu Matrimonium esset contra pietatem & charitatem parentibus debitam, quin & contra justitiam, si comparis esset talis, cui sine probro & dedecore parentum jungi non posset. Item iusta resiliendi causa est, si parentes efficaciter minarentur prolem exhæredare usque ad legitimam, si huic, etiam digno, & non notabiliter inæquali nubat. Sed notandum, quod in his casibus sit facultas resiliendi tantum penes illum, qui minas non patitur, &

simul non præcivit aut prævidit tempore Sponsaliorum periculum exhæredationis, & gangæ dotis, privationis officii &c. quia si prævidit vel præcivit, non censeretur adesse mutatio. Pars autem illa, quæ patitur tales minas, non habet iustam causam resiliendi, si comparis iis non obstantibus vel eam ducere, ac statui conformiter sustentare possit ex aliis mediis (quod bene notandum) cum comparis mutationem non sit passa: Jura autem facultatem resiliendi dederint in favorem partis mutationem non passæ, uti communiter docent Auctores. Sanè si persona minas patiens resiliere possit, præberetur ansa instigandi parentes, ut moneatur exhæredationem usque ad legitimam &c. si huic nubat, & sic dissolvendi probitu Sponsalia in præjudicium comparis. Vnde hac re præ aliis P. Reiffenstuel a. n. 7. usque ad 294. Ad 5. patebit ex quæsitio seq.

Quæres, an à Sponsalibus resiliere liceat illi, qui post ea contracta sit notabiliter diminutior nobilis &c.? Affirmat quidem Hurtad. Amicus, Perez, Illung, Wex, & Schmier a. n. 7. Nihil verò determinare audent Tambour, Gobat & Sporer. Ego cum Sanch. l. 1. d. 7. n. 7. & communi & negativè; quia universim facultas resiliendi datur tantum personæ, non mutatae, non verò illi, quæ mutationem subit, ut patet ab inductione in lepra, sævitie, paupertate &c. superveniente; ergo neque in hoc casu potest repudiari persona, penes quam mutatio nulla reperitur, ab illo qui factus est ditior, nobilitate vel dignitate auctus. Confirmatur; si quis posset propter augmentum divitiarum &c. resiliere, tunc ideo, quia posset nunc habere meliores nuptias, & sic difficile accideret ducere minus divitem, ignobilem &c. Sed hoc probatur nimium; sequeretur enim, quod toties daretur facultas resiliendi, quoties se offerret sponsa ditior, aut nobilior, distincta à prior.

Oppones 1. In dicto casu pars altera manens pauper vel ignobilis mutatur respectivè, & comparative ad compartem, respectu cuius sit vilior, ita ut, si hæc inæqualitas fuisset prævisa, non fuissent contracta Sponsalia. 2. Etiam hæc inæqualitas sponso causare potest infelices exitus & contemptum compartem pauperis: ergo est sufficiens causa solvendi Sponsalia. R. ad 1. Ista mutatio respectiva, si altera persona in se & ex parte sui mansit in pristino statu, non sufficit ad ipsam jure jam quæsitam privandam, licet, si dicta inæqualitas fuisset prævisa, non fuissent cum ipsa inita Sponsalia: sicut Sponsa non potest propterea repudiare sponsum, quod ipsa nunc sit facta notabiliter formosior, quam fuerit tempore Sponsalium: non obstante, quod cum hoc Menalca vel Mopsos non contraxisset, si suam formositatem prævidisset. Ad 2. Licet per accidens & irrationabiliter pars divitis aucta possit infelicescere; tamen propterea non debet altera privari suo jure absque omni sua culpa, aut defectu ex parte sui detecto. Deinde *dist. Conf.* est facta.

est sufficiens causa solvendi Sponsalia ex parte pauperis, si ejusmodi incommoda praevideat vel metuat, petita etiam aliqua compensatione. *C. Conf. ex parte illius cui novae divitiarum, nobilitas &c. supervenere. N. Conf.*

⁷⁰ Dico 10. Sponsi, si velint mutuo consensu dissolvere Sponsalia, vel ab iis recedere ob aliquam ex allatis causis, non indigent auctoritate Judicis Ecclesiastici, saltem per se, & si de causa sufficienter constet. Pirhing *n. 65.* cum communi: quia ex nullo Jure probatur necessitas adhibendi dictam auctoritatem: & Sponsalibus tacita inest conditio, nisi iusta dissolvendi causa intervenierit: ergo ea interveniente non obligant: cur ergo ab iis recedere non liceat propria auctoritate? Neque obstat *c. 7. de despons. impub.* ubi impuberes, qui pubertatem adepti reclamant, jubentur separari iudicio Ecclesiae, quia id solum jubetur pro casu, quo per accidens coram Judice Ecclesiastico reclamant seu resiliunt pubertatem adeptus. Minus obstat *can. 1. caus. 33. q. 2. c. 12. de despons. impub. c. 3. de divor.* cum loquantur de Sponsalibus de praesenti, seu de Matrimonio, à quo nec ob causam certam & liquidam invaliditatis sine auctoritate Ecclesiae licet recedere; non verò extendenda sunt ad Sponsalia de futuro, etiam publica, cum sit dispar ratio in Matrimonio, upote quod ex natura sua est indissolubile: consequenter, si semel in facie Ecclesiae sit contractum, recte prohibetur dissolvi absque auctoritate Ecclesiae, cum facile posset oriri aliud scandalum. Dixi tamen 1. per se, nisi nempe obstat speciale statutum, aut consuetudo, vetans dissolutionem Sponsalium publice contractorum, vel postea publicatorum, etiam mutuo consensu, vel recessum unius partis, sine interventu cognitionis de causa in Iudicio Ecclesiastico: & sic in Dioecesi Constantiensis notiorum Sponsalium dissolutio propria auctoritate est casus reservatus teste Gobat in *Theol. Experim. n. 10. de Sponsal. n. 262.* Eadem prohibetur in Rituali Dioecesis Frisingensis teste Reiffenstuel *n. 208. & 310.* Aut nisi per accidens oriretur scandalum ex dissolutione vel recessu privato. Dixi 2. si de causa sufficienter constet, seu moraliter certum sit, quod existat causa, eaque sufficiens sit. Si vel de existentia vel sufficientia dubium foret, recurri utique deberet ad Iudicem Ecclesiasticum; quia nemo est iudex in propria causa, & nemo ex causa incerta deturbatus est à possessione juris jam quaesiti, ac resiliens propria auctoritate exponeret se periculo gravis injuriae adversus alterum committendae. Sed hinc

⁷¹ Quæres, quomodo constare debeat de causa, ut liceat recedere à Sponsalibus? R. 1. si causa præcisè sit talis, ut præbeat facultatem resiliendi, ut est v.g. fornicatio, morbus &c. superveniens, non verò impedit vel dirimit Matrimonium ex se, requiritur plena probatio, quæ fit per duos testes omni exceptione majores &c. saltem pro foro externo: quia non est ratio recedendi à com-

muni Juris dispositione, quæ requirit plenam probationem, quando agitur de præjudicio tertii. *c. 4. & 23. de testib. l. 9. C. cod. R. 2.* Si causa resiliendi sit impedimentum Matrimonii, sive dirimens sive impediens, v.g. si allegetur affinitas orta ex copula cum sanguinea Sponsæ, vel votum castitatis Sponsalia antecedens &c. sufficit semiplena probatio, etiam per famam, vel testem unum, etsi non omni exceptione majorem, vel licet mulier sit, vel propriam alleget turpitudinem. *c. 22. eod. c. 12. h. t. c. 2. de conf. & affin.* quia agitur de vitando peccato, & animæ periculo. Si tamen Sponsalia essent jurata, contra ea non sufficeret unus testis, nisi foret omni exceptione major, Sanch. *l. 2. d. 71. n. 8.* Gutierrez, Palao &c. Dices: ad dissolvendum Matrimonium non sufficit unus testis, omni etiam exceptione major, deprensus de impedimento dirimente. *c. 1. eod. c. licet 47. de testib.* quamvis etiam agatur de vitando peccato futuro: ergo nec ad dissolvenda Sponsalia. R. *N. Conf.* quia, quando impugnatur Matrimonium, impugnatur vinculum, quod de se indissolubile est, & simul jus alterius, non modò quaesitum, sed etiam jam possessum: quæ non contingunt in casu, quo agitur ad dissolvenda Sponsalia, & Matrimonium futurum impediendum.

De Matrimonio.

SUMMARIUM.

72. Matrimonium activè & passivè sumitur.
73. Consideratur ut Contractus, & ut Sacramentum.
74. Ejus causa efficiens, materialis, formalis, finalis.
75. Dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum.
76. Quæ quæstiones hic sint decidende.
77. 78. Potest à Fidelibus absolute contrahi in ratione contractus, & ut Sacramentum non sit.
79. 80. Utr & sub conditione servandi castitatem.
81. Non tamen à parentibus loco liberorum tantum.
82. Parentum consensus non requiritur ad valorem.
83. Qui absque iusta causa non est denegandus.
84. 85. Rectè contrahitur per Procuratorem.
86. Consensus Matrimonialis debet esse verus &c.
87. Et simultaneus moraliter.
88. Fictè contrahens ad quid teneatur.
89. 90. Sufficiens restaurat Matrimonium postea consentiens absque novo consensu compartis.
91. Alia impedimenta Matrimonii impediencia, alia dirimentia.
92. Impediencia quæ.
93. Dirimentia quæ.
94. Alia sunt Juris Naturalis, alia Positivi.
95. 96. Solus Papa statuere potest dirimentia, & consuetudo.
97. Utr & tollere.

98. 99. *Hæretici in Germania non ligantur de facto impedimentis ab Ecclesia introductis.*
 100. 101. *Validè & licitè contrahitur Matrimonium cum dubio Juris Speculativo positivo de existentia impedimenti.*
 102. *Error in contrahente Matrimonium potest esse multiplex.*
 103. 104. *Si versetur circa personam, viriat Matrimonium.*
 105. 106. *Non verò per se, si circa qualitatem.*
 107. *Utinè error putantis, subesse impedimentum.*
 108. *Quid & quotuplex sit Metus.*
 109. *Variis modis incuti potest.*
 110. 111. *Gravis injustè incussus irritat Matrimonium.*
 112. *Non tamen, si sit incussus non directè ad illud extorquendum, sed alio sine.*
 113. 114. *Non irritat Jure Naturali.*
 115. 116. *Quibus casibus nec obstat Metus gravis injustus.*
 117. *Raptus quid sit.*
 118. *Raptores quibus subiaceant pœnis.*
 119. *Raptus quando sit impedimentum Matrimonii.*
 120. 121. *An habeat locum, si femina rapiat virum.*
 122. *An se extendat ad Sponsalia.*
 123. *Disparitas cultûs quid sit.*
 124. 125. *Dirimit Matrimonium inter fidelem & infidelem, non verò Sponsalia.*
 126. *Valet quoque Matrimonium inter duos infideles.*
 127. *Quid Juris, si unus eorum convertatur ad fidem?*
 128. *Vel unus conjugum Christianorum fiat apostata?*
 129. 130. *Valet Matrimonium Catholici cum hæretici.*
 131. *Licet adjiciatur pactum de parte prolium educanda in heresi.*
 132. *Impedimentum publicæ honestatis quid.*
 133. 134. *Ortum ex Sponsalibus ad primum, ortum verò ex Matrimonio Rato ad quartum usque gradum se extendit.*
 135. *Publica honestas non agit retro.*

§. I.

De Natura, Varietate, & Causis Matrimonii.

- 72 **SC**iendum 1. Matrimonium à Matre potius, quàm à patre dictum, quia pro fine principali habet generationem prolis, in qua matris onus & munus gravius est quàm patris, dupliciter accipi. 1. formaliter, activè, & in fieri pro ipso contractu Matrimoniali. 2. objectivè, passivè, & in facto esse pro statu permanente, & actuali societate, ac jugo viri & feminae, resultante ex prædicto contractu. In hoc sensu appellatur etiam *Conjugium*: item *Consortium*: in priore autem *Concubium*, vel etiam *Nuptia*; quamvis hodie per *Nuptias* non contractus Matrimonialis, sed potius celebritas, quæ illum comitari solet, ordinariè intelligatur. Matrimonium passivè sumptum videtur magis propriè vocari Matrimonium, cum in Decreto Eugenii IV.

post sessionem ultimam Conc. Florentini edito, consensus seu contractus dicatur esse causa efficiens Matrimonii, neque per revocationem consensus seu contractus dissolvatur Matrimonium, sicut dissolvuntur alii contractus per utriusque partis revocationem, sed permaneat. Quamvis de activè sumpto deinceps nobis præcipuus sermo sit futurus. In c. 11. de Præsumpt. & l. 1. ff. de ritu Nupt. definitur esse *conjunctio maris & feminae* indiduum vitæ consuetudinem retinens. Aliqui addunt verbum *legitima*; alii autem verba, in usum *conjuncti*: alii eandem definitionem improbant, eo quòd essentiam Matrimonii explicet per effectum, sive per *conjunctionem*, seu corporum, seu animorum, quæ oritur ex Matrimonio: sed isti advertere debent, quòd data definitio adaptari debeat Matrimonio passivè sumpto: si verò adaptandus esset etiam Matrimonio in fieri, seu contractui Matrimoniali, ly *conjunctio* sumi deberet causaliter & efficienter, seu quatenus est actus, quo inducitur conjunctio maris & feminae, non formaliter & effectivè. Id apud omnes certum est, quòd Matrimonium, seu activè seu passivè sumptum, non necessariò & essentialiter requirat actualem concubitum, seu carnalem copulam; aliàs nec daretur Matrimonium Ratum, nec inter beatissimam Virginem Mariam & S. Josephum fuisset verum Matrimonium: de quorum tamen neutro dubitare licet. Unde illud: *nuptias non concubitus, sed consensus facit*, l. 30. ff. de R. J. Et S. Ambrosius, in can. 1. caus. 27. q. 1. sic loquitur: *non desolatio Virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Cum conjugatur puella, conjugium est, non cum viri admittitur cognoscitur.*

Sc. 2. Matrimonium activè acceptum, rursus esse duplex, quatenus præcisè est contractus naturalis & civilis: & quatenus est Sacramentum: quia contractus merè naturalis & civilis est conventio seu contractus legitimus, quo mas & femina, nullo jure impediti, mutuo sibi tradunt jus in corpora, ad actum ex se aptos ad generationem prolis, & ad individuam vitæ societatem se obligant. Hujusmodi Matrimonium fuit in Lege Antiqua ante Christi adventum, & hodie adhuc inter non-Christianos, nempe Judæos, Turcas, Gentiles. Quia Sacramentum eodem modo definiri potest, modò addantur hæc verba: *ex institutione Christi collatum gratis*. Dixi 1. *contractus legitimus*, seu validus secundum Leges, Naturalem, Divinam, & Humanam. 2. *Mas & femina*, scilicet unus & una, ut excludatur polygamia. 3. *Nullo jure impediti*, h. e. nullo impedimento attatis, conditionis, metus &c. laborantes. 4. *Mutuo sibi tradunt*, & acceptant, quod subintelligitur: debet enim esse reciproca promissio & acceptatio. 5. *Jus in corpora* &c. juxta illud 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis possidetatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: ergo jus saltem radicale in corpora conjugum ad usum generationis confertur: & hæc tradi-*

tio juris, quæ fit per consensum mutuum, est de essentia Matrimonii, non verò realis traditio corporum, quæ fit per concubitum seu copulam carnalem, & actum ex se aptum ad generationem prolis: adeoque Matrimonium est traditio corporum consensualis tantum, consequenter contractus non realis, sed consensualis. 6. Et ad individuum vitæ societatem se obligant, quibus verbis insinuat in dissolubilitas Matrimonii, juxta illud *Matt. 19. dimitte homo patrem & matrem, & adharebit uxori suæ, Et 1. Cor. 7. Mulier allegata est legi, quanto tempore vir ejus vivit, Addidi 7. ex institutione Christi collatus gratia*: nam quod Christus in nova Lege elevaverit Matrimonium ad rationem Sacramenti, certum est ex Florentino & Tridentino Concilio, licet non constet, quando id contigerit; probabiliter *Mat. 19.* ubi Christus sustulit libellum repudii, & adjecit: *quod DEUS conjunxit, homo non separet*, scilicet propter significationem conjunctionis sui cum Ecclesia, quam per Matrimonium significari voluit. Per gratiam intelligitur tum sanctificans, tum actualia auxilia tum obligationes Matrimonii melius implendas, ad amorem conjugum perficiendum, & ad onera facilius perferenda. Et quia Matrimonium est Sacramentum *vivorum*, requiritur in suscipientibus status gratia, ut licite & fructuose suscipiant.

Sc. 3. Causam efficientem remotam Matrimonii esse DEum ut auctorem Naturæ, qui in Paradiso jam illud instituit tanquam Medium, per quod homines ab ipso creati naturali ratione de sæculo in sæculum propagarentur, uti exigebat humana natura: in ratione Sacramenti verò esse Christum, Proximam autem esse contrahentes & consentientes in Matrimonium, qui ejusdem, ut Sacramentum est, etiam Ministri sunt; non enim Sacerdos vel Parochus proferens verba, ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris &c. Minister est hujus Sacramenti, sed ipsi contrahentes, ut patet ex Decreto Eugenii in Conc. Florent. in §. septimum, & ex ratione, quia ponunt formam, uti dicemus. Causa materialis, & quatenus Sacramentum est, materia remota sunt corpora contrahentium ad generationem prolis idonea: proxima verò mutua traditio & acceptatio juris in corpora per consensum. Causa formalis, & quæ Sacramenti forma, est legitimus & mutuus consensus in dictam traditionem & acceptationem de presenti, sed ut per signum sensibile expressus, scilicet vel per verba, ego te in meam accipio, & ego te accipio in meam, c. si inter 31. h. v. vel per nutum, vel per scripturam, vel per porrectionem manûs, aut acceptationem annuli, sicut de Sponsalibus dictum, modò vel ex juris dispositione, vel ex intentione contrahentium, vel ex circumstantiis significent traditionem mutuum juris in corpora. Atque sic docet verior sententia Canonistarum, licet non ignorem, Auctores circa materiam & formam essentialem Sacramenti Matrimonii diversimode loqui ac sentire. De forma accidentali, quæ consistit in adje-

ctione conditionis &c. nihil hic attinet dicere. Causa finalis Matrimonii est triplex præcipue, nempe 1. Procreatio prolis. 2. Conjunctio animorum ad mutua auxilia, obsequia, & officia maritalia præstanda. 3. Remedium concupiscentiæ. Ultimus est finis secundarius, qui etiam absque intentione prolis intenditur licite, sed solum tunc, ubi spes prolis non est, uti in senibus & sterilibus: primarii tamen duo fines positive excludi quoad radicem & obligationem sine peccato non possunt, cum sint Matrimonio intrinseci.

Sc. 4. Matrimonium primario dividi in Legitimum, Ratum, & Consummatum. Legitimum est, quod præcisè juxta leges naturales & civiles contrahitur absque hoc, quod ab Ecclesia ratum habeatur, aut Sacramentum sit: qualia sunt apud infideles, seu non-Christianos, aut non-baptizatos: imò pro tali habendum est probabiliter etiam illud, quod à Christiano cum infideli dispensative contrahitur. Ratum, quod inter fideles seu Christianos, juxta leges Ecclesiasticas legitime contrahitur, adeoque ratificationem Ecclesiæ & rationem Sacramenti habet, cui tamen necdum accessit commixtio seu copula carnalis. Consummatum. Quod non solo consensu contractum, sed etiam copula carnali, eaque perfecta (quam explicat Sanch. l. 2. d. 21. n. 11. & Gobat tr. 9. n. 390. &c.) seu per se sufficiente ad generationem prolis, & faciente, ut conjuges per commixtionem seminis efficiantur una caro, completum & perfectum est. Præter aliud Matrimonium dici potest Canonicum seu Theologicum, & Insolenne, in quo scilicet concurrunt ea tantum, quæ à SS. Canonibus ad Matrimonium requiruntur. Aliud Civile seu Politicum, aut Solenne, in quo nimirum etiam ea concurrunt, quæ à Jure Civili & tanquam solennitates requiruntur, uti pacta dotalia, solennis traditio sponsæ in domum sponsi, consensus patris &c. Illa autem, quæ cum his solennitatibus ducitur, in Jure vocatur uxor proprie, quæ verò ducta est sine illis, concubina appellatur. can. 4. & 5. dist. 34. Ad Canonicum referri potest Matrimonium ad Morgenaticam, seu, ut alii vocant, Matrimonium conscientia, quod subinde viri illustres ad evitandam fornicationem contrahunt cum fœmina inferioris conditionis, coram Parocho quidem & testibus, plerumque tamen occultè, eo pacto, ut talis uxor & liberi ex ea nati contenti sint dono nuptiali seu Morgengebâ, quam corruptè Morgenaticam dicunt, vel alia certa portione ad suam sustentationem necessariâ, conditionem tamen & dignitatem mariti non participant, atque à cæteris bonis avitis, ac paternis, titulisque & insignibus abstineant, scilicet in favorem primæ uxoris & liberorum ex ea procreatorum. Hujusmodi Matrimonium, cum habeat omnia Canonice & Theologicè requisita, licet careat civiliter & politicè requisitis, merito habetur pro licito, & approbatur etiam lib. 2. feud. tit. 29.

76 Sc. 5. Complures & nobiles controversias hic decidendas esse. 1. An fideles possint inire Matrimonium præcisè in ratione contractûs, & non simul in ratione Sacramenti. 2. An sub his vel similibus conditionibus: contraho tecum, si mecum vixeris in perpetua castitate: si debitum conjugale nunquam velis exigere, aut mecum nunquam concumbere. 3. An parentes nomine liberorum. 4. Et procurator nomine alterius contrahere valeat Matrimonium, etiam ut Sacramentum. 5. Qualis debeat esse consensus. 6. An & quomodo simultaneus. 7. Quid Juris, si quis fictè contraheret.

77 Dico 1. Probabile est, à fidelibus posse validum Matrimonium celebrari in ratione contractûs tantum, ita ut tale Matrimonium non sit Sacramentum, si nimirum intendant excludere rationem Sacramenti, volendo Matrimonium præcisè in ratione contractûs naturalis & civilis. Scotus in 4, dist. 26, q. un. §. sed qualiter. Hurtad. Bonac. Dian. Pont. Vasq. Dicastil. Perez, Gobat, Tambur. Platelius de Matrim. n. 400. & alii apud P. Kugler de Matrim. q. 5. p. 1. contra valde communem tum Theologorum, tum Canonistarum. Prob. 1. negativè, quia spectato Jure Naturali Matrimonium in ratione contractûs subsistit, ex Jure autem Positivo, Divino vel Ecclesiastico, non satis probatur, rationem Sacramenti superadditam esse contractui Matrimoniali ad valorem, & inseparabiliter: ergo. 2. Positivè ex Concilio Florent. quod in Decreto Unionis §. Quinto definit, omnia Sacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & personâ Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Idem de intentione definivit Trid. sess. 7. c. 11. de Sacram. in genere: ergo sine intentione Ministri faciendi Sacramentum &c. non fit Sacramentum: sed fideles intendentes celebrare Matrimonium præcisè in ratione contractûs, expressè & simpliciter excludendo rationem Sacramenti, non habent intentionem faciendi Sacramentum, nec explicitè, ut patet, nec implicitè; quia ponitur, quod non ex ignorantia vel errore, sed studiose vel malitiose nolint rationem Sacramenti, & nolint facere id, quod faciunt alii fideles, aut Christus annexuit contractui Matrimoniali: ergo. Confirmatur: licet Christus in Baptismo ablutionem naturalem & physicam hominis elevarit ad rationem Sacramenti, manet tamen adhuc ablutio vera in suo esse physico & naturali, si baptizans abluat sine intentione, vel cum expressa intentione non faciendi Sacramentum: ergo etiam contractus Matrimonialis manet verus & validus in suo esse morali, licet à Christo ipsi superaddita sit ratio Sacramenti, si Ministri, qui sunt contrahentes Matrimonium, per suam intentionem excludant rationem Sacramenti. 3. Licet Ordini Sacro sit annexum votum castitatis, nihilominus si quis illum suscipiat positivè excludens votum, & simpliciter no-

lens vovere castitatem, validè suscipit Ordinem Sacrum sine ratione vel emissionem voti: ergo etiam, licet contractui Matrimoniali sit annexa ratio Sacramenti à Christo, nihilominus valebit, si contrahentes præcisè velint rationem contractûs, non verò Sacramenti & istud non suscipiant, vel ministrent.

Oppones 1. Contractus Matrimonii intrinsecè est Sacramentum inter Christianos: ergo non est in potestate contrahentium excludere rationem Sacramenti: alias poterit quis contrahere Matrimonium, nolle tamen obligari ad cohabitandum: vel poterit aliquis baptizare velle, non tamen velle hanc ablutionem esse Sacramentalem. 2. Concilium Florent. & Trident. definiunt, Matrimonium inter fideles contractum esse verum ac propriè dictum Sacramentum, &c. idem simpliciter ac sine restrictione acceptione: ergo semper est Sacramentum. 3. Si ratio Sacramenti validè separari possit à Matrimonio, id etiam licitè fiet, cum nulla existeret lex prohibens: saltem aliquando fiet licitè, v. g. dum contrahentes sunt in statu peccati mortalis, ne conficiant & suscipiant Sacramentum indigne: sed hoc est per se absurdum, & repugnans voluntati Christi, Matrimonium ad rationem Sacramenti elevantis. 4. Ex nostra sententia sequeretur, pleraque Matrimonia hæreticorum non esse Sacramenta, adeoque nec insolubilia, quia illi negant, Matrimonium esse Sacramentum, & sic intentionem faciendi Sacramentum non habent: sed hoc est contra communem sensum Ecclesiæ.

Respondeo ad 1. N. Ant. sicut ablutio corporis in Baptismo non est intrinsecè Sacramentum absque intentione debita Ministri, ita nec Matrimonium absque intentione debita contrahentium. Qui contrahit absque intentione cohabitandi, si tamen intendat se obligare ad id, quod essentia hujus contractûs exigit, validè contrahit, licet per se illicitè. Qui vult baptizare, jam habet saltem implicitè intentionem conficiendi Sacramentum. At, qui simpliciter nolunt rationem Sacramenti in Matrimonio, nec implicitè volunt Sacramentum: licet velint contractum, qui ex natura sua est separabilis à ratione Sacramenti. Ad 2. Florentinum & Trident. requirunt etiam intentionem in Ministro faciendi Sacramentum: ergo non simpliciter & semper Matrimonium Concilia habent pro Sacramento, sed quando accedit intentio debita ad cetera requisita. Ad 3. N. sequelam, quia Jus Naturale prohibet, ne fideles, postquam sciunt, Matrimonium à Christo esse elevatum ad rationem Sacramenti, illud aliter contrahere intendant. Adeoque semper, & forte in omni possibili casu erit illicitum ac prohibitum fidelibus rationem Sacramenti scienter & positivè excludere. Nec exulat periculum, ne indigne suscipiant Sacramentum, nisi in statu peccati mortalis deprehensi excludant rationem Sacramenti: quia hanc irre-

reverentiam erga Sacramentum evitare possunt per contritionem perfectam. Sed ex hoc quod agant illicitè, non sequitur, quòd agant invalide contrahendo cum exclusione Sacramenti. Ad 4. *N. Ma.* quia hæretici habent, & nisi prorsus malitiosi sint, præsumendi sunt implicitè habere intentionem Sacramentaliter contrahendi Matrimonium, cum censendi sint habere generalem intentionem contrahendi modo, quo Christus fieri voluit: quæ intentio prævalet erroneæ persuasioni, qua putant, Matrimonium Sacramentum non esse. Sed talem intentionem generalem & prævalentem non habet, qui scienter, formaliter, & positivè excludit rationem Sacramenti. Cæterum indissolubilitas Matrimonii non tam habetur ex eo, quòd Sacramentum sit, quam ex eo, quòd significet Christi cum Ecclesia conjunctionem, ut suo loco dicitur: atqui significationem hanc non potest impedire voluntas contrahentium, licet possit impedire rationem Sacramenti.

Dico 2. Probabilius valet Matrimonium sub conditione, vel potius sub modo, servandi perpetuam castitatem, vel ingrediendi Religionem ante consummationem, vel nunquam petendi vel reddendi debitum conjugale. Abulenſ. Vasq. Pont. Palud. Conink. Perez. Gobat. *tr. 10. n. 406.* P. Illung *tr. 6. d. 9. n. 52.* P. Krimer *in l. 4. n. 798.* contra S. Thom. *in suppl. q. 48. a. 1. ad 3.* Sanchez. Guttier. Filiuc. Laym. Pirh. &c. Prob. 1. prædictæ conditiones, vel potius modi, sub quibus contrahitur, non sunt contra substantiam Matrimonii: ergo, licet deducantur in pactum, non faciunt Matrimonium irritum. *Antec. prob.* partim ex eo, quòd talis conditio, vel modus, licet servetur, vel ex pacto meritorie adjiciatur post Matrimonium in contractum, ut nemo negat; partim ex eo, quòd licet & honestè intendi possit Matrimonium præcisè ut Ratum, *arg. c. 16. h. 1. Prob. 2.* Essentia Matrimonii plus non requirit, quàm ut detur mutuum jus & potestas in corpora in actu primo: atqui hoc jus & potestatem in actu primo dictæ conditiones vel modi non tollunt, sed solummodo impediunt usum hujus juris & actum secundum per copulam: ergo. *Ma.* constat à pari cum aliis contractibus, in quibus potest proprietates & dominium sine proximo jure utendi-fruendi, seu jure usus in actu secundo, transferri: sic potest fundus quoad proprietatem in alterum transferri, & dominium utile, vel vicissim reservari proprietatis, sed sine jure proximo utendi, uti fit in elocatione domus v. g. sunt enim distincta jura & potestates, jus radicale seu in actu primo in corpus vel aliam rem cum impedimento ad licitum ejus usum, & jus in actu secundo seu proxime expeditum ad usum. Sic in Ordinatione Sacerdotum confertur jurisdictio & potestas absolvendi à peccatis tantum in actu primo & radicalis sine actu-

ali; hæc enim dependet ab assignatione subditorum. Prob. 3. hæ duæ voluntates non sunt impossibiles: *do tibi, & accepto jus corporis ad usum conjugalem: & nolo usum corporis*, seu commercium carnale: ergo per pactum continentiae possunt componi in contractu Matrimoniali. *Antec. prob.* hæ duæ voluntates sunt composibiles: *volo retinere jus ad copulam, & nolo copulam*, quia possunt componi post contractum semel Matrimonium: ergo etiam priores; cum sit idem Matrimonium in fieri, quod est in facto esse, quod spectat ad effectum obligationis. Prob. 4. Valet Matrimonium à moribundo contractum, ut habet communis sensus DD. & praxis Ecclesiæ: sed in tali Matrimonio excluditur copula perpetuè, & quidem ita, ut naturaliter haberi nequeat: ergo. Prob. 5. Defendi debet, quòd inter B. V. Mariam, licet voto castitatis perpetuæ fuerit adstricta, ac B. Josephum extiterit verum Matrimonium, & licet contractum: sed hoc longè facilius & planius defenditur in nostra sententia, dicendo, quòd contraxerint Matrimonium vel cum expresse, vel tacito pacto de servanda castitate, quàm si dicatur, quòd Sanctissima Virgo jus absolutum, proximum, & nullo pacto impeditum in corpus suum dederit S. Josepho: debent enim Adversarii asserere revelationem specialem, qua fuit à cælo assecurata, quòd S. Josephus non sit usus suo jure, cuius tamen revelationis non existat fundamentum in Scripturis: deinde licet revelationem Virgo castissima habuerit, tamen, si votum suum non manifestasset S. Josepho, non satis sincère egisset cum S. Josepho, dum inscio dedisset jus & corpus impeditum ab usu: si autem manifestavit, eo ipso S. Josephus ducendo illam non obstante voto renuntiavit juri proximo & in actu secundo ad usum corporis, adeoque tacitum saltem pactum continentiae intercessit. Certè minus videtur voto castitatis convenire obligatio sponte suscepta ad actum conjugalem, licet sciatur, hunc nunquam exigendum: saltem tribuitur alteri jus exigendi, nisi per pactum impediatur hoc jus. Confirmatur. Urbanus II. ut refert Clericus *de Matrim. decis. 2. n. 16.* approbavit, imò imperavit Matrimonium, quod contraxit Mathildis Italiæ Comitissa cum Wulfone Duce, sub eo pacto, ut Virginitatis votum servaret inviolatum. Idem testatur de Pulcheria Augusta, quòd sub tali conditione nupierit Marciano.

Oppones 1. Substantia Matrimonii consistit in traditione mutua potestatis ad usum corporis, seu essentialiter parit jus petendi, ac obligationem reddendi debitum conjugale: sed per pactum continentiae perpetuæ &c. talis potestas & jus &c. evertitur: ergo. 2. Hæc conditio, *si generationem prolis evites*, est contraria substantiæ Matrimonii juxta *c. fin. de condit. appoſ.* ergo etiam hæc: *si castitatem mecum servaveris*; quia per hanc quoque impeditur generatio prolis. 3. Hæc

3. Hæc conditio, si castitatem perpetuam mecum servaveris, non potest stare cum Matrimonio; quia tota nunquam impletur ante mortem; adeoque nunquam fieret Matrimonium absolutum; dum enim impletur in morte, Matrimonium definit cum vita; antea autem semper esset conditionatum, & suspensum. 4. Licet in aliis rebus possit dominium proprietatis ab usu & dominio utili, ac jus remotum à proximo separari, id tamen in Matrimonio, utpote quod essentialiter ordinatur ad usum, fieri nequit, ut nempe quis acquirat jus radicale in corpus alterius sine jure proximo, & actuali: secus enim posset quis contrahere cum duabus, uni dando jus radicale in corpus suum, alteri verò actuale, & usum ejus, sicut potest aliquis uni dare dominium proprietatis in sum equum, alteri dominium utile, vel usum, saltem ad tempus. 5. Pactum continentie Matrimonio adjectum saltem est illicitum: ergo non obligat. Confirm. Multi docent, & forte plures, matrimonium cum tali pacto esse irritum: ergo hoc ipso non obligat, cum libertas humana stringi non debeat obligatione incerta & dubia.

R. ad 1. *dist. Ma.* consistit in traditione potestatis radicalis ad usum corporis, & essentialiter parit jus radicale ac remotum, obligationem radicalem & remotam. *C. Ma.* in traditione potestatis proximæ & expeditæ semper ac necessariò, vel parit essentialiter jus & obligationem actualem & proximam. *N. Ma.* jus proximum ac obligationem proximam & actualem non parit essentialiter, & hinc per pactum impediri, illicque renuntiari potest. Neque dicas, illam potestatem radicalem & remotam esse prorsus inutilem, nugatoriam, & ad aliquid impossibile; cum stante tali pacto nunquam redigi possit in actum: siquidem hæc potestas facit hoc, ut, si conjuges absque sublatione mutui pacti exercerent copulam, illa verè Matrimonialis esset & non fornicaria, aut, si aliquis eorum commisceretur cum tertio, committeret verum adulterium. Dein posset redigi in actum petita prius dispensatione (si adstringatur voto) aut pacto per mutuum consensum sublato. Adde, quod conjuges cum pacto & voto continentie contrahentes, licet jus proximum & actuale sibi adimant ad copulam, consequerentur tamen alia jura conjugibus competentia. Ad 2. *dist. Ant.* est contraria, si repugnaret generationi prolis positivè. *C. Ant.* si negativè tantum. *N. Ant. & Conf.* Positivè contraria generationi prolis dicitur illa conditio, per quam id agitur, ut conjuges, licet uti commercio carnali velint, per remedia tamen positiva generationem prolis impediant, v. g. per poculum sterilitatis, per copulam in vase innaturali, per procuracionem abortus &c. Negativè, remotè tantum, & improprie contraria est, si id agitur, ut omittatur copula, quod utique illicitum & contra substantiam Matri-

monii non est; aliàs obligarentur conjuges ad copulam, nec possent etiam post Matrimonium contractum pacisci de continentia servanda, quod nemo dixerit. Dein generatio prolis est quidem finis Matrimonii, non tam quoad essentiam & proprietatem ejus, quam quoad usum, qui à Natura principaliter refertur ad generationem prolis. Ad 3. Si sub conditione propriè dicta & de futuro sic contraheretur Matrimonium, si castitatem perpetuam mecum servaveris, concederem totum: at dicta conditio in alio sensu accipitur, ita ut sit tantum conditio improprie dicta, & de præsentis, scilicet habet hunc sensum, si velis, & te obliges ad servandam castitatem perpetuam: vel potius est modus, quæ conditio, quod insinuavi in Assertionem. Imò in tali Matrimonio reperitur & conditio modus: conditio in contractus initio, quando neutra pars vult se alteri obligare, nisi sub conditione castitatis servandæ: modus verò post contractum jam completum, quando utraque pars adstringitur ad omni castitatis servandæ adjectum. Ad 4. Non quidem omni eo modo separabile est dominium corporum ab eorum usu in Matrimonio, quo modo in aliis rebus; cum utique non possit quis uni tradere dominium corporis, & alteri usum: simpliciter tamen dominium ab usu corporis, vel jus radicale à jure utendi proximo & actuali separabile esse ostendimus. Quod illud prius fieri nequeat, ratio est, quod dominium & usus corporis, jus remotum & proximum utendi corpore, in Matrimonio respiciat eandem personam, ac jura actuale fundetur essentialiter in radicali, ac que sine hoc dari non possit, licet radicale sine actuali dari valeat. Exemplum habet in jurisdictione radicali, quæ confertur in Ordinatione Sacerdotali sine actuali, quamvis actualis jurisdictio essentialiter supponat radicalem, & sine hac dari nequeat. Utrique etiam idem subjectum respicit, ita ut non possit jurisdictio purè radicalis uni, & purè actualis alteri conferri. Ad 5. Non modo licitum, sed etiam meritorium est hoc pactum, si contrahentes præfigant sibi bonum finem, v. g. honestatem castitatis, Dei cultum &c., ac insuper non se exponant periculo incontinentiæ; sicut meritorie sibi per pactum adimere possunt jus petendi & obligationem reddendi debitum conjugale post Matrimonium jam contractum. Ad Confirmationem. Hoc argumentum ubique, sed inutiliter, formari posset, ubi disputant DD. de valore contractus, existentia legis &c. In forma *dist. Conf.* ergo non obligat per accidens juxta illos, qui tenent oppositum. *C. Conf.* per se, & juxta alios, qui nobiscum sentiunt. *N. Conf.*

Dico 3. Probabilius non valet Matrimonium pro liberis præsentibus & tacentibus contractum à parentibus, ad id non constitutis. Sor. Henric. inclinat, & probat Pontius de Matr. l. 2, c. 14, n. 3, contra S. Th. in suppl.

in suppl. q. 45. & 2. ad 3. Covar. Sanch. Perez. Bosco, & communiorem. Probat: in re tanta, qualis est electio status perpetui, requiritur consensus personalis aliquo signo certo ab ipso contrahente expressus: sed liberi tacendo præcisè, quando parentes pro ipsis sine speciali mandato contrahunt Matrimonium, non exprimunt suum consensum personalem signo aliquo certo ac determinato; quia tacere nec est affirmare, nec negare, seu nec consensum nec dissensum significat: qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur. c. 44. de R. J. in 6. Ubi Tridentinum est receptum, non facile casus iste poterit contingere; cum Parochus teneatur sponsum ipsum & sponsam interrogare de consensu. Trid. s. 24. c. 1. de Res. Matr. Oppones 1. qui tacet, consentire videtur. c. 43. eod. ergo. 2. & principaliter: Sponsalia valide contrahuntur sine mandato à parentibus pro liberis præsentibus & tacentibus. c. un. §. porro de spons. impub. in 6. ergo & Matrimonium. & ad 1. in favorabilibus, & quando quis tenetur non tacere. C. Ant. quando agitur de onere imponendo & obligatione & c. N. Ant. & Conf. quod enim Sponsalia valeant, taliter contracta, docet nos c. un. cit. etiam de his dissensuros, si specialiter decusum non esset. Quæ decisio, cum exorbitet à Jure Communi, ac insuper agatur de negotio valde arduo, extendenda non est ad Matrimonium. per c. 15. & 28. de R. J. in 6. præsertim cum sit longè dispar ratio in Matrimonio, utpote quod indissolubile est, Sponsalia verò, licet valeant, multis de causis aliis iterum dissolvi possunt: itaque longè minus est præjudicium, si Sponsalia ex taciturnitate præsumantur rata, quàm si Matrimonium.

Quæres, an requiratur consensus parentum, vel saltem patris, ad valorem Matrimonii? R. contra hæreticos, non: nec obstat, quod liberi in Sacris seu in potestate patris adhuc sint constituti. Sumitur ex Trid. l. cit. c. 12. de Regular. Accedit constitutio Caroli V. in Comitibus Augustanis, 1548. tit. vom Sacrament der Ehe / §. 9. quam receperunt hæretici, & nisi simul Imperatori suo, sicut Ecclesiæ legibus, pertinaciter refragari velint, observare deberent. Nihilominus ordinariè requiritur ex decentia & vi quarti præcepti Decalogi consensus parentum ad licite contrahendum Matrimonium; & ubi consensum iusta de causa non tenentur expectare liberi, saltem consilium eorum exquirere deberent. Hinc jus Bavaricum tit. 4. c. 2. insigniter plectit liberos, si sine consensu parentum Matrimonia indigna contrahant; scilicet, si sine patris aut matris consensu celebrent Matrimonia statui non convenientia, non debetur ipsis dos, vel donatio propter nuptias, aut aliquid aliud à patre adhuc vivo: imò, et si Matrimonia statui convenientia contrahant, sed sine consilio aut consensu parentum, & 30. annos, si filii sint (& 25. annos, si filiae) necdum egressi, nihil ipsis debetur à parentibus vivis; quam-

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

vis iis mortuis hæreditatem sibi debitam capere non prohibeantur. Si verò filius infra 30. & filia infra 25. ætatis annum, ab honestis Matrimoniis prius non impediti, sine consensu parentum ducant personas infames, maculatas, vel inhonestas, possunt eos omnino exheredare: & si parentes ab intestato decedant, solum permittuntur succedere in dimidia legitimæ parte. Oppones 1. Leges Civiles, uti pr. Inst. de Nupt. & l. 2. 18. 30. ff. de Ritu Nupt. irritant Matrimonia sine consensu patris inita. 2. In can. aliter 1. caus. 30. q. 5. dicuntur conjugia aliter celebrata, quàm ibi præcipitur, & consequenter absque consensu parentum, adulteria esse, stupra, & fornicationes. Concordant can. 3. & 4. ead. caus. & q. 3. ad 1. Illæ leges vel requirunt tantum ex honestate & ad licentiam, non verò ad valorem Matrimonii, consensum parentum, quia multæ aliæ omnino consultum volunt libertati contrahentium, uti l. 27. ff. de ritu. nupt. l. 14. C. de Nupt. Vel à Jure Canonico sunt correctæ, si evinceretur, quod loquantur de valore Matrimonii. Ad 2. dicuntur adulteria & c. non absolute, sed limitatè, nisi voluntas propria suffragaverit, sive consensus contrahentium. Cæterum consensus parentum ibi requiritur per modum solennitatis, sicut ibidem requiritur dos, paronymphii, Missæ Sacrificium, benedictio Sacerdotis & c. & sine his dicuntur esse Matrimonia non legitima, & non solennia, sed adulteria, stupra & c. nempe in foro externo & præsumptivè, nisi probetur, verè ac legitimo consensu maris & fœminæ contrahentium esse celebrata. Missæ Sacrificium verò utique ad valorem non requirunt Lutherani. Jus Divinum in præcepto 4. Decalogi prohibet quidem parentum consensum vel consilium negligere, saltem ordinariè, cum ordinariè cum irreverentia erga eosdem negligatur; tamen propterea non irritat Matrimonium absque eo contractum; alias etiam sine consensu Matris foret irritum, quod nec hæretici admittunt.

Porro sicut liberi absque iusta causa invitis parentibus Matrimonia illicitè celebrant, ita vicissim parentes graviter peccant, si absque iusta causa per suum dissensum Matrimonia liberorum impediunt. per c. fin. de Jud. in 6. cum privent eos jure suo, quod habent à Natura ad electionem status c. 12. cit. de Regular. probabilius tamen non incurunt excommunicationem, quam Trid. s. 24. cit. c. 9. statuit contra impediētes libertatem Matrimonii, quia ibi mentionem tantum facit Dominorum & Magistratum, qui virtute jurisdictionis, quam habent in foro externo, subditos ad Matrimonia vel cogunt, vel ab iis impediunt. Si quæras, an Judex vel Magistratus secularis possit exheredationem vel aliam poenam, uti fecit Jus Bavaricum, statuere in liberos, sine consensu vel præscitu parentum contrahentes Matrimonia? R. cum distinctione: si intenderet illos etiam plectere, qui ex iusta causa li-

E

beros

beros excusante ab omni peccato id faciunt, nullum foret huiusmodi statutum, utpote inimicum SS. Canonibus & libertati à Natura concessæ quoad Matrimonium. Si verò plectere intendat illos tantum, qui temerè & absque iusta causa celebrant Matrimonia, præsertim minus convenientia statui, aut etiam indigna, invitis vel insciis parentibus, iustum omnino ac validum est, non minus ac aliæ leges secularium, quæ puniunt eos, qui clam & sine denuntiationibus, vel contra aliam Ecclesiæ prohibitionem celebrant Matrimonia; quia hoc modo Magistratus Sæcularis adjuvat potius Jus Canonicum & Naturale, quàm libertatem Matrimonii à dictis Iuribus indultam tollat, ac utriusque executionem iuste urget puniendo malefactores & transgressores.

34 Dico 4. Valet Matrimonium per Procuratorem debitò modò initum præ alio, etiam in ratione Sacramenti. Communis. Prior pars disertè habetur in *c. fin. de Procurat. in 6* cui per nullum Jus recentius est derogatum, sed potius suffragatur praxis hodierna, uti nuper in duobus Imperatoribus Iosepho I. & Carolo VI. Posterior, quam satis multi negant apud Sanch. probatur inde, quia Christus contractum Matrimoniale validum, & juxta leges Ecclesiasticas ac Naturales celebratum, elevavit ad rationem Sacramenti, ut constat ex *c. 7. de divor.* præter alia Jura; sed Matrimonium per Procuratorem debitè initum valet juxta leges Ecclesiasticas & Naturales: ergo est Sacramentum. Adde, quòd juxta superius dicta saltem licet non possit separari ratio Sacramenti à Matrimoniali contractu in Lege Nova: ergo non posset Ecclesia permittere & approbare (ut tamen revera approbat) praxim celebrandi Matrimonia per Procuratores, si Sacramenti rationem non haberent. Dixi, per Procuratorem debitò modò initum; ut enim procurator (qui vel ex una vel ex utraque parte constitui potest, non tamen faciliè debet & absque gravi causa) ritè procedat, requiritur 1. Ut habeat speciale mandatum, & quidem ad contrahendum cum determinata persona. 2. Ut per se ipsum tractet hoc negotium, nec alium substituatur. 3. Ut mandatum non sit revocatum, etiam inscio procuratore. 4. Ut procurator sui principalis consensum, uti & persona, quacum contrahit nomine sui principalis, exprimant coram Parocho & testibus, ut evitetur clandestinitas: ut autem ipsum mandatum detur coram Parocho & testibus, necesse non est. *Text. gl. & DD. in c. fin. cit. Trid. s. cit. c. 1.* Sicut autem per Procuratorem, ita per Scripturam aut Internuntium, contrahi Matrimonium valet.

85 Oppones 1. Parochus ex præcepto Tridentini tenetur ex sponsis præsentibus per interrogationem intelligere mutuum consensum: ergo absens per procuratorem non potest contrahere. 2. Parochus intellecto consensu pronuntiat hæc verba: *ego vos in*

Matrimonium conjungo: sed ista verba ad sui verificationem non minus requirunt præsentiam conjungendorum, quàm pronomen *te* in forma Baptismi præsentiam baptizandi: ergo. 3. Aliud Sacramentum nullum admittit procuratorem, aut ministrum potest absenti, ut patet ab inductione: ergo neque Matrimonium. Confirmatur: verba contrahentium, *accipio te in meam*, diriguntur in personam præsentem: ergo cum absente non potest contrahi Matrimonium ut Sacramentum. 4. Posset contingere, ut principalis illo ipso tempore, quo procurator loco ipsius contrahit, dormiat, vel ebrius vel amens sit: atqui dormiens vel ebrius vel amens non potest esse Minister Sacramenti, nec recipere, aut conferre gratiam Sacramentalem &c. ergo. &c. ad 1. post consensum sponsi absentis intelligere etiam ex procuratore. Ad 2. Illa verba nec sunt forma Sacramenti, nec necessaria absolute: imò licet forent necessaria aut essentialia tamen verificarentur absque præsentia principalis, modò præsens esset procurator vel procuratores; haberent enim hunc sensum: *ego vos, procuratorio nomine comparentes, conjungo*. Disparitas cum Baptismo statim apparebit. Ad 3. *N. Conf.* nam Matrimonium est simul contractus, & hinc imitatur naturam aliorum contractuum, qui valide per procuratores celebrantur: hinc quia valet in ratione contractus, valet quoque in ratione Sacramenti ac absenti conferri potest: nullum verò aliud Sacramentum validè confertur absenti; quia nullum involvit rationem contractus. Ad Confirmationem, Illa verba *accipio te in meam*, non sunt forma determinate, sed etiam alia signa, non demonstrativa, consensum mutuum exprimere possunt, sicut fit in aliis contractibus, cujusmodi contractus non est baptismus, vel alia Sacramenta quæ habent verba formalia determinata: & personam suscipientem demonstrantia. In Matrimonio per dicta verba denotantur præsentia, si illi, qui suo nomine contrahunt, sint præsentia, secus, si absentes sint. Verba procuratoris contrahentis possent esse hæc, vel similia: *Titium per me accepit te in uxorem*, vel: *ego nomine Titii contraho tecum Matrimonium*. Altera verò pars posset sic respondere: *per te accipio Titium in maritum*, vel: *ego quæcumque tecum, tanquam procuratore Titii, contraham Matrimonium*. Ad 4. *N. Min.* saltem de dormiente & ebrio (de amente, quamvis eodem modo discurrant communius, tamen cum Lugone & aliis P. Kugler de Mar. p. 1. q. 10. negat, Matrimonium validè contrahi per procuratorem, si principalis interea incidit in amentiam etiam temporalem tantum) in dormiente enim & ebrio persistit adhuc intentio virtualis, existens in mandato prius dato: sufficit autem etiam in aliorum Sacramentorum Ministris intentio virtualis: atque sic principalis per procuratorem contrahendo confert gratiam: recipere autem potest.

potest, si per peccatum mortale non ponat obicem, non minus, ac qui baptizatur dormiens, qui prius petiit baptismum.

86 Dico 5. Consensus Matrimonialis debet esse verus, non fictus, voluntarius, mutuus, verbis vel aliis signis Sponsalia de presenti significantibus expressus &c. ut patet ex dictis de consensu Sponsalicio, item liber ab errore substantiali, & metu gravi injuste incusso, ut patet ex §. 3. *seq.* item publicus, non clandestinus, de quo infra *tit.* 3. ac absolutus, de quo ad *tit.* 5.

87 Dico 6. Debet quoque esse simultaneus, saltem moraliter, h. e. utriusque consensus non necessariò coëxistit, & simul ponitur physice, sed sufficit, si, postquam unus consentit, alter ex intervallo consentiat, non obstante, quod unum vel plura negotia aliena intercesserint, modò consensus prior non sit revocatus interea, sed tacite adhuc duret. Suar. 10. 3. *de virt. & stat. Relig.* l. 7. c. 1. n. 19. qui hanc sententiam dicit esse moraliter satis certam. Prob. à paritate cum aliis contractibus, in quibus, cum sint aliquid morale, sufficit moralis coëxistentia consensuum, & intervallum medium non vitiat obligationem, l. 1. §. qui *presens*, ff. de *P. O.* l. 1. §. 2. ff. de *empt.* Nulla autem Lex vel Canon exigit in Matrimonio coëxistentiam physicam aut successione immediatam. Confirm. ex eo, quia Matrimonium potest contrahi per procuratorem: quo casu non nisi moraliter concurrat utriusque consensus. Oppones 1. In l. 137. pr. ff. de *P. O.* expressè deciditur, ut contrahentes sibi continuo respondeant, antequam ad alia divertant. 2. In aliis Sacramentis requiritur positio materiz & formæ simultanea physice, vel saltem immediata successio: ergo & in Matrimonio. 3. In Ministro Sacramenti requiritur intentio actualis, vel virtualis, & non sufficit habitualis: sed consensus, qui est quasi intentio Ministri in Matrimonio, si tantum tacite & habitualiter perseverat, nec est actualis, nec virtualis. R. ad 1. Ibi est sermo de stipulatione strictè dicta, non de quocunque contractu generaliter. Ad 2. Imprimis etiam Absolutio, quæ est forma Sacramenti Pœnitentiæ, potest differri. Dein alia Sacramenta non sunt contractus, sicut Matrimonium. Ad 3. *N. Conf. & parit.* cum enim Matrimonium habeat adhuc rationem contractus, sufficit, modò tunc intentio contrahendi fuerit actualis vel virtualis in Ministro, quando consensum posuit, & expressit, atque sic ex sua parte posuit materiam & formam, nec postea revocavit, usquedum & altera pars posuerit suum consensum. In aliis Sacramentis, cum non habeant rationem contractus, ac moralem interruptionem non patiantur inter positionem materiz & formæ, quæ determinari debent ad rationem Sacramenti per intentionem Ministri, utique non sufficit intentio præcisè habitualiter perseverans, & merè non revocata.

88 Dico 7. Qui fictè contraxit Matrimonium, lib. IV. R. P. *Viti Pichler.*

um, non solum peccavit graviter peccato duplici, nempe Sacrilegii contra reverentiam Sacramenti, & Injustitiæ, propter gravem deceptionem alterius partis, sed etiam tenetur in foro externo (& ad id compellendus est) adherere uxori putatiæ, in quo foro fictionem asserenti non est credendum, licet juret, nisi evidenter probet fictionem. In foro autem interno regulariter tenetur adhuc ponere verum consensum, & sic Matrimonium redintegrare. Pars 1. De peccato Sacrilegii & Injustitiæ claret per se. Pars 2. De obligatione & compulsionem ad cohabitandum uxori putatiæ pro foro externo constat inde, quia pro valore Matrimonii stat præsumptio violenta, & vehementissima, nec de internis judicare potest Ecclesia: interim tamen taliter compulsus nec petere nec reddere potest debitum, cum esset fornicatio, licet propterea excommunicationem (quæ in foro interno ipsum non ligaret) sustinere deberet c. 44. *de sent. Excom.* Pars 3. Quod ipsi etiam juranti non sit credendum, procedit etiam casu, quo semiplenè probaret fictionem; quia in causis valde arduis, uti est etiam Matrimonialis, non habet locum Juramentum suppletorium, præsertim in favorem proprium, uti docuimus in lib. II. *tit.* 24. n. 25, quando enim agitur de Matrimonio dissolvendo, debent adesse probationes manifestæ & luce meridiana clariores ac indubitæ. Favet c. 10. *de probat.* & c. 30. h. t. & DD. communiter: præsertim cum contractus coram Parocho & testibus initus fundet tantam præsumptionem, quæ omnem probationem semiplenam & præsumptionem aliam elidit, nisi ergo evidenter probetur fictio, non creditur in foro externo. Nec obstat, quod Sponsalia fictè contrahens, si aliquo indicio probare possit fictionem, admittatur ad juramentum: nam Sponsalia non sunt indissolubilia, sicut Matrimonium, nec tanta emergunt pericula animarum ex illorum dissolutione: unde ordinariè sufficit semiplena probatio ad impediendum Matrimonium, & dissolvenda Sponsalia, si allegetur impedimentum. Pars 4. Quod teneatur adhuc ponere verum consensum, & quidem juxta nos determinatè, nec sufficiat alio modo resarcire damnum, constabit ex dictis n. 7. & 8, ad quod etiam compellendus est in foro externo, si sufficienter probavit fictionem. Addidi tamen, regulariter; nam verum consensum ponere & Matrimonium cum decepta inire non tenetur 1. si aliud interea Matrimonium contraxit: & hoc casu neque potest contrahere cum priore amplius. 2. Si decepta ex indicis satis clavis potuit advertere fictionem. 3. Si & ipsa decepit, falsò se jactando Virginem &c. 4. Si aliam compensationem sponte recipiat. 5. Si gravia scandala, vel infelices exitus timerentur ex secuto Matrimonio vero.

Quæres, an, qui fictè contraxit (idem est, si ex alio capite, v. g. propter metum defuit

consensus validus) & postmodum vult, uti ordinari debet, præsertim in foro interno, sufficienter restauret Matrimonium, si ipse solus ponat verum consensum, vel an necesse sit, ut & altera pars denuo consentiat? R. cum D. Thom. Navar. Sanch. Conink, Laym. Pirh. *b. 1. n. 83.* contra Felin. Scot. Pont. Palao, Krimer *l. 4. n. 530.* Sufficit, consensum instaurari ab eo, qui prius non consenserat verè & validè. Ratio, quia alterius partis consensus, aliquando absolute positus, adhuc perseverat virtualiter (quia vi illius compartem tractat ut conjugem) vel saltem habitualiter, quod in contractibus sufficit, & præsumitur durare, per *c. fin. de Procur. in 6.* ergo si accedat postmodum consensus alterius, qui prius non consenserat, etiam non monita altera parte, habetur consensus mutuus, adeoque sufficiens ad constituendum Matrimonium; cum necesse non sit, ut utriusque consensus ponatur simul eodem tempore, uti paulò ante ostendimus. Confirm. à pari: qui fictè, vel ex metu &c. professus est Religionem, postea verò solus, expressè vel tacitè, profitetur verè, & consensum verum ac validum ponit, licet non pramoveat Prælatus, vel Prælatus non acceptet Professionem de novo, validam facit Professionem, uti colligitur ex *c. 11. de Regular. c. 1. eod. in 6. Trid. l. 25. c. 19. de Regular.* ergo idem dicendum de Matrimonio. Utrum verò requiratur, ut ponens verum consensum, qui prius fictè &c. consensit, eum exprimat verbis, vel factis, v. g. copulà carnali, cohabitatione diuturna &c. vel an sufficiat consensus merè internus, disputant DD. Vid. P. Kugler *Matrim. à n. 590.* ubi asserit, communius doceri posterius.

90 Oppones 1. Consensus partis verè consentientis est conditionatus, si nempe pars altera etiam consentiat statim; si enim sciret, alteram partem non consentire statim verè, & vicissim sibi dare jus immediatè in suum corpus, nec ipsa consentiret, nec traderet jus: ergo neutra pars consensit, & utraque contraxit apparenter tantum: ergo utriusque consensus ex postfacto necessarius est. 2. Quando contractum est Matrimonium cum alio impedimento dirimente, v. g. consanguinitatis, publicæ honestatis, criminis &c. Matrimonium non convalescit, nisi utraque pars ponat novum consensum: ergo neque convalescit absque utriusque consensu, si fuit invalidè contractum ex defectu consensûs: cum nullum impedimentum ita dirimat Matrimonium, uti defectus consensus. R. ad 1. *N. Ant.* Sicut non conditionatè, sed absolute, censetur consentire, qui per errorem putat, illam, quam ducit, esse virginem, nobilem &c. quamvis fortè non consensisset, si scivisset, hanc qualitatem non inesse, vel licet suum consensum fortè alligasset dictæ qualitati, si de ea suspicionem habuisset: ita etiam non conditionatè, sed absolute, censetur consentire, & vicissim immediatè dare jus in corpus, licet non con-

sensisset, si fictionem scivisset, vel licet consensum suum alligasset verò illius consensui immediato, si de fictione suspicionem habuisset. Ad 2. *trans. Ant.* de quo infra ad *tit. XVI. §. 4. N. Conf. & parit.* quia impedimenta alia faciunt, ut utrinque desit legitimus consensus propter defectum objecti, vel incapacitatem subjectorum contrahentium: at defectus consensus ex parte unius tantum, pariter ex parte unius tantum ponit obicem, facile & ab una quoque auteribilem.

§. II.

De Impedimentis Matrimonii in genere.

Sciendum 1. Omnes quidem personas se habiles esse ad contrahendum Matrimonium, plurimas tamen prohiberi impedimentò, seu obstaculò, per quod Matrimonium vel redditur ipsis illicitum, vel omnino invalidum. Nam impedimenta Matrimonii sunt duplicis generis, impedientia tantum, & dirimentia: purè *Impedientia* dicuntur, quo stante Matrimonium quidem contrahitur validè, non tamen licite seu non sine peccato. *Dirimens* verò, quo stante ne validè contrahitur, nec, si illius habeatur notitia, licitè: quo stante, inquam, contrahitur, si nimirum jam actū detur, quando contrahitur, dirimit Matrimonium contrahendum, scilicet, ut nulliter contrahatur: si verò superveniat, non dirimit, vel irritum reddit Matrimonium jam contractum; eò quod Matrimonium, semel validè contractum, sit indissolubile.

Sc. 2. Impedimenta impedientia de Jure Antiquo fuisse 12. sequentibus versiculis comprehensa:

*Ecclesia vetitum, nec non tempus Feriatum,
Atque Catechismus, Sponsalia, iungito Virum,
Incestus, Rapus Sponsata, Mors Mulieris,
Suscep us propria sobolis, Mors Presbyterialis
Vel si peniteat solenniter, aut Monialem
Accipiat: prohibent hac conjugium sociandum.*

Per *Ecclesiæ vetitum* intelligitur specialis prohibitio & interdictum, ne ad certum tempus, v. g. usque dum conflet abesse impedimentum, quod metuitur, contrahatur Matrimonium. De hoc agemus *in. XVI.* uti & de tempore Feriato, quod est tempus Adventus & Quadragesimæ. Per *Catechismum* venit quædam cognatio spiritalis imperfecta, orta ex instructione baptismi antecedente in fide Catholica, & fieri solet ante fores Ecclesiæ, ante collationem baptismi per interrogationes, & responsiones baptizandi: hodie respondent patrini, qui simul suscipiunt seu levant baptizandum, & propterea contrahunt impedimentum dirimens cum baptizando. *Sponsalia*, nempe de futuro, quomodo sint impedimentum dirimens, dicetur ad *tit. IV. de Sponsa duorum.* Et quomodo *venum*, ad *tit. VI. Qui Clerici vel voverunt*, Atque hac s. impo-

impedimenta impediencia oriuntur absque delicto: sequentia 7. verò ex crimine, scilicet ex *Incestu*, si nimirum maritus copulam exerceat cum consanguinea uxoris, vel Sponsus cum consanguinea Sponsæ in primo gradu, ac vicissim: uterque autem complex nullum amplius Matrimonium licite poterat olim inire. Ex *Raptu sponsæ*, seu violenta abductione alienæ sponsæ: si Sponsa consensit in raptum, etiam ipsa contrahebat hoc impedimentum. Ex *Morte Mulieris*, si nempe maritus uxorem, vel vicissim hæc illum occiderit ex odio vel ira. Ex *Susceptu propria sobolis*, si quis nempe sine necessitate maliciosè & animò alteram partem privandi debito conjugali propriam prolem suscipiebat, vel levabat ex baptismo. Et *Morte Presbyteralis*, seu occisione Sacerdotis, de qua quis convictus fuit in Judicio. Ex *Poenitentia solenni* seu publica, propter præcedens delictum inflicta, quamdiu durabat hæc poenitentia. Ex *Matrimonio cum Moniali* attentato: & talis vir cum nulla alia poterat amplius celebrare Matrimonium. Porro quia ultima 7. impedimenta per unicum vocem *crimen* efferi solent, & *Catechismus* ad Interdictum referri posset, omnia impedimenta impediencia hoc versu unico licebit complecti:

Votum, Interdictum, Fœdus, Sponsalia, Crimen.

At quia cum Navarro, Sanch, Henric. Gomink notat Layman in fine suæ Theologiæ Moralis, Pontius, Less, Illung, & alii DD. passim, omnia impedimenta impediencia criminis, seu ex delicto orta, per universalem consuetudinem sublata esse, impedimentum verò *Catechismi* à Trident. s. 24. c. 2. de *Ref. Matrim.* abrogatum esse docet Sanch. l. 7. d. 10. n. 12. Bosco, König &c. remanent hodie solum 4. impedimenta impediencia, hoc versiculo comprehensa:

Sacratum tempus, Vetitum, Sponsalia, Votum.

De quibus suo loco, quem jam indicavi: nullis reliquis hodie jam abrogatis.

Sc. 3. Impedimenta Dirimentia de Jure Antiquo pariter fuisse 12. à Tridentino autem superaddita fuisse duo alia, nempe *Clandestinitas* & *Raptus*, adeoque hodie esse 14. imò 15. si pro speciali impedimento velis ponere *etatem*, scilicet impuberem, quam tamen plerique ad Impotentiam referunt; quin, si triplicem *Cognitionem*, Carnalem, Spiritualem, & Legalem distinguas, numerabis 17. impedimenta dirimentia: quæ omnia à plurimis comprehenduntur his versibus:

*Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Si sis affinis, si forte Coire nequibis,
Si Parochi & duplicis desit presentia Testis,
Si mulier sit Rapta, loco nec reddita tuto,
Hæc facienda verant connubia facta retractant.*

Ab aliis compinguntur in sequentes versiculos:

*Error, Religio, triplex Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Raptus, Clandestina fides, Impos coeundi,
Etas, Affines, solvunt connubia cuncta.*

Per *Votum & Religionem*, intelligitur idem, nempe Professio Religiosa, de quo impedimento agemus ad tit. VI. *Qui Clerici vel vovent*, uti & de Impedimento Ordinis. De *Conditio* autem, intellige servili, ad tit. IX. de *de Conjug. Servor.* De Impedimentis triplicis *Cognitionis & Affinitatis* ad tit. XI. XII. XIII. & XIV. De *Crimine* ad tit. VII. de *eo, qui duxit, quam polluit*. De *Ligamine* ad tit. IV. de *Sponsa duorum*. De *Impotentia* ad tit. XV. de *Erigid. & Males.* De *Etate* ad tit. II. de *Despons. Impub.* De *Clandestinitate* ad tit. III. de *Clandest. Despons.* De reliquis autem, nimirum de impedimento *Erroris, Vis*, seu *Melus, Raptus, Disparis Cultus, & publice Honestatis*, cum proprium Titulum non habeant, sufficientem declarationem dabit §. sequens.

Sc. 4. Ex dictis impedimentis aliqua esse Juris Naturalis, scilicet Errorem, Etatem 94 infantilem, Impotentiam, Ligamen (dum nempe quis jam est ligatus Matrimonio) & Consanguinitatem in primo gradu linea rectæ, uti dicemus in suo loco: reliqua autem sunt Juris tantum Ecclesiastici, atque ideo inter Christianos tantum Matrimonia dirimunt contrahenda. Superest decidendum 1. à quo statui ac introduci possint impedimenta Matrimonii. 2. à quo & quomodo tolli. 3. An Hæretici ligentur impedimentis Jure Ecclesiastico tantum statutis. 4. An liceat Matrimonium contrahere, illudque valeat, si probabile tantum sit, abesse impedimentum.

Dico 1. Ab Ecclesia, adeoque à Summo 95 Pontifice introduci possunt impedimenta Matrimonii tam dirimentia quam impediencia. 2. Non tamen ab Episcopis. 3. Vel à Principe Sæculari pro Fidelibus. 4. Bene tamen per consuetudinem. Pars 1. est de fide ex Trid. s. 24. de *Sacram. Matrim. can. 3. & 4.* Ratio, quia Matrimonium consistit in contractu legitimo & valido: in potestate autem Legislativa Ecclesiæ est contractum Matrimoniale non minus, quam alios contractus, regulare, hoc vel illo modo initum approbare aut irritare, prohibere, permittere, personas ad contrahendum habiles, vel inhabiles reddere, prout commune & spirituale animarum exigit bonum: ad id enim à Christo potestatem accepit, *Mat. 16.* Pars 2. defenditur communiter, & colligitur ex Trid. lo. cit. item ex c. 1. & 2. de *translat. Episc.* vi quorum majores causæ, quales utique sunt etiam Matrimoniales, quando agitur de valore, & ea, quæ ad Sacramenta spectant, Summo Pontifici reservata manent. Hoc tamen intellige de impedimentis dirimentibus; non verò de impediencia; cum utique Episcopi ex justa causa possint quibus-

dam ad tempus prohibere Matrimonium. Pars 3. fundatur in eo, quod Matrimonialis contractus apud Christianos sit Sacramentum, adeoque contractus Sacer, qui sicut cognitioni, ita dispositioni ac legibus secularis Principis subiectus non est. *Trid. s. cit. can. 12. & c. 3. de Ord. cognit. c. 10. de Constit.* Si tamen Ecclesia non reservasset sibi causas Matrimoniales, non improbabiler docent plurimi cum Bellarm. Dicast. Pirh. b. n. 150. contra Pontium, etiam Sæcularibus Principibus competiturum jus & potestatem statuendi impedimenta Matrimonii; quamvis enim istud sit Sacramentum, tamen permansit verè adhuc contractus civilis in naturæ officium, & propagationem communitalis institutus, atque hac ratione potestati politice subiectus. Addidi in Assertionem, *pro Fidelibus*; quippe non modò Princeps infidelis pro suis subditis infidelibus seu non baptizatis, sed etiam Princeps fidelis, si habeat subditos infideles, pro iis impedimenta Matrimonii dirimentia statuere potest; cum apud hos Matrimonium non sit Sacramentum, sed merè civilis contractus, quem regulare per suas leges ad Principes Sæculares spectat, & territoriales. Imò probabile est Sanchezio & Coninck, quod etiam pro Christianis sibi subiectis Princeps infidelis statuere dicta impedimenta valeat, modò Divinis legibus non repugnent, aut in contemptum veræ fidei cedant, ac iusta non desit causa, ad omnem legem requisita; eò quod Ecclesia reservando sibi dispositionem circa Matrimonii contractum non possit præiudicare Principibus infidelibus sibi non subiectis. Pars 4. quem cum Suar. l. 7. de Leg. c. 16. n. 4. 5. tuetur Sanch. & melior DD. pars contra Pont. & Fagn. satis clarè habetur c. 1. & 3. de cognat. spirit. item c. fin. de consuet. ubi approbatur omnis consuetudo in vim legis, si sit rationabilis & legitime præscripta: atque consuetudinem, vi cuius introducitur impedimentum Matrimonii, rationabilem reddere possunt omnia, quæ legem vel statutum huiusmodi reddunt rationabile.

96 Oppones 1. Ecclesia nihil potest immutare circa materiam Sacramentorum: sed contractus, & mutuus consensus maris & fœminæ sibi mutuo tradentium jus in corpora est à Christo determinatus pro materia Sacramenti Matrimonii: ergo circa hunc contractum nihil potest immutare Ecclesia, reddendo invalidum, qui ex se & spectato Jure Naturali ac Divino est validus. 2. Quod potest Papa per universam Ecclesiam, potest Episcopus per suam diocesim: ergo etiam erit in potestate Episcoporum. 3. Præfecti militum vetant (& teste Gobat non illicitè, si habeant iustam causam) ne sine suo consensu ducat aliquis uxorem: ergo etiam Principes Sæculares possunt per legem universalem certis personis Matrimonium prohibere, sicut etiam prohibent licitè, ne quis v. g. ducat aliquam ex aliena regione. 4. Consuetudo impedimenti inductiva repro-

batur in c. 1. de Sponsal. ergo nequit esse rationabilis. & ad 1. Imprimis contractus non est materia & forma, sed ipsum Matrimonium. Sed hoc omisso *dist. min.* contractus etiam secundum leges humanas valide initus, & legitimus, est à Christo elevatus ad rationem Sacramenti, & mutuus consensus pro materia illius determinatus, c. *Min.* Contractus, à legibus humanis independens, *N. Mi.* reliquit igitur Christus determinationi Ecclesiæ, quem contractum, quo modo, & à quibus personis celebratum, velit habere pro valido & legitimo: atque sic nihil immutat Ecclesia à Christo præscriptum & determinatum: sicut ille nihil immutat (nisi remotè, ac improprie) qui vino, quod à Christo determinatum est pro valida materia Consecrationis in Eucharistia, tantum affunderet aquæ, ut amitteret prædicatum vini usualis. Ad 2. Illud axioma sapientissime fallit, imò, cum Episcopi sint vocati *plenitudinem potestatis*, sed in partem sollicitudinis, *can. 12. caus. 2. q. 6.* contraria potius regula videtur statuenda, scilicet eos quoad actum jurisdictionis in suis diocælibus nihil potius quam quod ipsis vel à Jure, vel à consuetudine, vel indulgentia Pontificis noscitur esse concessum. Ad 3. Licet fortè certis personis ob bonum publicum posset Princeps Sæcularis prohibere Matrimonium, quatenus id v. g. bono publico est nocivum, per hoc tamen Matrimonium non posset reddere invalidum, si nihilominus contraheretur: imò tali casu potius urgeret Princeps sæcularis observantiam Legis Naturalis, quæ prohibet Matrimonia privatis cum præiudicio boni publici, quam novam legem concederet. Ad 4. Illud *cap.* vult tantum, dissolvi non posse Matrimonium cuiusdam Gallicæ contractum contra leges aut consuetudinem Franciæ, sed extra Franciam & in Saxonia, ubi utique consuetudo Franciæ non strangebatur, utpote particularis. Imò ibi non tam reprobatum consuetudo, quam lex Civilis Franciæ, Matrimonium irritans.

Dico 2. Impedimenta Matrimonii tolluntur 1. per abrogationem ab eo solo, qui illa statuit. 2. Per dispensationem ejusdem pro casu particulari. Sed de Dispensatione super impedimentis, à quo & quomodo dari possit, infra fusiùs tractandum. 3. Consuetudine contraria, ut habet hodie communis cum Sanch. l. 7. d. 4. n. 13. 14. contra Fagn. & communem Antiquorum. Ratio sumitur ex dictis; quia Consuetudo potest inducere impedimenta non minus ac Lex Ecclesiastica: ergo etiam habet vim abrogandi impedimenta, vel per legem vel per consuetudinem aliquando introducta, per c. *fin. cit.* Oppones. In c. 5. de consang. damnatur consuetudo, qua abrogatur Lex Ecclesiastica statuens impedimentum dirimens inter consanguineos: ergo. & cum Coninck & P. Kugler p. 2. q. 2. n. 1518. ibi non publicam consuetudinem, sed aliquorum abusum fuisse damnatum; cum credibile non

non sit, publicè & generatim ibi fuisse permissum, in tertio gradu consanguinitatis contrahere, quia tunc etiam septimus gradus adhuc fuit sub prohibitione.

98 Dico 3. Probabilius defacto non ligantur hæretici in nostra Germania impedimentis Matrimonii, Jure tantum Ecclesiastico statutis. Ita Petrus March, Bonagraria, alii apud P. Wiestner *ad h. t. n. 192*, qui *n. 200*, hanc opinionem spectata ratione & generalibus Juris principiis potiorē judicat oppositā. Favent Tannerus *10, 4. d. 8, q. 3. n. 112*. Laym. Dicastillo &c. Contrariam acriter quidem propugnat P. Gobat in *Theol. Exper. n. 9, à n. 49. & Append. 15, à n. 88*. (licet nostram in praxi tutam asserat,) citans Lessium, Bubenbaum &c. Plures adhuc cum allegatis Laym. Tannero & Dicast, pro nostra sententia stant in casu impedimenti clandestinitatis, uti dicemus *ad tit. III*, uti König, Karchne, Stalenus Presbyter Congreg. Oratorii in *sua Dissert. Theologo-Politica part. prior, q. 4. & p. poster. c. 4. segg.* citans etiam Dianam, Stephanum Banni Gallum, D. Moquetium. Dixi, defacto; scio enim, Hæreticos sicut aliis Legibus Ecclesiasticis, ita & Connubialibus obligari per se, & antecederet vel ad prescriptionem & consuetudinem illis contrariam, vel ad conniventiam Ecclesiæ; quia hæretici omnino subsunt jurisdictioni Ecclesiæ, quam sunt ingressi per baptismum. *can. 5. d. 45.* & hanc potestatem Ecclesia semper exercuit, præcipiendo hæreticis, eos excommunicando, puniendo aliis poenis &c., ut patet ex *1. Tim. 1, v. 19, 20. ex can. 38. 40. 43. 48. caus. 23, q. 4. & 1. 2. de Hæreticis*. Neque rebelles isti subditi per suam contumaciam se eximere, aut contra obedientiam omnem Ecclesiæ debitam præscribere unquam possunt, ut absolute non amplius ei sint subiecti. *c. 12. & 16. de Prescr. præsertim cum Ecclesia ab ipso Christo hanc potestatem in eos acceperit. Matt. 16. & 18.* adeoque inabdicabilem ab ipsa etiam Ecclesia.

Prob. 1. Ecclesia non videtur urgere suas leges circa impedimenta Matrimonii adversus hæreticos, sed connivere, permittendo Matrimonia cum illis impedimentis contracta, & non irritando: ergo defacto non ligantur hæretici impedimentis à Jure Ecclesiastico latis. *Ant. prob.* Non est credibile, quod Ecclesia urgere velit leges, ex quibus plus damni quam utilitatis consequitur (cum lex debeat esse utilis communitati) & quarum observantiam sperare moraliter non potest: sed ex legibus connubialibus, si eas apud hæreticos observari vellet Ecclesia, plus damni oriretur quam utilitatis; quia Matrimonia eorum, cum impedimento Juris Ecclesiastici contracta, essent meri concubitus & fornicationes, proles illegitimæ, animi hæreticorum, si viderent suas proles à nobis haberi pro illegitimis, magis alienarentur à Catholicis, & sic à conversione magis absterrentur, luxuriosis daretur occasio

deferendi Matrimonia, & contrahendi alia ritu Catholico &c. & hæc sine ullo fructu. Accedit, quod non sit speranda observatio legum Ecclesiasticarum in hoc puncto apud hæreticos. 2. Per multos jam annos, utique sufficientes ad introducendam consuetudinem & prescriptionem contra Ecclesiæ leges connubiales, contraxerunt hæretici Matrimonia: ergo illis præscripserunt, & per consuetudinem contrariam derogarunt, vel abrogarunt. Idque fecerunt non ignorante Pontifice, adeoque per dissimulationem tacite consentiente. 3. Non videtur obligare lex, cujus ignorantia est communis & ferè omnium: atqui hæretici (exceptis fortè doctioribus) ignorant communiter leges connubiales Ecclesiæ, aut saltem se ad illas non adstringi autumant. 4. Ad hominem, quia aliqui ex Adversariis admittunt, Matrimonia hæreticorum clandestina valere propter allatas ferè rationes, nempe propter consuetudinem oppositam, conniventiam Ecclesiæ, ignorantiam communem hujus legis verè obligantis &c. ergo rectè dicuntur etiam valere contracta cum aliis impedimentis Jure Ecclesiastico introductis, v. g. consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis, raptus.

99 Oppones 1. Hæretici generatim obligantur legibus Ecclesiæ, v. g. ad abstinendum à carnibus die Veneris &c. ergo etiam legibus impedimenta Matrimonii statuentibus. 2. Poenā potius, quam favorem & exemptionem à legibus Ecclesiæ, digni sunt propter insignem perversitatem, qua leges Ecclesiæ, earumque conditorem Pontificem spernunt, exhibitant, conculcant per summum nefas. Et quis Princeps sæcularis eximit à legibus suis rebelles subditos ratione suæ pervicaciæ? ergo nec Ecclesia pertinaces hæreticos. 3. Hæretici, si non ligentur impedimentis Ecclesiastici Juris, sunt melioris conditionis, quam Catholici, & sic ex delicto suo reportant commodum, quod prudenter velle nequit Ecclesia. 4. Neque consuetudo eximit Hæreticos à necessitate observandi leges connubiales, neque conniventia aut tacita dispensatio Papæ: ergo. Non *consuetudo*, partim quia irrationabilis est, utpote introducta impiè, malitiosè, & in contemptum Ecclesiæ ac Pontificiæ potestatis, adeoque est contraria Juri Divino & Naturali, quo jubemur legitimæ auctoritati parere, & non impudenter obsequere: partim quia destituta est consensu Legislatoris seu Papæ, de quo prudenter præsumi nequit, quod velit quasi in præmium rebellionis & pertinaciæ hæreticis indulgere exemptionem à suis legibus. Non *conniventia* aut tacitus consensus Pontificis, quia est mera tolerantia, & dissimulatio, non verò approbatio aut tacita dispensatio. 5. Sic poterunt Religiosi & Sacerdotes nostri, si deficiant ad hæreticos, valida inire Matrimonia; quia votum castitatis solenne tantum Jure Ecclesiastico est pro impedimento dirimente statutum: sed consequens horrent

horrent omnes Catholici, & est contra praxim; quia reversi ad fidem semper separantur à suis appendicibus sacrilegè associatis.

¶ *Ad 1.* Quamvis obligentur legibus Ecclesiæ, quibus per contrariam consuetudinem non præscripserunt, vel quibus Ecclesia eos ligare intendit, non tamen ligantur iis, quas per consuetudinem abrogarunt, vel Ecclesia non urget. Adeoque obligantur quidem legibus Ecclesiæ per se, per accidens tamen & defecto non omnibus. Connubiales propter nostras rationes non ligant hæreticos, saltem quatenus sunt irritantes Matrimonium; quidquid sit, an ligent, quatenus præceptivæ vel prohibitivæ sunt. *Ad 2.* Quamvis hæretici formales potius poenâ sint digni quàm favore, materiales tamen, quorum potior est pars, merentur, vel saltem non indigni sunt commiseratione, propter quos toti communitati indiscriminatim aliquid prudenter indulgeri potest. Dein licet formales hæretici non mereantur exemptionem, eam tamen meretur tranquillitas publica, spes promptioris conversionis &c. Et materna Ecclesiæ viscera etiam ad contumaces filios se extendunt, quorum salutem indefessâ operâ & omni possibili modo procurare laborat, non absterita injuriis, calumniis &c. adeoque prudenter creditur dispensare, vel non urgere leges suas, quæ præcisè tendent in damnum hæreticorum sine omni sperato fructu. Et hinc paritas cum Principe sæculari non est, qui potius vindicare injurias, quàm prodesse rebellibus intendit. *Ad 3.* sæpius contingit, ut per accidens reportetur ex malitia commodum, uti etiam fit in Catholicis, qui per malitiam non recipiunt legem aliquam, vel per consuetudinem contrariam, etiam in actibus peccaminosis, dum est in fieri, consistentem abrogant. Quamquam absolutè melioris conditionis esse haud videantur, qui honestis & utilibus se legibus privant. Cur Ecclesia id prudenter permittat, patet ex nostris fundamentis. *Ad 4. N. Ant.* quoad utrumque membrum. Consuetudinem reddit rationabilem evitatio fornicationum & concubinatuum, prolium legitimitas, communis hæreticorum ignorantia, quòd his legibus obligentur, desperatio observantiæ obtinendæ, spes publicæ tranquillitatis, & facilioris conversionis hæreticorum &c. quorum, licet formales sint, pervicacia & contemptus legum Ecclesiasticarum non immediate repugnat Juri Divino aut Naturali, sed tantum mediâtè, sicut omnis violatio legum humanarum, per quam læditur semper obedientia Superioribus debita, & Jure tum Naturali tum Divino præcepta; quæ mediata violatio Juris Naturalis & Divini non impedit consuetudinem legi humanæ immediatè contrariam; aliàs nulla lex humana per consuetudinem abrogari posset. Consensus Legislatoris etiam non deest, quia ad minimum adest consensus Legalis Summi Pontificis, generaliter omnem consuetudinem approbantis, quæ rationabi-

lis est & legitimè præscripta. *c. fin. de consensu.* Imò adesse non male censetur consensus Personalis quoque tacitus, dum Pontifex sine frequentem transgressionem, & ex iusta causâ dissimulat, nec novis constitutionibus observantiam urget, nec contradicit. Falsum quoque est, quòd *Conniventia* Pontificis sit mera tolerantia, & non consensus vel dispensatio tacita. Quando ex una parte nihil fit contra Jus naturale aut divinum, ex altera verò res concernit integra regna & communitates amplas, ac ex negato tacito consensu sequerentur plurima mala sine omni ferè spe alicujus boni, uti hic. *Ad 1. N. sequelam*; partim quia non est consuetudo integræ communitatis cum voto solenni contrahere Matrimonia, partim quia Ecclesia non potest præsumi consentire tantè in Matrimonium sacrilegè contrahendum cum voto etiam Jure Naturali ac Divino, præcisâ lege Ecclesiastica, saltem illicitum est inire Matrimonium; imò his Matrimoniis semper positivè & explicitè se opposuit Ecclesia. Sed traditam huc usque doctrinam, utriusque omnem, obsequentiissimo animo declarationi ac iudicio Ecclesiæ humillimè subijcitur.

Dico 4. Non modò validum, sed etiam licitum est contrahere Matrimonium cum dubio juris positivo, seu cum opinione juris verè probabili de non existentia impedimenti dirimentis. Hanc controversiam summi momenti in nullis ex impressis Auctoribus explicitè motam & decissam invenimus, nisi apud Cardenas in *Crisi Theol. Dissert. 2. proposit. 1. c. 8. à 3. & 4.* atque apud P. Kugler de Matr. p. 2. q. 4. à n. 1533. Sed ex postfatio incidit in P. Viva Tract. in *Proposit. damn. proposit. 11. n. 29.* & la Croix p. 3. lib. 6. n. 407, & 527. seqq. & n. 538. qui idem docent cum aliis à se citatis, Dixi 1. non modò validum, sed etiam licitum. Validum erit, si dubium vel probabilitas versetur circa impedimentum à Jure Ecclesiastico dependens: si verò sit dependens à Jure Naturali, & revera subsit, Matrimonium fortè est invalidum. Sed de hoc vide n. seq. Dixi 2. Cum dubio seu opinione probabili juris, si nempe consideratis omnibus dubium maneat de lege, Jure, obligatione, & solum probabile sit, pro hoc casu impedimentum Matrimonii à Jure non esse statutum (licet oppositum quoque probabile sit) v. g. valere Matrimonium sub conditione, vel modo, servandi perpetuam castitatem: initum sub conditione de futuro: initum ab hæreticis clandestinè, vel cum alio impedimento Juris Ecclesiastici: initum coram Parocho extra propriam parochiam existente: initum ab eo, qui crimen commisit, cui nesciebat annexum esse impedimentum dirimens: initum cum partrino in baptismo necessitatis baptizatum levante: revalidatum sine Parocho & testibus: revalidatum altero ignaro nullitatis &c. Si verò est dubium seu probabilitas tantum, de quo haberi per se potest certitudo, v. g. si dubites, & tibi tantum probabile

babile fit, te cum Bertha esse in quarto consanguinitatis gradu conjunctum, licet cum illa non contrahis, imò, si revera subsit dicta consanguinitas, nec valide.

Probatur Assertio 1. Consuetudo Ecclesiæ habet, ut celebrentur Matrimonia sub opinione Juris verè probabili de carentia & negatione impedimenti; videmus enim passim oriri lites de valore Matrimonii & existentia impedimenti tum in exemplis adductis, tum in aliis, atque ad eas decidendas adiri Judices Ecclesiasticos, qui sapientissime decernunt pro valore Matrimonii, utpote valde favorabilis in Jure, non obstante, quòd altera opinio, asserens adesse impedimentum secundum se esset tutior: sed consuetudo Ecclesiæ, accedens alicui opinioni verè probabili, eam reddit certam & tutam, non aliter, ac si lex Ecclesiæ accederet, præcipiens, vel saltem declarans, talem opinionem tutò observari posse; nam consuetudo est lex non scripta, legum optima interpret, & vim habens abrogandi leges humanas, non modò certas, c. 8. de consuet. sed etiam dubias aut probabiles de impedimentis Matrimonii dirimentibus. Confirmatur: ipsi Pontifices, qui dispensant in Matrimonio Rato, sequuntur sententiam probabilem relicta tutiore, quæ docet, Pontificem in eodem dispensare non posse. 2. Urbanus VIII. à P. Joan. de Lugo, postea Cardinale, interrogatus circa Matrimonia Indorum Neophytorum, an polygamia assueti possent post suam conversionem contrahere cum quacunque baptizata prius sibi juncta, vel utrum adstringerentur ad eam, quam primò in uxorem duxerant (dubium enim erat inter DD. an eorum Matrimonium, quod inierant cum prima, fuisset verum & validum ratione veri consensus) respondit, ut, ubi Doctorum sententia utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiles, & sinnerent doctis hominibus sentiendi libertatem. Sic enim refert P. Nicol. del Techo in Historia Paraquariæ l. 10. c. 15. atqui opiniones probabiles, barbaris favorabiles, secundum se sunt minus tutæ: ergo Pontifex declaravit, licere cum opinione Juris verè probabili, licet secundum se minus tuta, Matrimonium contrahere, Consequenter ex principiis indirectis, nimirum consuetudine, & approbatione Ecclesiæ, tutum omnino est & licitum sequi opiniones verè probabiles de valore Matrimonii & carentia impedimenti, eò quòd ex principiis directis in dubio Juris, ubi DD. inter se discrepant, & clarum Jus non exstat, certitudo haberi nequeat.

101. Oppones 1. & principaliter. Innocentius XI. damnavit hanc propositionem ordine primam: non est illicitum in Sacramento conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: sed Matrimonium est Sacramentum. & quando agitur de impedimento dirimente illius,

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

agitur de valore: ergo non est licitum tali casu sequi opinionem probabilem relicta tutiore. Confirmatur: juxta communem sententiam non est licitum sequi sententiam illorum, qui probabile esse censent, sufficere attactum moralem, & non requiri attactum physicum materiæ, scilicet patenæ & calicis, in ordinatione Sacerdotis (quamvis id verè sit probabile) quia agitur de valore Sacramenti Ordinis: ergo à pari. 2. Datur quandoque vera probabilitas Juris, quòd aliquid Jure Naturali & Divino non sit impedimentum, v. g. pactum de servanda perpetua castitate, contractus Matrimonialis cum prima uxore inter gentiles, qui plures ducunt uxores &c. sed talia Matrimonia, quamvis licet ineanant secundum dicta, tamen non valent, supposito, quòd re ipsa sint impedimenta Juris Naturalis aut Divini: ergo non semper valida sunt Matrimonia cum dubio aut vera probabilitate Juris de carentia impedimenti inita. 3. ad 1. Imprimis propositio damnata est intelligenda de sequente opinionem probabilem extracatum gravis necessitatis, item quando est periculum frustrationis Sacramenti: sed si est dubium Juris, est aliqua necessitas sequendi probabilia, cum certitudo haberi ordinariè non possit, ubi Auctores discrepant, & ab Ecclesia nihil decusum; sæpe tamen Matrimonium contrahi necessarium vel valde utile sit. Propter hanc causam vel similem, quia nimis difficilis foret administratio Sacramenti Pœnitentiæ, etiam in hoc licitum est sequi opinionem probabilem, v. g. absolvere eum, qui dicit se dolere de peccatis, licet Confessario probabile tantum sit eum dolere, ut docent Illung & la Croix. Item non est periculum frustrationis Sacramenti Matrimonii, saltem si dubitetur de impedimento Juris Ecclesiastici; quia Ecclesia Matrimonia sic contracta approbat, & impedimentum pro tali casu non statuit, vel aufert. Dein fortè melius responderetur negando suppositum, quòd ille, qui cum dubio vel vera probabilitate Juris de carentia impedimenti contrahit Matrimonium, sequatur opinionem merè probabilem; nam omnino & satis certum est, tale Matrimonium valere, cum Ecclesia illud cerò approbet tum per consuetudinem & praxim Judicum, pro valore sæpe decidentium, tum per aliam responsionem Urbani VIII. Ad Confir. omisso antec. N. Conf. & parit. tum quia praxis Ecclesiæ stat pro valore Matrimonii, non verò Ordinis in dicto casu: tum quia in Sacramento Ordinis & aliis Sacramentis Christus determinavit materiam in specie atoma, in qua Ecclesia nihil mutare potest; in Matrimonio verò pro materia determinavit contractum in genere, non in specie atoma, & reliquit Ecclesiæ, quem contractum ipsa habere velit validum pro Matrimonio, vel quæ impedimenta illius statuere. Ad 2. Cardenas quidem, & fortè non malè existimat, etiam in his casibus valorem esse

F

certum,

certum, quia id videtur colligi ex responso citato Urbani VIII. partim quia Ecclesia etiam approbare solet talia Matrimonia, ubi est dubium speculativum & positivum ac vera probabilitas circa impedimentum Juris Divini ac Naturalis, & conjuges, quando supervenit dubium de impedimento Juris Naturalis post contractum jam Matrimonium, jubet perseverare in conjugio, atque sic (ut ego quidem putō) tacite declarat, illa impedimenta non esse absolute Juris Naturalis, sed solum conditionate, nisi nimirum Ecclesia ex iustis causis approbet Matrimonia taliter contracta. Si tamen hæc responsio non satisfacit, dic, Matrimonia quidem talia, si revera sublit impedimentum Juris Naturalis, non valere, licita tamen esse: nec obstat, quod sic Matrimonii Sacramentum exponatur periculo frustrationis; quia hæc tantum est materialis, quæ propter iustam causam non est vitanda: sic juxta omnes licet in baptismo adhibere materiam dubiam, ubi certa haberi nequit, non obstante periculo frustrationis & invaliditatis baptismi.

§. III.

De quibusdam impedimentis Dirimentibus in specie.

Ab impedimentis in genere explicanda deinceps veniunt omnia in specie: quoniam verò quædam non habent proprias sedes, uti hæc §. impedimentum Erroris: Metus: Raptus: Disparis cultus: & Publicæ Honestatis: non incongruè in primo adhuc titulo examinantur.

De Impedimento Erroris, vel Deceptionis.

Sciendum, errare nihil esse aliud, quam aliud pro alio putare. *can. 6. caus. 22. q. 2.* Error igitur est iudicium rationis perversum de aliquo: differt à mera ignorantia, quod hæc de se non importet aliquem actum cognitionis, & iudicium. Triplex in proposito distingui potest & solet error. 1. *Persona*, qui & *substantialis* vocatur, ut si quis putet se contrahere cum Bertha, seu cum hac femina in individuo, contrahat tamen cum Cajo, alio individuo. 2. *Error conditionis*, intellige servilis: de quo non hic, sed *ad tit. IX. de conjug. servor.* 3. *Error qualitatis*, qui & *Accidentalis* appellatur, utpote non versans circa individuum ipsius personæ, sed circa ejus accidentia & qualitates, siue dein sint qualitates intrinsecæ, uti virginitas, nobilitas, nomen personæ, siue extrinsecæ, uti sunt divitiæ &c. Quilibet ex his erroribus potest esse vel *Antecedens* seu *dans causam* contractus Matrimonialis, ita ut eo non existente contractus non fieret, ut si Titius duxit Bertham pauperem, quam putabat esse divitem, eam non ducturus, si scivisset, non esse divitem. Vel *Concomitans* seu *Incidens*, h. e. non *dans causam*

contractui, nec ad eum inducens, ut si Titius, qui Bertham credebatur esse divitem, eam nihilominus duxisset, licet scivisset, non esse divitem: vel si contrahens cum Bertha, quam putat esse Mæviam, secundo genitam, ita habitualiter est constitutus, ut licet sciret esse Bertham, primogenitam, nihilominus cum ea contraheret, & forte libentius. Si altera pars se fingat talem, qualis non est, & sic inducat ad se ducendam, cum errore conjungitur *deceptio, dolus*.

Dico 1. Error circa personam, siue antecedens siue concomitans sit, dirimit Matrimonium, & quidem Jure Naturali. Communis contra Brancat. Sylv. Cajet. Prob. 1. quia ad essentiam Matrimonii Jure Naturali requiritur consensus voluntarius in personam determinatam, quam quis animo concepit. *caus. 20. q. 1. §. error vero. & c. 26. h.* sed hunc consensum tollit error circa personam; nam *errantis voluntas nulla, l. 8. & nulla est errantis consensus. l. 9. C. de F. & F.* Hinc nullus contractus habetur pro valido, ubi error, consensum voluntarium tollens, intervenit. *l. 57. ff. de O. & A. Prob. 2.* Error circa substantiam, siue circa objectum substantiale, tollit consensum omnino circa tale objectum, ergo error circa personam quoque tollit consensum in illam; nam contrahens Matrimonium non vult consentire in personam quamcunque præsentem, sed in eam, quam sibi in animo determinate repræsentat; hæc siquidem est primum & substantiale objectum contrahere Matrimonium volentis. Addidi, siue *concomitans* sit; nam etiam talis error, si circa substantiam personæ versetur, facit involuntarium consensum saltem negativè, seu non voluntarium, eo quod taliter errans revera nec actualiter, nec virtualiter intendat contrahere cum hac, sed cum alia persona, quam animo concepit: nec refert, licet habitualiter ita constitutus sit, ut vellet consentire in hanc, quacum per errorem contrahit, & forte libentius, si eam cognosceret; quia Matrimonium (uti & alii contractus) nascitur ex consensu, qui re ipsa datur actu, vel actu fuit datus, ac virtualiter perseverat, non ex eo, qui daretur facta hypothefi; cum talis consensus re ipsa non datur: item requiritur consensus positivè voluntarius in personam mente conceptam, seu voluntas actualis, vel prius habita, adhuc tamen virtualiter perseverans; non verò sufficit voluntas aut consensus merè habitualis, aut involuntarius saltem negativè.

Oppones 1. Alios contractus error circa materiam non vitiat, modò materia sit ejusdem valoris & utilitatis, ut si emas vinum Franconicum pro Werthemienfi, si illud est æquè bonum ac salubre. 2. Multò minus vitiat error circa substantiam personæ, ut si putes te vendere equum Sempronio, vendas autem re ipsa Mævio: ergo nec Matrimonium vitiat error circa materiam, vel personam. 3. In aliis Sacramentis valorem non impedit error circa personam, ut si Sacra-

mentaliter absolvas Petrum, putans esse Paulum: ergo à pari. 4. Jacob valide contraxit cum Lia. *Gen. 29.* quamvis putaverit, se contrahere cum Rachèle; nam Lia fuit à Laban fraudulenter substituta: ergo error circa personam non est impedimentum dirimens saltem Jure Naturali. *32. ad 1. dist. 1. assertum:* alios contractus non vitiat error circa materiam, si una materia ab altera non differat substantialiter in morali æstimatione, *trans.* si differat, *negatur.* In dicto exemplo error potius est circa qualitatem & accidens, quam circa substantiam. In Matrimonio autem una persona differt substantialiter ab altera in æstimatione morali. Ad 2. *dist. Ant.* error circa personam non vitiat alios contractus, quando illa non est substantiale objectum volitum, uti ordinariè non est, quia contractus alii ordinariè tantum respiciunt æqualitatem inter rem & pretium. *C. Ant.* Quando persona est substantiale objectum volitum. *N. Ant. & Conf.* in Matrimonio ipsa corpora individualia sunt materia & objectum, circa quod fit contractus. Ad 3. nihil interest ministri aliorum Sacramentorum, v. g. Sacerdotis absolvere intendentis, utrùm Petrum vel Paulum absolvat, & hinc non restringit vel alligat suam intentionem ad certum individuum, sed intendit personam præsentem, cujus peccata audit, quæcunque illa sit. Econtra multum interest contrahentis Matrimonium, quia cum persona contrahat, eò quod ad individuum vitæ societatem se obliget cum ea; & hinc in aliam non consentit, nisi in personam mente conceptam, ac non in præsentem (saltem ordinariè, & nisi actualiter ita tendat in animo) quæcunque illa fuerit. Ad 4. Jacob post deprehensum errorem ac deceptionem cum Lia de novo contraxit; prior enim consensus stante errore non valuit, & hinc copula fuit materialiter fornicaria.

Dico 2. Error circa qualitatem, licet antecedens sit, aut ex alterius dolo proveniens, non dirimit Matrimonium per se. Iterum communis contra Medin. & Præpos. Desumitur partim ex *caus. 29. q. 1. §. Error fortuitus.* & *q. 2. seq.* partim ex paritate cum aliis contractibus, quos error accidentalis, seu versans circa qualitates, non irritat. *l. 11. §. 1. l. 43. &c. ff. de contrab. empt.* partim ex natura rei, quia talis error non tollit consensum quoad substantiam, sed solum reddit involuntarium secundum quid, nempe circa accidentia personæ, & circa rationes impulsivas extrinsecas; manet igitur consensus substantialis circa personam, quæ est materia & objectum substantiale, super quo contrahitur. Confirmatur: si error circa qualitates vitaret Matrimonium, plurima Matrimonia deberent dissolvi, vel saltem impugnari ut dubia possent, maximo cum damno prolium, conjugum, & ipsius etiam Reipublicæ incommodo (innumeri enim circa qualitates, quas si deesse vel adesse scivissent, cum tali persona non contraxissent, quotidie de-

ciuntur) ergo nec Jus Naturale, nec Positivum, errorem accidentalem pro impedimento dirimente statuit. Concordat praxis tribunalium, errorem circa qualitatem non curantium. Dixi tamen, *per se.* Nam error etiam circa qualitatem irritat Matrimonium 1. si contrahens, actualiter vel virtualiter (internè vel externè) qualitatem adduceret in conditionem, seu si consensum suum qualitati tanquam conditioni alligaret, dicendo v. g. *si es virgo, dices &c. intendo tecum contrahere, alias non.* Ratio est clara, quia actus sub conditione de præsentibus celebratus conditione non subsistente non subsistit. *l. 37. ff. de reb. cred.* & talis qualitas non amplius habet se per modum causæ impulsivæ aut demonstrationis tantum, sed fit pars objecti principalis, verbo: actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. Interim tamen nullus, nisi exterius proferat, præsumitur sic alligasse consensum qualitati, nec asserenti creditur in foro externo, nisi probet. Irritat 2. Si error qualitatis redundet in personam; quia tunc censetur esse error circa personam. Quandoque verò error redundet, seu refundatur in personam, arduum est explicare, & Auctores intricatè loquuntur. Sanch. *l. 7. d. 18. à n. 26.* post longum discursum demum *n. 38.* concludit, tunc id fieri, quando contrahens errat circa qualitatem, quæ certam personam designat, contrahenti prius ignotam absque illa qualitate, modò non constet aliunde, quod mens contrahentis fuerit contrahere cum persona præsentem, quæcunque illa sit. In eundem sensum, sed fortè clariùs, loquitur P. Illung *tr. 6. d. 9. n. 68.* juxta quem tunc error qualitatis redundat in personam: *si qualitas sit individualis determinatio ipsius personæ: ut si velles contrahere cum primogenita, & tibi sisteretur secundo genita. Si autem hanc, quacumque contrahis, tantum putas esse primogenitam, & tua intentio non fertur in illam, quatenus est primogenita, nondum fuit error in persona.* Vel dic cum Gobat *tr. 9. n. 113.* errorem qualitatis redundare in personam, quando qualitas est finis Matrimonii, & Matrimonium est unicum medium ad finem illum seu qualitatem assequendam.

Oppones 1. Consensus contrahentis tendens in personam & qualitatem, seu in personam ut affectam hac qualitate, est indivisibilis: ergo pro partiali objecto etiam habet qualitatem: sed sublato objecto, etiam partiali tantum, perit actus seu consensus indivisibilis: ergo non existente qualitate non datur consensus in hanc personam. 2. Si error qualitatis est antecedens & dans causam contractui, tollit consensum etiam in personam, quia errans non contraxisset cum hac persona, si scivisset, eam carere illa qualitate. 3. Dolus dans causam contractui bonæ fidei facit contractum nullum. *l. 7. ff. de dolo:* ergo saltem, si quis erravit circa qualitatem inductus dolo alterius, se virginem, divitem &c. fingentis, Matrimonium erit nullum. *32. ad 1.* hoc argumentum probaret

baret nimium, & nullum ferè contractum subsistere; quia vix unquam intenditur sola substantia rei, omnibus qualitatibus viduata, & rarissimè contingit, ut omnes qualitates, quæ ad contrahendum impellebant, sic se habeant, uti objiciebantur prius voluntati. In forma *diff. Ant.* est actus indivisibilis entitativè & in sua tendentia *C. Ant.* objectivè, ita ut indivisibiliter nolit objectum, nisi omnis qualitas in eo representata subsistat. *N. Ant.* perit quidem actus indivisibiliter tendens, si perit parziale objectum quoad representationem; non verò, si perit solum quoad existentiam, & qualitas est accidentalit, nec ei alligatur consensus. Ad 2. quamvis error qualitatis det causam contractui, si tamen qualitati tanquam conditioni non alligetur consensus, absolute adest consensus in personam; quia taliter errans sic tendit: *ego duco Bertham, quam puto esse virginem, divitem &c. non duximus, si scirem non esse virginem, divitem &c.* Nec attenditur, quid aliquis facturus esset in hypothesi scientiæ, sed quid actu faciat; actu autem vult absolute ducere Bertham. Sic etiam valet eleemosyna, quam das pauperi, quem putas esse pium, licet non dares, si scires non esse pium. Aliud foret, si errans sic tenderet: *ego nolo Bertham ducere, si non sit virgo, dives &c.* Siquis enim actu ponat hanc conditionem, aut prius posuit, non tamen revocavit, & sic virtualiter perseveret in hac voluntate, alligat suum consensum existentie qualitatis, consequenter ea non existente non consentit absolute in hanc personam. Hæc igitur longe diversa sunt: *nollem Bertham ducere, si scirem, non esse virginem.* Et: *nollem Bertham ducere, si non esset virgo.* Prior consensus est absolutus: posterior conditionatus. Ad 3. In meis principiis, quæ tradidi ad tit. 14. de dolo & cont. in lib. II. falsum est *Antec.* Alii negabunt *Cons.* & excipiant Matrimonium & Professionem Religiosam.

107 Quæres, an valeat Matrimonium, si alter, vel uterque contrahentium, putet per errorem, se laborare impedimento dirimente, quod revera non subest? *g.* cum Sanch. Guttier. Covar. &c. contra Panorm. Sylv. Navar. valet, si contrahentes consentire intendunt, quantum possunt: quia erroneum iudicium non facit personas ad contrahendum inhabiles. Oppones. Nemo potest velle efficaciter, quod credit esse impossibile; sed contrahentes cum opinione impedimenti dirimentis credunt sibi Matrimonium esse impossibile: ergo. *g.* *Diff. Ma.* nemo potest velle absolute, quod credit impossibile. *C. Ma.* non potest velle conditionate, si, & quantum possum. *N. Ma.* Sic valide contrahunt Matrimonium hæretici, & quidem in ratione Sacramenti, licet putent per errorem, illud Sacramentum non esse, & impossibile iudicent Matrimonium in ratione Sacramenti contrahi.

De Impedimento Vis, & Metus.

Sciendum 1. per vim intelligi coactionem omnimodam & corporalem de præsentibus illatam reluctanti, ut si violentè cogatur ad porrectionem manûs, quæ habetur & accipitur pro signo consensûs; quæ violentia, & vis absoluta, cum omnem consensum excludat, Matrimonium utique irritat. Per Matrimonium verò, seu vim conditionalem, intelligit trepidationem mentis ratione periculi instantis vel futuri. *l. 1. ff. de eo, quod metus causa, &c.* tur ex metu fieri dicitur, quod quis facit mali declinandæ causâ, alioquin non facturus. Metus alius est & vocatur *gravis*, seu tendens in virum (vel feminam) alias constantem, h. e. qui difficulter est superabilis propter imminens malum, quod vel vir patiens in foro interno, vel Iudex in foro externo judicaverit esse tale, ut virum vel feminam meritò terrore graviter, & ad aliquod faciendum impellere possit, quod alias non faceret. Unde ad metum gravem (qui alias etiam vocatur *probabilis*, vel *justus*, non eo sensu, quod iuste incutitur, sed quod meritò impellere ad aliquid possit) requiritur 1. ut malum, quod intentatur, sit grave in se, vel absolute vel respectivè, & non precise in imprudenti apprehensione hominum meticulosis, ut docet Coninck de Matr. d. 4. n. 29. contra Gobar & alios. 2. Ut non vanè ac leviter, sed probabiliter credatur imminere. 3. Ut non facile declinari possit alio modo, v. g. per implorationem auxilii. Porro sicut malum aliud est absolute grave, seu quod omnes vel plerique homines habent pro gravi, uti est mors, mutilatio, cruciatus corporis per acerba verbera, carcer perpetuus, gravis infamia excommunicatio, amissio statûs, honoris, omnium bonorum, vel etiam magnæ illorum partis &c. Aliud verò solum respectivè grave, scilicet respectu certarum personarum, quæ minus sunt fortes, uti sunt juvenes, scemina, virgines, vel viri etiam, ex natura sua meticulosiores: ita metus alius est *absolutè gravis*, alius *respectivè gravis*. In dubio & casibus particularibus relinquitur arbitrio Iudicis, pro foro externo decidentis, an metus fuerit gravis vel levis. Ex quibus jam satis apparet, quid sit *metus levis*, qui nempe à viro vel femina constante facile vincitur, eo quod malum, quod intentatur, grave non sit, vel facile declinabile, vel imprudenter credatur imminere. Metus levis nec in externo nec in interno foro irritat Matrimonium, uti plerique conspirant. An metus *Reverentialis*, quo liberi parentibus, vel subditi principibus, vel alii Majoribus non audent contradicere ex reverentia, sit pro gravi vel levi habendus, disputant DD. & meliores eò collimant, quod purè Reverentialis ex se gravis non sit (cum alias ferè nullus contractus liberorum præsentibus parentibus, vel inter subditum & dominum ininitus, foret firmus) fiat tamen gravis, si accedant graves minæ, im-

portunæ preces, severi vultus, continuæ exprobrationes, vel alia signa gravis offensæ vel incurse vel incurrendæ. Atque sic bene conciliantur leges, quarum aliqua metum Reverentialem pro iusto seu gravi, ut l. penult. ff. de furt. l. 1. §. 6. ff. quarum rer. actio. alia vero pro non gravi reputant.

Sc. 2. Metum incuti posse 1. vel à causa naturali & creatura irrationali, v. g. à morbo, naufragio &c. vel ab homine libero. 2. Ab eo, quocum Matrimonium contrahitur vel ab alio. 3. Iuste, vel injuste. 4. Directè ad extorquendum Matrimonium, vel propter alium finem, v. g. Vis alterum occidere & illatam tibi injuriam ulcisci, nihil dicens de Matrimonio; alter vero, ut furor tuum mitiget, ac vitam servet, tibi filiam suam offert in Matrimonium. Quomodocumque incutiatur, non præsumitur incussus, nisi metum asserens illum probet, saltem per præsumptionem & conjecturas graves, cum metus aliunde sit difficilis probationis; & hinc ad testificandum etiam habiles sunt amici, consanguinei, testes singulares, imò sufficit unus testis de visu &c. P. Kugler. de Matr. p. 1. n. 122. Si omnibus consideratis manet dubium, an Matrimonium tali metu, quo illud redditur invalidum, contractum sit, nec ne, præsumendum est pro valore, scilicet propter favorem Sacramenti, prolis, imò & Republicæ.

Sc. 3. Extra controversiam esse, Matrimonium valere initum ex metu levi, imò etiam ex metu gravi, iuste tamen incusso, v. g. à Iudice Ecclesiastico compellente ad standum Sponsalibus, vel incusso à causa non libera. Pariter certum est, non valere, si extorquentur metu *injuste*, *directè* & determinatè incusso ad illud obtinendum, juxta c. 14. c. 15. c. 28. h. t. nec refert, licet non incussus sit à parte contrahente, sed ab alio tertio sine notitia illius, ut patet ex casu c. 15. cit. aut licet per metum non adigatur aliquis ad contrahendum cum persona determinata, ut habet communior ex c. 14. cit. quia adactus ad simpliciter contrahendum, qui cum nulla vellet contrahere, caret consensu spontaneo ad Matrimonium requisito. Controversum tamen est 1. An Matrimonium interveniente injusto metu initum, si metus sive directè, sive non directè & determinatè ad contrahendum, sed ex alio fine, incussus sit, pro irritato habendum, item an juramento interveniente, & an in utroque foro, tam interno quam externo. 2. Quo Jure sit invalidum metu extortum. 3. Quomodo sanari valeat nullitas Matrimonii metu contracti. Porro metum *injustum*, seu *injuste* incussum, voco illum cum communi, qui incutitur ab eo, qui jus incutiendi non habet, ut si pater deprehendat juvenem cum filia in flagitio, eique mortem minitetur, nisi filiam ducat, c. 15. cit. Econtra iuste incuteret pater, si minitaretur accusationem apud Iudicem, nisi filiam ducat; quia ad accusandum habet jus, non ad occidendum, propter delictum.

Dico 1. Matrimonium, metu gravi injustè incusso initum, est invalidum, quando metus eo fine & directè est incussus, ut extorqueatur Matrimonium, uti dictum. 2. Et quidem in foro tam interno quam externo. 3. Non obstante, quod juramentò firmatum sit. Pars 1. est omnino certa ex c. cit. quæ Jura irritarunt, vel irrita declararunt Matrimonia injustè extorta metu; quia non sunt debitè libera, ac infelices solent sortiri exitus, & si valerent, metum injustum passi ab injuria sibi illata liberare se nunquam possent amplius. Pars 2. Sumitur ex c. 2. de eo, qui duxit, ubi expresse approbatur Matrimonium postea cum alia parte liberè initum, & nullum declaratur, quod prius erat metu extortum: quod fieri non potuisset, si non etiam in foro interno fuisset nullum. Item ex c. 14. cit. ubi Matrimonia metu inita dicuntur nulla, quod deficiat consensus spontaneus à Jure requisitus: sed sine consensu debito actus & contractus pro omni foro, etiam interno, sunt irriti. Pars 3. quam tenet communis contra nonnullos cum Richardo, claret ex d. c. 2. ubi Matrimonium, metu initum, fuit etiam juramentò confirmatum, & tamen declaratur nullum: ergo juramentum nullam peperit obligationem. Dein Matrimonium metu extortum est irritatum propter bonum commune: ergo etiam juramentum est irritatum, arg. c. 12. de for. comp. & c. 27. de Jurejur. Quia esset in præjudicium boni publici. Confirm. juramentum sequitur naturam actus, cui adjicitur. c. 25. eod. ergo est accessorium, quod ruit ruente principali.

Oppones 1. Matrimonium solo consensu perficitur, c. 14. cit. ergo, si quis non obstante metu revera consentiat internè, valebit Matrimonium in foro interno: semper autem verus consensus internus & liber adesse potest; quia nulla vi nullo metu impedibilis est, si contrahens eum velit ponere. Ecclesia vero irritat tantum ideo Matrimonium, quia præsumit, stante metu non adesse consensum internum, quæ præsumptio cedere debet veritati. 2. Omne juramentum, quod non est in præjudicium tertii, nec in dispendium salutis æternæ, servari debet, ex virtute Religionis saltem, uti juramentum, sub quo solvere usuras aliquis promittit, c. 6. 8. 28. de Jurejur. sed juramentum Matrimonio extorto adjectum non cedit in præjudicium tertii, sed tantum in præjudicium jurantis, nec in dispendium salutis æternæ, cum sine peccato servari possit: ergo. Confirm. ex can. 22. caus. 22. q. 4. ubi approbatur Matrimonium juratum cujusdam Hubaldi, licet ex metu contractum. Dein si tale juramentum non faciat valere ipsum Matrimonium metu initum, saltem habebit vim efficiendi Sponsalia valida, quia juxta nos Sponsalia metu extorta valent; eo quod, si actus non valet, sicut geritur, valeat eo modo, quo valere potest, ut habet commune brocardicum, &c. ad 1. diss. Ant. Matrimonium solo consensu

sensu qualicumque perficitur. *N. Ant.* tali, qualem Jura requirunt, scilicet spontaneo & libero ab injusto metu gravi. *C. Ant. & N. Conf.* Stante metu injusto nunquam adest verus consensus internus debite liber. Dein falsum est, quod Ecclesia irritans Matrimonium metu extortum fundetur in presumptione non positi consensus interni (cum non presumat fictionem & mendacium contrahentis ex metu) sed fundatur in veritate consensus non sponte positi, & per injuriam obtenti, ex quo gravissima timeri possunt incommoda. Ad 2. *transm. Ma. N. Min.* tale enim juramentum, si obligaret, prajudicaret Juri Canonico propter bonum publicum irritanti Matrimonium metu extortum; unde censendum est & ipsum juramentum irritatum esse, eo quod sine violatione Juris Canonici, adeoque sine peccato servari nequeat. Aliud est de juramento promittentis usuras; quia solvere usuras nec est peccatum per se, nec prohibitum a Jure Canonico (licet exigere usuras sit prohibitum omni Jure) nec irritatum propter bonum publicum & commune. Accedit, quod juramentum Matrimonio adjectum non sit *Promissorium*, & de futuro, uti objectio supponit, sed *Affertorium*, & de presenti, quod contrahens non ficit sed vere consentiat: quamvis autem consensus sit verus & non fictus, per juramentum tamen adjectum non fit spontaneus, quem Jura ad valorem Matrimonii requirunt. In *can. 22. cit.* non approbatur Matrimonium jam contractum ex metu, sed liberè contrahendum de novo, cessante metu injusto, ad quod ille Hübaldus aliunde tenebatur, ut honestaret concubinam. Quod additur, quasi juramentum haberet saltem vim Sponsalium, gratis dicitur; cum nec Matrimonium metu extortum, utpote simpliciter irritatum habeat vim Sponsalium (quod enim nullum est, nullum parit effectum) cur ergo habeat juramentum adjectum? cum juramentum sequatur naturam actus. Certè Matrimonium clandestinum, etiam juratum, non habet vim Sponsalium.

112 Quæres, an quoque irritum sit Matrimonium ex metu gravi injustè incussio contractum, si metus non directè ad extorquendum Matrimonium, sed ex alia causa, est incussus, metum tamen passus eligit Matrimonium ad evitandum malum, quod ipsi alius injustè molitur inferre? v. g. Titius à Sempronio injustè impeditur à consecutione prædii, quam timet ob potentiam Sempronii, offert se ad ducendam filiam Sempronii in conjugem. Vel ad idem se offert, quia alias non dimittetur ex carcere, in quem à Sempronio Judice est injustè compactus. Idem est, si v. g. Caja decumbat ægra, Medicus verò, licet ex officio & justitia teneretur, tamen illi negat operam suam & curationem: quam ut impetret, & sic periculum mortis evitet, cum Medico vel ejus filio inire Matrimonium spondet, illudque

contrahit. R. non est irritum. Sanchez, qui l. 4. d. 12. n. 3. hanc opinionem vocat *certissimam apud omnes*, Perez, qui d. 17. s. 9. n. 2. eam dicit veram & *communissimam Doctorum*. Tambur, qui in eadem *convenire* ait *omnes*, Suar, Dicast, Conink, Barb. Gob. P. Conrad, Vogler in doctissimo *Tract. de Sponsal.* d. 5. s. 7. n. 10. Dissentiunt tamen Vera Cruz, P. Wiestner, P. Schmalzgruber, & alii cum & apud Card. Lug. de 7. & 7. d. 22. s. 7. n. 17. & 177. quibus & ego aliquando jam adhaesi, sed re melius examinata sentio cum communibus, quam probo sic: 1. negativè; quia non sufficienter probatur nullitas Matrimonii pro casu, quo metus non directè, & non Matrimonii causâ, incutitur. 2. Quia Jura, quando irritant Matrimonium metu extortum loquuntur de metu directè ad extorquendum Matrimonium illato, quæ, cum comatoria sint & recedant à Jure Naturali, extendi non debent ad casum non expressum, etiam ob paritatem rationis. 3. Quia Jura irritando Matrimonia metu extorta id faciunt ob vim injuriosam, non quancunque, sed intentatam contra Matrimonii libertatem (per vim non intelligo vim præcisam in hac materia & physicam, sed, convenienter Juribus, moralem vel conditionatam, seu metum) atqui vis talis non est, quæ non dirigatur ex intentione inferentis ad extorquendum Matrimonium: sicut enim nemo dicit, foemina vim inferri in pudicitia ab eo, qui illam spoliare nititur bonis fortunæ, illa verò ad vitandum hoc malum se offert ad impura; vel si foemina bonis exuta postmodum vivat impudicè, ut turpi quæstu se aliat; licet illa vis, vel spoliatio, fuerit injusta causa impudicitie, aut turpitudinis meretricie: ita nec vim Matrimonii aut hujus libertati facere censendus est, qui injustè vexat foeminam, hæc verò ad hanc vexam evitandam offert se ad Matrimonium; cum ad Matrimonium à nemine compellatur, & ipsa sponte illud eligit tanquam medium ad evitandam injuriam vexam: ergo.

Oppones 1. Ideo Jus Canonicum irritavit Matrimonia metu injusto extorta, quia intervenit injuria, & defectus libertatis plenæ, ac spontanei consensus, quæ de causa infelices post se trahunt exitus. c. 14. cit. sed injuria, & dictæ rationes Juris, reperiuntur etiam in casu, quo metus injustus non directè ex intentione Matrimonii, sed ex alia causa, est incussus: ergo. Confirmatur: in d. c. 14. non exprimitur, quo fine sit incussus metus: ergo ex quocunque fine fuerit incussus, irritat Matrimonium. 2. Professio Religiosa est irrita, licet metus gravis injustè, non verò incutatur directè ad illam extorquendam, sed ex alio fine; puta, si maritus intentat mortem uxori ob adulterium, quod suspicatur, milites verò qui ad illam trucidandam erant constituti, pietate ducti vitam eidem donant sub conditione, si fuerit monialis, uti casus est in c. 1. de his, quæ vi-

ergo etiam Matrimonium est irrium, licet ex alio fine incutiatur metus; cum à Matrimonio Spirituali procedat argumentum ad Carnale. &c. ad 1. Injuria sola non sufficit; aliàs etiam metus levis injustè incussus sufficeret ad irritandum Matrimonium: neque infelices exitus, quia etiam timendi sunt ex Matrimonio justè per metum extorto: neque adimitur libertas Matrimonii & spontaneus consensus, quando metus non intuitu Matrimonii, sed ex alio fine incutitur, quæ libertas, per metum imminuta, est præcipua causa, cur Jus irritaverit Matrimonium: ergo in præsentī casu non datur adæquata ratio, cur irritatum sit Matrimonium propter metum. Adde, quod, licet daretur adæquata ratio, propter eandem tamen rationem non sit extendenda lex odiosa. Ad *Confirm. N. Ant.* si enim in facti specie, quæ refertur in *c. cit.* mulier non timuit propter Matrimonium, cur mulier personam suam sequestrata in loco tuto, donec lis de Matrimonio esset finita? cur timebatur scilicet, ne mulier diceret, sibi placere nuptias, quas oderat? Ad 2. *N. Ant.* quomodo enim aliter vis moralis, seu metus, infertur directe, nisi dicendo: aut morere aut pecunias dare (ut solent latrones) aut Religionem ingredi, aut occideris te. Deinde posset etiam negari *Conj.* quia argumentum ab uno ad alterum non videtur valere in lege odiosa, & Juris correctoria.

113 Dico 2. Matrimonium metu gravi injusto initum non Jure Naturali, sed Positivo Ecclesiastico tantum, est irritum. Ita communior & verior cum Suar. de Relig. to. 2. tr. 4. l. 1. c. 7. n. 20. Sanch. l. 4. d. 8. & 14. n. 2. Laym. Lug. Pirhing, Wiestner &c. contra Scotum, Covar. Molin. Pont. Barb. Gonz. König, Gletle, Schmier &c. Probatur 1. Jure Naturali ad contractum valorem plus non requiritur, quam consensus simpliciter voluntarius ac liber, & titulus; plus enim probari nequit, sed licet interveniat metus gravis injustè incussus, in contrahente tamen Matrimonium adest adhuc consensus simpliciter voluntarius ac liber, & insuper titulus: ergo de Jure Naturali valet Matrimonium metu gravi injusto initum. Quod adsit consensus simpliciter voluntarius ac liber, manifestum est tum ex natura actus voluntatis interni, qui absolute cogi & directe impediri à nulla vi creata potest, quò minus liberè ac voluntarie, si prius id cognoscat, feratur in objectum: & quamvis per metum fiat involuntarius conditionate ac secundum quid, & causetur aliqua nolletas, qua quis nollet contrahere, nisi aliud malum metueret, & consequenter minuat libertas, absolute tamen manet actus voluntarius, & simpliciter liber: tum ex l. si mulier 21. §. 5. ff. quod metus causa, & aliis legibus, ex quibus habetur, quòd coacta voluntas sit voluntas, & coactus metu verè adhuc velit; quia eligit minus malum, uti ipsi apparet, præ majori. Quòd autem non deficiat *similis*, conitatur, quia traditio ju-

ris in corpus est titulus in Matrimonio: sed hanc traditionem facit etiam metum patiens: ergo. Confirmatur: omnes alii contractus spectato solo Jure Naturali valent, ut habet communis ex *c. 2. de his, [qua vi. & l. fin. C. eod.]* quidni ergo & Matrimonium? Prob. 2. Si Matrimonium metu injusto extortum Jure Naturali esset irritum, tunc vel propter defectum consensus, vel ratione intervenientis injuriæ: ex neutro capite est irritum; non propter defectum consensus; aliàs etiam metus gravis justè incussus, vel à causa non libera, v. g. morbo, irritaret Matrimonium; quia non minus minuit voluntarium ac liberum, quam metus à causa libera injustè incussus: non ratione intervenientis injuriæ; quia aliàs etiam metus levis injustè incussus, vel dolus decipientis contrahentem in qualitate, v. g. fingentis se virginem, divitem &c. irritaret; quæ nec Adversariis placent. Et hinc omnia ferè argumenta Adversariorum in ipsos retorqueri possunt vel in metu gravi justè, aut à causa naturali incusso, vel in metu injusto levi, aut dolo accidentali, ut consideranti patebit.

Oppones 1. In *c. 14. 15. 28. b. 1. & c. 2. de eo, qui duxit*, ex quibus probatur, impedimentum metus esse Juris Ecclesiastici, non primum introducit, sed jam supponitur hoc impedimentum tanquam introductum Jure anteriori: sed Jus antiquius nullum est nisi Jus Naturale: ergo. 2. In *en.* expresse dicitur, quòd locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit: ergo, cum consensus requiratur Jure Naturali ad Matrimonium, istud non valet Jure Naturali, si metus interveniat. 3. Si spectato Jure Naturali Matrimonium meticulousum subsisteret, Natura non satis providisset metum passis, cum permitteret eos perpetuò ac indissolubiter alteri injuriam inferenti obligatos, nec providisset remedium contra talem injuriam; quod admitti nequit. 4. Quod repugnat finibus Matrimonii, irritat Matrimonium Jure Naturali: sed metus repugnat finibus Matrimonii, nempe fidei, individuae societati, conjunctioni animorum & corporum, ac insuper alia mala ex tali Matrimonio coactò sequuntur. 5. Ex injustitia, quæ datur in metu injustè incusso, non potest oriri justitia seu obligatio ex justitia: ergo. &c. ad 1. *C. Ma. N. Min.* nam ex nostris fundamentis eruitur, Matrimonium non esse irritatum Jure Naturali: ergo illud Jus antiquius debet esse Positivum, nempe vel vivæ vocis oraculo, vel scripto, quod postmodum perit, ab Ecclesia introductum, vel consuetudine, aut traditione. Exemplum habes in Matrimonio inter cultu dispares, seu inter fidelem & infidelem, quod etiam Adversarii fatentur Jure Ecclesiastico tantum esse introductum, licet textum, quo primitus irritatum sit, in toto Jure Ecclesiastico non reperiant. Ad 2- uti & reliqua omnia, memor esto retorsionum in metu justè incusso, vel injusto levi, de quibus te monui n. *preced.*

praced. In forma *dist. Ant.* consensus perfectè liber & spontaneus, quem ibi Jus Ecclesiasticum requirit ad valorem Matrimonii, non habet locum, ubi intercedit metus. *C. Ant.* simpliciter voluntarius & absolute liber, quem solum requirit Jus Naturale ad Matrimonium & alios contractus. *N. Ant. & Conf.* Ad 3. Natura satis providit metum passis, quod legitimo & Ecclesiastico Magistratui dederit potestatem irritandi Matrimonium metu injusto extortum, uti de facto irritavit ex iustis causis, propter quas Jus Naturale prohibuit (non irritavit) hujusmodi Matrimonia. Deinde ipsum Jus Naturale attulit remedium prohibendo sub poena interna incussionem gravis metus injusti, cui se exponit metum inferens, uti & sub periculo malorum ex Matrimonio extorto facile sequentium. Ad 4. *N. Ma.* quia repugnat etiam finibus Matrimonii, si contrahens intendat non servare fidem, proles occidere, alteram partem deferere &c. Tantum conditio repugnans finibus & bonis Matrimonii, eaque in pactum deducta, irritat Matrimonium. *c. fin. de condit. appos.* Deinde incussus metus non ex natura sua repugnat individuae societati, cohabitationi &c. sed hæc mala oriuntur ex malitia metum passis, cohabitare nolentis. Ad 5. *transmiss.* *Ant.* quod absolute falsum est; quia ex injustitia oritur obligatio justitiæ ad compensandum illatum damnum, vel ad satisfaciendum pro injuria. *N. Conf. & suppositum.* quod ex injuria, per quam metus injuste incutitur, oriatur obligatio justitiæ seu Matrimonialis; nam hæc oriretur ex consensu simpliciter libero, nisi Matrimonium tale esset irritatum à Jure Positivo: ex injuria potius ortum habet irritabilitas Matrimonii, quam firmitas.

115 Dico 3. Metus purgatur, seu nullitas Matrimonii ex metu iniiti sanatur 1. verè & pro utroque foro per consensum sublato metu sponte positum, & vel verbis, vel factis expressum. 2. Præsumptivè & pro foro saltem externo per copulam sponte habitam, vel per diuturnam cohabitationem spontaneam; diuturnitas temporis relinquatur arbitrio Judicis vel prudentis; cum in Jure non sit determinata: in foro autem interno sufficit cohabitatio momentanea sponte facta. 3. Non tamen sanatur hæc nullitas per modos relatos, nisi pars metum passa sciat, Matrimonium fuisse nulliter contractum. 4. & altera pars adhuc suum continet consensum. Pars 1. patet ex eo, quia per consensum spontaneum satis manifestatum tollitur impedimentum. Pars 2. ex *c. 21. c. 28. h. t. & c. 4. qui Matrim. accusar.* Dixi autem *præsumptivè*; quia, si copula admittatur à parte metum passa, quæ fugere poterat, præsumitur fuisse maritalis, seu animo conjugaliter vivendi habita, & spontanea. *arg. c. 30. eod.* Item cohabitatio diuturna, si fugere potens non fugit, aut opem non imploravit metum passa, præsumitur spon-

tanea esse, & ex affectu conjugali procedere. *c. 21. cit.* Per copulam autem, aut cohabitationem utut diuturnam, si spontè & libere non fiat, nullatenus restauratur Matrimonium metu iniitum; quam parum enim verba ex metu prolata efficiunt consensum Matrimoniale, tam parum eundem faciunt facta ex metu posita. Pars 3. ex ratione, quia nullitas ex defectu consensu legitimi orta non sanatur sine positione consensu novi: sed ab ignaro nullitatis & errante non ponitur consensus, nec per copulam aut cohabitationem spontaneam manifestatur; cum nihil tam contrarium sit consensui quam error. *l. si per errorem 11. §. 1. jurisd. omn. jud.* Pars 4. ex dictis *n. 27. cit.* ostendimus, consensum Matrimoniale habere esse simultaneum, & ab utraque poni simul simulate morali.

Oppones 1. In *c. 21. cit.* requiritur cohabitatio spontanea per unum annum & dimidium, ut præsumi possit consensus sponte renovatus; ergo cohabitatio brevioris temporis non sufficit. 2. Tridentinum sustulit Matrimonia præsumpta: ergo neque spontanea copula, neque diuturna cohabitatio, sufficit ad restaurandum Matrimonium metu iniitum, sed requiritur renovatio consensu coram Parocho & testibus. *R. ad 1. ibi.* illud tempus non pro regula, sed pro exemplo, & occasione facti determinatur, ut cum Sanch. docent communiter. Ad 2. *dist. Ant.* sustulit Matrimonia præsumpta, quæ nempe nunquam coram Parocho & testibus contracta sunt. *C. Ant.* quæ jam sic fuerant contracta, & nullitas non est notoria, vel in Judicio probari nequit, uti contingere potest in Matrimonio ratione metus invalido. *N. Ant. & Conf.*

De Impedimento Raptus.

SCIendum 1. per Raptum in genere intelligi violentam cujusunque personæ abductionem de loco in locum, ut Raptor cum in sua potestate habeat. Sed de hoc non est nobis sermo. Preterea, & quatenus est species luxuriæ, Raptus est violenta personæ alicujus abductio de loco in locum libidinis exercendæ causâ: sive dein vi abducatur femina, quod frequentius contingit, nupta vel innupta, sive masculus; sive vis inferatur soli personæ raptæ, sive parentibus, aut iis, quorum potestati subest, sive utriusque. per *can. 3. caus. 36. q. 1.* Propriissime hinc loco, & quatenus est impedimentum dirimens Matrimonii, Raptus est violenta abductio feminae cujusunque (imò juxta dicenda, etiam maris) de loco in locum Matrimonii contrahendi causâ. Atque de eo taliter sumpto sic statuit Trid. *sess. 24. c. 6. de reform. Matr.* Decernit Sancta Synodus, inter Raptorem & Raptam, quamdiu ipsa in potestate Raptoris manserit, nullum posse consistere Matrimonium. Quod si Raptia à Raptoe separata, & in loco suo sit libera

libero constituta illum in virum habere consenserit, cum Raptor in uxorem habeat; & nihilominus Raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decedant, Tenentur præterea Raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare. Itaque ad Raptum, pro-ut est hodie impedimentum dirimens Matrimonii, præter violentiam, seu physicam, quæ fit per injectionem manuum, seu moralem, quæ fit per minas graves, aut metum, vel etiam per mandatum alteri datum ad vim inferendam (cujusmodi violentia in omni Raptu est de essentia) item præter abduktionem de loco in locum moraliter diversum ad habendam personam raptam in sua potestate, requiritur etiam, ut abductio violenta fiat animò contrahendi Matrimonium cum rapta, & ut rapta existat, dum illud contrahere attentat, adhuc in potestate raptoris, licet in Matrimonium sponte consentiret; nam si non sponte consentiret, jam aliunde & independentem à dispositione Tridentini invalidum foret Matrimonium.

Sc. 2. Raptoribus varias esse ab utroque Jure statutas penas, & quidem Jure Civili antiquo 1. statuta est poena capitis in raptorem & auxilium ferentes. 2. Addictio bonorum raptoris, & auxilium ferentium, in liberam dispositionem raptæ. 3. Irritatio Matrimonii inter raptorem & raptam, l. un. C. de raptu Virg. Nov. 143. & 150. Sed hodie attendi debet consuetudo. Si raptui accessit stuprum & violenta oppressio, etiam de Jure novo Caroli V. in Const. penal. art. 119. poena est capitalis. Ex nova autem Ordinatione Criminali Josephi I. Raptor capite plecti, & rotæ imponi debet art. 10. §. 23. Ad hoc tamen, ut istæ pænæ incurrantur, requiritur 1. ut fiat abductio de loco in locum moraliter diversum; non enim censetur esse raptus, si femina ex hypocausto in cameram vel alium locum obscurum, vel forte etiam de domo in domum in eodem pago, vel etiam urbe, vel de via publica inter arbuta etiam vi pertrahatur ad flagitium commodius perpetrandum. 2. Ut femina, quæ rapitur, sit virgo, vel puella, aut vidua, ut etiam nupta honestæ vitæ. 3. Ut interveniat aliqua violentia, vel saltem in vita abstrahatur, vel in vitis parentibus aut tutoribus, si in eorum sit potestate; nam forte probabiliter non est necesse, ut positiva violentia ipsis inferatur juxta Molin. rr. 3. d. 105. n. 2. Alii tamen probabilius videntur requirere violentiam positivam, vel raptæ, vel iis, in quorum potestate est, illatam, in ordine ad pœnam ordinariam. 4. Ut abstrahatur libidinis exercendæ causâ sive extra-live intra Matrimonium (quod tamen propter vim est irritum) licet postea volens & consentiens violetur; sed hoc casu raptor mitius esset puniendus; nam Jus Civile videtur requirere violentiam tam in

abductione quàm in copula: quæ tamen in dubio intervenisse præsumitur. De Jure Canonico antiquo sic puniebatur Raptus. 1. Raptor fiebat servus raptæ, nisi se redemisset solutò pretiò. 2. Raptor virginis, vel viduæ honestæ, item cooperatores & fautores, si Clerici fuerint, deponi, si laici, excommunicari jubebantur. 3. Matrimonium inter raptorem & raptam, esto consensus liber & repetitus accesserit, erat nullum can. 3. caus. 36. q. 1. & can. 1. 2. 4. 5. 11. q. 2. Sed hoc impedimentum Matrimonii, si postmodum liberè consensit rapta, licet adhuc in potestate raptoris constituta, fuit sublatum c. 6. & fin. de Raptor. In eodem c. 6. non habetur pro raptu, si sponsa consentiens, licet invitis parentibus, fuit abducta. Denique Tridentinum, quod in foro Canonico hodie observandum est, præterquam quòd rursus irritaverit Matrimonium inter Raptorem & Raptam (licet hæc sponte consentiat) si adhuc est in potestate Raptoris constituta, has insuper pœnas statuit. 1. Raptor & complices ejus ipso Jure & ante omnem sententiam sunt excommunicati, si verò Clerici fuerint, deponendi. 2. Sunt infames perpetuò, & omnium dignitatum incapaces. 3. Raptor tenetur raptam decenter dotare, sive eam duxerit, sive non, in conjugem. Trid. lo. cit. Omnes hæc pœnæ, excepta excommunicatione, requirunt sententiam Judicis. Si Raptor alia damna intulit raptæ, Jure Naturali obligatur ad ea compensanda.

Dico 1. Ut hodie aliquis incurrat impedimentum Raptus, requiritur, ut mulier quæcunque (non Sponsa propria) per violentiam physicam aut moralem abducatur de loco in locum Matrimonii ineundi causâ, & rapta necdum sit constituta in loco tuto, seu extra potestatem raptoris. Ita communior & verior ex Trid. lo. cit. desumpta, Dixi 1. mulier quæcunque, etiam inhonestè vivens; quia Tridentini mens erat salvam facere omnibus personis Matrimonii libertatem. 2. Non sponsa propria; nam si rapiatur illa, cum qua prius jam sunt inita Sponsalia, non aufertur ipsi libertas moralis ad Matrimonium, utpote quam sibi ipsa prius jam ademerat, liberè contrahendo Sponsalia. Confirmatur ex c. 6. cit. Excipe, nisi tali Sponsæ supervenisset causa resiliendi, & illa resiliere voluisset. Multi nihilominus raptum committi putant, licet Sponsa propria, non consentiens, abducatur vi, uti Azor, Sanch. Gob. Wiestner &c. 3. Per violentiam &c. Si enim femina lubens ac volens, licet invitis parentibus &c. quibus subest, abducatur, non præjudicatur libertati Matrimonii, arg. c. cit. & sic non inducitur impedimentum, ut habet communior cum Sanch. l. 7. d. 13. n. 13. contra Gutierrez & Card. de Luca de Matrim. disp. 5. Si tamen invitis parentibus volens abducatur, in praxi solet separari ab Amasio & in locum securum collocari, ut & ibi consentiat, teste Clericato de

G

Sacram.

Lib. IV. R. P. Viti Fichler.

Sacram. Matr. de off. 38. n. 13. 4. Abducatur de loco in locum, nimirum moraliter diversum, non de domo in domum in eadem vicinia, à via publica ad locum occultum &c. Sanch. n. 7. d. cit. & d. 12. n. 21. 5. Matrimonii inveniendi causa; unde si ex alio fine, v. g. libidinis exercendæ causâ rapiatur fœmina, validè cum raptore contrahit Matrimonium, etiam constituta adhuc in ejus potestate. Pyrrhus Corrad. in Praxi dispens. Apost. l. 7. c. 6. n. 48. allegans decisionem S. Congreg. quia libertas Matrimonii, quam Tridentinum principaliter intendit, non læditur, si fœmina non ex intentione Matrimonii contrahendi rapiatur, sed ob alium finem, v. g. eam spoliandi causâ. Tridentinum enim non facit mentionem de raptu alio, quàm de eo, qui tendit ad Matrimonium: ergo ejus dispositio non est extendenda ad alium raptum, utpote odiosa. 6. Et rapta necdum sit constituta in loco tuto &c. Unde valebit Matrimonium, si, postquam de potestate Raptoris liberata est, consentiat in Matrimonium. Porro impedimentum Raptus non egreditur Raptorem & Raptam, nec extenditur ad præbentes auxilium, vel favorem &c. quos tamen aliis pœnis obnoxios esse vult Tridentinum.

120 Dico 2. Impedimentum Raptus, uti & pœnæ in rapientes statutz à Tridentino, etiam habent locum, si fœmina rapiat virum. Ita Gutierrez, Mastr. Gonzal. Haun. Krimer l. 4. n. 522. & teste Marsilio apud Fagn. in c. Ne in iuratis de constit. n. 372, communiter DD. contra Sanch. Pont. Molin. Dian. Zaf. Pirhing de Raptor. n. 12. 28. Wiestner cod. tit. n. 16. & fortè communiorem, Prob. 1. Tridentinum voluit vel maxime consulere libertati Matrimonii statuendo impedimentum Raptus: sed hæc libertas æquè aufertur, si fœmina rapiat virum, ac si vir fœminam. 2. Alia impedimenta Matrimonii, uti criminis, publicæ honestatis, metus &c. sunt reciproca, & non modo viros, sed etiam fœminas æqualiter afficiunt, si crimen committant, metum injiciant &c. ergo & impedimentum Raptus. 3. Sub sexu Masculino, saltem in correlativis, & ubi reperitur eadem ratio, etiam venit Fœmineus, l. 1. 122. 195. ff. de V. S. Sed vir & fœmina in ordine ad Matrimonium contrahendum sunt correlativa, & reperitur eadem ratio, nempe libertatis ad Matrimonium: ergo.

121 Oppones 1. Jus, uti & Tridentinum, quando pœnas vel impedimentum Raptus statuunt, nunquam faciunt mentionem rapticis, sed tantum raptoris, & constanter utuntur masculinò: ergo ad raptices fœminas hæc Jura, utpote odiosa, non sunt extendenda. 2. Jura non solent respicere, ad casus insolitos & rarissimos. l. 4. & 5. ff. de LL. atqui rarissimus est casus, ut fœmina rapiat virum, quia fœminæ sunt magis verecundæ & minus fortes: ergo ad hunc casum fœminæ rapientis non respexerunt Jura. 3. Tri-

dentinum inter pœnas Raptoribus decernit etiam obligat, ut illi raptas dotent: sed hæc pœna locum non habet in fœminis: ergo, & ad 1. N. Conf. quia reperitur eadem ratio in raptice fœmina, ac insuper inter raptorem & raptam, ac inter rapticem & raptum, datur mutua correlatio. Ad 2. Raritas casuum non facit, quò minus ad eorum tendenda sit lex, si in casibus raris eadem legatio reperiatur: sic metus impedimentum porrigitur ad casum, quo fœmina minatur viro, & ad secum contrahendum adigat, ceter id ob verecundiam & infirmitatem, & xus valde rarum sit. Dein negant alii Min. nam & fœminæ, præsertim minime alienò famulorum, amicorum &c. legatur sæpius rapuisse viros: sic non ita prope Comitissa quadam rapuit Nobilem Vatum adulescentem, adhuc studiis humanarum litterarum vacantem, & cum illa domum suam abducto Matrimonium attentavit. Clericat. lo. cit. n. 33. Ad 3. N. Min. licet viro raptò non debeatur propriè talis, debebitur tamen ipsi oppositum, nempe donatio propter nuptias, vel alia æquivalens satisfactio. Si hæc responsio non placet, nega suppositum, quòd omnia pœna, quæ respectivè locum non habet, mutari debeat: sufficit, si incurratur impedimentum Raptus, excommunicatio, infamia &c.

Dico 3. Sponsalia inter raptorem & raptam, adhuc in potestate raptoris continentur, inita probabilius valent, Mart. Per. disp. 38. sect. 4. n. 8. P. Wiestner de Rapt. n. 15. contra communiorem cum Sanch. & Molina allegante decisionem S. Congreg. Prob. Tridentinum irritat quidem Matrimonium inter Raptorem & Raptam, de Sponsalibus tamen nihil dicit: ergo, cum sit dispositio correctoria Juris Antiqui c. 4. fin. de Raptor. & insuper pœnalis, non debet extendi ad Sponsalia; præsertim cum non sit eadem ratio in Sponsalibus, propter quàm Matrimonium est irritatum; quia libertas quam spectavit Tridentinum, longe major requiritur in Matrimonio, cum istud semel validè contractum dissolvi nequeat, bene tamen Sponsalia. Confirm. non extenditur etiam juxta Adversarios, dispositio Tridentini, Matrimonia clandestina irritantis, ad Sponsalia, quia est Correctoria Juris Antiqui: ergo nec dispositio irritantis Matrimonium inter raptorem & raptam extendi debet ad Sponsalia. Oppones 1. non esse satis consultum libertati Matrimonii, si Sponsalia inter raptorem & raptam valerent: ergo. 2. Eadem ratio, nempe libertas contrahentium, reperitur in Sponsalibus, quæ in Matrimonio: ergo & illa sunt irritata. 3. Sic respondit Congregatio S. R. ad 1. N. Ant. nam rapta in loco tuto constituta potest petere rescissionem Sponsalium, vel excipere contra raptorem, si urgeat Matrimonium. Vid. dicta n. 14. seqq. Ad 2. N. iterum Antec. nam majorem libertatem ex-

git Matrimonium utpote indissolubile, quam Sponsalia. Ad 3. Responso S. Congregationis deferam tunc, quando debite authenticatum, & debite productum videro.

De Impedimento Disparis Cultus.

¹²³ Sciendum per *disparem cultum*, vel *disparitatem Cultus*, intelligi diversitatem Religionis inter Matrimonium contrahentes, si nempe fidelis cum infideli nitatur contrahere. Infidelis sumitur hic & passim in Jure strictè, pro non-baptizato; nempe Judæo, Gentili, Ethnico, Pagano, Turca: non verò latè, ut etiam Hæreticum, vel à fide Christiana Apostatam, qui aliquando baptizatus est, comprehendat. Nihilominus tamen disquirendum hic est non modò, qualiter illicitum aut invalidum sit Matrimonium vel Sponsalia fidelis seu Christiani cum infideli seu nunquam baptizata, sed etiam Catholicum cum hæretica aut apostata, vel vicissim.

¹²⁴ Dico 1. Matrimonium fidelis cum infideli, quamvis Jure Naturali & Divino per se semper fuerit illicitum, & adhuc sit. 2. Nunquam tamen fuit invalidum. 3. Invalidum tamen est in novo Testamento, sed solo Jure Ecclesiastico. 4. Tradito potius, quam Scripto. Pars 1. Sumitur partim ex periculo perversionis, vel ipsi conjugi fideli vel liberis ordinariè imminenti, partim ex prohibitione. c. 7. Deuteron. & 2. Cor. 6. ibi: *nolite jugum ducere cum infidelibus*. Dixi, per se, scilicet extra casum, quo urgeret justa & gravis causa, & simul abesset periculum omne perversionis, saltem propinquum, vel quo ipse Deus per specialem instinctum ad id impelleret. Pars 2. ex eo, quia Jus Naturale aut Divinum prohibendo non irritavit hoc ipso Matrimonium cum infidelibus & ideo tempore Legis Naturalis & Scriptæ viri valde laudati, & sanctitate quoque conspicui, contraxerunt Matrimonia cum fœminis infidelibus, uti Jacob, Joseph, Moyses: sic David contraxit cum Maacha Cananæa. 2. Reg. 3. Samson cum Dalila Philistinæ. Judic. 16. Esther cum Assvero &c. Imò etiam in Novo Testamento Matrimonium (vel ex speciali instinctu & permissione DEI propter spem futuræ conversionis infidelium, vel ex dispensatione Ecclesiæ) S. Cæcilia nupsit Valeriano Ethnico, S. Monica S. Augustini Mater viro gentili, Clothildis Clodoveo Francorum Regi; quo pacto postmodum ad fidem Catholicam conversum est cum Rege Regnum Galliæ &c. Pars 3. ex praxi Ecclesiæ Matrimonia fidelium cum infidelibus habentis pro irritis, uti communiter docent Auctores cum Sanch. l. 7. d. 71. n. 8. Gutierrez, Palao &c. Pars 4. ex defectu clari Juris textus, hujusmodi Matrimonia irritantis. ¹²⁵ Dixi in assertione, Matrimonium. Loquendo autem de Sponsalibus assero, eadem ferè eodem modo esse illicita, sicut Matrimonium cum infideli; invalida tamen esse nego cum Sanch. l. 5. de Matrim. d. 8. n. 10. pro casu, quo Matrimonium tale fit licitum, & si contrahantur cum catechumeno, seu ca-

Lb. IV. R. P. Viti Pickler.

didato Baptismi, quia tali casu promissio Matrimonii refertur ad tempus, quo Matrimonium inter promittentes consistere potest. Idem est, si fidelis cum infideli contrahat Sponsalia sub expressa conditione, si iste Baptismum susceperit. arg. can. 16. caus. 28. q. 1.

Quæres, quid sentiendum de Matrimonio ¹²⁶ inter duos infideles contracto. 2. Et de casu, quo unus eorum convertitur ad fidem Christianam & Catholicam. 3. Aut quo vicissim unus ex Christianis conjugibus fit apostata, ac transit ad Paganismum, Judaismum &c. R. ad 1. Illud, si sine impedimento Juris Naturalis, aut à suis Principibus statuto fuit contractum, valere in ratione contractus merè civilis; nam impedimentis Juris Ecclesiastici non ligantur. Hinc, si uterque convertatur ad fidem Catholicam, separari nequeunt, neque per dispensationem Summi Pontificis, si Matrimonium jam fuit consummatum; licet cum impedimento Juris Ecclesiastici contraxissent. Si verò infidelis vir cum pluribus mulieribus contraxisset, post conversionem debet adherere illi, quam duxit primam certò validè; quia cum cæteris habuit impedimentum ligaminis. Vide dicta n. 100. seq. Utrum verò Matrimonium ab infidelibus contractum, si uterque se convertat, & de novo consentiat in Matrimonium, evadat Sacramentum, lis est inter DD. aliqui negant cum Coninck, Esparza, Illung, alii affirmant transire in Sacramentum statim, dum baptizantur tales conjuges, uti Sanch. l. 2. d. 2. n. 5. at alii, uti Laym. Bonac. &c. requirunt novum consensum aut ratihabitionem prioris Matrimonii, licet hæc renovatio vel positio consensûs fieri non debeat coram Parocho. Vid. P. Kugler de Matrim. q. 7. à n. 403.

R. ad 2. Si tantum unus ex conjugatis ¹²⁷ infidelibus se convertat ad fidem, distinctio est adhibenda: vel manens in infidelitate vult cohabitare converso, & quidem sine contumelia Creatoris (injuria erga Christum &c.) & sine sollicitatione conversi ad peccatum; vel non vult ita cohabitare? Si hoc posterius, potest conversus, si velit, ad novas nuptias transire, & sic dissolvere Matrimonium prius, etiam consummatum, uti habet unanimis DD. & Interpretum, sic intelligens textum S. Pauli 1. Cor. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi*. Accedit similis interpretatio S. Ambrosii relata in can. 2. caus. 28. q. 2. & Innocentii III. in c. 7. de divortio. Imò, licet infidelis cohabitare vellet, non tamen se convertere interrogatus vel monitus, licebit converso ingredi Religionem; aut Sacros Ordines suscipere. Sanch. l. 7. d. 76. n. 1. 2. & ibi plures, quamvis id non sit suadendum, si probabilis est spes illius convertendi. Si autem illud prius, & remanens in infidelitate velit cohabitare absque blasphemia Creatoris, & sine perductione conversi ad peccatum, poterat quidem, & debebat olim, cum multi adhuc ex Judaismo & Gen-

G 2

tilismo

tilismo se converterent, cohabitare infideli, etiam quoad thorum, secluso tamen perversionis periculo, ut docet Pontius & quidam PP. apud Sanchez lib. 7. d. 73. n. 7. 12. propter textum Pauli 1. Cor. 7. *Ceteris ego dico, non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hac consentit habitare cum illo, non dimittat illam*, scilicet propter spem convertendi infidelem. Sanch. tamen ipse & alii communius textum Paulinum pro consilio tantum, non præcepto accipiunt. Et quia cum tempore periculum perversionis ex cohabitatione coepit augeri, specialiter apud Judæos, qui non tam facile convertebantur amplius, in can. 10. caus. 28. q. 1. prohibitum quoque fuit mulieribus cohabitare quoad thorum & mensam maritis Judæis, & successu temporis per consuetudinem Ecclesiæ hæc prohibitio extensa est ad omnes infideles, ita ut licite pars conversa non amplius cohabitare possit infideli, se convertere nolenti, quamvis ille vellet cohabitare sine injuria Creatoris; quia defacto ordinariè est periculum perversionis. Quod autem licitum sit divertere à talibus quoad thorum, constat etiam à paritate cum adulterio carnali: cur enim non liceat divertere quoad thorum propter adulterium spirituale? Sanch. n. 12. cit.

128 R. ad 3. Quamvis persistenti in fide liceat divertere ab apostata vel lapsa in hæresim propter adulterium spirituale, non tamen dissolvitur Matrimonium quoad vinculum. Ratio, quia nullum impedimentum dirimens, quod primum supervenit Matrimonio inter Christianos jam valide contracto, illud dissolvit per c. 7. cit. sed solum impedit, vel dirimit contrahendum, si antecedit, & jam prius detur.

129 Dico 2. Matrimonium Catholici cum hæretica, vel vicissim, valet quidem, sed ordinariè est illicitum graviter, præsertim si ei adjiciatur pactum de parte prolium educanda in hæresi. Communis quoad omnia tria puncta. Primum probatur tum negativè, quia nullo Jure reperitur irritatum, tum ex consuetudine Ecclesiæ, ejusmodi Matrimonia sustinentis. Imò Urbanus VIII. dicitur in quodam suo Decreto de 14. Mart. 1630. expressè declarasse, post Matrimonia jam inita tollerari posse mulieres hæreticas, quæ maritos habent Catholicos, cohabitare &c. ita tamen, ut proles Catholicæ educetur. Secundum patet ex can. 15. 16. caus. 28. q. 1. & c. 14. de hæres. in 6. ubi prohibentur Matrimonia cum hæreticis. Sed & Jus Naturale illa vetat propter periculum perversionis vel conjugis vel liberorum in fide aut moribus, quod ordinariè adest, nec fides facile habenda hæreticis (nisi plene caveant) dum promittunt conversionem suam, vel educationem liberorum omnium in fide Catholica, liberum Religionis exercitium parti Catholice quoad abstinentiam à carnibus, celebrationem festorum &c. cum experientia testetur, datam ab ipsis fidem violari. Accedit, quod Sacramentum Matrimonii hoc pacto ministretur indigno, & onus impona-

tur individuae societatis cum hæretica vel hæretico, quos tamen Apostolus & rectoratio vari cupit. Tertium est clarum, quia Jus Naturale ac Divinum parentes obligat, ut omnes liberos DEO educant, non diabolo, & non solum ipsis provideant quoad corpus, sed & vel maxime quoad animam ac salutem æternam. Unde omnes DD. ejusmodi pacta, quibus id agitur, ut medietas prolium, vel masculæ fidem patris Catholici, altera medicata vel femellæ sectam matris, aut vicissim sequantur, tanquam impia, abominanda, ac irrita detestantur. Et quia hodie saltem tacite censetur appositum ordinariè hoc pactum, ferè nunquam erit licitum Matrimonium Catholici cum hæretica.

Oppones 1. In can. 72. Synodi sextæ œcumenicæ dicitur, non licere orthodoxam cum hæretica conjugi, nec orthodoxam cum hæretico, sed si quid ejusmodi factum apparuerit, irritum nuptiarum stimari, & nefarium conjugium dissolvi: ergo Jure Ecclesiastico irritum omnino est Matrimonium Catholici cum hæretica & vicissim. 2. Matrimonium Catholici cum infideli seu non-baptizata est nullum; ergo etiam initum cum hæretica. 3. Videmus in Germania passim celebrari Matrimonia inter Catholicum & hæreticam, ac vicissim, & quidem sine ulla dispensatione vel Papæ vel Episcopi; ergo saltem in locis, ubi hæretici Catholicis immixti vivunt, ordinariè non sunt illicita talia Matrimonia, uti cum Azor & aliis Sanch. l. 7. d. 72. n. 5. existimat, eo quod in his partibus legi Ecclesiasticæ can. 15. & 16. cit. &c. per consuetudinem sit derogatum. 4. Nunquam licitum est indigno ministrare Sacramentum: ergo semper & non ordinariè tantum, illicitum est Matrimonium contrahere cum hæretico. R. ad 1. Ille Canon non est editus in Synodo VI. sed post illum à quibusdam Episcopis apud Trullum, palatium Regium, congregatis fabricatus, quorum Canones propterea Trulliani sunt dicti, nunquam ab Ecclesiâ recepti, sed aperte reprobati a Sergio Pontifice. Imò licet canon esset authenticus, & aliquando ab Ecclesiâ fuisset receptus, defacto tamen longissima consuetudine contraria exolevisset. Ad 2. N. Conf. quia de utroque casu est contraria Ecclesiæ traditio & consuetudo. Dein infidelis non est capax Sacramenti Matrimonii, bene tamen hæreticus, sub quâ ratione, & non in ratione meri contractus, Catholici contrahere debent Matrimonium: quod ex parte tantum unius Sacramentum esse nequit, quin simul etiam sit ex parte alterius. Ad 3. trans. Ant. N. Conf. quamvis enim in locis, ubi hæretici vivunt immixti Catholicis, legi Ecclesiasticæ forte præscriptum sit, ut personæ vulgares passim contrahant cum hæreticis sine ulla petitione dispensationis, per hoc tamen non potuit abrogari Jus Naturale, vetans Matrimonia cum periculo perversionis propriæ vel prolium, quod rarissime abest: item non censetur propterea esse licita Matrimonia Principum absque dispensatione Pontificia, ut advertit Diana; partim quia horum

horum Matrimonia non ita frequenter, vel vix unquam, celebrari solent sine dispensatione Pontificis, partim quia majora ex horum conjugis, quam plebeiorum incommoda oriri possunt.

Sed quando, & quibus in circumstantiis licitum erit conjugium Catholici cum hæretica, vel vicissim? R. Quando ex una parte id exigit gravis causa, v. g. spes certa convertendi conjugem ad veram fidem, sopiendi inimicitias, conservandi vel promovendi pacem ac tranquillitatem publicam, si inter Catholicos non reperitur conjux paris conditionis &c. ex altera verò parte adest moralis certitudo, nullum esse periculum scandali, perversionis, dissensionum gravium ac perpetuarum &c. cujusmodi pericula & incommoda raro absunt. Sin dubium sit, uti ordinariè erit, deberet recurri ad Papam vel saltem Episcopum in Germania nostra, qui re examinata licentiam det contrahendi; quamvis quoad licentiam Episcopi vulgares homines videantur in Germania præscripsisse. Ad 4. *N. Ant. & Conf.* non enim censetur cooperari alterius peccato, qui facit aliquid ex se honestum ob gravem causam, quo alter abutitur, & peccat ex malitia sua; ut patet in eo, qui ministrat Eucharistiam publicè petenti, quem privatim scit esse indignum, item in promittente ac solvente uluras &c. Dein materiales hæretici non semper indigne, saltem formaliter suscipiunt Sacramentum Matrimonii.

Quæres, an non saltem tunc irritum sit Matrimonium Catholici cum hæretica, quando adjicitur pactum, ut pars prolium in Catholica Religione, & pars in hæretica secta educetur? R. quamvis hoc pactum pro novo impedimento dirimente Matrimonii primus, quod scio, nuperrimè ita tueretur P. Schmier *de Sponsal. & Matr.* p. 3. c. 5. n. 57. sine ulla allegata auctoritate; ei tamen nullatenus assentiri possum; quia nec Jus Naturale nec Positivum irritat Matrimonium sub tali conditione contracta, reclamatur insuper communis Doctorum, imò & Ecclesiæ tolerantia, dum videmus, saltem in Germania nostra, sæpius jam fuisse contracta, & hodieum, quamvis impie, sub dicta conditione contrahi Matrimonia, imò ordinariè sub tali conditione tacita: nunquam verò Ecclesiam aut Episcopos se opposuisse, vel se opponere illis tanquam invalidis, aut separationem talium conjugum præcipere. Accedit communis sensus fidelium, hujusmodi conjugum liberos pro legitimis habentium sine ulla tergiversatione. Dices cum allegato Authore, aliàs præclaro: si Matrimonio adjiciatur conditio, quæ est contra bonum prolis, Matrimonium invalidè contrahitur c. ult. *de condit. appof.* atqui talis conditio, ut filii sequantur conditionem, sectam, & hæresim maternam, est utique contra bonum prolis; ergo &c. ergo Matrimonium hoc nullum esse, solida vincit ratio. Ita ille. R. *diff. Ma.* quæ est contra bonum

prolis naturale, ac eò tendit, ut evitetur generatio prolis positivè, vel educatio. C. *Ma.* quæ est contra bonum prolis spirituale. N. *Ma.* alias etiam Matrimonium foret nullum à meris hæreticis formalibus contractum sub ea conditione, ut proles omnes in hæresi, vel Matrimonium Catholicorum duorum, sub hac conditione contrahentium, ut proles susceptæ educerentur ad furandum, in arte Magica, vel ut maritus deferat fidem Catholicam &c. Quod nec P. Schmier admittet. Sed replicat: In *cir. c.* initio generaliter dicitur, per conditiones, quæ contra Matrimonii substantiam apponuntur, Matrimonium vitari, ac infra inter has condiciones numeratur etiam illa, quæ est contra bonum prolis naturale: ergo conficitur, etiam illam conditionem, quæ bono prolis spirituali repugnat, Matrimonii substantiæ refragari; quia illa conditio, qua conjux contrahit cum conjuge, si generationem prolis evitet, in *d. c.* solum affertur per modum exempli, non regulæ: per exemplum verò non restringitur regula, sed declaratur & dilatur: ergo. R. Si illæ tantum condiciones turpes irritant Matrimonium, quæ sunt contra substantiam Matrimonii, & (respectivè ad finem generationis) ibi pro exemplo ponitur conditio de evitanda prole, certè non potest dispositio *cir. c.* dilatarì ad conditionem repugnantem bono prolis spirituali & bonæ educationi; quis enim dicat, contra substantiam Matrimonii in ordine ad prolem esse malam educationem prolium ac perversam? cum nec actualis generatio prolis ad ejus substantiam pertineat. Nam substantia Matrimonii consistit in obligatione mutua, saltem radicali, ad actus, per quos generari potest proles, non verò in educatione bona aut sancta prolium. Ego certè in nullo Auctorum aliud reperi.

De Impedimento Publicæ Honestatis.

Sciendum ex n. 35. & 43. *segg.* impedimentum publicæ honestatis, seu justitiæ publicæ honestatis, ut alii loquuntur, esse propinquitatem personarum ex dispositione Juris Ecclesiastici provenientem ex Sponsalibus & obstantem Matrimonii cum certis consanguineis sponsi vel sponsæ. Oritur ex Sponsalibus tam de futuro, de quibus jam egimus *num. cit.* quàm de præsentì, seu ex Matrimonio Rato, atque de illo honestatis publicæ impedimento, quod ortum habet ex Matrimonio Rato, nunc sermo nobis erit; quemadmodum enim ex conjunctione corporum per copulam carnalem affinitatis, ita ex conjunctione animorum per Sponsalia, maxime de præsentì, nascitur publicæ honestatis, seu quasi-affinitatis, impedimentum.

Dico 1. Impedimentum publicæ honestatis ex Sponsalibus de præsentì seu ex Matrimonio Rato proventus dirimit adhuc hodie Matrimonium contrahendum cum consanguineis conjugis desponsatæ (vel desponsati

ponsati usque ad quartum gradum inclusi-
ve, modò Matrimonium Ratum fuerit con-
tractum absolute ac validè, imò etiam in-
validè, dummodo invaliditas non proveni-
rit ex defectu consensùs. Sumitur ex *can. 11.*
12. 14. seq. caus. 27. q. 2. c. 3. & 8. h. t. & c. un.
eod. in 6. quia si Jura statuunt hoc impedi-
mentum in Sponsalibus de futuro, à fortiori
illud in Sponsalibus de præsenti locum ha-
bere debet, cum per Matrimonium Ratum
magis conjungantur animi conjugum, quàm
per Sponsalia de futuro animi sponforum,
ut adeo indecens esset Matrimonium aliud
contrahere cum consanguinea vel consan-
guineo conjugis; sicut indecens judicatur Ma-
trimonium aliud inire cum consanguineis
conjugis, quacum Matrimonium est con-
summatum per copulam, & inducta affini-
tas, quam imitatur publicæ honestatis justitia.

154. Oppones 1. Canones & Capitula citata
solum loquuntur de Sponsalibus; ergo non
oritur impedimentum publicæ honestatis ex
Matrimonio Rato. 2. Si à Sponsalibus de
futuro liceat extendere hoc impedimentum
ad Sponsalia de præsenti non ad quartum
usque gradum dirimet Matrimonium, sed
ad primum duntaxat, sicut ortum ex Spon-
salibus non se ulterius extendit. *Trid. sess.*
24. c. 3. de Ref. Marr. Item non orietur ex
Matrimonio Rato, ex quacunque causa in-
valido, sicut ex Sponsalibus quacunque de
causa (licet ex alio quàm consensùs defectu)
invalidis non oritur. *Trid. lo. cit. 3.* Nul-
lo Jure expressum reperitur, quòd usque ad
4. gradum consanguinitatis se extendat justi-
tia publicæ honestatis: ergo gratis deter-
minatur iste gradus. 3. ad 1. Aliqui saltem
ex dictis *canonibus* videntur loqui de Matrimo-
nio Rato: dein licet loquerentur explicitè
solum de Sponsalibus, implicitè tamen etiam
de Matrimonio Rato loqui censerentur; quia
in hoc reperitur eadem, imò major ratio,
scilicet major ac fortior colligatio animo-
rum, propter quam introductum est hoc
impedimentum. Et hinc unanimiter Inter-
pretes illa Jura extenderunt etiam ad Matri-
monium Ratum. Ad 2. *N. sequel. utram-*
que. Ratio negandi petitur ex *Constit. ad Ro-*
manum S. Pii V. edita 1. Julii an. 1568. hu-
jus tenoris: *Motu proprio & Autoritate Apo-*
stolica declaramus, & definimus, Decretum Concilii
hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere
in Sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in
Matrimonio, sic (ut præsertur) contracto: sed in eo
durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus
& gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum
Decretum Concilii introductum erat. Ergo Tri-
dentinum *lo. cit.* quod in dicta *Constit.* expli-
cat S. Pontifex, dum voluit, impedimentum
publicæ honestatis non oriri nisi ex Spon-
salibus validis, & non egredi primum gradum
consanguinitatis, intelligendum vel exten-
dendum non est ad impedimentum publi-
cæ honestatis ortum ex Matrimonio Rato.
Adeoque oritur etiam ex tali Matrimonio
invalido, modò non invalidum sit ex defe-

ctu consensùs, ut si contraheretur ab infan-
te, amente, plenè ebrio, fide, ex metu in-
iusto gravi, per errorem circa personam, &c.
nam etiam ex Sponsalibus propter talem de-
fectum consensùs invalidis non oriebatur de
Jure Antiquo dictum impedimentum: si-
cut & dirimebat usque ad 4. gradum. Ad
3. licet clarus non existeret textus, quousque
Matrimonium dirimatur per hoc impedi-
mentum, existat tamen textus clarus in *c. 1.*
de consang. de impedimento affinitatis, quam
imitatur publica honestas, & propter conve-
nientiam communis doctrina extendit ut-
rumque impedimentum usque ad 4. gra-
dum in *c. cit.* expressum. Imò *cir. can. 12.*
14. 15. id satis indicant per vocem *consangu-*
nitatis.

Quæres, an casu, quo Titius, postquam
contraxit Sponsalia de futuro cum Bertha,
contrahit postea, (licet invalidè propter im-
pedimentum publicæ honestatis) cum Cap-
Berthæ sorore Sponsalia de præsenti, con-
trahat impedimentum publicæ honestatis ex
Matrimonio Rato cum Bertha, priore Spon-
sa? 3. non contrahit; quia publica honestas
non agit retro. *c. un. h. t. in 6.* sicut tamen af-
finitas agit retro, quæ supervenit Sponsali-
bus, & Matrimonium cum priore Spon-
sa consanguinea dirimit. Vid. dicta *n. 44.*

TITULUS II.

De Desponsatione Impuberum.

SUMMARIUM.

1. 2. Pubertas alia naturalis, alia legalis. Quis sit
matrimonium supplere aetatem.
3. 4. 5. Sponsalia de futuro non valent ante septi-
mum ætatis annum completum, licet prius
jam adsit usus rationis, per accidens.
6. Ante annos pubertatis post annum septimum in-
ita valent quidem, sed pubertatem adeptis
reflere licet.
7. Sponsalia de præsenti non valent ante pubertatem
naturalem, vel legalem.
8. Habent tamen vim Sponsalium de futuro.
9. An contrahentes Sponsalia de futuro, vel de præ-
senti, ante legitimam ætatem peccent.

Sciendum 1. Impuberes dici illos, qui ex ma-
tribus nondum compleverunt 14. ætatis
annum, & quæ ex foemellis 12. annum à tem-
pore nativitatis; quamvis ordinariè præter-
itum in ordine ad Desponsationem, seu ad Spon-
salia de futuro contrahenda impuberes vocen-
tentur, qui infantiam, nimirum septennium,
egressi dictam ætatem necdum expleverunt.
l. fin. C. quando Tutores esse desin. c. 6. 10. 11. h. t.
Econtra qui 14. vel 12. annos egressi non-
dum attigerunt 25. ætatis annum. Puberes seu
Minores appellantur. Pubertas est duplex, Le-
galis, quam leges, statuendo prædictam æta-
tem, ex præsumptione determinarunt, &
Naturalis, quæ nihil est aliud, quàm habilitas
mâris aut foeminae ad coitum, seu actum ad
gene-

rationem proles sufficientem. c. 3. eod. Unde præfens Titulus agit

De Impedimento Etatis.

Sc. 2. hic disquirendum esse. 1. Quæ ætas requiratur ad valorem Sponsalium. 2. Quæ ad valorem Matrimonii. 3. An Sponsalia, vel Matrimonium, ante requisitam ætatem contrahere illicitum sit, sicut est invalidum. Quia verò *Malitia supplere ætatem* quandoque dicitur, adverte, id aliter intelligi in Sponsalibus, ac in Matrimonio. In ordine ad Sponsalia malitiam (vel potius prudentiam) supplere ætatem est nihil aliud, quam si ante tempus ad illa à Jure præscriptum adsit sufficiens usus rationis: in ordine verò ad Matrimonium, si ante tempus huic præfixum, seu ante pubertatem legalem, non solum sufficiens usus rationis, ac iudicii discretio, sed etiam potentia ad generandum, seu ad copulam carnalem se prodant.

Dico 1. Sponsalia de futuro ante septimum ætatis annum. 2. Et quidem completum, non valent. 3. Licet malitia suppleat ætatem, seu usus rationis jam antea adsit. Pars 1. habetur clarè in *can. un. caus. 10. q. 2. c. 4. §. 1. c. un. eod. in 6.* Pars 2. quod septennium debeat esse completum à momento ad momentum, eruitur ex *citt. c. 4. §. 1. c. un.* quæ adhibent verbum *compleverat*, & *compleverat* &c. Dein quando Jura ad valorem actus requirunt certam ætatem, illi anni debent esse completi physice, & non tantum moraliter, uti patet in anno Novitatus Religiosi, qui debet esse completus, & in Professione Religiosa, quæ juxta plerosque omnes non valet, si edatur ante 16. ætatis annum, licet unica dies, vel unicum momentum desit. Concordat *l. 3. §. 3. ff. de minor.* Dissentient aliqui cum Sylvestro, existimantes, aliquot dies, si defuerint de septennio, non obesse Sponsalibus, & plures alii, qui cum P. Pirhing Pontio & aliis putant sufficere, si ultima dies septennii sit inchoata tantum. Nobiscum verò sentiunt Sanch. *l. 1. d. 16. n. 4.* Gonzal. Passerin. Palao, P. Schmalzgrueber *h. 1. n. 24.* Pars 3. quam tenet Abb. Aversa, Brancat, Engel, König, Fachin, *l. 3. contrav. c. 26.* Harpprecht *pr. Inst. de Nupt. n. 10.* ac alii (dissentientibus S. Thoma, S. Antoninò, Covarruv. Sanch. Tann. Pont. Barb. P. Wiestner *h. n. 14.* & hoc teste Theologis & Canonistis primi nominis) probatur 1. leges tam irritantes, quam simpliciter præcipientes vel prohibentes, quæ fundantur in præsumptione generali, non cessant, etsi in uno vel altero casu non subsistat, quod lex præsumit, uti docuimus ad *tit. 11. de Constit. in lib. 1. n. 39.* & patet in lege Matrimonia clandestina irritante propter generale periculum fraudum, licet in aliquo casu particulari cesset periculum fraudis, in lege jejunii non obligantis ante completum 21. ætatis annum, licet subinde adsit magna virium robustas &c. Sed leges Ecclesiasticæ

ad Sponsalia exigentes septennium fundantur in præsumptione generali, quod antea non adsit sufficiens discretio, & rationis usus ad tam gravem obligationem sibi imponendam, & quod alias fraudes, & confusiones facile orientur, si certa ætas non generaliter determinaretur: ergo, licet in casu particulari citius adsit doli capacitas, & præcocias ingenii præverteret annos, nec fraudis esset periculum vel incommodi, tamen propterea nec in tali casu particulari cessant, sed semper irritant Sponsalia prius contracta. Confirmatur 1. Septenniò minores, utut polleant ratione, de Jure alios contractus non celebrant validè. *per text. Inst. & l. 9. ff. de auth. tutor.* ergo nec Sponsalia. Confirmatur 2. Leges Ecclesiasticæ *citt.* Sponsalia ante septennium contracta absolute pronuntiant invalida, non excipiendo casum, quo prævenit usus rationis ætatem ordinariam: neque Jura curant ea, quæ per accidens & raro contingunt; sed generaliter ac indistincte procedunt: ergo & sic observanda sunt. Prob. 2. Ubi Canones, & Leges, pro Professione Religiosa, Ordinibus, Dignitatibus, Testamentis faciendis, Contractibus celebrandis determinant certam ætatem, certa tempora, non valent actus antea, vel alio tempore celebrati, licet jam antea adesset maturitas ingenii, prudentia, scientia &c. ergo id etiam obtinet in Sponsalibus. Id quod confirmatur etiam ex Jure Civili determinatè de Sponsalibus, quia *l. 14. ff. de Sponsal.* sic loquitur: *quapropter & à primordio ætatis Sponsalia effici possunt, si modo id fieri ab utraque persona intelligatur, id est, si non sint minores, quam septem annis.*

Unde inferitur 1. Sponsalia ante septennium completum inita, semper esse irrita, & quidem si usus rationis nondum adsit, Jure Naturali, si verò annos prævertat doli & rationis capacitas, Jure Ecclesiastico. Inferitur 2. Etiam post septennium contracta, si tum necdum sufficiens adesset rationis usus, non valere. Inferitur 3. Si pubes necdum septenni promittat Matrimonium, non esse Sponsalia; cum necdum septennis, repromittere nequeat; Sponsalia autem essentialiter sint mutua promissio Matrimonii. Interim tamen pubes obligaretur infanti ex promissione simplici, ut is hanc post adeptum rationis usum ratificare & acceptare possit; quia promissio infanti facta ex speciali Juris privilegio non requirit acceptionem *l. 5. C. de emancip. liberor.*

Oppones 1. Quod parum distat, nihil distare videtur: parum pro nihilo reputatur: sunt axiomata ex Aristotele 2. Phys. & usu Juristarum deprompta: item proximè accingendus habetur pro accincto. *arg. l. penult. ff. de testam. milit.* ergo non requiritur septennium omnino & physice, sed sufficit moraliter completum. 2. Septennium præcisè est determinatum propter præsumptionem usus rationis: sed, si pauci desint dies, vel horæ, non cessat ista præsumptio: ergo. 3. Ultima dies in favorabilibus habetur pro completa, uti patet in fa-

in fæctione testamenti, quæ permittitur im-
puberi ultima die, quæ præcedit completos
pubertatis annos, inchoat: sed Sponsalia
& Matrimonium sunt causæ favorabiles:
ergo. Confirmatur: licet Jura certos an-
nos ad suscipiendos SS. Ordines præscri-
bant, sufficit tamen ultimum annum esse
inchoatum: ergo à fortiori ad Sponsalia
sufficiet ultima dies septennii inchoata. 4.
Matrimonium ante annos pubertatis, quos
præscribunt Jura, valet, casu quo malitia
supplet ætatem: ergo & Sponsalia ante se-
ptennium, si malitia supplet ætatem. 5. Se-
ptennium præcisè requiritur ideo, quia in
hac ætate præsumitur adesse usus rationis:
ergo, si iste noscitur citius adesse, valebunt
Sponsalia. *arg. c. 13. §. Quodsi de restit. spoliat.*
cùm præsumptio debeat cedere veritati.
6. c. 3. de Sponsal. Juvenis, qui duxit in ux-
orem puellam nondum septennem, dicitur
contraxisse impedimentum publicæ hone-
statis cum puellæ consobrina: ergo Spon-
salia, in quorum vim valuit illud Matrimo-
nium, fuerunt valida propter usum rationis
jam existentem in puella; nam nec de Jure
Antiquo oriebatur dictum impedimentum
ex Sponsalibus ob defectum consensûs in-
validis. 7. Stando in Jure Naturali valent
Sponsalia inter præditos usu rationis: de
Jure autem Positivo oppositum non est cla-
rè statutum, sed dubium est, eò quòd com-
munior sententia neget divortium Juris Po-
sitivi in hoc puncto à Jure Naturali: ergo.

8. ad 1. Illa axiomata locum habent so-
lum in iis, in quibus certum tempus, vel æ-
tas non est determinata à Jure; alias etiam
procederent in Professione Religiosa &c.
Ad 2. est determinatum ex præsumptione
Juris, non Hominis: præsumptio autem Ju-
ris universaliter procedit, nec ab homine
mutari potest. Item est præsumptio gene-
ralis, quæ in casu particulari non cessat, con-
sequenter nec lex irritans, licet in casu par-
ticulari non subsistat, quod generaliter præsum-
itur, ut patet in Professione Religiosa, Ma-
trimonio clandestino &c. adeoque non ce-
dit veritati; cùm ipsa præsumptio maneat
vera, si maneat generaliter verum, quòd
ordinariè non adit usus rationis ante se-
ptennium completum, & quòd confusio
vel alia incommoda generaliter adhuc oriri
possint ex Sponsalibus citius contractis, uti
planè verum manet. Ad 3. Licet id trans-
mittatur, ubi causa est merè favorabilis, ne-
gatur tamen, si simul imponitur gravis ob-
ligatio vel onus: sed si valerent Sponsalia,
imponeretur gravis obligatio non recedendi
à Sponsalibus ante annos pubertatis, & si-
mul gravamen publicæ honestatis. Testa-
menti factio est merus favor; ideo non est
paritas: deinde specialis est exceptio in fa-
ctione Testamenti: exceptio autem firmat
regulam in oppositum. Ad Confirm. N.
Conf. & parit. tum quia contractio ætatis Or-
dinibus præfixæ spectat favorem Ordinan-
dorum, tum quia praxis & autoritas DD.

declarat leges Ecclesiasticas, quòd annos non
physicè completos exigant, tum quia Jura
aliis terminis utuntur, quam quoad Spon-
salia; nam ad Ordines Sacros requirunt qui-
dem certos annos, at nec virtualiter addunt,
eos suscipi non posse ante eos completos,
v. g. Presbyteratum ante ætatis vigesimum
quintum annum, sicut tamen ante septen-
nium completum valere non volunt Spon-
salia. *Antequam septimum annum compleisset, item:*
si puella septimum annum compleverat, ajunt
c. 4. & c. 5. h. t. Si replices adhuc, quòd in
l. 134. ff. de V. S. annus non naturaliter juxta
horas & momenta computari solet; repo-
no, id procedere de casu merè favorabili,
vel quando leges non determinant tempus
completum. Ad 4. C. Ant. N. Conf. parum
quia in c. 9. h. t. de Matrimonio id legem
expressum, nullibi verò de Sponsalibus: par-
tim quia dispar est ratio in Sponsalibus; nam
ideo in Matrimonio respicitur ad puberta-
tem præcisè naturalem & potentiam gene-
randi, quia stante tali potentia est periculum
fornicationis: in Sponsalibus verò cessat
hoc periculum, si contrahantur ante septen-
nium completum, & attendatur præcisè æ-
tas legalis. Ad 5. patet responsio ex dicto
ad 2. nam leges in hac præsumptione gene-
rali fundatæ urgent generaliter pro omni
casu. Ad 6. Imprimis ex eo, quòd ortum
fuisset in dicto casu impedimentum publicæ
honestatis, non sequitur, Sponsalia ratione
ætatis fuisse valida; cùm de Jure antiquo
etiam ex invalidis potuerit oriri, modò in-
valida non fuerint ob defectum consensûs;
qui consensûs ibi juxta Adversarios non de-
fuit. Deinde Pontifex ibi non pro certo,
sed sub dubio, judicavit, ortum esse dictum
impedimentum, & ideo tutiorem partem
elegit; nam dubium erat, utrùm Sponsalia
post septennium non fuerint ratificata, sal-
tem factò, quia addit Pontifex: *ex humana*
fragilitate forsitan tentaverunt, quod complere non
potuerunt, scilicet opus conjugale. Ad 7. quòd
in aliis quoque materiis obijci, & non raro
malè applicari solet: id solum procedit,
quando pro utraque parte afferuntur textus
Juris Positivi propè æqualis ponderis, & spe-
ctatis textibus & eorum rationibus dubium
manet ac ferè æqualis probabilitas in utram-
que partem: at textus, & rationum mo-
menta, cum adjectis paritatibus, pro nostra
sententia allati tantum nobis pondus habere
videntur, ut oppositæ longè prævaleat
nostra. Certè si semper standum foret Ju-
ri Naturali, ubi aliqua textuum Juris Posi-
tivi apparenz repugnantia se insinuat, Jus Po-
sitivum ferè in omni materia indifferenti
negligendum foret, & solum Naturæ dicta-
men attendendum. Vid. dicta in lib. II, tit.
12. de caus. possess. & propriet. n. 15. in fine.

Dico 2. Sponsalia post septennium, sed 6
ante annos pubertatis inita, licet valida, non
tamen ita firma sunt, ut contrahentes libere
resilire non possint post adeptam puberta-
tem, si velint: licet durante impubertate
neutri

neutri resilire liceat: imò si pubertati proximi contraxissent Sponsalia cum juramento, probabiliter neutri etiam adepti pubertate licitum foret recedere, nisi mutuo consensu. Pars 1. & 2. habetur in c. 7. & 8. h. t. ratio primæ est, ne cogantur approbare, quod non satis firma ætate fecerunt: ratio secundæ, ne propter lubricum iudicium Sponsalia sæpe contrahant temerè & rursus dissolvant. Pars 3. sumitur ex c. 10. de Sponsal. Si unus pubertatem prius est consecutus, statim resilire potest non expectata pubertate alterius. c. 7. cit. v. si verò. Si unus tantum fuit impubes, & alter pubes, dum contracta sunt Sponsalia, illi tantum, non huic resilire concessum est. c. cit. v. mulier. Sed quando resilire tenetur pubertatem adeptus? R. in continenti, seu illico, ut habet communis sententia; quia verò Jus non determinat certum tempus, illico autem fieri dicitur, quod intra triduum proximum sit. l. fin. C. de iudic. l. fin. C. de errore Advoc. saltem intra triduum declarare animum resiliendi debet; alias censetur tacite Sponsalia ratificasse. Sanch. l. 1. d. 51. n. 14. seq. Excipe, nisi ignoraverit se pubertatem attigisse, vel jus resiliendi sibi competere. Wagnereck ad c. 7. cit. not. 2. cum tempus ignoranti non currat. P. Schmier de Sponsal. p. 3. c. 2. sect. 1. n. 61. indulget Jus resiliendi tamdiu, quamdiu verbis vel factis non fuerint confirmata Sponsalia, in annis impubertatis inita, nec altera pars impletionem eorum petierit: quod mihi non improbabile videtur spectata ratione; cum Jus tempus non definiat. Verbis, inquam, vel factis; nam & his ratificari possunt Sponsalia priora, ut si quis se gerat pro sponso: si munera mittat in signum amoris &c. Oppones contra 3. partem: Sponsalia impuberum habent hanc conditionem imbibitam, nisi puberes facti resiliant; ergo etiam iuramentum iis adjectum habet hanc conditionem imbibitam: cum iuramentum sequatur naturam contractus, cui adijcitur. l. fin. C. de non num. pecun. R. specialiter exceptum esse casum, quo pubertati jam proximi adijcitur iuramentum Sponsalibus. c. 10. cit. proximus autem vel proxima pubertati censetur esse, cui deest tantum dimidius, vel etiam integer annus, vel integer cum dimidio, juxta diversas Auditorum sententias: optimè faciunt, qui hoc determinare relinquunt arbitrio iudicis. Neque dicas, impuberum iuramenta non valere. can. 14. 15. caus. 22. q. 5. Quia ibi tantum prohibetur, ne impuberes cogantur jurare in ordine ad ferendum testimonium.

7 Dico 3. Sponsalia de presenti, seu Matrimonium ante pubertatem completam initum non valet, nisi malitia suppleat ætatem: adeoque ad valorem sufficit pubertas tam Legalis, quam Naturalis. c. 2. 3. 6. 9. 10. 11. h. t. pr. Inst. de Nupt. Si verò alterutra pubertas adsit, valet Matrimonium; adeoque si mas 14. foemina 12. annos complevit, necdum tamen adest potentia proxima

Lib. IV. R. P. Viti Prebier.

ad generandum, seu ad copulam (sicut vice versa, si malitia suppleat ætatem, & adsit potentia generandi cum usu rationis pleno, nondum verò dicta ætas) uti sæpe præsertim in foemina duodenni, subsistit Matrimonium, eò quòd impotentia, nisi sit perpetua, non sit impedimentum dirimens. c. 5. & fin. de frigidis.

Quæres, an Matrimonium, quod contrahunt impuberes ante pubertatem tam Naturali quam Legalem invalide in ratione Matrimonii, non habeat saltem vim Sponsalium de futuro? R. Affirmative. c. fin. h. t. & c. un. eod. in 6. §. idem quoque. quia Jus præsumit, & interpretatur voluntatem impuberum, quòd velint saltem contrahere Sponsalia, ad quæ sunt habiles, juxta illud: si actus non valet, ut ago, valeat meliori, quo potest, modo. Excipe, nisi expressè Sponsalia excluderent; & determinatè non nisi Matrimonium contrahere intenderent; quia actus non valent ultra intentionem agentium: & tunc subintrat aliud axioma ex c. 23. de offic. deleg. de sumptum: quod voluit, non potuit; & quod potuit, non voluit.

Dico 4. Sponsalia contrahentes ante septennium non peccant; peccant tamen contrahentes Matrimonium ante pubertatem completam, vel Legalem, vel Naturalem. Ratio; quia Jus Sponsalia ante ætatem præscriptam inita irritans non continet prohibitionem expressam, nec tacitam; cum ea non probetur satis: e contra Jus irritans Matrimonium ante ætatem præscriptam continet prohibitionem tum expressam in c. 2. h. t. ibi: districte inibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem Legibus vel Canonibus determinatam non pervenerit, conjungantur; tum tacitam, quia tales Matrimonium contrahere attentantes frustrant Sacramentum Matrimonii ponendo nulliter materiam illius & formam. Oppones 1. Verba d. c. ne conjungantur, denotant vel conjunctionem animorum, etiam per Sponsalia de futuro, & sic etiam Sponsalia ante septennium ineuntur illicitè, vel conjunctionem carnalem, consequenter non prohibetur ipse contractus Matrimonialis. 2. Actus non operantur ultra intentionem operantium: sed qui ante annos pubertatis contrahunt Matrimonium, implicitè, virtualiter, & ex interpretatione Juris solum intendunt contrahere Sponsalia: ergo tantum contrahunt Sponsalia, & non Matrimonium: ergo non frustrant Sacramentum Matrimonii: ergo non agunt illicitè. R. ad 1. Per Sponsalia de futuro potius promittitur quàm fit, stricta conjunctio animorum; conjunctio autem carnalis per copulam ne quidem in casu necessitatis publicæ indulgeri impuberibus potest; ibidem autem sermo est de tali conjunctione, quæ ob publicam pacis necessitatem tolerari potest: ergo textus de neutra ex dictis conjunctionibus intelligendus est. Ad 2. Tales impuberes, quantum est ex se, verè intendunt contrahere Matrimonium, quod tamen

H

non

non possunt, & solum ex presumptione ac interpretatione Juris censentur velle Sponsalia, casu quo ipsorum actus non valet, uti agunt, & intendunt ipsi per se.

TITULUS III.

De Clandestina Desponsatione.

SUMMARIVM.

1. Desponsatio Clandestina duplex consideratur.
- 2, 3. Denuntiationes Matrimonio praeiungenda, & Benedictio Nuptialis quid.
4. Ubi, quomodo, & quando denuntiationes sint faciendae.
5. Earum omisso non quidem invalidum, sed per se reddit illicitum Matrimonium.
- 6, 7. Quis & qua de causa in iis dispensare valeat.
8. Quas penas incurrant, qui illas omittunt.
9. Benedictio Nuptiarum a quo & quando adhibenda.
10. Matrimonium simpliciter Clandestinum dicitur, quod absque praesentia parochi & testium contrahitur.
11. Sine his contrahere etiam de Jure Antiquo erat prohibitum.
- 12, 13. De Jure novo Tridentini autem, ubi hoc est promulgatum, nec usu contrario abrogatum, Catholici etiam invalide contrahunt absque illorum praesentia.
14. Etiam in casu, quo studiosè se conferunt ad locum, ubi Tridentinum non est promulgatum vel receptum, ut ibi contrahant.
- 15, 16, 17. Haeretici tamen probabiliter valide contrahunt clandestinè, vel coram Praecone suo, etiam in loco, ubi Tridentinum aliquando fuit promulgatum.
- 18, 19. Qualis Parochi assistentia requiratur & sufficiat.
- 20, 21. Praesertim respectu Vagorum, & Militum.
- 22, 23. Quis alius assistat valide loco parochi, & cum qua hujus licentia.
- 24, 25. Quot, quales, & quomodo praeter parochum praesentes esse debeant testes alii.
26. Contrahentes Matrimonium sine praesentia parochi & testium quomodo puniantur.
27. Et an Sponsalia de futuro saltem perficiant.
- 28, 29. Qui Matrimonium contraxerunt coram paracho & testibus, ac invalidum, non tenentur istud restaurare coram iisdem, si impedimentum fuit & manet occultum.

Sciendum 1. per Desponsationem hic non intelligi (uti alias ordinariè) Sponsalia de futuro, sed de praesenti, seu ipsum Matrimoniale contractum: per Clandestinam verò intelligi illam, quae fit clam, non in facie Ecclesiae, aut sine praeviis denuntiationibus; adeoque Clandestinum erit Matrimonium, quod sine solennitatibus à Jure vel ad valorem vel ad licentiam requisitis contrahitur; nam alia solennitas est substantialis, intrinseca, & ad formam ac valorem Matrimonii requisita, nimirum praesentia proprii parochi, & duorum vel trium testium, quae si ad-

fit, dicitur Matrimonium contrahi in facie Ecclesiae, si absit, vocatur Clandestinum simpliciter. Et haec clandestinitas ordinariè intelligitur per impedimentum clandestinitatis. Alia autem est accidentalis, extrinseca, & non ad formam vel valorem, sed ad licentiam ordinariè, atque ad detegendum impedimentum praescripta, videlicet trina denuntiatio praevia; quae si omittatur, Matrimonium appellatur clandestinum secundum quid. Ad solennitatem accidentalem etiam refertur benedictio Nuptiarum & copulatio Sponsorum a Sacerdote facta, Nos prius agemus de solennitate accidentali, nimirum trina denuntiatione, benedictione & copulatione Sacerdotis, sive de Matrimonio secundum quid clandestino.

Sc. 2. Denuntiationes (alio nomine Bana) Matrimonio praeiungendas nihil esse aliud, quam proclamationes seu monitiones publicas de Matrimonio duorum contrahendo, in Ecclesia coram populo frequenti faciendas eum in finem, ut, si quis impedimentum aliquod seu dirimens seu impediens inter contrahere volentes novit, in tempore illud manifestet paracho, ut is rem ulterius examinet, & copulationem differat, usque dum constet, impedimentum dari nullum, vel, si detur, desuper impetretur dispensatio. In re communis ex c. fin. h. 1. & Trid. s. 24. c. 1. de Ref. Matrim. ubi Sancta Synodus praecipit, ut imposterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium paracho tribus continuis diebus festis in Ecclesia inter Missam solennia publice denuntietur, inter quas Matrimonium sit contrahendum. Ex quibus fit, fideles graviter obligari ad denuntiandum impedimentum, siquod noverint, si absque gravi suo incommodo possint, vel saltem ad secretò monendo contrahere volentes, si scandalum vel damnum ex manifestatione timeatur, & secreta monitio credatur sufficere.

Sc. 3. Per Benedictiōnem Nuptialem intelligi ceremonias & preces sacras, in solennitate nuptiarum a Sacerdote adhiberi solitas. can. 1. caus. 30. q. 5. ut nimirum illarum intuitu DEUS novis Sponsis necessariam impertiatur gratiam ad onera Matrimonii facilius sustinenda, & sobolem Christianè educandam. De hac Trid. lo. cit. sic loquitur: Eadem Sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem Sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent; statimque benedictionem a proprio paracho fieri; neque a quopiam, nisi ab ipso Paracho, vel ab Ordinario licentiam ad praedictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse &c. Quod si quis Parochus, vel alius Sacerdos &c. alterius Parochia sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso Jure tamdiu suspensum maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.

Dico 1. Denuntiationes regulariter fieri debent ante contractum Matrimoniale,

ter, tribus diebus festiuis continuis, in Ecclesia inter Missarum solennia, à proprio Parocho utriusque contrahentis. 2. Scilicet à Parocho domicilii vel quasi-domicilii, quod contrahentes actu habent, ut vult Pontius l. 5. de Matrim. c. 30. n. 5. Bosco, & alii, idque textui Tridentini conformius est, quia proprius contrahentium Parochus esse censetur, in cuius parochia habitant actu contrahentes: vel quod paulò antè habuerunt, diutius ibi versati, ut volunt Sanch. l. 3. d. 6. n. 6. 7. Gutierrez, & communior; quia sic menti Tridentini magis satisficit, cum in tali loco, aut domicilio parentum, ubi diu commorati sunt, maior haberi possit notitia impedimentorum. Utraque pars Assertionis sumitur ex Trid. lo. cit. & d. c. fin. Optime attenditur consuetudo. Dixi 1. ante contrahendum Matrimoniale. Si fortè ex permisso Episcopi fuissent pratermissa, & ex iusta causa dilata (& non per dispensationem omnino remissa) suppleri deberent post nuptias, & ante illas publicè factas si conjuges consumment Matrimonium, peccant mortaliter, ut cum Sanch. l. 3. d. n. 3. 5. docent communiter, & quidem toties, quoties ante factas denuntiationes exercent copulam, ut cum Sanch. & veriori docet Pirhing l. n. 30. contra Gutierrez, Palao, & Barb. partim quia urget præceptum Ecclesiæ in re gravi, partim quia se semper exponunt periculo fornicationis formalis propter nondum adhibitam diligentiam in detegendo impedimento à Jure præscriptam. Nec obstat, quòd videantur sibi habere certitudinem de carentia impedimenti. 2. Ter; nisi dispenseetur, vel fortè timeatur, ne, si ternæ fierent denuntiationes, Matrimonium malitiosè impediatur; tunc enim putant, post unicam posse contrahi Matrimonium, interjectò tamen ab illa aliquot dierum intervallo. 3. Tribus diebus festiuis continuis: non tamen excluduntur dies dominicæ, ut declarat praxis: nec festa debent esse immediate continua, ut dies feriales non intermedient, modò non intermedient festa; imò si festa immediate essent continua, uti in triduo Paschatis, rectè interpolantur; cum intentioni Tridentini videatur conformius, si inter unam & alteram denuntiationem decurrant dies aliquot, ut sufficiens relinquatur spatium inquirendi & detegendi impedimenta. Absolutis autem denuntiationibus ternis non nimis diu differendum Matrimonium, tum propter periculum incontinentiæ in sponsis, tum ne ob supervenientis fortè impedimenti periculum denuntiationes de novo faciendæ sint. 4. In Ecclesia inter Missarum solennia. Notant tamen DD. per accidens & in casu extraordinario, illas fieri posse in loco honesto extra Ecclesiam & Missarum solennia (uti etiam die non festo) si frequens populus in aliqua celeberrime concurrat extra Ecclesiam (vel die feriato) v. g. si populus numerosus confluat ad concionem extra Ecclesiam habendam, Lib. IV. R. P. v. i. Pichler.

etiam die non festivo; sic enim præsumunt intentioni Ecclesiæ satisfieri, quæ videtur diem festum, & Missarum solennia, ideo designasse, quia tunc solet frequens adesse populus, ut certius innotescat de impedimento. 5. à Parocho, scilicet vel per se vel per alium; non enim ipsi prohibitum est substituere alium, præsertim Sacerdotem; nec obesset, si laicum, v. g. ædituum ad id constitueret: quod ultimum tamen, nisi ita habeat consuetudo, fortè non satis esset conveniens. Quamvis autem Tridentinum requirat proprium Parochum juxta explicationem supra datam; non tamen dicit, in propria parochia esse faciendas. Ex quo Bellarminus & alii haud malè inferunt, etiam alibi fieri posse, ubi videtur melius haberi posse notitia impedimentorum. 6. Utriusque contrahentis, adeoque si contrahentes pertinent ad diversas parochias, fieri debent in utraque, ubi habent, vel proximè habuerunt, diutius ibi versati, domicilium vel quasi-domicilium; quia uterque Parochus talium contrahentium est proprius: nisi nimirum alium habeat praxis locorum, vel nisi ob distantiam notabilem, vel aliam causam, commodè in utraque parochia fieri nequeant: sic si Studiosus in loco studii contrahat Matrimonium, non est necesse, ut denuntietur in patria: vel nisi tam modica sit distantia inter parochias, ut, quod in una fit, facile innotescat in altera.

Dico 2. Denuntiationes non sunt necessariae ad valorem Matrimonii. 2. Licet absque peccato gravi non omittantur, seclusa dispensatione vel iusta causa excusante, etiam si constaret nullum subesse impedimentum. Pars 1. quam tenet communis contra Gl. Hostiens. Felin. quos citat & sequitur Menoch. volum. 1. Consil. 69. seqq. ratio est, quia nullum exstat Jus irritans: & quidem de Jure Antiquo certè non obstabat valori omisso denuntiationum, ut patet ex c. fin. cit. Tridentinum verò, quamvis præceperit illas fieri, non tamen clausulam irritantem adiecit, imò expresse dixit, se velle insistere vestigiis Concilii Lateranensis, ex quo desumptum est d. c. Confirmatur ex recepta Ecclesiæ praxi. Pars 2. constat tum ex præcepto Tridentini sub gravibus poenis præcipiente denuntiationes prævias, tum quia ipsa materia in se est gravis, & gravissima incommoda ex earum omissione sequi possunt, scilicet invalida Matrimonia, actus fornicarii, illegitimæ proles &c. Addidi autem 1. absque peccato gravi: utrùm verò grave sit, si unica ex tribus denuntiatio omittatur, disputant: Illius cum Perez, Coninck, Pontio affirmat, Sanch. Barbosa, Bonac. Tambur. negant; quia unam duntaxat omittere est solum violare partem gravis præcepti. Dein olim tantum una fuit denuntiatio in usu, & secluso præcepto speciali de trina posset sufficere simpliciter. 2. Seclusa dispensatione, & iusta causa, de quibus postea. 3. Etiam si constaret, nullum subesse impedimentum.

pedimentum; nam Lex generaliter aliquid præcipiens, & fundata in periculo universali fraudum, vel incommodorum &c. non cessat, quamvis in casu particulari cesset ratio, vel periculum, propter quod Lex est lata: alius illi, qui careret periculo perversionis, permissum foret legere libros hæreticos absque licentia: valide contraheret Matrimonium sine præsentia Parochi, qui procul foret à fraude, &c.

Oppones 1. *Quæ contra Jus sunt, debent utique pro infectis haberi. c. 64. de R. f. in 6.* atqui Matrimonium sine bannis seu denuntiationibus fit contra Jus: ergo 2. Trident. utitur ablativò absolute positi dicens: *quibus denuntiationibus factis*: sed ablativus absolute positus importat conditionem *sine qua non*, & dat formam actui. 3. Trident. non aliter concedit parochi potestatem assistendi Matrimonio, nisi *premissis denuntiationibus*. &c. ad 1. Quæ contra Jus, irritationem actus expressè vel tacite inducens, sunt, pro infectis haberi debent. *C. Ma.* quæ contra Jus præcisè præcipiens vel prohibens. *N. Ma.* Ad 2. *dist. Min.* Ablativus absolute positus importat conditionem *sine qua non* propriè vel impropriè dictam, & dat formam vel substantialem vel accidentalem, prout nempe colligitur ex verbis legis. *Trans. Min.* importat semper conditionem propriè dictam, & dat formam semper substantialem, ubi id non exprimit vel innuit lex. *N. Min.* In nostro casu nec exprimit, nec innuit conditionem propriè dictam, vel formam substantialem. Ad 3. Trident. concedit quidem Parochi potestatem limitatam assistendi, & non aliter nisi præmissis denuntiationibus: at hæc limitatio solum facit, ut aliter non assistat licitè, non verò ut nec validè assistat. Sicut autem Parochus peccat assistendo, ita & Sponsi, ac alii complices, contrahendo, vel juvando ad contrahendum, sine prævis denuntiationibus.

6 Dico 3. Dispensare in denuntiationibus potest (& ordinariè debet) si iusta causa exigat, Episcopus, imò & Vicarius Generalis. Sumitur ex *Trid. l. cit.* quod sic habet: *nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentia & iudicio S. Synodus relinquit.* Sed nomine *Ordinarii* venit etiam Vicarius Generalis, ut tradunt communiter DD. cum *Sanch. l. 3. d. 7. n. 10.* & sumitur ex *Trid. f. 24. c. 6. de Ref.* ubi licentiam dans Episcopis expressè excipit Vicarios: ergo, ubi eos non excipit, illos comprehendit. Confirmatur ex recepta totius Orbis praxi, de qua testatur *Gutierrez*. Quia verò nomine *Ordinarii* in Jure non venit Parochus, huic negant plerique potestatem dispensandi, etiam in casu necessitatis: eandem verò tribuunt Prælati in certo territorio potestatem quasi Episcopalem exercentibus. Porro Episcopis concessum est dispensare cum utroque contrahente, licet unus aliàs ratione domicilii vel quasi-domicilii non sit subditus. *Sanch.*

l. 3. d. 7. n. 8. quia alter fit subditus ratione connexionis causarum. Dixi, *ordinariè debet*: quando autem non solum possit, sed etiam teneatur dispensare, patebit ex Assertionem seq.

Oppones 1. Episcopus potest Vicario suo denegare potestatem dispensandi in denuntiationibus, ut docet *Sanch.* & plerique alii: ergo non habet hanc potestatem ratione officii & Vicariatus, aut à Lege, nec illa est ordinaria: nam si illam haberet vicarius officii à Lege, denegari ab Episcopo ipso non posset, sicut potestas validè assistendi Matrimonio denegari Parochi nequit ab eodem, eò quòd illam habeat à Lege ratione officii Parochialis. 2. In generali commissione Vicariatus non comprehenditur potestas dispensandi, uti probat *Sanch. l. 2. d. 40. n. 11.* ergo. 3. Causæ Matrimoniales sunt arduæ & æquiparantur Criminalibus *c. 9. de ref. in integ.* atque ideo reservantur solis Episcopis. *Trid. f. 24. c. 20. de ref.* ergo. 4. In gravi necessitate, v. g. si concubinarium in articulo mortis vellet cum concubina contrahere Matrimonium ad legitimandas proles: vel si Sponsus delicta Sponsæ mediretur abitu: vel periculum foret, ne Matrimonium malitiosè impediretur, si recurreretur ad Episcopum pro dispensatione in denuntiationibus &c. ratio exigit, ut Parochus dispense: ergo etiam Parochus, saltem quando ad Episcopum recurri absque periculo nequit, dispensare potest. &c. ad 1. *C. Ant. N. Conf.* Licet Vicarius hanc potestatem dispensandi habeat ratione officii à Lege, quoad exercitium tamen ea dependet ab Episcopo, hoc ipso, quòd sit hujus Vicarius, & illam habeat quasi conditionate, nisi Episcopus sibi specialiter reservet. Contra Parochus in ordine ad Assistentiam Matrimoniale non est Vicarius Episcopi, sed potestatem assistendi habet à Lege independentè ab illo, adeoque validè assistit, Episcopo etiam prohibente. Ad 2. *dist. Ant.* non comprehenditur potestas dispensandi in omnibus, in quibus potest Episcopus *c. Ant.* in iis, quorum dispensatio à Jure committitur Episcopo sub voce *Ordinarii*. *N. Ant. & Conf.* Ad 3. Imprimis dispensatio in denuntiationibus non videtur esse res valde ardua. Deinde communius docent, causas Matrimoniales non esse ita reservatas Episcopo à *Trid.* ut excludatur Vicarius Generalis, uti desumunt ex *Trid. l. cit. & c. fin. de Cognat. Spirit.* ubi acta est causa Matrimonialis coram Vicario Generali sine mentione mandati specialis. Ad 4. In dictis casibus Parochus non dispensat, licet aliqui cum *Gobat rr. 10. n. 496.* & *Tambur.* vocent dispensationem, sed per quandam episcopiam interpretatur legem, & declarat, eam in his casibus non obligare, *Gonzal. in c. fin. l. 1. n. 7. Pirhing n. 29.*

Dico 4. Ut Episcopus, vel Vicarius Generalis, licitè imò & validè dispense, requiritur iusta causa, saltem ubi certi aliunde non sunt,

sunt, nullum subesse impedimentum, vel nisi dispensent cum Magnatibus, quorum Matrimonia cum aliunde innotescant facile, etiam facile in notitiam impedimentorum deveniunt. Unde & prius de iustitia causæ accuratè cognoscere debent. Sumitur ex Trid. *lo. cit.* quod dispensationem relinquit prudentia Episcopi: sed procedens absque iusta causa non agit prudenter. Ratio petitur ex principiis generalibus dispensationum; nam dispensatio sine causa non tam est dispensatio, quam dissipatio, & temeraria legum violatio. Necesse tamen non est, ut pramittatur iudicialis cognitio causæ vel impedimenti inquisitio, servato Juris ordine, ut patet tum ex usu, tum ex *c. fin. de Foto, c. fin. de Heret. in 6.* cum hæc dispensatio sit actus jurisdictionis voluntariæ. Causa autem dispensandi in denuntiationibus, vel eas, si visum fuerit, differendi post Matrimonium contractum, vel permittendi, ut tantum unica fiat, rationabiles censentur esse sequentes. 1. Erubescencia aut pudor, qui ex denuntiationibus facile secuturus creditur, ut si valde senex cum juvenula, valde nobilis cum plebeja, aut alius cum valde dispari vellet contrahere Matrimonium. 2. Moralis certitudo, nullum adesse impedimentum, vel aliunde detegendum, si subesset, ut si Magnates contrahunt. 3. Moralis inutilitas denuntiationum, ut contrahunt vagi, vel penitus ignoti. 4. Metus probabilis, ne Matrimonium, quod iniire præstat, malitiose impediatur à consanguineis vel aliis. 5. Conjectura probabilis, ne alterutra pars, si Matrimonium paululum differatur, iniuste resiliat aliud Matrimonium contrahendo, vel militiam sequendo &c. vel ne defloratorem, qui nunc vult ducere corruptam ad refarciendum damnum, rursus peccet. 6. Angustia temporis, ut si instet Adventus vel Quadragesima, Matrimonium verò absque notabili incommodo, aut periculo incontinentiæ differri diutius non possit. 7. Evitatio infamiæ, ut si Matrimonium jam semel fuit in facie Ecclesiæ contractum, sed nulliter: vel si communiter habiti pro conjugibus jam diutius cohabitassent. 8. Periculum, ne aliqui puniantur tanquam concubinarij, si differatur Matrimonium, quod iniire volunt ad evitandam poenam. 9. Articulus mortis, in quo constitutus concubinaris vult ducere concubinam. 10. Moralis impossibilitas, ut si ob grassantem pestem populus non confluat. 11. Denique generaliter quæcunque notabilis incommoditas corporalis aut spiritualis, seu malum ex dilatione Matrimonii secuturum, vel quæcunque notabilis commoditas, seu bonum temporale aut spirituale ex acceleratione Matrimonii proventurum. Maxime id procedit, si vertatur malum vel bonum publicum Communitatis.

Hic animadvertit 1. Ordinarium teneri ad dispensationem toties, quoties vel privatis contrahentibus, vel communitati, per eam

avertitur notabile malum, vel procuratur bonum, v. g. honoris, famæ, corporis, fortunarum &c. uti contingit in omnibus causis, exceptis tribus primis; quia id jubet tum Charitas, tum Iustitia Legalis, tum recta ratio. Quando autem tale commodum vel præjudicium non vertitur, dispensatio est mera gratia & misericordia: alias autem est iustitia & debitum; quamvis adhuc retineat aliquo modo naturam favoris & gratiæ, cum non sit debita ex iustitia rigorosa. Animadvertit 2. Si una ex allatis causis adsit, & propter periculum in mora nequeat recurri ad Ordinarium, posse Parochum regulariter assistere Matrimonio non petita dispensatione ex episcopica: si verò periculum in mora non sit, debere recurri, & peti dispensationem; quam si Ordinarius manifeste neget injustè, eò quod certò adsit causa, propter quam tenetur dispensare, non tamen dispensat, Parochus licitè assistit, & Sponsi licitè contrahunt Matrimonium, saltem in foro interno. Palao de Sponsal. d. 2. pu. 13. §. 5. n. 4. cum Navar. quia videtur adesse moralis necessitas contrahendi & assistendi, qua urgente non obligat lex humana. l. un. ff. de Offic. Consul. quod enim ex lege licitum non est, necessitas facit licitum, c. 4. de R. J.

Dico 5. Pœnæ omittentium absque dispensatione denuntiationes præter reatum culpæ & pœnæ æternæ sunt sequentes. 1. Parochus, vel alius Sacerdos ex illius commissione, scienter Matrimonio taliter clandestino assistens subiacet suspensioni triennali ab officio, sed sententiæ ferendæ. *c. fin. b. 2.* quidquid contra communem dicat P. Engel eod. n. 2. quæ reservata est Summo Pontifici, ut cum aliis docet P. Kugler de Matrim. n. 246. cum sit statuta à Jure Communi, & quidem ad determinatum tempus, Episcopus autem illam ferre debeat tantum ministerialiter. 2. Contrahentes ipsi, si omisis culpabiliter bannis celebrent fortè Matrimonium nullum propter quodcunque impedimentum dirimens, non facile impetrant dispensationem in tali impedimento. Trid. f. 24. c. 5. de Ref. Matrim. & hinc omisso hæc in petitione dispensationis necessariò exprimenda est. 3. Proles, si fortè ob impedimentum, etiam ignoratum à contrahentibus, Matrimonium sit irritum, sunt illegitimæ, non obstante dicta ignorantia, vel quod Matrimonium coram Parocho, testibus, vel etiam numero populo sit contractum. *c. fin. cit. §. si quis.* cum Trid. *lo. cit.* tales comparet contrahentibus scienter cum impedimento. Et hæc illegitimitas probabilius procedit etiam casu, quo non propter impedimentum consanguinitatis vel affinitatis, quod specificatur in *d. c. fin.* sed etiam propter aliud non subsistit; cum eadem in aliis quoque impedimentis reperiatur ratio Juris, scilicet affectatio ignorantie, & præsumptio scientiæ propter omissum remedium à Jure præscriptum, præsertim cum

c. cit. satis clarè alia quoque impedimenta exprimat, dicendo, *investigent, utrum aliquod impedimentum obstat.* Nec obstat favor prolium; quia esset præjudiciosus aliis hæredibus; & favor Reipublicæ ab illicitis Nuptiis purgandæ præferendus videtur; ex quo capite defendit Sanch. hanc legem de illegitimitate prolium non odiosam, sed favorem, adeoque extendendam esse. Aliqui tamen proles habent pro legitimis, quando impedimentum est tale, ut etiam adhibitis denuntiationibus deprehendi non potuisset; & plerique illas, quæ post approbatum ab Ecclesia tale Matrimonium clandestinum natæ sunt, *c. 9. qui filii.* 4. Tam Parochus, si contrahatur coram Parocho & testibus, vel etiam numero populo, licet culpabiliter fuerint omisæ denuntiationes, non est clandestinum, cum in facie Ecclesiæ contrahatur, & publicum sit: ergo contrahentes erunt immunes à pœnis, & a fortiori proles innocentes ab illegitimitate. Ita Boslius cum sit multis Juris utriusque peritis. *Re. diff. Ant.* non est clandestinum illa clandestinitate, quæ facit Matrimonium irritum, & est publicum aliqua publicitate. *C. Ant.* Non est clandestinum, seu est publicum omni & debita publicitate legali *c. fin. cit.* Matrimonium reddente licitum, aut à pœnis excusante. *N. Ant. & Conf.*

9 Dico 6. Benedictio Nuptiarum solennis inter Missarum solennia sub præcepto est impertienda, & quidem à Parocho proprio, vel ex hujus commissione ab alio sacerdote, non tamen secundis Nuptiis de Jure. Sumitur ex *can. 1. 2. 3. 4. 5. can. 30. q. 5. c. 1. & 3. de Secund. Nupt.* Trid. *f. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* Consonat praxis & communis DD. Dixi autem 1. Benedictio Nuptiarum solennis, quæ nimirum consequitur contractum Matrimoniale, cui sacerdos adjungit verba, *ego vos conjungo in nomine Patris &c.* qui etiam extra Ecclesiam celebrari potest. 2. Inter Missarum solennia, vel (ubi ita fert usus) saltem ante altare, vel in templo; imò & in domo privata. 3. Sub præcepto, non tamen graviter obligante, si absit scandalum vel contemptus, ut habet communior. Nec obstat, quòd Trid. utatur verbò, hortatur S. Synodus, adeoque videatur nullum exstare præceptum; nam præceptum indicant *can. cit.* quod præceptum ut observetur, hortari Tridentinum videtur. Accedit communis sensus fidelium. Vel dic, Trid. hortari contrahentes, ut recipiant, non verò Sacerdotes, ut impertiant: adeoque respectu horum reliquit præceptum antiqui Juris. 4. à proprio Parocho &c. si alius absque delegatione vel licentia proprii Parochi vel Ordinarii hanc benedictionem perageret, ipso facto pœnam suspensionis incurreret tamdiu duraturam, usquedum ab Ordinario il-

lius Parochi, cujus subditis benedictionem impertitus est, absolvatur. Trid. *lo. cit. s. Non tamen secunda nuptiis de Jure. c. 1. & 3. cit.* Si nempe unus, vel uterque contrahentium, jam semel prius contraxit nuptias, & benedictionem recepit; quamvis alii indulgeant benedictionem iteratam, si vir contrahens jam aliquando recepit, non verò, si femina contrahens jam aliquando fuit benedicta. Sed melius propter *c. 3. cit.* neganda est benedictio secundis Nuptiis, si ve femina eam jam aliquando suscepit, secundò nubens. Ratio, quia, ut major sit benedictionum solennium reverentia, ea Ecclesia non vult repeti respectu ejusdem rei; cum semel acquisita non amittatur amplius, & ab uno conjuge in alterum diffundatur. Interim tamen vi consuetudinis, vel etiam particularium Statutorum, etiam secundæ nuptiæ alicubi benedicuntur, saltem si unus conjugum nunquam recepit benedictionem: quæ proin attendenda sunt, maxime Rituale Diocesana, Pœna Parochi, vel Sacerdotis, qui benedicit secundas nuptias contra prohibitionem Juris, nec excusatus à consuetudine, est suspensio ferendæ sententiæ. *c. 1. cit.* Sed quia videtur hæc pœna delicti qualitatem excedere, multi cum Sanch. *d. 82. l. 7. n. 30.* solum intelligi volunt de benedicente secundas nuptias, quæ aliquis contrahit stante adhuc priori Matrimonio, vel stante dubio de morte prioris conjugis, conformiter ad Trid. *l. cit.* Pœna igitur erit arbitraria.

His ita complanatis transeundum modò est ad clandestinitatem simpliciter talem Matrimonii, quod celebratur absque præsentia Parochi & testium, quæ ad formam substantialem illius pertinet. Agendum proin

De Impedimento Clandestinitatis.

Sciendum 1. Matrimonium simpliciter clandestinum dici illud, quod clam, seu extra conspectum Ecclesiæ, h. e. sine præsentia Parochi, & duorum vel trium testium, contrahitur; consequenter impedimentum clandestinitatis dirimens esse, quando Matrimonium absque dicta præsentia Parochi & testium celebratur. Quæ de re sic statuit Tridentinum *f. 24. c. 1. de Ref. Matrim.* Qui aliter, quàm præsentia parochi, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt; eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsentis decreto irritos facit & annullat. Insuper Parochum, vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine Parocho, vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit. Quod si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sine Regularis siue Sacularis sit, etiam si id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere credat;

rendat, alterius parochia sponfos, sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit; ipso Jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolatur. --- Ne verò hac tam salubria præcepta quemquam lateant, Ordinarius omnibus præcipit, ut, cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum Dioecesium parochialibus Ecclesiis. --- Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post 30. dies habere incipiat, à die prime publicationis, in eadem Parochia factæ, numerantis. Quibus verbis comprehenditur totius hac super re doctrinæ substantia, quam deinceps amplius explicatum imus, maxime 1. quoniam obligentur hoc decreto Conciliari, ut eo non observato invalide contrahant Matrimonium: ubi specialiter de hæreticis, 2. Quis Parochus, vel alius ex ejus commissione, assistat eidem valide: ubi etiam de loco, in quo assistendum, & de licentia alteri data. 3. Quot, quales, & quomodo præsentem esse debeant testes. 4. Quam penam incurrant contravenientes dicto decreto. 5. An Matrimonium sine Parocho & testibus contractum habeat vim Sponsalium saltem. 6. An invalide prius contractum renovari seu instaurari debeat coram Parocho & testibus.

11 Sc. 2. Matrimonia dictò modò clandestina semper quidem (iusta causa absente) illicita & prohibita fuisse, non quidem Jure Naturali, ut habet verior sententia, sed Jure Ecclesiastico, ut patet ex Trid. c. cit. pr. ex can. 1. seqq. caus. 30. q. 5. valida tamen semper fuisse ante præfatam Synodum. c. 2. h. t. jam verò ab eadem esse irritata propter generale periculum, ne quis priorem conjugem clandestinè & valide ductam rursus postea repudiet, & aliam in facie Ecclesiæ ducat, atque sic in perpetuis adulteriis vivat. Adeoque non tam in penam, quam ob bonum animarum & publicum lata est hæc lex Matrimonia clandestina irritans.

12 Dico 1. Omnes Catholici, etiam peregrini & vagi, contrahentes Matrimonium in loco & Parochia, ubi præfatum Tridentini decretum aliquando promulgatum, nec usu contrario abrogatum est, absolute tenentur illud observare, ita ut, si sine parochi & testium præsentia attentent contrahere, Matrimonium sit nullum, licet mille alii essent præsentem, vel licet ignorarent hoc decretum; nec illos excuset ulla necessitas privata. DD. communiter, id desumentes ex Trid. lo. cit. quòd præsentia Parochi per illius verba, qui aliter &c. requiratur non tantum forma extrinseca vel solennitas accidentalis, aut ad probationem, sed tanquam forma substantialis & solennitas intrinseca, quæ per aliquid aliud suppleri nequit, arg. §. 2. Inst. de Aut. Tutor. & ipsi contrahentes ad aliter contrahendum absolute inhabiles sint redditii. Dixi 1. Omnes Catholici; quid

de hæreticis sentiendum, pandet assertio sequens. Infideles, non-baptizati, sicut alii Ecclesiæ legibus, ita nec ista adstringuntur.

2. Etiam peregrini, & vagi; quamvis enim isti probabiliter non obligentur legibus locorum, ubi morantur vel transeunt, subsunt tamen legibus contractuum, ratione quorum fortuantur forum, c. fin. de for. comp. l. 6. ff. de Evict. & nominatim de Matrimonio habetur in c. 1. de Sponsal. quòd sit regulandum secundum leges loci, ubi contrahitur. Sic pariter, qui transit vel moratur in loco, ubi Tridentinum vel publicatum vel receptum non est, vicissim valide contrahit sine præsentia Parochi & testium, per c. 1. cit. modò non egrediatur præcisè ex hoc fine in talem locum, uti explicabimus postea. 3. In loco vel Parochia, ubi promulgatum aliquando fuit &c. uti in Hispania, Lusitania, Italia, Germania Catholica &c. de Gallia, licet saltem in quibusdam illius locis diu non fuerit promulgatum, testantur apud P. Wex de Sponsal. tr. 2. §. 4. n. 25. Caballut. Mendo, Bruno Neusser, posterioribus temporibus, & ut aliqui volunt, anno 1602. promulgationem ibi jussu Regis factam fuisse. In Hungaria nuper sub Eminentissimo Cardinali de Colonitsch introductam esse constitutionem Tridentini, testis est P. Kugler de Matrim. n. 289. Econtra promulgatum non est in Anglia, Scotia, Hibernia, Suecia, Dania, Saxonia, Borussia, Pomerania, & in aliis provinciis, quæ à fide Catholica defecerunt ante annum 1563. quo Tridentinum Concilium absolutum est, vel ante annum 1564. quo confirmatum, vel promulgatum. Item apud Turcas, & alios infideles. In Hollandia, Zeelandia, Frisia, & in aliis Confœderatis Belgii provinciis anno 1570. ante eorum defectionem promulgatum fuisse refert memoratus P. Wex loco cit. Nec sufficit, si solum in aliqua Dioecesi contigit promulgatio, sed debet promulgatum fuisse in qualibet, & in illa ipsa parochia, in qua contrahitur Matrimonium, uti habet clarus textus supra recitatus. In dubio, an promulgatum, vel receptum sit, non obligat teste Gobat in Appendic. 1. litt. E. n. 501. Si tamen alicubi receptum sit, rectè præsumitur quoque promulgatum fuisse, licet de hoc non constet. 4. Nec usu contrario abrogatum, uti docet Tambur. tr. 8. l. 6. c. 2. §. 2. n. 6. Gob. tr. 9. n. 456. Illfing de Matrim. n. 111. Barbos. de potest. Episc. alleg. 32. n. 152. seq. cum ipsa Ecclesia judicet, non expedire, ut obliget Lex Tridentini sine acceptatione. Zœnius h. t. n. 21. licet in dubio censeatur esse recepta, ubi est promulgata, Pignat. 10. §. consuls. 79. n. 42. Dein aliæ Leges Humanæ usu non receptæ, vel contraria consuetudine abrogatæ, non obligant: cur ergo Lex Tridentini? 5. Licet ignorarent hoc decretum. Ratio est partim, quia præsentiam Parochi & testium Lex Tridentini requirit tanquam formam substantialem ad valorem Matrimonii, uti plerique omnes desumunt ex eo, quòd dicat, aliter Matrimonium

rimonium non valere: nihil autem subsistit sine sua forma essentiali: partim quia irritatio Matrimonii ibi statuta est non principaliter in poenam & propter culpam, sed tanquam inhabilitas propter bonum commune ad avertenda damna & fraudes: sed ignorantia invincibilis solum excusat à culpa Theologica & poena principaliter à lege intenta, ac in foro interno, non autem ab inhabilitate ad actum ritè ponendum; & hinc impedimenta cognationis, affinitatis &c. item irregularitates ob defectum incurruntur etiam ab ignorantibus, ut habet communis cum Pirhing. de *Constit.* n. 50. 6. Nec illos excusat ulla necessitas privata, propter eandem rationem; quia actus sine sua forma essentiali nullus est, sicut homo sine anima. Unde non valet Matrimonium absque assistentia Parochi, licet iste absit, vel mortuus sit, vel licet moriturus quispiam ducere velit concubinam, ut legitimentur proles. Excipe casum, quo Tridentinum communiter observari non potest, quia v. g. locus caret diu, puta per annum &c. propriò Parochò, vel nescitur, ubi lateat, v. g. propter persecutiones hæreticorum, vel ad eum, vel ad Episcopum tutus non patet accessus; tunc enim sufficient duo testes absque Parocho. Taberna *tr.* 7. c. 4. q. 3. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 7. Coninck d. 27. n. 11. Zæf. h. t. n. 25. Pirhing n. 12. Tambur. Krimer &c. Atque sic dicitur declarasse Clemens VIII. & Gregor. XIII. Item Congreg. Cardd. ann. 1603. scribens ad Archiepiscopum Philippensem, & declarans, tunc tantum esse invalida Matrimonia, quando facile haberi potest Parochus, uti testatur P. Kugler n. 290. & P. Wex n. 27. Ratio, quia lex non obligat, ubi passim observari nequit. Idem contingeret, si quis v. g. in Hollandia existens Catholicum Parochum habere non posset.

- 13 Oppones 1. Irritatio Matrimonii est poena tum per se, tum quia clandestinum Matrimonium semper ab Ecclesia fuit prohibitum, adeoque sine culpa non contrahitur: sed poena ignorata non incurritur: ergo. Confirmatur: Trident. dicit, qui aliter Matrimonium contrahere attentabant: sed attentatio denotat culpam: ergo clandestinè contrahere est culpa, consequenter irritatio est statuta per modum poenæ. 2. Etiam clausula irritans legibus apposta habet hanc conditionem imbibitam, si lex ad subditorum notitiam pervenerit: ergo non afficit ignorantes. 3. Ubi iusta intervénit causa, ante Tridentinum non erat illicita desponsatio clandestina, ut si absque periculo mortis, vel gravis damni, vel ne Matrimonium malitiosè impediretur, si in facie Ecclesiæ voluissent contrahere sponsi. Tannerus *to.* 4. d. 8. de *Matrim.* q. 3. dub. 6. n. 111. ergo propter similes causas nec erit invalidum post Tridentinum. Et hinc ipsum Trid. permittit ex iusta causa, v. g. ob periculum in mora omissionem denuntiationum: ergo privata necessitas excusat. 4. Trid. dum lo. *ca.* irritat Matrimonia clandestina,

inhæret vestigiis Concilii Lateranensis, & solum irritat illa, quæ olim detestata est Ecclesia: sed Ecclesia nunquam est detestata Matrimonia, quæ clandestinè ex iusta causa ob periculum grave &c. fuerunt inita: ergo nec irritat illa, quæ ex iusta causa clam inveniuntur. R. ad 1. *N. Ma.* vel *diff.* irritatio Matrimonii est poena, si esset statuta in odium delicti principaliter. *C. Ma.* si est inducta propter bonum commune, & propter periculum fraudum, & peccatorum, uti reverè ideo est inducta. *N. Ma.* Quod Matrimonium clandestinum ab Ecclesia semper fuit prohibitum, ubi iusta causa non excusabat adeoque culpa fuerit, & hodie præsumatur culpa, si clandestinè contrahatur, non facit ut principaliter in poenam hujus culpæ inducta sit irritatio. Ad Confirmat. tò *attentatio* ideo est positum, quia Matrimonium clandestinè non verè contrahitur post Trid. saltem tantum attentatur. Dein sit, quòd denotet poenam, scilicet arbitram, quam ibi Tridentinum statuit propter culpam ordinatè concurrentem, vel saltem præsumptam, non tamen denotat, irritationem principaliter propter culpam in poenam esse inductam. Ad 2. *diff. Ant.* Clausula etiam irritans habet illam conditionem imbibitam, si irritatio nec vel principaliter statuitur in odium & poenam delicti. *C. Ant.* Si ex alia causa, v. g. propter bonum commune vel ad avertenda mala principaliter. *N. Ant. & Conf.* Ad 3. *N. Conf. & parit.* Quia lex merè prohibens vel præcipiens, aut inducens solennitatem merè extrinsecam (uti lex Tridentini præcipiens prævias denuntiationes) recipere potest interpretationem ex epikeia, ubi iusta suppetit causa excusans, ut patet ab inductione: non verò lex aliquid requirens ad formam ac solennitatem substantialem ad valorem actus, aut personas ad aliter contrahendum reddens inhabiles, uti facit Tridentinum irritans Matrimonia clandestina; nam contrahitur sine sua forma, & à personis ad hoc contrahendum inhabilitatis, nunquam ponitur validè. Ad 4. Inhæret vestigiis Concilii Lateranensis secundum quid, non autem simpliciter in omnibus, hoc ipso, quòd formam substantialem esse voluerit, quod olim erat tantum solennitas accidentalis, præscripta non pro omni casu; & quòd inhabiles reddiderit personas ad clandestinè contrahendum; quæ inhabilitas afficit omnes, sicut invincibiliter ignorantes etiam, ita & iusta causa clam contrahendi non destituitas.

Quæres, an valeat Matrimonium, si quæ ex loco, in quo Tridentinum est receptum, se conferant in locum, ubi non est receptum, ibique contrahant? R. 1. valet, si se in talem locum conferant, vel animò ibi domicilium vel quasi-domicilium figendi; quia fiunt incolæ: vel si unus tantum se illuc conferat, altera autem pars ibi sit incola: vel, ut habet probabilis, si mercimoniorum aut alterius negotii causà aut quocunque alio fine ambo adeant talem locum (vel saltem unus) & ibi

& sic peregrini sint. Communis apud P. Schmalzgruber *h. t. n. 110. ex c. fin. de for. comp. c. 1. de Sponsal.* & ibidem declarat. Card. apud Gallemart. quia incolæ, & peregrini, recte celebrant contractus, etiam Matrimoniales juxta leges loci; nec egressi, vel peregrini, tenentur legibus priorum locorum, aut suorum domiciliorum, uti docetur ad titulum de Constitut. R. 2. Quando nullus contrahentium est incola talis loci, & uterque ad eum se confert nulla alia de causa, sed præcisè, ut ibi Matrimonium clandestinè contrahant, mox redituri, & retentò domiciliò priori, non valet Matrimonium. Ita Card. de Lugo in *Respons. Moral. lib. 1. dub. 36.* Pignat. Gob. Barb. Pontius, Sporer, Illsüng, Wex, & alii communius contra Sanch. Pontium, Coninck, Perez, Tabern. Mendo, Pirh. Zæf. Gonz. &c. Fundamentum præcipuum & ferè unicum est declaratio Cardd. approbata ab Urbano VIII. 14. April 1627. per speciale Breve, quod ex autographo refert Lugo, & ab Archiepiscopo Colonienfi Maximiliano, Duce Bavaro, Decretis Synodi Diocesis Colonienfis insertum anno 1662. ut adeò de eo prudenter dubitari nequeat. Aliud est de vagis, quia declaratio & Breve Apostolicum loquuntur de *retinentibus domicilium.*

Oppones 1. Tridentinum inhabilitavit ipsas personas; ergo hæc inhabilitas est personalis, & comitatur personam, quocunque ierit: ergo, etiam si aliquis egrediatur ex loco, ubi Tridentinum receptum est, in alium, ubi non est receptum, domicilii ibidem figendi, vel negotiorum causâ, Matrimonium erit nullum. 2. Illa declaratio Cardd. approbata à Pontifice, non fuit ubique promulgata, sed tantum apud Colonienfes; sed juxta nostra principia non obligant leges Ecclesiasticæ in Diocesisibus, ubi non sunt promulgatæ. 3. Contractus sunt regulandi secundum leges loci, ubi sunt, v. g. emptio-venditio *c. fin. cit.* ergo & Matrimonium. 4. Leges proprii domicilii & patriæ non obligant existentem extra: ergo, si ibi, quò contrahentes Matrimonium se conferunt, etiam præcisè ad ibi contrahendum, non viget Lex Tridentini, illam observare non tenentur, licet vigeat in proprio domicilio. 5. Qui egreditur suo loco in alium, ut ibi contrahat Matrimonium clandestinè juxta morem loci, non agit in fraudem legis (quæ fraus fortè sola posset obstarè tali Matrimonio) quia utitur jure suo; nam *nul- lus videtur dolo facere, qui suo jure utitur. l. 55. ff. de R. J.* ergo licet egreditur, nec egrediendo agit contra Tridentinum. Sicut juxta probabiliorem sententiam licitum est egredi ex loco, ubi non est, præcisè in eum finem, ut ibi possis comedere carnes. R. ad 1. *dist. Conf. primum*: ergo est inhabilitas personalis, & ubique comitatur personam, si esset inducta per sententiam specialem in personas in individuo & absolute. *C. Conf.* Si est lata, uti revera est, generaliter ab ipso Jure

Lib. II. R. P. Viti Pichler,

in personas in tali territorio existentes, pro quo viget lex. *N. Conf.* Inhabilitatio personarum à Jure generaliter lata imitatur naturam legis, quæ locum respicit & territorium, adeòque localis est. Ad 2. Sufficit, si alicubi sit promulgatum Tridentinum, in quo juxta declarationem Cardinalium approbatam à Pontifice irritatur Matrimonium ex eo duntaxat sine egredientium, ut in loco, quo promulgatum non est, clandestinè contrahant. Declaratio Cardd. non est nova lex. Ad 3. *Ant.* verum est, nisi obstat exceptio, vel lex aliqua: egredientibus præcisè ad clandestinè contrahendum obstat Lex Tridentini ut explicata à Cardinalibus approbante Urbano VIII. Ad 4. *dist. Ant.* ordinariè & regulariter, nisi ipsa lex specialiter velit obligare existentes extra. *C. Ant.* si velit obligare, uti vult Lex Tridentini obligare egredientem præcisè ad clandestinè contrahendum. *N. Ant. & Conf.* Ad 5. Non fundo meam responsionem in eo, quòd egrediens agat in fraudem legis. Deinde licet ille non agat in fraudem legis, qui egreditur ex loco, ubi Lex est promulgata & recepta, in alium, quando egressus non est prohibitus: agit tamen in fraudem, quando ipse egressus ad subterfugiendam legem est specialiter prohibitus propter bonum publicum, & animarum, uti in præfenti casu, quia propter specialem prohibitionem egressus non utitur jure suo, qui egreditur ex dicto fine. Interim tamen Sanch. Laym. & multi alii à P. Kugler allegati *n. 914.* contendunt, nec eorum valere Matrimonia, qui non præcisè ad contrahendum clandestinè, sed recreationis vel alterius negotii causâ ad breve tempus egrediuntur in locum, ubi Tridentinum non est receptum, & ibi clandestinè contrahunt.

Dico 2. Hæretici Matrimonia validè contrahunt coram præcone, & non observant formâ Tridentini, in suis Parochiis, licet ibi fuerit aliquando promulgatum Tridentinum, & ipsi vivant immixti Catholicis, v. g. Augustæ, Ratisbonæ &c. ubi facile haberi posset Parochus verus & Catholicus. Ita communior inter Germaniæ Scriptores, & mihi longè probabilior cum Laym. Gonzal. Bona Gratia, Diana, Marchant, Dicastillo, Tanner, Esparza, Pirh. König, Arsdekin, Wiestner, Karchne, Staleno in *Dissertat. Theologo-Politica c. 4. & seqq. parti. poster.* & aliis apud & cum P. Kugler *n. 894.* contra Gobat, qui tamen nostram sententiam fatetur præcticè probabilem, Tambur. Fagn. Zæf. P. Reiffenstuel *h. t. n. 103.* P. Schmier de *Sponsal. & Matr. p. 3. c. 5. n. 86.* & P. Friderich, qui in parergis quarundam Thesium suarum dicit, non amplius audiendos esse post declarationem Cardd. qui docent, hujusmodi Matrimonia valere. Excipit tamen Stalenus, qui hanc rem fusissimè examinat, illa loca A catholicorum, quæ Principem habent Catholicum, qui resisteret talibus conjugis, ut in Bohemia, & vicinis Silesiæ ac Moraviæ partibus,

partibus, quæ subsunt Catholico Imperatori &c. A fortiori invalide contrahent, qui subsunt Parochis Catholicis, uti alicubi in Silesia; nisi forte, ut mihi probabile omnino est, excusari valeant ex eo capite, quod forte ex conscientia erronea piaculo sibi ducerent, si coram Parocho Catholico contraherent; quia his moraliter impossibile est observare Legem Tridentini. Rectè præterea limitat König, quod ibi, ubi exercitum publicum suæ sectæ non habent, uti v. g. in Bavaria, invalide contrahant hæretici absque Catholico Parocho & testibus; cum contractus secundum leges & consuetudines loci fieri debeant. P. Illsion verò de Matrim. n. 113. 114. positivè non vult approbare Matrimonium in loco, ubi viget exercitum hæresis, si unus contrahentium sit Catholicus, & fortè non immeritò.

16. Probatur Assertio 1. ex illis argumentis, quibus supra tit. I. n. 98. probavimus, hæreticorum Matrimonia cum impedimento alio Juris Ecclesiastici contracta valere, quæ pro hoc casu à fortiori pugnant; nempe ex consuetudine legem Tridentini tollente, conniventia Ecclesiæ, communi ignorantia hujus Legis: quare nec omnia illa argumenta, nec objectiones ibi subjunctas repeto. Specialiter probatur 2. ex morali impossibilitate observationis Tridentini; cum nullus hæreticorum coram Parocho Catholico contrahere Matrimonium possit absque gravibus periculis & persecutionibus: Lex autem, ut obliget, debet esse possibilis, loco, & tempore conveniens, can. 2. d. 4. 3. Ex communi persuasionem non modò hæreticorum, qui communiter ignorant vel ipsam Legem Tridentini, vel eam se adstringi, sed etiam fidelium, qui in conversione hæreticorum eos urgere non solent ad contrahendum de novo, licet sciant, eos prius contraxisse non coram Parocho Catholico: id quod maxime patuit, dum ante annos complures Palatinatus Neoburgicus ad fidem Catholicam rediit, ubi nemo, nec ipsi Episcopi fuerunt solliciti pro impetranda dispensatione Pontificis, vel reitaurandis Matrimoniis coram Parocho Catholico, prius coram Præcone initis: quod tamen fieri debuerat, si Matrimonia illa fuissent habita pro irritis. Confirmatur: hæretici plerumque positivè judicant, sibi illicitum esse adhibere Parochum Catholicum; ergo impossibile moraliter ipsis est adhibere Parochum, nec ad id obligantur. 4. Ex communi praxi fidelium, liberos hæreticorum, qui absque præsentia Parochi catholici contraxerunt, habentium pro legitimis, eosque ad Ordines Sacros, dignitates Ecclesiasticas & Sæculares, ad feuda &c. quæ omnia requirunt legitimos Natales, absque omni dispensatione passim admittentium. 5. Ex l. Barbarius 3. ff. de Offic. Prætor. ex qua DD. communiter inferunt, eum valide assistere Matrimoniis, qui communi populi errore habetur pro vero Parocho, licet non sit: sed hæretici communiter, licet erroneè,

putant, suos Ministellos esse veros Parochos. 6. Ex doctrina superius tit. I. n. 100. tradita, ubi ostendimus, valide ac licite contrahi Matrimonium ab illis, qui cum opinione probabili Juris, quod aliquid non sit impedimentum dirimens, illud contrahunt, licet revera sit impedimentum; saltem si sit impedimentum Juris tantum Ecclesiastici; eò quod Ecclesia tali casu tollat hujusmodi impedimentum: atqui etiam apud Catholicos DD. ad minimum est probabile, quod absentia Parochi Catholici apud hæreticos non sit impedimentum dirimens, atque id argumenta allata satis evincunt: ergo.

Oppones 1. & principaliter declarationes Cardinalium, quarum prima ad Nuntium Apostolicum in Belgio data est anno 1661. 19. Jan. hujus tenoris: hæreticos quoque, ubi Decretum Tridentini est publicatum, teneri idem formam observare, & propterea ipsorum etiam Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu loci contracta, nulla & irrita esse. Altera, quam refert ex Brunone Neuffer d. 132. q. 2. ad finem, P. Reiffenstuel. n. 141, sic habet: Catholicis cum hæretica Matrimonium coram Magistratu seculari in loco, ubi Concilium Trid. est receptum, & Parochum commodè haberi & adiri poterat, contraxit, & postea consummavit - - die 2. Maji 1676. S. Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, secundum ea, que proponuntur, censuit, dictum Matrimonium fuisse validum. 2. Si valeant Matrimonia hæreticorum, valebunt etiam Catholicorum, hæreticis immixtorum, si contrahant in loco, ubi ab hæreticis Tridentinum, licet olim promulgatum, non observatur: sed hoc non videtur conveniens, nec ipsis ab Ecclesia indultum: ergo. 3. Sequitur, quod etiam Catholicus in tali loco contrahens cum hæretica, quæ non nisi coram Ministello hæretico vult contrahere, validum celebret Matrimonium, sicut incola se accommodare potest vago, & coram quocunque Parocho contrahere: sed hoc iterum videtur intolerabile: ergo. 4. Matrimonia taliter ab hæreticis contracta ab Ecclesia solum tolerantur & dissimulantur, cum impediri non possint, non verò tacite approbantur. 5. Praxis cum conversis in Palatinatu Neoburgico observata nitebatur probabili opinione nostræ sententiæ; per quod non admittitur probabilitas oppositæ sententiæ, valorem neganti. Imò praxis & recens exemplum in Diocesi Frisingensi, ubi ajunt, non ita pridem conversos hujusmodi fuisse separatos ex eo capite, quod non observata Tridentini formâ, & non coram Parocho, sed lupo Acatholico, contraxerint Matrimonium, stat pro opposita sententiâ.

8. ad 1. Imprimis illæ declarationes emanarunt nullo Pontifice specialiter approbante, quod tamen requiri ad hoc, ut sint Authentice, vimque legis obtineant, docuimus in Pre-

in *Prolegomenis* n. 46. ex *Constit.* Sixti V. & Greg. XIV. Deinde solum urgent in illo loco, ad quem data sunt; nec enim ordinari ita universaliter dari consueverunt, quando non eadem ubique reperiuntur circumstantiæ. *Prima* insuper nec Belgium, quod missa est, amplius stringit, partim quia post tot annos per usum contrarium fuit abrogata, partim quia mutata sunt modò notabiliter circumstantiæ; quando enim dabatur, Belgium, & provinciæ Protestantium adhuc erant subiectæ Principi Catholico, Hispaniarum Regi, nec ipsis pacificum permittebatur suæ sectæ exercitium, & observantia Tridentini adhuc sperari poterat: nunc non amplius prudenter sperari potest, uti dixi in probatione 2. nostræ sententiæ. *Secunda* autem imprimis loquitur de Catholico contrahente cum hæretica, & quidem in tali loco, ubi *commode haberi* & *adiri* poterat *Parochus* verus, in quibus casibus multi ex nostræ sententiæ patronis negant valere Matrimonium sine Parocho Catholico. Deinde data fortassis est pro casu, quo contraxit Catholicus cum hæretica in loco, qui subest Principi Catholico, observantiam Tridentini exigenti, qui utique contractum Matrimoniale sine solennitate debita initum invalidare potest, sicut alios contractus. Ad 2. Si Catholici hæreticis immixti habeant proprium Parochum Catholicum, cumque commodè possint adhibere, uti Augustæ, Ratisbonæ &c. vel si ad hæreticos præcisè eum in finem accedant, ut ibi contrahant non servatâ formâ Tridentini, etiam juxta me probabilius contrahunt invalidè: secus si proprium ibi Parochum non habeant, vel si aliis de causis inter hæreticos morentur, puto, validè ab ipsis contrahi, cum contractus regulerent secundum leges & consuetudines locorum, ubi celebrantur: neque hoc absurdum, sed juri congruum est. Ad 3. Videtur esse eadem responsio; cur enim Catholicus cum hæretica contrahens nequeat se accommodare legibus & consuetudinibus loci, si ibi proprium Parochum non habeat, vel si eum adire commodè non possit absque gravi periculo? cum hoc polterius ipsæ Cardd. declarationes permittant, uti vidimus n. 12. ad fin. Ad 4. Quando res concernit integras provincias, nec est intrinsecè mala, non solet, imò nec potest ab Ecclesia universaliter tolerari præcisè & dissimulari, sed rata haberi debet; cum alias gravissima orirentur incommoda, & nulla utilitas speranda ex lege, cujus observatio moraliter impossibilis & insperabilis est. Ad 5. Illa praxis in Palatinatu cum conversis observata, si nixa est probabili opinione, optimè declaravit Jus Ecclesiasticum dubium; cum consuetudo sit optima legum interpres: cui minimè comparandus est unus vel alter actus contrarius in Diocesi Frisingensi; si tamen verum sit (de quo valde subisto) quòd ibi præcisè propter defectum Parochi Catholici pro nullo declaratum sit Matrimo-

Lib. IV. R. P. Piti Pickler.

nium ad fidem Catholicam reverforum. Interim nolim oppositæ sententiæ omnem probabilitatem ademptam. Vid. dicta n. 99.

Dico 3. Parochus, cujus præsentia ad valorem Matrimonii requiritur, debet esse proprius contrahentium, vel saltem alterutrius, ratione domicilii vel quasi-domicilii, non verò originis. 2. Assistit validè etiam invitatus, vel dolò inductus. 3. Etiam extra fines suæ parochiæ. 4. Licet sit excommunicatus, suspensus, interdictus vel irregularis. 5. Aut putativus tantum. 6. Vel etiam intrusus. 7. Et licet Sacerdos non sit. 8. Nec obstat, quòd ipsi ab Episcopo specialiter interdictum sit, ne assistat. Colliguntur omnia hæc ex Trid. s. 24. c. 1. de Ref. *Matrim.* assistentiam *Parochi* exigente simpliciter absque certa conditione & qualitate. Nomine *Parochi* autem venit etiam Papa respectu omnium Christianorum, Archiepiscopus vel Episcopus respectu suorum Diocesanorum, Capitulum Sede Vacante, & Vicarius Generalis respectu eorundem, Abbates exempti jurisdictionem quasi-Episcopalem habentes respectu sui territorii, & quasi-Diocesis, Legati Apostolici respectu provinciæ, ad quam sunt missi, item Vicarius curam parochialem exercens, tam temporalis quàm perpetuus, item Cooperatores, quibus in genere committitur cura animarum in aliqua parochia, ut habet Reiffenstuel h. t. n. 85. Barb. Gutierrez, Tambur. Pirh. Wiestner &c. quia hi omnes censentur esse Ordinarii locorum. Dixi 1. *proprius*; licet enim Tridentinum istud hoc loco non addat, satis tamen insinuat in antecedentibus, ubi denuntiationes à proprio contrahentium paracho fieri præcipit, & in subsequentibus, ubi punit alterius Parochiæ sponfos conjungere ansum. 2. Vel saltem alterutrius, scilicet Sponsi, vel Sponsæ, in cujus Parochia celebrantur nuptiæ. Communis cum Barb. de potest. Episc. alleg. 32. n. 65. quia Matrimonium est unus contractus individuus; Parochus proin proprius unius, hoc ipso erit quoque alterius; nec Tridentinum requirit assistentiam duorum Parochorum, sed Parochi in singulari. Nec obstat, quòd denuntiationes fieri sæpe debeant ab utriusque contrahentis Parochis; quia in his dispar est ratio, nempe ut certius detegatur impedimentum, siquod lateret. 3. *Ratione domicilii vel quasi domicilii*, nimirum habitationis, saltem coeptæ, nempe ubi habitat, aut saltem habitare actu coepit uterque, vel alteruter cum animo vel perpetuò vel ad tempus notabile illic persistendi, scilicet per majorem anni partem, aut saltem per magnam. Laym. l. 5. tr. 6. c. 10. n. 5. 6. Si contrahens habet duplex domicilium, vel in uno loco verum, in altero quasi-domicilium, potest eligere, quod præplacet; cum uterque Parochus sit proprius. Nec est ratio, cur quasi-domicilium ad Matrimonii Sacramentum non sufficiat ad alia Sacramenta (excepto Ordine. c. 3. de temp. Ordin. in 6.) percipienda. 4. Non verò originis. Sanch. l. 3.

1 2

d. 23.

d. 23. n. 7. cum communi. Ratio; quia in materia Sacramentorum & Jurium parochialium solus ille reputatur esse proprius Parochus, qui talis est ex domicilio vel quasi-domicilio habitationis, per c. ult. de Paroch. c. 2. de Sepult. in 6. Dein vagi in ordine ad Matrimonium censentur nullum habere Parochum proprium, licet non careant Parochi originis. 5. Etiam invitus, vel dolo inductus, dummodo percipiat, quid agatur. Communis forte omnium cum Sanch. l. 3. d. 39. n. 9. cum non sit Minister Matrimonii, sed testis, in quo non requiritur consensus vel intentio, sed tantum moralis presentia, ut intelligat, quid agatur, l. 209. ff. de V. S. 6. Etiam extra fines sua Parochia, modò unus vel ambo contrahentes sint parochiani ipsius, etiam si licentia Parochi loci non petatur: nam Trid. non facit mentionem loci, ubi proprius Parochus assistat, & assistentia non est actus jurisdictionis contentiosa, imò probabilis nec voluntaria, sed testis qualificati: solenniter tamen in Ecclesia sine licentia Parochi loci non assistit licite, Pirhing b. t. n. 16. Sicut nec licite benedicit nuptias absque illius consensu. 7. Licet sit excommunicatus &c. modò non sit privatus beneficio parochiali; quia assistentia nec est actus Ordinis, nec jurisdictionis, nec administrationis beneficii, sed officium testis, in quo plus non requirit Tridentinum, quam ut sit Parochus. 8. Aut putativus tantum, seu communi errore existimatus Parochus, licet revera non sit; quia v. g. Simoniacè obtinuit parochiam, vel ob occultum crimen, v. g. hæresis ea privatus jam est ipso facto; nam propter bonum commune Jus & Ecclesia supplet defectum hunc interveniente errore communi, arg. l. Barbarius 3. ff. de Offic. Prat. 9. Vel etiam intrusus, qui nempe obtinuit vel possidet beneficium parochiale absque titulo colorato, seu à nullo Superiore legitimo institutus; modò communi errore habeatur pro vero Parochi, & legitime instituto. Ita Pontius latè l. 5. c. 20. à n. 2. Bosco, Diana, Tambur. &c. Dissentit Sanch. l. 3. d. 22. à n. 49. allegans plusquam 40. Jurisperitos, & 6. Theologos (quamvis aliqui ex ipsis faveant potius nostræ sententiæ, ut notat Pontius) Lessius & alii communius. Ratio, quia non minus exigit bonum publicum (nimirum evitatio gravium incommodorum & perplexitatum) ut acta Judicis, aut Parochi titulo colorato destituti, adeoque intrusi, valeant, quam ut acta Judicis vel parochi putativi, titulo colorato muniti, valeant: cum ergo propter dictam publicam utilitatem Jus & Ecclesia suppleat defectum putativi, ita supplere quoque censenda est intrusi; cum eadem sit Juris dispositio, ubi eadem reperitur ratio. 10. Et licet Sacerdos non sit; quia actu nondum Sacerdos absolute potest esse Parochus: Trident. vero præcise Parochum requirit: nec assistentia est actus Ordinis. 11. Nec obstat, quod ipsi ab Episcopo specialiter sit interdictum, ne

assistat; quia parochus assistit jure proprio & parochiali: atqui per specialem etiam prohibitionem Episcopi hoc jus non amittit, sed manet Parochus: ergo assistit valide, quamvis non licite. Ita communis contra paucos.

Oppones 1. Excommunicatus, non toleratus, nec actum jurisdictionis, etiam voluntariae valide exercere potest, c. un. de Sedi vac. in 6. nec actum officii publici & parochialis quæ talis: & hinc electio, quam facit Canonicus excommunicatus, non valet c. 16. de Elect. nec officium testis, seu validum ferre testimonium, c. 8. & 14. de Test. Excomm. in 6. sed assistentia Parochi est actus jurisdictionis voluntariae, officii parochialis quæ talis, & testis: ergo. Ita cum Avila P. Schmier n. 121. seqq. 2. Licet tota communis per errorem putet, Titium & Cajam non laborare impedimento cognationis, tamen invalide contrahunt, si revera laborent: ergo nec Parochus, qui revera talis non est, sed tantum existimatus, valide assistit, licet communi errore habeatur pro vero. 3. Tridentinum expresse requirit parochum: ergo etiam titulum saltem coloratum parochi: atqui intrusus neque coloratum veri Parochi titulum habet: ergo. Nec intrusus prudenter præsumi potest esse Parochus, adeoque error probabilis non intervenit: ergo subditi non merentur favorem Legis, defectum suppletis. 4. Tridentinum vult, ut Matrimonium contrahatur non aliter, quam præsentem Parochi, vel alio sacerdote cum ejus licentia: sed tò alius est vox relativa & repetitiva similium: ergo sicut ille alius, quem substituere potest parochus, debet esse Sacerdos, ita & ipse Parochus. Confirmatur: Parochus non Sacerdos nequit sponso benedicere: ergo neque valide conjungere assistendo potest. R. ad 1. Assistere Matrimonio non est actus jurisdictionis; alias enim Parochus positivè invitus & habens voluntatem non assistendi non assisteret valide: quod tamen est contra communem. Quamvis autem sit actus officii parochialis, & testis qualificati; non tamen propterea est irritus, si geratur ab excommunicato &c. non tolerato; quia excommunicatus solum illos actus sui officii invalide gerit, quos irritat Jus, & solum illud testimonium ab ipso latum non valet, quod reprobatum à Jure in certis causis tanquam invalidum: atqui assistentia Matrimonii non est irritata à Jure, nec testimonium in causa Matrimoniali reprobatum à Jure, si illa vel istud fiat ab excommunicato; præsertim cum causa Matrimonii sit valde favorabilis in Jure, & Jura irritantia sint odiosa, consequenter non extendenda ad illam, nisi expresse loquantur de causa Matrimoniali. Dein assistere Matrimonio absolute non est officium Parochi quæ talis: cum possit substituere alium, sed est actus testis legitimi, habentis jus substituendi alium, Ad 2. N. Conf. & parit. nam in priori casu agitur

agitur solum de utilitate particulari, in posteriori de utilitate publica, quæ exigit, actus à JUDGE, vel parochus putatio, qui nempe sustinent officium publicum, gestos valere; cum subditi & parochiani necessitatem habeant adhibendi talem officialem publicum, qui communi errore habetur pro vero. Ad 3. *N. Conf.* Ratio negandi est; si respectu intrusi concurrat error communis, eadem utilitas publica requirit, actus à tali officiali, etiam intruso, gestos valere. Nec verum est, quod error communis subditorum probabilis quoad intrusum intervenire nequeat; cum necessitatem tituli colorati populus probabiliter ignorare possit. Si vero factum ita formaretur, ut populo satis constaret de necessitate huius tituli, consequenter legitimum non esse officialem, qui intrusus est, versaremur extra casum præsentis controversiæ, in quo supponimus ignorantiam communem probabilem. Ad 4. Hoc ipso, quod Tridentinum in parochia non requirat sacerdotium, bene verò in substituto, recte inferitur, illud in parochia necessarium non esse. In substituto requirendi sacerdotium fuit specialis ratio, nimirum ut per dignitatem sacerdotalem suppleatur officium parochiale. Nec *Min.* est universaliter vera, cum utique in illo textu *Lnc. 23.* dicebatur autem & alii duo nequam cum eo, videlicet Christo, tunc alii denotare similitudinem qualitatis in Christo & latronibus non possit. Quando autem denoter, & dicta vox repetitiva sit similis qualitatis, desumendum est vel ex subiecta materia, vel ex ratione, quæ in antecedenti reperitur eadem, quæ datur in consequenti: in præsentibus autem nec materia, nec ratio, quæ dispar est in parochia, in quo officium parochiale plus vel tantum valet, quantum in delegato sacerdotalis prærogativa, exigit similitudinem qualitatis. Quod autem Tridentinum post mentionem parochi dixerit, vel alio sacerdotem, ideo factum, quia parochus ordinarius Sacerdos & ipse esse solet. Ad Confirmationem *dist. Ant.* nequit benedicere sollemniter in Missa, quod tantum à sacerdote fieri posse ipsum Trident. dicit. *C. Ant.* non sollemniter, nempe pronuntiando illa verba: *ego vos coniungo &c. N. Ant. & Conf.* Hoc ipso, quod Tridentinum in sollemniter benedicente requirat sacerdotium, non verò in Parochia assistente, indicatur, in isto sacerdotium non esse necessarium.

Quæres, quis sit parochus respectu vago-
rum, & Militum, in ordine ad contractum
Matrimoniale? R. ad 1. Respectu vago-
rum, qui nempe actu nec verum nec quasi-
domicilium habitationis obtinent, omnis &
solus parochus, in cuius parochia existunt.
Quod omnis parochus valide assistat, ubi
vagi morantur, est communis ferè omni-
um; cum ratione contractus fortiantur ibi
forum, & alia Sacramenta coram tali paro-
cho percipere valeant; & nisi, talis posset as-
sistere, contrahere Matrimonium ipsis foret

impossibile. Quod autem solus ille, in cu-
jus parochia existunt, valide assistat, tenet
cum Coninck & Vallense P. Pirhing *h. n. 10.*
contra Sanch. & fortè communior; quia
probabilius etiam alia Sacramenta solum à
parochia, ubi pro tempore morantur, ritè
fufcipiunt. Data doctrina procedit etiam de
casu, quod unus tantum ex contrahentibus
est vagus; quia parochus unius contrahen-
tium legitimus est etiam alterius propter in-
dividuam huius contractus naturam. Unde
parochus extra suam parochiam non assis-
teret valide evocatus à vagis. Neque di-
cas cum Sanch. parochum vagorum esse
quemlibet totius mundi, quem ipsi elegerint;
nam id verum duntaxat est pro tempore,
quo in cujuslibet parochia morantur. Cæ-
terum ut licitè & absque gravi peccato assis-
tat parochus vagis, requiritur, ut non nisi
præmissa diligenti inquisitione de statu & con-
ditione illorum, re ad Ordinarium delatâ, at-
que licentiâ ab eo id faciendi obtentâ, assistat
Trid. *sess. 24. c. 7. de Ref. Matr.* ne scilicet tem-
erè impedimento Ligaminis vel alio di-
rimente restricti copulentur. Unde aliqui
docent, etiam iuramentum de carentia im-
pedimenti ab iis exigendum esse.

R. ad 2. Respectu militum, qui proprium
parochum seu Curionem Castrensem, vel
Capellanum, cui potestas administrandi Mi-
litibus Sacramenta & animarum cura à Pon-
tifice vel Episcopo sit commissâ, non habent,
est quilibet parochus loci, ubi existunt; quia
accensentur vagis; intellige, si morantur in
castris, vel transeunt ab uno loco in alium,
vel in præfidiis quidem aut hybernis sunt,
at sine stabilitate aut animo per magnam
aut majorem anni partem subsistendi, sed
ad nutum Ducis avocandi ad exercitum.
König h. t. n. 15. Pignatelli 10. s. consult. 79. n. 34.
P. Schmalzgrueber h. n. 165. non verò Ca-
pellanus Castrensis; quam in rem emana-
navit specialis declaratio Cardinalium 29.
Jan. 1707. ad Reverendissimum & Celsissi-
mum Principem ac Episcopum Frisingensem,
quam refert P. Reiffenstuel *n. 97.* Si autem ha-
beant parochum castrensem, vel Capellanum
à Papa, vel Ordinario instructum curâ anima-
rum & potestate administrandi ipsis Sacra-
menta in genere, vel etiam in specie assistendi
Matrimonii, coram isto contrahere debent
(excepto casu, quo Sacellanus huiusmodi cum
suis militibus existeret extra territorium &
Dioecesim illius Episcopi, à quo illam pote-
statem accepit, si ab Episcopo tantum, &
non à Pontifice pro omni loco obtinuit)
vel saltem possunt, si milites sint in hyber-
nis, vel præfidiis, ubi nacti sunt quasi-domi-
cilium; tunc enim censentur habere dupli-
cem parochum, adeoque non privative,
sed cumulative cum parochia loci, probabi-
lius assistere potest Castrensis, dempto spe-
ciali privilegio & seclusa consuetudine, vi
cujus soli Castrensi privative & cum exclu-
sione parochi loci competere id posset. In-
spicienda proinde in hac re est facultas Ca-
strensi

strensi concessa, utrum se extendat ad milites solum in castris, aut transitu, vel etiam in hybernis & praefidiis existentes, an illi privative data &c. item consuetudo locorum.

22. Dico 4. Ut alius loco Parochi valide assistat Matrimonio, requiritur 1. ut is Sacerdos sit. 2. Ut à Parocho vel Ordinario licentiam habeat. 3. Datam verbò, scriptò, vel aliò signò externò, generaliter vel specialiter, obtentam per se vel per intermediam personam. 4. Et quidem actu: unde non sufficit merè praesumpta, aut rati habitio futura. 5. Non tamen opus est, ut ante assistentiam sit intimata. Pars 1. & 2. habetur clarè in Trid. *f. cit. c. 1.* nec refert, an Sacerdos ille sit Curatus vel non, excommunicatus, irregularis &c. vel non. Sufficit etiam, si Laicus, vel Clericus inferior sacerdotè, substituat, modò communi errore habeatur pro Sacerdote. 3. Inde colligitur, quia alia potestates taliter committi possunt & solent. Tridentinum verò circa licentiam assistendi alteri datam nihil speciale exigit: generaliter & implicite censetur committi hæc potestas, quando alicui committitur generaliter & sine exceptione cura animarum in aliquo loco, vel munera parochialis; imò si administratio Sacramentorum. Pontius, Palao, Card. de Luca &c. contra Sanch. &c. quamvis enim assistens Matrimonio non ministrat Sacramentum Matrimonii, sed ipsi contrahentes, tamen ipsius praesentia est necessaria ad illius administrationem. 4. Ex ratione; quia licentia debet praecedere actum contrahentium, sicut mandatum debet praecedere actum mandatarii, vel procuratoris, per *l. 25. §. 4. ff. de acquir. hered.* & à pari cum licentia absolvendi alienos subditos, quæ prius & ante absolutionem impertitam concedi debet, *c. 12. de penit. & remiss.* Universim quæ requiruntur ad valorem & substantiam actus, actualiter vel pro priori adesse debent, quando actus geritur: nec verum est, parochum, vel alium sacerdotem cum ejus licentia assistere Matrimonio, nisi illa sit actu concessa. Quare, quia licentia merè praesumpta, seu quæ praesumitur danda, vel daretur, si peteretur, vel rati habitio futura, licet certò credatur parochus assistentiam alieni, postquam intellexerit, ratificaturus, non est licentia actualis & realiter data, ideo non sufficit; cum utique non consentiat, qui tantum *consentiret*, si peteretur licentia, aut ratum haberet, si sciret, quod nomine suo geritur; nam ignorantis non est consensus. Si verò adesset rati habitio de praesenti, vel de praeterito, sufficienter aliquo signo expressa à proprio parocho, qui videt, alium assistere, vel scit, eum velle assistere, censeretur licentia verè & actu data. Utrum verò sufficiat licentia tacita, seu mera taciturnitas & non-contradictio parochi, alium assistere vel adstaturum scientis, cum tamen contradicere posset, controversia est: negant Fagn. Bonac. & inclinat Sporer de Matrim. n. 245. Affirmant me-

lius & communius alii cum Sanch. *l. 3. d. 20. n. 20. 21.* Gobat, Palao &c. quia in illis, quæ sunt modici praesudicii, & simul favorabilia, uti est Matrimonium, scientia & patientia operatur consensum, & licentiam veram actualem, tacitam nimirum *arg. c. 1. an. §. 2. de despons. impub. in 6. & l. 5. C. de Nupt.* Rectè enim praesumitur de praesenti consentire parochus, qui facillè dissentire & contradicere posset; cum nullum ferè praesudicium patitur, si consentiat, juxta *c. 43. de R. 7. in 6. qui tacet, consentire videtur.* Pars 5. intelligenda est de casu, quo licentia est petita vel ab ipso assistente, vel ab alio quidem, sed volente aut saltem conscio assistente; modò jam data sit, quando assistit Matrimonio: non verò de casu, quo parochus jam quidem dedit licentiam, sed motu proprio, vel ad instantiam alterius, ad inscio assistente. Ita distinguunt & sentiunt Sanch. *d. 20. n. 3.* Barb. ad Trid. *f. 24. c. 1. de Ref. Mar. n. 117.* König *h. n. 18.* P. Schmalzgrueber *cod. n. 204.* contra P. Engel *cod. n. 17.* qui etiam in casu posteriori, & generaliter, ferè solus stat pro valore Matrimonii contra communissimam, ut ipsemet vocat, à qua vix dissentientem reperire sit. Ratio prioris est; quia vere datur consensus utriusque, tam dantis quam accipientis licentiam, moraliter conjunctus, ac ea, quæ privilegium & gratiam continent, valent à tempore data, seu concessa gratia, & non primum à tempore praesentata, seu intimata gratia; uti docetur ad *Titulus de Rescriptis & Privilegiis.* Ratio posterioris datur hæc quòd ad naturam & valorem privilegii aut gratiae cujus rationem habet licentia parochi, requiratur non tantum consensus concedentis, sed etiam acceptatio & consensus illam recipientis: atqui in licentiam, quam assistens ipse non petit, vel quam alius ipso inscio sollicitavit, licet concessa sit, nunquam consensit, nec eam accepit; cum ignorantis nullus sit consensus, nulla acceptatio.

Oppones 1. In favorabilibus nomine *Sacerdotis* etiam venit Diaconus: ergo licentia assistendi Matrimonio non soli Sacerdoti, quem exprimit Trident. sed etiam Diacono committi potest. 2. Cui generaliter prohibita est administratio Sacramentorum, ei implicite non censetur prohibita assistentia Matrimonii; quia hæc non est administratio Sacramenti: ergo nec vicissim illi, cui generaliter concessa est administratio Sacramentorum, censetur concessa assistentia Matrimonii. Licentia praesumpta, à parocho danda, si peteretur, vel si is sciret, item rati habitio futura, sufficit ad Eucharistiam, & Absolutionem Sacramentalem alienis parochianis dandam: ergo etiam ad assistentiam Matrimonii. 4. Valet Matrimonium sub hac conditione contractum, si Papa dissentaverit: ergo etiam contractum coram non-parocho, si Parochus postea consenserit, vel rati caverit, fietque absolutum sine iteratione, postquam secuta fuerit ratificatio. 5. Rati habitioem retrotrahi, & mandato non est daturus

comparari, ait Reg. 10. in 6. ergo etiam ratiha-
bitio parochi postea secuta retrahitur ad
tempus assistentiae in Matrimonio, ita ut
valeat etiam pro tunc, & non tantum pro
nunc. 6. Valide & licite potest aliquis uti
re aliena ex consensu domini rationabiliter
praesumpto: ergo etiam assistere Matrimo-
nio ex licentia rationabiliter praesumpta.
7. Licentia Parochi similis est gratis & pri-
vilegiis: sed privilegia & gratiae habent ge-
neraliter suum valorem à tempore con-
cessionis, non intimationis: cum in iis spec-
tetur tempus datae, non tempus praesentiae: ergo
licentia parochi actu data, licet nondum
intimata, generaliter ac semper valet & suf-
ficit. Confirmatur: modo licentia sit da-
ta, licet necdum cognita ab assistente, jam
sufficit ad finem Tridentini, periculum, ne
abnegetur Matrimonium, vitare volentis:
nec mentionem facit de cognitione licentiae
actu datae.

8. ad 1. Ant. verum non est, quando agi-
tur de necessariis ad valorem Sacramenti;
ubi verba sunt accipienda in propria signifi-
catione. Ad 2. N. Conf. & parit. nam pro-
hibitio est odiosa, & ideo strictè, concessio
administrationis Sacramentorum est favo-
rabilis, & ideo largè accipienda. Ad 3. Pa-
ritas cum Eucharistia non est, quia ad hujus
licentiam tantum, non verò ad validam ad-
ministrationem alieno parochiano requiri-
tur licentia parochi. Idem est de admini-
stratione Extremæ Unctionis: e contra ad
Matrimonii assistentiam validam requiritur
licentia parochi: quae autem ad valorem
necessaria sunt, actu existere debent, dum
geritur negotium: licentia verò ab igno-
rante non data est actu, nec existit primum
danda, vel futura, si peteretur, vel parochus
sciret. Cum Absolutione in Sacramento
Poenitentiae admitto paritatem, at cum com-
muni teneo, quod jurisdictio, ad eam ne-
cessaria, solum praesumpta, aut danda, vel
ratificanda, non sufficiat, sed debeat actu esse
concessa, quando ponitur Absolutio. Ad 4.
N. Conf. disparitas est, quod in potestate Pon-
tificis sit tollere impedimenta Juris Ecclesia-
stici, in quibus dispensatione egent taliter
contrahentes, non verò in potestate parochi
per subsequentem ratificationem validare
matrimonium nulliter initum ex defectu legiti-
mè assistentis; praesertim cum Tridentinum
sine debita assistentia contrahentes reddat
omnino inhabiles ad contrahendum: nul-
libi autem sunt inhabiles redditus ad contra-
hendum sub dicta conditione, si Papa dispen-
saverit in impedimento. Ad 5. Regula non pro-
cedit in iis, in quibus mandatum vel autho-
ritas aliqua requiritur in principio actus per
modum formae substantialis: hinc per rati-
ficationem Episcopi vel parochi non conva-
lescit, nec pro nunc nec pro tunc, absolutio
alieni Diocesani vel parochiani, si tempore
absolutionis non adfuit actualis licentia.
Deinde non procedit, quando valor actus
non dependet ex solo mandato & voluntate

Domini: atqui Matrimonii valor non de-
pendet ex sola licentia parochi, sed vel ma-
ximè ex mutuo consensu contrahentium,
qui, si à principio fuit nullus, tractu tempo-
ris non convalescit. Priorem regulam limi-
tationem ponit Barbosa, posteriorem San-
chez, uterque cum aliis. Ad 6. N. Conf. dis-
paritas est, quia licitus ille & validus usus
dependet à sola voluntate & consensu do-
mini: valor autem Matrimonii sine legiti-
mi testis assistentia invalidè contracti, &
postmodum per suum consensum validan-
di, non dependet à voluntate parochi. Dein
si Dominus postmodum nolit consentire,
tenetur ei satisfacere postea, qui re aliena us-
us est, licet prudenter egerit praesumendo
licentiam, & sic Domino non intulerit inju-
riam: e contra satisfactio ex postfacto ab
assistente sine licentia fieri nequit in Matri-
monio, neque contrahentibus neque reve-
rentiae Sacramenti, validando Matrimo-
nium semel invalidè contractum. Ad 7.
N. Min. vel diss. privilegia & gratiae, quae
vel ab illo, cui conceduntur, vel saltem eo
conscio petuntur, & sic per consensum ac-
ceptantur, habent suum valorem à tempo-
re concessionis. C. Min. etiam quae con-
ceduntur motu proprio, vel eo, cui conce-
duntur, incipio. N. Min. Ad Confirmat. finis
Tridentini eo modo, quem velut formam
substantialem praescripsit, obtineri debet, ad-
eoque cum licentia tali, quae de Jure substi-
stat, & involvat consensum vel acceptatio-
nem illius, cui conceditur.

Dico 5. Praeter parochum requiruntur ad 24
valorem Matrimonii duo vel tres testes.
2. Acti rationis usum habentes. 3. Unà
& simul cum parochi. 4. Ac moraliter
praesentes, h. e. ita, ut percipiant rite, quid
agatur, & de eo testari postmodum valeant.
5. Non tamen debent esse legitimi & omni
exceptione majores. 6. Nec specialiter ad
id rogati. Sumuntur omnia ex Trid. lo. *sepius cit.*
& quidem 1. pars clarè est ibi decisa. 2.
Constat indè, quod amentes, dormientes,
ebrii &c. Jure Naturali sint inhabiles
ad ferendum testimonium. 3. Quia Tri-
dentinum adhibet particulam & praesente pa-
rocho &c. & duobus vel tribus testibus, alias fo-
rent testes tantum singulares, & non conte-
stes. 4. Quia alias idem foret, ac si non
fuissent praesentes, juxta l. 209. ff. de V. S. ibi:
coram Titio aliquid facere jussus non videtur pra-
sente eo fecisse, nisi is intelligat: itaque si furiosus,
aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo
fecisse: scire autem, non etiam velle is debet; nam
& invito eo rectè sit, quod visum est. Ex quibus
ultimis verbis colligitur, praesentiam etiam
coactam, metu vel dolo obtentam, sufficere.
Declarationes Cardd. quae in contrarium
allegantur à Pontio, si tamen sint authenti-
cae, procedunt de parochi aut testibus non
moraliter praesentibus, ita ut non adverte-
rint, à duobus iniri Matrimonium, ut si con-
trahentes ipsos non norint, vel linguam eo-
rum non intellexerint. Pars 5. quam tenet
com-

communis cum Sanch. l. 3. d. 41. n. 5. Gut-
tier. Less. Laym. Coninck. Gobat. Perez.
Gonz. &c. contra Fr. Molinæum & paucos
alios apud *cit.* Sanch. n. 4. suadetur 1. quia
Trid. in testibus nullam exigit qualitatem;
cum igitur ibi Trident. quatenus ad valo-
rem Matrimonii requirit præsentiam te-
stium, recedat à Jure Antiquo, tanquam
correctorium strictè accipi debet, præcisè ut
verba sonant. Adde, quòd Jura diligenter
exprimant qualitates testium, ubi aliquas re-
quirunt, uti in Testamentis: ergo, ubi non
exprimunt, non requirunt. 2. In causis fa-
vorabilibus (qualis utique in se est quoque
Matrimonium) admittuntur testes aliàs non
legales & idonei. c. 5. de heret. in 6. 3. In
aliis causis testes de Jure positivo inhabiles
sæpe sufficiunt, & juvantur, si concurrunt
cum teste specialiter idoneo & eminenti.
text. & DD. in 6. §. cogentur. ff. de edendo: sed in
Matrimonio præter alios testes simul requi-
ritur parochus, qui ratione officii sui est val-
de excellens, & ideo supplet defectum alio-
rum. 4. In aliis causis, v. g. instrumentis, testes
aliàs minùs habiles fidem sufficienter faciunt,
si communi partium consensu adhibentur:
sed testes, coram quibus intendunt duo con-
trahere Matrimonium, hoc ipso communi
eorum consensu adhibentur: ergo. 5. Fi-
nis Tridentini fuit, ut quidem probari pos-
sit, Matrimonium inter duos esse contra-
ctum, non tamen in omnirigore; aliàs enim
passim vel dissolutionis vel saltem litium
foret periculum, si certas qualitates in tes-
tibus requisivisset, ut patet in Testamentis so-
lennibus, quæ raro sunt tuta à litibus, vel
etiam ab irritationis periculo, propter qua-
litates & numerum testium, quas exigit Jus.
Quapropter testes esse poterunt servi, fœ-
minæ, impuberes, pauperes, criminosi, &
infames, excommunicati, parentes & con-
sanguinei, familiares, & quicumque alii, qui
Jure Naturali non reprobantur, aut speciali
ex ratione suspecti non sunt, uti perjuri in
Judicio, vel consanguinei, qui tale Matri-
monium valde affectant. Pars 6. cui se op-
ponit Pontius l. 5. c. 21. n. 4. Fagn. Vallens.
P. Schmier n. 153. & propendit P. Reiffen-
stuel n. 111. defenditur à Sanch. d. 39. n. 11.
Barb. Gob. Less. Laym. Perez, ac aliis commu-
niter, & probatur tum ex Trid. & aliis Juri-
bus, quæ nunquam requirunt, ut testes spe-
cialiter sint rogati in Matrimonio, præter-
tim cum finis totus Tridentini obtineatur
per testes etiam non rogatos specialiter, mo-
dò advertant, quid agatur: tum à paritate
cum aliis contractibus & negotiis, in quibus,
exceptò Testamentò, ubi id Jura specialiter
exigunt, sufficiunt testes non rogati: tum
ex praxi; ubi enim aliquis audit, à contra-
hentibus Matrimonium priùs rogari testes?
Sufficit proin casualis præsentia. Nec pu-
to, necessarium esse, ut testes primò casuali-
ter præsentibus postea moneantur à contra-
hentibus de sua intentione, uti tamen ne-

cessarium existimat P. Schmalzgrueber ibi
n. 236.

Oppones contra ultima duo membra 1. 2.
Tridentinum ideo requirit testes, ut de Ma-
trimonio inito possit in Judicio fieri fides,
& probatio illius legitima: sed per testes
non legitimos nec omni exceptione majores
legitima in Judicio probatio non fit: ergo.
2. Posset contingere, ut tam parochus quam
testes sint criminosi vel infames, & sic valde
suspecti: sed per hos utique non sufficien-
ter probatur Matrimonium: ergo. Certe
cum hujusmodi testes facile possint cor-
rumpi, sequuntur ex eorum admissione illa
incommoda, propter quæ Tridentinum re-
quisivit præsentiam parochi & testium: er-
go implicite noluit hujusmodi testes suffi-
cere. 3. Eodem modo videtur Tridemi-
num voluisse probari, Matrimonium non
esse clandestinè invalide contractum, quo-
modo voluit Jus Antiquum probari Ma-
trimonium non esse contractum clandestinè
illicite: sed Jus Antiquum c. 2. h. 1. ad ca-
vendam clandestinitatem illicitam requi-
vit, ut Matrimonii contracti legitima probatio
appareret: ergo. 4. In c. 1. de Conjug. in
causa Matrimonii requiruntur testes circum-
specti, & omni exceptione majores. Idem habetur
c. 22. de testib. Et in c. 10. de despons. Impub.
testes idonei, atque in c. 28. de Sponsal. testes
legitimi: ergo præsumendum est etiam de
Tridentino, quod tales requirat. 5. Decla-
rationes Cardd. apud Bossum & Pontium
volunt, ut testes sint formaliter adhibiti: sed
formaliter adhibiti idem est ac rogati: ergo te-
stes debent esse specialiter rogati. 6. Si te-
stes non sint rogati, nec moniti, sed tantum
casualiter sint præsentibus, sæpe potest contingere,
ut, quid actum sit vel contractum, non
advertant, vel tantum obiter, & sic facile
obliviscantur eorum, quæ casu & fortuito
cognoverunt: ergo ad hoc evitandum de-
bent rogari specialiter vel moneri. Nec at-
tenditur, quod casualiter & incidenter fit
l. 4. ff. si certum petat, vel potius de R. C. Et
qui casualiter adest, & adest non censetur
arg. l. 78. §. fin. ff. de legat. 3.

Re. ad 1. N. Min. quia juxta nostras pro-
bationes etiam per testes non omni excep-
tione majores, præsertim si parochus non
laboret vitio, qui supplet aliorum defectum,
in hoc negotio fit legitima probatio. Ad 2.
Casus iste est rarissimus: Jura autem non
respiciunt ea, quæ raro evenire solent, ideo
& tali casu habetur sufficiens probatio se-
cundum Jura. Neque facile continget, ut
tam parochus quam testes corrupti se fi-
nant, tum propter gravitatem peccati, quo
se obstringerent, tum propter penas, quas
deprehensi metuere deberent. Ceterum si
ex speciali ratione forent suspecti, neque jux-
ta nos sufficerent. Interim majus pericu-
lum foret incommodorum & litium, vel
etiam dissolutionis Matrimoniorum, si te-
stes omni exceptione majores requirerentur,
quam

quàm si quicunque sufficiant. Ad 3. Tridentinum omnino voluit, ut Matrimonii legitima probatio appareat: sed pro legitima jam habet, licet testes non ornent illas qualitates, quas Leges in aliis certis causis exigunt: num per legitimam probationem requiratur c. 2, cit. major probatio, ex textu non pater; & etiamli pateret, correctum foret à Trident. uti suadent nostræ probationes. Ad 4. In c. 1. & 10, cit. est sermo de Matrimonio jam contracto iterum dissolvendo (in quo casu & nos concedimus, requiri testes legitimos) non verò de ejus constitutione, & de casu, quo contrahitur coram testibus actu, per quos probari debet contractus ipse. In d. c. 22. repulsa est quidem Mater, sed ob peculiarem causam suspensionis; quia nimis affectabat Matrimonium filie suæ cum viro nobili & divite; non quia fuit foemina & alias non omni exceptione major. In c. 28, cit. solum dicitur, quòd mulieris simplex assertio prævalere non debeat testibus idoneis & legitimis; quod & nos dicimus, si meliores testentur oppositum. Deinde testes idonei & legitimi pro casu, quo contrahitur Matrimonium actu, juxta nostras rationes etiam sunt, qui alias non censentur esse omni exceptione majores. Ad 5. Illæ declarationes Cardd, imprimis non statim habendæ sunt pro authenticis, partim quia non sunt authenticè productæ, partim quia non sunt comprehensivæ, sed extendunt Tridentinum ultra verba illius. Deinde aliæ declarationes, apud Reiffenstuel n. 108, in fine dicunt parochum esse adhibitum, etiamsi ex alia causa vocatus sit, vel invitatus & compulsus adsit. Et cur testes & parochus non censeantur formaliter adhibiti, si moraliter sint præsentēs, licet specialiter rogati, vel moniti non fuerint? Ad 6. Etiam casualiter præsentēs possunt esse moraliter præsentēs, ita ut satis intelligant, quid actum sit. Si contrarium ponas, versamur extra quæstionem. Si rursus obliviscantur eorum, quæ fortuito cognoverunt (quod non ita facile contingit, si satis perceperunt) per accidens est, idque etiam vocatis & monitis absolutè contingere potest; ac in aliis negotiis, quibus testes casualiter fuerunt præsentēs; quod tamen non obest. Duæ illæ Leges allegatæ, si rite inspiciantur, nihil faciunt ad rem, & sunt extra rhombum.

36 Dico 6. Contrahentes culpabiliter sine præsentia parochi, vel alterius Sacerdotis cum ejus licentia, aut testium, præterquam quòd graviter peccent, & Matrimonium sit nullum, consequenter susceptæ proles illegitimæ, poenâ arbitriam ab Episcopo, & quidem gravi, puniendi sunt. 2. Parochus autem, vel quicunque alius Sacerdos, præsumens alienos parochianos Matrimonio conjugere sine licentia, aut benedicere eorum nuptias, ipso Jure tamdiu suspensus est, quamdiu ab Ordinario ejus parochi, qui Matrimonio interesse debebat, vel à quo benedictio petenda erat, absolvatur. Utrum-

Lib. IV. R. P. Frits Fichler.

que membrum clarè proditum est in Trident. f. 24, c. 1. de Ref. Matrim. Idem parochus sine duobus vel tribus testibus assistens Matrimonio (uti & testes Matrimonio ab Ecclesia interdicto præsentēs præstando auctoritatem) subjacet poenæ arbitriaræ Episcopi. Trid. lo. cit. v. insuper. Sanch. l. 3, d. 46, n. 8.

Dico 7. Matrimonium clandestinè, seu 27 sine præsentia parochi & testium, contractum nec valet in vim Sponsalium. Sanch. l. 1, d. 20, n. 3. Barb. Gonz. P. Wex, & P. Schmalzgrueber cum communiore, contra Coninck, Laym. Palao, & plures alios, quorum opinionem Palao vocat probabiliorē spectato rigore Juris. Prob. 1. ex Trident. quod hujusmodi contractum absolutè irritat, ac nullum declarat, personasque ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: sed quod nullum est, nullum producit effectum. 2. Ex declaratione Cardd, in Trid. c. 1, f. 24, de Ref. Matr. apud Gallemart. n. 10, ubi Sponsalium vis expressè negatur. 3. Ex praxi. Oppones 1. Matrimonium impuberum, clandestinè contractum, vel ex alio capite invalide, valet in vim Sponsalium. c. un. §. idem quoque, de despons. impub. in 6, ergo & Matrimonium à duobus puberibus contractum. 2. Qui attentat contrahere de præsentī, virtualiter vult contrahere eo modo, quo valide potest juxta illud, si actus non valet, ut geritur, valeat eo modo, quo valere potest. arg. l. 13, ff. de servitut. sed Matrimonium clandestinè contractum non valet, valent tamen Sponsalia clandestinè inita: ergo. 3. Si contrahentes de præsentī expressè velint saltem Sponsalia de futuro contrahere, casu quo ipsum Matrimonium non valeret, utique talis contractus valebit in vim Sponsalium: ergo etiam si expressè non habeant hanc intentionem, quia præsumendi sunt eam habere tacite: eadem autem est vis taciti & expressi: ergo. R. ad 1. N. Conf. & parit. Nam Jus in c. un. cit. præsumit & ita interpretatur voluntatem impuberum, vel saltem quando unus contrahentium est impubes, si invalide contrahant ex quocunque capite, modò non ex defectu consensûs; cui dispositioni Juris Antiqui non censetur derogasse Tridentinum pro impedimento Matrimonii statuendo clandestinitatem: econtra Matrimonium duorum puberum absolutè & penitus annullavit, si clandestinè contrahatur. Ad 2. Illud procedit tantum, quando defectus est ex parte agentis, non simpliciter inhabilitati; non verò, quando se tenet ex parte formæ substantialis, qua si actus careat, idem est, ac si non esset gestus. Unde hic subintrat aliud axioma: quod volui, non potui: quod potui, non volui. Ad 3. C. Ant. & N. Conf. Qui enim non exprimunt vel actu habent intentionem contrahendi Sponsalia de præsentī, nihil agunt, & nec tacite eam habere præsumuntur à Jure, sed potius non

K

habere

habere creduntur : quia, quod facti est, non præsumitur generaliter.

28 Quæres adhuc, an illi, qui quidem coram parocho & testibus contraxerunt Matrimonium, & de præfenti, sed invalidè propter impedimentum quodcunque dirimens, teneantur sublatò impedimentò contrahere de novo coram parocho & testibus, si velint perseverare in conjugio, & istud restaurare? R. 1. Si impedimentum vel tempore contractus fuit notorium; aut publicum, etiam ita tantum, ut posset plenè probari pro foro externo, & periculum sit, ne plenè probetur; vel ex postfacto evasit notorium aut dicto modo publicum, instaurari non potest nisi coram Parocho & testibus. Idem dic, si solus Parochus assistens, vel unus ex duobus testibus, qui soli fuerunt adhibiti, impedimentum scivit, vel postea cognovit extra Sacramentum poenitentia. Ita plerique omnes; quia in casu talis notorietatis, vel publicitatis, vel cognitionis, non satis Ecclesiæ constat de Matrimonio ritè contracto & validè, adeoque non obtinetur finis Tridentini, peccata & scandala per suum Decretum evitare volentis. R. 2. Si impedimentum fuit, & manet occultum, ita ut nec periculum sit, ne plenè probetur in iudicio, nec parocho vel alterutri testi cognitum, longè probabilius est, præsentiam novam parochi & testium necessariam non esse, tum ex auctoritate, quia sic sentiunt communiter cum Sanch. l. 2. d. 37. n. 3. Coninck, Laym. Gobat, Fagn. Gonzal. Perez, Cardenas &c. contra Pontium, Guttier. Comitol, Stalen, & Barb. de potest. Episc. alleg. 32. n. 157. tum ex ratione, quòd Tridentinum ad hunc casum se non extendat, & illius ratio; nam ratio primaria Tridentini parochum & testes requireris fuit, ne Matrimonia sine illis validè contracta postmodum negentur, & transitis fiat ad alias nupcias cum perpetuis adulteriis, eò quòd Ecclesiæ non constet, nec sufficienter probari alias posset contractum cum alia parte Matrimonium: sed ista ratio in præfenti casu cessat evidenter; quia nullus negabit Matrimonium, aut illud deseret, semel in facie Ecclesiæ à se contractum, si impedimentum est & manet occultum; cum contractum esse convincenter probari possit ex libro parochi, in quem is juxta Tridentinum referre debet eos, qui coram se & testibus contraxerunt Matrimonium. Sufficiet proin occulta renovatio consensus, à putatis conjugibus sublatò impedimentò positi, & signò externò manifestati. In Confirmationem Navarrus in summa c. 22. n. 70. affert declarationem S. Pii V.

29 Oppones 1. Præsentia parochi & testium est forma contractus Matrimonialis: sed forma rei debet poni necessariò tunc, quando res ponitur: ergo. 2. Parochus & testes, qui fuerunt adhibiti tempore Matrimonii invalidè contracti, non possunt testari de Matrimonio validè contracto, nisi iterum adhibeantur, quando sublatò impedimentò

contrahitur: ergo debent iterum adhiberi, nec sufficit, eos in primo contractu adfuisse. 3. Prior contractus fuit irritus: ergo se habet, ac si nunquam fuisset celebratus: sed si nunquam fuisset celebratus, utique deberet adhiberi præsentia parochi & testium: ergo etiam in casu, quo fuit quidem celebratus, sed irritè. 4. Lex non cessat, quando solum in particulari casu cessat ratio legis; quia est lata propter bonum commune: ergo, etiam si in præfenti casu, quo Matrimonium jam aliquando est contractum in facie Ecclesiæ, cesset ratio Legis Tridentinae de adhibendo parocho & testibus, isti nihilominus adhibendi sunt in illius restoratione. R. ad 1. dist. Ma. est forma ordinariè, & pro casibus, quos Tridentinum voluit comprehendere, & quoad illa Matrimonia, quæ jam ante Tridentinum detecta est Ecclesiæ. C. Ma. quoad casus, quos Tridentinum noluit suò decretò comprehendere, vel quoad Matrimonia, quæ ante Tridentinum non est detectata Ecclesiæ tanquam clandestina, & fraudibus periculisque obnoxia. N. Ma. Dein illa forma, nempe præsentia parochi & testium aliquando adhibita, postmodum moraliter adhuc perseverat. Ad 2. dist. Ant. non possunt testari de Matrimonio verè valido. C. Ant. apparenter valido. N. Ant. & Conf. Fini legis Tridentinae sufficit, si testari valeant de eo olim in facie Ecclesiæ contracto. Ad testem non pertinet deponere de rei veritate in se, quatenus dependet ab occultis, sed de re, prout per signa externa apparet. Ad 3. N. Conf. Nam ille contractus non fuit omnino nullus; quamvis enim fuerit invalidus in se, & ideo opus habeat renovatione, vel novi consensus positione, tamen valuit quoad præsumptionem Ecclesiæ, & fidem de contracto Matrimonio ritè faciendam in foro externo: quod sufficit ad finem Tridentini, si impedimentum manet occultum. Ad 4. dist. Ant. Lex non cessat, quando in casu particulari cessat ratio legis, si lex, & ratio ac finis legis, se ab initio extendit ad talem casum. C. Ant. Si ad eum se non extendit. N. Ant. & Conf. vel potius suppositum, quòd lex pro hoc casu existerit aliquando; nam Tridentinum non comprehendit præsentem casum, de quo quæritur, uti docuimus. Vel dist. aliter: Non cessat lex, quando in casu particulari cessat ratio legis tantum per accidens & particulariter. C. Ant. Quando cessat per se & generaliter in tali casu. N. Ant. & Conf. In præfenti casu per se & generaliter nullum est periculum illius mali, quod lex Tridentina voluit avertere.

TITULUS IV.

De Sponsa Duorum.

SUMMARIVM.

1. 2. Impedimentum Ligaminis dirimens & impediens.
3. 4. Sponsalia de futuro priora prævalent, potius.

terioribus, etiam juratis, non obstante, quod Sponsa posterior priorum ignara fuerit, & sub spe Matrimonii decepta, vel etiam imprægnata sit.

5. Nec Sponsus obligatur secunda, licet prima cedat jure suo, vel moriatur.

6. 7. Sponsalia de presenti posteriora prævalent prioribus de futuro tantum; licet ista non solvantur omnino, sed solum suspendantur.

8. Sponsalia de presenti inducunt impedimentum Ligaminis dirimens Jure Ecclesiastico.

9. 10. 11. 12. An etiam Jure Naturali & Divino? sive sit Polygamia, sive Polyviria.

Sciendum 1. Quia ex clandestina desponsatione facile posset contingere, ut quis cum duabus contraheret Matrimonium, vel aliqua cum duobus, non immerito statim subiungi Titulum de Sponsa duorum, nempe de presenti. Quoniam verò etiam non raro contingit, ut aliquis vel aliqua contrahat cum duobus vel pluribus Sponsalia de futuro. Interpretes occasionem sumperunt tractandi hoc loco duplex impedimentum, unum Ligaminis dirimens, dum quis, jam ligatus Matrimonio cum una, contrahit cum alia rursus de presenti, & sic fit Polygamus, vel vicissim dum aliqua se pluribus desponsat de presenti; Alterum Sponsalium impediens, dum aliquis (vel aliqua) jam ligatus Sponsalibus de futuro, Sponsalia de presenti contrahit cum alia, vel Sponsalia de futuro contrahere attentat nova. Nos sectando ordinem prioris tituli, ubi prius clandestinitatem accidentalem, dein substantialem, prout est impedimentum dirimens, explicavimus, examinabimus prius impedimentum impediens Sponsalium, postea verò impedimentum dirimens Ligaminis.

2. Sc. 2. Sponsalia de futuro jam contracta cum aliquo vel aliqua esse quidem impedimentum solum impediens respectu Sponsalium de presenti seu Matrimonii cum alio vel alia contrahendi; si enim istud postea contrahatur, validum quidem est, sed illicitum; esse tamen ordinariè, & dici posse, etiam impedimentum dirimens respectu Sponsalium de futuro cum alio vel alia, uti videbimus. Simulque dicemus, an Sponsalia de futuro priora semper invalident posteriora de futuro, & non subinde saltem teneant posteriora, & solvantur priora. Dein an Sponsalia de presenti penitus solvant Sponsalia de futuro priora, vel tantum suspendant.

3. Dico 1. Sponsalia de futuro cum uno vel una valide contracta non solvantur per posteriora, sed posterioribus obstant ita, ut hæc non valeant. 2. Licet jurata sint. 3. Vel secundis accedat copula carnalis, aut etiam imprægnatio, non verò primis. 4. Probabilis etiam, licet sponsa secunda fuerit ignara Sponsalium priorum, & spe Matrimonii fuerit corrupta aut imprægnata, & damnum ipsi aliter refarciri nequeat, nisi per Matrimonium. Pars 1. sumitur ex c. 22. X. & c. un. in 6. de Sponsal. quia, quod uni jam

Lib. IV. R. P. Pitschler.

semel validè est promissum, alteri nec licitè, consequenter nec validè promitti amplius potest: ergo nec Matrimonium jam uni validè promissum; cum utique nemo obligari possit validè ad rem illicitam, & cum injuria alterius, jus jam quæsitum habentis, præstandam. Interim tamen pars altera, cui prius fuit promissum Matrimonium per Sponsalia priora, jus resiliendi acquirit, si resiliere velit; cum contrahens posteriora censetur renuntiare prioribus: adeoque ex parte innocentis quidem solvuntur, sed non ex parte contrahentis secunda Sponsalia. Pars 2. ex c. 18. & 28. de jurejur. vi quorum non obligat juramentum, quod cedit in præjudicium tertii, & peccatum involvit: adde, quod juramentum tanquam accessorium sequatur principale: si ergo promissio, cui adjicitur, est nulla propter iniquitatem suam, etiam juramentum erit nullum, ita ut nec obligationem Religionis pariat. Pars 3. fuit inde, quod prior, cui jam jus est quæsitum, privari non debeat eodem per damnum posteriori ex copula vel imprægnatione immittens, quæ scivit prioris jus & Sponsalia; cum non sit decepta, per l. 1. § 6. ff. de Edicto. Edicto, & sibi imputare debeat illud damnum, quod timeret. Adde, quod obligatio erga priorem non possit tolli per injuriam illi illatam per nova Sponsalia cum secunda: quæ injuria nec per imprægnationem secundæ tollitur. Pars 4. quam tenet cum Gutierrez de Matrim. c. 27. n. 7. P. Reiffenstuel h. t. n. 8. contra Conink, Rebell. Palao &c. qui in casu, quo priora Sponsalia ignoravit sponsa secunda, simul corrupta vel imprægnata, & contra Sanch. Laym. Engel, Pirh. König, P. Wiestner, P. Kugler, P. Schmalzgrueber &c. qui in eodem casu ignorantia, saltem quando damnum secundæ per copulam illatæ aliter refarciri nequit, nisi per Matrimonium, volunt valere & obligare secunda Sponsalia, solutis ex utraque parte primis, eò quod prima ex charitate teneatur cedere jure suo. Hæc, inquam, Pars 4. Probatur 1. Sponsa prior habet jus certum, legitime quæsitum: ergo æquum non est, ut illud cogatur cedere sponsæ secundæ ob hujus fornicationem, poenam potius quam tantum favorem promerita. 2. Nullo Jure probatur obligatio, ut, quod alicui competit de Jure, cedatur alteri ex charitate ad evitandum grave illius malum. Dein si tantum ex charitate tenetur cedere, & eo non cedit, non violatur justitia, si contrahatur Matrimonium cum prima: ergo priora Sponsalia non dissolvuntur, sed ex justitia obligant, non obstante damno secundæ sponsæ. An verò obligent secunda Sponsalia, casu quo prior ex charitate cessit jure suo, patebit ex n. 5. 3. Priora Sponsalia non solvantur ratione promissionis secundæ, quia hæc fuit nulla: nec ratione damni, quia non apparet, unde damnum, cujus periculo per flagitium se altera pars exposuit, obligare etiam ex charitate possit priorem ad cedendum jure; sit, quod cedere posset absque

K 2

gravi

gravi damno proprio. Imputet fornicaria sibi & suo delicto damnum; præsertim cum scire debuisset, non fidendum hujusmodi procis, qui sæpe solent sub spe Matrimonii puellas decipere. 4. Si propter fornicationem cum altera sponsa, & damnum ei inde secuturum, dissolverentur Sponsalia priora, & prior saltem ex charitate teneretur cedere, non difficile foret sponso se liberare à prioris sponsa, quam forte nauseare incipit: sed hoc pacto aperiretur via fraudibus & iniuriis: ergo.

4. Oppones contra ultima duo membra 1. quando eadem res promissa est duobus, præfertur ille, cui facta est traditio, etiam si illi fuisset secundò loco promissa: sicut etiam, si res jam uni vendita, non tamen tradita, postea vendatur alteri & tradatur, manet huic posteriori 1. 15. C. de R. V. Sed per fornicationem cum secunda sponsa fit traditio corporis, primæ autem tantum facta est promissio: ergo secunda præferenda est primæ. 2. Ante Tridentinum, & ubi Tridentinum non est receptum, copula accedens Sponsalibus secundis dissolvebat priora, & faciebat Matrimonium cum secunda sponsa. c. 15. & 30. de Sponsal. ergo post Tridentinum habebit saltem vim dissolvendi Sponsalia priora: licet enim Tridentinum noluerit valere Matrimonium ita clandestine contractum, non tamen tali copulæ ademit vim dissolvendi priora Sponsalia. 3. Vinculum minus forte debet cedere fortiori: sed fortius vinculum sunt Sponsalia per copulam carnalem confirmata, quam Sponsalia simplicia: ergo. 4. Inter duos litigantes, quorum unus certat de damno vitando, alter autem de lucro captando, præfertur de jure, qui certat de damno sed sponsa posterior imprægnata, vel corrupta, si res innotescat, & ipsa propterea difficilius nubat, certat de damno vitando, & prior de lucro captando: ergo. 5. Siquis votò ligatus contraxit cum aliqua Sponsalia, & eam corruptit, non obstante voto tenetur illam ducere: ergo etiam qui corruptit secundam Sponsam, tenetur illam ducere neglectâ priorē. 6. Leve damnum ex charitate ferendum est, ut evitetur alterius grave damnum: ergo sponsa prior, cui leve, vel etiam nullum damnum imminet ex omisso Matrimonio, tenetur ex charitate cedere suo jure, ut evitetur damnum grave posteriori imminens.

R. ad 1. *dist. Ma.* præfertur, cui facta est traditio legitima & de jure valida. C. *Ma.* invalida & illegitima. N. *Ma.* copula fornicaria non est traditio corporis, cui leges assistunt, vel translationem amplioris juris, vel dominii tribuunt, sicut assistunt & tribuunt traditioni rei venditæ, quæ fit posteriori emptori. Ad 2. Nec ante Tridentinum copulæ, quam constabat esse fornicariam, fuit tributa vis constituendi Matrimonium, vel dissolvendi priora Sponsalia, sed illi, quæ præsumebatur maritalis. Cum

igitur omnis copula extra Matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, hodie post Tridentinum præsumatur & sit fornicaria, nulla præjudicabit prioribus Sponsalibus. Ad 3. N. *Min.* Sponsalia secunda, utpote invalide inita, nullum omnino sunt vinculum, neque fiunt vinculum per subsequens flagitium cum injuria prioris Sponsæ. Deinde pro primis Sponsalibus stat prioritas temporis, possessio, innocentia. Ad 4. *dist. Ma.* Si cætera sint paria, vel si uterque sit innocens, vel uterque habeat jus. C. *Ma.* Si cætera sint disparia, & unus sit innocens, alter nocens, unus habeat jus, alter non. N. *Ma.* Prior Sponsa non deliquit, & prior tempore acquisivit jus, posterior deliquit, nec ex Sponsalibus (minus ex delicto suo) potuit acquirere jus, neque ex damno, utpote quod lux temeritatis imputare debet. Dein etiam prima sponsa certat de damno vitando, quia de perdendo jure, prius acquisito; non enim est parvum damnum amittere jus jam quæsitum, & difficile est repudiari à Sponso. Ad 5. *trans Ant.* quod infra sit, *VI. u. 18.* negabimus. N. *Conf.* Nam ex voto oritur tantum obligatio Religionis, ex primis autem Sponsalibus obligatio justitiæ; facilius autem solvitur obligatio Religionis quam justitiæ, & Deus præsumitur forte non urgere jus sibi quæsitum per votum, quando ejus observatio cedit in damnum tertii: id autem de homine jus quæsitum jam habente præsumi nequit. Ad 6. *dist. Ant.* leve damnum ferendum ex charitate est, ut evitetur magnum alterius, si alter non ex propria culpa se conjecit in periculum gravis damni, vel si id prævidere non potuit, *trans. Ant.* si ex propria culpa subiit periculum, quod facile prævidere potuisset; cum ejusmodi sceleratis procis non facile fidendum sit. N. *Ant.* Deinde N. *suppositum consequentis*, quod nullum, vel ita leve sit damnum, ordinari saltem, amittere jus ad Matrimonium jam quæsitum. Denique licet evinceretur propter auctoritatem DD. ex charitate obligari priorem Sponsam, casu quo damnum grave alterius evitari aliter, quam per Matrimonium non posset, ad cedendum jure suo, ea tamen solum in foro interno locum habere videretur, in foro autem externo à Judice pro priori Sponsa pronuntiandum; quia Judex obligationem justitiæ præhabere debet obligationi charitatis.

Quæres, an non saltem in casu, quo prior sponsa vel spontè, vel ex charitatis obligatione existimata, cedit jure suo, obligetur sponsus duarum ducere secundam? 2. An non saltem obligetur secundæ, si prior moriatur, vel ingrediatur Religionem? R. ad utrumque quæsitum; vi Sponsalium, nisi expresse sub conditione, si prior sponsa cessent jure suo, mortua, vel ingressa Religionem fuerit &c. sint inita, non obligatur secundæ; obligabitur tamen ratione damni, si posteriorem defloraverit, & damnum ex defloratione secuturum aliter evitabile non sit.

fit nisi per Matrimonium. Ita cum Perez P. Wietner *h. t. n. 19.* & P. Krimer *cod. n. 275.* contra Covarruv. Rebell. P. Schmier *de Sponsal. p. 1. c. 3. n. 41.* Ratio primæ partis est; quia Sponsalia secunda, absolute inita, fuerunt nulla, neque convalescunt valore priorum sublato; alias invalidè professus propter defectum ætatis, cessante postea hoc defectu, obligaretur ad Religionem ex vi Professionis: quod utique falsum est; quod enim ab initio non valet, successu temporis non convalescit. Ratio posterioris; quia ipsa Natura obligat ad reparandum damnum alteri illatum, sive ex charitatis, sive, si per injuriam sit illatum, ex justitiæ debito. Si verò conditionate essent inita secunda Sponsalia, tunc utique illa obligatio conditionata transit in absolutam, si purificetur postea conditio, si scilicet sequatur cessio, vel mors prioris sponsæ. Oppones: secunda Sponsalia, licet expressè non addatur conditio, si prior sponsa cesserit jure, vel Sponsalia priora aliunde fuerint dissoluta, eam tamen semper habent imbitam, tum quia censetur sponsus se voluisse obligare secundæ, quantum potuit / conditionatè autem potuit tum quia sine dicta conditione posteriora Sponsalia fuissent peccaminosa; quod dici non debet, si à peccato excusari possint: ergo. R. N. Ant. hæc enim conditio nec ex natura rei, nec ex dispositione Juris, est imbita Sponsalibus secundis: non ex natura rei, quia utique absolute iniri possunt non obstant peccato, quod in secundis Sponsalibus intervenit, sicut eadem res potest absolute vendi, quamvis invalidè, secundo emptori, non obstante peccato, & sicut Sponsalia cum impedimento dirimente scienter inita censentur absolute inita: non ex dispositione Juris inest hæc conditio; ubi enim exstat hæc dispositio?

6 Dico 2. Sponsalia de præsentī posteriora cum secunda valent non obstantibus prioribus de futuro, cum alia initis. 2. Sed priora de futuro probabilius non solvantur omnino, & ex parte contrahentis posteriora, sed solum suspenduntur, quamdiu manet vinculum Matrimoniale cum sponsa secunda de præsentī ducta. Adeoque si moreretur sponsa secunda de præsentī ducta, obligaretur adhuc, qui eam duxit, ad priorem ducendam, si hæc vellet, & nunquam adhuc renuntiavit juri suo, per prima Sponsalia quæsito. Pars prior est decisa in *c. 1. h. t. c. 22.* & 31. *de Sponsal.* Ratio est, quia Sponsalia de præsentī, seu Matrimonium, sunt vinculum fortius, quam Sponsalia de futuro, cum illa tribuant jus in re per actualem traditionem juris in corpora mutuam, ista verò solum jus ad rem per promissionem: sicut fortius est jus secundi emptoris, cui res est tradita, & per traditionem jus in re acquisitum, qui & propterea præfertur priori emptori, cui res tradita non est, & cui solum competit jus ad rem per venditionem. Pars posterior, quam cum Pontio, Mastrio, Conink, Perez,

Palao &c. tenent Zæsius, Haunold, P. Sporer, P. Wex, P. Wietner *de Sponsal. n. 100.* P. König. *cod. n. 62.* & alii plures, contra Sanch. Laym. Gutierrez, Dicast. Becan, Bonnac, Tanner. *so. 4. d. 8. q. 1. dub. 4. n. 56. 57.* P. Pirhing *de Sponsal. n. 59.* D. Collegam Herman. Ant. de Chingensperg, & plures alios tum Canonistas tum Legistas, probatur 1. Jus Naturale & Justitia commutativa obligant eum, qui aliquando contraxit obligationem justitiæ, donec obligationem impleat, & tamdiu, quamdiu implere potest in aliquibus circumstantiis, licet hic & nunc ponatur obex & impedimentum implendæ obligationis; nimirum obligant pro casu, quo tollitur obex & impedimentum: uti patet in debito pecuniario, à quo non liberatur omnino, qui hic & nunc vel ob impotentiam, vel loci distantiam, vel aliud impedimentum exsolvere illud non potest: item in voto castitatis, vel Religionis, quo quis ligatus contrahit Matrimonium; is enim non liberatur obligatione voti implendi, casu quo moritur conjux, licet ea vivente nec possit nec teneatur illud implere: Sed, qui prius contraxit Sponsalia de futuro cum alia, contraxit obligationem justitiæ, cui vivente altera, quacum de præsentī contraxit, ob impedimentum satisfacere nequit: ergo vi Juris Naturalis & Justitiæ commutativæ manet obligatus remoto hoc obice satisfacere: ergo ex parte ipsius non omnino solvantur Sponsalia priora, sed solum suspenduntur, spectato Jure naturali & Justitia commutativa. Si ergo Jure positivo aliud non sit statutum, uti revera non esse statutum, ex solutione objectionum clarescet, hæc sententia prævalebit. Ex parte ipsius, inquam; quippe ex parte alterius, nimirum repudiata, solvantur, h. e. resilire ipsi conceditur, postquam vidit, sponsum ducendo aliam tacite renuntiâsse ipso facto prioribus Sponsalibus. 2. Siquis rem duobus vendidit, & emptori secundo tradidit, jus primi emptoris non omnino est extinctum, sed solummodo suspensum, uti colligitur ex *l. 15. C. de R. V.* ubi tantum dicitur, quod tali casu emptor secundus sit *potior* primò, non verò quod primus amiserit suum jus; ac proinde istius jus solum est suspensum, usquedum res vendita & secundo tradita redeat ad venditorem: ergo idem dicendum de jure prioris sponsæ: ergo hæc sententia etiam ex Jure Positivo est præferenda. 3. Iniquum foret & perabsurdum, ut quis desertâ perfidè priori sponsâ contrahendo cum alia de præsentī somnino se eximat obligatione ad priorem, atque sic ex sua malitia ferat commodum, ac per injuriam prior privetur suo jure, cui adhuc absolute satisfieri potest. Adde, quod hoc modo aperiretur via fraudibus, & ansa injustè suo jure defraudandi innocentes.

Oppones 1. Obligatio semel sublata, restitui non potest. *l. 98. §. Arcam 8. ff. de solut. 7* & de novo contrahi, *cum, 129. d. 4. de Consecr.* sed

sed obligatio priorum Sponsalium per superveniens cum alia Matrimonium tollitur, ac solum penitentia injungitur fidem violanti, & nihil aliud, *can. ult. caus. 27. q. 2. c. 22. 31. de Sponsal.* imò irritatur, *c. 22. cit. ibi: quia primam fidem (Sponsalium priorum) irritam fecit.* Quin in utraque Rubrica *c. 22. & 31. cit.* adhibetur verbum *solvuntur*: ibi: *Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur per Sponsalia secunda de presenti.* 2. Promissio servi, qui post factam promissionem manumissus libertatem consecutus est, non tantum suspenditur, sed omnino extinguitur, ita ut, si postea forte iterum fiat servus, promissio & inde orta obligatio non reviviscat, *l. 98. §. 8. cit. & l. 83. §. 5. ff. de V. O.* Ergo nec obligatio priorum Sponsalium, casu quo illa violans iterum evadit liber ab altero vinculo Matrimonii, reviviscit, sed tanquam penitus extincta non amplius urget. 3. Ex duobus vinculis ejusdem rationis magis forte rumpit & solvit omnino minus forte, v. g. Professio actualis in Ordine Religioso laxiori extinguit votum prius editum profitendi & ingrediendi Ordinem strictiorem: sed obligatio Sponsalium de futuro cum una, & obligatio Sponsalium de presenti subsequens cum alia, sunt ejusdem rationis, cum utraque sit obligatio *Justitia*, & posterior sit vinculum fortius quam prior: sicut votum profitendi Religionem & actualis Professio, sunt obligationes ejusdem rationis, nempe *Religionis* utraque, & Professio est vinculum fortius, quam votum simplex: ergo. 4. Si maneret obligatio ad priorem sponsam, huic daretur ansa optandi & captandi mortis posterioris sponsæ de presenti ductæ, imò posteriori vicissim ansa optandi & captandi mortem prioris ex Zelotypia, si ipsi adhuc jus competere ad sponsum soluto Matrimonio: sed hoc admittendum non est: ergo.

Et ad 1. *N. Min.* vel *dist.* obligatio priorum Sponsalium tollitur, vel solvitur, omnino & ex utraque parte. *N. Min.* Suspenditur tantum, vel tollitur aut solvitur respectu prioris sponsæ repudiatæ tantum. *C. Min.* Jura in contrarium allata plus non dicunt, quam quod Sponsalia de presenti non obstantibus primis cum alia de futuro contractis valeant, nec Matrimonium rescindi, nec separari conjuges debeant; quod omnino verum est; at nullatenus dicunt, priora Sponsalia omnino extingui, & solvi ex utraque parte. Illis verbis, *primam fidem irritam fecit*, non indicatur, priora Sponsalia per subsequens Matrimonium cum alia fuisse irritata, & extincta penitus, sed quod prima fides facta sit irrita, h. e. violata; quod iterum verum est, licet maneat suspensa prioris promissionis obligatio; cum talis contra datam fidem Sponsalium executioni posuerit obicem & impedimentum. Vel *dist. Ma.* obligatio in perpetuum sublata, ut loquitur textus in *l. 98. §. cit.* non potest restitui. *C. Ma.* impedita ad tempus *N. Ma.* Ad 2. *N. Conf. & parit.* nam servus per manumissionem libertate

donatus statum suum *totaliter* mutavit, & in consideratione civili alia evasit persona; non verò prior sponsa per hoc, quod repudiata, & alia ipsi hic & nunc præhabita sit: unde mirum non est, quod per illam totalem mutationem penitus extincta sit promissio servi, non verò obligatio erga priorem sponsam. Adde, quod hæc dispositio Juris civilis circa promissum per stipulationem servum sit specialis, & recessum tacere videatur à Jure Naturali, adeoque non extendenda ad alios casus in Jure non expressos. Ad 3. Imprimis negari posset, *reced.* & dici cum Mastro, quod ille, qui vivit strictiorem Ordinem, & postea professus est laxiorem, teneatur adhuc implere prius votum, casu quo solveretur omnino & extingueretur Ordo laxior, quem professus est. Deinde *negatur paritas*; partim quia Professio in hoc rerum ordine indissolubilis est, & ordinariè spes nulla illius dissolvenda, sicut tamen spes est Matrimonii, saltem per mortem conjugis, dissolvendi; partim quia votum Religionis strictioris, & professio laxioris, eidem DEO facta sunt sine alterius præjudicio: Sponsalia verò defutura, & Sponsalia de presenti, facta sunt hominibus diversis, & posteriora cum præjudicio primæ, adeoque ista non præsumitur hoc ipso rata habere posteriora Sponsalia de presenti, & suo jure cedere; rectè tamen Ecclesia, tanquam interpret Divinæ voluntatis, præsumit, quod DEO magis placeat Professio etiam in laxiore Ordine, quia est perfectius vinculum, Deoque hominem magis & perfectius conjungens, quam votum ingrediendi primum strictiorem Ordinem. Quod sunt obligationes ejusdem rationis, nihil facit ad rem. Denique ex voto melius instituitur paritas pro nostra sententia sic: votum ingrediendi Religionem non penitus extinguitur, sed tantum suspenditur in eo, qui post illud conjugem duxit, ita ut ei mortuæ teneatur adhuc ingredi Religionem: ergo nec Sponsalia priora penitus extinguntur, sed tantum suspenduntur. Ad 4. Illud quæcunque periculum, cum præcisè per accidens nascatur, & ex malitia, quæ præsumi non debet, non est causa sufficiens, cur prior sponsa suo jure penitus privetur. Jam ad alteram partem

De Impedimento Ligaminis.

Dico 3. Sponsalia de presenti, seu Matrimonium cum una vel uno validè contractum, de Jure Ecclesiastico est certò impedimentum dirimens Matrimonii, quod vocatur *Ligaminis*, ita ut durante Matrimonii vinculo, & vivente conjuge aliud Matrimonium validè non contrahatur. Adeoque *Polygamia*, dum unus vir simul & semel habet duas vel plures uxores, & *Polyuria*, dum una eademque femina simul & semel habet & sibi jungit Matrimonio duos vel plures viros, locum non habet. Communis omnium

omnium ex c. 2. 3. 4. *fin. h. 1. & c. 31. cit.* Nec interest, an prius Matrimonium sit Ratum duntaxat, vel Consummatum, modò adhuc perseveret, quando contrahitur alterum; cum utrumque inducat impedimentum Ligaminis, juxta illud 1. Cor. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit.* Ratio est, quia, postquam vir vel mulier jus in corpus jam tradidit uni, sui corporis potestatem non amplius habet, nec illud in alium vel aliam validè transfert.

Quæres, an Polygamia aut Polyviria sit contra Jus Divinum & Naturale, consequenter an impedimentum Ligaminis sit Divino & Naturali Jure introductum? R. 1. Polygamia, seu pluralitas uxorum, non solum Jure positivo humano, Canonico & Civili, ut patet ex *cc. cit. c. fin. h. 1. c. 7. & 8. de divor.* atque ex *l. 1. ff. de his, qui not. infam. l. 2. C. de incest. Nupt.* item ex *Pœnali Ordinari. Caroli V. art. 121.* quibus accedit *Ordin. Criminalis Josephi I. art. 10. §. 25.* ubi in eam statuitur pœna gladii, sed etiam Jure Divino prohibita est, ut habet communis Catholicorum & certa contra Lutherum, qui teste Bellarmino in pluribus locis docuit, eam licitam esse, propterea fulminatus à Tridentino s. 24. *de Sac. Matr. can. 2.* ibi: *si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla Lege Divina esse prohibitum, anathema sit.* Concordat *c. fin. & c. 8. cit.* imò ipsa institutio Matrimonii, à DEO facta in Paradiso, Gen. 2. v. 24. sic præcipiente: *adherebit uxori suæ, & erunt duo in carne una:* ad quem statum primævum à Christo Domino reductum est Matrimonium *Matt. 10.* Accedit significatio Matrimonii Sacramenti indicata *Eph. 5.* utpote quod significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, utique unius cum unica. Quin imò etiam Jure Naturali prohibita est saltem aliquo modo, ut habet communis ferè omnium cum S. Th. Bellarm. Sanch. contra Durand. Abul. Gutierrez, Gonz. &c. licet diversò modò id doceant; nam absolutè contra Jus Naturale esse affirmant Capreol. Henriq. Menoch. König. P. Schmier p. 3. c. 2. n. 206. cum Clericato asserens, id ab omnibus Theologis & Canonistis affirmari. At cum Sanch. Laym. Palao, Perez, Wiestner & aliis docet P. Schmalzgrueber n. 20. h. 1. pluralitatem uxorum repugnare quidem Juri Naturæ, at non ex Matrimonii natura, sed ex ipsius institutione, seu quatenus defecto à DEO & Christo institutum est. Hæc sententia mihi ex eo displicet, quòd juxta hunc loquendi modum non tam Jure Naturali, quàm Divino, polygamia videatur prohibita; cum prohibitio ejus referatur in solam institutionem Matrimonii, adeoque in solum Jus Divinum. Unde præplacet sententia P. Kugler à n. 1833. citantis Bellarminum, Sanch. Illung &c. juxta quem Jure quidem Naturali, at non absolutò, uti odium DEI, blasphemia &c. quæ nunquam, etiam ex dispensatione DEI, possunt fieri licita, sed tantum

conditionatò, nisi nempe DEUS, in cujus plenissima potestate ac dominio sunt corpora humana, & eorum jura, etiam ad actus conjugales, dispense, polygamia est vetita, uti furtum, occisio innocentis &c. Nec reliquos Auctores huic explicationi adversari existimo, si ritè eam apprehenderint. Quòd absolutè, & pro omnibus circumstantiis & conditionibus, non sit illicita Jure Naturali, patet inde, quòd sanctissimis Patriarchis Antiquæ Legis, Abraham, qui Saram, Agar, & Ceturam, Jacobo, qui Liam, Rachelem, Balam, & Zelpham, Davidi, qui octodecim uxores habuit, ac aliis plures conjuges DEUS permisit ex dispensatione, quam eis revelavit, præsertim post Diluvium, ut citius propagaretur genus humanum: quod exemplum non tantum alii de populo Electo, sed etiam ex Gentilibus, extensà ad se Divinà dispensatione, secuti sunt, & quidem tunc licite teste S. Augustino, qui relatus in *can. 7. caus. 32. q. 4.* ait: *quod, quando mos erat, crimen non erat, scilicet propter permissionem DEI, tunc ipsis ex usu populi Israëliti cognitam.* Quod tamen hodie nec in Gentilibus & Turcis videtur procedere amplius, cum ad tempora Ecclesiæ Christianæ illam dispensationem se non extendere declaraverit Christus, & Ecclesiæ doctrina, c. 8. cit. Quòd verò in aliquo sensu (nempe conditionate saltem) sit Jure Naturali prohibita, suadet 1. auctoritas DD. communiter prohibitionem in Jus Naturale referentium, 2. Natura Matrimonii, cujus fini saltem secundario, qui est pacifica cohabitatio, repugnat pluralitas uxorum, quæ non faciliè inter se, & cum ipso marito forent concordēs propter Zelotypiam, propter fecunditatem unius, & aliarum sterilitatem &c. Imò aliquantulum etiam repugnat primario fini, qui est generatio, & educatio prolis; rarius enim fecundi sunt viri, in nimis multas divisi, uti patet in Salomone, quem ex 700. uxoribus, & 300. concubinis (quæ fuerunt uxores minùs solenniter ductæ) non nisi unum filium & duas filias procreasse perhibet Suidas: proles verò, si fortè procrearentur plures, adniventibus invidis & pro suo partu tantum sollicitis matribus, aliquæ minùs, quàm fieri deberet, amarentur, curarentur, & à successione in bonis temporalibus excluderentur à patre: ita Bethsabea Salomonem à patre Davide præferri Adoniæ filio ex Haggith genito curavit, 3. Reg. 1. 3. Natura Justitiæ commutativæ, quæ per se non patitur, ut jus in corpus uni jam traditum denuo tradatur secundæ, tertie, quartæ &c. sicut res vendita uni, & tradita, alteri denuo tradi sine injuria prioris nequit. Adde, quòd quilibet uxor jus in corpus tradere non possit alteri viro: ergo, ut servetur æqualitas inter traditum & acceptum, quam exigit Justitia commutativa, nec viro licebit jus in corpus suum ad actus conjugales dare alteri vel aliis. 4. Etiam Gentiles, qui aliud Jus, quàm Naturale, non agnoscebant, prudentiæ & honestatis

tis laude florentes prohibuerunt semper polygamiam, uti Romani, Athenienses &c. saltem extra tempora, quibus oppositum viderunt observari à populo Electo DEI. Hæ rationes saltem pro casu, quo jus actuale, & non merè radicale, de quo dictum est supra sit. l. n. 79. 80. traditur in corpus, satis probare videntur, quòd pluralitas uxorum saltem aliquo modo repugnet Juri Naturali.

10 *R. 2. Polyviria*, seu pluralitas maritorum in unica femina, æquè est contra Jura humana, & Divinum, atque magis contra Jus Naturale, quàm pluralitas uxorum, uti habet communis fortè omnium ex ea ratione, quia non modò præjudicatur tranquillæ cohabitationi & paci conjugum, sed etiam fini primario, scilicet generationi & educationi prolis; generationi quidem, quia femina plures admittens viros raro vel nunquam parit, uti patet in meretricibus; educationi autem, quia non constaret, quis verus esset pater prolis, & ideo negligetur à quolibet. Accedit, quòd DEus in polyviria nunquam dispensasse legatur; ergo magis, quàm polygamia, adversatur Juri Naturali & substantiæ Matrimonii. Nihilominus tamen censeo cum Sanch. l. 7. d. 80. n. 15. Laym. Conink & aliis contra Bellarm. DEum per absolutam potentiam etiam in illa dispensare posse; quia etiam plurium virorum uxor absolute prolem gignere posset; imò ordinariè, si cum pluribus viris ita contraheret, ut unus hoc, alius altero, tertius vir tertio anno habeat Matrimonii usum. Educationi prolis DEus alio modo providere posset, imò in secunda hypothefi proles non foret incerti patris, & sic cessaret impedimentum educationis.

11 Oppones 1. Apud Gentes plures non omnino barbaras viget usus polygamie, etiam Legibus approbatus, uti apud Thraces, Mauros, Turcas &c. imò etiam polyvirie: sic apud Persas & Medos licebat uxoris tot sibi viros jungere, quot volebant: apud Britannos decem vel plures viros poterant ducere: apud Sabæos omnibus viris ejusdem familie deserviebat quoad usum conjugalem unica uxor: Regina Cingæ 40. viros sibi copulavit &c. prout refert Clericatus: ergo nec Polyviria nec polygamia repugnat Juri & lumini Naturali. 2. Experiencia constat, quòd generatio multiplicis prolis ex polygamia sit secuta: sic David plures sustulit liberos ex pluribus uxoris l. Paralip. 3. Sic Roboam ex 18. uxoris genuit 28. filios & 60. filias. 2. Paral. 11. ergo non adversatur generationi prolis, adeoque nec Juri Naturali. 3. Admisimus alibi, quòd valeat Matrimonium sub conditione vel modo, ut nunquam petatur vel reddatur debitum conjugale: ergo, si contrahatur cum pluribus sub dicta conditione, non apparet, unde polygamia vel polyviria sit contra Jus Naturale. 4. Rationes nostræ, fundatæ in perturbatione pacis domesticæ, mala educatione prolis, impedimen-

to generationis &c. solum probant, polygamiam vel polyviriam esse illicitam Jure naturali, non verò esse invalidam: ergo impedimentum Ligaminis non est Juri Naturali, 5. Etiam Pontifex dispensare valet ad simul habendas duas uxores: ergo non est contra Jus Naturale, etiam conditionatum duntaxat. Ant. prob. tum ex can. 18. caus. 32. q. 7. ubi Gregor. III. alicui dedit facultatem ducendi uxorem secundam vivente prima, cum hæc non posset reddere debitum: tum ex c. 3. h. 1. ubi quidem Alexander III. declaravit, Matrimonium cum secunda initum vivente prima esse nullum, addidit tamen, *quoniam aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris fit ali quando judicatum*: ergo in potestate Pontificum est dispensare ad plures simul uxores habendas.

R. ad 1. N. Conf. Quia apud plures Gentes, alias non barbaras, sed humanitatis & sapientiæ laude florentes, alia quoque, cetero Jure Naturæ prohibita, uti est Idololatria, fornicatio, rapinæ, &c. fuerunt ultinæ tolerata, vel etiam Legibus ipsarum conformia: imò apud Christianos sæpe concultatur Jus Naturale: ergo ex factis nefandis non est formanda regula Juri Naturali. Ad 2. Ex casibus minùs frequentibus regula non debet desumi, præsertim si viri non admodum multas, sed duas tantum vel tres sibi uxores copularint. Insuper licet ceteris ratio prohibitiva, aliæ tamen non hoc ipso cessant. Ad 3. Fortè pro hoc casu non repugnaret Juri Naturali pluralitas uxorum, vel maritorum: repugnat tamen, si Matrimonium contrahatur modò ordinariò sine dicta conditione. Deinde etiam in hoc casu videtur propter jus, saltem radicale, jam quæsitum primo conjugii, Justitiæ commutativæ repugnare. Ad 4. Quando actus Jure Naturali prohibitus continet perpetuam turpitudinem, uti polygamia & polyviria, nempe pacis perturbationem, injustitiam, malam prolis educationem &c. & quidem per se ordinariè, ac non tantum per accedens & raro, actus quoque est nullus Jure Naturali, & non tantum illicitus; cum ad illicitum dari nequeat obligatio. Accedit sensus DD. communis, hujusmodi pluralitatem non pro illicita tantum, sed etiam pro invalida habentium. Ad 5. N. Ant. Ad probat. aliis quibus quidem respondere placet, illos Pontifices, tanquam Doctores privatos errasse errore facti, cum nunquam pro lege universalis id statuerint, sed tantum in factis particularibus ita judicarent, *inserunt* &c. Melius tamen alii cum Barbos. &c. dicunt, in priori casu, feminam illam non quomodocunque ægram fuisse, sed æctam, adeoque laborasse impedimentò impotentie antecedente, propter quam Matrimonium cum ea initum fuit irritum, consequenter Gregor. III. rectè dedit viro facultatem ducendi aliam. Nec obstat, quòd simul monuerit: *non subsidii opem subtrahat ab illa*; quia hoc vel per modum consilii addidit, vel solum

solum voluit ei dotem restitui, cum mulier illa caruerit culpa; non vero ægram illam adhuc sustentari debere tanquam veram uxorem, uti ibi notat Glossa. Vel dic cum eodem Barbosa, Matrimonium cum ægra illa fuisse duntaxat Ratum, atque in eo propter ægritudinem à Pontifice fuisse dispensatum. In posteriori casu idem dici potest cum Wagnereck, quod Prædecessores Pontifices aliter iudicarent dispensando in primo Matrimonio solum Rato, & sic illud dissolvendo pronuntiarent pro secundo consummato. Vel aliter iudicarent Prædecessores per Judicalem litis privatæ decisionem, non autem statuendo legem universalem: in privata autem sententia Judiciali error in Pontificem cadere potest, v. g. si in aliqua causa litigiosa particulari ferret sententiam contra jus Partis.

TITULUS V.

De Conditionibus Appositis in Desponsatione, vel in aliis Contractibus.

SUMMARIUM.

1. Quid sit Condicio, Modus, Causa, Demonstratio.
2. Quotuplex sit Condicio.
3. 4. Matrimonium sub conditione honesta de futuro contingente valet, licet primum compleatur ea eveniente absque novo consensu, & ignaro Parocho ac testibus.
6. Quid tenendum de Matrimonio sub hac conditione, si te virginem invenero, contracto.
7. Matrimonium sub conditione de futuro necessaria, intrinseca, vel generali, valet statim ut absolutum.
8. 9. Item initium sub conditione impossibili quacunque.
10. Aut initium sub conditione turpi de futuro contingenti non contraria substantia Matrimonii.
11. Non tamen Sponsalia de futuro sub dicta conditione impossibili aut turpi.
12. Matrimonium sub conditione turpi aut impossibili de futuro contraria substantia Matrimonii valet statim, & conditio habetur pro non adjecta.
13. An conditio, per quam excluditur Matrimonium adjecta actu ultima voluntatis aut inter vivos sit turpis, vel vitiet actum.
14. Aut per quam excluditur Status Religiosus vel Clericalis.
15. Quid Juris, si Matrimonium contrahatur sub Modo.
16. 17. Aut sub causa: vel cum Demonstratione.

Sciendum 1. contingere posse, ut desponsatio, tam de præsentis, quam de futuro, cum una vel altera sponsa fiat non pure & absolute, sed sub conditione, modo, causa, demonstratione; atque ideo de his quoque agendum, Lib. II. R. P. Viti Richter.

Condicio autem in genere, huic tamen loco & Rubricæ præsentis congruè, definitur esse qualitas actui vel contractui adjecta, in dubium eventum futurum suspendens obligationem illius, aut resolvens. Barb. in Rubr. h. t. n. 2. Sanchez & alii quoad rem ipsam. Unde propriè dicta conditio de præsentis vel de præterito, non est. l. 10. ff. de condit. Insti. l. 100. ff. de V. O. sed tantum de futuro, & quidem contingenti, non necessario, vel impossibili. §. 6. Insti. l. 7. s. ff. de V. O. quia conditio (nisi sit resolutive) est talis qualitas, quæ suspendit actum vel contractum vel quacunque dispositionem in futurum, si aliquid factum vel non factum fuerit, à quo pendere suum actum vel dispositionem vult disponens, ita ut, si non evenierit, seu conditio illa impleta, sive purificata, non fuerit, nolit se obligatum. Exprimi solet ordinariè per particulam si, v. g. si pater tuus consenserit: si navis ex India advenerit &c. Nonnunquam etiam per particulas cum, quando, ubi, dum, dummodo, donec, quamdiu &c. Differt à Modo; nam modus est onus, gravamen, vel moderamen, actui vel dispositioni adjectum, atque efferri solet per particulam ut, v. g. lego tibi mille, ut Jurisprudentiæ studeas; duco te, ut mecum exerceas mercimonia &c. nec suspendit actum, donec modus eveniat, sicut conditio suspendit. A causa; quia hæc est id, ob quod tanquam præsens, vel præteritum, aliquid fit, explicaturque per particulam quia, v. g. duco te, quia nobilis es, virgo es &c. neque hæc suspendit actum, sicut conditio, sed is statim valet, & perfectus est, si illa causa subsistat; vitiatum autem, si fuerit causa finalis, cui alligatus est consensus, eaque non subsistat. A Demonstratione; quia hæc est appositio signi exprimens qualitatem demonstrativam rei, & denotatur per voces relativas qui, quæ, quod &c. v. g. duco te, quæ de tali stemmate es: lego tibi equum, quem emi à Cajo &c. Rursus non suspendit actum, uti conditio, nec eum regulariter vitiat, licet demonstratio sit falsa; nisi haberet rationem conditionis, cui alligatur consensus; quia per se inducit tantum errorem accidentalem. per l. 17. 33. ff. de condit. & demonstr.

Sc. 2. Conditionem dividi 1. in conditionem de præsentis, v. g. duco te, si virgo es: si navis stat in portu: in conditionem de præterito, v. g. duco te, si pater tuus consensum dedit: si navis jam ex India advenerit: & in conditionem de futuro. 2. Hanc ultimam verò in possibilem & impossibilem: illa est, quæ evenire potest, aut certo eveniet: hæc, cujus eventus repugnat vel ex natura rei, ut: si hircocervum occideris: vel saltem defacto, ut: si cælum digito tetigeris; si montem aureum mihi in dotem attuleris. Ad Impossibilem refertur etiam turpis conditio; quod enim non licet, censetur non posse. l. 15. de condit. Insti. adeoque est impossibile de Jure. In ordine ad Matrimonium alia conditio turpis est contra substantiam Matrimonii, nempe vel contra generationem aut educationem.

cationem proles, vel contra fidem conjugalem vel contra individuum vitæ societatem, ut: contrahò tecum, si per poculum sterilitatis prolem impeditura sis &c. alia verò non est contra substantiam, aut bonum Matrimonii, scilicet proles, fidei, Sacramenti, ut: duco te, si hæresim sis amplexura. 3. Possibilem autem subdividi in *necessariam*, quæ certò vel ex natura rei est eventura, ut: duco te: si cras sol orietur: vel aliunde v. g. ex revelatione, ut: duco te, si Antichristus sit nasciturus. Et in *contingentem*, cujus eventus est incertus, & quæ existere vel non existere potest. Si eventus pendet ex voluntate tertii, vel causa à contrahente distincta (ut: duco, vel ducam te, si pax fuerit sancita) vocatur *casualis*; si verò pendet ex voluntate illius, quocum contrahis, vel à te (ut: duco, vel ducam te, si Catholicam fidem professus fueris &c.) dicitur *potestativa*. Atque conditio hæc de futuro contingenti propriissimè est conditio, utpote de cujus essentia est suspendere negotium in eventum futurum incertum. c. 5. h. t. l. 1. ff. de condit. & dem. Conditio autem de presenti, vel præterito, quia non suspendit negotium vel actum, non est proprie dicta conditio, sed eà non obstante vel statim perfectum est negotium & absolute obligat, si subsit, vel non obligat, nec unquam obligabit, si non subsit conditio. Pariter neque conditio *impossibilis* aut *necessaria* est proprie conditio; cum valorem actus & obligationem non suspendat. l. 9. ff. de Novat. §. 11. Inst. de inutil. l. 31. ff. de O. & A. l. 17. l. 18. ff. de condit. ind. l. 79. ff. de condit. & demonstr. nisi contrahentes (ut aliqui limitant) putarent conditionem esse contingentem, quæ in se est necessaria.

4. Alia conditio est *Tacita*, alia *Expressa*: hæc est, quæ disertis verbis apponitur: illa, quæ actui inest, licet non exprimitur. Si inest vel ex natura rei, ut: dono tibi fructus, si nascantur: vel ex dispositione Juris, ut: duco te, nisi mihi sis consanguinea: legatum mihi debetur, si hæres adierit hæreditatem &c. appellatur *intrinseca*. Item si inest civili-bet contractui vel actui, uti hæ: si vixero: si Deus voluerit: si potuero &c. vocatur *Generalis*: si tantum quibusdam actibus, v. g. Matrimonio (ut: ducam te, si non subsit, vel non supervenerit impedimentum Canonicum) nuncupatur *Specialis*. 5. Denique alia est *Suspensiva*, quæ actus effectum seu obligationem suspendit tamdiu, donec existat seu purificetur conditio, ut: duco te, si Papa dispensaverit &c. Alia autem *Resolutiva*, quæ actus valorem & obligationem non quidem suspendit, facit tamen, ut possit resolvi, ut: contrahò tecum, donec aliam di-tiorem invenero. Nos hic non multa dicemus de Sponsalibus conditionatè initis, sed de Matrimonio, an & sub quibus conditionibus valide contrahatur: *valide*, inquam; nam plerumque additur conditio de futuro contingente illicite, nec Parochus, si contra-hentes apponant conditionem ipso confcio,

id facile deberet permittere. Omitteremus pariter alteram Rubricæ partem de condi-tionibus quoad alios contractum; quia de his jam tractavi ad tit. 31. de Pactis in lib. 1.

Dico 1. Matrimonium sub conditione honesta, extrinseca, de futuro contingente, v. g. si pater tuus consentiet: si officium mihi im-petraveris &c. valet quidem, sed ante even-tum conditionis non absolute; adeoque va-lor suspenditur, usquedum conditio fuerit actu posita. 2. Eà tamen eveniente & im-pletà, licet ignoretur à contrahentibus im-pletio, absolutum valorem consequitur tam in ratione Sacramenti, quam Matrimonialis contractus, probabilius sine novo consensu. 3. Nec est necesse, ut conditio impleatur coram parochò & testibus, vel his mani-festetur ejus impletio. Pars 1. videtur satis certa tum ex c. 3. s. & fin. h. t. tum à pa- cum aliis contractibus, qui sub conditione proprie dicta (seu de futuro contingente) honesta & extrinseca initi valent, licet non statim perfecte & absolute, sed suspensio interim valore usque ad eventum conditionis; cum hæc ex natura sua suspendat actum, Dissentiant Sor. & Covarruv. Pars 2. quam tenent fere omnes Canonistæ cum Fagn. in c. 5. cit. n. 2. 3. & Sanch. l. 3. d. 2. n. 3. 1. contra Pont. P. Conrad. Vogler de Sponsal. d. 1. sect. 5. n. 3. & contra communem Theologorum cum S. Th. S. Bonav. & Sor. qui tamen in materia contractum rectè po-lihabentur Canonistis, probatur 1. quia hæc est communis natura contractuum, ut per eventum conditionis sine novo consensu perficiantur, & fiant absoluti, modò consensu ex neutra parte interim fuerit revoca-tus. l. 11. ff. qui potior in pign. l. 7. ff. de contrah. empti. 2. Quia consensus in Matrimonio, & de presenti positus, ac in eventum con-ditionis relatus, moraliter perseverat (sicut in eo, qui contrahit illud per Procuratorem) usquedum eveniat conditio: ergo opus non est novo consensu, si aliquando est po-situs sub conditione *intrinseca*, v. g. si & altera pars consenserit, sed sit absolutus per consen-sum alterius, tanquam conditionem, cui al-ligatus est consensus prioris, licet eò usque revocari potuerit, & absolute non obligave-rit: ergo neque opus est, si sub conditione *extrinseca* positus est primus consensus. Con-firm. S. Pius V. & Clem. VIII. pro valido habuerunt Matrimonium, coram Parochò & testibus per verba de præfenti sub condi-tione de futuro licita contractum absque novo consensu post impletam conditionem, approbantes decisionem S. Congreg. Card. Concilii Trid. ut refert Fagn. in c. super eo 5. n. 5. 6. h. t. adeoque sententia nostra videtur authenticè declarata. Gobat tr. 10. n. 444. Pars 3. est quidem contra graves DD. Co-nink, Rebell. Laym. Barb. Bonac. Pirhing. Palao, Engel, P. Wiestner, P. Schmier &c. melius tamen defenditur à Sanch. l. 3. d. 1. n. 24. Filliuc. Fagn. Gobat, Sporer, Krimmer, P. Kugler n. 735. & suadetur 1. licet non eve-niat

niat conditio coram paroco & testibus, aut impletio illius notoria non sit, neque ipsis manifestata, tamen finis Tridentini obtinetur, modò coram paroco & testibus ab initio sub conditione contractum sit, scilicet ne desertò primò Matrimonio contrahatur aliud; cum Ecclesia nunquam permetteret, novum contrahi, nisi plenè confiteretur de non impleta conditione, aut revocatione consensù eà pendente. Adde, quòd Tridentinum requirat præsentiā Parochi solum pro tunc, quando contrahitur Matrimonium: sed contrahitur, quando ei apponitur conditio, non verò quando hæc purificatur. Declaratio Cardd. approbata à Clem. VIII. apud Fagn. cit. n. 6. Suadetur 2. Non requiritur, ut purificatio conditionis sit cognita ipsis sub conditione contrahentibus, ut habet communis: ergò multò minus, ut sit cognita paroco & testibus. 3. Non requiritur, ut parochus & testes sint præsentes, quando procuratori datum est mandatum pro alio contrahendi, vel ut illud cognoscant, an sit legitime datum, vel non interim revocatum: ergò, nec, ut ipsis innotescat purificatio conditionis. 4. Non opus est, ut Matrimonium, quod invalide est contractum propter impedimentum fictionis consanguinitatis &c. renovetur per consensum verum, fictione deposità, vel dispensatione obtentà, coram paroco & testibus, uti docebimus tit. XVI. §. 4. & docuimus tit. III. n. 28, 29, ergò neque, ut conditionis positioni assistant parochus & testes, vel eam cognoscant.

Dixi autem 1. Matrimonium: de Sponsalibus proin à fortiori servata proportione idem tenendum. 2. Sub conditione honesta, extrinseca: quid autem de inhonesta vel turpi, aut intrinseca, sentiendum, patebit ex dictis. 3. De futuro contingente, scilicet adjecta in ipso contractu Matrimoniali, non primum postea: quid autem de futuro necessario vel impossibili tenendum, pariter dicemus postea: conditio autem de præsenti, vel præterito non suspendit Matrimonium, sed hoc statim valet, si subest conditio, v. g. si altera pars dives, virgo, nobilis sit, aut si pater jam dedit consensum; vel non valet, si talis conditio, cui alligatus est consensus, non subest, per §. 6. Inst. de V. O. & l. 100. cit. 4. Valet: non verò licitum est, nisi gravis causa accelerandi contractum Matrimoniale ante eventum conditionis, cui alligatur consensus, excuset, propter varia incommoda, quæ inde oriri possunt. Neque, ubi Tridentinum est receptum, parochus facile admittit conditionem de futuro contingenti adjici à contrahentibus. Pariter illicitum est consummare Matrimonium, licet purificata jam sit conditio, si de purificatione conjugibus non constat, propter periculum fornicationis, cui se exponunt. 5. Licet ignoretur à contrahentibus, l. 37. ff. de R. C. Quia impletio conditionis, non scientia de impletione, facit contractum absolutum & perfe-

Lab. 17. R. P. Viti Piskler.

ctum. 6. Tum in ratione Sacramenti &c. quia hoc inter fideles tunc primùm & statim fit, quando contractus Matrimonialis in sua ratione est absolutus & perfectus. 7. Sine novo consensu, quia prior adhuc moraliter, uti supponitur, durat: neutiquam verò perficitur Matrimonium per subsequentem copulam, ubi Tridentinum est receptum; licet enim olim præsumptum fuerit, à conditione fuisse recessum, si Sponsalibus vel de futuro, vel de præsenti conditionatè contractis accesserit copula, c. 30. de Spons. c. 3. §. 6. h. t. Matrimonia tamen taliter præsumpta per Trident. sublata sunt. 8. Coram Paroco &c. quæ quæstio in locis, ubi Tridentinum non est receptum, cessat.

Oppones 1. Alius legitimi non recipiunt diem, aut conditionem. c. 50. in 6. & l. 77. ff. de R. J. sed Matrimonium est actus legitimus: ergò non recipit conditionem. 2. Alia Sacramenta, uti Baptismus, Pœnitentia &c. non possunt pendere à conditione de futuro, sed statim, dum ministrantur, valent vel non valent: ergò idem est in Matrimonio. 3. In c. 5. h. t. dicitur, quòd ille, qui contrahit sub conditione de futuro contingente, si pater consenserit, non cogendus sit ad Matrimonium contrahendum, nisi consensus fuerit positus: ergò hoc posito est cogendus ad contrahendum: sed contrahere dicit ponere novum consensum: ergò impleta conditione opus est novo consensu. Confirmatur: in eod. c. habetur, quòd consensus per verba de præsenti sub conditione de futuro expressus non sit habendus de præsenti: ergò talis consensus conditionatus non facit Matrimonium, sed tantum Sponsalia de futuro: ergò opus est novo consensu. 4. Si quis post Matrimonium sub conditione cum una initum contrahat de præsenti & absolute cum alia, hoc posterius valet solum priore: ergò illud prius non potuit habere rationem Matrimonii, utpote quod ex natura sua est indissolubile, sed tantum Sponsalium de futuro. 5. Matrimonium inter fideles est Sacramentum: sed Sacramentum non fit sine signo sensibili; cujusmodi non reperitur, quando purificatur conditio. 6. Parochus & testes ideo adhibendi sunt, ut Ecclesiæ sufficienter constet de Matrimonio non quomodocunque contracto, sed complete, absolute, & indissolubiliter: sed si parochus & testibus non intimetur vel constet conditionem esse impletam, non constat Ecclesiæ sufficienter, quòd Matrimonium sit certè, complete, absolute, & indissolubiliter contractum. Confirm. 1. Verba, per quæ contrahitur Matrimonium sub conditione, illud non determinatè, sed disjunctivè solum significant, adeoque non magis consensum, quàm dissensum, prout nempe conditio exstiterit postea vel non exstiterit: ergò, ut potius consensum significant, debet de purificata conditione constare paroco & testibus. Confirm. 2. Si non debet constare paroco &c. facile negari poterit impletio

pletio conditionis, & quia neganti non iungitur, ut negativam probet, pro libitu dissolvere poterit Matrimonium, licet conditio fuerit impleta; & sic sequentur omnia incommoda, ad quæ evitanda Tridentinum requirit præsentiam parochi & testium: ergo.

¶ ad 1. Illæ regulæ procedunt de illis actibus legitimis, qui vel ex dispositione Juris diem vel conditionem excludunt, uti emancipatio, acceptilatio, hereditatis aditio, servi optio, datio tutoris, quæ specificantur in d. l. 77. item Electio, quæ exprimitur in c. 2. de Elect. in 6. Vel ex natura sua propter certam verborum formulam, quam vel Jus Humanum, vel Divinum præscribit, uti contingit in reliquis Sacramentis, Baptismo, Pœnitentia, Eucharistia &c. Et hinc *N. Min.* quippe per actus legitimos in *civ. regulis* illi tantum veniunt, quibus vel certa forma est præscripta, vel ubi Jus expressè prohibet adjectionem conditionis: cujusmodi non sunt contractus secundum se, vel non specialiter in Jure expressi; uti nec Matrimonium, cui nec ex natura rei repugnat conditio, nec de Jure, uti Adversarii debent fateri in conditione intrinseca, quæ inest Matrimonio Ratione, nisi Religionem intraverit, ex speciali Juris dispositione. Denique fateor, Matrimonio non posse adjici conditionem extrinsecam resolutivam, ita ut ea eveniente Matrimonium semel validè & perfectè initum possit dissolvi, ut si quis ita contraheret, *duco te, donec invenero ditiores*: non verò respuit *sensensivam*. Ad 2. *N. Conf. & parit.* nam solum Matrimonium, postquam ad rationem Sacramenti elevatum est, habet & retinet adhuc naturam contractus: contractus autem possunt esse conditionati, & perficiuntur impleta conditione sine novo consensu. Ad 3. Ibi per *to contrahendum* intelligitur consummandum, ut responsio Pontificis concordet cum interrogatione; fuit enim interrogatus de obligatione consummandi post impletam conditionem, ut patet ex Rubrica d. c. non de obligatione contrahendi primum per consensum, qui prius jam erat positus, sed sub conditione tantum. Nec sine exemplo est hæc acceptatio verborum in Jure; quia in c. 22. de Sponsal. vice versa *to consummare* Matrimonium videtur sumi pro contrahere. Si contendere pergas, Pontificem loqui de contrahendo iterum, repono, id ideo factum; quia fuit dubium, an non prior consensus ante impletam conditionem fuerit revocatus. Ad Confirmationem *diff. Ant.* non est habendus pro consensu de præsentī, perfecto, absoluto, completo, irrevocabili. C. *Ant.* pro consensu conditionato, incompleto adhuc, revocabili, quamdiu pendet conditio, & obligante ad expectandum eventum conditionis. *N. Ant. & Conf.* Est igitur de præsentī positus, sed conditionate, adeoque constituit Matrimonium conditionatum, non Sponsalia conditionata. Ad 4. *N. Conf.* cum consensus ponitur de præsentī, sub conditione tamen de futuro, a qua absolute recedi potest (uti recedi-

tur per contractum de præsentī absolutum cum alia) non sunt Sponsalia, sed Matrimonium, licet conditionatum, & necdum perfectum, antequam purificetur conditio, & non irrevocabilit. Ad 5. Ipse eventus conditionis est sufficiens signum sensibile contractus Matrimonialis, qui per illum redditur absolutus; nam eventus conditionis idem facit, quod contractus ab initio purè celebratus. l. 11. & l. 7. cit. §. 6. *Inst. de V. O.* cum enim semel conditio existit, perinde habetur, ac si tempore, quo stipulatio interposita est, sine condicione facta esset. l. 11. cit. §. 1. Ad 6. *N. Ma.* ut patet in casu, quo contrahitur Matrimonium per procuratorem, ubi Parochus & testes non necessariò scire debent, mandatum esse legitime datum, non revocatum &c. item in casu, quo contraxerunt impuberes impuberetate naturali, qui se puberes & potentes ad generandum dicebant; tunc enim utique non opus est, ut parochus constet de pubertate secuta. Adde, quòd finis Tridentini jam obtineatur, modò in facie Ecclesiæ sit contractum, licet de eventu conditionis non constet Ecclesiæ. Ad Confirmationem, 1. *N. Ant.* quavis enim conditio impleri possit & non possit, & ea non impleta tollatur consensus, potius tamen exprimitur per contractum conditionatum consensus quam dissensus. Ad 2. *N. iterum Ant. & retrug. argum.* in constituente procuratorem ad contrahendum pro se Matrimonium; is enim etiam negare potest, a se datum esse mandatum, & tamen propterea non opus est præsentia parochi & testium ad constitutionem procuratoris. Deinde talis negatio simul affirmans, nempe capacitatem suam ad aliud Matrimonium, quam positive probare tenetur; cum contra illum pro prior Matrimonio sub conditione inito stet gravis præsumptio, & obligatio contracta ad expectandum eventum conditionis: talis autem negationes probari possunt & debent.

Quares, an valeat Matrimonium sub hac conditione: *contraho tecum, si te virginem invenero*, ut conditionatum, vel ut absolutum? R. cum distinctione: si conditio hæc referatur ad licitam explorationem virginitatis, quæ fit vel per inquisitionem de vita & fama puellæ, vel etiam per inspectionem obstetricum & honestarum Matronarum, valet ut conditionatum; cum hoc modo sit conditio honesta: si verò referatur ad explorationem illicitam, quæ fit per concubitum, qui semper est illicitus si contingeret, antequam Matrimonium esset absolute contractum, valeret ut absolutum; quia conditio turpis & inhonesta, quæ non repugnat substantiæ Matrimonii, habetur pro non adjecta, uti dicemus infra. Sanch. Covarruv. & alii melioris notæ.

Dico 2. Matrimonium sub conditione de futuro quidem, sed necessaria, & intrinseca, ac generali, quæ vel ex natura rei intelligitur, vel ex dispositione Juris, regulariter valet statim ut absolutum & purum, licet expresse

addatur. v. g. si sic contraheretur: duco te, si cras sol orietur: si non es mea consanguinea: si DEus voluerit saltem permitiendo, & ego vixero, &c. Communis ex l. 9. §. 1. ff. de Novat. ibi: qui sub conditione stipulatur, quæ omnino exstatura est, pure videtur stipulari. Et ex §. 6. Inst. de V. O. ibi: quæ enim per rerum naturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint. Concordat l. 99. §. 1. 107. ff. de condit. & demonstr. Ratio, quia conditio, quæ jam est determinata in sua causa vel aliunde, jam habetur pro existente. arg. l. 79. ff. eod. Atque idem procedit in Sponsalibus & aliis contractibus. Dixi tamen, regulariter: nam excipitur 1. si contrahentes per errorem putent, conditionem non necessariam, sed contingentem esse. Sed huic exceptioni reclamari videtur §. 6. Inst. cit. nec ego ei multum tribuo pro foro externo; cum videatur esse paritas cum ignorantia conditionis impossibilis, de qua n. seq. erit sermo. 2. Si alio modo adjiciatur, quam inest per se, v. g. si referatur in explorationem vel declarationem Ecclesiæ, aut hominis, ut si sic contrahatur: duco te, si Ecclesia, vel Parochus, judicaverit, inter nos non esse impedimentum consanguinitatis. 3. Si ex circumstantiis facile colligatur, conditionem talem non esse adjectam per modum conditionis, sed ad præfiniendum tempus, quo sit contrahendum Matrimonium, v. g. duco te, si pater tuus prius morietur. In his enim casibus verè suspenditur Matrimonium, & non nisi conditionatum erit. Sanch. l. 5. d. 1. n. 12. & d. 2. n. 3. & 6. ac alii communiter. Sic quoque legatum erit conditionale, si testator sic dicat: lego centum Titio, si Titius volet: proin si Titius ante mortem non declaret voluntatem suam, & conditionem non impleat acceptando legatum, illud non transmittet ad hæredes, l. 69. ff. eod. l. 69. §. 1. ff. de Legat. 1.

8 Dico 3. Matrimonium sub conditione impossibili initum regulariter valet statim, & ut absolutum. 2. Sive dein conditio impossibilis sit de futuro, sive de præfenti vel præterito, sive impossibilis ex natura rei, sive de facto tantum, ut si pauperi dicas, contraho te, si millionem anreorum in dotem mihi attuleris. Quid autem sentiendum de conditione impossibili de jure, seu de conditione turpi, aperiet sequens Assertio. Pars prior est decisiva in c. fin. h. r. ubi conditio impossibilis habetur pro non adjecta, ex præsumptione, quod contrahentes sub conditione impossibili potius joculari, & absolute contrahere velint, quam invalide, & cum peccato gravi; quamvis enim in re tam seria, & in conficiendo Sacramento peccatum quoque sit joculari, id tamen potius est quædam tantum levitas; irritè autem contrahere voluntariè peccatum est admodum grave. Dein Jus non seriò apponi talem conditionem præsumit ob specialem favorem Matrimonii, quod valere potius cupit, quam non valere: sicut Jus Civile in favorem ultimarum voluntatum, & libertatis, eas pro validis habet,

si illis apponatur conditio impossibilis, quam propterea pro non adjecta habet §. 10. Inst. de hered. instit. l. 3. & 6. ff. de condit. & demonstr. Posterior ex eod. c. fin. desumitur, ubi conditio impossibilis indiscriminatim habetur pro non adjecta, & præcisè attenditur impossibilitas, ac favor Matrimonii, vel saltem potius, quam proprietas stricta conditionis. Dixi autem, regulariter; excipitur enim, si ex circumstantiis conjici possit, quod conditio impossibilis solum adjecta fuerit in signum voluntatis, ac displicentiæ, & ad indicandum, quod adiciens conditionem impossibilem tam parum velit contrahere Matrimonium cum hac persona, quam parum conditio potest vel poterit existere. Est igitur hæc præsumptio Juris quidem, at non de Jure, sed admittit probationem in contrarium, solumque tunc habet locum, quando dubium est, an jocò vel seriò adjecta sit conditio impossibilis. Excipiunt etiam multi casum, quo uterque, vel unus contrahentium, conditionem, de se impossibilem, judicavit possibilem ex errore facti: Item alii & sat multi casum, quo contrahentes ignorant constitutionem c. fin. cit. Sed non immerito illis se opponunt Card. de Lugo, Haunoldus de J. & J. tr. 8. n. 277. Krimer lib. 4. Decretal. n. 437. & n. 847. ac posteriori exceptioni Pontius, Perez, Rebell. Hurtad, ex eo utique capite, quod ignorantia Juris manifesti, non pœnalis, non excuset, nec actum de Jure validum irritet: ignorantia autem & error facti, licet forte excuset in foro interno, & in hoc reddat invalidum Matrimonium sub conditione impossibili, quæ putabatur esse possibile, pro foro tamen externo non attenditur.

Oppones 1. Sine consensu non consistit Matrimonium: sed qui noluit se obligare nisi sub conditione impossibili, censetur non consentire. l. 31. ff. de O. & A. cum conditionem velle non potuerit. 2. Adjectio conditionis impossibilis est potius signum dissensûs, quam consensûs; quando enim postulata volumus negare, dicimus: dabo tibi, si digito cælum tetigeris &c. 3. Qui scit, conditionem esse impossibilem, & tamen adjicit, censetur ludere & joculari, consequenter se non velle obligare: ergo. 4. Alii contractus, quibus adjicitur conditio impossibilis, sunt nulli, l. 31. cit. §. 11. Inst. de inutil. stipulat. ergo etiam Matrimonium; cum sit contractus. 5. Ecclesia non potest supplere defectum consensûs in Matrimonio: sed apponens conditionem, quam scit impossibilem, non videtur consentire. 6. Matrimonii favor, ob quem Ecclesia in d. c. fin. præsumit valere Matrimonium, consistit potius in hoc, ut non præjudicetur libertati contrahentium, quamdiu non clarè constat de eorum mente, quam in valore Matrimonii, per quem ligatur ipsorum libertas: ergo. 7. Si Matrimonium sub conditione impossibili est validum, etiam valebit, si quis illud contrahat cum desolata sub hac

conditione, si virgo es; quia impossibile est, talem esse virginem: sed huiusmodi Matrimonium non valet juxta plerosque omnes: ergo.

Et ad 1. *N. Min.* oppositum enim præsumit Ecclesia, nisi ex circumstantiis appareat, quod serio sit adjecta conditio impossibilis, vel (loquendo de foro interno) nisi contrahens in animo voluerit suum consensum serio alligare conditioni. Ad 2. Id procederet, nisi Ecclesia in favorem Matrimonii præsumeret verum consensum, & conditionem pro non adjecta haberet, ex qua constitutione Ecclesie adjectio conditionis impossibilis est sufficiens signum consensûs absoluti. Ad 3. *dist. Ant.* censetur ludere & jocari, quoad conditionem, quam censetur non serio adicere. *C. Ant.* quoad ipsum contractum Matrimoniale. *N. Ant. & Conf.* Ad 4. *Ant.* non est absolute verum; quia actus ultimarum voluntatum (si tamen hos ad contractus referre placeat) valent non obstante conditione impossibili, quæ fuit apposta. *N. Conf.* quia de contractu Matrimoniali aliud statuit & præsumit Jus ob favorem Matrimonii & ad vitanda animarum pericula, quæ ex dissolutione Matrimonii, fortè serio contracti sub conditione impossibili, sequerentur. Ad 5. Ecclesia non supplet in hoc casu defectum consensûs, sed ex iusta causa eum præsumit; quamdiu hæc præsumptio non eliditur. Ad 6. *N. Ma.* major est favor Matrimonii, si valeat, & sic excludantur pericula animarum, quam si non valeat. Sibi imputet, qui sponte adicit conditionem impossibilem, si verè nolit contrahere: neque enim hic favor præjudicat libertati & voluntario aut spontaneo consensui; quia procedit solum tunc, quando non constat, an serio vel ex joco tantum fuerit adjecta conditio impossibilis. Ad 7. *N. Ma.* quia hæc conditio fuit saltem possibilis, & tantum ex accidenti, & lapsu temporis, reddita est impossibilis: quæ impossibilitas juxta communem Interpretum non comprehenditur sub dispositione *c. fin. cit.*

10 Dico 4. Matrimonium sub conditione turpi de futuro non contraria substantiæ Matrimonii initum, v. g. si patrem tuum occideris, regulariter valet statim, & ut absolutum, 2. Non tamen valet, si conditio turpis sit de præterito, & nondum posita. v. g. si fuerata es tantum, quantum sufficit ad afferendam mihi dotem, vel de præterito, v. g. duco te, si blasphemus. Pars prior iterum constat ex *c. fin.* sæpius allegato, ubi talis conditio reputatur pro non adjecta, & præsumitur non serio apposta; cum Ecclesia merito præsumat, contrahentes voluisse juxta mentem Ecclesie contrahere purè & sine imposita obligatione, etiam apparente tantum, peccandi, vel invitante ad peccandum. Addidi rursus, regulariter, quando nimirum ex circumstantiis non constat, talem conditionem serio esse adjectam cum animo suspendendi Matrimonium usque ad eventum conditionis;

quia hæc præsumptio Ecclesie non est *Juris de Jure*, quæ non admittat probationem in contrarium; adeoque solum procedit in dubio, & quando non constat, serio esse adjectam. Excipiunt hic iterum multi cum Sanchez duos alios casus, quando nempe contrahentes errore facti ignorarunt, conditionem esse turpem, vel errore juris ignorarunt constitutionem *c. fin. cit.* Sed videtur idem respondendum, quod n. 8. respondimus de ignorantibus, conditionem esse impossibilem, vel constitutionem Ecclesie desuper factam. Objectiones itidem, quæ hic formari possent similes illis, quæ superius de conditione impossibili formatæ sunt, similem responsum expectare debent. Pars posterior eruitur cum communione inde, quod conditiones de præterito & præfenti non sint propriè dictæ conditiones, de quibus tamen exaudiendum videtur *c. fin. cit.* utpote odiosum, & exorbitans à Jure Communi & Naturali quoad alios contractus, adeoque non extendendum ad conditiones improprias; item inde, quod non invitent ad delinquendum; quæ ratio videtur esse præcipua, cur turpis conditio habeatur pro non adjecta.

Oppones: conditio impossibilis, sive de futuro, sive de præterito vel præfenti, habetur pro non adjecta, uti supra docuimus: ergo etiam turpis; præferti cum *c. fin. cit.* loquatur eodem modo de utraque; sic enim ait: licet alia conditiones apposta in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter quæ favorem pro non adjectis haberi. *Be. N. Conf.* quamvis textus eodem modo videatur loqui de conditione impossibili & turpi, non tamen videtur nisi eadem ratione, quæ est anima Legis; nam conditionem impossibilem ideo vult haberi pro non adjecta, quia impossibilis est, quod prædicatum reperitur verè etiam in conditione de præterito vel præfenti, non quasi obliget vel inducat ad aliquid impossibile: econtra turpem ideo pro non adjecta haberi cupit, quia ad aliquid turpe & peccaminosum invitat vel inducit, quod tantum verificatur in conditione turpi de futuro, non verò de jam præterito vel præfenti delicto, & non quia turpis est.

Quæres, an, quæ hucusque dicta sunt de Matrimonio sub conditione impossibili vel turpi etiam intelligenda sint de Sponsalibus sub conditione impossibili, vel turpi contractis, ita ut illa pariter habenda sint pro purè contractis, & conditio pro non adjecta? Et, contra plurimos apud Sanchez *l. 5. d. 17. n. 2.* (quos & ipse sequitur præcisè ob concordiam Auctorum) cum veriore negativè. Ratio est partim, quia textus *c. fin.* solum de matrimonio, non verò de Sponsalibus loquitur, quæ dispositio, cum exorbitet à Jure Communi & Naturali, ad alios contractus, etiam sponsalitos, non debet extendi, per *c. 15. c. 28. de R. J. in 6.* partim quia in Sponsalibus non reperitur eadem ratio, nempe tantus favor, quantus est Matrimonii, propter quem favorem Jus ita statuit

uit de Matrimonio. Vid. P. Wex in *Ariadne* p. 5. n. 2. §. 6. à n. 18. Id tamen observandum de conditione turpi, quod sub ea contrahentes non obligentur ad expectandum eventum conditionis, cum ad illicitum obligatio dari nequeat; licet obligentur post eventum conditionis sine novo consensu: eo usque enim Sponsalia sub tali conditione inita suspenduntur: Sponsalia verò sub conditione impossibili, cum hæc nunquam purificari possit, nunquam sortiuntur effectum, atque ideo statim initio invalida sunt, licet Matrimonium e contra ab initio statim valuerit. Si tamen conditio impossibilis, & maxime turpis, Sponsalibus adjecta, adversetur substantiæ Matrimonii, nempe si implenda sit primum post Matrimonium contractum, vel post illud adhuc duratura, illa nunquam valent, sicut mox de Matrimonio dicemus. Proin

12 Dico 5. Matrimonium sub conditione turpi (idem est de impossibili, ut si quis ita contraheret, *disco te, si prius in meis exequiis comparueris*) contraria substantiæ Matrimonii initium non valet, & conditio quantumcunque alias contractus Matrimonii sit favorabilis, caret effectu. Ita in terminis decidit *c. fin. cit. pr.* Ratio est: quia sine sua substantia res non subsistit. *c. 26. inf. de Sponsal.* Concordat Jus Naturale. Substantiæ autem Matrimonii repugnant conditiones, quæ ex natura sua adversantur uni ex tribus bonis, vel objectis, quæ Matrimonialis contractus ex essentia sua intendit, nempe vel bono prolis, uti hæc conditio, *contraho tecum, si generationem prolis evites*, positive scilicet, per poculum sterilitatis, per coitum imperfectum, seminis exclusionem, vel effusionem &c. vel bono Sacramenti, seu indissolubilitatis Matrimonii, uti est hæc conditio, *contraho tecum, donec inventiam aliam honore vel facultatibus divorem*; cum hæc conditio sit resolutiva, & eo tendat, ut Matrimonium ex natura sua indissolubile rescindatur: vel bono fidei conjugalis, uti hæc conditio, *contraho tecum, si pro quæstu adulterandam te tradas*; cum ad essentiam Matrimonii non tantum spectet obligatio, saltem radicalis, ad reddendum sibi mutuo debitum conjugale, sed etiam ne quis conjugum ulli alteri potestatem sui corporis faciat ex pacto. Atque hæc tria exempla conditionum turpium, substantiæ Matrimonii repugnantium, totidem verbis exprimit *c. fin. cit.* De his tamen conditionibus notandum est adhuc 1. quod debeant in pactum deduci, vel saltem in animo à contrahente alterutro serio intendi aliquid substantiæ Matrimonii contrarium. 2. Quod probabilius non sit necesse, ut pars utraque in talem conditionem consentiat, modo una illam ponat serio, ut docet Sanch. l. 5. d. 13. n. 3. & 5. Esparza, Illung &c. contra Fagn. Pirh. &c. quia, si vel una pars substantiam contractus evertat, jam non est mutuus contractus Matrimonii, qui claudicare nequit, aut non esse mutua traditio corporum. 3. Solum illas con-

ditiones substantiæ Matrimonii repugnantēs vitare Matrimonium, quæ sunt de futuro; quia in *d. c. fin.* hæc solæ adducuntur, & quia hæc solæ obligare intendunt ad aliquid turpe, ac repugnans substantiæ Matrimonii. 4. Et solum illas, quæ sunt inhonestæ, & quæ jus etiam radicale ad usum conjugalem tollunt, per ea, quæ ad *tit. l. n. 79.* tradidimus de conditione honesta, solum jus actuale & proximum ad actum conjugalem tollente, *si mecum perpetuam castitatem servaveris* &c. 5. Substantiæ Matrimonii repugnare non solum illas conditiones turpes, quæ tendunt ad impediendam positive generationem prolis, ut, *si impedies consummationem copula carnalis, conceptionem prolis, abortum procurabis* &c. verum etiam quæ educationi prolis, uti, *si prolem natam occides* &c. Oppones: *utile non debet per inutile vitari*, ut habet regula 37. in 6. ergo licet inutilis & vitiosa sit conditio substantiæ Matrimonii repugnans, contractui Matrimoniali adjecta, propterea ipse contractus Matrimonialis non vitatur. R. Illa regula procedit in rebus separabilibus, non verò in iis, quæ separationem non admittunt: conditio, quæ uni bono ex tribus adductis Matrimonii repugnat, jam toti contractui Matrimonii repugnat, utpote non ponibili ex natura sua cum tali conditione.

Occasione conditionum de Jure impossibili-
bilibium, seu turpium, quia sunt contra Le-
ges, vel impeditivæ majoris boni, quæres 1.
an pro conditione turpi, & actum vitante,
habenda sit conditio, actui vel ultimæ vo-
luntatis, vel inter vivos, adjecta, per quam
excluditur Matrimonium? 2. Vel quæ ex-
cludit statum Clericalem aut Religiosum?
Ad 1. R. 1. Legatum, vel hæreditas puellæ
nunquam nuptæ (vel juveni nunquam nup-
to) relicta sub conditione, si non nubat,
valet ut absoluta, & conditio habetur pro
non adjecta, ut adeo talis puella, vel juvenis,
etiam si contrahat Matrimonium, acquirat
nihilominus legatum & hæreditatem. l. 22.
l. 72. §. 5. l. 100. de condit. & demonstr. cum Auth.
cui relicta C. de indicta viduit, quia talis con-
ditio impedit libertatem Matrimonii contra
voluntatem Legum, & bonum Reipublicæ,
quam per legitimas proles multiplicari ex-
pedit. R. 2. Si talis conditio de non nu-
bendo apponatur per actum inter vivos, ta-
lis actus vel promissio habetur statim pro
invalida; quia talis conditio reprobatà à Ju-
re censetur esse impossibilis. l. 22. cit. l. 9. ff.
de condit. Instit. conditio autem impossibilis
vitiat actum inter vivos. §. 11. Instit. de inutil.
stipul. R. 2. Pari modo à Jure rejicitur hæc
conditio: si puella vel juvenis non nubat,
nisi ex consensu vel arbitrio alterius (aliud
est, ne sine consilio alterius nubat) l. 72. cit.
§. 4. Item hæc conditio: si Cajus non ha-
buerit, vel non reliquerit liberos. R. 4. va-
lebit tamen legatum vel hæreditas relicta
viduæ, vel viduo (qui jam fuerunt aliquan-
do in Matrimonio, & illud consummarunt)
sub conditione non nubendi. Auth. cit. de
ind.

ind. viduit. Nov. 22. c. 43. quia honestum & secundum leges est à secundis nuptiis abstinere. *can. fin. caus. 31. q. 1.* Idem dicendum, si conditio non nubendi apponatur in favorem libertatis, v. g. Bertha habeat 100. aureos, si non nupserit; si verò nupserit, illi applicentur pro servo in libertatem asserendo. per *l. 96. ff. de condit. & demonstr.* Id quod multi extendunt ad omnem causam piam. v. g. si nupserit, dentur pauperibus, Ecclesiae &c. *R. 5.* Valet legatum, hæreditas, donatio, quibuscunque facta sub conditione, si statum Clericalem, vel Religiosum assumant. Covar. Molin. & alii contra Bart. & alios; quia talis conditio ex se honesta est, & licet excludat Matrimonium, hanc tamen exclusionem testator, vel donans, non intendit directè: leges autem, quæ in contrarium adducuntur, rectè intelliguntur de conditione per se & directè Matrimonium excludente.

14 Ad 2. *R. 1.* Valet legatum, vel donatio, puellæ vel juveni nunquam nuptis facta sub conditione, si nubant; cum non sit turpis & contra leges, sed potius juxta *l. 7. C. de instit. & substit.* Idem est, si addatur hæc conditio, si manserint in Sæculo. Sic enim sentiunt Covarruv. Molin. &c. contra Bald. &c. quia talis conditio per se honesta est, & nullo Jure reprobata; quamvis autem excludat statum Religiosum, qui utpote perfectior cui libet debet esse liber, cum tamen non excludit directè, sicut conditio de ingressu Religionis non directè excludit Matrimonium. *R. 2.* Pariter valet facta sub conditione, si determinatæ personæ nubat, v. g. Titio vel Titia. Unde si non nubat huic personæ, sed alteri, legatum, vel donationem amittet: excipe, nisi per ipsum vel ipsam non stet, huic determinatæ personæ nubere, v. g. si hæc determinatæ persona moriatur ante apertum testamentum. *l. 31. ff. de condit. & demonstr.* vel nisi talis persona sit indigna ejus nuptiis. *l. 63. ff. eod.* vel nisi legitima, vel hæreditas, sub tali conditione relicta, ipsi jam aliàs sit debita; cum in ea aliunde gravari nequeat. *R. 3.* Si legatum vel donatio sit facta sub conditione nubendi generaliter, vel ut possit nubere, illud vel illa acquiritur, licet persona, cui facta est, ingrediat Religionem. *Auth. nisi rogati. C. ad S. C. Trebell. Nov. 123. c. 37.* quia testator, vel donans, præsumitur spectasse illud, quod tali personæ servit pro decenti statu. Imò, si testator sic legasset; lego Berthæ (vel Titio) 1000. florenos, si nubat, 100. verò, si Religionem amplectatur; lucratur legatum majus, licet Religionem ingrediat, ut tenet Lessius & Gobat, cum communi Juristarum contra Sanch. Molin. Laym. & praxin Judicum Sæcularium; quia in Jure non est minor favor Matrimonii spiritualis, quàm carnalis. Vide P. Kugler de Matr. à n. 759. Si tamen conditio obligaret ad nubendum certæ & determinatæ personæ, fortassis probabilius est, quòd legatum majus non ac-

quiratur ab ingrediente Religionem, & huic determinatæ personæ non nubente; quia per hanc determinationem testator videtur satis innuisse, se velle, ut potius Matrimonium carnale, quàm spirituale eligat. Colligitur ex Sanch. *l. 1. d. 33. n. 30.* Gutier. &c. Idem dicendum videtur, si testator ex justa causa, v. g. conservandæ familiæ, voluntatem suam manifestè exprimeret, nolendo, ut legatum, vel majus legatum, eveniat legatario Religionem ingredienti, ut docent Molina & Covar. nam talis conditio, quamvis turpis foret, si adjiceretur ex odio Religionis, vel sine justa causa, hac tamen accedente turpis non est. *R. 4.* Conditiò directè excludens statum Religiosum, v. g. lego 100. Titio, si Religionem non ingrediat, tanquam turpis rejicienda & pro non adjecta habenda est, adeòque legatum valet ut purum & absolutum. Ita Less. *l. 2. c. 4. dubit. 15. n. 123.* Laym. Pont. Zoesl. contra Sanch. *l. 1. d. 34. n. 11.* & Molin. Ratio: quia Matrimonium spirituale non debet esse minus favorable, quàm carnale: sed legatum vel hæreditas nunquam nuptis relicta sub conditione, si non nubant, & sic directè excludente Matrimonium carnale, valet ut pura, conditione tanquam turpi rejecta, ut supra diximus ex *l. 22. C. de testat. & demonstr.* ergo. Dein impium est aliquem à Monasterio avertere per consilium: ergo & per legatum sub dicta conditione relictum; cum sit modus efficacior avertendi. Oppones: si testator reliquat Berthæ aliquid sub conditione nubendi certæ & determinatæ personæ, illud non acquirit, si ingrediat Religionem, eò quòd censetur testatoris voluntas repugnare, uti diximus: sed etiam videtur repugnare, si expresse excludit statum Religiosum. *R. 5. parvi.* In priori casu solum indirectè excludit statum Religiosum, in posteriori directè: sed directè excludens agit contra legis vel Legatatoris voluntatem specialiter favere volentis Religionis, adeòque conditio talis tanquam legi difformis habetur pro turpi, non illa prior.

Dico 6. Si Matrimonium contrahatur sub modo, triplex est facienda distinctio, sicut in conditione 1. Si modus sit honestus & possibilis, valet statim Matrimonium, & non suspenditur, usque dum impleatur modus, vel executioni detur onus adjectum Matrimonio jam completo. *c. 4. b. 1.* quia per hoc modus differt à conditione, quòd actum non suspendat, obliget tamen partem, cui onus imponitur, ut modum impleat, v. g. contraxisti cum Berthæ sic: duco te, ut officium mihi impetres. In hoc casu statim valet Matrimonium, sed Berthæ obligatur ad officium procurandum. Excipe, nisi modus induat naturam conditionis, quòd fit, si contrahens velis primùm valere actum, postquam modus fuerit impletus; nam conditio per tò ut, sicut vicissim modus per tò si, ut habeat rationem conditionis, exprimitur quandoque solet. 2. Si modus sit impossibilis vel

vel ex natura rei, vel de facto, vel etiam de jure, consequenter si turpis sit, v. g. *duco te, ut hircocerum capias*: ut montem aureum in dotem afferas: ut patrem tuum occidas, hereticus fias &c. valet Matrimonium statim ut absolutum, & non vitatur; vitatur tamen modus, h. e. pro non adjecto habetur; sicut de conditione impossibili & turpi diximus, arg. c. fin. h. 1. 3. Si modus sit turpis, & substantiæ Matrimonii contrarius, v. g. *duco te, ut generationem proles positivè impedias*: ut ad adulterandum te prostituas: ut rupto Matrimonio discedas &c. tunc probabilius vitatur Matrimonium ipsum, & redditur nullum, sicut per conditionem turpem substantiæ Matrimonii contrariam, arg. c. fin. cit. & l. 14. §. 1. ff. de usu & habit. Ratio est, quia sub tali modo contrahentes per unum indivisibilem contractum se simul ad Matrimonium, & ad Matrimonii eversum, obligare intendunt; quod implicat, ut ferio fiat. Ita quoque sentiunt Sanch. l. 5. d. 10. n. 5. Laym. Coninck, Filiuc. Barb. Zœf, Pirhing, Engel, König, P. Kugler de Matrim. n. 156, contra Hurt. Perez, Sor. Palao, P. Wiestner, P. Schmalzgrueber h. n. 144. Oppones cum his 1. Matrimonium sub modo turpi substantiæ Matrimonii contrario pro priori jam est constitutum, & illi jam in suo esse constituto supervenit primum pro posteriori dictus modus: ergo non potest vitare Matrimonium jam prius in suo esse constitutum. 2. c. fin. cit. tantum loquitur de conditionibus: ergo extendi non debet ad hujusmodi modos. 3. ad 1. N. Ant. nam uno eodemque actu realiter tenditur simul in Matrimonium, & in modum Matrimonii eversum; licet ratione nostra concipiatur modus esse posterior, & una obligatio fingatur prior ad alteram: vel, licet executio modi esset posterior Matrimonio, tamen obligatio ad ponendum modum, Matrimonii eversum, ponitur simul uno & eodem actu realiter. Ad 2. Eadem reperitur ratio in modo Matrimonii everfivo, quæ in conditione Matrimonii everfiva: ergo idem de tali modo, quod de conditione substantiæ Matrimonii contraria, in d. c. fin. statui censendum est; ubi enim est eadem ratio, debet esse eadem Juris dispositio; præsertim cum ex natura sua repugnet, ut quis eodem actu velit rem, & aliquid eversum rei.

16 Dico 7. Si Matrimonium contrahatur sub causa, non suspenditur, nec vitatur, sed regulariter statim valet, sicut ultimæ voluntates, sive dein causa sit vera sive falsa, honesta vel turpis, possibilis vel impossibilis. Ratio est partim, quia Matrimonium non est minus favorabile, quam ultimæ voluntates: sed ultimæ voluntates per adjectionem causæ nec suspenduntur nec vitantur. §. 31. Inst. de Legat. partim quia causa non spectat ad substantiam contractus Matrimonialis, sed solum ad qualitatem accidentalem. Nec obstat, quod alii contractus causa non subsistente resolvantur juxta c. 60. de Lib. IV. R. P. Vini Pichler.

appellat, ubi dicitur quod cessante causa cesset effectus; quia in favorem Matrimonii, sicut ultimarum voluntatum, aliud est de Jure statutum. Dixi regulariter; nam excipitur 1. Nisi causa sit finalis, eaque falsa. 2. Nisi causa consistat in errore circa substantiam personæ, vel conditionem ejus servilem. 3. Nisi causa adjiciatur per modum conditionis, ut si dicas, *ducam, vel duco te, quia 1000. afferes in dotem*. Ratio harum exceptionum est, quia tunc censetur causæ existentie alligari consensus. Neque dicas, contrahentem nunquam consensurum, si sciret, causam non subsistere: ergo ei semper alligat consensus. Nam N. Conf. non enim attenditur, quid faceret facta hypothese, si sciret, sed quid actu intendat facere: sed actu intendit Matrimonium, licet habitualiter ita sit constitutus, ut non intenderet, si sciret, causam non subesse.

Dico 8. Si Matrimonium contrahatur 17 sub vel cum demonstratione, sive vera sive falsa, honesta vel turpi, possibili vel impossibili, pariter nec suspenditur Matrimonium, nec vitatur. Hujus assertionis propter paritatem sunt eadem probationes, quæ prioris, cum l. 17. l. 33. ff. de condit. & demonstr. Eadem exceptiones. Eadem fere objectiones & responsiones, quas adduximus pro præcedente.

TITULUS VI.

Qui Clerici vel voventes Matrimonium contrahere possunt.

SUMMARIUM.

1. 2. Ordo Sacer, & Professio Religiosa, involuntate votum Solenne castitatis, per quod inducitur impedimentum dirimens Matrimonium: per alia vota, Castitatis, Religionis &c. simplicia solum impediens.
3. Obligatio ad vitam calibrem apud Clericos Sacro aliquo Ordine initiatus est Juris Ecclesiastici.
4. Votum annulentis susceptioni Ordinum Sacrorum, ex quo illa immediate oritur regulariter.
5. 6. Ordo sacer (etiam in Ecclesia Græca) dirimit Matrimonium contrahendum, sed tantum ex Jure Ecclesiastico.
7. 8. 9. An etiam collatus infanti, puero, metum passio, vel positivè invito.
10. Vel ignorant, ex præcepto Ecclesiæ votum continentie perpetua, vel impedimentum dirimenti, annexum esse Ordini Sacro.
11. 12. 13. Votum solenne Professionis Religiosæ dirimit Matrimonium contrahendum, imò & contractum præcisè Ratum, sed Jure Ecclesiastico tantum.
14. Vota autem simplicia Societatis JESU dirimant quidem contrahendum, non verò contractum Ratum.
15. Votum simplex Castitatis, Religionis, Ordinis Sacri, non nubendi, an & quomodo impediatur.

M

diat Matrimonium contrahendum vel contractum.

16. 17. Vel dirimas Sponsalia post vel ante votum inita.
 18. 19. Probabiliter hoc votum etiam praevalet, & dirimit Sponsalia postmodum contracta, licet his accedat defloratio, & sponsa fuerit ignara voti, & grave damnum aliter, nisi Matrimonio, non reparabile incurrat.
 20. 21. Emittere votum Religionis post Sponsalia non tenetur, imò nec potest licite, prius contrahere Matrimonium Ratum, ac tum primum ingredi Religionem.

¶ Sciendum 1. à Sponsalibus & Matrimonio, tum absolute tum conditionate initis, jam gradum fieri ad declaranda residua impedimenta Matrimonii. In hoc titulo produntur duo dirimentia, nempe Ordinis Clericalis, & Voti solennis, seu Professionis Religiosae, & unum impediens, scilicet Voti simplicis Castitatis vel Religionis &c. Igitur

De Impedimento Ordinis Sacri.

2. Sc. 2. Certum esse, quòd Ordo non-sacer, seu non-major, uti sunt prima Tonsura, & quatuor Minores; Ostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolythatus, non dirimat vel impediatur Matrimonium, eò quòd non obliget ad continentiam extra Matrimonium servandam, seu ad Calibatum. Cum verò ad calibatum hunc, seu ad vitam sine conjugio castam Ordines majores, qui etiam propterea vocantur Sacri, quòd specialiter hominem per huius castitatis obligationem consecrent DEO, adstringant, scilicet hodie Subdiaconatus, & ab initio Ecclesiae statim Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus, can. 1. §. 8. d. 27. can. 3. 10. d. 31. can. 1. §. 11. d. 32. can. ult. d. 60. c. 9. de atar. & qual. c. 2. de Cleric. conjug. Clement. un. de consang. Trid. s. 24. de Ref. Matrim. can. 9. hinc quaeritur 1. quo Jure introductus sit calibatus Clericorum in Sacris constitutorum. 2. Ex quo capite, an ex voto, vel praecepto Ecclesiae, adstringantur ad castitatem, & vitam calibem, h. e. sine conjugio. 3. An, & quo Jure Ordo sacer & inde orta ad continentiam obligatio, dirimat Matrimonium. 4. An etiam sit impedimentum dirimens respectu illius, qui in infantia, vel impubertate, cum vel sine scientia obligationis ad castitatem Ordinibus Sacris annexae, aut qui ex gravi metu injuste incusso, ordinatus & Majoribus initiatus est.

3. Dico 1. Clerici in Sacris constituti ad vitam calibem non Jure Divino, sed Ecclesiastico tantum obligantur, S. Thomas, Scotus, Suar. & cum his plerique alii; quia nulum existat Jus & Praeceptum Divinum Positivum (bene tamen Ecclesiasticum, uti vidimus.) Accedit, quòd Trident. lo. cit. id insinuet per verba, non obstante Lege Ecclesiastica vel Voto: & quòd Ecclesia possit ac soleat cum illis ad Matrimonium dispensare, imò Graecis semper permiserit cohabitare uxori-

bus ante susceptos Ordines Sacros ductis, c. 6. de Cleric. conjug. Oppones 1. Jus Divinum & Naturale vult, ut, qui sacra tractant & ministrant, ac servitiis Divinis specialiter consecrati sunt, ab omni carnali commercio sint mundi, & non habeant cor divinum erga uxores & DEum; qui enim uxorem habet, sollicitus est circa ea, quae uxori & Mundi sunt, & divisus est. 1. Cor. 7. Nec est immaculatus. 2. Antiquissima est traditio & consuetudo Ecclesiae, ut saltem Diaconi, Presbyteri, & Episcopi continentes vivant, ac saltem sine usu Matrimonii: ergo signum est, quòd hæc obligatio ab ipso Christo sit introducta. 3. ad 1. Quamvis Jus Divinum & Naturale propter allatas & alias similes rationes dicter, valde conveniens esse, ut DEI & Ecclesiae Ministri in calibatu & continentia vivant, inde tamen non eruitur praeceptum. Ad 2. N. Conf. nam & Jejunium Quadragesimale jam ab ipsa origine Ecclesiae, & à temporibus Apostolorum traditum ac observatum est, & tamen propterea nemo facile dixerit, illud esse Juris Divini.

Dico 2. Obligatio Clericorum in Sacris existentium ad continentiam & vitam calibem regulariter immediate descendit ex voto, Sacris Ordinibus ab Ecclesia annexo, Suar. 10. 3. de Relig. l. 9. c. 17. n. 4. 6. cum S. Th. Bellar. Laym. Zoes. Krimer, & aliorum communi, contra Scotum & Scotistas, qui illam non voto, sed Ecclesiae praecepto immediate tribuunt, quamvis Sporer de Matrim. n. 46. dicat, se alibi docuisse, obligationem continendi ex voto, inhabilitatem verò ad Matrimonium ex Lege Ecclesiastica tantum descendere. Item contra Petz. Conink, Valleng. &c. qui eam ex utroque tam ex voto quam ex praecepto Ecclesiae putant provenire. Prob. 1. Qui Sacris initiatur, ex voluntate Ecclesiae debent emitte- re votum castitatis, vel expresse vel tacite, uti patet partim ex can. 1. d. 28. ibi: nullum facere Subdiaconum presumant Episcopi, nisi qui se viturum caste promiserit: partim ex Praxi Ecclesiae, juxta quam olim expresse mittebant votum, hodie verò solum tacite, uti constat tum ex can. 1. cit. & Juribus n. 2. allegatis, item ex communi sensu Ordines Sacros suscipientium, qui consent se vovere castitatem, & si eam violant, etiam violati voti se reos exultimant. 2. Ex c. 6. de Cler. conjug. ibi: Orientalis Ecclesia votum continentiae non admittit: ergo supponit Pontifex, in Ecclesia Occidentali seu Latina votum hoc admitti & emitte saltem tacite in susceptione Sacrorum Ordinum, 3. Ex c. un. in 6. & Extrav. Antiqua Joan. XXII. de Voto, ubi dicitur, votum per susceptionem Sacri Ordinis, sicut per Professionem Religiosam, solennizari, seu reddi solenne, ita ut Matrimonium dirimat: ergo suscipientes Sacrum Ordinem emittunt votum solenne castitatis, & sunt inhabiles ad Matrimonium, sicut obligati ad castitatem: scilicet immediate; & quamvis enim Ecclesia velit & jubeat hoc

hoc votum emitti, & sic etiam mediata ex præcepto Ecclesiæ oriatur dicta obligatio & inhabilitas, immediate tamen & directe provenit utraque à voto, quod ab Ecclesiâ solennizatum est. Addidi tamen, *regulariter*, nisi nimirum suscipiens Ordinem Sacrum positivè excluderet votum, continentiam vovere nolendo, vel, uti probabile est, judicaret erroneè, illud non esse annexum Ordini sacro, quem suscipit; quia qui positivè non vult vovere, utique nec tacite emittit votum, uti nec ille, qui judicat erroneè, se suscipiendo Ordinem Sacrum non emittere votum; cum errantis nullus sit consensus; nisi voluntatem generalem habeat eo modo suscipiendi Ordinem Sacrum, quo modo vult Ecclesiâ eum suscipi: iste enim re ipsa vult vovere per intentionem generalem prævalentem, qualis in foro externo semper adesse præsumitur, si de opposito non constet. Cæterum casu quo quis per accidens non facit votum continentie in susceptione Ordinis Sacri illud positivè excludendo, nihilominus obligatur ad continentiam, & sit inhabilis ad Matrimonium, non quidem vi voti, sed immediate ex præcepto & constitutione Ecclesiæ. Suar. Laym. Krimer l. 4. n. 945, 954. Quid sentiamus de eo, qui erroneè judicavit, non dari, vel ignoravit, legem Ecclesiæ, votum continentie Sacris Ordinibus annexentis, patebit uberius ex n. 10. Oppones, si votum castitatis est annexum Ordini sacro ex præcepto & Lege Ecclesiastica, tunc ordinatus contra castitatem peccans, non modo contra votum, sed etiam contra legem Ecclesiæ saltem mediata peccabit: sed duplex hoc peccatum nemo agnoscit. & N. Ma. quia legi Ecclesiæ jam satisfecit, qui tacite vovit continentiam in susceptione Ordinis Sacri: postea verò solum votum stringit.

f. Dico 3. Ordo sacer dirimit Matrimonium contrahendum. 2. Solo Jure Ecclesiastico. 3. Etiam in Ecclesia Græca. 4. Non verò dirimit jam contractum, licet sit Ratam duntaxat. Pars 1. decisa est in *can. 1. d. 32. h. 1. c. un. & Trid. can. 9. cit.* scilicet quia votum solenne sibi habet annexum, vel, si positivè quis excluderet votum, Matrimonium contrahendo obstat Lex Ecclesiæ. 2. Constat ex *assertione 1. & 2.* cum Ordo sacer ex natura sua non sit incompatibilis cum statu Matrimoniali, & cælibatus solum Jure Ecclesiastico sit præceptus ordinatis; votum verò per se non dirimat Matrimonium, ut patet in voto simplici; solennitas autem voti, ex qua habetur impedimentum dirimens Matrimonii, introducta sit solo Jure Ecclesiastico. *c. un. & Extrav. cit.* 3. Eritur partim ex *can. Apostolorum 25.* quem Patres Synodi VI. relati in *can. 7. d. 32.* intelligunt etiam de Orientali seu Græca Ecclesiâ: partim ex usu & consuetudine Orientalis Ecclesiæ satis declarante, quòd Jus Ecclesiasticum etiam in Clericis Græcis non solum prohibeat, sed etiam

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

irritet Matrimonium post susceptos Sacros Ordines contrahendum. Id quod probat Azor p. 1. l. 13. c. 12. q. 5. Pignat. 10. 8. *consul.* 81. n. 33. & alii. Id speciale habent Græci, quòd, si jam constituti in Matrimonio postea primùm admittuntur ad susceptionem Sacri Ordinis, etiam Presbyteratus, uti Matrimonio, & uxoris cohabitare licetè possint s. 6. de Cleric. *conjug.* 4. Est iterum decisa in *Extrav. cit.* quia, ut ibi ait Pontifex, nec Jure Divino, neque sanctionibus Ecclesiasticis, vis ista, nempe dissolvendi Matrimonium, etiam Ratam tantum, SS. Ordinibus reperitur concessa. Quid juris sit, & quas pœnas incurrant, qui in Majoribus constituti volunt, aut attentant Matrimonium contrahere, discas ex *sit. III. de Cler. conjug. lib. III.*

Oppones 1. In *can. 13. Synodi VI. relato* in *can. 13. d. 31.* sic habetur: Nos antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentia, & constitutiones, Sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus. Confirmatur: in *can. 8. d. 28.* ita loquuntur PP. Concilii Ancyran: Diaconi quicumque, cum ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse se continere; hi, si postea ad nuptias venerint, maneat in Ministerio, propterea quòd his Episcopus licentiam dederit. Ergo Sacris Ordinibus initiati validè adhuc Matrimonium contrahunt etiam de Jure Ecclesiastico, saltem in Ecclesia Græca. 2. In *can. fin. d. 31.* refertur, Orientalis Ecclesiæ Sacerdotes, Diaconos, atque Subdiaconos Matrimonio copulari: ergo in Ecclesia Græca Ordo sacer prius susceptus non dirimit Matrimonium contrahendum. 3. Continentia & abstinencia à Matrimonio est res consilii, non præcepti. *1. Cor. 7. v. 25.* & eam ipse Christus noluit esse sub præcepto Ecclesiæ: ergo, si Clericis est præcepta, est alio Jure, Naturali aut Divino, & non Ecclesiastico præcepta, ac pro impedimento dirimente introducta. 4. Professio Religiosa dirimit Matrimonium jam contractum, & Ratam tantum: ergo etiam Ordo sacer; quia etiam habet annexum votum solenne castitatis, sicut Professio Religiosa. & ad 1. Ille canon est unus ex *Trullanis*, ut vocant, qui nunquam sunt approbati, sed à Sergio Pontifice aperte reprobati; nec sunt canones Synodi VI. sed post illam à quibusdam Episcopis in Trullo, Imperatoris Palatio cusi. Nec illum canonem 13. recepit Adrianus Papa *can. 5. d. 16.* quia ibi *s. sextam* non sua, sed Tharassii Patriarchæ verba ponit. Vel dic, eum quidem approbasse Synodum VI. at non appendicem Trullanam. Ad Confirmationem: vel per illa verba, *velle se habere uxores*, intelligitur, quòd velint ordinati retinere uxores, & uti Matrimonio, quod in Ecclesia Græca est permissum: vel illa verba, *si postea ad nuptias venerint*, denotant Matrimonium invalidè de facto attentatum, non de Jure fuisse contractum validè; quòd autem relinquendi in ministerio dicantur, sensus est, quòd ab Ordine non sint deponendi; imò

M. 2

cum

cum licentia Episcopi etiam actus Ordinis exercere possint: vel, quod mihi planissimum videtur, dicendum, quod tunc temporis in Ecclesia Græca adhuc penes Episcopos fuerit potestas dispensandi cum ordinatis ad valide contrahendum; qua dispensatione seclusa invalide contraxissent. Ad 2. *Matrimonio copulari*, non tantum significat Matrimonio conjungi per contractum, sed etiam matrimonialiter conjungi per copulam & usum Matrimonii: in quo posteriori sensu respectu Ecclesiæ Græcæ intelligendus est *d. canon.* (si tamen sit authenticus) conformiter *c. 8. de divor.* Ad 2. *dist. Ant.* est res consilii antecedenter ad præceptum Ecclesiæ. *c. Ant.* post præceptum Ecclesiæ, quod tamen neminem stringit absolute, & nisi quis sponte velit suscipere ordines sacros. *N. Ant. & Conf.* Admitto, quod Ecclesia per se invitum nullum cogere per suum præceptum absolute possit ad continentiam & abstinentiam à Matrimonio; potest tamen & defacto solet adstringere omnes, qui libere suscipiunt statum tam sanctum, Divinis ministeriis dicatum. Ad 4. Quod Professioni Religiosæ ea vis sit indita, habetur definitum ab Ecclesia: nihil autem reperitur de tanta vi SS. Ordinibus insita. Et Jus irritans actum semel validum extendi non debet ad casum in Jure non expressum.

7 Dico 4. Ordo sacer collatus infanti ante usum rationis, quamvis juxta communem valeat, tamen non inducit obligationem continentia, & impedimentum dirimens Matrimonii, nisi annos discretionis adeptus ratificet susceptionem Ordinem. 2. Probabilis tamen tam obligationem continentia quam impedimentum Matrimonii inducit collatus puero, seu impuberi, jam sufficientem rationis usum habenti, & scienti, votum esse annexum Ordinibus. 3. Uti & collatus illi, qui per metum gravem injuste incussum adactus est ad susceptionem Ordinis Sacri. 4. Quamvis positive invito, vel vim absolutam passio, aut alias invalide collatus dictam obligationem & impedimentum non invehit. Partem 1. tenet communis contra Palud. & Rebellum. Ratio; quia obligatio ad vitam cælibem & inhabilitas ad Matrimonium in Ordinatis provenit ex Lege Ecclesiastica, vel immediate, vel, ut nos sentimus, regulariter mediate, scilicet mediante voto solenni, quod Ecclesia annexuit Ordinibus Sacris: sed infans nec voti, nec Legis Ecclesiasticæ, est capax: nec Ecclesia vult, imò lege ordinaria nec potest aliquem adstringere ad cælibatum, & arcere à Matrimonio absolute ac independenter ab ejus consensu, propter rei arduum, quam ipse Christus & Apostolus solummodo suavit, non præcepit. *can. 5. d. 28. can. 11. 12. d. 32. can. 13. caus. 32. q. 1. c. 9. de dat. & qual.* Partem 2. tuerentur Suar. Coninck, Dian. Tambur. Sor. Palao, Pontius, & alii multi, contra Sanch. Barb. Zosf. Pirhing &c. apud & cum P. Kugler. n. 1747.

& probant 1. Impuberes sunt capaces tam voti Castitatis, Religionis ingrediendæ &c. quam Legis Ecclesiasticæ: ergo etiam obligantur voto, per Legem Ecclesiasticam Ordinibus Sacris generaliter & sine exceptione impuberum annexo, licet illud solenne sit & inducens inhabilitatem ad Matrimonium, si Sacros Ordines libere & scienter suscipiant. 2. Obligantur voto tantè emissò de Jure Naturali: ergo & Positive Ecclesiasticò; cum illud hoc Jure nullibi irritetur. 3. Ex *can. 120. caus. 1. q. 1. ibi; parari ad Sacros Ordines nullatenus admittantur; ne tantò periculosius cadant, quanto citius confitentur ad altiora festinant:* ergo obligantur ad continentiam, licet Ecclesia vetet eos admitti ad hoc votum, & istud non est irritum. Partem 3. amplectuntur Abb. Gasp. Hurtad. Vasq. Guttier. Tambur. Pontius & alii apud & cum P. Schmalzgrueber *h. t. n. 17.* contra Sanchez, Suar. Henriq. Perez, Coninck, Bonac. Gob. Barb. Zosf. Pirh. *h. t. n. 2.* eamque suadent 1. Vota simplicitate libere, licet non sponte, seu absque gravi metu facta, spectato Jure Naturali valent omnia: ergo etiam votum solenne continentia Ordinibus Sacris annexum valet, licet metu extortum, & sic non sponte factum sit, modo non sit irritatum à Jure positivo Humano: sed ab hoc irritatum esse nullibi reperitur: ergo. Primum *Ante*, supponitur hic, alibi sufficienter jam probatum; cum Jure Naturali plus non requiratur, quam voluntas absolute libera: contra autem voluntas per metum sit adhuc voluntas absolute libera, ut nemo negat. Adverto tamen cum Suar. *10. 3. de Relic. h. t. c. 17. n. 33.* cum, qui per metum directè ad extorquendum ipsum votum, & non tantum ad susceptionem Ordinis, incussum adigeretur, forte non fieri inhabilem ad Matrimonium valide contrahendum; eo quod tale votum in ratione voti solennis probabiliter non valeret propter paritatem cum voto solenni Religionis. 2. Ordo sacer non obstante gravi metu injuste incusso collatus valet juxta omnes fere: ergo & votum solenne illi annexum & inhabilitas ad Matrimonium; quia *accessorium naturam sequi con-gruit principalis. c. 42. de R. J. in 6.* Et: cum principalis causa non confilii, ne ea quidem, que sequuntur, locum habent. *l. 120. ff. eod.* Utraque pars posterior assertionis procedit, etiam impubes, vel per metum ordinatus, postea pubertatem adeptus, vel cessante metu, non ratificaverit specialiter sibi collatum Ordinem. Pars 4. Est omnium teste Suarez; quia Ordo per vim absolutam & positive invito confertur invalide, uti reliquis Sacramenta. *arg. c. 3. in f. de Baptis. quod autem nullum est & invalidum, nullum producit effectum, impedimentum, aut obligationem. per c. 52. de R. J. in 6.* Qui ergo propter vim præcisam est invalide ordinatus, licet ipse putet, se valide ordinatum non contrahit impedimentum dirimens Matrimonium.

Matrimonii, nec obligatur ad castitatem ex voto simplici. Idem tene de illo, qui ex alio capite est invalidè ordinatus, licet in ordinationem consenserit; quia, qui suscipit Ordines libere quidem, sed invalidè, solum indirectè & accessorie vult vovere castitatem: ergo principali non subsistente nec votum castitatis, etiam ut simplex tantum, subsistit. Quidquid sit de Professione Religiosa invalida, vim voti simplicis habente.

8. Oppones 1. Ordo sacer infanti collatus valet: ergo etiam votum continentiae & inhabilitas ad Matrimonium eundem stringet suo tempore; quia accessorium sequitur suum principale. Confirmatur: baptizatus in infantia obligatur postea legibus Ecclesiae, & ad ea, quae Baptismo sunt connexa: ergo etiam ordinatus in infantia ad ea, quae ex Lege Ecclesiastica sunt annexa Ordini Sacro. 2. Vota Religiosa ante adeptam pubertatem non valent, nec obligationem castitatis aut impedimentum Matrimonii inducunt: c. 8. de Regular. Imò hodie nec ante annum 16. aetatis emissæ: ergo nec votum Sacris Ordinibus annexum valet. Confirmatur: non est credibile, quòd Ecclesia ordinatos in impubertate velit adstringere ad votum tam arduum, & ad obligationem perpetuam continendi, ac non nisi à Summo Pontifice auferibilem; cum eos in hac aetate Ordinibus sacris initiari ideo prohibuerit, ne ad continentiam arctentur. Nec est paritas cum aliis votis, quae, licet valeant ab impuberibus emissæ, facile tamen à parentibus vel tutoribus irritari aut rescindi possunt, non item votum solenne castitatis. 3. Leges Ecclesiasticae universim non obligant ad rem valde arduam, quando concurrat metus gravis periculi, v. g. mortis. per c. 2. de observ. jejun. c. 31. de Sent. Excomm. atque in specie ad continentiam perpetuam Ordinibus annexam neminem compellit. per can. 1. d. 31. can. 8. & 10. caus. 20. q. 1. c. 9. cit. Ergo qui ex metu gravi injustè incussò suscepit Ordinem Sacrum, non obligatur ad continentiam & vitam calibem. 4. Vota metu gravi injustè extorta non valent, uti DD. desumunt ex c. 1. & 6. de his, quae vi. Unde & Professio ac vota Religiosa habentur pro irritis, si non sponte edantur. 5. Si non Jus Naturale, saltem Jus Positivum irritat illos actus metu injustè extortos, qui aliquando validi vel nunquam, uti Matrimonium, vel difficillimè, uti Professio Religiosa, rescindi possunt: sed votum solenne Ordinibus Sacris annexum, si aliquando valet, difficillimè & non nisi à Summo Pontifice rescindi potest: ergo. 6. Siquis jam constitutus in Matrimonio adigeretur metu ad suscipiendum Ordinem Sacrum, non obligaretur ad continentiam, sed posset licite uti Matrimonio, uti fatentur plerique: ergo nec ille obligatur ad continentiam, qui caelebs adhuc injustè adigitur ad Ordinem Sacrum.

9. ad 1. N. Conf. Accessorium non sequitur principale, quando accessorium est separabile tam ex natura rei, quam ex dispositione Juris: votum verò continentiae tam ex natura rei est separabile ab Ordine Sacro, quam ex dispositione Juris, non valentis, imò nec valentis ad illud obligare sine propria voluntate suscipientis Ordinem. Ad Confirm. N. iterum Conf. & parit. Baptismus ex natura rei & Jure Divino annexa est obligatio servandi ea, quae Baptismum consequuntur, & Fides Christiana exigit; imò ipse Baptismus est præcepti Divini, adeoque necessario post adeptum usum rationis ratificandus: e contra Ordini Sacro solum ex Lege Ecclesiastica, quae se ad infantes non extendit, annexum est votum castitatis, nec ipse Ordo est sub præcepto, & ideo infanti collatus non necessario approbandus est. Ad 2. N. rursus Conf. & parit. partim quia de Votis Religiosis est in Jure expressum, quòd ante pubertatis vel 16. annos non valeant, de Voto Ordinibus Sacris annexo non reperitur expressum: partim quia dispar est ratio in hoc posteriori voto; quia per hoc non ita plene se homo adstringit & tradit DEO, neque statum tam difficilem assumit, sicut per vota Religiosa. Accedit, quòd Jura soleant attendere ea, quae frequenter, & non ea, quae raro contingere solent. l. 5. ff. de LL. frequenter autem solebant olim admitti ad Professionem Religiosam, rarissimè autem ad Ordines Sacros, ante annos pubertatis; adeoque non censenda sunt irritasse votum Sacris Ordinibus annexum, quando irritarunt vota Religiosa ante annos certos edita. Ad Confirm. N. Ant. quia sine distinctione vult votò continentiae solenni adstrictos, qui Ordinem Sacrum libere suscipiunt. Ex eo, quòd Ecclesia prohibeat Sacris initiari ante annos pubertatis, infertur potius pro nobis, quòd nempe Ecclesia supponat, impuberibus per Ordinationem imponi onus continentiae nondum satis expertis difficultatem, quae est in hac re. Quòd autem hoc votum solenne difficilius tolli ac rescindi possit, quam alia vota impuberum, non facit, quòd non valide emittatur, sicut olim propterea non fuit invalida Professio Religiosa, antequam pro hujus valore designata fuit certa aetas. Adde, quòd non adeò difficile foret à Summo Pontifice relaxationem etiam hujus voti, in pubertate emissi impetrare, hoc ipso, quòd Ecclesia aliàs tam facilis sit in danda potestate irritandi vota impuberum non solennia. Ad 3. Leges Ecclesiae universim quidem non obligant metu injustè adactos ad aliquid faciendum, quòd principaliter intenditur, si tamen compulsi illud faciunt validè, vult etiam valere id, quòd alteri accessorie à se est annexum, nisi istud accessorium expresse irritet. Vel: universim non obligat metu adactos ad rem arduam, quando alia ratione hoc onus & hanc obligationem tollendi remedium & spes non superest; bene tamen,

men, quando obligationem parata est probato metu injusto iterum tollere per dispensationem aut rescissionem, quam non negat; si metu ad Ordinem Sacrum adactus sentiat nimiam difficultatem in servanda continentia, & liberari petat. Vel: universim non obligat, quando per actum non inducitur certus status; at verò obligat, quando per actum inducitur certus status, & non exprimit, se nolle obligare: in Matrimonio & Professione Religiosa specialiter exprimit, se nolle obligare. Quod ad continentiam perpetuam obligationem inducendam in allegatis canonibus requiratur, ut Ordo sacer voluntate spontanea & modo ordinario suscipiatur, verum quidem est, sed per hoc non irritat, sicut non ipsum Ordinem, ita nec accessorium & annexum continentiam votum; cum coacta voluntas sit adhuc verè voluntas, *can. merito caus. 15. q. 1.* consequenter absolute sufficiens, nisi asseratur lex irritans actum non sponte, sed ex metu gestum. Ad 4. Vota metu gravi injustè extorta, si religiosa sint, de quibus tantum loquuntur *c. 1. & c. 6. cit.* non valent quidem; alia tamen omnia probabilius valent; cum lex irritans actum de Jure Naturali validum extendi non debeat ad actus non expressos, utpote odiosa, & correctoria. Ad 5. *Ma.* universaliter non est vera, sed solum tunc, quando Jus Positivum expressè irritat tales actus, uti irritavit expressè Matrimonium & Professionem Religiosam. Ad 6. *Trans. Ant. N. Conf.* disparitas est, quod conjugatus, si compellatur ad Ordinem Sacrum suscipiendum, jam prius fuerit in possessione usus Matrimonii, qua per injuriam alienam privari non debet, *arg. cit. can. 1. d. 31.* & quod censeatur positivè votum continentiam excludere; caelebs verò nec fuerit in possessione, nec positivè censeatur excludere votum continentiam.

- 10 Quares, an invincibiliter ignorans, Ordini Sacro ex præcepto Ecclesiæ annexam esse obligationem continendi perpetuò, obligetur ad continentiam & abstinendum à Matrimonio? R. cum Basil. Pontio per ea, quæ tradit *l. 4. c. 20.* præsertim *n. 10.* contra Sanch. Conink, Gobat &c., probabilius non obligari, nisi actualiter vel virtualiter habeat intentionem generalem suscipiendi Ordinem eo modo, quo Ecclesia præcepit; quamvis fortè in foro externo præsumeretur ordinatus cum notitia hujus obligationis, si ignorantiam non probaret. Sumitur ex *can. 1. cit. d. 31.* & hac ratione, quia obligatio ad perpetuò abstinendum à Matrimonio est onus tam arduum & grave, ut ignorans non censeatur possit ad illud implicite se velle obligare. Oppones 1. Alia impedimenta Matrimonii, saltem non pœnalit, incurruntur ab ignorante: ergo & istud Ordinis Sacri & annexi voti solennis, 2. Qui simpliciter vult Ordinem Sacrum, implicite vult & se resolvit ad onera annexa, v. g. ad recitationem Breviarii, gesta-

tionem habitus &c., etsi illa ignoret: ergo etiam ad continentiam perpetuam, Sicut, qui emittit Professionem Religiosam, obligat se implicite ad onera Religionis etiam ignorata: qui vult fieri Prætor, ad onera suo officio ad hærentia &c. R. ad 1. *N. par.* quia impedimentum Ordinis fundatur in voto, vel saltem in debito & obligatione votendi continentiam: sed votum, & debitum votendi, requirit notitiam ejus, quod votetur, vel votendum est, ac liberum consensum, non verò alia impedimenta, uti affinitatis, clandestinitatis &c. Ad 2. *N. Conf.* non enim est paritas inter onera leviora prius ignorata, & inter tam arduum: ad illa merito censeatur aliquis implicite se resolvit, non ad istud: sicut nec ad continentiam perpetuam meò judicio se obligare velle præsumendus esset, qui emitteret Professionem Religiosam invincibiliter ignorans, in ea comprehendi obligationem & votum continentiam. Prætoris officium suscipiens censeatur se obligare ad annexa onera, quæ facile prævidere potuit, & ad alia, quæ æqualiter prævidere non potuit, si non sunt nimis ardua. Jam

De Impedimento Voti, tum dirimente tum impedieme.

Sciendum, per *Votum*, quatenus est impedimentum dirimens Matrimonii, intelligi *Votum* solenne, seu *Professionem Religiosam*, quæ nihil est aliud, quam emissio votorum solennium paupertatis, castitatis, & obedientiæ perpetuæ in quodam Ordine ritè ab Ecclesia approbato, ac vicissim se obligante: per *Votum* verò, quatenus est impedimentum impediens Matrimonii, intelligi votum simplex, seu extra Ordinem Sacrum & Ordinem Religiosum, tum castitatis perpetuæ, tum Religionis ingrediendæ, tum Sacri Ordinis suscipiendæ, tum calibatus in sæculo, seu non nubendi. *Votum solenne* Professionis Religiosæ potest Matrimonium vel præcedere, vel subsequi; & ideo quaritur, num antecedens dirimat Matrimonium contrahendum, & subsequens dirimat jam contractum. Pariter *Votum simplex* castitatis, Religionis &c., potest tam antecedere Matrimonium & Sponsalia, quam subsequi; & idcirco quaritur, an & quomodo impediatur Matrimonium contrahendum; vel dirimat Sponsalia contrahenda, si antecedat: item an & quomodo impediatur Matrimonium jam contractum, vel dirimat Sponsalia jam contracta, si subsequatur, seu emittatur post Matrimonium vel Sponsalia jam prius inita.

Dico 1. *Votum solenne* Professionis Religiosæ dirimit Matrimonium contrahendum, 2. Imò dirimit, seu quoad vinculum quoque dissolvit, Matrimonium jam valide contractum, modò illud purè Ratum, & nondum consummatum sit. 3. Sed de Jure Ecclesiastico tantum in utroque casu.

Pars 1. habetur *can. 11. 12. caus. 27. q. 1. c. 3. c. fin. b. 1. c. un. de Voto in 6. & in Trid. s. 24. de Sac. Matrim. can. 9.* clarè definita. Pars 2. in *can. 27. caus. 27. q. 2. c. 2. 7. 14. de convers. conjug.* atque in *Trid. can. 6. dilucidè iterum est definita pro articulo fidei. Permittitur autem novis conjugibus spatium duorum mensium, intra quod deliberare ipsis conceditur, an Religionem ingredi, vel in Matrimonio perseverare velint illud consummando: imò, licet post duos menses unus vel uterque ingrediatur Religionem (uti potest, si Matrimonium adhuc sit Ratum duntaxat) istud dissolvitur. *c. 7. & 14. cit.* ad quem *sit. 32. libri III.* plura traduntur de hac re. Pars 3. probabilius & communius defenditur cum *Suar. de Relig. 10. 3. l. 2. c. 9. 10. & l. 9. c. 23. n. 20.* contra *Scotum & alios*, qui de Jure Naturali, & contra *Almain. Pignat. & alios*, qui de Jure Divino Matrimonium, vel contrahendum, vel contractum Ratum, dirimi per Professionem Religiosam putant. Prob. 1. negativè; quia non satis probatur, ex Jure Naturali vel Divino introductam esse impossibilitatem vinculi Matrimonii & Professionis Religiosæ (licet usus & actus utriusque se non compatiatur) ut patet in conjugis, qui cum consensu alterius ingreditur Religionem post Matrimonium consummatum, vel qui cum voto simplici continentie contrahit Matrimonium, vel post hoc jam contractum facit votum simplex continentie. 2. Votum solenne Professionis Religiosæ non dirimit Matrimonium contrahendum, vel contractum Ratum, Jure Naturali aut Divino, quia votum est; aliàs etiam votum simplex dirimeret; quod nemo dicit: neque quia solenne; quia solennitas voti non habetur à Jure Naturali aut Divino, sed à solo Ecclesiastico, *c. un. de Voto in 6.* concordante *Extrav. un. Joan. XXII. ed. 3.* Pontifex dispensare potest cum Religiosis ad Matrimonium validè contrahendum, imò jam sæpius dispensavit, uti cum *Ramiro, Monacho simul & sacerdote, ex Regia Arragonum stirpe &c.* sed pontifici non est permissum dispensare in Jure Naturali vel Divino: ergo.*

Oppones 1. quod meum non est, sed alteri jam traditum, validè tradi tertio non potest spectato Jure Naturali: sed Religionem professus per votum solenne non amplius habet dominium sui corporis, utpote jam DEO consecrati & totaliter traditi: ergo. 2. Qui jam se tradidit uni uxori per Matrimonium carnale, nec de Jure Naturali & Divino se rursus validè tradit alteri uxori vivente priorè: ergo nec ille validè se tradit, qui se jam tradidit prius DEO per Professionem Religiosam. 3. Supposita solennitate voti, per quam traditur plenè corpus DEO, Jus Naturæ impedit idem corpus denuo tradi homini: ergo. 4. In *can. 17. caus. 27. q. 1.* jubentur Matrimonia post votum solenne contrahentes separari verbis Domini & Canonica auctoritate: ergo non tantum Jure Canonico, sed etiam Divino,

sunt nulla. 5. Ex natura rei licitum est à statu imperfectiore ad statum perfectiorem transire, ut patet in transeunte à Religione minùs stricta ad strictiorem: ergo etiam à conjugio carnali etiam consummato ad spirituale per Professionem Religiosam. 6. Votum solenne Ordinibus sacris annexum non dissolvit Matrimonium ratum Jure Ecclesiastico: ergo nec votum solenne Professionis Religiosæ.

R. ad 1. *retorq.* in voto simplici castitatis, quod spectato Jure Naturali & Divino non differt à solenni, sed tantum Jure Ecclesiastico. In forma *dist. Ma.* quod meum non est, sed jam alteri traditum, tradi tertio non potest traditione ejusdem rationis. *C. Ma.* diversæ rationis. *N. Ma. & dist. Min.* sed professus Religionem non habet amplius dominium sui corporis utpote DEO jam traditi traditione & titulo Religionis, non verò *Justitia C. Min.* titulò justitiæ, quo postea corpus suum tradidit conjugis. *N. Min.* Sicut res uni jam obligata & tradita titulò justitiæ tradi adhuc alteri ex justa causa potest titulò Religionis, ut patet in conjugato, qui vel cum consensu conjugis, vel propter adulterium conjugis, licet ac validè ingreditur Religionem, ita non apparet, cur non etiam vicissim DEO obligatus & plenè traditus titulò Religionis nequeat ex justa causa se tradere conjugis titulò justitiæ spectato Jure Naturali. Ad 2. *transm. Ant. N. Conf.* quia qui alteri conjugi per secundum Matrimonium se traderet, traderet se titulò justitiæ, quo ipso jam erat obstrictus & traditus primæ: qui verò profiteretur Religionem, se DEO tantum titulò Religionis tradit. Ad 3. *N. Ant. vel dist.* impedit denuo tradi homini eodem titulo Religionis. *C. Ant.* diversò titulò, nimirum justitiæ. *N. Ant. & Conf.* Quòd idem homo possit plurium dominio subijci ex diversis titulis & traditione diversæ rationis, patet in servo, qui Matrimonium contrahit; is enim domino suo obstrictus est titulò Servitutis, uxori autem titulò Matrimonii. Vel dic, supposita solennitate voti ab Ecclesiastico Jure introducta Professionem repugnare Matrimonio Jure Naturali quoad usum Matrimonii, qui ratione voti fit illicitus, non quoad vinculum Matrimonii. Ad 4. Ibi vis Matrimonium solvendi refertur in Verbum Domini, quatenus Christus dedit consilium continentie perpetuæ, in *Canonicam auctoritatem* verò, quatenus SS. Canones dederunt voto solenni continentie, in Professione Religiosa incluso, vim dirimendi Matrimonium Ratum. Ad 5. Hoc argumentum probaret, etiam rem uni jam donatam posse postea adhuc donari Ecclesiæ; quia donatio Ecclesiæ facta per se magis placet DEO. In forma *dist. Ant.* Ex natura rei licitum est ei, qui sui adhuc juris est, liber, & nondum ligatus. *C. Ant.* qui sui juris non amplius est, & jam ligatus. *N. Ant. & Conf.* Caterum nec à laxiore ad strictiorem Ordinem licet transire sine licentia petita prioris Prælati: imò non liceret etiam hac petita, nisi

nisi Jus Ecclesiasticum daret facultatem, c. 5. 7. 18. de Regular. Nec per hunc transitum mutatur servitium ejusdem domini, sicut tamen in nostro casu mutaretur. Ad 6. N. Conf. quia vis dissolvendi Matrimonium defecto non est concessa voto solenni continentiae Ordinibus Sacris annexo. Extrav. un. Joan. XXII. de Voto, bene tamen voto Professionis Religiosae.

14. Quæres, an etiam Vota Religiosa, ab hominibus Societatis JESU statim post Novitium edi solita, dirimant Matrimonium contrahendum, & dissolvant Matrimonium Ratum? R. ad 1. quamvis sint simplicia tantum, tamen faciunt veros Religiosos, & dirimunt Matrimonium contrahendum. ita decidit Gregor. XIII. in Bulla, *Ascendente Domino* ann. 1584. graves censuras contorquens in eos, qui huic constitutioni contradicere ausi fuerint. R. ad 2. cum communis contra paucos: Matrimonium Ratum non dissolvunt: quia nec ex natura sua hanc vim habent, nec ex Jure communi positivo, quod tantum Professionis Religiosae voto solenni tribuit hanc vim; nec ex *Constit. Ascendente cit.* quia Gregorius ibi loquitur tantum de Matrimonio contrahendo. Oppones. Si Matrimonium Ratum non dissolvatur per vota simplicia Societatis, conjux in sæculo relicta debet expectare Professionem ingressi Societatem, quæ post multos annos primum fieri assolet, & apud quosdam omnino nunquam, ita ut tanto tempore non possit alteri nubere: quod est nimis durum. R. propter hoc argumentum Societatem ingressus post primum Novitiatûs annum ad Professionem statim admitendus foret, ut putat Suar. & alii.

15. Dico 2. Votum simplex Castitatis perpetuæ, ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordines Sacros, & non nubendi, regulariter impedit quidem, non tamen dirimit, Matrimonium contrahendum, h. e. facit illicitum, non verò invalidum. 2. Pariter & contractum non dirimit, sed usum illicitum, casu quo fuerit votum *Castitatis*, ita ut vovens non possit petere debitum conjugale. 3. Si verò sit votum *Religionis*, vel *Sacri Ordinis*, vel *non-nubendi*, usum Matrimonii consummati non facit illicitum, sed tantum facit, ut novum Matrimonium, casu quo prius dissolveretur per mortem, illicitè contrahatur. Pars 1. constat ex c. un. de Voto in 6. c. 3. 4. 6. h. 1. Ratio; quia votum hujusmodi ex natura sua prohibet Matrimonium: quia verò nullibi est expressum in Jure, quòd Votum simplex dirimat Matrimonium, istud validè contrahitur. Addidi, regulariter, quam limitationem referas ad solum votum *Castitatis*; nam licet, stante hoc voto, contrahitur Matrimonium modo extraordinario, si scilicet contrahatur cum pacto servandi perpetuam continentiam, quod juxta nos fieri potest: pariter neque contra votum peccaretur, si cum animo ante consummationem ingrediendi Religionem con-

traheretur Matrimonium. Econtra vota simplicia Societatis JESU etiam irritant Matrimonium contrahendum juxta superiora dicta. Pars 2. sumitur ex c. 3. de consecr. conjug. & c. placet 12. eod. eò quod votum castitatis ante initum Matrimonium (imò & post illud) promissæ tenet, & urget adhuc, cum possit observari à vovente sine præjudicio conjugis, scilicet non petendo debitum conjugale, vel novum Matrimonium, priore dissoluto, non contrahendo: reddere tamen debitum licetè potest, imò tenetur, c. 11. eodem can. 1. caus. 33. q. 3. quia altera pars, à voto immunis, per contractum Matrimonii acquisivit jus in corpus conjugis: nemo autem jure suo sine culpa privari debet. c. 6. & 10. de eo, qui cognovit. Quia verò talis vovens est in perpetuo periculo transgressionis voti, optimè facit, si petat dissolutionem ad petendum debitum. Pars 3. inde colligitur, quia si Matrimonium jam est contractum, materia voti de non-nubendo, de suscipiendis Sacris Ordinibus, imò, si consummatum iam sit, etiam de ingredienda Religione, hic & nunc reddita est impossibilis, usque dum nempe solvatur Matrimonium jam initum, aut accedat consensus conjugis in susceptionem Sacri Ordinis, aut ingressum Religionis, debitò modò positus. Adde, quòd vovens non nubere, vel suscipere Ordinem Sacrum, vel ingredi Religionem, castitatem non promiserit, vel saltem nondum actu: nihil ergo ipsum impedit, ut petere debitum conjugale nequeat. Ex quibus patet, quatenus vota recensita, licet convenient in hoc, quòd singula impediunt Matrimonium, alios tamen diversos sortiri effectus quoad obligationem, quam inducunt.

Dico 3. Votum simplex castitatis perpetuæ, Religionis, Sacrorum Ordinum, vel Cælibatus, dirimit seu irrita facit Sponsalia post votum contrahenda. 2. Non verò jam prius ante votum contracta ex parte voventis. 3. Licet vovens ingressum Religionis post celebrata Sponsalia possit ac teneatur illa dissolvere ingrediendo Religionem. Pars 1. est per se clara: si enim valerent Sponsalia, post votum castitatis &c. inita, obligarent ad illicitum, scilicet ad Deo fidem violandam: sed obligare ad illicitum non possunt. per c. 69. de R. 7. Saltem obligarent ad statum, in quo propinquum foret periculum violandi votum. Pars 2. sumitur ex c. 5. h. 1. vi cujus poterat & debebat fœmina non obstante voto postea emissio nubere illi, quocum contraxit Sponsalia, & non alteri: maxime autem inde, quòd DEUS non acceptet votum rei, jam alteri per Sponsalia promissæ, & in præjudicium alieni juris. Confirmatur: post inita fœmel Sponsalia licitum non est sponso sine consensu sponsæ in cælibatu manere, castitatem perpetuam servare &c. ergo ad hujusmodi se per votum obligare nequit valde: ergo votum non valet, consequenter non habet vim dissolvendi Sponsalia. At-

se sentiunt Sanch. l. 1. d. 45. n. 9. de Sponsal. Suar. 10. 3. de Relig. l. 9. c. 7. n. 12. Gobat. Less-Laym. Lug. Palao, Barb. Pirh. Zöf. &c. contra Pontium, Henric. Tanner, &c. Ad didi tamen, ex parte voventis; nam altera pars, si resciat, compartem post inita Sponsalia edidisse votum castitatis &c. libere potest rescire, si velit; eo quod vovens censetur ex sua parte Sponsalibus renuntiassse. Pars 3. eruitur ex c. 2. & 7. de convers. conjug. ubi habetur, quod Sponsalibus & Matrimonio Rato inlit hæc conditio, nisi statum Religiosum elegero: ergo votum ingrediendi Religio-nem, etiam post Sponsalia editum, licite fit, consequenter & valide; cum sit contra jus alteri absolute quæsitum: ergo talis potest, imò obligatur, vi talis voti ingredi Religio-nem, & sic Sponsalia rescindere. Ex parte ingredientis Novitiatum non statim; bene tamen ex parte alterius statim solvuntur, uti sit. l. 1. n. 60. seq. docuimus.

17 Oppones 1. contra 2. membrum Asser-tionis. Sponsalia semper contracta esse cen-sentur sub hac conditione, nisi meliorem statum, v. g. calibatum elegero: ergo per votum, quo se quis obligat ad talem statum, irritantur. Confirmatur: promissum non in-fringit, qui in melius illud commutat. c. 3. de Ju-riur. sed hoc facit sponsus vovens castita-tem: ergo non violat datam sponsæ fidem, sed in melius commutat, quod promissit. 2. Ex duobus vinculis obligat fortius: sed votum, quo se quis adstringit DEO, Supremo Do-mino, ad statum perfectiorem, est fortius unque, quàm Sponsalia, per quæ quis se ob-ligavit homini tantum. 3. In c. 5. cit. debuit mulieri poenitentia injungi, quod per nu-ptias violare voluerit emissum post Spon-salia votum continentia simplex, & insu-per licentia nubendi concessa ipsi est tan-tum dispensativè: ergo votum valuit, &c. ad 1. N. Ant. nec enim ex natura rei inest hæc conditio Sponsalibus; quia homo non tenetur eligere statum perfectiorem, neque ex dispositione Juris, excepta conditione, nisi statum Religiosum elegero c. 2. & 7. cit. Ex-trav. un. Joan. XXII. de Voto. Dein eodem Jure dicam, quod ipsi Matrimonio, etiam consummato, inlit talis conditio: ergo per votum perfectioris status illud dissolvitur. Ad Confirmationem dist. Ma. non infringit, qui commutat in melius sine injuria tertii. C. Ma. qui cum injuria tertii. N. Ma. imò suppositum, quod possit esse melius, quod neque bonum esse potest: at bonum esse nequit, quod fit cum injuria alterius, uti votum post Sponsalia. In c. 3. cit. est sermo de promissione DEO facta, cui si subroge-tur melius aliquid, censetur DEO gratus esse, & fit ista mutatio sine injuria DEI. Ad 2. Si illud vinculum in se fortius hic & nunc sit validum, & verè existat. C. Ma. Si non sit validum, & revera non existat. N. Ma. Votum post Sponsalia editum nullum est & invalidum. Ad 3. Ibi fuit mulieri poeni-tentia injuncta, quia fidem mentita est, & per Lib. IV. R. P. Viri Pichler.

votum repudiavit sponsum, ipsa verò alteri postea nubere voluit, quod dispensativè fuit ipsi concessum; quia votum valuit non in præjudicium prioris sponsi, quasi per illud fuisset deobligata, sed in proprium præjudi-cium, ut alteri, quàm illi, cui fidem dedit, & postea mentita est, nubere non posset li-cite: non ergo punita, aut dispensativè per-missa fuisset nubere, si voluisset, uti debue-rat, priori sponso nubere; sed quia alteri voluit nubere.

Quares, an in casu, quo votum Castita- 18 tis vel Religionis præcessit Sponsalia, hæc etiam irrita sint, quando istis accedit deflo-ratio, & adhuc standum sit pro voto? &c. Mihi videtur, etiam hoc casu standum pro obligatione voti, etiamsi sponsa deflorata fuerit ignara voti, & damnum patiaturs gra-ve, alio modo, quàm Matrimonio secutò, non reparabile. Ita P. Schmier de Sponsal. p. 1. c. 3. n. 23. cum Navar. Vivaldo, Rosi-gnolo, & aliis contra P. Schmalzgrueber h. r. n. 99. ubi post accuratam variorum ca-suum distinctionem & limitationes varias cum Sanch. Vafq. Pontio, Palao, P. Wiest-ner, & ut ait, communi sententia resolvit, tunc obligare Sponsalia præ voto prius emisso, quando sponsa fuit voti ignara, & insuper ex defloratione damnum grave, ali-ter quam per Matrimonium non reparabi-le, pateretur. Sed nostra responsio illimi-tata probatur 1. Sponsalia post votum emis-sa non obligant per se & ratione sui, utpote nulliter inita: neque ratione deflorationis; cur enim ex actu peccaminoso firmentur Sponsalia per se irrita? neque ratione illati damni aliter non reparabilis; quia propter damnum tertii, præsertim ex malitia illatum, & maxime si accessit culpa damnum pa-tientis, uti ferè contingit in nostro casu, non debet alius privari jure suo jam quæsitò: propter quam causam superius Tit. IV. n. 3. docui, quod Sponsalia priora non cessent obligare, si posteriori sponsæ per defloratio-nem damnum grave non reparabile, nisi per Matrimonium, est illatum: sed DEO per votum antecedens jam est jus quæsi-tum &c. ergo Sponsalia votum subsecuta in præsentì casu non prævalent voto, nec obligant. 2. Non licet rem uni donatam iterum furari ad compensanda damna alteri injustè illata: ergo nec licet corpus semel DEO consecratum per votum rursus eidem quasi furari tradendum scorto vel sponsæ defloratæ, ad illata illi damna compensanda. 3. Videtur rationi dissonum, & res scandali plena, ut quis per scelus tum proprium, tum fornicariæ complicitis, licet voti ignaræ, à voto se liberare pro libitu valeat, & ex de-lictò reportet commodum votifragus spon-sus. 4. Sponsalia ante votum inita obli-gant non obstante voto subsequente casti-tatis: ergo & vicissim votum ante Spon-salia editum obligat non obstantibus istis votum subsequentibus, juxta notam regulam Juris 5.4. in 6. qui prior est tempore, prior est Jure.

N

Oppo-

Oppones 1. Votum non obligat rebus notabiliter mutatis: sed, si supervenit defloratio sponsæ, ex qua ipsi oritur grave damnum, res notabiliter mutantur: ergo. 2. Votum eleemosynæ non stringit voventem, qui postea alteri intulit grave damnum, nec istud refarcire potest, si summam, quam pro eleemosyna per votum destinavit, largiatur in eleemosynam: ergo à pari. 3. Obligatio Justitiæ est fortior, quam obligatio Religionis: & hinc ære alieno gravatus non potest ingredi Religionem, quam prius vovit, si prudens sit spes, quod manens in sæculo creditoribus satisfaciatur: sed deflorator sponsæ secutò inde damnò gravi obligatur illi ex Justitia, DEO autem tantum ex Religione: ergo. 4. Votum procedit ex mera liberalitate erga DEum: Sponsalia autem ex contractu utrinque oneroso: sed utique hæc posterior obligatio stringit fortius, quam illa prior: ergo. 5. DEus non acceptat promissionem sibi factam, quæ sine gravi alterius damno impleri non potest: ergo neque continuat acceptionem voti, quod incipit esse damnosum alteri. R. ad 1. *dist. Ma.* quando notabilis mutatio rerum supervenit sine culpa voventis, vel etiam illius, cui fit votum damnosum, *trans. Ma.* quando ex culpa voventis, vel etiam illius, cui votum fit damnosum. *N. Ma.* Non debet esse in potestate voventis, per scelus proprium se deobligare, & multò minùs credendus est DEus cedere suo jure, quando etiam intervenit culpa posterioris promissionis, damnum patientis. Ad 2. *trans. Ant.* quod non est adeò certum, *N. Conf. cum parit.* quia DEus per votum eleemosynæ non acquirit jus ad rem certam ac determinatam, per votum verò castitatis vel Religionis acquirit jus ad rem certam, scilicet ad corpus voventis: qui autem habet jus ad rem certam, præfertur aliis, qui simile jus non habent, vel tempore posterius. Ad 3. *N. Ma.* saltem si obligatio Religionis præcedat obligationem Justitiæ. Quare DEus, cui per virtutem Religionis aliquis obligatur, & quidem prius, sit deterioris conditionis, quam homo, cui quis obligatur ex Justitia, & tempore posterius, atque homini non præferatur? Adde, quòd deflorata teneri videatur ex charitate, ut ipsa potius patiatur damnum temporale, quam ut deflorator spirituale, quod incurrit violando votum. Si ære alieno gravatus, qui antecederet vovit Religionem, in perpetuum abstinere deberet à Religione, eò quòd prudenter sperare non posset, se unquam satisfacturum creditoribus manentem in sæculo, dicerem, eundem teneri Religionem ingredi non obstante ære alieno, & tunc foret paritas cum nostro casu, in quo vovens, si duceret defloratam, per se redderetur impotens perpetuò ad executionem voti, cum Matrimonium ex se sit impedimentum Religionis: si autem solum ad tempus propter æs alienum debeat differre ingressum Religionis, non est paritas

cum nostro casu. Ad 4. Imprimis argumentum probaret, quòd Sponsalia forent præferenda voto anteriori, et si nulla defloratio sponsæ, nullum damnum exinde sequeretur. Deinde altera obligatio Sponsalium Justitiæ nulla est; cum Sponsalia non valeant, & sic fortior utique non sit illorum obligatio. Deinde *N. Min.* si quis enim Titio prius ex liberalitate rem donasset, non posset postea eandem per contractum utrinque onerosum vendere Cajo. Ad 5. *N. Conf.* qui enim prior est tempore, prior est jure, quo propter alterius damnum cedere non tenetur. Nec de DEO præsumendum, quòd cedat, præsertim si damnum sequatur ex culpa voventis, vel etiam ipsius sponsæ, licet damnum patientis.

Dubitabis, an post Sponsalia, præsertim jurata, emittens votum Religionis ingredienda possit vel debeat prius contrahere Matrimonium Ratum cum animo non consummandi, ac tum ingredi Religionem? R. mihi videtur, id nec licitum, nec obligatorium esse. *Sanch. l. 1. de Matr. d. 4. n. 7.* Suar, Mastr. Palao & communiter, contra Navar. Ant. de Butrio &c. Quòd obligatorium non sit, inde eruitur, quòd Sponsalia non jurata, tale votum antegressa, non obligent ad Matrimonium Ratum prius contrahendum, ita ut non liceat immediatè ingredi Religionem: ergo nec jurata obligant; quia juramentum sequitur naturam actûs, cui adjicitur. *c. 25. de jurejur.* Quòd autem nec licitum sit, suadetur 1. Quia contrahens se exponit manifesto periculo mutandi animum, & consummatò Matrimonio violandi votum. 2. Quia inconveniens videtur, ut quis alteri det jus in suum corpus, & ad id (nempe actum conjugalem) se obliget, quòd implere non intendit. 3. Quia talis decipit sponsam, eique grave infert incommodum, dum cogit, ut sine nuptiis maneat, donec ipse vel emittat Professionem, vel revertatur. Excipe, nisi Matrimonium foret necessarium ad vitandum scandalum, vel præjudicium sponsæ, fors defloratæ, oriturum.

Oppones 1. In *c. commissum 16. de Sponsal.* dicitur de eo, qui privata lege, seu voto, se obligavit ad Religionem post jurata Sponsalia. Quòd rursus sit ei Religione juramenti servatò prius contrahere (Matrimonium Ratum) & postea, si elegerit, ad Religionem migrare: ergo licitum est tali prius ingredi Religionem, si non omnino obligetur. 2. Omne juramentum est servandum, quòd sine peccato & præjudicio tertii servari potest. *c. 6. d. 25. de jurejur.* Sed, qui prius contraxit Sponsalia jurata, potest Matrimonium contrahere sine peccato, & præjudicio tertii; cum utique peccatum non sit Matrimonium contrahere cum ea, cui quis promissit, modo non consummet contra votum. 3. Debitum non licet ingredi Religionem ante solutionem debiti, si solvere possit: ergo nec sponsa ingredi Religionem prius, antequam solu-

vat debitum, quod contraxit per Sponsalia, & ad 1. omnis aliorum responsionibus, ibi sermonem esse de tali, qui necdum firmiter statuerat Religionem ingredi, & votum Religionis necdum emiserat, quia Pontifex dicit, *postea, si elegerit*: per verba *privata lege* hic non intelligitur votum, uti notant cum Hostiensis, sed vel lex charitatis DEI, vel intuitus internus Spiritus S. ad statum perfectiorem inclinantis. Ad 2. *N. Min.* quia probavimus, Matrimonium tali casu ordinari sine peccato non posse contrahi. Dein *N. suppositum*, quod iuramentum Sponsalibus adjectum fuerit absolute validum, sed tantum conditionate, *nisi elegero Religionem*. per 6. 2. & 7. *citr.* ergo talis non agit contra iuramentum. Ad 3. *N. Conf. & suppositum*, quod talis absolute fuerit obligatus Sponsalibus, aut adjecto iuramento, quia habent imbibitam conditionem, *nisi Religionem elegero*. Dein argumentum probaret, Sponsalia etiam non jurata posse vel debere prius executioni dari, quam intretur Religio, etiam voto promissa.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit, quam polluit per Adulterium.

SUMMARIUM.

1. 2. Impedimentum Criminis dirimens non contrahitur sine adulterio, vel conjugicidio, quod quadruplici in casu contingere potest.
3. 4. Quid requiratur, ut per adulterium contrahatur.
5. Quid, ut per conjugicidium.
6. 7. 8. Probabile est, impedimentum Criminis non contrahi ab illis, qui ignorant suo delicto illud à Jure esse annexum.
9. Qui dispenset in impedimento Criminis.

Sciendum 1. in hoc titulo proponi impedimentum Criminis, quod quia ordinariè & in tribus casibus oritur ex Adulterio interveniente, & tantum in uno casu ex Conjugicidio, ideo in Rubrica tantum fit mentio de Adulterio. Quamvis verò etiam impedimentum *Merus*, & *Raptus*, involvat crimen, neutrum tamen vocatur Criminis impedimentum, & neutrum per modum pœnæ, saltem principaliter, introductum est: itaque ad Impedimentum Criminis necessariò vel Adulterium, vel Conjugicidium, vel utrumque, cum certis tamen adjunctis, intervenire necesse est. De Jure Antiquo dabatur quidem duplex impedimentum Criminis, *Impediens*, idque multiplex, sed hodie abrogatum, uti annotavimus *tit. I. n. 92.* & *Dirimens*, quod quadruplex est, hoc titulo proditum, & eo sine introductum, ut in actuali conjugio existentes, & alienis amoribus irretiti, per inhabilitatem ad Matrimonium cum persona illicite adamata, tanquam per pœnam, absterreantur ab adul-

teriis, & conjugum occisionibus. De hoc igitur, scilicet

De Impedimento Criminis.

Sc. 2. Illud contrahi quadrupliciter. 1. Per adulterium cum promissione Matrimonii futuri post mortem conjugis cum complice ineundi. 2. Per Adulterium cum promissione Matrimonii de presenti, seu cum Matrimonio actualiter attentato (utique invalidè) cum complice, dum prior conjux est adhuc in vivis. 3. Per adulterium una cum conjugicidio. 4. Per conjugicidium sine adulterio, seu per *machinationem* in mortem, ut vocant, conjugis effectu secuto ex mutua conspiratione eaque intentione, ut duo illi in mortem conjugis machinati Matrimonium ineant. In his 4. casibus, quorum duo primi continentur in *c. 1. 2. 4. 6. 7. & fin. h. t.* posteriores duo in *c. 1. 3. 6. eod. & c. 1. de convers. infidel. cum can. 5. caus. 31. q. 1.* inducitur impedimentum dirimens Matrimonii, sed tantum inter illos duos, qui adulterium cum promissione Matrimonii vel conjugicidio, aut conjugicidium cum intentione contrahendi Matrimonium, perpetrarunt; non verò se extendit ad alias personas non complices, seu delicti non participes, ut colligitur ex *citr. cc. præsertim c. 4.*

Dico 1. Ut adulterium inducat impedimentum dirimens, requiritur 1. ut ipsi accedat vel promissio Matrimonii futuri, aut contractus Matrimonii de presenti cum adultera (vel adultero) vivente adhuc priori conjuge: vel machinatio in mortem, seu conjugicidium, cum animo contrahendi cum adultera Matrimonium: adeoque adulterium solum nunquam sufficit. 2. Ut adulterium sit perfectum. 3. Et formale ex utraque parte; hoc est uterque debet scire, alteram partem esse conjugatam. 4. Ut tam adulterium, quam promissio, vel attentatio Matrimonii, sit facta adhuc vivente priori conjuge. 5. Ut promissio serio sit facta. 6. Et pure. 7. Atque ab altera parte insuper acceptata. 8. Nihil tamen refert, an adulterium præcesserit promissionem vel attentationem Matrimonii, siue ista adulterium. Pars 1. constat ex *c. 5. 6. citr.* sicut autem solum adulterium non sufficit, ita nec sola promissio, vel attentatio Matrimonii non sufficit. *c. fin. citr.* Pars 2. sumitur ex *d. 6. fin.* & inde, quod dispositiones odiosæ debeant strictè, & cum effectu accipi; adeoque adulterium imperfectum ex defectu copulæ, de se idoneæ ad generationem proles, non comprehenditur in Legibus, hoc impedimentum in pœnam adulterii statuentibus. Pars 3. ex *c. 1. 2. 7. eod.* & ex hac ratione, quia hoc impedimentum habet rationem pœnæ ob commissum adulterium: ergo requirit scientiam ex utraque parte, quod committatur adulterium. Nec sufficit, licet utraque pars sit in conjugio, & sciat proprium conjugium; si tamen

N 2

una

una pars ignoret, complicem esse in conjugio, non incurritur hæc poena, ut multi probabiliter advertunt. Imò non sufficit probabiliter, si una pars prius ignoravit, complicem esse in conjugio, licet post commissum adulterium resciat, & tum primum promissionem Matrimonii futuri acceptet, vel illud defacto contrahat. Pars 4. ex c. fin. cit. Unde si alterutrum fieret dissoluto jam priori Matrimonio, vel antequam hoc fuisset valide initum, non oriretur hoc impedimentum. Pars 5. quam multi negant cum Sanch. Gonzal. Palao, suadet inde, quia c. 6. & c. fin. cit. videntur exigere talem promissionem, quæ de se sufficiens esset in personis solutis ad Sponsalia vera & valida: sed promissio ficta, & non seria, ad hoc non sufficeret. Adde, quòd in hac materia poenali verba sint stricte sumenda, adeoque intelligenda de promissione vera, uti & de vere acceptata. Pars 6. ex hac ratione, quia promissio conditionata, saltem nisi conditio purificetur ante mortem conjugis, manet in suspensio, & vera promissio necdum est completa, qualis hic videtur requiri. Dissentit iterum Sanch. cum aliis. Pars 7. exinde, quia sine acceptatione non datur vera promissio de se obligatoria & pactitia, sed est mera pollicitatio. Adde, quòd hoc impedimentum poenale non incurritur, nisi utraque pars delinquat: ergo acceptatio necessaria est. Et quia sine repromissione non dantur vera Sponsalia, vel Matrimonium, inter personas alias habiles, ideo fortassis requiritur etiam ista, ut vult Diana, Illung, P. Kugler de Matrim. n. 1982. quamvis plurimi negent. Acceptatio autem, sicut & ipsa promissio, debet manifestari signo externo, quia jura humana non puniunt actum mere internum: quare interna acceptatio, vel sola taciturnitas, non sufficit. Pars 8. ex c. 4. 5. 7. h. t. item c. fin. eod. ibi: si prius, vel postea, dum vixerit uxor illius, illam adulterio polluerit.

Oppones 1. Plures canones in caus. 31. q. 1. faciunt mentionem solius adulterii, non vero promissi vel attentati Matrimonii cum complice, quos approbat c. 1. h. t. dicens: ut nullus copulet Matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente. Notetur tò maxime, quòd videtur etiam illos casus includere, ubi solum adulterium præcessit: ergo præter hoc non requiritur promissio Matrimonii, aut illius attentatio cum adultera. 2. Promissio Matrimonii (à fortiori si contrahatur de præsentibus) vivente priori conjugis est irrita & nulla, arg. c. 2. de concess. prob. & l. fin. C. de pactis, ubi promissio beneficii nondum vacantis, & pactum super hereditate viventis annullatur, quia est contra bonos mores, & præbet ansam captandi mortem alienam; quæ ratio etiam pugnat in promissione Matrimonii vivente priori conjugis: sed quòd nullum est, nullum producit effectum, & nihil operatur, consequenter nec irritat Matrimonium cum promissaria contrahendum.

3. Si promissio nulla inducit impedimentum Criminis, etiam inducet promissio ficta, non seria: sed hoc est contra dicta: ergo. 4. Promissio ficta Matrimonii æque inducit ad adulterium, vel ad conjugicidium, quàm vera & seria: ergo etiam ficta sufficit ad inducendum hoc impedimentum; cum debeat esse eadem Juris dispositio, ubi reperitur eadem Juris ita disponentis ratio. 5. Jus tantum requirit, ut vir adultera fidem dederit de Matrimonio contrahendo. c. 6. cit. sed fides censetur esse data, etsi promissio non sit acceptata: ergo non est necesse, ut sit acceptata. 6. In can. 4. caus. 31. q. 1. & c. 7. h. t. fit mentio solius fidei datæ, non vero repromissionis: ergo saltem repromissio non est necessaria.

2. ad 1. Canones ibi relatos communiter ferè omnium intelligit ita, ut concordent cum c. h. t. ubi promissio vel attentatio præter adulterium requiritur. Illud c. 1. respicit canonem 3. & 5. caus. & q. cit. & per tò maxime vult indicare, quòd adulter non debeat contrahere Matrimonium, præterum cum adultera, post mariti adulteræ obitum, nisi peracta prius penitentia. Abb. Barb. Palao &c. & impetrata dispensatione, quæ utique necessario præcedere debet. Ad 2. C. Ma. saltem si accessit adulterium, dist. Min. Sed quòd nullum est, nihil operatur, h. e. illum effectum, v. g. obligationem, ad quam per se tendit, non producit, C. Min. nihil aliud operatur, quòd tamen operari vult Jus, N. Min. Jus promissioni Matrimonii etiam invalidæ, quando concurrit cum adulterio, tribuit effectum & vim Matrimonium dirimendi, sicut Matrimonio Rato etiam irritò tribuit vim inducendi impedimentum dirimens publicæ honestatis. Vel: dist. Ma. est nulla quoad effectum sibi intrinsicum, seu non producit obligationem, C. Ma. est nulla quoad effectum sibi extrinsecum, & ex dispositione Juris introductum, N. Ma. Ad 3. N. Ma. quia Jus non tribuit effectum dirimendi Matrimonium promissioni fictæ, & nec ex natura sua valenti producere obligationem Sponsalitiæ; cum ad Matrimonium intrinsicè sit inepta: promissio autem seria Matrimonii respectu conjugati tantum ex circumstantiis & ex dispositione Juris ad id inepta, ac irrita est. Ad 4. N. Am. nam ficta promissio non per se, sicuti vera promissio, sed tantum per accidens, & ex errore fictionem non advertentis, inducit ad adulterium, vel conjugicidium. Deinde si unus fictè promittit, solum ex parte unius speratur Matrimonium, vel oritur occasio captandi mortem conjugis. Unde non est eadem ratio: nec Jus annexit impedimentum dirimens promissioni fictæ, sicut nec impedimentum publicæ honestatis Sponsalibus aut Matrimonio fictè contractis, seu invalidis propter defectum consensûs. Adde, quòd leges odiosæ non sint extendendæ ad casum, ubi eadem reperitur ratio. Ad 5. fides data propriè non est, ubi non datur pa-

atque, vel jus promissario: atque pactum non est, nec jus datur alteri sine acceptatione promissarii, vel promissariae: ergo. Ad 6. Ibi nec fit mentio expressa acceptationis, & tamen plerique Adversarii hanc exigunt, quia subiecta materia, nempe promissio Matrimonii, de se eam exigit; sed etiam natura Sponsalium ex natura sua alias requirit mutuam promissionem, consequenter & repromissionem acceptantis.

Dico 2. Ut conjugicidium inducat impedimentum dirimens cum complice, necesse est 1. ut vel præcedat adulterium perfectum, & formale ex utraque parte, uti explicavimus, cum animo contrahendi Matrimonium cum adultera: vel absente adulterio saltem accedat intentio ex utraque parte, aut promissio Matrimonii de futuro vel de præfenti facta determinata personæ; adeoque solum conjugicidium nunquam sufficit. 2. Ut machinatio in mortem conjugis effectu secuto contigerit, seu actualis occisio, physice, vel moraliter. 3. Saltem ab uno ex complicitibus delicti, si præcessit adulterium, etiam non communicatio consilii cum altero. 4. Ab utroque autem, saltem consentiente (si non ab utroque concurrente per illationem manus, aut mandatum &c.) quando non accessit adulterium. Pars 1. sumitur ex c. 1. de convers. Infid. & can. 5. caus. 31. q. 1. citr. Quod verò in hoc casu, quo accedit adulterium, sufficiat animus contrahendi Matrimonium, & non requiratur promissio, colligitur pariter ex can. 5. citr. & c. 1. citr. qui animus probabiliter non necessario manifestatur complici; cum Jus pro hoc casu non exigit conspirationem mutuum. Pars 2. ex can. citr. quia in Legibus odiosis & pœnalibus verba sunt stricte accipienda, & intelligenda de crimine perfecto & consummato, sicut de adulterio dictum. Quod sufficiat influxus moralis, quando nempe vel mandatò, vel consilio &c. effica causa mortis exstiterunt, pariter ex c. 1. citr. eruitur, & habet communis consensus DD. qui tamen Ratihibitionem occisionis ab alio jam factæ pro insufficienti passim agnoscunt. Pars 3. ex c. 6. h. r. ibi: nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus. Pars 4. iterum ex c. 1. citr. ubi requiritur utriusque cooperatio in mortem, & conspiratio. Ex prima parte colliges, quod non incurrat impedimentum Criminis, siquis, vel aliqua, conjugem occiderit, non eo animo, ut cum complice ineat Matrimonium, sed ut liberius vacet libidini cum complice adulterii, vel alia persona, vel ut molestò conjugio se liberet; aut si animò quidem ineundi Matrimonium, seu non cum complice adulterii, vel tantum cum persona aliqua indeterminata: item si absque adulterio occiderit, ac nulli determinatæ personæ Matrimonium promiserit, vel consilium suum illi non communicaverit.

Dico 3. Probabile est, impedimentum Criminis non incurri ab illis, qui ignorant,

illud suo delicto esse annexum à Jure. Ita Palud. Major, Leander à Murcia, P. Anton. Zergoll, Dicaltillo, Fernandez apud & cum P. Krimer in lib. IV. Decretal. n. 1014. qui præ aliis hanc sententiam strenue defendit. Favet P. Karchne eod. lib. 4. art. 4. §. 5. & P. Wieltner h. r. n. 17. ubi oppositum vocat verius, consequenter ut probabilem agnoscit nostram sententiam benigniorem: contra Diana, P. Moya, Laym. Gobat, Palao, Haunold, Sporer, Illung, & communem Recentiorum; nam Antiquiores præter Palud. Major, & Leandrum, nostros Patronos, questionem hanc ferè non tractarunt. Prob. 1. Impedimentum Criminis à Jure statutum est principaliter in pœnam; quia propter crimen formale est statutum cum in finem, ut per illud tanquam gravem pœnam absterreantur conjuges ab adulteriis & conjugiciidiis; illæ enim Leges censentur principaliter pœnales, quæ statuunt pœnam vel vindicativam, vel medicinalem, ut absterreantur homines à certis delictis: sic Jus statuens nullitatem provisionis Beneficialis Simoniacæ, & inhabilitatem ad beneficium Simoniacæ obtentum, censetur principaliter pœnale; item Jus statuens excommunicationem in violatores immunitatis Ecclesiasticæ &c. quia per has pœnas intendunt absterre homines à Simonia & violatione immunitatis Ecclesiasticæ. Hujusmodi autem finem, ut nempe conjuges absterreantur ab adulteriis & conjugiciidiis, spectant quoque Leges impedimentum Criminis statuantes: lex pœnalis est, inquit Palao p. 1. rr. 3. d. 2. pu. 7. n. 4. quoribus in pœnam delicti imponitur, ut contingit in Lege irritante Matrimonium ob uxoricidium, & adulterii crimen cum promissione futuri Matrimonii. Et: ex eo titulo (de eo, qui duxit &c.) constat irritationem esse pœnam delicti, sicuti est nullitas Electionis ad beneficium propter Simoniam. Citat pro hac sua opinione Sanchezium, Suar. & Salas. atque pœna, à Jure statuta, non incurritur ab ignorantibus Jus, seu pœna ignorata non incurritur, ut tradit Sanch. & alii communiter instar regulæ apud Krimer n. 1012. & 1022. Idem Sanch. l. 9. d. 32. n. 18. expressè & universaliter docet, annulationem actus, quando non est ex solennitatis defectu, sed in delinquentis pœnam, non incurri ab ignaro legis. Ratio hujus rei potest esse; quia alias delicta inæqualia punirentur pœna æquali; gravius enim peccat, qui agit contra legem, sciens non tantum prohibitionem, sed etiam annexam pœnam, quam sciens solam prohibitionem: ergo. 2. Quando lex statuit inhabilitatem pœnalem, seu quando non præcisè intendit inhabilitare, sed inhabilitare pœnaliter in odium delicti, non infligit inhabilitatem nisi violanti legem pœnalem quæ talem: sed lex statuens impedimentum Criminis intendit inhabilitare pœnaliter: ergo &c. atque ignorans, legem esse pœnalem, seu statuere impedimentum dirimens Matrimonii ob adulterium &c. non violat hanc legem quæ pœnalem;

lem: ut per se patet: ergo. 3. Ignorantia facti excusat ab impedimento Criminis: sic mulier peccans cum viro sub promissione Matrimonii, quem ignorat esse conjugatum, non incurrit, uti fatentur Adversarii: ergo etiam excusat ignorantia Juris, per quod statuitur hoc impedimentum, ab incurfione; nam ratio, cur ignorantia facti excuset, est, quia lex statuens impedimentum Criminis est principaliter pœnalis, puniens delictum formale tantum, & non merè materiale: quæ ratio etiam pugnat in ignorantia Juris, cum laborans hac ignorantia non delinquat formaliter contra legem pœnalem quæ talem. 4. Maritus laborans ignorantia Juris, quod punit peccantem cum consanguinea uxoris suæ privatione Juris petendi debitum conjugale, non incurrit pœnam, uti docent rursus Adversarii, nominatim Diana, & probabile censent Haunold, Palao, Sporer, Wex &c. ergo etiam laborans ignorantia Juris, quod adulterium mariti &c. punit inhabilitate contrahendi Matrimonium cum complice, hanc inhabilitatis pœnam non incurrit. 5. Excommunicatio, & aliæ censuræ, non incurruntur ab iis, qui ignorant, eas esse à Jure annexas suis delictis, ut habet communis & satis certa sententia: ergo nec impedimentum Criminis ab iis, qui ignorant, illud à Jure esse annexum suis delictis; nam hæc pœna est pariter Medicinalis, intenta à Jure ad præcavenda adulteria & occisiones conjugum. Neque dicas, ideo censuræ ab ignorante non incurrunt, quia essentialiter supponunt contumaciam, quæ in ignorantes non cadit; nam hæc contumacia respectu censurarum, quas ipsum Jus, non Homo, infligit, consistit in hoc, quod delinquens contemnat monitionem Legis, pœnam censuræ minitantis, qui contemptus abest, ubi ignoratur lex monens & censuram minitans, atque ideo non incurritur censura ab ignorante hanc pœnam, licet sciatur prohibitio legis: atqui etiam ignorans, suo delicto esse annexam pœnam inhabilitatis ad Matrimonium, propter hanc ignorantiam non contemnit monitionem legis, dictam inhabilitatis pœnam minitantis: ergo pariter non incurrit. 6. Irregularitates, quæ etiam sunt inhabilitates, & quidem principalis, quàm pœnæ, ex delicto ortæ, v. g. ex homicidio injusto, violatione censuræ &c. probabiliter non incurruntur ab iis, qui ignorant, eas esse suis delictis annexas, uti tenent Panorm. Innoc. Navar. Bonac. Sanch. Coninck, Palao *tr. 29. de Censuris. d. 6. pun. 6. n. 1.* P. Schmalzgrueber *ad tit. de Pœnis n. 105.* &c. quibus favet P. Illsung *tr. 7. d. un. a. 4. §. 1. n. 74.* Ergo etiam probabile est, impedimentum Matrimonii ex crimine ortum non contrahi ab ignorante, illud esse annexum suo delicto. 7. Reservatio, saltem pœnalis, peccatorum non incurritur ab iis, qui ignorant, sua delicta esse reservata, uti passim docent Theologi ex ea ratione, quod lex statuens reser-

vationem pœnalem, qualis esse censetur, si peccatum sit reservatum propter censuram, imitetur naturam legis pœnalis: ergo à pari &c.

Oppones 1. Sacri Canones, ubi loquuntur de impedimento Criminis, nullibi requirunt notitiam legis, hoc impedimentum annexentis certis delictis: ergo nec nos debemus requirere. 2. Alia impedimenta Matrimonii, uti consanguinitatis, affinitatis, clandestinitatis, &c. incurruntur ab ignorantibus, quia sunt inhabilitates: ergo etiam impedimentum Criminis. 3. Id quod procedit etiam de impedimentis ex delicto ortis, v. g. affinitatis ex copula illicita contra-ctæ, uti fatentur omnes teste Moya: ergo etiam idem tenendum de impedimento Criminis, non obstante, quod oriatur ex delicto formali. 4. Si speciale quid haberet impedimentum Criminis, tunc ideo, quia habet rationem pœnæ principaliter intentæ à Jure: sed non statutum est principaliter ut pœna, sed tantum secundario; nam principaliter est inhabilitas ad cavendum periculum optandæ & captandæ mortis conjugum, ad cavenda adulteria. 5. Si excusaret ignorantia ab Impedimento Criminis, etiam excusaret inculpabilis inadv-entia, oblitio &c. si quis nimirum tempore delicti non recordaretur, suo delicto esse decretum impedimentum Criminis: sequela est contra omnes teste Moya. 6. Si Impedimentum Criminis non incurritur, quia est pœna, etiam nullitas Beneficii, & inhabilitas ad idem, non habebit locum in Simoniacis, qui ignorant, hanc nullitatem, & inhabilitatem à Jure in Simoniam esse decretam: sed hoc forte nemo dicet. 7. Ignorantia facti quidem excusat, non item ignorantia Juris. *c. 13. de R. J. in 6.* ergo malum fuit nostrum argumentum ab ignorantia facti ad ignorantiam Juris. 8. Consuetudo & praxis est optima interpretis Juris dubii: sed pro opposita sententia stat praxis & consuetudo tribunalium, maxime Romani.

Ad 1. Et si jura non faciant mentionem notitiæ in loco, ubi statuunt hoc impedimentum, tamen alibi, ubi requirunt notitiam legis pœnalis ad incurfionem pœnæ, satis id exprimunt, uti in *c. 2. de Confit. in 4.* quod DD. passim adducunt ad probandam necessitatem notitiæ, universim docentes, pœnam ab ignorante non incurrunt, saltem ubi lex principaliter intendit pœnam, uti in exemplis pro probanda nostra assertione adductis. Ad 2. *N. Conf. & parit.* alia impedimenta Matrimonii vel non ut pœna, vel saltem non principaliter ut pœna statuuntur à Jure, sed ut inhabilitates tantum: econtra impedimentum Criminis principaliter habet rationem pœnæ. Ad 3. Nec impedimentum affinitatis ex copula illicita ortæ habet rationem pœnæ principaliter, eo quod hæc affinitas sit statuta propter similem rationem, propter quam affinitas, orta ex co-

pula conjugalī & licita, non in pœnam delicti; nam ratione hujus restringitur à Tridentino potius impedimentum affinitatis ex coitu illicito nata, nempe ad secundum gradum, quam introducit. Sed de hoc vide ad tit. de eo, qui cognovit n. 6. Ad 4. *transf. Ma.* forte enim sufficeret, si non principaliter, sed tantum simpliciter ut pœna esset intentum à Jure. *N. Min.* Jus enim statuendo impedimentum Criminis inhabilitatem hanc ad Matrimonium inter complices intendit primario, ut per eam tanquam pœnam gravem absterreat conjuges ab adulteriis & conjugiciis, adeoque principaliter intendit punire per inhabilitatem, quam quâ talem intendit secundario, quâ pœnam verò, & ut medicinalem ad præcavendam tam gravia delicta primario; ergo Jus eam statuens est principaliter pœnale medicinale. Nec obstat, quod inhabilitas hæc pœnalis à Legislatore referatur mediate ad cavenda memorata delicta tanquam medium; nam Jus immediatus finis primarius est per eam punire. Certe si lex designaret esse immediatè & principaliter esse pœnalis ex eo, quod Legislator per statutam pœnam intendat abstertere homines à sceleribus tanquam per medium, nulla amplius daretur lex principaliter pœnalis, sive vindictiva sit vel exterminativa, sive ordinata ad terrorem & emendationem delinquentium; nam omnes à Legislatore ultimatò assumuntur ad eliminanda delicta, vel ad satisfaciendum Republicæ per delicta læsa &c. Item à ratione legis principaliter pœnalis deficeret lex irrogans privationem juris ad petendum debitum in peccantem cum consanguinea vel consanguineo conjugis, irrogans censuras, irregularitates ex delicto, reservationes casuum pœnales: quæ nec Adversarii, saltem plerisque, probantur. Ad 5. *transf. Ma. N. Min.* quam negabunt fortè omnes sententiæ nostræ Patroni, imò & Adversarii in aliis materiis, ex eo capite; quia contra legem quâ pœnalem non agit, qui non advertit ad pœnam, v. g. censuram, irregularitatem ex delicto statutam &c. licet advertat ad prohibitionem legis, & ideo culpam committat: qui enim advertit ad prohibitionem simul & ad pœnam à lege statutam, gravius peccat, quam qui ad solam prohibitionem, adeoque ille posterior, licet delinquat, non tamen pœnam incurrit; cum absurdum sit, inæqualia delicta puniri æquali pœnâ, sicut ordinariâ, omni delicto coherente, ita extraordinariâ specialiter statuta à lege. Ad 6. *transf. Ma. N. Min.* id enim dicent non modò illi, qui hic nobiscum sentiunt, sed fortè etiam alii, si consequenter ad sua principia, vi quorum pœna principaliter statuta, & ignorata, etiam juxta ipsos non incurritur, quales sunt Sanch. & alii supra allegati, loqui velint. Deinde videtur

negari posse sequela Majoris: quia Jus Simoniacos puniens nullitate provisionis beneficiæ, & inhabilitate ad beneficium, non videtur esse principaliter pœnale, eò quod etiam illos faciat nulliter provisos, & inhabiles ad idem beneficium, qui ignorant, Simoniam in sui promotione esse commissam à parentibus v. g. vel amicis. Vel igitur lex dictò modò puniens Simoniacos est principaliter pœnalis? & præfata pœna non incurritur ab ignorantibus: vel non est principaliter pœnalis? & non est paritas cum præfata materia. Ad 7. Illa regula non procedit in ignorantia Juris principaliter pœnalis, ut patet ex nostris probationibus. Ad 8. Illa praxis tribunalium & consuetudo nititur sententiâ probabili communiori (si tamen ubique recepta sit) atque procedit pro foro tantum externo, pro quo præsumitur scientia Juris certi, quamdiu ignorantia non probatur: adeoque ad forum internum se non porrigit, in quo securus erit, qui certus de sua ignorantia cum complice delicti contrahit post mortem conjugis Matrimonium absque dispensatione obtenta; cum pro foro interno non stet, vel saltem non probetur illa consuetudo, adeoque nec explicet Jus dubium pro dicto foro. Sed hinc

Quæres, quis dispensare possit ac soleat in impedimento Criminis? &c. Solus Pontifex regulariter potest; cum in Jure communi dispensatio inferioribus non sit permissa. Caterum nec Pontifex in impedimento Criminis publico & pro foro externo dispensare solet, si illud ortum sit ex conjugicidio, seu ex machinatione mortis & occisione conjugis: licet in impedimento tali occulto & pro foro interno dispensare soleat nomine Pontificis S. Pœnitentiariæ, at non nisi difficillimè & ex causis urgentissimis, simul tamen præcipere Confessariis, quibus dat potestatem dispensandi, ut pœnitentibus dispensationem, & in necem cooperatis, injungant pœnitentiam gravem & diuturnam cum orationibus, elemosynis &c. pro anima occisi conjugis, aliisque de Jure injungendis. Si verò illud ortum sit ex adulterio tantum absque machinatione in mortem, dispensat quidem Pontifex, etsi publicum sit, & pro foro externo, non tamen facile; & quando adulter vivente conjugis cum complice defacto contraxit, non aliter, nisi negotiò prius in S. Congregat. de Inquisitione plenè discussò: si verò occultum sit, dispensat S. Pœnitentiaria pro foro interno, jubens tamen, ut Oratoribus à Confessario ab iis eligendo injungatur prius salutis pœnitentia, & alia de Jure injungenda. Vide Pyrrhum Corradum in *Praxi Dispensat. l. 8. c. 9.* & P. Reiffenstuel in *lib. 4. Decretal. Append. n. 138. seqq. n. 241. n. 464. seqq.* & nos infra ad tit. XVI.

n. 44.

TITULUS

TITULUS VIII

De Conjugio Leprosorum.

SUMMARIUM.

1. Quid sit lepra, & alii similes morbi.
2. Lepra superveniens, vel antecedens ignorata, dat justam causam resiliendi à Sponsalibus de futuro.
3. 4. Non tamen dissolvit Matrimonium quoad vinculum. An quoad thorum & cohabitationem?

Sciendum, ab impedimentis Matrimonii, quæ consensum vel tollunt, vel non legitimum efficiunt, & huc usque explicata sunt, uti sunt *araris*, *clandestinitatis*, *ligaminis*, *conditionis non impleta*, *Ordinis & voti solennis*, *criminis*, *progressum nunc fieri ad impedimenta*, quæ contrahentium personas, qualitatem & statum respiciunt, uti *conditionis servilis*, *cognitionis spiritualis*, & *legalis*, *consanguinitatis*, & *asinitatis*, ac *impotentia*, de quibus deinceps. In hoc titulo quasi intercalari ponitur dispositio ad ista, scilicet morbus contagiosus & lepra, quæ quidem repugnare videtur Matrimonio, utpote individuum vitæ societatem exigenti, à qua separatur; impedimentum tamen dirimens non est, imò nec impediens Matrimonium, cum valide & licite contrahant Matrimonium leprosi, vel sanus cum leprosa, uti supponitur c. 2. h. r. & nullo Jure prohibentur contrahere: licet à Sponsalibus resiliendi potestatem tribuat parti sanæ, si superveniat, vel prius existens postmodum primum innotescat, uti videbimus. Lepra autem, ut eam describit Paulus Zacchias in *99. Medico-Legalib. lib. 3. tit. 3. q. 5. n. 1.* est cutis asperitas cum pruritu & corporis colliquatione, depascens profundas corporis partes orbiculatim, atque piscium instar squammas ex sese emittens. Huic similis est *Elephantiasis*, vel omnino indistincta. Lepra hic æquiparantur alii morbi contagiosi, uti *Pestis*, *Lues Venerea*, seu morbus *Gallicus*, qui est infectio seu contaminatio massæ sanguineæ, ex coitus præcipue inquinamenti, vel alio modo per contagium communicata: item *Tubercula*, seu *Phthisis*, h. e. ulcus pulmonis, ex quo consumptiva febris, *Hedica* dicta, generatur: adeoque & *Febris Hedica*: *Epilepsia* verò, licet hanc quoque per contagium fuisse communicatam aliquando notatum sit, periculum tamen certum infectionis non habet, nec communicari solet ab uno homine in alium. Paulus Zacchias q. 6. n. 4. Igitur quæ afferemus de lepra, pariter quoque intelligenda erunt de aliis morbis contagiosis, sed fere de *Peste*, *Lue Venerea*, & *Phthisi* tantum, quæ ultima tamen periculum infectionis solum habet respectu junioris conjugis à seniori, non vicissim, uti testatur idem Auctor. Maximum autem periculum infectionis oritur ex coitu maris & sceminae, & adhuc certius viro, qui

conjungitur sceminae leprosa &c. quam hinc, si conjungatur viro leproso, ut docet Sanch.

Dico 1. Lepra superveniens Sponsalibus, vel præcedens quidem, at ignorata, præbet justam causam resiliendi parti sanæ, c. 2. h. r. cum utique lepra superveniens, vel ignorata, sit habenda pro mutatione notabili. Aliud est, si præcessit, & non fuit ignorata; qui enim scienter cum leprosa contrahit Sponsalia, sibi imputari debet periculum infectionis. Quod autem liceat se in periculum hujus infectionis conjicere, inde colligitur, quod vitam non auferat illico, sed lente duntaxat eidem noceat: imò licitum est in gratiam alterius vel aliâ justâ de causâ periculo non tantum morbi, sed etiam celeris mortis se exponere, uti patet in militibus, nautis, & iis, qui pestiferis intervium.

Dico 2. Lepra superveniens, vel præcedens ignorata, non dissolvit Matrimonium quoad vinculum, sive illud sit Consummatum, sive Ratum duntaxat. 2. Nec quoad cohabitationem, & thorum, seu quoad obligationem reddendi leproso conjugii debitum conjugale, si lepra non sit confirmata, maligna, & contagiosa, seu ex judicio Medicorum vel peritorum non invehens dat certum periculum gravis infectionis. 3. Non obstant, quod periculum sit proli leprosa nascituræ. 4. Quoad thorum tamen dissolvit, quando contagiosa, & gravis infectionis periculum habet superveniens lepra. 5. Aut præcessit ignorata, 6. Vel quando tantum creat horrorem alteri parti, ut ei difficillimum sit reddere debitum, ut sæpe contingit, maxime si lepra est leonina, ut vocant, & faciens membra putrescere; non obstant, quod ex parte infecta sit periculum incontinentiæ. Pars 1. & 2. sumitur ex c. 1. & 2. h. r. textus c. 2. cit. sic habet: quoniam nemini licet (exceptâ causâ fornicationis) uxorem dimittere: constat, quod si mulier lepra percussa fuerit, seu aliâ gravi infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. --- Quod si virum, si uxorem, leprosum fieri contigerit, & infirmum à sacro carnale debitum exigit, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur. Pars 3. ex eo, quod proli melius sit existere leprosam, quam omnino non existere. Sanch. l. 9. de Matrim. d. 24. n. 25. cum S. Th. & aliis pluribus. Pars 4. colligitur ex mente contrahentium, qui non censentur se obligare voluisse ad cohabitandum & debitum reddendum cum periculo gravis infirmitatis contrahendæ; cum ordo charitatis exigit proprii individui incolumitatem præferri alienis solatiis. Paulus Zacch. l. 9. tit. 10. q. 4. n. 7. fopp. item Consilio 36. n. 3. Sanch. lo. cit. n. 2. & 17. Barbosa in c. 2. cit. n. 2. & alii passim. Pars 5. ex simili ratione; quia nempe non censetur pars sana, præsertim decepta, ad tam grave periculum subeundum se obligasse. Pars 6. inde suadetur, quod talis horror reddat moraliter impossibilem redditionem debiti: ad quam

quam utique non datur obligatio. Sanch. lo. cit. n. 21. Periculum incontinentiæ aliis mediis à parte infecta tolli potest, ac debet, uti debet à personis extra Matrimonium existentibus. Et iste horror etiam illum deobligare potest à reddendo debito, qui scienter contraxit cum leprosa; quamvis talem non excuset periculum infectionis, uti docet Gobat cum communiori contra Palao.

Oppones 1. In d. c. 1. & 2. non fit mentio de Matrimonio præcisè Rato: ergo istud dissolvitur per lepram supervenientem. Confirmatur tum ex c. fin. h. t. ubi ad questionem, an sponsus compelli debeat ad consummandam materialem copulam cum parte in lepram incidente, respondit Papa, ad eam accipiendam cogi non debere, cum nondum inter eos Matrimonium fuerit consummatum: tum ex can. 18. caus. 32. q. 7. ubi Papa de casu, quo uxor infirmitate correpta non voluit debitum reddere conjugale marito, si se continere non potuerit, potestatem concessit ducendi aliam, modo subsidii opem non subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit: hoc autem de Matrimonio Consummato, utpote Jure Divino insolubili, intelligi non potest: ergo de Matrimonio Rato: ergo hoc dissolvitur per lepram vel infirmitatem aliam supervenientem. 2. Christus Mat. 5. & 19. propter solam fornicationem conjugis dedit potestatem instituendi divortium & separationem quoad thorum: ergo, utut magnum sit periculum infectionis, vel ingens horror, manet obligatio cohabitandi & reddendi debitum. R. ad 1. sufficit, quòd cit. cc. loquantur de Matrimonio cum præcisione à Consummato & Rato: modò lepræ nunquam in Jure detur vis dissolvendi Matrimonium Ratum; cum ex natura sua sit indissolubile, & nunquam ipso Jure solvatur, nisi id exprimat Jus: Jus verò unicuique casum exprimit, nempe Professionem Religiosam, qua solvitur Matrimonium Ratum, c. 2. & 7. de Convers. conjug. Id quidem concedo, quòd lepra superveniens, vel ignorata possit esse sufficiens causa, ut Papa in tali Matrimonio præcisè Rato dispenseret: ipso autem Jure dissolvi, asserere defectus Juris prohibet. Ad c. fin. cit. dico, ibi sermonem esse de Sponsalibus, non de Matrimonio Rato, & Sponsus dicitur non compellendus ad accipiendam Sponsam, leprà correptam, & ad consummandum, h. e. ad perfectè contrahendum Matrimonium de præsentì, ut responsio concordet interrogationi. Ad d. can. 18. ajo, ibi à Pontifice fuisse dispensatum in Matrimonio Rato propter supervenientem conjugis infirmitatem. Sic canonem cit. interpretatur cum Gl. Barbosa, & Pontius. Vel dic cum Gonzal. in d. c. fin. n. 9. & aliis, textum loqui de muliere, quæ laboravit antecederet non quacunque infirmitate, sed arctitudine, vi cujus ad Matrimonium erat inhabilis. Neque te terreat verba ultima, quibus vir prohibetur ab illa subtrahere opem subsidii: quia hæc sub-

Lib. IV. R. P. Vini Pichler.

dia consistebant in restitutione dotis, vel per modum consilii fuerunt suasa à Pontifice, non præcepta. P. Wiestner h. t. n. 4. cum Gl. Ad 2. Propter solam quidem fornicationem conjugis data est potestas à Christo instituendi divortium perpetuum; temporaliter tamen etiam ex aliis iustis causis, uti est sævitia, periculum animæ, molesta cohabitatio ob rixas, &c. periculum corporis, ad quod meritò refertur lepra contagiosa, divertere licet, ut habet communis, nempe quamdiu lepra non sanatur.

TITULUS IX.

De Conjugio Servorum.

SUMMARIUM.

1. Servi propriè & impropriè quanam dicantur.
2. Cum servis impropriè dictis valide contrahitur Matrimonium.
3. 4. Item cum servo vel ancilla propriè dictis, si pars ingenua priùs sciat conditionem servilem alterius.
5. Non verò, si eam ignoret.
6. Impedimentum Conditionis Servilis est introductum Jure Ecclesiastico, non Naturali.

Sciendum, Servos in Jure dupliciter accipi. 1. pro illis, qui glebæ vel fundo colendo sunt adscripti, ac propterea *Adscripti* vel *Glebarii* nuncupantur, vel impropriè dicti, suisque dominis ita sunt adstricti, ut sine eorum voluntate, & manumissione à cultura fundi recedere nequeant, suarumque possessionum fructus omnes præter sumptum & victum isdem reddere teneantur, censenturque pars fundi: ex iis verò nati appellantur *Originarii*. Quibus valde vicini sunt, quos vocant *homines proprios*, *Leibeigene*, licet durioris nonnihil conditionis sint. Gail. de Pignorat. Observ. 8. Et hujusmodi existunt plurimi in Westphalia, Hassia, Holfatia, Bohemia, Polonia, Suevia; pauci in Bavaria, & vix ulli, ubi plerique sunt emphytevtæ, feudatarii, coloni tantum. 2. Pro illis, qui ex Jure Gentium vel Civili contra naturalem libertatem alieno dominio ita subjecti sunt, ut instar aliarum rerum & patrimonii possideri, ac alienari possint, & quidquid acquirunt, dominis suis acquirant: isti sunt propriè dicti servi, fiuntque tales vel ex natiuitate, si nimirum ex ancilla (quæ vox strictè sumpta denotat feminam servituti propriæ obnoxiam, ut adeò ancilla & servus in stricta acceptione non differant nisi quoad sexum) nati; vel in bello iusto, cum exteris Nationibus gesto, capti & servati sunt; hinc etenim, quia servati sunt, cum potuissent occidi, *servorum*, & quia quasi manu capti, *mancipiorum* nomen originem habet: cujusmodi servi propriè dicti defacto inter Christianos non amplius dantur, sed servitus strictè sumpta ob reverentiam & dignitatem Christianæ libertatis, in quam Christus nos asseruit, hodie

hodie sublata est: licet Turcæ, Gentiles, Pagani, & alii non baptizati, si à Christianis in bello iusto capiantur, verè fiant hodie dum adhuc Christianorum servi, quamdiu in infidelitate manent: quamprimum verò baptizantur: libertatem hoc ipso consequuntur.

2. Dico 1. Matrimonium, quod contrahitur cum servo improprie dicto, nempe adscriptitio, originario, homine proprio, etiam cum ignorantia huius qualitatis, subsistit, item quod contrahitur cum famulo vel famula domestica, qui pro mercede serviunt aliis, & tantum ad obsequia personalia obligantur. Ita omnes, quod scio. Ratio, quia tale Matrimonium nullibi reperitur irritatum, & tales homines re ipsa sunt verè liberi, per l. 13. C. de Agriculis & Censit. lib. XI. Jus autem irritans Matrimonium cum servo vel ancilla ignoranter à libera persona seu ingenua contractum, in hac materia, utpote odiosa, strictè accipiendum est.

3. Dico 2. Valet quoque Matrimonium, imò & licitum est, etiam invitò dominò contractum à servo proprie dicto cum ancilla proprie dicta. 2. Contractum à libero & ingenuo cum ancilla proprie dicta, vel vicissim, si liber prius scivit conditionem servilem alterius partis. Pars prior habetur c. 1. h. t. quia Ecclesia considerat personas in ordine ad Matrimonium secundum naturam suam, secundum quam omnes sunt æqualiter liberi. Posterior ex can. 2. 4. 5. caus. 29. q. 2. c. 2. & fin. h. t. quia, uti dicemus, conditio servilis non est impedimentum Matrimonii, nisi ignorata sit à parte libera, & qui scienter contrahit cum serva strictè dicta, censentur renuntiare juri, quod ipsi à Jure est concessum.

4. Oppones 1. Servi proprie dicti non habent proprium velle & nolle. l. 4. ff. de R. J. sed ad Matrimonium requiritur velle, seu voluntas & consensus proprius. 2. Servi non habent potestatem sui corporis: ergo per contractum Matrimoniale dare nequeunt alteri potestatem sui corporis. 3. Servi invitò dominò nec ad Professionem Religiosam, nec ad Ordines Sacros admittuntur: ergo nec ad Matrimonium admittendi sunt invitò dominò. 4. In l. 3. C. de incestis Nupt. Matrimonia liberorum reprobantur cum ancillis, eò quòd ex huiusmodi contubernio (en! contubernium vocatur, non Matrimonium) nascantur servi: ergo, ut contrahatur validè & licitè Matrimonium cum ancillis, requiritur consensus domini, qui manumittat, & à servitute liberet. R. ad 1. dist. Ma. non habent proprium velle in iis, quæ sunt Juris Civilis, & in quibus præjudicatur domino. C. Ma. in iis, quæ sunt Juris Naturalis, uti est Matrimonium. N. Ma. Ad 2. dist. Ant. non habent potestatem sui corporis in iis, in quibus eam habet dominus, nempe ad servitia personalia, quæ exigit servitus, & in ordine ad lucrum temporale. C. Ant. in iis, quæ sunt Juris Naturalis, nem-

pe in ordine ad actus conjugales, ac in ordine ad generationem proles. N. Ant. & Conf. Interim tamen usus Matrimonii ita temperandus est, ut servi non notabiliter præjudicent domino in exhibendis debitis servitiis, & vicissim dominus ita occupare debet servos conjuges, ut suo tempore non impediantur ab usu Matrimonii. Ad 3. N. Conf. & parit. quia per Professionem Religiosam & Ordines sacros servi totaliter & per totum vitæ tempus DEO divinisque obsequiis mancipati perpetuò eximuntur à debitis domino servitiis: e contra per Matrimonium non ita eximuntur, sed debita & consueta servitia non minus debent propriis dominis exhiberi. c. 1. cit. Ad 4. In causa Matrimonii non Leges Civiles, sed SS. Canones attendendi sunt. Deinde per contubernium ibi potest intelligi Matrimonium absolute verum, sed minus honoratum, & proli minus favorabile; cum ex ancilla non nisi servi nascantur. Dixi in Assertionem, si liber prius scivit &c. si autem ignoravit, personam, quæ cum contraxit, esse conditionis servilis, Matrimonium est nullum. Quare,

De Impedimento Conditionis.

Dico 3. Si homo liber seu ingenuus contrahat Matrimonium cum persona conditionis servilis ignoranter, Matrimonium est nullum. c. 2. & c. fin. h. t. Adeoque ad impedimentum dirimens Conditionis requiruntur duo. 1. ut tantum una pars sit conditionis servilis. 2. ut pars libera id ignoret, vel per errorem putet, alteram quoque esse liberam vel ingenuam. Ratio sic statuendi fortassis fuit nimia inæqualitas inter contrahentes, & præjudicium, quod personæ liberæ, imò & ipsi statui Matrimoniali creatur. Oppones 1. Tale Matrimonium nec propter conditionem servilem unius partis est nullum; quia aliàs nec subsisteret, si utraque pars esset conditionis servilis: neque propter ignorantiam vel errorem; parum quia error circa qualitatem personæ, qualis est etiam conditio servilis, non irritat Matrimonium, uti dictum de impedimento Erroris, partim quia aliàs, si Servus contraheret cum Ancilla, quam per errorem putat esse liberam, pariter foret nullum; quod tamen nullus concedet facile. 2. Si dominus ipse suum servum vel ancillam tradat personæ liberæ conditionem servilem partis ignorantem, vel si dominus talis dolose taceat servitutem, Matrimonium valet, ut docet communis cum Sanch. l. 7. de Matrim. d. 20. n. 15. ex Auth. Ad hoc C. de Latin. libert. toll. & Nov. 22. c. 11. ergo nec utrumque sufficit, conditio servilis & huius ignorantia, ad hoc impedimentum introducendum. R. ad 1. Propter neutrum seorsim, sed propter utrumque in complexo Matrimonium fit nullum. Quòd sit error circa qualitatem personæ tantum, nihil obest, quia Jus erranti circa hanc qualitatem conditionis servilis

servilis specialiter voluit consulere, consensum illius non habens pro sufficienter voluntario ob nimiam inaequalitatem status ignoratam. Quod autem valeat Matrimonium servi cum ancilla per errorem habita pro libera, mirum non est; quia servus tali casu non constituitur in statu deteriore, & sic non indiget auxilio juris. Ad 2. *N. Conf. & suppositum*, quod tali casu contrahatur cum persona conditionis servilis; quia per hoc ipsum, quod dominus collocet servum suum cum libera ignorante in Matrimonium, vel dolose non aperiat conditionem servilem, talis persona efficitur libera statim, vel ex praesumpta voluntate domini, vel in ejus poenam. *Auth. & Nov. cit.*

6. Dico 4. Impedimentum conditionis servilis est introductum Jure Ecclesiastico, non Jure Naturali. Ita communis cum Sanch. l. 7. d. 19. n. 13. contra Sylv. Mastrum, P. Reiffenstuel l. n. 3. Quibus patrocinari videtur ipse Scotus in 4. dist. 30. q. 1. Ratio est, quia servitus absolute non repugnat substantiae Matrimonii ex una, uti vidimus, ex altera vero parte datur in ignorante servitutem alterius partis simpliciter liber & voluntarius consensus in talem personam; cum error servitutis sit error qualitatis duntaxat & accidentalis, non error substantialis, seu circa ipsum individuum personae. Aliud foret, si liber expresse adderet conditionem vel in mente, vel etiam exterius, si altera pars pariter sit libera, & sic tum consensus alligaret huic conditioni; tunc enim utique conditione non existente non adesset consensus Jure Naturali requisitus. Sed de hoc casu non est quaestio.

Oppones 1. Condicio servilis non parum officit & repugnat bonis Matrimonii; *bono Sacramento*, seu individuae societati; quia servus, vel ancilla, habitare ob servitia debet in aedibus domini, potestque ab eodem vendi, mitti in remotas terras &c. & sic impeditur cohabitatio; *bono fidei conjugalis*; quia debitum conjugale non pro libitu, sed solum quatenus permittunt eadem domini servitia, peti & reddi potest; *bono prolis*; quia tam alimentatio illius, quam educatio redditur difficilis; alimentatio quidem, quia, quidquid servus acquirit, domino, non sibi acquirit; educatio vero, quia proles, si mater sit serva, constituitur in potestate non patris, sed domini. Atqui condicio repugnans bonis Matrimonii irritat Matrimonium Jure Naturali, utpote repugnans substantiae illius. 2. Errans circa conditionem servilem non habet consensum sufficienter voluntarium, quia error hujus qualitatis redundat in ipsam personam; cum servitus afficiat ipsum statum personae, illamque faciat quodammodo aliam: sed talis error dirimit Matrimonium Jure Naturali, uti cit. I. de Imped. Erroris docuimus: ergo. 3. Siquis alteri venderet equum, cujus usus dependet a voluntate tertii, ita ut emens liberè ac pro libitu uti non posset, talis venditio esset irrita ex natura rei: ergo etiam Matrimonium, cujus usus dependet a voluntate domini, in cuius potestate manet persona servilis, hanc

Lit. IV. R. P. Viti Pichler.

argumenta saltem primum, probarent, etiam illud Matrimonium, quod duo servi, vel quod liber cum ancilla scienter contrahit, esse nullum; quod est nimium, & contra c. 1. 2. *fin. b. t.* & contra omnes. Probant igitur, quod quidem propter has causas rectè fuerit à Jure Positivo irritatum Matrimonium à libero cum non libera ignoranter contractum, non verò quod ex natura rei & Jure Naturali sit nullum. Ad 1. Condicio servilis officit quidem aliquo modo bonis Matrimonii, absolute tamen compossibilis est cum ipsis: usus Matrimonii reddit quidem difficiliorem, non tamen penitus tollit, cum relinquat jus & potestatem exigendi ac reddendi debitum conjugale pro tempore, quod servitia domini faciunt, & facere debent, reliquum: si autem servus vel ancilla mittatur aliò, per accidens tantum impeditur usus Matrimonii, sicut impediri potest per supervenientem lepram. Caterum si servus contraxit Matrimonium cum consensu domini, ab isto absque injuria non potest mitti vel vendi in remotas regiones, ut perpetuò impediatur ab usu Matrimonii: si verò sine consensu, vendens eum sine conjuge in remotas terras, ut perpetuò ipsi usus Matrimonii impediatur, peccat saltem contra charitatem, si nempe sine gravi causa & propria necessitate vendat vel mittat. Ad 2. *N. Ma.* quia ignorans conditionem servilem, sicut ignorans paupertatem sponsae, consentit absolute ac simpliciter liberè & voluntariè in hanc determinatam personam; quamvis non consentiret, si sciret servitutem, vel paupertatem; adeoque iste error non facit absolute involuntarium, sed secundum quid spectatà rei naturà: neque condicio servilis, quamvis afficiat statum, redundat in substantiam personae, sicut ignobilitas sponsae ignorata, quamvis afficiat statum personae, non redundat in ejus substantiam. Ad 3. *N. Conf. & parit.* quia emptio ex natura sua, & prout defacto est inter homines introducta, exigit translationem domini cum jure pleno utendi independentem & impedibiliter à jure alterius, nisi aliter conveniatur inter Partes: econtra contractus Matrimonialis non ex natura sua exigit dominium corporum cum pleno jure utendi semper, & pro semper independentem, ac nunquam impedibiliter à jure alterius, nempe domini respectu servorum, ut evidenter constat ex c. 1. 2. *fin. cit.* ubi servis permittendum dicitur Matrimonium, & pro valido habetur, si sciens conditionem servilem alterius personae tamen cum hac illud contrahit.

TITULUS X.

De Natis ex libero ventre.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Proles quoad conditionem servilem & ingenuitatem sequitur Matrem.
4. Patrem verò quoad nobilitatem.

Sciendum, cum non tantum inter servum & servam seu ancillam, sed etiam inter

servum & liberam, ac vicissim inter liberam & servum, possit validum subsistere Matrimonium, uti patet ex *Tir. preced.* hinc quaestionem moveri, cujus conditionis, ingenuae vel servilis, esse censenda sit proles nata ex servo propriè dicto & libera, vel ex ancilla propriè dicta & libero seu ingenuo. Ad quam responderetur hoc titulo. Quare

2 Dico 1. Proles quoad libertatem & servitutem sequuntur conditionem & statum matris, ita ut, si mater sit serva seu ancilla, pater verò ingenuus seu liber, etiam proles sint servilis conditionis. 2. Sive parentes fuerint in vero conjugio, sive non. 3. Propter favorem tamen prolium ad earum ingenuitatem sufficit, modò mater vel tempore conceptionis, vel nativitatis, vel aliquo tempore intermedio fuerit liberae conditionis. Ita communis & certa tam Theologorum quam Jurisperitorum cum S. Th. Sanch. Barb. Gutierrez &c. propter claros textus in *pr. Inst. de Ingeniis*: ibi: *si quis ex matre nascitur libera, patre verò servo, ingenuus nihilominus nascitur: quemadmodum qui ex matre libera & incerto patre natus est, quoniam vulgo conceptus est. Sufficit autem liberam fuisse matrem eo tempore, quo nascitur, licet ancilla conceperit. Et e contrario, si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit, eum, qui nascitur, liberum nasci: quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in ventre est: scilicet propter favorem libertatis, quae res inestimabilis est, & omnibus rebus favorabilior. l. 106. & l. 122. ff. de R. J. Idem in l. 5. §. 2. ff. de Statu hominum repetitur, ac in §. 3. additur sufficere ei, qui in ventre est, liberam matrem vel medio tempore habuisse, v. g. si ancilla concepit, & pragnans manumissa, ac post breve tempus iterum in servitutem redacta peperit, proles erit ingenua seu libera. Consonat §. 4. *Inst. de Jure person. l. 24. ff. de Stat. hom. l. 7. C. de R. V. l. 22. C. de Agricol. & Censit. lib. 11. c. fin. de Servis non ordin. c. un. h. r.* Ratio inter alias etiam hæc datur, quia mater serva, dum gestat uterum, & prolem enititur, habet periculum vitæ, dum verò prolem educat, habet impedimentum, quo frequenter abstrahitur a serviitiis domino debitis; ergo æquum est, ut hoc periculum & impedimentum domino compensetur: melius autem non compensatur, quam si proles matris servæ transeat in dominium domini, qui periculum amittendi servam, & damna propter prolem sustinet. Ex quibus illud commune Brocardicum, *Partus sequitur ventrem*, nempe quoad ingenuitatem vel servitutem, natum est inter DD. qui etiam fictione Juris pro nato jam habent generaliter illum, qui adhuc latet in utero matris, quando de ejus favore agitur, juxta l. 7. ff. de stat. hom. ibi: *qui in utero est, perinde, ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodo ipsius partus quaeritur.**

3 Oppones 1. In c. 3. de Conjug. Servor. miles ex patre ingenuo natus habetur pro ingenuo, licet mater fuerit ancilla: ergo quoad ingenuitatem & servitutem partus non sequitur ventrem. 2. In l. 19. ff. de stat. hom. sic ha-

betur: *cum legitima nuptia facta sunt, patrem liberi sequuntur: vulgo quasi matrem sequitur*: ergo. 3. Ponamus, quòd mater jam gravida capiat in bello iusto, & sic fiat ancilla: in hoc casu proles nata pariter erit servilis conditionis, licet mater tempore conceptionis fuerit libera: ergo. 4. ad 1. ibi pro ingenuo est habitus filius propter patrem ingenuum ob consuetudinem peculiarem loci, quæ utique Juri Communi, vi cuius partus sequitur ventrem, utpote merè Humano, derogare potest. Ad 2. Ibi est sermo de liberis ex libera natis; quippe de Jure Civili inter servos non datur Matrimonium legitimum, sed vocatur *contubernium l. 3. C. de incest. Nupt.* Ad 3. *C. Ant.* quia æquè proles, ac mater, cum potuisset occidi, servatur, & sic serva efficitur. *N. Conf.* in aliis enim casibus, ubi vi natalium inducitur servitus, propter favorem prolis & libertatis, quæ concepitur à matre libera, licet nascatur ex serva, fingitur esse nata ex libera.

Dico 2. Proles quoad familiam, honores, nobilitatem, sequuntur patrem, ita ut, si pater sit nobilis, mater verò plebeja, etiam proles sint nobiles, si nimirum natae sint ex iustis Nuptiis. Pariter si pater est civis, vel patritius, mater verò peregrina &c. filius quoque erit civis, vel patritius. Text. Gl. & DD. in l. 19. cit. cum Sanch. Gutier. Perez. suffragante praxi. Imò de Jure etiam mater, scilicet uxor, sequitur dignitatem viri. l. 8. pr. ff. de Senator. l. 13. C. de Dignit. lib. 12. l. 10. & fin. C. de Nuptiis. Nov. 105. c. 2. p. Brunnemanni. Pirh. König de Sponsal. n. 119. Ratio autem, vel potius congruentia, cur partus quoad dignitatem & nobilitatem sequatur patrem, matrem quoad statum & conditionem servilem vel liberam, reddatur hæc; quia partus suam substantiam, & esse recipit à patre tanquam principio efficiente nobiliori, & spirituosiori: à matre verò tanquam à causa magis materiali plus corpulentæ materiæ ad nutritionem & augmentationem conferentis: servitus verò convenit secundum corpus, & istud afficit potissimum: contra nobilitas, honor, &c. magis ad esse pertinent. Oppones 1. Si filius quoad nobilitatem sequitur patrem, quoad statum verò matrem, idem simul poterit esse nobilis, & servus, si nempe pater sit nobilis, & mater ancilla: sed hoc est in terminis absurdum: ergo. 2. Etiam filii Naturales habentur pro nobilibus, si pater sit nobilis: ergo frustra addidimus, *si nata sint ex iustis Nuptiis*. 3. Videmus in Germania repelli à Canonicatibus Cathedralibus eos, qui legitime nati sunt ex patre licet valde Nobili & Illustri, si mater non sit nobilis: ergo nec filii legitime nati sequuntur patrem quoad nobilitatem. 4. ad 1. *N. Ma.* vel *dist.* simul est nobilis & servus, ita tamen ut nobilitatis splendor obfuscetur, & quasi velò occultata nihil valeat, quomodo servitus non tollitur. *C. Ma.* ita ut siante servitute nobilitas appareat, & splendorem suum diffundere possit, ac filius dici nobilis. *N. Ma.* si

Si filius per manumissionem consequitur libertatem, tunc nobilitas primum quasi sublatò velò splendescere incipit, suumque pretium adipiscitur. Exemplum habes in filio Naturali, qui habuit patrem nobilem, matrem verò plebejam; is enim pro nobili non habetur, nisi postquam inter parentes contractum fuerit Matrimonium; tunc enim simul fit legitimus, & nobilitatis effectum consequitur. Ad 2. *dist. Ant.* habentur pro nobilibus de Consuetudine, *transcat.* de Jure Comuni. *N. Ant. & Conf.* Ad 3. Repelluntur tantum propter specialia statuta, vel propter specialem voluntatem Fundatorum, non verò quasi de Jure non sint nobiles: sed quia non sunt nobiles ex utroque parente, uti Statuta & Fundationes exigunt.

TITULUS XI. De Cognatione Spirituali.

SUMMARIUM.

1. Cognatio est triplex.
2. 3. Quid Cognatio Spirituality.
4. Inter quas datur personas.
5. Patrinus, & Patrina seu Matrina, quinam.
6. Cognatio Spirituality dirimit Matrimonium, & inter quas personas hodie.
7. 8. An, qui baptizat vel levat propriam sobolem, privetur jure petendi debitum, vel liberetur ab obligatione reddendi.
9. An baptizans privatur & in necessitate.
10. Vel levans, contrahat impedimentum hujus cognationis.
11. 12. Quis licitè & validè agat Patrinum.
13. Quid Juris, si plures levant per se ipsos.
14. 15. Aut per Procuratorem.

Sciendum 1. inter impedimenta Matrimonii dirimentia quæ hucusque persecutus est Compiler, dari quoque triplicem Cognationem, Spiritualem, Legalem, Carnalem (quæ Consanguinitas dicitur) cui adde Affinitatem, de quibus sequentes quatuor Tituli tractabunt.

2. Sc. 2. Cognationem Spiritualem in ordine ad Matrimonium dirimendum sic describi solere: est propinquitas personarum ex collatione & susceptione Sacramentorum Baptismi & Confirmationis resultans, ac Jure Ecclesiastico dirimens Matrimonium inter certas personas. Sumitur ex 1. c. de Cognat. Spirit. & causa 30. q. 1. & 3. Dicitur 1. propinquitas personarum; sicut enim per generationem naturalem quædam personæ artius conjunguntur, ita ut reverentiam quandam sibi invicem debeant, vi cujus indecens reputatur, ut inter se Matrimonio ad actus conjugales copulentur, ita etiam per generationem spiritualem, quæ fit per Baptismum & Confirmationem, judicavit & voluit Ecclesia conjunctionem spiritualem & quasi parentelam inter certas oriri personas, vi cujus ob reverentiam sibi invicem competentem decenter Matrimonio ad actus carnales copulari non possunt. 2. Ex collatione

& susceptione Sacramentorum; nam conferens, uti & patrinus levans vel tenens, quasi pater, suscipiens verò Sacramenta quasi filius, nempe Spirituality, efficitur. 3. Baptismi & Confirmationis; nam ex aliis Sacramentis non resultat cognatio Spirituality; licet enim & ipsa conferant gratiam Sanctificantem, quæ dat quoddam esse spirituale animæ, illud tamen dant per modum reconciliationis, alimentacionis, sanacionis &c. non verò per modum generationis, uti Baptismus & Confirmatio: liquidem sicut duplex generatio carnalis consideratur à S. Thoma 3. p. in supplem. q. 56. a. 2. ad 1. & aliis, nempe una in utero per conceptionem & primam animationem per infusionem animæ rationalis, ac altera ex utero, quæ fit per editionem foetus in lucem; ita ab Ecclesia rectè consideratur duplex generatio Spirituality, nempe Baptismus, per quem homo spiritualiter nascitur primò in utero Ecclesiæ, concipitur & animatur; atque Confirmatio, per quam in aciem quasi & in conspectum educitur. 4. Jure Ecclesiastico dirimens Matrimonium inter certas personas, scilicet ob reverentiam erga se ortam ex simili vinculo, quod reperitur & oritur inter quasdam personas ex generatione carnali. Quòd autem Jure Ecclesiastico dirimat, patet ex 1. h. t. & quidem tantum ex Jure Ecclesiastico, inde fit manifestum, quòd Baptismus & Confirmatio non ex Jure Naturali proveniant, Jus verò Divinum nec scriptum nec traditum de hoc impedimento Cognationis Spirituality quidquam doceat.

Oppones. Ex administratione Sacramenti; poenitentia etiam oritur quædam Spirituality cognatio, quia datur generatio Spirituality, & conferens Sacramentum Poenitentia pater, suscipiens verò filius vel filia Spirituality nuncupatur. *can. 8. caus. 30. q. 1.* Et hinc *can. 9. seq.* peccatum luxuria cum filia Confessionis commissum vocatur adulterium: ergo non ex Baptismo & Confirmatione tantum oritur impedimentum cognationis Spirituality. R. Oritur quædam Spirituality cognatio tantum Metaphorica & similitudinaria, quæ à Jure non habetur pro impedimento dirimente, cum Sacramentum Poenitentia non conferat gratiam per modum generationis, sed per modum sanacionis, vel revocationis ad vitam. Circumstantia filia Confessionis valde quidem auget peccatum luxuria propter irreverentiam, quæ Sacramento infertur, atque probabiliter exprimenda in Confessione, ut docent multi cum S. Thoma 2. 2. q. 154. a. 10. ad 2. propriè tamen nec incestus nec adulterium est.

Sc. 3. Circa personas, quas impedimentum Cognationis Spirituality afficit, discrimen esse inter Jus Antiquum & Novum. De Jure Antiquo oriebatur 1. inter baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum: item inter patrinus & baptizatum, vel confirmatum; & ista cognatio dicitur paternitas, quia baptizans, confirmans, patrini, quasi parentum loco, baptizatus ve-

ro, & confirmatus, filiorum loco habentur, 2. Inter baptizantem, confirmantem, paternos ex una, & ex altera parte inter baptizati, vel confirmati parentes naturales; & hæc appellatur *compaternitas*; quia dictæ personæ sunt quasi compadres vel commatres respectu baptizati vel confirmati. 3. Inter uxorem baptizantis & patrini, ac inter baptizatum; quæ est *paternitas indirecta*: item inter uxorem prius carnaliter cognitam baptizantis, & patrini ex una, & ex altera parte inter baptizati parentes naturales, quæ est *compaternitas indirecta*. 4. Inter baptizatum, vel confirmatum, tanquam filios spirituales, & inter filios naturales seu carnales baptizantis, vel confirmantis, siquos ille habuit; qui cum quasi fratres efficiantur, cognatio hæc nuncupatur *fraternitas*. Habentur hæc *can. 5. caus. 30. q. 1. can. 1. seqq. q. 3. can. 1. 3. q. 4. c. 4. 6. 7. h. t. c. 1. eod. in 6.* De Jure Novo autem scilicet Tridentini *s. 24. c. 2. de Ref. Matrim.* impedimentum Cognationis Spiritualis solum contrahitur inter baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, baptizatque, vel confirmati, patrem & matrem: item inter paternos & baptizatum, vel confirmatum, baptizatque, vel confirmati, patrem & matrem: non vero se extendit ad uxorem vel liberos carnales baptizantis: adeoque sublata est *paternitas*, & *compaternitas indirecta*, atque *fraternitas*; licet manserit paternitas & compaternitas directa. Unde patrini inter se non contrahunt impedimentum istud; cum neque de Jure Antiquo cognatio ulla inter hos fuerit contracta: nec filius baptizantis aut patrini cum baptizata &c. quia hæc foret fraternitas, quæ est sublata.

5. Sc. 4. *Patrinum* (& *patrinam*, vel potius *Matrinam*) dici, qui tenet, levat, suscipit, vel saltem tangit eum, qui baptizatur vel confirmatur, atque spondet, (tacite saltem) suscipiendo, se habiturum paternam illius curam spirituales, instruendo de rebus fidei, & Christiana vita. *can. 105. d. 4. de Consecr.* Unde etiam vocatur pater spiritualis, vel pædagogus hominis baptizandi, aut fideiutor. In baptismo solenni non potest omitti absque gravi peccato patrinus, tum propter præceptum Ecclesiæ, tum propter receptissimam totius Ecclesiæ consuetudinem, atque communem sensum DD. contra Possevin. & Archang. De Jure Antiquo poterat adhiberi unus tantum, sive vir, sive mulier. *can. 100. seq. d. cit. c. fin. h. t. in 6.* Utrum vero vir, & non foemina, in baptismo vel confirmatione maris, ac sola foemina in baptismo foemellæ &c. adhiberi debeat, vel promiscuè etiam vir apud foeminam, & vicissim, rectè adhibeatur, disputant DD. in utramque partem probabiliter; suadet tamen Gobat, ut Parochus se accommodet consuetudini suæ diocesis. In Baptismo ex concessione Tridentini *l. cit.* licet adhibere unum & unam: in Confirmatione ta-

men tantum unus vel una, adhiberi debet, ut tenet probabilior cum Suar. Palao, Barb. de *Offic. Episc. alleg. 30. n. 43.* quia Tridentinum, ubi *lo. cit.* corripit Jus Antiquum admittere unum & unam, de solo Baptismo loquitur: lex autem correctoria Juris non est extendenda. Et licet Trid. *v. ea quoque* extendat suum decretum etiam ad Confirmationem; ibi tamen solum de personis cognationem spirituales contrahentibus agit, non de numero Patrinorum. Ut autem aliquis rite ac validè obeat munus Patrini, requiritur, ut Baptismus, vel Confirmatio, administretur revera ac validè: unde si infans propter periculum fuit baptizatus domi privatim, postea verò in Ecclesia suppletur ceremonia, & inter has etiam adhibetur, qui teneat infantem, non contrahit iste cognationem spirituales; quia per solas ceremonias non regeneratur spiritualiter infans. Probabilior etiam non contrahit, qui tenet baptizandum &c. si baptismus sub conditione tantum conferatur, adeoque dubium est, utrum revera conferatur. 2. Ut verè ac physice vel leviter, teneat, & quasi succollet, aut immediate suscipiat de manu baptizati eum, qui baptizatur, vel saltem tangat propriis manibus baptizandum aut confirmandum, non obiter & momentaneè digito v. g. sed ita, ut tactus possit vocari *tenio, apprehenso, suscipio, levatio* ex sacro fonte &c. licet baptizatus adultus: id enim significant verba, *suscepit, accipit, tenet, levat, tangit*, quibus utuntur *ant. Jura*. Non tamen est necesse, ut tactus fiat immediate in corpore nudo, modò fiat super vestes, vel in quodam linceo vel disco. 3. Ut patrinus, vel matrina (vel uterque in Baptismo, si duo adhibentur) prius designetur, nempe à parentibus, vel illis, qui Baptismum procurant: in horum defectu à Parocho (in Confirmatione ab Episcopo) Trid. *lo. cit.* quamvis hæc designatio multis videatur non esse absolute necessaria: utrum verò, si plures quàm unus, vel unus & una, designarentur à parentibus, si omnes contrahant cognationem spirituales, item an, si nullus sit designatus, unus tamen nihilominus vel plures tangerent, isti eandem contrahant, dicemus infra. Cæterum non legitur prohibitum, quò minus duo invicem possint esse patrini, & sibi mutuo proles levare ex sacro fonte; imò id praxis habet; in his tamen oritur duplex compaternitas ratione utriusque proles. 4. Ut patrinus habeat intentionem faciendi, quod instituit Ecclesiæ, vel sustinendi munus patrini seu patris spiritualis, ut docet communis & probabilior cum Sanch. *l. 7. d. 58. n. 4.* quia sine hac non formaliter agit patrinus: unde tenens eum, qui baptizatur, ne cadat in terram, vel ut commodius possit peragi Baptismus, non contrahit cognationem spirituales. 5. Ut ipse sit prius baptizatus, vel, si teneat confirmandum, sit prius confirmatus, ut habet communis; cum sit absurdum, ut ill.

ut aliquis sit pater spiritualis, qui tamen ipse necdum est natus spiritualiter. His præmissis ulterius.

De Impedimento Cognationis Spiritualis

6 Dico 1. Cognatio Spiritualis dirimit Matrimonium contrahendum hodie tantum inter baptizantem, confirmantem, & paternos ex una, ac inter baptizatum & confirmatum, huiusque patrem & matrem, ex altera parte. Trid. s. 24. c. 2. de Res. Matr. ubi restrictum est Jus Antiquum, uti notavimus n. 4. Dixi, contrahendum; nam semel contractum non dirimit, ut si maritus baptizet vel levet propriam prolem, ex sua uxore natam; cum tamen alias inter baptizantem vel patrinum, ac inter baptizati matrem oritur hoc impedimentum. Sed hinc.

7 Quæres, an, si maritus baptizet propriam sobolem, vel levet, non saltem contrahat cognationem spirituales cum sua uxore ita, ut privetur jure petendi debitum conjugale, vel liberetur obligatione reddendi? Idem est, si vicissim uxor baptizet vel levet propriam sobolem. 1. Si id faciat in casu necessitatis, quo alius baptizans, vel patrinus commodè haberi nequit, certò non contrahit, ut habet communis ex can. 7. caus. 30. q. 1. quia talis laudabiliter agit. Idem esse ajunt, si ex probabili ignorantia Juris vel facti faciat. Ratio; quia quatenus privaretur jure petendi, esset poena, quæ, præsertim si privet jure jam quæsitò, ab ignorante non incurritur: quatenus verò liberaretur ab obligatione reddendi debitum, id cederet in præjudicium conjugis innocentis. Si verò non ex propria uxore, sed ex persona soluta, vel concubina natam sobolem baptizaret vel teneret pater, contraheret certò impedimentum dirimens Matrimonii cum tali femina, baptizata proles matre, juxta Trid. lo. cit. 2. Esti extra casum necessitatis baptizet, vel levet, prolem ex propria conjugate natam, sive scienter sive ignoranter, probabilius tamen nec privatur jure petendi debitum conjugale, nec liberatur ab obligatione reddendi. Ita Suar. Amadæus Guimenius, Gasp. Hurtad. Maltr. de Matrim. n. 339. Zoel. h. r. n. 9. Corvinus lib. 2. Jur. Canon. tit. 13. P. Krimer lib. 4. Decretal. n. 1110. & alii, contra æque multos, imò plures, inter quos est S. Thom. Sanch. Tann. Laym. Barb. Valleng. Pirh. Gonzal. Engel. Sporer &c. Prob. 1. ex c. 2. h. r. ibi: nobis videtur, ait Pontifex, quod, sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint (vir vel mulier) non sint ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia, si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus. Rubrica autem hujus c. sic habet: compaternitas scienter vel ignoranter superveniens inter conjuges conjugium non dissolvit, scilicet quoad petitionem & redditionem debiti. Consonat

c. 5. eod. & can. 5. caus. 30. q. 1. ibi: si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susciperent, si inupti permanere voluerint, bonum est; sin autem, gravis penitentia infideliatori injungatur, & simul maneant: ergo manet jus petendi debitum, & obligatio reddendi. Prob. 2. privatio juris petendi debitum est poena, & liberatio ab obligatione reddendi illud studiosè quæsità per baptismationem vel levationem propria sobolis cedit in grave præjudicium innocentis conjugis: sed poena non debet asseri sine claro & expresso textu Juris, nec præjudicium inferri innocenti absque urgente causa, cujusmodi hic non reperitur: ergo. Prob. 3. Foret periculum incontinentiæ clarum & propinquum inter conjuges, qui cohabitare debent absque jure petendi, & obligatione reddendi debitum: ergo absque claro Jure & urgenti causa non debet asseri hæc privatio, & deobligatio.

Oppones 1. Ex can. 1. 2. 3. q. cit. eruitur, quod conjuges levantes vel baptizantes propriam sobolem separari, & à communi thoro removeri debeant, saltem si id faciant cum consensu mutuo, vel unius saltem, & extra necessitatem: ergo privantur jure petendi debitum. 2. Qui absque necessitate baptizet vel levet suæ conjugis prolem scienter, peccat graviter: ergo contrahit impedimentum cognationis spiritualis, quantum potest: sed quoad privationem juris petendi debitum contrahere potest: ergo. 3. Impedimenta, quæ, si antecedunt, dirimunt Matrimonium contrahendum, privant jure petendi debitum, si superveniunt jam contracto, uti patet in Affinitate, orta ex copula mariti cum consanguinea suæ uxoris; & in voto solenni, quod quis edit post contractum jam Matrimonium: atqui cognatio spiritualis, si antecedit Matrimonium, dirimit illud: ergo, si supervenit, privat saltem jure petendi debitum. 2. ad 1. trans. Ant. nam ferè solum à contrario eruitur, quod argumentum non adeò firmum est, præsertim ubi de gravi poena, & periculo propinquo peccati inducendo agitur. N. Conf. licet enim de Jure Antiquo fuisset statuta privatio juris petendi debitum, illud tamen correctum est per c. 2. & rubr. cit. c. 5. & can. 5. cit. ut agnoscit ipse Sanch. adversarius l. 9. d. 26. n. 7. Ad 2. C. Ant. imò & Conf. sed dist. subsumpt. quoad privationem juris petendi debitum contrahere potest, vel potius posset, nisi Jus in c. 2. cit. noluisse contrahi. C. Si noluit contrahi, uti probabiliter noluit. N. subsumpt. Imò, licet nascatur cognatio spiritualis inter talem maritum & uxorem, ea tamen de Jure Moderno non habet vim privandi jure debitum conjugale petendi, minus dissolvendi Matrimonium contractum. Ad 3. dist. Ma. privant jure petendi debitum, si id Jure claro est expressum, uti de Affinitate dicta expressum est in c. 1. & 4. de eo, qui cognovit, & de Voto solenni in 6. 3. & 12. de Convers. conjug. tunc

tunc *C. Ma.* si id claro Jure non est expressum. *N. Ma.* Moderno Jure potius contrarium videtur statutum de Cognatione Spiritualis.

Dico 2. Etiam privatim & in necessitate baptizans, sive Laicus sit sive Clericus, contrahit impedimentum cognationis spiritualis. Adeoque istud oritur non tantum ex baptismo solenni, sed etiam privato, respectu baptizantis. Communissima contra pauculos apud Sanch. l. 7. d. 62. n. 10. Prob. 1. Quia Jura indiscriminatim, non distinguendo inter baptismum solennem & privatum, in-vel extra necessitatem collatum, statuunt impedimentum cognationis spiritualis. 2. Ratio Juris, quod nimirum in baptismo fiat generatio spiritualis, æque reperitur in baptismo non solenni, ac in solenni. 3. Si cognatio tantum ex baptismo solenni oriretur, frustra fere esset hoc impedimentum statutum respectu baptizantis; nam fere solus Sacerdos, qui ratione voti solennis jam est inhabilis ad omne Matrimonium, est minister baptismi solennis. Oppones 1. In *c. fin. h. r.* ubi statuitur impedimentum cognationis spiritualis, est sermo de sacerdote baptizante, qui non aliter, quam solenniter, de via ordinaria baptizare solet: ergo laicus, & non-solenniter baptizans, illud non contrahit. 2. Pater propriam sobolem suæ uxoris in necessitate & privatim baptizans non incurrit impedimentum cognationis, uti paulo ante docuimus: ergo nec alius privatim aut in necessitate baptizans. 3. Iniquum videtur, ut quis propter actum laudabilem, & præceptum, qualis est collatio baptismi in necessitate, privetur jure contrahendi Matrimonium cum prole baptizata, vel ejus matre, & sic quasi puniatur, per *can. 7. cit.* ergo. R. ad 1. Ibi fit mentio sacerdotis narrative tantum & occasione facti, non dispositivè, & per modum juris. Ad 2. Imprimis non negavimus, cognationem spiritualemente contrahi à tali patre, sed impedimentum, quo privetur jure petendi debitum, negavimus cum *c. 2. h. r.* Dein *N. Conf. & parit.* nam privatio debiti est poena, impedimentum cognationis spiritualis est tantum inhabilitas, quæ absque omni culpa, imò ex actu laudabili, incurri potest, uti patet in irregularitate, quam incurrit Judex aliquem damnans ad mortem. Demum facilius aliquid futurum, ne acquiratur, impeditur, quam tollatur jus jam quæsitum certum, quale est jus petendi debitum in conjugio. Ad 4. *N. Ant.* pro casu, quo aliquid à Jure claro statuitur, & quidem ut inhabilitas, non ut poena, uti constat in priori exemplo de Judice: Jus autem clarè statuit sine ulla distinctione inter baptismum solennem & non-solennem impedimentum cognationis, nec ut poenam, sed ut inhabilitatem præcisè.

Quæres, an etiam levans prolem, quæ privatim & in necessitate baptizatur, contra-

hat impedimentum cognationis spiritualis, & consequenter an sit verus patrinus? R. id negari à plurimis, affirmari à multis absolute. Rectius distinguit P. Schmalzgruber h. r. n. 55. cum aliis. Vel enim in privato baptismo in necessitate collato proles tenetur tantum materialiter, ut commodius administraretur baptismus, uti ordinariè contingit? & tunc utique non contrahitur a tenente cognatio spiritualis. Vel tenetur formaliter cum intentione obeundi munus patrini? & probabilius contrahitur cognatio, quia Jura, & Tridentinum, dum à levantibus & patrinis docet illam contrahi, non distinguit inter baptismum solennem & privatum in necessitate collatum; & quia assistentia patrini est aliquod officium ad representandam & perficiendam spiritualemente generationem ab Ecclesia ordinatam; quod etiam in baptismo privato locum habet. Oppones. Assistentia patrini non est de substantia baptismi, sed est mera solennitas: atqui solennitas nunquam formaliter exerceatur, nisi in baptismo solenni: ergo nec assistentia patrini fit formaliter unquam, nisi in baptismo solenni: ergo nec assistentia patrini fit formaliter unquam, nisi in baptismo solenni. R. Quamvis non sit de substantia baptismi, non tamen est mera solennitas, sed officium fidejussoris, partis spiritualis, instructoris in fide, quo omnem baptizatum Ecclesia vult esse instructum; quia per eum representatur & completè petitur generatio spiritualis.

Dico 3. Patrinum (vel Matrinam) agere regulariter potest omnis Catholicus, rationis usu præditus; nec ulla ætas est determinata. Sanch. l. 7. d. 61. n. 3. Gobat, in *Theol. Experim.* tr. 2. n. 555. & tr. 9. n. 173. Baro, Pignat. &c. Ratio, quia Jura nihil aliud requirunt; nec ætatem determinant. Addit tamen Gobat, in Germania pueros octennes, & puellas novennes, non habendos esse pro doli capacibus, & aptis ad munus patrini, si dubium sit de sufficienti usu rationis. Dico 1. regulariter; nam sine peccato munus patrini suscipere non posse Monachos, & probabiliter etiam alios Religiosos, nisi iusta causa id exigat, censet cum communioni Laym. & Pirhing h. n. 34. propter *can. 103. seq. d. 4. de Consecr.* ne illis detur occasio dissolvendæ disciplinæ Religiosæ per crebra colloquia cum compatribus & commatribus. Nec admittendi sunt infames & criminosi, consequenter nec excommunicati & interdicti. Krimer h. n. 1108. cum Laym. Dixi 2. Catholicus: unde hæretici valde quidem, quia baptizati sunt, adhibentur in baptismo, sed regulariter illicite. Dian. Gob. Tanner. Laym. quia indecens videtur ad hanc sacram ceremoniam adhibere hæreticum, & inconveniens ex eo etiam capite, quod officium patrini sit instruere baptizandum in Fide Catholica, ac pro eo sponsonem facere. Si tamen gravis causa seu necessitas postularet, posset hæreticus, qui à

parentibus est designatus pro patrino, ad-
mitti licite. Dian. Laym. Gob. Palao, Pirh.
n. 42. ut si alias gravis offensio, & dissensio
inter familias timeretur, vel infans alias do-
mi absque patrino baptizari deberet, cum
aliorum scandalo &c. præsertim ubi praxis
habet, ut tam hæretici in baptismo Catho-
licorum, quam Catholici in baptismo hæ-
reticorum adhiberi soleant, uti fit quando-
que, ubi utriusque Religionis homines in ea-
dem civitate immixti commorantur. Nec
obstat, quod patrini alius sit instruere bap-
tizatum in fide, & id spondeat, quia hæc in-
structio non amplius à patrinis, sed à paren-
tibus, pædagogis, Catechistis fieri consuevit.
Nec solent ab istis hæreticis ita immixtis ri-
deri ceremoniæ Baptismi Catholici. Adhuc
facilius potest permitti, ut Catholicus patri-
num agat in Baptismo ab hæreticis collato,
maximè ubi usus sic habet, uti v. g. Augu-
stæ Vindelicorum, & in Germania, ubi hæ-
retici sunt tolerati, cum quibus communi-
care licet. Gob. tr. 2. n. 565. Arsdekin &c.
Nec talis actus est professio alterius fidei,
cum baptismus quoad substantiam sit Ca-
tholicus, & assistentia per se sit opus pium.
Hucusque locuti sumus de patrino baptismi;
nam in Confirmatione nec valide patrilinos
agent hæretici, quando ipsi non sunt confir-
mati, uti ordinariè non sunt. per *can. 102. d. 4. cit.*

Quæres, an infideles non baptizati, uti
Judæi, Turcæ, Gentiles &c. valide agant
patrilinos in baptismo, & cognationem spiri-
tualem contrahant, si baptizatum levant?
R. cum S. Th. & communi contra *gl. in*
can. cit. ibi: in *Baptismate*, vel *Chrismate*. Con-
firmatione non potest alium suscipere in filium, qui
non est ipse baptizatus vel confirmatus. Ratio est, quia
sicut non habens vitam carnalem nequit esse
cognatus carnaliter, ita nec habens vitam spiri-
tualem Christianitatis potest esse cognatus spiri-
tualiter & Christiane. Accedit, quod tales in-
fideles legibus Ecclesiæ non subint. Oppo-
nes 1. Si infidelis baptizet ritè prolem Ca-
tholici sive Ethnici, valet baptismus, & con-
trahit cum baptizata cognationem spiritua-
lem: ergo etiam si illam levet ritè & cum
debita intentione. 2. Baptizatus ab infideli
verè accipit esse spirituale: ergo verè fit fi-
lius spiritualis baptizantis: ergo & levantis.
R. ad 1. Baptismus quidem valet; at co-
gnatio spiritualis non contrahitur; quia in
subiecto baptizante non est capacitas con-
trahendi cognationem spiritualement, licet ad-
sit capacitas conferendi baptismum: quia
vero in levante etiam deest capacitas levan-
di debitè, nec valide agit patrimum, nec spiri-
tualem cognationem consequenter con-
trahit, cuius nec aliunde est capax. Ad 2.
Non satis est ad cognationem accipere
esse ab alio, sed oportet accipere à prin-
cipio vivente simili in natura. Cæterum
baptizans, vel levans prolem infidelis paren-
tis, nec ipse contrahit cognationem cum
parente; quia cognatio est relatio mutua,

Lib. IV. R. P. Viri Pichler.

consequenter si in uno non oriatur, nec
in altero oriatur. Neque contrahetur, si
postmodum & parens baptizetur, quia ba-
ptismus tanquam causa non amplius existit
tunc, adeoque nihil operari valet.

Dico 4. Si plures, quam unus & una, à 13
parentibus vel parochio designati, tangant
vel levant baptizatum, illi non contrahunt
cognationem spiritualement. 2. Si verò nul-
lus per errorem fuit designatus, probabiliter
omnes, quotquot tangunt, vel levant, ean-
dem contrahunt, præsertim si non constet,
quis eorum primus tetigerit. Pars prior ha-
betur expressè in Trid. s. 24. c. 2. de Ref. Ma-
ritim. ubi correctum est Jus Antiquum c. fin.
h. t. in 6. vi cuius, licet unus vel una tantum
tam in Baptismo quam in Confirmatione,
debuerit esse patrimum vel matrimum, omnes
tamen, si plures accesserint & tetigerint, co-
gnationem spiritualement contraxerunt. Si ta-
men plures fuissent designati, pariter omnes
contraherent vi Trident. ut docet Barb.
Sanch. Reiffenstuel h. n. 20. 21. contra mul-
tos: quamvis enim Trid. vetuerit plures
designari quam unum & unam in baptismo,
tamen non irritavit factum plurium, si plu-
res fuissent designati, saltem si simul susci-
pant seu levant. Posterior colligitur ex
c. fin. cit. quod à Tridentino correctum vi-
detur taurum pro casu, quo patrini & matri-
næ designatio aliqua facta est. Navar. Tan-
ner. Palao, Barb. Laym. Pignat. ro. 7. *Con-*
sult. 93. n. 6. 7. Opposita tamen sententia,
quod tali casu nullus contrahat cognatio-
nem, quam tenent Sanch, Conink, Gobat,
Mastrius, Gonzal. in c. fin. cit. n. 7. ferè est
æquè probabilis; quia Tridentinum videtur
tanquam formam ad hoc, ut quis valide
agat patrimum, requirere designationem, &
intendit vitare multiplicationem patrino-
rum, ac inde consequentium cognationum.
Oppones contra prioris partis appendicem,
ubi diximus, casu quo plures essent designa-
ti, omnes cognatione spirituali affici: Tri-
dentinum voluit restringere multitudinem
patrilinorum, & ideo voluit tantum designa-
ri unum, & ad summum unum & unam:
ergo designationem unius, vel ad summum
duorum, voluit valere: ergo designatio plu-
rium est irrita. R. prohibuit quidem desi-
gnari plures, plurium tamen designationem
non irritavit, quia per clausulam irritantem
affecit solum illos, qui non designati ultra
designatos accedunt & pro patrinis se intru-
dunt; sic enim habet: quod si alii ultra designa-
tos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualement
nullo pacto contrahunt. En! clausula irritans
tantum cadit super illos, qui non sunt desi-
gnati, & ultra designatos accedunt.

Dico 5. Siquis levet baptizatum vel con- 14
firmatum per Procuratorem (quod fie-
ri posse hodierna praxis tolerata apud Ma-
gnates demonstrat) non procurator, sed so-
lus constituens procuratorem, seu principa-
lis contrahit cognationem spiritualement. Ita
verior cum Abb. in c. 6. h. t. n. 4. Nav.
Laym.

P

Laym. Less. Gob. Barb. Clericat. *de Matrim. decis. 23. n. 8.* qui refert, sic esse resolutum à S. Congreg. ann. 1582. contra Francum, qui eam à solo procuratore, & contra Joan. Andr. aliósque à Sanch. *l. 7. d. 59. n. 10.* citatos, qui ab utroque, procuratore & principali, putant contrahi. Prob. 1. Quando quis per Procuratorem contrahit Matrimonium, solus ipse, & non Procurator, fit conjunx, & contrahit inde ortum impedimentum publicæ honestatis: ergo etiam solus principalis, non Procurator, verè fit patrinus, & contrahit cognationem spiritualem. 2. Si principalis non fieret verè patrinus, nullus in tali Baptismo, vel Confirmatione, adesset patrinus; quia Procurator nec levat aut tangit suo, sed alieno nomine, nec actus operantur ultra intentionem agentium: atqui non est credibile, quòd Ecclesia in casu, quo quis per Procuratorem levat baptismum &c. permittat Baptismum solennem administrari sine omni vero patrino: ergo. 3. Quod quis facit per alium, facere censetur per se ipsum. *c. 68. c. 72. de R. J. in 6.* ergo principalis censetur re ipsa & in æstimatione morali levare, si ibi substituit Procuratorem.

15 Oppones 1. Jura requirunt tactum physicum baptizati vel confirmati, ut censetur officium patrini ritè peractum, *can. 7. caus. 30. q. 1.* ibi: *propriis manibus retinendo suscepisset.* item *c. 1. h. t. in 6.* &c. at principalis, per procuratorem levans, non tangit baptismum, vel confirmatum physice, sed moraliter tantum & per alium. 2. Procurator substituitur à parochio baptizans aliquem contrahit cognationem spiritualem, & non parochus substituens: ergo etiam non contrahit substituens procuratorem ad levandum. 3. Si cognationem non contraheret Procurator, sed principalis eum constituens, tunc, si aliqua communitas substitueret Procuratorem, vel tota communitas eam deberet contrahere; quod dici nequit, cum sit persona ficta: vel singuli de communitate; quod est contra Tridentinum, plures quàm unum & unam non admittens, imò licet plures designarentur, non tamen contraherent, nisi actu tenerent & levarent: vel nullus; quod videtur contrarium menti Ecclesiæ, non permittentis solennem celebrari baptismum sine patrino: ergo non principalis, sed Procurator contrahit cognationem spiritualem. R. ad 1. *dist. Ma.* requirunt contactum physicum, vel à principali vel ab ejus Procuratore exercendum, *c. Ma.* necessario ab ipso principali. *N. Ma.* sicut v. g. si emptor ædium constituat Procuratorem ad capiendam illarum possessionem per physicum ingressum, vel physicam receptionem clavium, ipse fit possessor non Procurator, licet actionem physicam pro transferenda possessione necessariam per alium posuerit. Cur ergo patrinus fieri, & cognationem spiritualem contrahere per Procuratoris ministerium non possit princi-

palis, cum id nullo Jure prohibeatur? Aliud est de cognatione legali, utpote quam Jura per Procuratorem contrahi expresse vetant. Ad 2. *N. Conf. & parit.* quia qui substituitur ab alio baptizat, licentiam quidem & confirmationem accipit ab alio, baptismum tamen non illius nomine ministrat, & ut ejus Procurator, sed nomine & auctoritate Christi, cujus agit Ministerium nomine proprio: contra Procurator ad tenendum vel levandum ab alio constitutus, constituitur tantum nomine & auctoritate agit. Breviter: Minister Sacramenti semper illud conficit nomine Christi, non alicujus hominis: ut verò patrinus agit nomine proprio, & hinc ejus nomine agit quoque Procurator, si quem substituit. Ad 3. rectè probatur, quod neque communitas quæ talis, neque singula alius membra contrahant cognationem in dicto casu. Igitur ne ullus adsit patrinus contra SS. Canones, vel nunquam eligendus in patrinum est integra communitas, vel si eligatur, constitui ab illa debet unus aliqui determinatus, qui nomine suo teneat vel levet baptizatum, non ut Procurator, licet jussu communitatis.

TITULUS XII.

De Cognatione Legali.

SUMMARIUM.

1. 2. Quid & quoruplex sit Adoptio, ex qua videtur Cognatio Legalis.
3. Quid sit cognatio legalis, & quoruplex.
4. Non solum paternitas & fraternitas legalis, sed etiam affinitas legalis dirimit Matrimonium.
5. 6. An non nisi orta sit ex Adoptione perfecta sit ex Arrogatione.
7. Quousque duret impedimentum cognationis legalis.

SCIendum 1. Sicut per collationem & suspensionem Sacramentorum Baptismi & Confirmationis fundatur ex dispositione Juris Canonici aliqua cognatio, quæ spiritualis dicitur, inter certas personas ditmens Matrimonium, ita per Adoptionem, saltem perfectam, ex dispositione juris civilis originaliter, approbati postea à SS. Canonibus, fundari aliquam cognationem, quæ legalis appellatur, utpote primitus inducta à legibus. Porro Adoptio, in qua fundatur cognatio hæc, in genere sic definitur: est actus legitimus, quo persona extranea in filium vel filiam, nepotem vel neptem assumitur. Quoad rem communis cum S. Thoma in *Supplem. q. 57. a. 1. in C. & in 4. d. 42. q. 2. a. 1.* Sumiturque ex *l. 1. l. 11. &c. ff. de adoption.* vi quarum assumpti taliter habentur perinde, ac si ex propria uxore essent procreati. Per extraneam personam intelligitur, quæ in adoptantis patria potestate, seu filius aut filia, nepos aut neptis non est. Per tò legitimus verò, quòd adoptio fieri debeat secundum leges, & à legibus inventa sit, Forma à legibus præscripta, sine qua adoptio non valet, requiritur sequen-

sequentia 1. Ut adoptatus sit sui juris (nempe non constitutus ipse in patria potestate) & major 25. annis, quia alias non haberet administrationem suorum bonorum, ut notant DD. passim. 2. Ut adoptatum excedat ætate ita, ut ejus pater naturalis esse posset, scilicet plena pubertate, h. e. 18. annis.

3. Ut ex natura sua sit potens ad generandum: quo pacto non excluditur Clericus voto solenni castitatis ligatus; quia is tantum per accidens & moraliter, non physice, est inhabilis ad generandum. 4. Ut sit mas; nisi femina, in cujus potestate juridica nec naturales sunt liberi, specialiter ad id habilitetur à Principe. 5. Ut persona adoptata sit præsens adoptanti, & in adoptionem consentiens; nec enim per procuratorem fieri potest. 6. Ut accedat auctoritas Principis vel Magistratus inferioris, præcedatque cognitio causæ &c. Vid. §. 3. 4. 9. 10. *Inst. l. 2. 24. 25. ff. l. 1. & fin. C. de Adoptiom.* Unde pro adoptato, consequenter pro legaliter cognato, habendus non est, qui ab aliquo sine auctoritate Principis vel Magistratus, aut absque prædicta forma, tanquam filius ex misericordia assumitur in ædes, & alitur, qui propriis parentibus destitutus est.

Sc. 2. Adoptionem dividi in perfectam, & in imperfectam. Perfecta, quæ Arrogatio dicitur, est actus legitimus, quo paterfamilias, seu qui sui juris est, auctoritate vel recepto Principis ita assumitur in filium, nepotem &c. ut transeat in potestatem & familiam adoptantis, illiusque etiam in testamento hæres necessarius efficiatur, non minus ac filii naturales, §. 3. *cit. & l. 2. C. eod.* Imperfecta, quæ etiam simplex appellatur, aut Adoptio in specie, est actus legitimus, quo filiusfamilias, seu qui sui juris non est, sed patris potestati subiectus, auctoritate inferioris Judicis in filium &c. assumitur ita, ut non transeat in potestatem familiamque adoptantis, sed maneat quidem adhuc in patris sui potestate, jus tamen succedendi ab intestato acquirat. §. 1. 2. *Inst. eod.* Differunt inter se 1. quod arrogatio fiat solius Principis, adoptio verò specifica cujusque judicis imperium saltem mixtum habentis auctoritate. 2. Quod arrogari nequeat, nisi qui est sui juris, adoptari verò possit, qui non est sui juris. 3. Quod arrogatus transeat in potestatem arrogantis inquit filii naturalis, simpliciter adoptatus non transeat, nisi adoptetur ab avo paterno vel materno &c. Adoptioni in Germania non multum ablimilis est *Unio prolium, Einfindschaft / Erbs-Verbrüderung*, quod ex pacto parentum liberi ex diverso Matrimonio nati ita parificentur, ut æqualiter ac simul succedant in bonis paternis ac maternis, v. g. si viduus & vidua, ambo liberis præditi, contrahant Matrimonium, & dicto modo parificent utriusque Matrimonii liberos. Non est vera adoptio, à jure approbata, nec tam conjunctio personarum quam bonorum. Cæterum adoptio solvitur 1. morte naturali,

imò & civili adoptantis. 2. Per sententiam. 3. Per emancipationem &c. Raræ quidem hoc tempore sunt adoptiones, tam imperfectæ quam perfectæ, consequenter raro contrahitur impedimentum cognationis legalis; nihilominus tamen illud scire oportet. Unde

Sc. 3. Cognationem legalem sic describi: est propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Dividitur in tres species, per quas designantur personæ, inter quas contrahitur. Prima est quasi in linea recta, & vocatur paternitas, afficitque adoptantem & adoptatum, ac descendentes ex adoptato filio (non filia) in ejus potestate existentes. Secunda est quasi in linea laterali seu transversa, diciturque fraternitas, & respicit adoptatum, atque liberos (ac descendentes) naturales & legitimos adoptantis, ejusque potestati patriæ subiectos. Tertia est quasi affinitas, ac intercedit inter adoptantem, uxoremque adoptati, & vicissim inter adoptatum, uxoremque adoptantis. Habentur hæc §. 1. 2. *Inst. de Nupt. l. 14. 17. 55. ff. de Ritu Nupt.* Ultra has species, & lineas se non extendit cognatio legalis. Porro sicut adoptio, ita ex ea resultans cognatio legalis, non est jure naturali introducta, sed primitus legibus & jure civili, postmodum verò à SS. Canonibus recepta, *can. 1. 5. caus. 30. q. 3. Rubr. & c. un. h. t.* ita ut impedimentum dirimens Matrimonii constituat inter dictas personas, uti videbimus. His proin notatis.

De Impedimento Cognationis legalis.

Dico 1. Non tantum paternitas & fraternitas legalis, sed etiam affinitas legalis dirimit Matrimonium contrahendum iuter dictas personas. De paternitate & fraternitate constat ex apertis textibus in *can. 1. 5. & c. un. cit.* De affinitate autem communiter DD. affirmant cum Hostiensis, in *c. cit. n. 3. Sanch. l. 7. d. 63. n. 12. seqq.* (contra paucos ab Host. allegatos) id desumentes ex generalitate *canon. 1. cit.* omnem cognationem ex adoptione provenientem à jure civili introductam approbant sine distinctione inter affinitatem legalem, & paternitatem ac fraternitatem.

Dico 2. Sola illa cognatio legalis, quæ oritur ex Arrogatione, seu adoptione perfecta, non verò quæ oritur ex imperfecta, seu adoptione specifica, probabiliter inducit impedimentum dirimens Matrimonii. Ita Sanch. n. 9. Henricq. Tanner Laym. Conink. Perez, Pirhing, Wiestner &c. contra gl. in *c. un. cit.* Panormit. Pont. Barb. Gutierrez, Mastrium (& hoc teste omnes Scotistas) de Matr. n. 471. Prob. 1. Impedimentum hoc, sicut alia, non debet asseri sine claro textu: sed textus juris civilis, quos approbat jus canonicum, loquuntur clarè tantum de arrogatione, cognationem legalem fundante. l. 14. 17. & 55. *cit.* non verò clarè de adoptione simplici: ergo. Confirm. se-

cundum leges non contrahitur cognatio legalis ab adoptato cum filiis naturalibus illegitimis adoptantis: sed hujus rei ratio alia dari non potest, quam quod proles illegitima non sint sub patria potestate; ergo cognatio legalis non contrahitur, nisi adoptatus transeat in potestatem adoptantis, qui transitus fit per solam Arrogationem, non per Adoptionem simplicem. 2. Sola arrogatio, non verò adoptio simplex, est strictè & propriè dicta adoptio, ut docet S. Th. Supplem. q. 57. a. 1. ad 1. & sumitur ex pr. Inst. de adopt. quia per adoptionem simplicem adoptatus non transit in potestatem adoptantis, nec fit ejus hæres necessarius, adeoque non nisi umbram filiationis habet: sed impedimentum Matrimonii, valde favorabilis in jure, utpote odiosum non debet extendi ad improprie dictam adoptionem: ergo. 3. Impedimentum Cognationis legalis ideo est introductum, ut impediatur fornicationes inter in eadem familia & domo cohabitantes, & quia filii adoptivi gerunt similitudinem cum naturalibus legitime natis: sed utraque ratio cessat in adoptione simplici; quia simpliciter adoptati non traducuntur in familiam & domum adoptantis; nec similitudinem propriè habent cum liberis adoptantis naturalibus legitime natis, cum in patriam ejus potestatem non redigantur, nec fiant hæres necessarii: ergo.

6. Oppones 1. Leges non distinguunt inter adoptionem perfectam & imperfectam, quando cognationem legalem statuunt: ergo nec nos debemus distinguere. 2. Adoptio simplex, quamvis sit imperfectior arrogatione; tamen adhuc propriè dicta adoptio est, quia adoptio in genere, & propriè dicta, in §. 1. Inst. de Adopt. dividitur in arrogationem & adoptionem simplicem: ergo. 3. Consanguinitas linearis transversa est vera consanguinitas, & dirimens Matrimonium, licet sit minus perfecta, quam consanguinitas & cognatio linearis recta: ergo etiam cognatio ex adoptione simplici orta dirimit Matrimonium, licet sit minus perfecta, quam quæ oritur ex arrogatione. R. ad 1. Licet leges explicite non distinguant, ratio tamen legum, ob quam hoc impedimentum statutum est, satis distinguit, uti & praxis, de qua testantur DD. ac horum communis sensus. Ad 2. N. Ant. ex illa divisione adoptionis in arrogationem & adoptionem simplicem non probatur, quod utraque sit propriè dicta; nam non omnis divisio est necessario univoca, sed sæpe datur analogica. Dein etiam permitteretur, quod sit propriè dicta; de ea tamen non sunt intelligendæ leges, hoc impedimentum statuentes. Ad 3. N. Conf. & parit. pro consanguinitate linearis collateralis pugnant clari textus juris, non item pro cognatione orta ex adoptione simplici.

7. Dico 3. Cognatio legalis in linea recta, seu paternitas, dirimit Matrimonium probabiliter in infinitum, 2. In linea transversa

autem, seu fraternitas solum quamdiu durat arrogatio, seu adoptio: ea autem dissoluta cessat. 3. Affinitas verò non quidem cessat per solutionem adoptionis, adeoque est perpetua, sicut paternitas, per l. 14. §. 1. ff. de Nupt. tamen probabiliter solum usque ad 4. gradum dirimit. Pars 1. quam tenet Sanchez & alii, sumitur ex §. Ergo non omnes. Inst. de Nupt. ubi cognatio carnalis in linea recta dicitur dirimere Matrimonium in infinitum, ad cuius similitudinem introducta est cognatio legalis, & à jure ipsi limites & gradus non sunt positi. Pars 2. ex l. 17. ff. de Nupt. & c. un. h. t. ubi clarè exprimitur, Pars 3. ex c. 8. de Consang. ubi pro consanguinitate (collaterali, uti suo loco dicemus) & affinitate carnali determinatur quartus gradus de affinitate autem legali nullus reperitur gradus determinatus: ergo. Alii tamen aliter sentiunt, & non eò usque extendunt. Non facile occurreret hujus rei usus.

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit Consanguineam uxoris suæ, vel Sponsæ.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Affinitas tam illicita, de qua hic agitur, quam licita non contrahitur nisi ex copula carnali perfecta. Et quid hoc sit.
4. Cognoscens carnaliter consanguineam Sponsæ, vel Sponsæ, contrahit impedimentum affinitatis dirimens cum consanguineis persona cognata usque ad secundum gradum.
5. Cognoscens pariter consanguineam uxoris vel mariti. Si id faciat scienter & libere, etiam privatur jure petendi debitum conjugale.
6. Licet ipsum probabiliter excuset non tantum ignorantia Juris id prohibentis, sed etiam Jura hanc poenam huius delicto annexentis.
7. An satis probetur affinitas orta ex copula illicita per Confessionem complicum.

Sciendum 1. Tertiam cognationis speciem, & propriissimam, esse cognationem carnalem, seu naturalem, quæ involvit consanguinitatem & affinitatem, in sequenti titulo explicandas. In præsentem præmittitur affinitas ex copula illicita, quam contrahit, qui carnaliter cognoscit consanguineam sponsæ suæ, vel uxoris, Siquis cognoscat consanguineam suam uxoris, jam semel carnaliter cognovit, committit verum incestum, & aliquo modo affinis efficitur suæ conjugis, ac ideo, licet Matrimonium inde non dissolvatur, jure tamen petendi debitum conjugale propterea privatur, uti videbimus. Si verò tantum sponsæ de futuro consanguineam cognoscat per copulam, non quidem propriè incestum committit, affinis tamen sponsæ ita efficitur, ut cum ea Matrimonium haud amplius absque dispensatione valeat contrahere, uti pariter explicabimus. Cæterum quod in Rubrica & textibus hujus tituli dicitur, ac deinceps dicitur de viro consanguineam sponsæ suæ

sa sua vel uxoris cognoscente, vice versa intelligendum quoque venit de femina, copulam habente cum consanguineo sponsi, vel mariti sui, ut habet communis cum Sylv. & Sanch, quamvis enim dicta Rubrica & textus loquantur de solo viro, quia tamen vir & uxor, sponsus & sponsa, sunt correlativa, & utrobique reperitur eadem juris ratio, nimirum injuria per incestum cum consanguineo mariti illata Matrimonio, & violatio fidei per Sponsalia data sponso, ac insuper conjunctio carnis per copulam cum consanguineo mariti vel sponsi, ideo tota juris dispositio, licet odiosa, recte extenditur ad feminam quoque.

Sc. 2. Nullam affinitatem Schwagerschaft/ Verschwägerung/ oriri nisi ex copula carnali perfecta & consummata, per quam vir & femina fiunt una caro, & unum corpus, Mat. 19. v. s. 1. Cor. 6. v. 16. & per quam una cognatio ad alterius fines accedit. l. 4. §. 3. ff. de gradib. & affinit. quo pacto propter communicationem sanguinis duæ cognationes uniuntur, copulantur, & sic affines efficiuntur, eo quod sanguis unius tangat sanguinem alterius; quod fit non solum per copulam conjugalem, sed etiam fornicariam & illicitam, uti docent communiter cum gl. in arborem affinit. caus. 35. q. 5. ex can. 11. q. 2. & 3. can. 1. q. 10. caus. cit. can. 18. caus. 27. q. 2. c. 3. de Sponsal. c. 5. de Digamis. c. 24. de testib. c. 6. h. r. Trid. s. 24. c. 4. de Ref. Matrim. l. 4. cit. & l. 4. C. de Nupt. Et hinc plerique omnes, saltem quoad sensum, sic definiunt affinitatem, est propinquitas personarum ex copula carnali proveniens, ac proin satis indicant, eam non provenire ex solo Matrimonio rato, aut iustis nuptiis, uti tamen insinuare videtur, l. 4. de Grad. cit. sed ex copula, sive illa in-sive extra Matrimonium habeatur. Cum itaque affinitas nulla oriatur, nisi ex copula perfecta, ideo necesse est, ut tum ad hanc affinitatis, tum ad alias materias adulterii, impotentiae, consummationis Matrimonii &c. rite intelligendas aliquando explicetur, quid sit copula perfecta, non obstante, quod verecundæ mentes vel cogitare, ne dum loqui vel scribere, de ea cohorrescant. Igitur copula perfecta est illa, quæ de se apta est ad generationem proles; licet forte per accidens, uti in sterilibus, semibus &c. impediatur actualis generatio; in quo conveniunt facile omnes; apta autem ad generationem est illa tantum, in qua membrum virile penetrat vas muliebre, ac intra uterum effundit verum semen. Paulus Zacchias peritissimus Medicus in Q. Q. Medico-Legalib. lib. 9. tit. 10. q. 1. à n. 7. Videri etiam potest Sanch. lib. 2. disp. 21. & Gobat. rr. 9. n. 390. Utrum verò necesse quoque sit, ut & femina seminet, disputant DD. Negat S. Thomas, Aristoteles, & teste Gobat. rr. 9. n. 390. cit. plerique Theologi: affirmant Medici, & inter hos Paulus Zacch. l. 7. tit. 3. q. 1. à n. 16. ex principiis Medicinæ fuse probat, oppositam opinionem vo-

cans hæresim Medicam. Perez, Præposit. Hurtad. Clericatus de Sacram. Matrim. decis. 31. n. 6. allegans quoque S. Thomam 3. p. q. 55. a. 4. ad 2. qui etiam in supplem. q. 56. a. 2. in C. sic loquitur: affinitas non contrahitur, nisi facta commixtione seminum, ex qua potest sequi generatio carnalis, & alii Canonistæ, quibus & ego accedo propter textum in can. 18. cit. ubi non tantum requiritur, ut talis sit copula, per quam vir & femina sint duo in carne una, sed etiam fiat sanguinis commixtio, scilicet seminis utriusque, cum commixtio non fiat seminante tantum uno. Atque hæc sententia quandoque poterit prodesse Confessariis, qui interrogantur, utrum affinitas sit contracta, Matrimonium verè consummatum &c. Vid. Gobat. n. 265. 391. Recentiores & moderni medici admittunt ovula in feminis, & hinc generationem explicant aliter.

Ex tradita doctrina, quam hic ex necessitate breviter & distinctè posui, alibi non repetiturus, cum hæc res castis animis sit admodum gravis, aliis autem periculosa, deduces, Affinitatem non oriri per tactus quoscunque impudicos. 2. Ex pollutione seu effusione seminis extra vas mulieris naturale. 3. Ex copula attentata cum impubere &c. 4. Ex copula, in qua penetratur quidem vas, non tamen immittitur aut recipitur in utero semen à viro. 5. Ex copula spadonis, vel castrati, utroque testiculo carentis, quia hujusmodi non habent verum semen. Ratio horum omnium est, quia talis actus vel copula non est apta ad generationem proles. Nec obstat, quod in c. 3. de Sponsal. insinuetur, per copulam attentatam productum fuisse impedimentum Matrimonii; quia non est sermo de impedimento affinitatis, sed publicæ honestatis, eo quod attentatio contigerit inter sponso; cum sponsalia præsumantur fuisse ratificata per talem attentationem. Econtra oritur affinitas ex copula, quam pro perfecta & sufficiente ad generandum descripsimus, licet occulta sit, vel habita cum femina dormiente, non advertente, invita, coacta, ebria, insana vel amente; quia sufficere de se posset ad generationem; licet non sufficeret habita cum mortua. His præmissis.

De Impedimento Affinitatis ex copula illicita

Dico 1. Qui cognoscit consanguineam suæ sponsæ de futuro, contrahit impedimentum dirimens Matrimonii contrahendi cum consanguineis cognitæ de Jure Canonico. 2. Sed de hodierno solum usque ad secundum gradum inclusive. 3. Uti & qui copulam aliam illicitam exercet, v. g. incestuosam, adulterinam, sacrilegam. Ita Catholici omnes. Pars 1. habetur c. 2. 8. & 9. h. r. Pars 2. in Trident. s. 24. c. 4. de Ref. Matrim. ubi impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione (copula illicita) contrahitur inducitur.

inducitur, & Matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere. Ratio restringendi fuit, quia affinitas, quam parit copula fornicaria seu illicita, plerumque occulta est, adeoque nimis frequenter contingeret Matrimonia invalida ob ignorantiam talis impedimenti, si tam procul se extenderet, contrahi. Pars 3. sumitur ex can. 12. caus. 32. q. 4. can. 5. caus. 35. q. 2. 3. c. 10. h. t. & Trident. 10. cit. Dixi in assertione 1. Qui cognoscit, h. e. copulam perfectam exercet. 2. Consanguineam, nempe veram carnaliter; si enim spiritualiter vel legaliter tantum foret cognata, affinitatem cum sua sponsa non contraheret. 3. Sua sponsa de futuro; quippe si sponsa de praesenti jam foret, contractum cum hac Matrimonium non dirimeretur. c. 6. h. t. quamvis induceretur inhabilitas ad contrahendum Matrimonium cum ejus, si forte moreretur, consanguineis usque ad 2. gradum, & privatio juris à sponsa de praesenti ducta exigendi debitum conjugale, uti dicemus assertione seq. 4. Impedimentum dirimens: hodie siquidem non amplius inducitur impedimentum impediens, vi cuius cum nulla alia quacunque persona licite poterat de jure Matrimonium contrahere. c. 2. 4. eod. quia impedimenta Criminis impeditia per contrariam consuetudinem abrogata esse jam alibi monuimus, nempe in tit. I. n. 92. 5. Matrimonii contrahendi: jam enim contractum non dissolvi diximus. Cum consanguineis cognita: ut adeo neque cum sua sponsa amplius valide possit contrahere, consequenter sponsalia de futuro cum ipsa cessent. Sed neque cum cognita contrahit valide, utpote quacum habet impedimentum publicae honestatis, si fuit in primo gradu consanguinea sponsae, juxta dicta tit. I. n. 45. seq. 7. De Jure Canonico: nam de jure civili l. 4. §. 8. de gradib. & affin. neque cognatio, neque affinitas, nisi ex justis nuptiis, adeoque ex copula maritali, oritur; quod tamen intelligere potes de effectibus juris civilis, uti est successio hereditaria, administratio tutelae, nobilitas familiae &c. non de ipsa affinitate. 8. Usque ad secundum gradum inclusive, quamvis de jure antiquo arg. c. 8. de consang. usque ad quartum diremerit Matrimonium, sicut affinitas orta ex copula licita seu matrimoniali. Gradus cognosces ex tit. seq. 9. Uti & qui copulam aliam illicitam exercet: nam Trid. per tō ex fornicatione intelligit juxta communem Interpretum quemcunque illicitum concubitus.

Dico 2. Qui cognoscit consanguineam suae uxoris contrahit impedimentum affinitatis dirimens Matrimonii contrahendi cum hujus consanguineis usque ad 2. gradum inclusive. 2. Si id faciat scienter & liberè, habendo copulam cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu, privatur etiam ipso facto jure petendi debitum

conjugale à sua uxore Ita rursus Catholici DD. Pars 1. sumitur ex c. 2. & Trid. cit. nam per copulam perfectam illicitam oritur affinitas, quae à Tridentino restricta est ad 2. gradum. Pars 2. ex c. 1. h. t. Dixi 1. Consanguineam uxoris suae, consequenter affinem suam, scilicet in 1. vel 2. gradu, propter cit. Trid. quia copula hæc est incestuosa, & hinc utique illicita. 2. Impedimentum dirimens: nam impediens cum quacunque statutum in c. 1. cit. c. 2. 4. eod. est abrogatum. 3. Matrimonii contrahendi; nam contractum non dissolvitur. c. 6. 10. 11. eod. licet propter contractam inde cum sua conjugae affinitatem privetur jure petendi debitum. Siquidem dixi 4. Privatur jure petendi debitum, ita ut abque peccato mortali petere non possit. Scilicet ratione affinitatis cum uxore sua contracta non tamen uxor privatur jure petendi debitum, neque peccans liberatur obligatione reddendi. d. c. 6. & 10. cum conjugum incestus alteri parti innocenti obesse non debeat. c. 10. cit. 5. Si id faciat scienter, per c. 1. cit. Unde qui ignorat, sceminam, quicum peccat, esse in primo vel secundo gradu consanguineam suae uxoris, quamvis affinitatem contrahat cum aliis cognitis consanguineis, eam tamen non contrahit respectu uxoris suae quoad privationem juris petendi debitum, in cuius possessione antea denter jam existit. 6. Et liberè: unde uxor violente oppressa, seu per vim cognita, à consanguineo mariti sui, non privatur jure petendi debitum ab ipso. arg. c. 6. cit. cum nullam committat culpam, illa autem privatio statuta sit per modum poenae. Sanch. Pith. h. n. 6. & alii. Idem multi docent de conjugee gravi metu in incestum cum consanguineis alterius conjugis consentiente, ut Laym. Tambur. Sporer, Illiung &c. non obstante, quod ex metu consentiens peccet mortaliter.

Quæres, an incestuosum conjugem ab incurfione affinitatis cum consanguineis uxoris excuset ignorantia juris, quando scilicet peccans cum consanguinea uxoris ignorat, à jure Ecclesiastico esse inductum impedimentum affinitatis propter hunc incestum? 2. An excusetur à dicta privatione qui ignorat, privationem juris petendi debitum esse annexam à jure huic affinitati? R. ad 1. Ignorantia juris non excusat ab affinitate incurfenda, quam Jus Ecclesiasticum statuit in peccantes cum consanguinea uxoris suae, ut adeo verè fiat affinis cum consanguineis cognitis usque ad secundum gradum. Ita receptionem cum Sanchez & verior, quia affinitas, ex hoc incestu orta, est quadam inhabilitas ad Matrimonium, similis illi, quæ oritur ex copula matrimoniali, quæ afficit etiam laborantes ignorantia tam juris quam facti: & universim inhabilitates incurruntur etiam ab ignorantibus legem. R. ad 2. Probabile est, privationem juris ad petendum debitum non incurrì à cognoscente consanguineam uxoris, & ignorante, hanc privationem esse à jure annexam huic delicto, adeoque

que impedimentum affinitatis respectu propria uxoris, quatenus est privativum juris jam quæsitum ad petendum debitum, non afficit ignorantem. Tambur, Bonac, Perez, Sporer apud P. Kugler de Matrim. 1329. contra communiorem. Prob. 1. Privatio juris debitum petendi est poena juris Ecclesiastici propter delictum incestus statuta, cum inhabilitas esse non possit in ordine ad Matrimonium, quod jam est contractum: sed poena ab ignorante jus Ecclesiasticum quæ poenale non incurritur; qui enim ignorat jus Ecclesiasticum quæ poenale, in illud non delinquit, licet delinquat contra jus naturale & divinum, à quo tamen neutro hæc privatio est inducta, item licet delinquat contra Jus Ecclesiasticum quæ prohibens, saltem si prohibitionem sciat. Prob. 2. qui ignorat hoc Jus Ecclesiasticum, quo inducitur privatio juris petendi debitum, illud non transgreditur scienter, quatenus est inductum privationis & poenæ, prout tamen videtur requirere. c. 1. cit. ergo. Et hinc ignorantia facti etiam juxta adversarios excusat. Prob. 3. Constitutionibus Ordinariorum (consequenter & Pontificis) quoad poenas in iis statutas non ligantur illi, qui has ignorant. c. 2. de Constit. in 6. quia æquum non est æquali poena punire transgressorem Legis ex ignorantia, quæ punitur transgressor ejus malitiosus, & sciens poenam à lege sancitam. Et ideo Coninck, Palao, alii apud cum P. Schmalzgrueber ad Tit. de penis n. 105. tanquam probabilius docent, irregularitatem ex delicto (non obitante, quod sit inhabilitas, & forte principaliter) utpote poenam non incurri ab ignorante legem Ecclesiasticam, quæ delictum suum sub speciali poena prohibuit. Vid. dicta superius ad tit. De eo, qui duxit &c. n. 6. & 7.

7. Dubitabis, an impedimentum affinitatis, ex copula illicita orta, sufficienter probetur per assertionem vel confessionem unius, vel etiam utriusque complicitis? R. cum distinctione: si agitur de Matrimonio primum contrahendo, sufficit unius confessio; quia agitur de peccato vitando, ut habet communis. Si vero agitur de Matrimonio jam contracto rursus dissolvendo, nec utriusque confessioni vel assertioni creditur, sed requiruntur idonei testes, vel impedimenti existentia debet esse notoria. c. 3. & 5. h. r. Ratio, quia Matrimonii dissolutio non pendet à potestate conjugum, & proli aliisque Matrimonii bonis præjudicat, ac insuper periculum est, ne conjuges se mutuo fastidientes colluderent, seque hac ratione liberare intenderent difficili jugo.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate, & Affinitate.

SUMMARIUM.

1. 2. Cognatio naturalis includit consanguinitatem & affinitatem. Quid sit consanguinitas.

3. Quid & quod sit linea, & quid Gradus in consanguinitate.
4. Nomina & gradus consanguineorum.
5. Regula discernendi gradus, quibus distant consanguinei inter se, de utroque jure.
6. 7. 8. Notanda circa arborem consanguinitatis, & discernendos gradus.
9. Quando gradus sint computandi secundum jus canonicum, & quando secundum civile.
10. 11. Consanguinitas in linea transversa usque ad quartum gradum; in linea recta autem in infinitum dirimit Matrimonium jure positivo.
12. Quam poenam incurrant contrahentes Matrimonium in gradu prohibito.
13. 14. In primo tantum gradu consanguinitas linea recta dirimit Matrimonium jure naturali.
15. 16. 17. Linea transversa autem nec in primo.
18. Affinitas in quo consistat.
19. Ejus triplex genus.
20. Linea & gradus affinitatis.
21. Nomina & gradus affinitum.
22. Quomodo discernendi gradus, maxime ex arbore Affinitatis.
23. Advertenda circa hanc arborem.
24. Regula pro discernendis gradibus Affinitatis.
25. Affinitas ex copula licita orta trahens dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum.
26. 27. De jure naturali nec in primo linea recta.

Post Impedimenta cognationis spiritualis & legalis, item post impedimentum affinitatis ex copula illicita, subiungitur in hoc titulo duplex impedimentum dirimens Matrimonii, unum cognationis naturalis, seu consanguinitatis, alterum vero affinitatis ex copula licita seu conjugali orta. Utrumque, quia admodum frequens est, & multis, licet non ita sit, arduum valde & intricatum videtur decernere illius gradus Matrimonio obstantes, accuratam exigit discussionem. Sequemur autem ordinem Rubricæ, quæ duas habet partes, in §. 1. acturi de consanguinitate, ejusque impedimento, in §. 2. autem de affinitate, ejusque impedimento.

§. I.

De Consanguinitate.

Sciendum 1. Consanguinitatem cum S. Thoma in 4. diff. 40. q. 10. a. 1. communiter sic definiri: est vinculum personarum ab eodem stipite descendantium carnali propagatione contractum. Seu, est propinquitas personarum ex eo proveniens, quod aliqua persona descendant per generationem carnalem ab uno quodam progenitore, vel genarcho, qui stipites appellatur vel radix aut origo, debite propinquo. Sive, est vinculum, quo personæ quædam naturali nexu ejusdem sanguinis junguntur. Unde consanguinitas idem sonat, ac sanguinis unitas, vel una sanguinitas, &, qui eodem propinquo sanguine sunt geniti, vocantur consanguinei, Blutdes Freund. l. 1. §. 10. ff. de suis & legitimis heredibus. item propinqui. l. 47. ff. de hered. petiti. aut proximi.

ximi. l. dudum. 14. C. de contrab. empt. vel cognati, quasi unâ communiterve nati, vel ab eadem persona progeneriti. *l. 1. ff. de inoff. testam.* Sive dein illa persona, seu communis stipes, unde eandem carnem vel sanguinem participant, & ubi tanquam in radice vel principio conveniunt, sit mas sive foemina; non enim in hac materia & in ordine ad matrimonium attenditur discrimen inter cognatos & agnatos, strictè acceptos. *c. 7. & 8. h. r.* sicut tamen fit discrimen in ordine ad successionem in feudis &c. strictè autem cognati dicuntur, qui ex eadem foemina tanquam communi stipite descendunt, agnati verò, qui ex eodem mare vel viro. Siquidem tota consanguineorum series dicitur *arbor*, ac proin sicut ex arboris stipite, seu *trunco* nascuntur rami, alii in eadem serie & gradu, alii in diverso & altiore, ita ex eodem communi genitore, vel genitrice, prodeunt filii, nepotes &c. velut rami diverſi ordinis & gradus. Stipes igitur specialiter attendi debet, à quo communem habent originem proximam personarum, de quarum consanguinitate quaritur; nam stipes dicitur persona, à qua originem ducunt illarum, quarum cognatio inquiritur, & in qua coincidunt, seu conveniunt proximè. Rursus in ordine ad Matrimonii impedimentum constituendum non fit distinctio inter cognationem merè naturalem, quæ datur inter descendentes ab uno stipite per propagationem carnalem illicitam, v. g. fornicariam, adulterinam &c. & inter cognationem naturalem & civilem simul, quæ reperitur inter descendentes ex legitimis nuptiis ab eodem stipite, *l. 14. §. 2. ff. de Rit. Nupt. & c. 10. de Probat.*

2. Oppones 1. Angeli & homines habent communem originem, Deum; ergo sunt consanguinei inter se; quod dicere absurdum est. 2. Bruta etiam per carnalem propagationem descendunt à communi generante, & stipite: ergo & ipsa vocari possunt consanguinea. 3. Omnes homines descendunt à protoparente Adamo, velut communi omnium genarcho & stipite: ergo omnes homines sunt consanguinei. 4. Adamus & Abel utique sunt consanguinei: sed Adamus & Abel non descendunt ex communi & eodem stipite; cum Abel quidem ab Adamo, Adamus verò à solo DEO productus sit: ergo. 5. Duo filii adoptivi habent communem stipitem, & patrem adoptantem, & tamen non sunt consanguinei: ergo. & ad 1. & ultimum. Angeli ac homines habent quidem pro communi principio Deum, item duo filii adoptivi eundem patrem, ab iis tamen non descendunt per carnalem propagationem, & ejusdem sanguinis communicationem. Ad 2. *N. Conf.* quia bruta, sicut rationis, ita & veri amoris, benevolentiae, reverentiae, & amicitiae, cujus fons esse solet propagatio ejusdem sanguinis, non sunt capacia, adeoque nec propriae consanguinitatis: quapropter in definitione consanguinitatis dicta est personarum vinculum.

Ad 3. Quamvis Adamus respectu omnium hominum, utpote qui in linea recta ab ipso descendunt, possit adhuc dici consanguineus, non tamen reliqui homines, ex linea collateralibus descendentes, inter se consanguinei dicuntur, quia non participant eundem sanguinem. Propter hanc objectionem multi addunt in definitione vocem *propinquus* conformiter *l. dudum cit.* ita ut sensus sit, quæ descendunt ab eodem stipite propinquæ; quæ vox propterea subintelligi debet, si non addatur; cum ex communi hominum persuasione pro consanguineis habeatur solum illi, qui non nimio intervallo distant à communi stipite, & eundem moraliter sanguinem adhuc participare putantur, ac quousque se extendit singularis aliquis defectus. Sed quanta hæc esse debeat propinquitas, natura non determinavit; quantum verò in ordine ad Matrimonium determinaverit jus positivum, infra dicemus. Ad 4. propter hanc instantiam addere quidam in definitione solent hæc verba, *vel quarum una ab alia descendit*, & planè, si definitio completi debeat omnem omnino consanguinitatem, addi omnino vel subintelligi debent; quia tamen alii existimant, sufficere, quòd definitio comprehendat consanguinitatem ordinariam, quæ defecto datur inter Adami posterios, necesse non videtur illa addere vel subintelligere, ut illa consanguinitas extraordinaria includatur in definitione.

Sc. 2. In omni consanguinitate repetiri debet attendi debere lineam, & gradus, per quos distinguuntur consanguinei. Linea est ordinata series vel collectio personarum ab uno stipite descenduntium per varias generationes, diversos continens gradus. Distinguitur duplex; *Recta*, quæ completitur illas personas, quarum una est ab altera, & gradus directos, per quos recta & sine declinatione ad alterutrum latus vel ascendunt ad progenitores, & tunc vocatur *ascendens*, aut *superior*; vel descendunt ad progenitos, & tunc dicitur *descendens*, aut *inferior*; deinde *obliqua*, sive *collateralis*, aut *transversa*, quæ completitur personas, quarum nulla ab altera ducit originem, stirpem tamen communem & radicem habent eandem. Hæc subdividitur in *aqualem*, in qua dictæ personæ distant æqualiter à communi stipite, uti duo fratres, vel frater & soror, aut istorum liberi &c. & *inaequalem*, in qua distant inæqualiter, uti frater à fratris filia; nam frater à communi stipite, qui est pater ipsius, distat uno, filia fratris autem duobus gradibus. *Gradus* nihil est aliud, quàm distantia unius personæ ab altera in eadem linea consanguinitatis, quæ cognoscitur, quanta sit illarum inter se propinquitas; sicut enim in scala ab uno gradu in alium proximum ascendimus, vel descendimus, vel transimus, ita ab una persona fit ascensus, vel descensus, vel transitus ad alteram proximam in eadem consanguinitatis linea. *l. 10. §. 10. ff. de Gradib. & Affinib.*

4. *Schema Lineae Rectae cum suis gradibus
& nominibus.*

Majores. Vorf. Elteren.

4. Abavus. Urans Vater. Gug. Nehn.
Abavia. Urans Mutter. Gug. Nehn.

3. Proav. is. Uraherr. Ur. Nehn.
Provia. Uraufrau. Ur. Nehn.

2. Avus. Aherr. Groß. Vater. Ahn.

1. Pater. Vater.
Mater. Mutter.

Titius. Titia.

1. Filius. Sohn.
Filia. Tochter.

2. Nepos. Enkel. Sohns. Sohn. Toch.
ter. Sohn. Nef.)
Neptis. Enkelin. Sohns. Tochter. Toch.
ter. Tochter. Nefe.)

3. Pronepos. Urenkel. Enkels Sohn.
Proneptis. Urenkelin. Enkels Tochter.

4. Abnepos. Gug. Enkel. Enkels Enkelin.
Abneptis. Gug. Enkelin. Enkels Enkelin.

Posterii. Nachkömmling.

Schema Lineae Obliquae.

1. Frater. Bruder.
Soror. Schwester.

2. Patruus. Vatters Bruder.
Amita. Vatters Schwester. Maimb. Muhm.
Avunculus. Mutters Bruder.
Matertera. Mutters Schwester.
Nepos] ex fratre vel sorore. Bruders oder
Neptis] Schwester Kind.

3. Magnus Patruus. Groß. Vatters Bruder.
Magna Amita. Groß. Vatters Schwester.
Lib. IV. R. P. Viti Pickler.

Magnus Avunculus. Groß. Mutters Bruder.
Oheim.
Magna Matertera. Groß. Mutters Schwe-
ster. Groß. Mumb.
Proneptes] ex fratre vel sorore. Bruders
Proneptes] oder Schwester Enkel.

4. Magnus Propatruus. Des Uraherrn Bruder.
Magna Proamita. Des Uraherrn Schwester.
Magnus Proavunculus. Der Uraufrau Bruder.
Magna Promatertera. Der Uraufrau Schwe-
ster.
Abnepotes] ex fratre vel sorore. Bruders
Abneptes] oder Schwester Enkels Kinder.

Schema aliud ejusdem Lineae.

1. Fratres Germani. Vollbürtige Brüder von
beiden Vänden.
Sorores Germanae. Vollbürtige Schwestern.
Fratres consanguinei. Halb-Brüder vom
Vater; einbändig.
Sorores consanguinae. Halb-Schwester vom
Vater.
Fratres Uterini. Halb-Brüder von der Mut-
ter; einbändig.
Sorores Uterinae. Halb-Schwester von der
Mutter.

2. Patruales, seu fratrum liberi. Bruders Kinder.
Consobriini, seu sororum liberi. Schwestern
Kinder.
Amitini, seu fratris & sororis liberi. Bruders
und Schwester Kinder.
Patruclium liberi. Bruders Kinder.
Consobrinorum liberi. Schwestern Kinder.
Amitinorum liberi. Bruders und Schwe-
ster Kinder.

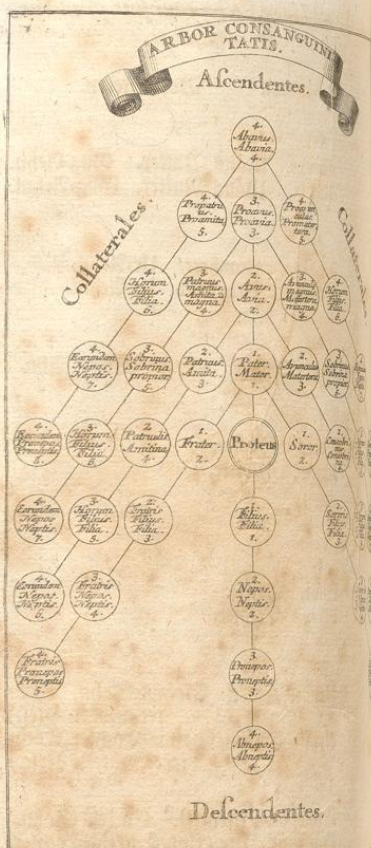
NB. Isti omnes uno nomine vocari solent:
Sobriini.

4. Patruclium nepotes, neptes. Bruders Kinder.
Enkelin.
Consobrinorum nepotes, neptes. Schwe-
ster Kinder. Enkelin.
Amitinorum nepotes, neptes. Bruders und
Schwester Kinder. Enkelin.

Sc. 3. Ut dignosci queat, quo gradu unus
distet ab altero consanguineo, applicandae
sunt certae regulae, quas communiter tra-
dunt DD. Sed notandum, quod gradus aliter
computentur de jure canonico, aliter de ju-
re civili. De jure canonico pro ratione diver-
sarum linearum (rectae nimirum, & obli-
quae, tam aequalis quam inaequalis) statuun-
tur

aut tres regulæ. *Prima* respectu lineæ rectæ tam ascendentium quàm descendentium desumitur ex *can. 6. caus. 35. q. 5. post arb. consang. §. 1.* & est hæc: tot sunt gradus, quot persona una demptâ, scilicet communi stipite. Vel, quod in idem recidit: tot sunt gradus, quot generationes intercedunt. Itaque in linea descendente filius à parente distat uno gradu, nepos duobus, pronepos tribus, abnepos quatuor: & vice versa in linea ascendente à filio distat pater uno, avus duobus, proavus tribus, & abavus quatuor, atavus quinque, tritavus sex gradibus; quia nimirum tot generationes intercedunt. Vel si numerare velis personas (non generationes) in linea descendente, & communem stipitem demere, qui est pater, in filio reperies unam, in nepote duas, & sic deinceps. *Secunda* regula respectu lineæ transversæ aequalis sumitur ex *§. 2. caus. 3. q. 1. cit.* & est hæc: quo gradu distant persona (de quarum consanguinitate queritur) à communi stipite, eodem distant inter se. V. g. cum duo fratres, vel frater & soror, sint in linea collateralis & à communi stipite, à quo procedunt, qui est pater, singuli distent uno gradu, etiam uno distant inter se; & cum patruels, seu fratrueles, h. e. duorum fratrum liberi, & consobrini seu matrueles, h. e. duorum sororum liberi, distent ab eodem communi stipite, qui respectu ipsorum est avus, seu parentis pater, singuli duobus gradibus, pariter inter se distant duobus. *Tertia* respectu lineæ transversæ inæqualis habetur in *§. 3. q. 1. cit. & c. fin. h. t.* & est hæc: quo gradu remotior distat à communi stipite, eodem distant inter se: sic, licet ego distem uno tantum gradu, filia autem fratris mei duobus gradibus distet à communi stipite, qui est pater meus, & respectu ipsius avus, ideo distamus inter nos duobus gradibus.

De iure civili sine ulla distinctione inter lineas statuitur unica regula, nimirum illa, quam nos pro linea recta statuimus: tot sunt gradus, quot generationes. Vel: tot sunt gradus, quot persona una demptâ. *t. r. Inst. de Grad. Cognat. l. 10. §. 9. seqq. ff. de Gradib.* Unde de iure civili non datur gradus primus in linea transversa, & fratres, ac sorores, jam distant duobus gradibus, quia saltem duæ generationes intercesserunt, vel duæ saltem personæ reperiuntur dempto patre, communi stipite: patruus à filio fratris distat tribus: patruels, consobrini, & amitini quatuor gradibus, & sic deinceps. Proinde secundum ius civile in linea collateralis æquali numeratio graduum incipit à secundo, & continuatur semper de gradu ad gradum æqualis numeri, scilicet ad quartum, sextum, octavum &c. in inæquali autem incipit à tertio, & continuatur de gradu ad gradum tam æqualis quàm inæqualis numeri: sic filia sororis meæ est mihi conjuncta in tertio gradu, & neptis meæ sororis in quarto &c. Ut autem hæc omnia planius obiciantur etiam oculis, placet subungere schema, seu *Arborem Consanguinitatis*, prout reperitur in *Jure Canonico* post *caus. 35. q. 5. cit.*

Circa hanc Arborem nota 1. lineam per medium deductam, esse Rectam, ex utraque verò derivari Transversas seu Collaterales, & quidem ex parte dextera, in qua ponitur frater, collocari consanguineos mares, & per sexum masculinum conjunctas fœminas; ex sinistra autem, in qua ponitur soror, consanguineas fœminas, & per fœmineum sexum conjunctos mares. 2. In medio lineæ rectæ conspici cellulam, quam quidem aliqui relinquunt vacuum, alii verò in ea ponunt certum individuum, quod Joan. Andr. à nomine sui Pedelli vocavit *Petrutium*, nos autem appellamus *Proteum*, eò quod diversas gerat personas, jam maris, jam fœminæ, jam patris, jam filii, jam nepotis &c. si enim investiges duarum personarum propinquitatem, unam in hac cellula ponere debes, ac dein videre, in qua cellula reperitur altera persona, respectu cuius vel erit pater aut avus, vel frater aut patruels, filia aut neptis &c. Protei, qui etiam à quibusdam dicitur homo *Hypothericus*, eò quod pro exemplo ponatur. Neutiquam verò ad cellulam pertinet communis stipes; nam stipes est illius cellulæ persona, in qua Proteus, & altera persona, de qua queritur, conveniunt, si in lineis ascendatur, seu ubi co-

ineidunt, & quidem proximè; quamvis enim proximum generationis principium respectu Protei solius sit pater & mater ipsius, hoc tamen principium non semper est ipsi commune cum altera persona, v. g. cum matertera Protei, sed respectu utriusque, tam Protei quam materteræ, stipes communis, in quo proximè conveniunt, est avus; & quamvis etiam proavus sit commune utriusque principium, à quo uterque descendit, tamen non est *proximum*, seu stipes proximus. 3. Si alteram personam, de qua dubitas, an & in quo gradu sit conjuncta cum Proteo, non reperiatur in una ex cellulis præfixæ arboris, cogitandum, eam non esse consanguineam Proteo inter quartum gradum juxta computationem graduum Canonicam in ordine ad contrahendum Matrimonium, cum nulla omnino reperiatur persona cum ipso intra quartum gradum conjuncta, quæ non existat in una ex cellulis prædictis: solæ enim (& omnes) personæ in quarto gradu cum Proteo conjunctæ ibi inveniuntur. 4. Per numerum superiorem, seu in cellulis superius positum exprimi gradum Canonicum, per inferiorem verò, seu inferius adjectum denotari gradum Civilem.

7 Si igitur scire cupias, in quo consanguinitatis gradu distent inter se duæ personæ, colloca unam ex iis in cellula vacua, in qua posuimus Proteum, ac dein attende, an sint in linea recta vel transversa: si deprehendas, eas esse in linea recta, regulam pro linea recta datam applica, & numera generationes, vel personas unâ demptâ, & habebis gradum: si existant in linea transversa, tunc ex cellula, in qua nos posuimus Proteum, tu autem unam ex iis, de quarum cognitione dubitas, & simul ex cellula, in qua reperitur altera persona, ascende usque ad cellulam, in qua reperitur stipes, seu commune utriusque principium proximum, seu in qua conveniunt ambæ personæ: si æqualiter ab hoc principio distent, applica regulam pro linea Transversa Æquali datam, & numerando invenies gradum, in quo distant inter se: si verò inæqualiter à communi stipite proximo distent, applica tertiam regulam de linea Transversa Inæquali, & prodibit distantia. Pone ergo te in cellula Protei, & vide, in quo gradu distes à pronepte ex fratre tuo: igitur ex cellula, ubi deprehendis proneptem ex fratre tuo (seu neptem fratris tui) & simul ex cellula, ubi te posuisti, ascende usque ad cellulam, ubi ambo convenitis; ibi enim est communis stipes proximus, nempe pater tuus; à quo licet tu distes unico tantum gradu, proneptis tamen distat tribus: consequenter tu & proneptis ex fratre tuo distabis tribus gradibus juxta Regulam de linea collateralibus inæquali.

8 Brevius & fortè melius sic poterit practice procedere Parochus, vel Confessarius, quem sponsi, Matrimonium contrahere volentes, forte consulunt ratione consanguini-

Lib. IV. R. P. Viii Pichler.

tatis: scribat in charta vel tabula nomen sponsi ad latus sinistrum, & nomen sponsæ ad latus dexterum, sed infra medium tabulæ vel chartæ: tum supra sponsum describat nomina cognatorum ipsius, qui ex hac parte dedisse causam cognationis dicuntur, sed à proximioribus ascendendo ad remotiores: similiter supra sponsam describat nomina eorum, qui ex parte hujus dicuntur dedisse causam cognationis: postquam hos omnes annotavit, ascendant ex utraque parte, & videat, utrum conveniant in aliquo communi principio seu stipite: si reperiatur talis stipes, consideret, in qua linea sint sponsi, recta, vel (quod ordinariè continget) transversa, æquali vel inæquali, & applicet regulas secundum prius dicta: si non reperiatur, signum est, quod non sint consanguinei. Nec pudeat Parochum ista describere; cum facile alias confundi possit & decipi, turbatâ memoriâ. His notatis

De Impedimento Consanguinitatis.

Dico 1. Gradus Consanguinitatis in ordine ad Matrimonium dirimendum computandi sunt secundum Jus Canonicum, non secundum Civile. *cf. fin. h. r. & can. 2. caus. 35. q. 5.* ubi simul redditur ratio, cur Jus Canonicum discrepet à Jure Civili in computatione graduum, nimirum hæc; quia Jus Civile dimensionem graduum fecit propter successiones hereditarias, quæ non deferuntur nisi de una persona ad alteram, & ideo singulis personis singuli gradus assignati sunt ab Imperatoribus: contra quia Matrimonium in ordine ad quod SS. Canones distinguunt gradus, non in una, sed in duabus personis necessariò consistit, idcirco *duæ in uno gradu personas constituerunt*. Conspirat communis non modo Catholicorum, verum etiam Heterodoxorum. In ordine verò ad successiones ab intestato computus graduum faciendus est secundum Jus Civile, uti plerique omnes iterum conspirant, & quidem non tantum in Foro Civili, sed etiam, uti cum Sanch. d. 50. n. 8. l. 7. & Covar. de Matr. p. 2. c. 6. §. 6. n. 8. verius esse puto, in Foro Canonico & Ecclesiastico, scilicet in rebus & inter personas Ecclesiasticas, atque in terris Pontificiis & tribunalibus Ecclesiasticis. Licet in Contractibus quodlibet Jus in suo foro observandum esse, iidem duo DD. notent. Ratio est, quia Alexander II. in *can. cit.* approbavit computationem graduum Juris Civilis generaliter, & solum Matrimonium excepit: cum igitur Jus Canonicum pro aliis causis, extra Matrimoniales, nihil statuerit peculiare circa computationem graduum, sequi censendum est Constitutiones Juris Civilis in hac re profana, *arg. c. 1. de N. O. N.* Oppones illud Brocardicum: quodlibet Jus est observandum in suo foro, Civile in Civili, Canonicum in Canonico foro: ergo. *R. dist. Ant.* quando diversas ponunt leges. *C. Ant.* quando

quando unum duntaxat aliquid statuit, alterum verò nihil, uti hic. *N. Ant. & Conf.*

10 Dico 2. Consanguinitas in linea transversa Jure Ecclesiastico dirimit Matrimonium contrahendum hodie usque ad quartum gradum inclusive. 2. In linea autem recta probabilius in infinitum. 3. Sine distinctione, utrum consanguinitas ortum habeat ex generatione licita vel illicita. Pars 1. est decisa in generali Concilio Lateranensi sub Innoc. III. relato in c. non debet 8. h. r. ibi: *Prohibitio quoque copula conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis --- quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis. Adeoque correctum est ibi Jus antiquum, quo can. 1. 7. 16. 19. q. 2. & can. 2. q. 5. caus. 35. usque ad septimum gradum extendebatur. Pars 2. quam tenet communior cum Hostiens. Abb. aliisque antiquis, contra Sanch. Pont. Palao &c. probatur ex c. 1. de N. O. N. ubi dicitur, quod SS. Canones, quando in aliqua materia nihil statuunt, sequantur Jus Civile: sed Jus Civile in §. 1. Inst. de Nupt. & l. 53. ff. de Rit. Nupt. clarè extendit impedimentum consanguinitatis in linea recta usque in infinitum. Imò Nicolaus I. in Responsis ad consulta Bulgarorum c. 39. & Calixtus I. in can. 2. caus. 35. q. 2. cit. expressè receperunt constitutionem Juris Civilis. Si proin Adam hodie resurgeret, de Jure positivo humano non posset validum Matrimonium contrahere sine dispensatione. Pars 3. patet inde, quod, ubi Jus non distinguit, neque nos debeamus distinguere; præsertim cum per generationem illicitam æquè communicetur idem sanguis, quàm per licitam, & sic rationes irritandi Matrimonium inter consanguineos in certis gradibus æqualiter reperiantur, nimirum reverentia, quam sibi mutuò debent ex eodem sanguine geniti, periculum turpium amorum, & immoderati usus Matrimonii, si istud consistere posset inter eos, qui familiariter ferè in iisdem ædibus cohabitant, & à naturali consanguinitatis amore inflammantur erga se &c.*

11 Oppones 1. Quando c. 8. cit. restrinxit impedimentum consanguinitatis usque ad 4. gradum, non fecit distinctionem inter lineam transversam & rectam: ergo pro utraque linea restrinxit: ergo in linea recta non in infinitum, sed solum usque ad 4. gradum, sicut in linea transversa dirimit Matrimonium consanguinitas. 2. Ratio de quatuor humoribus, propter quam reductum est Jus antiquum à 7. usque ad 4. gradum, est inanis & ridicula: ergo. 3. Deus utique melius novit, quàm Pontifex, inter quas personas conveniat vel non conveniat Matrimonium contrahi: sed Deus in antiquo Testamento prohibuit Matrimonia solum usque ad secundum gradum in linea

transversa æquali inter consanguineos, Ita Lutherus & Asseclæ. 4. Tridentinum s. 24. c. 4. de Reform. Marr. fecit distinctionem inter affinitatem ex copula licita & illicita ortam, atque illam, quæ oritur ex illicita, restrinxit ad 2. gradum: sed consanguinitas in ordine ad Matrimonium dirimendum æquiparatur affinitati in Jure, nominatim in c. 1. cit. ergo Tridentinum pariter consanguinitatem ex generatione illicita ortam restrinxisse ad 2. gradum censendum est. 5. Neque cognatio, neque affinitas, oritur nisi ex justis Nuptiis. l. non facit 4. §. 3. 8. ff. de Grad. & Affin. ergo de Jure Canonico, vi cuius oritur cognatio & affinitas extra Matrimonium, æquiparabitur utraque quoad gradum Matrimonio obstantes: ergo cognatio absque justis nuptiis orta dirimet Matrimonium usque ad 2. gradum sicut affinitas taliter orta.

2. ad 1. dist. Ant. non fecit distinctionem verbis claris & explicitis. C. verbis æquivalentibus, per rationem adjectam, & alias circumstantias. *N. Ant. & Conf.* Ratio restringendi fuit dispendium animarum, & difficultas observantia prohibitionis ultra 4. gradum: utraque autem ratio tantum transversali quadrat lineæ, non rectæ; nam periculum moraliter nunquam erit, ut quis consanguineam in linea recta ultra quartum gradum ducat in Matrimonium, v. g. filiam abnepotis sui, quia nemo tamdiu vivit; neque tam difficile est scire, vel deprehendere gradus in linea recta, quàm difficile est recordari, vel deprehendere gradus lineæ transversæ quartum excedentes. Deinde Jura se accommodant casibus facili & frequent contingentibus, non verò respiciunt casus rarissime vel nunquam eventientes, aut moraliter impossibiles, l. 4. §. ff. de LL. nunquam verò, aut non nisi rarissime poterit contingere, ut quis ultra 4. gradum possit ducere consanguineam lineæ rectæ. Accedit, quod dispositio correctoria Juris sit strictæ interpretationis, & non extendenda ultra mentem & rationem Legis, Juri antiquo derogantis. Ad 2. Ita quidem cavillantur hæretici, sed immerito; quia illa ratio non fuit principalis, sed quia deprehensum erat successu temporis, difficile & periculosum esse, si consanguinitas lineæ transversæ ultra 4. gradum obstat Matrimoniis, ut patet ex contextu. Sed fuit aliqua conventientia ratione numeri quaternarii, imò & causa physica; quia in generatione solet fieri nova sanguinis mistio cum sanguine alieno: post quatuor autem generationes evanuisse videtur illa mistio ex primo sanguine quatuor elementorum qualitatibus vel corpusculis constante; & hinc in ulterioribus post 4. gradum non notatur amplius tam specialis affectio, benevolentia, & amicitia. Ad 3. Sicut ex eo, quod Deus Hebræis olim permiserit polygamiam, & libellum repudii non sequitur, quod Ecclesia possit aut debeat etiam Christianis permittere; ita ex eo, quod Deus

DEus conjugia illis non ultra 2. gradum prohibuerit, non sequitur, quod Ecclesiae non liceat prohibere Christianis ultra eundem gradum. Christiani sunt *gens sancta & populus acquisitionis*, Judaei fuerunt *populus durae cervicis*, atque ideo plura fuerunt ipsis indulta. Ad 4. Illa dispositio Tridentini fuit correctoria Juris antiqui, ideo tanquam odiosa à casu expresso affinitatis non extendenda ad casum consanguinitatis non expressum, praesertim cum utriusque sit dispar ratio; partim quia major in estimatione morali censetur esse connexio personarum consanguinearum quam affinium, partim quia major est frequentia affinitatis illicitae contractae quam consanguinitatis; cum illa oriatur ex sola copula, licet generatio non sequatur, non item consanguinitas; imò, licet nascatur proles, peccans tamen non facile vivit tamcliv, ut consanguinitas inde orta ipsi in Matrimonio obstat possit, sicut tamen in affinitate id facile contingit: mens autem Tridentini fuit relaxare libertatem Matrimonii, nimis constrictam, si ex copula illicita, quae passim solet esse occulta, oriretur impedimentum dirimens Matrimonii usque ad 4. gradum. Ad 5. Imprimis Jus Civile non absolute negat affinitatem vel cognationem oriri per copulam vel generationem extra legitimum Matrimonium (quia filium illegitimum vere esse consanguineum in *tir. de Natural. lib. in C.* satis clare asserit, & filium prohibet ducere concubinam patris propter affinitatem *l. 4. C. de Nupt.*) sed solum in ordine ad successionem ab intestato, nobilitatem familiae, & alios civiles effectus. Deinde *N. Conf.* quia Jus Canonicum inter affinitatem & consanguinitatem illicitam in ordine ad Matrimonium clare facit discrimen.

12 Quæres, quam poenam incurrant, qui in gradu consanguinitatis prohibito attentant contrahere Matrimonium scienter? R. De Jure Canonico incurrunt ipso facto excommunicationem, *Clem. un. h. r.* ubi pariter eandem poenam fulminantur, qui in gradu affinitatis prohibito, vel voto solenni castitatis adstricti idem attentant. De Jure Civili antiquo erat statuta publicatio bonorum: exilium: & verberatio, si persona fuit vilis. *Auth. Incestus C. de Incestis Nupt.* licet nuptiae non essent consummatae. *Zoesl. h. r. n. 16.* cum Julio Claro. De Jure novo Josephi I. in *Ordinat. Crimin. art. 19. §. 21.* incestus inter parentes & proles, inter cognatos in primo ac secundo gradu, & inter affines in primo lineae rectae, adeoque etiam inter fratrem & sororem, inter privignum & novercam, inter privignam & vitricum, inter socerum & nurum commissus, gladio puniendus est.

13 Dico 2. Consanguinitas in primo gradu lineae rectae, nempe inter patrem & filiam, inter matrem & filium, dirimit matrimonium ipso etiam Jure Naturali. 2. Sed utique conditionato tantum, scilicet nisi DEus det facultatem, in cujus pleno dominio sunt

corpora humana. 3. Non item in gradu secundo, minus in ulterioribus ejusdem lineae rectae. Pars 1. est omnium teste Sanch. & P. Friderich in *Tract. de Consang. & Affin. q. 3. n. 22.* ita ut contradicere assuetus Caramuel dicat, se subscribere omnibus, subscripturus aliis, si aliquos reperiret dissentientes. Unde optima probatio petitur ex communi sensu omnium DD. nam *pro certis habemus in ea, in qua communi opinione consensus est*, ait Quintil. Ex ratione autem intrinseca, quamvis facile probetur, tale Matrimonium Jure naturali esse illicitum, difficulter tamen probatur invalidum; cum substantiae Matrimonii, seu generationi proles, non repugnet conjunctio patris & filiae, matris & filii. Omisissis igitur variis, quas asserunt, rationibus, adduco hanc unicam: incredibile est, quod DEus & natura dederit hominibus potestatem transferendi jus & dominium corporum in alios in ordine ad usum, qui perpetuo est turpis, rectae rationi, verecundiae, reverentiae, parentibus debita, & communi sensui omnium gentium honestatis & bonae educationis laude florentium contrarius: sed talis est usus Matrimonii inter parentes & liberos; quis enim ratione praeditus non horret talem coitum inter illas personas, quarum una alteri debet summam reverentiam, verecundiam, subjectionem &c. & quis credat, DEum (extra casum extremae necessitatis publicae) dare potestatem ad eum? ergo. Pars 2. quam tenent communiter cum Sanch. contra Perez, ex quibus Bellarminus *l. 1. de Matrim. c. 28. v. tertio notand.* dicit, se nullum legisse, qui expresse negaret, suadet inde, quia non apparet intrinseca turpitudine in tali Matrimonio, sicut v. g. in blasphemia, sed tantum similis illi, quae reperitur in occisione innocentis, in qua DEus propter plenum dominium in corpora & vitas hominum dispensare potest. Quod autem hujusmodi Matrimonium repugnet reverentiae, parentibus debita à liberis, non facit, quò minus jus parentum cedere debeat juri divino, quod DEus habet in corpora humana; sicut eidem cedere debet jus innocentis ad vitam. Quare si totum genus humanum periret usque ad unum patrem & filiam, non modò non invalidum, sed neque illicitum videretur inter eos Matrimonium ad propagandum genus humanum; quia reverentia patri debita tanquam bonum privatum deberet cedere bono communi generis humani propter summam illius necessitatem, propter quam DEus merito censeretur dispensare. Pars 3. habet multos & potentes Adversarios, quorum aliqui cum Lessio *de Matrim. c. 5. n. 160.* & P. Friderich. *n. 29. in fine.* cum Goffredo & Gonzal. ad quartum, alii cum Leandro, ad septimum, alii cum Covarruv. ad vigesimum gradum extendunt, alii cum Ledesma nullum gradum determinant, sed durare ajunt, quamdiu durat communicatio proprietatum individualium inter ascenden-

dentes & descendentes, alii denique & plurimi & præclari DD. extendunt in infinitum, uti Bellarm. Laym. & tum Theologi tum Juristæ facile sç. apud Sanch. l. 7. d. 51. n. 12. quorum aliqui Jure Naturali saltem illicitum, alii invalidum etiam pronuntiant. Conspirant passim Legistæ, ex quibus Harprecht in §. 1. *Inst. de Nupt. n. 4.* arguit inconsiderantiæ eos, qui dissentiunt. Accedunt multi Canonistæ, sed, ut observat Fagn. in c. ult. b. t. n. 32. hi asserunt quidem, Matrimonium in linea recta in infinitum dirimi, at non Jure naturali, sed Jure positivo fundato in honestate & decencia naturali. Nobiscum verò sentiunt S. Th. 2. 2. q. 154. a. 9. ad 3. Sanch. n. 19. Pont. Palao, Fagn. Gobat, Clericatus, P. Wiestner &c. Ratio est imprimis negativa, quia non sufficienter probatur nullitas Matrimonii ultra primum gradum Jure Naturali introducta, & quia supposito, quod non sit irritum in linea recta Matrimonium in infinitum, non est ratio sufficiens, cur vigesimus, septimus, quartus, secundus, vel alius gradus determinetur ultra primum: dein positiva quia ex una parte ascendentes ultra primum gradum sunt tantum principium descendendum accidentale, non essentiale; cum per accidens sit, patrem habuisse alium patrem, & sic cum avo, proavo &c. solum per accidens connectantur; nam Abel filius Adæ non habuit avum &c. ex altera verò parte ratio dicitur, Majoribus, & Ascendentibus remotis, non deberi tantam reverentiam & subjectionem, quanta debetur immediatis parentibus. Certè quod major est distantia unius personæ ab altera, eò minor est communicatio sanguinis ejusdem, qui tamen à parentibus immediate & certè communicatur liberis: unde necesse est, eum tandem omnino extingui, ut esset consanguinitas seu sanguinis unitas, aut ita diminui, ut modica illa portio remanens fundare non possit specialem reverentiam vel subjectionem, quam descendentes debent ascendentibus: hac verò cessante cessat quoque indecentia, propter quam consanguineis sunt interdicta conjugia. Et quis somniet, sanguinem Adami aliquem adhuc superesse in omnibus ex eo descendentibus, & sic cum eo consanguinitatem Matrimonio obstantem Jure naturali existeret?

14 Oppones 1. Matrimonium patris cum filia non repugnat fini primario Matrimonii, qui est generatio proles, neque secundario, qui est remedium concupiscentiæ: ergo Jure naturali non est irritum. 2. Matrimonium inter voto solenni ligatos, quamvis illicitum sit Jure naturali, tamen non est invalidum Jure naturali: ergo & Matrimonium inter parentes & liberos tantum est illicitum Jure naturali, non invalidum. 3. Plures Nationes, uti Persæ, Medi, Assyrii, Æthiopes &c. admittebant Matrimonia inter parentes & liberos: ergo non repugnant rationi, & Juri naturali omnium cor-

dibus infito. 4. Omnes ascendentes, uti avus, proavus &c. habent rationem originis & principii, ac sunt parentum loco: ergo omnibus debetur reverentia, & quidem eò major, quod sunt remotiores & antiquiores: ergo descendentes in infinitum accedunt à conjugii cum ascendentibus in linea recta naturali. 5. Innegabile est, quod sit aliqua turpitudine & indecentia naturalis, si neptis nubat avo: ergo saltem ad secundum gradum se extendit nullitas Matrimonii Jure naturali inducitur. 6. In l. ult. ff. de *Ritu Nupt.* expressè dicitur, quod Jure Gentium incestum committat, qui ex gradu ascendenti vel descendenti uxorem duxerit: sed per Jus Gentium intelligunt Jurisperiti Jus naturæ: ergo. 7. ad 1. *N. Conf.* nam radix invaliditatis non est repugnantia cum fine Matrimonii, sed defectus absoluti domini & potestatis ad tradendum jus in corpus in ordine ad actus conjugales inter parentes & liberos. Deinde licet non repugnet tale Matrimonium fini ipsius Matrimonii, tamen repugnat debito ordini & convenientiæ illius finis, ac pudori naturali. Ad 2. *N. patrem;* quia votum, sive simplex sive solenne, copulam carnalem non facit turpem secundum se, sed solum per accidens ratione actus supervenientis, quo quis libere sibi eam interdicit: inter parentes verò & liberos turpis est secundum se & per se, nisi Deus potestatem dederit, vel exigentia boni publici hanc turpitudinem tollat. Ad 3. Hac ipsa de causa tales gentes inter barbaras, belluinas, & male educatas merito censentur, cum ita turpiter commisceantur, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Alique gentes etiam blasphemias, rapinas, & furta admittunt, vel admiserunt: an propterea hæc non sunt per se mala & turpia? quid enim naturale sit, spectandum in his, quæ bene secundum naturam se habent, non in depravatis, ait Aristoteles. Ad 4. Omnes ascendentes habent rationem originis & principii immediati vel mediati, essentialis vel accidentalis. Cuius habent rationem principii immediati, & essentialis, qui sunt ultra primum gradum. *N. Ant. & Conf.* non enim mediatis principii & accidentalibus tanta debetur reverentia naturalis, & subiectio, quanta immediatis & essentialibus, neque tanti est pudoris commisceri carnaliter illis, atque istis: quod remotioribus, tanquam grandævis, debeat major reverentia politica, transmitti potest, negatur autem de naturali. Ad 5. *N. Conf.* quamvis enim Jus naturale prohibeat conjunctionem Matrimoniale, saltem inter conjunctos secundo, & proximis consanguinitatis gradibus, nisi iusta causa hanc indecentiam naturalem tollat, tamen non hoc ipso illam irritat: unde licet eam pleræque gentes cultiores detestata semper sint, non inde sequitur invalidam esse, sed illicitam tantum. Ad 6. Jus Gentium quamvis quandoque confundatur cum Jure naturali, proprie tamen & strictè sumptum ab eo distingui-

tingitur, ut nemo ignorat, qui principia prima Juris callet; præsertim in hac materia odiosa, ubi agitur de Lege naturali irritante, non debet extendi & confundi cum Jure naturali. Igitur in hoc sensu dicitur committi incestus Jure Gentium ab eo, qui ex ascendentibus vel descendibus propinquis duxerit uxorem, quod communi Gentium sensu id illicitum sit, non quod Matrimonium non valeret inter ullos omnino in linea Ascendentium; præsertim in infinitum: neque iste textus addit verba, *in infinitum*: licet Jus positivum civile, quando pro impedimento dirimente statuit omnem conjunctionem in linea recta, addat verba, *usque ad infinitum*. uti l. 53. ff. eod.

15 Dico 3. Consanguinitas lineæ transversæ probabilis nec in primo gradu dirimit Matrimonium Jure naturali, ut adeo inter fratrem & sororem, nisi obstatet Jus Ecclesiasticum, valide contraheretur Matrimonium, quamvis non licet. Ita S. Thomas 2. 2. q. 154. a. 9. ad 3. Scotus, Navar. Gonzal. Pontius, Wiestner h. r. n. 28. & alii multi, contra Bellarm. Sanch. Covarruv. Laym. Clericat. P. Reiffenstuel, & P. Friderich n. 31. aliosque plures. Optima probatio videtur mihi negativa, quia asseri non debet lex irritans, nisi sufficienter probetur: sed existentia legis naturalis talia Matrimonia irritantis non sufficienter probatur, neque ex auctoritate, cum pro utraque sententia ferè æqualis, nisi omnino major pro nostra, stet auctoritas, neque ex rationibus intrinsicis, cum pro neutra parte possint asferri convincentes, quæ non patiantur commodam solutionem. Nihilominus positivè confirmatur nostra opinio 1. Frater & soror inter se non habent rationem principii & principiat, nec à se descendunt, sed ab alio communi principio: ergo reverentia & pudor naturalis, in quo fundatur nullitas Matrimonii Jure naturali inducta inter patrem & filiam, tantus non est, ut irritet Matrimonium, licet faciat illicitum. 2. In l. 35. ff. de V. O. refertur conjugium fratris & sororis inter ea, quæ *Leges fieri prohibent*, ad distinctionem eorum, quæ *Natura fieri non concedit*: ergo. 3. Martinus V. vel potius III. dicitur dispensasse in Matrimonio fratris cum sorore teste Cajetano & Sylvestro V. Papa q. 17. referente S. Antonin. & alii Pontifices teste Gonzal. Sed Papa in Jure naturali dispensare nequit. At ejusmodi dispensationes sunt incertæ, & juxta Lug. l. 1. Respons. Moral. dub. 40. & P. Friderich n. 34. omnino fallæ. 4. Abraham, utique Juris naturalis sciens & observans, in uxorem duxit Saram, sororem suam; sic enim clarus habet textus Gen. 20. v. 12. *verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meæ; & duxi eam in uxorem*. Unde D. Hieron. in c. 20. cit. excusat Abrahamum ex eo, quod illo tempore tales nuptiæ necdum fuerint prohibitiæ lege. Sed, licet perspicuus Videatur iste textus Scripturæ, tamen communior est

opinio, Saram non Abraham, sed fratris ejus Aram filiam fuisse, uti docet Cornel. à Lapid. in d. lo. Gen. & fuscè probat Bellarm. de Matrim. c. 28. §. Et quia: per sororem autem ibi intelligi volunt consanguineam. 5. Statim initio generis humani filii & filia Adam, adeoque fratres & sorores, inierunt Matrimonium validum: ergo Jure naturæ non est invalidum hujusmodi Matrimonium; cum non sit credibile, DEum voluisset statim initio naturæ rursus infringere: potius igitur creasset plures masculos & feminas, quam permisisset contra Jus naturæ propagari genus humanum per fratres sorores. Sed non malè respondet P. Friderich, n. 35. retorquendo argumentum in nos, qui dicimus Jure naturali illicitum saltem esse Matrimonium fratris cum sorore, nisi DEus dispenset: si ergo DEO visum est infringere legem faciendo Matrimonium licitum dispensativè, quod Jure naturali (conditionato) est illicitum: cur idem dici nequeat de Matrimonio, quod Jure naturali (conditionato) est invalidum, valido dispensativè reddito?

Oppones 1. Frater & soror descendunt 16 immediate ex eodem sanguine, & natura eos divisit, dividendo sanguinem in duas personas: ergo Juri naturæ repugnat, ut per copulam carnalem fiant una caro, & conjungantur, quos natura separatos voluit: sicut, quod DEus conjunxit, homo separare nec debet nec potest. 2. Matrimonium inter fratrem & sororem per se est ita indecens, ut omnes bene moratæ gentes illud semper abhorruerint tanquam turpe & abominandum, solo naturæ lumine inducti, ut insinuat Aristot. 2. Polit. c. 2. ergo credibile non est, quod DEus dederit hominibus potestatem ad traditionem corporum, à qua sic abhorret natura, uti in assertionem præcedente sumus argumentati. 3. In c. gaudemus 8. de divor. Innoc. III. decernit, infideles conversos, si in infidelitate contraxerunt Matrimonium in secundo vel ulteriori gradu consanguinitatis, non esse separandos: ergo tacite insinuavit, separandos esse, qui in primo consanguinitatis gradu (sive in recta, sive in obliqua linea) contraxissent: ergo tale Matrimonium censuit esse nullum, non Jure Ecclesiastico, quo Infideles non ligantur, sed naturali. 4. In Levitico c. 18. v. 9. prohibetur conjugium fratris cum sorore tanquam turpe; ait enim textus: *turpitudinem sororis tuæ non revelabis*: sed impedimenta, quæ statuuntur d. c. 18. sunt Juris naturalis, vel saltem Juris divini. Unde in c. 13. de Restit. Spoliat. dicitur, in Ecclesiæ potestate non esse in gradibus Jure divino (nempe c. 18. cit.) prohibitis dispensare.

17 5. ad 1. Licet ex eodem sanguine descendant, tamen unus non est principium alterius, fundans specialem reverentiam & subjectionem: quod autem ex eodem ortos sanguine natura in generatione separaverit, tam parùm probat, eos Jure naturali non posse

posse conjungi validè Matrimonio, quam patrum & neptem, ex communi principio ortos, & à natura separatos in generatione. Ad 2. Imprimis *N. Ant.* nam Athenienses (populus utique cultus præ multis aliis) Assyrii, Egyptii, prudentia celebres, & alie gentes, de quibus Tirinus in *c. 18. Levit. cit.* Tiraquell. Gonzal. &c. non viderunt hanc tantam indecentiam, cum permiserint Matrimonia inter fratres & sorores: imò illa inierunt liberi Adami, & probabiliter etiam Abraham cum sorore, uti dictum. Deinde licet naturalis pudor ejusmodi Matrimonia faciat illicita, non tamen reddit invalida, ita ut DEUS absolute non dederit potestatem his personis tradendi jus in corpora ad actus conjugales; cum nec tanta auctoritas, uti in priore assertionem, neque tam efficax ratio id evincat. Ad 3. *N. Conf.* qui unum affirmat, non hoc ipso alterum negat, vel vicissim, nisi alterum sit contradictorium: sed primus gradus non opponitur contradictorie secundo; imò nec proprie contrarie, adeoque nec argumentum à contrario procedit, præsertim in materia odiosa, uti est hæc: Pontifex ibi respondit & decidit, quod satis certum erat, & nihil addidit, sed abstraxit à primo gradu lineæ collateralis, de quo acriter in utramque partem adhuc hodie disputant DD. Cape exemplum: Concil. Trid. sess. 14. can. 7. de *Penit.* decidit, in Confessione explicandas necessario esse circumstantias speciem mutantem: ergo etiam decidit, circumstantias purè aggravantes in eadem specie non necessario explicandas esse: negabis cum omnibus bonis Theologis utique consequentiam. Ad 4. *N. Min.* quamvis eam admiserint quidam antiqui & magni Theologi, ac hodie mordicus teneant plerique Sectarii (exceptò Bachovio & Grotio) Lutherum, & Bezam Calvinistam secuti. Ratio negandi convincens est 1. Anathema à Trident. in *s. 24. can. 3. de Matrim.* in eos intortum, qui negant, Ecclesiam in quibusdam gradibus, in Levitico expressis, dispensare non posse: ergo virtualiter docet, non omnes illos gradus esse prohibitos jure naturæ absolute, aut divino *Morali* & necessario, sed *Ceremoniali* tantum. Id tamen verum est, quòd omnia Matrimonia in *c. 18. Levit. cit.* reprobata contineant aliquam turpitudinem & indecentiam, adeoque illicita forent, si passim & absque iusta causa contraherentur, propter quam Ecclesiæ concessum est dispensare. 2. Quia in *d. c. 18.* recensentur & prohibentur etiam conjugia inter gradus remotiores lineæ transversæ, & inter Affines lineæ transversæ, scilicet cum sorore matris, cum uxore patris, cum nuru, cum uxore fratris &c. & quis, saltem ex Catholicis, dicit, etiam hæc conjugia prohiberi vel irritari jure naturali vel divino *morali*, durante adhuc in Novo Testamento? Quando DEUS in *c. cit.* ejusmodi conjunctiones vocat *abominaciones* &c. intelligi de-

bet de extra-Matrimonialibus, Sodomiticis, & bestialibus: si verò de Matrimonialibus, tantum de illis, quæ sunt in conjugio parentum cum liberis. Ad *c. 13. de refra. post.* ajo, sensum esse, quòd Pontifex non possit dispensare passim & sine gravi causa, *erg. can. non liceat 20. caus. 12. q. 2.* nec solat facile in reverentiam antiquæ legis, & hinc in *d. c.* præmittitur, in quo nec etiam *conspicitur* Papa dispensare, præsertim tempore Innocentii, quo adhuc rigidior erat antiquorum Canonum observantia.

§. II.

De Affinitate.

SCIENDUM 1. Affinitatem, *Schwagerſchaft*, quæ est quoddam consanguinitatis tum lacrum, & sic dicitur, quia duas cognationes ita copulat, ut una ad alterius fines accedat. *L. 4. §. 3. ff. de Gradib. can. 1. caus. 35. q. 10.* communiter cum *gl. in Arbor. Affin. caus. 35. q. 5.* sic definitur: est propinquitas personarum ex carnali copula proveniens, omni *parentela*, h. e. cognatione seu consanguinitate. Per tò propinquitas personarum convenit cum cognatione triplici, Carnali, Spirituali, Legali: per verba ex *copula carnali* proveniens, differt ab impedimento publicæ honestatis; imò & consanguinitatis, quia hæc non præcisè ex copula, sed actuali ex generatione oritur: intelligitur autem copula perfecta, seu de se sufficiens ad generationem proliis, quam explicavi *Tit. XIII. n. 2.* sive proles sequatur, sive non: modo sit talis, per quam vir & mulier fiunt una caro. *Matth. 19. c. 5. de Bigamis.* vel unum corpus. *1. Cor. 7.* Nec refert, utrum sit copula maritalis & licita, vel fornicaria, adulterina &c. & illicita, Trident. *s. 24. de Ref. Mat. c. 4.* qui enim meretrici adhaeret, unum cum illa corpus efficitur. *1. Cor. 7. cit.* Nec interest, utrum habitata sit cum volente, & conscia, vel cum invita, coacta, amente, dormiente, ebria, &c. *c. 6. de eo, qui cognovit;* quia etiam per talem copulam vir & femina efficiuntur una caro, unum corpus, utriusque sanguis commiscetur & sanguis unus tangit sanguinem alterius, & sic mediate sanguinem totius alterius cognationis; in quo consistit Affinitas. Vicissim autem Affinitas non oritur ex Sponsalibus, nec ex Matrimonio rato: nec ex copula attentata tantum, vel ex copula spadonis utroque testiculo carentis &c. Interim, si de viri congressu cum femina constet, præsumitur intercessisse copula perfecta pro foro externo. Quapropter dum *c. Juvenis 3. de Sponsal. c. 7. de eo, qui cognovit.* dicunt, sufficere copulam imperfectam sponforum de presenti vel futuro ad impediendum Matrimonium intelligenda sunt de impedimento publicæ honestatis. Per ultima verba, omni *parentela*, quæ à multis omnino omittitur citra dispendium, indicatur, quòd Affinitas absolute possit oriri absque generatione actuali.

actuali, & absque communi sanguinis participatione, cum sanguis in Affinitate non communicetur duabus cognationibus, sed tantum attingatur; qua ratione Affinitas differt à Consanguinitate. Interim tamen non repugnat affinitatem stare simul cum consanguinitate (licet ordinariè stet sine hac) sic Jacob Patriarcha, quia duxit duas sorores, Liam & Rachelem, amittinas suas, simul fuit earum consanguineus & affinis.

19 Sc. 2. Affinitatis triplex genus ex SS. Canonibus, nempe 3. & fm. can. 35. q. 3. à DD. erui. Primum fundatur in una tantum copula, seu in una persona, quæ habuit copulam cum alia: sic maritus fit affinis cum omnibus consanguineis uxoris, & vicissim uxor cum omnibus consanguineis mariti. Secundum in duabus personis: in exemplo: Cajus frater tuus habuit copulam (live conjugalem live fornicariam) cum Bertha, & Cajus moritur, Bertha verò copulatur Titio, tu factus es affinis Titio, quia prius erat affinis Berthæ. Tertium in tribus personis, ut ecce! ponamus, quòd etiam Bertha (in priori exemplo) sit mortua, & superstes Titius cognoscat carnaliter Cajam, etiam cum hac tu, & consanguinei tui, factus es affinis, quia prius eras secundo genere affinis Titio mediante Bertha. Ex quo patet, quòd in secundo & tertio casu affinitas pariat affinitatem. Sed juxta communem DD. sensum hodie secundum & tertium genus affinitatis sublatum est. *c. non debet 8. h. r.* ita ut affinitas non amplius pariat affinitatem, remansitque solum primum genus, seu affinitas primi generis, & vocari solet *Directa*. Quæ duplex distinguitur, *Legitima*, quæ oritur ex copula licita, nempe maritali, seu ex iustis Nuptiis: ac *Illegitima*, quæ ex concubitu illicito, & habito inter non-conjuges. Sed de ultima jam satis tractatum est tit. XIII. de eo, qui cognovit &c. quamvis regulæ, quas de affinitate hic generaliter tradimus, eidem quoque sint applicabiles & applicandæ.

20 Sc. 2. Sicut Consanguinei, ita & affines diversis inter se lineis & gradibus distare; licet affinitas non habere gradus dicatur in l. 4. §. 3. ff. de Grad. & Affin. id enim intelligendum est de gradibus propriis, qui consistunt in generationibus, quas non requirit affinitas, utpote originem trahens ex sola copula carnali, nec affinis generat affinem; sed de alienis, scilicet consanguinitatis, ita ut eo gradu affinitatis quis distet ab aliis, quo gradu consanguinitatis. Ad cognoscendam itaque affinitatem inter se distantiam attendi rursus debent stipes, linea, & gradus: stipes in affinitate non est unus, sed duplex, scilicet mas & femina, inter quos copula carnalis intercessit: hic igitur mas & hæc femina fundant affinitatem tanquam principia, inter se autem affines non fiunt per suam copulam, arg. c. 5. h. t. l. 4. cit. §. 3. Dein linea iterum vel est *Recta*, in qua existunt illi, qui propter consanguinitatem in

linea Recta sibi invicem sunt affines, sive hæc linea sit *Ascendens*, sive *Descendens*, atque parentum vel liberorum aut similibus nominibus exprimuntur. Vel est *Obliqua* seu *Transversa*, aut *Collateralis*, in qua veniunt, qui propter consanguinitatem in linea obliqua sibi invicem affines sunt. Gradus denique, juxta datam explicationem acceptus, est distantia unius personæ ab altera in ratione affinitatis, sicut de consanguinitate dictum. Gradus autem non minus in affinitate, quam in consanguinitate, aliter computantur de Jure Civili, & aliter de Jure Canonico, cum re ipsa sint gradus consanguinitatis: non proprii affinitatis: in præsentem autem materiam in ordine ad dirimendum Matrimonium attenditur computatio graduum Canonica.

Schema Affinitatis in linea Recta.

In Ascendenti.	Socer (uxoris vel mariti pater.) Schwäher: Schwiger-oder Schwäger-Vatter. Socrus (uxoris vel mariti mater.) Schwäger: Schwiger-oder Schwäger-Mutter. Vitricus (vir matris) Stieff-Vatter. Noverca (uxor patris) Stieff-Mutter.
In Descendenti.	Gener (maritus filix.) Tochtermann: Eydam. Nurus (uxor filii) Sohns Weib: Schnur. Privignus (filius ex alio conjug.) Stieff-Sohn. Privigna (filia ex alio conjug.) Stieff-Tochter.

In Linea Obliqua.

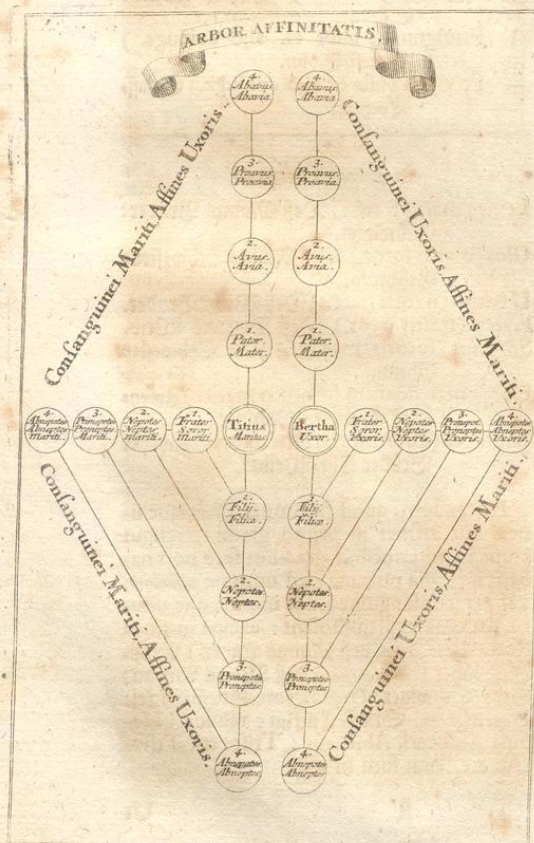
Levir (mariti frater.) Des Manns Bruder: Schwager.
Glos (mariti soror.) Des Manns Schwester: Geshwey.
Uxorius (uxoris frater.) Des Weibs Bruder.
Fratris (fratris uxor.) Des Bruders Weib.
Sororius (sororis maritus.) Der Schwester Mann.
Congeneri (duarum sororum mariti.) Zweyer Schwester Männer.
Janitrices (duorum fratrum uxores) Zweyer Brüder Ehe-Weiber.

Notandum, quòd hi omnes utriusque lineæ sint affines in primo gradu: reliqui enim in ulterioribus gradibus ferè non habent specialia nomina, sed nomine *Affinium*, vel per consanguineorum mariti, aut uxoris, nomina exprimi solent: excipe in linea Recta *Prosoctum*, Des Manns Anherr: Groß Schwäher: *Prosocrum*, Des Weibs Anfrau: Groß Schwiger: *Proprivignum*, Stieff-Enckel: *Proprivignam*, Stieff-Encklin: reliqua vocabula *Abloceri*, *Ablocrus*: *Trisoceri*, *Trisocrus* &c. non sunt in usu.

R

Ut

22 Ut autem omnes gradus tam Rectæ quàm transversæ lineæ magis comprehendas, serviet tibi subjecta Arbor Affinitatis. Vel, si hanc arborem non habeas ad manum, ipsas tuas manus adhibe, & in iis duas cognationes, prius sibi non connexas, dein verò affinitatem contrahentes concipe: per pollicem dexterum intellige virum, per sinistram foeminam, tanquam principia & stipites affinitatis per copulam carnalem inductæ, per reliquos autem quatuor manus dexterae digitos, diversimode distantes à pollice, representa tibi consanguineos viri, quosdam in 1. alios in 2. alios in 3. & demum alios in 4. gradu remotos. Idem tibi finge, nempe consanguineos foeminae, in quatuor digitis manus sinistrae. Jam verò sicut in his duabus manibus in plano positus si pollex dexter colligetur vel uniatur cum pollice sinistro, omnibus digitis dexterae manus pollex sinister sit propinquus, & vicissim dexter digitis sinistrae, cum diversa tamen distantia, eâ nimirum, qua distant à pollice singuli digiti. Pari modo si vir per copulam carnalem jungitur mulieri, appropinquat per hanc conjunctionem omnibus consanguineis mulieris per affinitatem, & vicissim mulier omnibus consanguineis viri, & quidem juxta illam gradus distantiam, atque lineam, in qua conjuncti sunt viro sui consanguinei, & mulieri vicissim sui.

Sc. 4. Tria potissimum advertenda circa Affinitatem, ejusque gradus dignoscendos. 1. Quod consanguinei uxoris sunt affines mariti, & vicissim consanguinei mariti sunt affines uxoris. *can. 3. caus. 35. q. 1. c. 5. 8. b. t.* quia per copulam carnalem una cognatio ingreditur fines alterius. Idem verò est de viri & mulieris, copulam extra Matrimoniale exercentium, consanguineis. 2. Quod in illa linea & gradu, in quibus aliquis est consanguineus uxori, sit affinis marito, & vicissim, in quibus est consanguineus marito, sit affinis uxori. *can. 3. cit.* Quia affinitas inde confurgit, quod cognatio unius conjugis trahatur ad cognationem alterius: adeoque juxta mensuram cognationis erit affinitas. 3. Quod consanguinei uxoris, & consanguinei mariti, inter se nullam contrahant affinitatem, *c. 5. cit.* quia inter utriusque partis consanguineos deficit nexus & fundamentum affinitatis, quod est copula carnalis, quæ tantummodo illum (vel illam) qui habet copulam, connectit cum consanguineis alterius partis. Et hoc tene mente diligentissime, quod illud duntaxat, qui cognoscit carnaliter aliquam, contrahat affinitatem cum consanguineis cognatis, non verò pater, frater, vel alius consanguineus ipsius: ac vice versa, quod tantum illa, quæ cognoscitur à viro, cum hujus consanguineis efficiatur affinis, non verò illius mater, soror, aut alia vel alius ex consanguineis. Diligenter (iterum te moneo) hoc nota; quia hujus doctrinæ ignorantia, uti sæpius adverti, plures discipulos, imò & Parochos, confundit & in errores inducit. Atque hæc est ratio, quod Matrimonium contrahere possint, 1. duo fratres cum duabus fororibus alterius familiae seu cognationis. 2. Quod pater & filius cum matre & filia alterius cognationis. 3. Quod filius Titii ex prima uxore cum filia ejusdem Titii privigna, seu nata ex alio marito. Et quod duo comprivigni, seu liberi conjugum ex alio thoro suscepti; quod contingit, si viduus & vidua (uterque jam habens liberos ex alio matrimonio) copulentur. *§. 8. Inst. de Nupt. l. 34. §. 2. ff. de Rit. Nupt.* 4. Quod frater vitrici possit ducere hujus privignam. 5. Quod Cajus vitrici sui matrem. 6. Quod Sempronius viduam, quam reliquit frater uxoris. 7. Quod Mævius successive Cajam & Titiam, quarum mariti erant duo fratres. 8. Quod valide & licite contrahant Matrimonium inter se fratris & fororis mortuorum superstites conjuges, &c. Quia nempe inter consanguineos ipsos copulam exercentium non oritur affinitas, sed tantum inter virum cum consanguineis foeminae, quacum habetur copula, & vicissim: nec istam personam egreditur affinitas. Unde, licet consanguinei utriusque partis carnaliter copulatae communiter vocentur se soleant affines, revera tamen affines non sunt, & iste modus loquendi est popularis tantum & improprius. *ducere*

ducere quis potest privignam vel novercam suæ uxoris defunctæ; quia hæ sunt tantum affines uxoris, & ideo est tantum affinitas secundi generis, quam hodie sublatam esse diximus, ut notat Engel *h. t.* §. 2. n. 6.

24 Sc. 5. Ex dictis cum communi sensu DD. pro affinitatis gradibus dignoscendis statui posse hanc regulam ex *can. 3. & 5. circ. de sumptum: Vir vel maritus solus sit affinis cum consanguineis mulieris vel uxoris carnaliter cognitis, ac vicissim hi consanguinei viro, & quidem in eo gradu, in quo sunt consanguinei mulieri vel uxori. Et vicissim: mulier vel uxor sola sit affinis cum consanguineis viri, ac vicissim hi consanguinei mulieri vel uxori, & quidem in eo gradu, in quo sunt consanguinei viro.* Hanc regulam constanter habere ante oculos, eamque applica, & facile deprehendes, quinam, & in quo gradu sint affines. Jam ponendæ sunt Assertiones.

De Impedimento Affinitatis.

25 Dico 1. Affinitas ortum trahens ex copula licita seu conjugali in linea Obliqua dirimit Matrimonium contrahendum Jure Ecclesiastico hodierno usque ad quartum gradum inclusive. Communis propter textum in *c. 8. h. t.* ubi correctum est Jus Antiquum, *can. 1. & 7. caus. 35. q. 2. & 3.* videtur ad 7. usque gradum extendebatur tam ex illicita quam ex licita copula ortum trahens affinitas. Dixi 1. ex copula licita; nam eam, quæ oritur ex copula illicita, Tridentinum restrinxit ad 2. gradum *sess. 24. c. 4. de Ref. Marim.* ne scilicet nimis frequenter periculo nullitatis exponerentur Matrimonia, cum fornicatio sit frequens & plerumque occulta. Tollendo autem impedimentum dirimens sustulit Tridentinum simul etiam impediens, ita ut ultra secundum gradum affinitatis illicitæ neque prohibitum amplius sit Matrimonium, sed licet contrahatur, uti declaravit S. Pius V. motu proprio anno 1566. in *Constit. ad Romanum. 2.* In linea Obliqua; siquidem in linea Recta dirimit affinitas ex copula conjugali orta probabiliter in infinitum, uti docet P. Friderich *p. 2. q. 3. a. 2. n. 87. de Cons. & Affin.* cum Hostiens. & uti nos docuimus supra *n. 10.* de Consanguinitate in linea recta. Ratio est; quia in Jure civili nuptiæ inter affines in linea recta prohibita sunt in infinitum, uti sumitur ex *l. 4. §. 7. ff. de Gradib. l. 14. §. 4. ff. de R. N.* sed hæc Juris Civilis constitutio non est correctæ a Jure Canonico; cum superius *n. 11.* ostenderimus, *c. 8. cit.* exaudiendum esse de linea transversa, eò quod fundetur in ea ratione, quod difficile visum sit abstinere, & periculosum prohibere Matrimonia cum conjunctis in gradu 5. & ulterioribus; difficile autem non est abstinere à nuptiis affinium lineæ rectæ ultra 4. gradum, ut consideranti patebit; cum non facile tamdiu vita sit superstes. 3. Jure Ecclesiastico.

Lib. IV. R. P. Vini Pichler.

stico, quod etiam in *Clem. un. h. t.* poenam excommunicationis latæ sententiæ statuit in eos, qui scienter in gradu affinitatis prohibito Matrimonium ipsum contrahere attentant. An verò Jure Naturali dirimat in aliquo gradu, mox audies. Quare

Dico 2. Affinitas, etiam ex copula conjugali ortum trahens, probabilius nec in primo gradu lineæ Rectæ dirimit Matrimonium Jure naturali, v. g. inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, inter socerum & nurum, inter socrum & generum. Ita Sanch. *l. 7. d. 66. n. 7.* citans etiam S. Thomam *2. 2. quest. 154. a. 9. ad 3.* (licet eum Adversarii quoque pro se citent in *1. Cor. 5. v. 1.*) Pontius, Mastrius, & hoc teste passim Scotistæ. Dian. Bonac. Gonzal. Clericat. P. Wiestner, & plurimi alii, atque communiter Thomistæ apud Dian. contra Sylv. Covarruv. Bellarm. Less. Laym. Lug. Conink, Tanner. Pirhing, & P. Friderich. *n. 72.* pluresque alios. Prob. 1. negativè, quia non sufficienter probatur nullitas Matrimonii inter affines primi gradus in linea recta per Jus naturale inducta; nam inter has personas nec datur superioritas & subiectio naturalis, nec ratio principii & principiat, nec specialis reverentia aut amicitia, imò major sæpe averio inter novercam v. g. & inter privignum, quam inter extraneos, nec tantus ardor libidinis, qualis inter cognatos &c., qui à natura deberet refrænari per inductam nullitatem Matrimonii; ergo nullum datur fundamentum de Jure naturali, in quo fundetur ista nullitas: ergo non datur. 2. à pari; quia non videtur esse major conjunctio inter privignum v. g. & novercam, quam inter fratrem & sororem, avum & neptem: sed inter hos spectato præcisè Jure naturali potest consistere Matrimonium, uti docuimus *n. 13. & 15.* 3. Iterum à pari: si affinitas oriatur ex copula illicita, non est impedimentum dirimens Jure naturali, licet sit in primo gradu lineæ rectæ, v. g. si aliquis duceret concubinam sui patris; uti docent communiter ipsimet Adversarii, nempe Laym. Lugo in *Respons. Moral. lib. 1. dub. 40. n. 29.* P. Friderich &c. & patet ex dispensationibus, quas in hoc gradu largiri non raro solet Pœnitentiaria, præsertim quoad usum Matrimonii à talibus jam contracti, quando hoc impedimentum est occultum, teste Rebello *p. 2. de Just. l. 3. q. 15. n. 9.* & fatetur Lugo. Ergo neque, si affinitas oriatur ex copula conjugali, erit impedimentum dirimens Jure naturali; cum stando in Jure naturali eadem sit conjunctio per copulam licitam ac illicitam, & hinc æquè ex ista atque ex illa oriatur affinitas, eò quod etiam per hanc duo fiant una caro, & una cognatio accedat ad fines alterius.

Oppones 1. *Levit. 20. v. 11. 12. seqq.* concubitus cum noverca, vel nuru, recensetur eodem contextu cum præpostera libidine & bestialitate: ergo Jure naturali æqualiter prohi-

R 2

prohibetur cum bestialitate &c. quæ utique Jure naturæ est prohibita. 2. 1. Cor. 5. dicitur: auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat: ergo novercam ducere in uxorem omnes gentes horrent, etiam illæ, apud quas aliud Jus non est nisi naturale. 3. In l. ult. ff. de condit. sine causa. habetur, quod noverca nubens privigno Jure gentium committat incestum: ergo. 4. Tale Matrimonium gravissimam continet indecentiam, & ferè similem, quam conjugium matris cum filio, ita ut ferè omnes gentes illud detestentur tanquam nefandum: ergo credibile non est, quod DEUS his personis dederit potestatem tradendi sibi invicem jus in corpora. 5. Ecclesia in his conjugis nunquam dispensavit: ergo signum est, quod non Jure Ecclesiastico, sed naturali, sint irrita. 6. Affinitas est vinculum naturale, seu non dependenter à Jure Ecclesiastico vel civili, sed ex maritali conjunctione conjugum confurgens, ut habet communis: quia conjuges per copulam fiunt una caro, Gen. 2. ergo Jure naturali obstat Matrimonio, sicut consanguinitas in primo gradu linearæ rectæ.

3. ad 1. Ibi non est sermo de concubitu cum noverca in matrimonio, sed extra istud, quia comparatur cum bestialitate; nam inter hominem & bestiam utique repugnat Matrimonium: talis autem concubitus extra-matrimonialis utique naturali Jure est prohibitus: per hoc tamen non probatur, quod Matrimonium contraheretur invalidè de Jure naturali inter tales personas. Ad 2. Apostolus loquitur de casu, quo quis uxorem patris, adhuc viventis, in uxorem vel pro uxore habere attentavit, uti habet communis Interpretum. Ad 3. Committit incestum de Jure Gentium improprie dicto, quatenus talia Matrimonia à pluribus gentibus fuerunt prohibita; non verò de Jure Gentium proprie dicto, & universali, minùs autem de Jure naturali, facta hypothesi, quod Matrimonium sit inter illos contractum. Dein licet Jure Gentium proprie tali, vel Jure naturali tale Matrimonium sit prohibitum, non tamen hoc ipso est irritatum. Ad 4. N. Ant. quod tantam indecentiam contineat, quantam Matrimonium inter patrem & filiam naturalem, ac propriam talem; cum non detur inter has personas ratio principii & principiat. Dein licet detur gravis indecentia, si passim & sine justa causa contraheretur à personis in primo gradu linearæ rectæ affinis, tamen exinde plus non inferitur, quam quod talia Matrimonia de Jure naturali ordinariè sint illicita, non tamen, quod invalida; sicut dictum de gradu secundo consanguinitatis in linea recta, & de personis in primo ac secundo gradu consanguinitatis in linea recta, & de personis in primo ac secundo gradu consanguinitatis in linea obliqua. Ad 5. Nunquam dispensavit Ecclesia, at non propter

defectum potestatis dispensandi, cum defecto soleat Pontifex dispensare in affinitate orta ex copula illicita, & occulta, licet sit in primo gradu linearæ rectæ; sed propter defectum gravioris causæ, quæ debet esse urgentissima. Ad 6. C. Ant. N. Conf. vel dist. obstat Matrimonio de Jure naturali quoad licentiam, seclusa gravissima causa, & dispensatione, C. quoad valorem, N. Conf. & retro, argum. in gradu secundo & ulterioribus, in quibus affinitas etiam est vinculum naturale. Item in gradibus, etiam primo, linearæ transversæ: in quibus nec juxta Adversarios affinitas dirimit Matrimonium Jure naturali, ut habet communis Catholicorum; partim quia sanctissimus Patriarcha Jacob duxit duas sorores, Rachelem & Liam, imò Deuteron. 25. non solum permittebatur, sed etiam præcipiebatur, ut, si frater abque liberis decesserit, frater superstes demonum conjugem duceret: partim quia in primo gradu linearæ transversæ plures Pontifices dispensarunt, uti Martinus V. Alex. VI. Julius II. Urb. VIII. Innoc. X. ut testis est Clericat. de Matr. decis. 31. n. 50. Etenim omnino est dispensatio Julii II. postmodum approbata à Clem. VII. consulis prius præcipuis Christiani Orbis Universitatibus, per quam Henrico VIII. Regi Angliæ data est potestas ducendi Catharinam Arragoram, relictam fratris sui Arturi conjugem; licet hanc postea vagæ libidinis Rex repudiaverit, sub prætextu, quod Pontifex dispensare non potuerit: & hæc est causa, cur hæretici hodie in odium Ecclesiæ Romanæ cum Henrico sentiant contra universalem Ecclesiam, & contra c. ult. de divor. ubi Innoc. III. cum iis, qui in infidelitate duxerant fratrum suorum defunctorum uxores, dispensavit, ut postea conversi potuerint manere in Matrimonio priori. Opponunt hæretici dictum S. Joan. Baptiste ad Herodem, non licet tibi habere uxorem fratris tui. Mat. 6. Mat. 14. 3. Rectè reprehendit S. Joannes Herodem, quia duxit uxorem fratris adhuc viventis, uti vult S. Hieron. & S. Thomas &c. vel quia frater Herodis non decessit (si tamen jam obiisset) sine prole, cum reliquerit Herodiadem: quod erat contra Legem Mosaicam, Levit. 18. v. 16. quam legem teste Josepho l. 3. Antiquit. c. 17. sectabatur Herodes, uti notat P. Karchne.

TITULUS XV.

De Frigidis, & Maleficiis, & Impotentia coeundi.

SUMMARIUM.

1. 2. Impotentia in ordine ad Matrimonium (et sterilitas) quid? præsertim naturalis & accidentalis, absoluta & respectiva.
3. Quanam dicatur perpetua & temporalis, autem & superveniens.

4. 1. Sola

4. Sola perpetua & antecedens dirimit Matrimonium.
6. Si superveniat, quid liceat conjugibus.
7. Si constet de perpetua antecedente, quid agendum.
8. Quomodo probari certò possit.
9. 10. Si verò dubium sit, an detur, quid agendum. Ubi de triennio ad probandum concessio conjugibus.
11. Quid agendum, si per errorem dissolvatur Matrimonium propter existimatam impotentiam.

Ultimum in hoc Titulo traditur impedimentum dirimens Matrimonii, quod communiter appellari solet *Impotentia*, scilicet ad coeundum, seu ad copulam carnalem perfectam, & aptam ex se ad generationem proles, quam explicavimus ad Titulum XIII. de eo, qui duxit, quam polluit. n. 2. hic non repetitur, imò totum Titulum præsentem omisimus, eo quod tractari nequeat sine quibusdam verbis parum verecundis, ex quibus infirmi, vel incauti, vel vitiose curiosi, scandalum & occasionem peccati vel metuere vel sumere possunt, nisi necessitas aliud suaderet, ne nimirum ob ignorantiam hujus materiæ Judices Ecclesiastici in utroque foro, tam interno quam externo, in varios prolabantur errores, & Matrimonia invalida pro validis, aut vicilim valida pro invalidis declarent cum gravi animarum periculo. Legenda igitur hæc sunt cautè, & non nisi necessitate postulante, intentione pura, & præviâ ad Deum oratione. Porro *impotentia coeundi* differt ab *impotentia generandi*; nam prior est inhabilitas ad commixtionem maris & feminae, per quam efficiantur una caro, seu: est inhabilitas ad copulam carnalem perfectam, unde unde orta: posterior (alio nomine *sterilitas*) est inhabilitas ad actualem generationem proles etiam præsuppositâ copulâ carnali perfectâ, seu commixtione maris & feminae, prout contingit in senibus, & in sterilibus, sive ex natura sive ex accidenti steriles sint. Hæc posterior impotentia generandi, modò adit potentia coeundi, non est impedimentum Matrimonii, ut habet communis sensus DD. praxis Ecclesiæ, exempla S. Scripturæ, ubi Luc. 2. Matrimonium S. Elisabethæ, quæ erit sterilis naturaliter, cum S. Zacharia habetur pro valido. Neque generatio proles est Matrimonii finis adæquatus; cum ejus finis, saltem secundarius, etiam sit remedium concupiscentiæ. Adde, quod ad essentiam Matrimonii non spectet intendere generationem proles. Cæterum per *Frigidis* in Rubrica positos intelliguntur masculi, qui ob defectum caloris nativi vas femineum penetrare nequeunt. Per *Maleficiatos* autem, qui ex maleficio vel malitia hominis redduntur inhabiles ad copulam, sive mas, sive femina, si ve uterque: potest autem per malitiam aut artem hominis adhiberi medium, vel medicamentum naturale, quo conjuges red-

duntur impotentes, vel præternaturale cum pacto tacito aut expresso cum dæmone, ut si perversi homines in limine vel aliâ parte domûs defodiunt certos capillos; ligaturas, nodos &c. quo pacto manent tamdiu impotentes conjuges, quamdiu tale signum manet defossum: licet etiam horum maleficiorum vis per remedia spiritalia, v. g. per orationes, Sacrificia, exorcismos &c. quandoque tollatur. His præmissis

De Impedimento Impotentia.

Sciendum 1. Impotentiam, quatenus constituit impedimentum dirimens, definiti à Sanch. l. 7. de Matr. d. 92. n. 1. sic: est *vitium naturale, vel accidentale, impediens coitum*. h. e. perfectam copulam carnalem maris & feminae. Unde impotentia 1. dividitur in naturalem & accidentalem: *Naturalis* dicitur, quæ ortum habet ex defectu ipsius naturæ, & quasi congenita est homini, ut si quis careat membris, ad copulam necessariis, vel habeat improporcionata &c. aut si femina à viro nullatenus penetrari possit, aut ita sit disposita, ut semen viri recipere (si retinere nequeat, non censetur impotens) nunquam possit; vel si vir sit frigidus, uti jam descripsimus. *Accidentalis*, quæ provenit ex accidenti, v. g. ex castratione, qua quis utroque testiculo est mutilatus (tunc enim verum semen non amplius habet) ex maleficio dæmonis, arte hominis (unde & *Artificialis* impotentia vocatur) morbo gravi & diuturno, nimia sanguinis evacuatione &c. Tam naturalis, quam accidentalis, potest esse vel *Absoluta* h. e. respectu omnium virorum, aut feminarum, vel *Respectiva*, quæ solum respectu unius aut plurium personarum datur, non respectu omnium: sic arctitudo feminae solum respectu unius viri esse potest, non verò respectu alterius: sic ex maleficio nonnunquam redditur vir impotens ad coeundum cum una, non verò cum alia.

Sc. 2. Impotentiam ulteriùs dividi in perpetuam & temporalem. *Perpetua* censetur, quæ per artem vel media naturalia, vel per spiritalia, puta per Orationes, Benedictiones, Ecclesiæ Exorcismos &c. licet tolli non potest, vel sine miraculo, aut absque mortis periculo. *Temporalis*, quæ arte vel medio naturali, vel spiritali, citra miraculum, & sine mortis periculo auferibilis est. *Sine mortis periculo*, inquam; utrum verò pro impotentia perpetua haberi debeat, quæ quidem sine gravi periculo mortis, non verò sine periculo gravis morbi potest auferri, disputant DD. in utramque partem probabiliter: mihi videtur cum Sanch. & P. Wiestner h. r. n. 7. non habenda pro perpetua; quia c. 6. h. r. §. per hæc autem. periculum corporale, cuius prius meminerat, postea sic explicat: *ut ex ea mortis periculum timeatur*. A fortiori, si per gravem duntaxat cruciatum absque periculo etiam gravis morbi auferri posset im-

potentia, non foret perpetua, & conjunx post semel contractum Matrimonium, exigente altera parte (saltem si defectus sit ex parte uxoris, à qua petitur, & non ex parte viri petentis) teneretur cum sustinere; quamvis sustinere non teneatur, si probabile periculum mortis, v. g. foemina ex incisione immineret: uti & si Medicis dubium foret, an periculum mortis sequatur ex medicamento ad removendam impotentiam adhibito. Gutierrez & alii apud P. Schmalzgrueber *h. n. 44.* si enim in scissura probabile periculum sit mortis, & sic auferibilis impotentia, planè pro perpetua merito censetur, quæ irritat Matrimonium, uti dicemus: unde ergo obligatio sustinendi? Adde, quòd nemo censetur se obligare per contractum Matrimoniale ad subeundum tam grave periculum. Quomodo maleficium diabolicum sit tollendum per destructionem, vel remotionem signi magici, vel per petitionem, ut Magus tollat maleficium, tradit cum Sanch. *d. 96. l. 7.* P. Schmalzgrueber à *n. 21.* & P. Wiestner *eod. tit. à n. 19.* Porro quævis impotentia tam naturalis quam accidentalis, tam perpetua quam temporalis, potest esse vel *Antecedens*, quæ jam datur ante matrimoniale contractum, vel *Superveniens*, quæ illum subsequitur, & primum postea oritur. In dubio præsumitur antecedens, si naturalis: superveniens, si accidentalis sit, nisi hoc statim sit notatum. Wiestner *n. 30.*

4. Dico 1. Impotentia perpetua (sive sit absoluta, sive respectiva, sive naturalis, sive accidentalis) dirimit, tam Jure naturali, & divino, quam positivo, Matrimonium contrahendum, non verò contractum. Text. & DD. in *c. 1. seqq. & c. 6. h. t.* Ratio est, quia ad essentiam Matrimonii spectat tradere jus (saltem remotum) ad usum corporis, & copulam conjugalem, juxta communem omnium sensum, fundato in illo *Gen. 2. erunt duo in carne una*: sed tale jus tradi non potest, ubi, & inter quas personas datur impotentia perpetua, unde unde orta, & antecedens matrimoniale contractum: ergo. Dixi 1. *Impotentia*, scilicet ad copulam perfectam; nam impotentia præcise ad generationem actualem, seu sterilitas, unde unde ortum habeat, non dirimit Matrimonium, per *c. 2. h. t.* modò ad sit potentia coeundi.

2. *Perpetua*, non verò temporalis: quare, si absque miraculo, absque peccato, & absque periculo mortis, tolli possit, non dirimit Matrimonium contrahendum, non verò contractum, adeoque impotentia *antecedens*, non verò *superveniens*, reddit inhabiles ad Matrimonium; quia Matrimonium, semel valide contractum, est indissolubile: de Matrimonio consummato certum est apud omnes; de Rato tantum apud plerosque, ex *can. 18. 25. caus. 32. q. 7.* cum neque ratum dissolvi possit quoad vinculum, nisi Professione Religiosa, aut, ut habet communior, dispensatione Pontificis. Unde inferitur, validum esse

Matrimonium 1. spadonis, & evnuchi (scilicet castrati, uno tantum testiculo carentis: si utroque careret, nullum foret Matrimonium juxta decisionem Sixti V. & quia verum semen non habet, 2. Hermaphroditum secundum sexum, qui prævalet, contrahentis, imò probabilius etiam secundum sexum debiliorem, modò Medicorum judicio potens sit ad copulam perfectam in illo sexu: si uterque sexus videatur æqualis, & neuter prævalere, ipse verò quoad utrumque sexum sit potens ad copulam (quod rarissime continget) in ipsius arbitrio est eligere, an ut vir, vel ut foemina contrahere velit; cum revera sit vir & foemina; electione tamen semel facta variare amplius non potest. *Hermaphroditus* dicitur, qui repræsentat utrumque sexum, masculinum & foemininum, de quo Paulus Zacch. *l. 7. tit. 1. q. 8.* 3. Senis, aut vetulæ in quacunque ætate, modò ille, saltem arte Medica adjutus, semen, vel saltem partem feminis (ut ut sterilis) in vas foeminae penetratum emittere, illa verò semen virile, saltem illius partem, recipere valeat, licet fortè non retinere. Quare Lex Julia & Papia viris post 60. foeminis post 50. annum prohibentes Matrimonium, eò quòd in tali ætate præsumantur non amplius generare, in foro Canonico nihil valent, imò hodie nec in foro Civili propter *l. 27. C. de Nupr.* Adde, quòd sæpius etiam generent prolem personæ dictam ætatem notabiliter egressæ.

4. Constituti in articulo mortis, modò potentia coeundi per morbum non sit penitus destructa, sed tantum impedita, licet moraliter perpetuò. Sic sentite de his (uti de senibus) nos jubet praxis Ecclesiæ, permittentis, ut concubinarius in articulo mortis ducat concubinam, sive ut legitur proles jam susceptæ sive ut periculum consensûs in voluptatem carnalem illicitam evitetur.

5. Ignorantis, vel dubitantis, an sit potens ad coeundum, modò revera sit potens, & perpetuò saltem impotentia non labore. Licet tamen non contrahat, qui de sua potentia practice dubitat, nec deponit prius dubium, antequam contrahat. A fortiori peccabit, qui per errorem putat se esse impotentem, & tamen contrahit Matrimonium.

Oppones 1. Matrimonium inter perpetuò impotentes parit aliquam obligationem: ergo valet. *Ans.* prob. tum ex *c. 4. & 5. h. t.* ubi tales impotentes cohabitare jubentur tanquam fratres & sorores: ergo obligantur ad vitam socialem & cohabitationem, mutuaque obsequia: tum ex *can. 2. caus. 33. q. 1.* ubi inter tales dicitur dari *retinaculum conjugale*: ergo verum Matrimonium; cum ibidem jubeantur manere inempti, si *retinaculum conjugale* voluerint rescindere. 2. Ad valorem & essentiam Matrimonii magis requiritur conjunctio animarum, quam corporum per copulam carnalem: sed conjunctio animarum stare potest cum impotentia ad copulam: ergo. 3. Juxta nos subsistit Matrimonium.

Matrimonium inter moraliter impotentes ad commercium carnale, si nempe contrahatur cum pacto de servanda perpetua castitate: ergo etiam subsistit inter physice impotentes. 4. In c. 3. h. r. Alexander III. cuidam viro dedit potestatem ducendi aliam uxorem, cujus prior uxor ante consummationem Matrimonii incidit in impotentiam perpetuam. Simile quid habetur in can. 18. superius cit. ergo impotentia superveniens dirimit Matrimonium saltem ratum. 5. Potentia ad copulam est de substantia Matrimonii: ergo, si impotentia ad copulam superveniat Matrimonio jam contracto, illud perit & dissolvitur.

R. Quamvis Pontio cum aliis videatur, Matrimonium saltem scienter cum impotentia contractum, verum esse Matrimonium: plerique tamen alii, &, ut dicit P. Schmier, omnes, qui consequentiam doctrinae amant, cum Sanch, id negant propter claros textus in c. 4. & 6. cit. & quia traditio corporum cum obligatione reddendi, & facultate exigendi debitum conjugale, saltem radicali, est de essentia Matrimonii, ut abhi docuimus. Ad 1. N. Ans. Si enim ignoranter cum impotentia contraxerunt, clare videtur negari obligationem cohabitandi c. 5. cit. licet ea permittatur dicto modo. Si vero scienter, si ve unus, si ve uterque, probabilius neque tunc tenentur cohabitare ut fratres & sorores, ut docent multi cum Sanch, contra Abb. Pirh. & Reiffenstuel; quia contrahentium mens non videtur fuisse se obligare ad talem cohabitationem, sed ad vere matrimoniale; quae tamen est impossibilis: quamvis in utroque casu possint, si velint, ita cohabitare, modo absit periculum incontinentiae, tactuum, & delectationum Venerearum; quia Jus c. 4. & 5. cit. eam indulget. Dein licet essent obligati ad cohabitandum dicto modo, non tamen sequeretur Matrimonium valere; quia unum effectum potest Jus concedere actui invalido, quin tribuat effectum principalem, & valorem actui. In tan. cit. per retinaculum conjugale non verum, sed putativum intelligitur vinculum, eo quod in potestate contrahentium esse dicatur illud rescindere vel non: verum autem vinculum Matrimonii dissolvere non est in potestate hominis, vel contrahentium. Ad 2. N. Ma. quae si vera esset, Matrimonium posset consistere inter patrem & filiam: conjunctio animorum non alia est de essentia Matrimonii, quam quae consistit in mutuo consensu, dum contrahitur. Ad 3. N. Conf. qui enim physice sunt impotentes ad actum conjugalem, neque jus remotum & radicale in corpus ad actus conjugales dare possunt, neque dominium in corpus, licet istud separabile sit ab usu. Ad 4. ibi vel est casus de impotentia antecedente, vel Alexander III. dispensavit in Matrimonio rato propter superveniens impedimentum; quod juxta nos potest Pontifex. Idem respondetur ad can. 18. Ad 5. Potentia ad copulam est qui-

dem de substantia Matrimonii in fieri, seu adesse debet, quando illud contrahitur, non vero in facto esse, & quando jam fuit semel valide contractum; alias etiam Matrimonium consummatum deberet dissolvi per impotentiam supervenientem: quod est erroneum in fide.

Quaeres, quid liceat conjugibus, si Matrimonio jam valide contracto superveniat impotentia? R. si est impotentia ad generandum praecise, v. g. si vir orberetur utroque teste, licita ipsis est copula, & omnia alia aliis conjugibus concessa; quia obtinetur saltem finis secundarius Matrimonii, nempe remedium concupiscentiae. R. 2. Si est impotentia coeundi, & quidem certa, licita sunt ipsis oscula, tactus non impudici, amplexus &c. si exerceantur in maritalis amoris signum; quia habent jus in corpora: quamvis copula sit impossibilis, & ab illius attentatione abstinere teneantur. Sanch, Laym. Gobat, Filliuc, Sporer, Pirhing, Krimmer, modo absit periculum pollutionis, ut notant DD. imò, licet adsit periculum pollutionis, modo absit periculum consensu in illam, ut observat Reiffenstuel h. r. n. 65. quia generaliter nemo tenetur abstinere ab actu aliis sibi licito, etsi praevideat securam ex ea pollutionem; modo absit periculum consensu in illam. Sanch. l. 9. d. 45. n. 4. cum communi. R. 3. Si est dubia, licitus quoque ipsis est nusus ad copulam, & quidem per triennium (uti de impotentia antecedente dubia dicemus postea n. 9. 10.) si tamen est probabilis spes, eam posse perfici, licet praeter intentionem pollutio, & totius feminis effusio extra vas contingat. Ita cit. Authores arg. c. 5. h. r.

Dico 2. Si impotentia perpetua & antecedens conjugibus putativis est certa, non tamen publice notoria, possunt quidem, si velint, & absit periculum incontinentiae, tactuum &c. (quod raro abest, maxime si in eodem lecto cubare vellent; quod non est permittendum) cohabitare instar fratris & sororis, absque omni tactu, osculo &c. quia revera sunt personae solutae; non tamen tenentur, sed 2. Possunt vel ambo, vel alteruter reclamare, & separationem petere. 3. Quocumque tempore voluerint. 4. Non tamen propria auctoritate separationem instituere, sed opus est auctoritate Judicis Ecclesiastici. 5. Et praevia probatione legitima in foro externo. 6. Facta autem tali probatione, & declaratione nullitatis à Judice Ecclesiastico, licet utrique ad aliud Matrimonium transire, si potentia tantum fuit respectiva, si autem absoluta, illi, qui non est impotens. Ita communis. Pars 1. est certa ex c. 5. cit. Pars 2. patet ex eodem c. 5. & ex eo, quia tale Matrimonium est nullum, adeoque nullam parit obligationem; neque intendunt contrahentes se obligare ad cohabitandum, nisi ut conjuges. Limitant tamen DD. cum Sanch, l. 7. d. 114. n. 3. 4. & dicunt, quod non audiat reclamans,

mans, qui impotentia propria conficiat contrahit, nisi periculum incontinentia subest ex consortio; item si vir propriam frigiditatem allegans velit transire ad alias nuptias: aliud foret, si allegaret impotentiam foeminae, aut maleficium, quod ordinariè est quidem in viro, at inducens tantum respectivam impotentiam, seu respectu foeminae, quacum contrahit. Pars 3. sumitur ex c. 6. & fin. h. t. quia verò his c. videtur esse contrarium c. 1. eod. ubi foemina post annum & dimidium impotentiam viri allegans non amplius auditur, eo quod citius scire potuisset praesentiam impotentiam; ideo ad evitandam antilogiam videtur dicendum, assertionem procedere de casu, quo uterque conjunx fatetur impotentiam: si verò unus asserat impotentiam, alter neget, tunc non auditur illam allegans, nisi alleget post lapsum triennii ad experientiam impotentiae à jure concessi, vel nisi ante lapsum triennii allegans asserat indicia impotentiae certa, aut valde verisimilia, & non praecise dubia: imò, licet dubia tantum asserret, si tamen statim, v. g. post unum vel alterum mensem ab attentata copula proclamaret, audiri deberet, per c. 1. cit. P. Schmalzgrueber h. n. 74. cum Sanch. Gutierrez, Barb. Palao &c. Pars 4. colligitur ex c. 3. de divor. quia, si propria auctoritate possent recedere, facile oriretur scandalum, cum publice habeantur pro veris conjugibus; & simul periculum animarum, cum facile posset contingere, ut unus, vel uterque, mutua cohabitationis pertasi, praetenderet impotentiam, quae vel non datur, vel certa non est, & prius Matrimonium dissolverent, novumque contraherent, atque sic in perpetuis adulteriis viverent. Pars 5. fundatur in c. 1. cit. & in adducta ratione; quia alias possent colludere conjuges, & licentiam novi Matrimonii contrahendi obtinere etiam absente impotentia, si hac legitime probari non deberet, & concludenter. Adde, quod pro Matrimonio semel contracto stet praesumptio juris, & simul possessio, ac insuper causa Matrimonii sit favorabilis: adeoque requiritur probatio impotentiae, propter quam dissolvi debet, plena & concludens. Pars 6. per se clara est, cum cesset impedimentum Matrimonii, Concordat communis DD. & can. 4. caus. 33. q. 1. ubi habetur, quod, si postmodumabilitas concumbendi eveniat illis, qui prius laborabant impotentia respectiva, non reconciliari, aut restitui debeant prioribus conjugibus.

2. Quares, quomodo probari possit ac debeat impotentia, propter quam dissolvatur, vel potius declaretur nullum à Judice Ecclesiastico, Matrimonium semel contractum? R. 1. Sola assertio impotentiae facta ab alterutro, vel etiam utroque, licet jurato, non sufficit, propter periculum collusionis & fraudis, uti dictum, ne pendeat dissolutio Matrimonii à solis conjugibus. R. 2. Si veritas aliunde sufficienter haberi nequeat, Ju-

dex Ecclesiasticus curare debet, ut adhibeatur inspectio corporum, quae quidem in viis facienda est per Medicos & Chirurges, saltem duos, fide dignos, in arte expertos: in foeminis verò per obstetrices, vel alias honestas matronas, saltem duas, fide dignas, in arte vel opere nuptiali expertas; ordinariè non per viros propter indecentiam, nisi quaestio sit de altiore qualitate, foeminarum peritiam superante, v. g. an arctitudo foeminae per incisionem absque periculo mortis tolli possit, & illa ad copulam apta reddi possit, & DD. in c. 6. & fin. h. t. c. 4. c. penult. de Probat. Neque his viris aut foeminis creditur, nisi sub juramento deponant, quod sentiunt de potentia vel impotentia, per c. nuper. 51. de testib. & nisi à Judice electi, ac non suspecti sint fidei, ut communiter advertunt DD. R. 3. Si per inspectionem deprehendantur indicia certa impotentiae, Matrimonium statim est declarandum nullum, licet conjuges inspecti non prius jurent, quod se invicem nunquam carnaliter cognoverint, ut habet communis cum Abb. & Sanch. Sed sufficit juramentum, quod Medicis, & obstetricibus est delatum; cum jam habeatur inde plena probatio, R. 4. Si per inspectionem vel aliam probationem deprehendantur signa impotentiae non physice, sed tantum quasi moraliter certa, vel ut alii loquuntur, valde verisimilia seu verosimiliter evidentia, ita ut pro potentia non militet probabilis ratio, tunc juramentum, quod est scientia, deferendum est conjugibus, quo asserant, se copulam habere non posse, item septimae manus consanguineorum, seu septem consanguineis (& in horum defectu tot vicinis bonae famae) quod est juramentum credulitatis, quo affirmant, se omnino credere, quod conjuges verum jurent, & tunc Matrimonium iterum statim est pronuntiandum nullum. c. 5. h. t. Sanch. l. 7. d. 107. n. 4. & alii. Quamvis verò Tambur. Perez, & Krimer hae juramenta putent esse frustanea, communis tamen auctoritas illa requirit meritò tanquam adminicula, cum in re tam ardua omnino moralis certitudo procuranda sit. P. Reiffenstuel n. 43. & 46. cum Sanch. Innoc. & Alex. de Nevo requirit septem consanguineos ex qualibet parte, adeoque quatuordecim: quamvis n. 47. nolet, sufficere pauciores, etiam duos consanguineos (vel vicinos) si tot commodè haberi non possint. Si testamenta discordent, procedendum est, tunc ut quando sunt dubia. De quibus

Dico 3. Si impotentia perpetua & antecedens post inspectionem corporum, vel alias probationes adhibitas, est dubia, eo quod indicia solum dubia sint deprehensa, tunc licet ambo conjuges faterentur impotentiam, Matrimonium non statim est dissolvendum, sed ad explorandam impotentiam ipsis injungendum triennium integrum. 2. Quod incipit à prima copula attentata. 3. Intra quod morali ac humana dili-

diligentia conari debent perficere copulam, toties nimirum, quoties honesti conjuges ejusdem conditionis, ætatis, qualitatis uti solent Matrimonio, v. g. intra hebdomadam aliquoties. 4. Elapsio autem trienniū si necdum habeatur certitudo de impotentia perpetua, tunc, si unus tantum conjugum illam fateatur, inspectio corporum, si necdum sit facta, adhibenda est; si verò uterque fateatur, deferendum est juramentum conjugibus, & septimæ manui, uti n. *preced.* explicavimus. 5. Et tunc, si ambo juraverunt, se per triennium operam dedisse copulæ, consummare tamen nunquam potuisse, & septima manus propinquorum, quod id credant, Matrimonium est annullandum.

6. Si verò una pars, (sive vir sive femina) neget, intra hoc triennium à se habitam esse copulam, altera autem juratò affirmer, nec certa impotentiz signa appareant, sed ambigua, credendum affirmanti, & pronuntiandum pro valore Matrimonii: neque in hoc casu necessarij sunt 14. sed tantum septem consanguinei, seu unius tantum partis septima manus. Pars 1. sumitur ex c. 5. & fin. h. r. nec sufficit sola confessio conjugum de impedimento ad dissolvendum Matrimonium, per c. 5. de eo, qui cognovit. 2. Ex eod. c. 5. h. r. ubi dicitur computari à tempore celebrati conjugii; quia præsumitur, statim post illud celebratum attentari solere copulam. Alii putant, computandum esse à decreto vel sententia Judicis: sed hoc procedit fortè in Curia Romana de praxi. 3. Conformis est communi doctrinæ. Quomodo triennium debeat esse continuum, dubitant: sed rectè dicitur, quod moraliter, ita ut non censeatur interruptum, si negotii vel alia de causa per aliquot dies vel hebdomades, imò per unum vel alterum mensem, non cohabitent, vel ob infirmitatem abstineant ab attentatione copulæ: si diutius abstinerent in uno continuo, illud tempus foret supplendum. Partis 4. membrum 1. docet P. Kugler de Matrim. n. 3454. ut per justum judicium probetur impotentia: membrum 2. patet ex c. 5. & fin. cit. uti & Pars 5. Neque audiendi sunt, qui putant, juramentum illud non requiri, quando ex inspectione Matronarum mulier deprehenditur esse adhuc virgo; quia per artes & fraudes mulierum potuit apparere virgo, atque insipientes potuerunt decipi, & sæpe manus fallitur & oculus obstrictum c. penult. de probat. Adde, quod per collusionem potuerint abstinere ab attentatione copulæ. Pars 6. desumitur ex c. 65. de R. J. in 6. quod in pari causa potior sit conditio possidentis. Vid. P. Reiffenstuel n. 48. seqq. h. t.

10 Porro notandum 1. triennium à Jure concessum ad probandam potentiam extendi in iis, qui immediate post adeptam pubertatem legalem contraxerunt Matrimonium, nempe femina 12. vel mas 14. annos primum egressus, his enim indulgetur probatio adhuc triennalis post adeptam ple-

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

nam pubertatem, quæ in fœminis anno 14. in maribus anno 18. ætatis censetur esse completa, Sanch. l. 7. d. 110. n. 10. cum benigniori & rationi magis congrua opinione; quia dubium est, an non prius impotentia coeundi ex defectu ætatis, & virium imbecillitate proveniret. Pariter tempus trienniū longius indulgeri posse censet Engel h. r. n. 6. quando impotentia ortum habet ex maleficio: propter quod præcipue triennium concedi putat Matrius; cum impotentia naturalis citò deprehendi soleat à Medicis. Econtra brevius triennio tempus, à Judice determinandum, in senibus concedendum esse notat P. Kugler n. 1454. quia cursu temporis eorum impotentia magis debilitatur, quam roboratur. Notandum 2. triennium ad probandam potentiam etiam in foro interno licitum & permissum esse, si ea sit dubia in iis casibus, in quibus, si res ad forum externum deferretur, Judex illud concedere potest & debet.

Dico 4. Casu quo Matrimonium ob impotentiam, legitime probatam in Judicio, Matrimonium est dissolutum, postea verò apparet, conjuges fuisse potentes, eò quod fortè fornicentur, vel in alio Matrimonio, quod contraxerunt, prolem generent, vel id aliunde probetur legitime, regulariter restaurandum iterum est, dissolutò, siquod postea initum est, subsequenti Matrimonio. Communis & certa ex c. 5. & 6. h. r. eò quod prius Matrimonium fuerit validum, auctoritate Judicis, præsertim ex errore procedentis (minus auctoritate privata) non solubile. Neque sententia contra Matrimonium lata transit in rem judicatam, c. 7. de sent. & re jud. proin semper deprehenso errore retractanda. Dixi, regulariter; nam restaurandum non est 1. si impotentia sublata sit per miraculum, aut peccatum; quia tunc fuit perpetua, quæ obstat valori Matrimonii. 2. Si fuit respectiva, v. g. ob arctitudinem fœminæ respectu prioris viri non curabilem, non verò respectu aliorum, aut ob maleficio; nam orta ex maleficio ordinariè solet esse tantum respectiva: impotentia autem respectiva perpetua obstat Matrimonii valori. 3. Si pars separata Religionem professæ sit; hæc enim dirimit Matrimonium præcisè ratum, & nondum consummatum.

TITULUS XVI.

De Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Interdictum seu Veritum Ecclesiæ, & Tempus feriatum, vel sacratum, quid.
4. 5. Non Matrimonium, sed Nuptiæ prohibentur tempore sacrato.
6. Quis interdicere possit Matrimonium certis personis.

S

7. 8. Pon-

7. 8. Pontifex interdicens non hoc ipso irritat Matrimonium, nec Episcopus interdicens propter Sponsalia inita cum alia, licet lis jam super iis nota sit.
9. Dispensatio quid sit, & quid requirat.
10. Pontifex dispensare potest in omnibus impedimentis Matrimonii jure humano introductis.
11. Tam in Dataria quam in Pœnitentiaria. Quid hæc sint.
12. Etiam in forma pauperum. Quid hæc sit.
13. Causa requiritur ad dispensationis vel valorem vel licentiam.
14. Eaque cum facti circumstantiis fideliter exprimenda ab oratoribus.
15. Impedimenta Matrimonii impediencia alia sunt Juris humani, alia naturalis & Divini.
16. Quæ vota inducant impedimentum impediens.
17. Quando votum Castitatis, vel Religionis, sit reservatum Pontifici.
18. 19. Quinam dispensandi in impedimentis impediens potestate polleant.
20. Quando Episcopus in voto reservato.
21. An in non reservato præter Episcopum etiam Confessarii Regulares Mendicantes dispensent.
22. Quæ causæ ad id sufficiant.
23. 24. 25. 26. Praxis petendi dispensationem in voto reservato à S. Pœnitentiaria.
27. Et obrentam exequendi.
28. Impedimenta dirimentia quæ sunt Juris naturalis & Divini: quæ Ecclesiastici.
29. 30. In illis nec Papa dispensare potest.
31. In istis vero omnibus, licet non soleat in omnibus, & in quibusdam non facile.
32. Non autem inferior Papa, saltem ordinariè, dispensat.
33. Bene tamen quandoque Episcopus, aut Legatus Papa.
34. An etiam Capitulum Sede vacante, aut Episcopus per Vicarium Generalem, aut per alium: an Religiosi quoque.
35. Ex quibus causis dispensari in dirimentibus valeat.
36. Quid circa has causas notandum.
37. Quanam exprimi debeant in petitione dispensationis.
38. Praxis eam petendi à Dataria Romana.
39. Et exequendi.
40. An valeat dispensatio, si in litteris petitionis omnia fideliter sint exposita, rescriptum tamen Romanum contineat aliquid iis adversum.
41. 42. Praxis petendi dispensationem à Pœnitentiaria:
43. Eamque exequendi:
44. Præsertim quoad pœnitentias injungendas:
45. Et legitimandas proles.
46. seqq. Praxis petendi & exequendi dispensationem ab Episcopo quoad utrumque forum.
50. 51. Matrimonium, invalide contractum vel propter defectum consensûs vel propter aliud impedimentum restaurari potest.
52. Si fuit invalidum propter defectum consensûs ex parte unius, sufficit, si iste solus postea ponat verum consensum, altera parte non monita.

53. 54. Si propter aliud impedimentum, eo suble-
necesse est, ut utraque pars de novo contra-
tatur, & prius certioretur illa, quæ impedi-
mentum ignoravit.
55. Quomodo hæc certioratio fieri possit aut debeat.
56. Quomodo se gerere debeat Confessarius, si ad-
vertat, pœnitentem suum esse in Matrimo-
nio invalido.
57. Matrimonium semel in facie Ecclesiæ contra-
ctum, at invalide, non restaurari debet in
facie Ecclesiæ, si impedimentum sublatum
maneant occultum.

PER Interdictum Ecclesiæ generaliter acceptum, intelligi potest omne impedimentum, tam dirimens, quam impediens, ab Ecclesiâ introductum, eo quod Ecclesiâ omnibus tali impedimento laborantibus prohibeat seu interdicat Matrimonium: specialiter tamen acceptum sola complectitur impedimenta impediencia, quæ hodie solummodo quatuor superesse notavimus in Tit. I. n. 92. hoc versiculo comprehensa: *Sacratum tempus, Votum, Sponsalia, Votum*. De Sponsalibus quatenus sunt impedimentum impediens, ad tit. IV. de Sponsa duorum. De Voto autem ad tit. VI. Qui Clerici vel Videntes, jam egimus. Superest nunc, ut, postquam huc usque omnia impedimenta dirimentia discutimus, pariter discutiamus residua duo impedimenta impediencia, cum quibus quidem valide, non verò licitè initur Matrimonium, scilicet de *sacratum Tempore*: & de *Vetito Ecclesiæ*, quod est Interdictum præse sumptum. Cum verò impedimenta tam dirimentia quam impediencia tolli possint per Dispensationem, nullus verò de hac existet Titulus, convenienter hoc loco, ubi finiuntur omnia impedimenta, de illa instituitur Tractatus, tam necessarius, quam utilis scitu. Igitur in §. I. agemus de impedimentis impediens & *crati Temporis, & Vetiti*. In 2. de Dispensatione in genere, ac in specie de dispensatione in impedimentis impediens. In 3. de Dispensatione in impedimentis dirimentibus. In 4. de Restauratione Matrimonii, prius invalide contracti, post impetratam dispensationem facienda.

§. I.

De Sacratum Tempore, & Vetito Ecclesiæ, Impedimentis Impediens.

SCIENDUM 1. Tempus Sacratum, seu *Feriatum*, hic dici illud, quo celebrari solent nuptiæ prohibentur ab Ecclesiâ. Tempus verò istud hodie est à die Cinerum usque ad Octavam Paschæ, seu Dominicam in Albis inclusive, & ab Adventu Domini nostri, usque in diem Epiphaniæ. Trid. sess. 24. c. 10. de Ref. Matrim. ubi abrogata sunt alia Jura antiqui feriæ, scilicet à Dominica Septuagesimæ usque ad Quadragesimam, dies Rogationum, & tres septimanæ ante Festum S. Joan. Bapt. quibus diebus de Jure antiquo pariter

pariter erant prohibita nuptiæ. Quid autem per has censeatur prohibitum, dicemus statim. Prius

3 Sc. 2. Verum, seu Interdictum Ecclesie, hoc loco esse specialem prohibitionem, qua superior Ecclesiasticus ob iustam causam certis personis vetat, ne Matrimonium contrahant, quia v. g. dubium vel suspicio est, quod laborent impedimento impediante, v. g. Sponsalium cum alia persona, vel dirimente, v. g. consanguinitatis, affinitatis &c. vel quia timetur ex Matrimonio illarum grave scandalum, graves inimicitiae, rixæ &c. Hæc prohibitio per se obligat sub gravi peccato, nisi nempe facta sit ex causa levi ad tempus, vel ex causa, quam non subesse certo sciunt sponsi, uti limitant cum Sanch. quia in re gravi violatur præceptum Superioris. Unde & gravi poena ac separatione a thoro quoad tempus, arbitrio Episcopi puniendi sunt, per c. 1. 2. h. t. cum can. 10. caus. 33. q. 4.

4 Dico 1. Non ipsum Matrimonium, seu contractus Matrimonialis, à Jure prohibetur celebrari prædicto tempore feriato, sed tantum solennis benedictio, solennis traditio sponsæ in domum sponsi, externa pompa, publica vanæ lætitiæ signa, choreæ, convivia, c. 4. de feriis. can. 8. & 10. caus. 33. q. 4. nam per nuptias, quæ citr. c. 4. can. 8. & 10. prohibentur, non ipsum Matrimonium, sed illæ solennitates, & externa pompa intelligitur; quia ista tantum repugnant sanctitati prædictorum temporum, ubi Ecclesia specialiter vult vacari devotionis & pietatis operibus. Accedit consuetudo locorum. Si contra hanc Ecclesie prohibitionem ageretur, & quidem notabiliter excedendo in publicis lætitiæ signis, peccaretur mortaliter, & tales conjuges a thoro ad tempus separandi forent in poenam. can. 10. cit. nisi foret periculum incontinentiæ in uno vel altero conjugum; tunc enim foret alia poena arbitrio Episcopi infligenda; uti & Sacerdos benedicens arbitrarie puniendus est.

5 Oppones 1. Matrimonium celebrari debet in facie Ecclesie, sed in facie Ecclesie non celebratur sine benedictione solenni: ergo & hæc debet esse permissa, vel, si hæc non est permissa, nec ipsum Matrimonium est permissum. 2. Consuetudo habet, ut memorato tempore feriato nec ipsum Matrimonium celebretur: ergo & istud est prohibitum. 3. Etiam die Veneris & Sabbathi, non solent celebrari nuptiæ solennes cum choreis, conviviis &c. ergo tempus feriatum non præcisè prædicta tempora, sed etiam dies Veneris & Sabbathi nos includit, & ad 1. N. Min. nam in facie Ecclesie Matrimonium celebrare est coram Parocho & testibus contrahere: benedictio nuptialis non semper debet, ubi nempe per Ecclesiam non licet, imò non semper potest impertiri, uti in nuptiis secundis, saltem quando uterque secundo nubit. Ad 2. Ubi consuetudo hæc est introducta cum inten-

tionem se obligandi ad omissionem etiam ipsius contractus Matrimonialis, iste quidem illicitè sit, at non vi Juris scripti, sed consuetudinis: hinc quia consuetudo in quibusdam locis exigit, ut Parochus non assistat nisi obtentâ à Superiore licentiâ, vel nisi urgeat necessitas (v. g. si quis in articulo mortis constitutus, vel miles statim discessurus, ducere vellet concubinam) utique observari debet. In Bavaria testatur Laym. vi consuetudinis nec in casu necessitatis Parochum posse assistere sine licentiâ Ordinarii, si spatium habeat petendi. Ad 3. Abstinent fideles vel ex devotione erga Christum patientem, & B. Virginem, vel quia non licet comedere carnes, sine quibus insipidas credunt nuptias, non propter Ecclesie prohibitionem, Imò propter Religionem fidelium, & inde oritur scandalum, non excusantem à peccato illos, qui apud nos celebrarent nuptias cum choreis, & solenni festiuitate, diebus Veneris aut Sabbathinis.

Dico 2. Interdicere seu vetare Matrimonium specialiter certis personis ex iusta causa non tantum Papa, & Episcopus, hujusque Vicarius Generalis, de quibus nemo dubitat, sed etiam Parochus potest, imò, si suspicio sit de latente impedimento inter contrahere volentes, etiam debet, per c. 1. 2. h. t. & maximè c. fin. de cland. despons. Oppones: cognitio & decisio causarum Matrimonialium ad Judicem Ecclesiasticum, penes quem est jurisdictio pro foro externo, pertinet, c. 1. de Consang. & Affin. sed Parocho non competit jurisdictio pro foro externo: ergo neque cognitio & decisio causarum Matrimonialium: ergo neque Matrimonii prohibitio. R. hoc argumentum plus non probat, quam quod Parochus Judicialiter & instar Judicis, non verò quod extrajudicialiter instar Pastoris, cui incumbit animarum cura, prohibere nequeat.

Dico 3. Si ipse Pontifex certis personis 7 simpliciter tantum prohibeat Matrimonium sine clausula irritante, Matrimonium non est irritum; uti nec, si Episcopus prohibeat sponsis, ne contrahant lite jam mota & pendente super Sponsalibus de futuro, cum alia fortè prius initis. Ita communis quoad utramque partem: prior colligitur ex c. 1. & 2. h. t. ubi Papa indistinctè decidit, per interdictum Ecclesie Matrimonium reddi illicitum quidem, non verò invalidum, quisquis fuerit prohibens. Dein irritatio est effectus longè diversus à prohibitionem, ergo per simplicem prohibitionem non inducitur irritatio. Viderint illi, qui ad Tit. de Constit. docent, omnem legem prohibentem per se & hoc ipso esse irritantem, nisi oppositum exprimatur, quomodo consequenter doceant, dum hic nobiscum sentiunt. Posterior pariter ex c. 1. & 2. cit. eruitur. Adde, quod in Episcopi potestate non sit, sicut per legem generalem, ita & per specialem prohibitionem, statuere Impedimentum dirimens.

S 2

Oppo-

8 Oppones 1. In c. 13. de Despons. Impub. ait Pontifex: quod si contra Interdictum nostrum in prejudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus. 2. In c. 4. de Sponsa duor. respondet Alexander III. quod Episcopus vel Archiepiscopus, qui propter motam controversiam super Sponsalibus prius initis publice interdixit sponfis, ne Matrimonium contrahant ante decisionem causæ, ipsi verò nihilominus illud contrahere præsumpserunt non obstante prohibitione, possit irritare contractum, hoc est, irritum declarare; nam semel validum dissolvere excedit potestatem Episcopalem: ergo talis specialis prohibitio & interdictum facit Matrimonium irritum. Confirmatur ex c. 2. eod. ubi sic habetur: accepisti illam in uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam; quia nunquam potest tibi fieri legitima. & ad 1. Textus expressam habet clausulam irritantem; utique autem Pontifex, sicut per legem generalem, ita per interdictum particulare, potest irritare aliquorum Matrimonium. Ad 2. uti & ad Confirmationem, ajo cum communi, ibi non agi de lite super Sponsalibus de futuro, sed de præsentis, ut indicat textus c. 4. & Rubrica c. 2. citi. consequenter de ipso Matrimonio, jam prius cum alia persona contracto: utique proin secundum Matrimonium debuit irritari, h. e. illud contrahentes separari: neque secunda uxor potest fieri legitima, donec constiterit, prius Matrimonium fuisse invalidum.

§. II.

De Dispensatione Impedimentorum in genere, ac in specie super impedimentis impedientibus, maxime Voto.

- 9 Sciendum 1. dispensationem sic definiri posse: est relaxatio legis ob justam causam publica auctoritate facta pro aliquo casu vel persona particulari, manente interim aliorum obligatione. Suar. de Leg. l. 6. c. 10. Vel: est exemptio alicujus vel aliquorum à Jure Communi ex rationabili causa ab eo, qui jus habet dispensandi, Pyrrh. Corrad. in Praxi dispensat. l. 1. c. 1. n. 3. Abb. & alii quoad sensum. Unde tria potissimum in omni dispensatione veniunt attendenda. 1. Quis dispensandi potestate polleat. 2. An & quæ sit causa dispensandi. 3. Ut dispensationem petens ritè informet dispensantem, & causam alleget veram; alias enim, si causam falsam alleget, vel aliquid de Jure exprimendum non exprimat, dispensatio erit ob vel subreptitia, & eo ipso nulla, uti de Rescriptis Gratia docuimus lib. 1. Tit. 3.
- 10 Sc. 2. In ordine ad impedimenta Matrimonii potestatem dispensandi competere quidem Summo Pontifici in omnibus Impedimentis tam dirimentibus quam impedientibus, saltem solo Jure humano introductis, ut nemo negat propter c. 4. de concess. prob.

cum ejusdem sit solvere, cujus est ligare: & per quas causas aliquid nascitur, per easdem etiam dissolvitur. c. 1. de R. J. proin qui tollit legem, pariter eandem tollere potest. Dubium tamen movetur de Episcopis, Legatis Pontificiis, Religiosis &c. ad quod in subsequentibus respondebimus.

Sc. 3. Duplex pro concedendis dispensationibus à Pontifice erectum esse Tribunal Romæ: primum vocatur *Sacra Penitentiaria*, à qua petitur & conceditur dispensatio pro solo foro interno super omnibus & solis impedimentis occultis, impedientibus & dirimentibus, tam ad contrahendum Matrimonium, quam ad remanendum in contracto, excepto tamen impedimento consanguinitatis, super quo nunquam dispensat Penitentiaria ad illud contrahendum, sed solum ad permanendum in contracto, & quidem in tertio tantum vel quarto gradu, non in secundo vel primo. Hic non exprimitur vera nomina & cognomina dispensandorum, sed solum ficta, v. g. *Titus, Caius, Eutha* &c. aut per litteras *A. B. C.* &c. neque in hoc tribunali ullæ solvuntur expensæ, aut taxa. Alterum Tribunal appellatur *Dataria*, à qua dispensatio petenda est pro foro externo, ubi vera nomina dispensandorum exprimenda sunt cum Diœcesis, & solvendæ expensæ cum taxa pecuniaria, subinde non modica, nisi expediatur dispensatio in forma pauperum, de qua statim. Quando dispensatio petitur à *Dataria*, supplices litteræ diriguntur ad Papam, & initium interius sic ponitur, *Beatissime Pater*, licet postea expediatur dispensatio à *Cardinale Datario*. Exterius autem inscriptio pariter fit Summo Pontifici, Si à *Penitentiaria*, diriguntur ad Majorem Penitentiarium, seu ad Cardinalem Penitentiarium, & sic incipiunt litteræ: *Eminentissime & Reverendissime Domine*, vel: *Eminentissime Cardinalis*; exterius autem sic inscribitur: *Eminentissimo & Reverendissimo Domino Dignissimo S. R. E. Cardinali Majori Penitentiario Romæ*. In fine litterarum additur: *dignetur Eminencia vestra responsum dirigere Monachum v. g. ad me infra scriptum*, qui ferè solet esse Confessorius Oratorum (ita vocantur, qui supplicant secum dispensari) ad quem rescribere solet Penitentiaria, ut is pro foro interno exequatur dispensationem. Præter hunc Majorem Penitentiarium, qui semper est Cardinalis, constituti sunt Romæ in tribus precipuis Basilicis alii quoque Penitentiarum subordinati, & Minores vocantur, nempe in Vaticana Patres Societatis Jesu, in Lateranensi PP. Franciscani reformati, & in Liberiana (seu ad Mariam Majorem) PP. Dominicani, quibus executio dispensationis, si supplicantes existant Romæ, sæpius committi solet (ad quos etiam, si non immediate ad Majorem Penitentiarium scribere placet, scribi potest pro impetranda vel potius procuranda dispensatione) alias vero, si Romæ absentes sint, extraneis. Cæterum *Dataria* sub se complectitur adhuc alia duo tribunaia, in quibus

in quibus expediuntur dispensationes in impedimento Consanguinitatis & affinitatis, nempe Cancellariam, ubi in tertio, vel secundo & tertio gradu, & *Præfaturam Brevium*, ubi sub annulo Piscatoris in primo affinitatis, vel quando primus consanguinitatis concurrat cum secundo, tertio, vel quarto gradu, dispensatur; nam in *Dataria*, quæ etiam *Officium minoris gratia* dicitur, expediuntur dispensationes respectu consanguinitatis & affinitatis solum in tertio gradu & quarto mixto, vel in quarto simplici. Hæc tamen nomina ab Auctoribus subinde confunduntur, & tribunal pro foro externo erectum absolute *Dataria* vocatur.

12 Sc. 4. In forma pauperum, quo casu condonantur expensæ aliæ in *Dataria* solvendæ, tunc expediuntur dispensationes quando supplicantes verè sunt pauperes, & paupertatem allègant: *pauperes* verò juxta stylum Curie in ordine ad effectum dispensationis censentur esse, qui ultra sustentationem suo statui convenientem non habent, ex quo *compositio* (sic vocatur taxa pecuniaria, & jura Officialibus Curie Romanæ solvenda) solvant ac insuper *miserabiles* sunt, h. e. qui proprio labore & industria tantum vivunt. Corrad. l. 8. c. 5. à n. 4. ex constit. Urb. VIII. Ut autem sufficienter constet, quod Oratores verè sint pauperes & miserabiles, debent ab Ordinario loci (nisi ipsemet possit vi specialium facultatum in hoc casu dispensare) obtinere attestationem Romæ exhibendam, quam Ordinarius formabit ex authentico proprii Parochi amborum supplicantium (nam ambo Oratores debent esse pauperes & dicto modo miserabiles) & aliorum duorum testimonio, qui proin ab Ordinario, vel ejus Vicario Generali, desuper per certa interrogatoria Canonice examinandi sunt. *Pauperes* juxta Barbof. de off. & pot. Episc. alleg. 41. n. 24. & alios etiam dici possunt, qui habent multas filias nobiles, quibus propterea dotem competentem juxta statum suum dare nequeunt; *Miserabiles*, qui agriculturâ, officio, arte &c. victum debent querere. Tales verò agricultores, opifices &c. omnes, etiam pharmacopæi, uti notat Gobat in *Theol. Experim.* tr. 9. n. 658. segg. in Diocesi Constantiensi habentur pro pauperibus & miserabilibus in ordine ad effectum dispensationis in forma pauperum ex longissima consuetudine: in Helvetia verò etiam nobiles & Senatoria dignitate clari, dispensationes Matrimoniales in forma pauperum obtinent ex speciali favore Curie Apostolicæ. Porro stylus Curie istius habet, teste Corrado l. 8. c. 5. ut in forma pauperum nunquam soleat dispensare, nisi propter copulam, vel suspicionem copulæ inter Oratores habitæ, vel potius ob mulieris infamiam & scandala verosimiliter secutura, nisi Matrimonium inter ipsos sequatur, licet non allegetur copula; eam enim suspicatur Curia Romana. Episcopi autem, quibus ex privilegio concessum est dispensare live cum pauperibus live

cum aliis, semper in forma pauperum, h. e. sine ulla mercede, & omnino gratis tenentur dispensare, & ob alias etiam causas, quàm sit copula, vel ejus suspicio.

Sc. 5. Causam rationabilem in omni dispensatione adeo esse necessariam, ut, si desit, ac inferior dispense in lege Superioris (quod subinde fieri potest, uti videbimus) invalida sit dispensatio. 2. Illicita autem, si ipse Legislator, vel successor, vel ejus in jurisdictione superior dispense. 3. Imò sine illa vel nunquam vel raro dispensatur. Pars 1. constat inde, quod taliter dispensans inferior transgrediatur limites suæ potestatis; cum à Superiore, à quo dispensandi potestatem habere debet, ea ipsi concessa non sit ad temere ac irrationabiliter dispensandum; id enim esset prodigere: qui autem transgreditur limites suæ potestatis, agit invalidè, arg. c. 22. de Rescr. & l. 5. ff. Mandati. Pars 2. inde suadet, quod Legislator &c. ita dispensans ageret imprudenter, adeoque vel leviter saltem, vel, si cum gravi scandalo, vel aliorum detrimento id faceret, etiam graviter peccaret. Pars 3. patet ex praxi, præsertim Curie Romanæ, idque testatur Corrad. n. 11. p. 1. c. 1. ubi varias adducit causas, propter quas ibi dispensationes concedi solent, & variæ pro variis casibus & circumstantiis rectè afferuntur: eas tamen ad quatuor ferè species reduci posse existimo, necessitatis, utilitatis, pietatis, & qualitatis personarum supplicantium.

Sc. 6. Oratoribus, seu dispensationem petentibus incumbere, ut fideliter exprimant imprimis omnes circumstantias facti, nihil addendo falsi, per quod dispensans moveatur, & nihil reticendo veri, per quod absterri posset à dispensatione danda: dein causam rationabilem dispensandi, quæ duplex consideratur; *finalis*, quæ est inductiva dispensationis, seu quæ animum dispensantis funditus movet & ex toto, aliàs non dispensaturi; ac *impulsiva*, quæ non est propriè causa, sed quoddam motivum impellens & juvans animum concedentis gratiam, quam quidem concederet absque illa, non tamen tam facile ac promptè. Bald. Felin. Sanch. Corrad. n. 10. Quomodo falsitas causæ finalis, & quando etiam impulsiva, irritet dispensationem, discere potes ex *Th. de Rescriptis* à n. 13. in lib. I.

Sc. 7. Ex Impedimentis impredientibus duo esse Juris merè humani & Ecclesiastici, uti *sacratum tempus*, & *vetitum*, duo verò Juris naturalis ac divini, uti *Sponsalia*, & *Votum* castitatis, aut Religionis ingrediendæ, aut non nubendi &c. eo quod natura & Deus obligent, ut data vel homini vel DEO fides servetur. An & quomodo etiam in duobus his posterioribus dispensare valeat Papa vel Episcopus, dicemus statim. Sed prius de Voto.

Sc. 8. Varia vota simplicia obstat Matrimonio, quod minus contrahatur licitè, seu esse impedimenta impediencia illius. 1. Votum

tum religionis ingrediendæ, seu Statûs Religiosi ab Ecclesia approbati. 2. votum *perfectum* (seu *integræ*) castitatis ac perpetuæ, quo quis DEO promittit abstinere ab omni actione & delectatione Venerea tam licita, quæ conceditur in Matrimonio, quam illicita, & quidem in perpetuum. 3. Votum *integræ* seu *perfectæ castitatis*, uti descripsimus, at non *perpetuæ*, & per totam vitam, sed solum ad certum tempus, v. g. unius, vel plurium mensium, aut annorum. 4. Votum non nubendi, aut in statu viduitatis permanendi, quod non est *integræ castitatis*; cum talis non voveat abstinere ab actu Venereo illicito, nec à licito, supposito, quod contra votum hoc aliquando contraxerit Matrimonium: uti & 5. votum *Virginitatis* tantum, quo præcisè promittitur abinentia ab illo actu venereo, per quem violatur clastrum virginitatis, & hujus laureola amittitur; quamvis voventes virginitatem plerumque, vel sæpe saltem, soleant intendere se obligare ad castitatem integram & absolutam, cum sæpius non cognoscant differentiam inter virginitatem & castitatem. Item 6. votum non fornicandi, non petendi debitum conjugale, votum servandi castitatem conjugalem. Atque hæc sunt vota castitatis non perfectæ, seu non sunt perfectæ, ratione objecti. Alia verò vota castitatis non sunt perfectæ propter modum vovendi, & tendendi, quem habet vovens, uti 1. Si castitatis (idem cum proportionem semper intellige de voto Religionis) votum emittatur ex metu, etiam levi, injustè incusso. 2. Cum advertentia vel deliberatione imperfecta. 3. Cum intentione se obligandi tantum sub peccato levi. 4. Si dubium foret, an sub gravi vel levi se quis obligare intenderit ad castitatem, (quamvis tunc præsumatur intentio sub gravi) item an deliberatè satis votum castitatis, vel an absolutè sit emissum. 5. Siquis voveat votum castitatem perfectam, vel suscipere Sacros Ordines. 6. Siquis hanc voveat sub conditione, v. g. si convaluerò, si naufragium evaserò &c. quia talis potius movetur à necessitate & periculo, quod intendit evadere, quam ab honestate castitatis; hanc enim directè & principaliter non intendit, & amat. 7. Si intendat castitatem ut poenam, v. g. voves castitatem (vel Religionem) si rursus te inebriaveris. 8. Si alternativè voveas castitatem vel eleemosynam; adeoque sicut votum conditionatum, & poenale castitatis, ita & alternativum seu disjunctivum, cujus altera pars non est reservata dispensationi Pontificiæ, non est perfectum castitatis votum. La Croix lib. 3. p. 1. à n. 544. Addunt aliqui votum propriè tale, adeoque perfectum, non esse, siquis castitatem voveat B. Virgini, aut alicui Sancto absque ulla reflexione ad ipsum DEum illò colendum. Hæc notare oportuit, quia

71 Sc. 9. Votum perfectum castitatis integræ & perpetuæ (uti & Religionis ingrediendæ) esse & vocari *Reservatum* Pontifici, ita ut defacto

(quamvis olim potuerint) non amplius in eo dispensare valeant Episcopi saltem regulariter & per se. Extrav. Etsi Dominici greg. de Penit. & Remiss. int. Com. Quia verò reservatio hæc, utpote restringens Jus Antiquum, & potestatem Episcoporum, odiosa est, ideo strictam poscit interpretationem, ita ut reservatum non sit, nisi sit votum castitatis (vel Religionis) perfectum, plena libertate, certo absolute emissum, & quidem castitatis perfectæ seu integræ, ac simul perpetuæ: qualia vota cum non sint illa, quæ in sciendo 1. à n. 3. usque ad 8. inclusive adduximus, ideo pro reservatis communiter (saltem plerumque, licet quoad aliqua quidam aliter sentiant) rectè & tutò non habentur.

Dico 1. In impedimentis impediuntur Juris Ecclesiastici, nempe in Tempore servati, & Ecclesiæ Interdicto, non solum Summus Pontifex de Jure communi c. 4. de Cons. Prob. & c. 1. de R. j. quia est supremus Legislator, & eandem omnino potestatem habet, quam habuit ejus Antecessor, qui tulit has leges: sed etiam Episcopus (ejusque Vicarius Generalis, & Sede vacante Capitulum, ac alii Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem in aliquo territorio exercentes) dispensare possunt vi consuetudinis ferè omnium diocesium, quæ ipsi hanc potestatem tribuit, & vi c. veniens 2. de eo, qui cognovit, ubi concessa est Episcopo potestas dispensandi in impedimento impediendo octo ex copula cum consanguinea (sponsæ nondum cognitæ commissa (licet hoc impedimentum Criminalis sit usu abrogatum) & à DD. extenditur ad omnia impedimenta solum impediunt. Excipe, nisi à Superiore, v. g. à Papa, fuisset quibusdam specialiter interdictum Matrimonium.

Dico 2. In impedimento Sponsalium, & 70-9 si reservati, uti est votum Religionis & castitatis integræ ac perpetuæ, potest dispensare Papa, sed regulariter solus. Quod in Sponsalibus dispensare valeat Papa, eruitur inde, quia in Matrimonio Raro id potest, ac iusta & gravis causa dispensationem exigere, v. g. si parentes nollent consentire, & timerentur gravia incommoda, maxime si causa publica eam exigeret: quamvis in hoc casu non censeatur opus esse dispensatione, cum Matrimonium videatur illicitum, & sic obligatio Sponsalium per se cessare, Deinde potius hoc modo dissolvuntur Sponsalia, quam dispensantur. Quod verò solus Papa possit, inde constat, quia solius Supremi Principis est aliquem jure jam quæsito, uti habet potestas, privare ex gravi, & ferè publica tantum causa. Quod autem in voto possit, colligitur ex generali illa facultate Summo Pontifici à Christo data Mat. 16. quodcumque solveris &c. item ex facultate aliis Prælati Ecclesiæ inferioribus concessa. Mat. 16. quodcumque solveritis &c. nisi nempe potestas ipsi restringatur à Supremo Pastore, uti restricta est potestas quoad votum Religionis & castitatis perfectum. Extrav. cit. adeoque ha-

bet Papa potestatem nomine DEI solvendi vinculum voti cujuscunque, uti & alia vincula, prout ad bonum Ecclesiæ regimen & animarum salutem conducere videtur. Notandum tamen diligenter, quod ad validam dispensationem in Sponsalibus & Votis necessaria sit etiam Pontifici justa causa, cum dispenset in Lege Superioris, nempe DEI, & Naturæ (quæ Lex non est absoluta; alias enim nec ipse Papa dispensare valeret; sed conditionata, nisi nempe is, cui DEus & natura pro exigentia justæ causæ potestatem dispensandi dedit, dispensaverit) cum præsumi non possit de DEO & natura, quod Papa dederint potestatem temere & sine justa causa dispensandi.

20 Dico 3. In eodem voto perfectæ castitatis ac perpetuæ (uti & Religionis) in ordine ad licitè contrahendum Matrimonium etiam Episcopi dispensare possunt cum suis subditis, quando hæc duo concurrunt. 1. Gravis causa, v. g. magnum incontinentiæ periculum ex mora, vel gravis scandali, vel magni damni tertiæ personæ. 2. Difficilis recursus ad Papam, v. g. ob distantiam loci, paupertatem voto adstricti &c. Sylvest. Navar. Suar. Saa, Less. Laym. Palao, Cardenas & alii communiter cum Sanch. l. 8. d. 9. n. 22. Ratio, quia Pontifex tacitè videtur consentire, cum in talibus circumstantiis bonum animarum exigit dispensationem; imò non videtur reservasse votum castitatis vel Religionis pro tali casu: adeoque Episcopi jure Ordinario censendi sunt tunc dispensare. Dein Pontifex scit, hanc sententiam passim doceri & practicari, neque reclamare: ergo consentit. Interim notant aliqui, rarissime dari tantam necessitatem, ut non possit Matrimonium differri, donec per litteras recurratur Romam, & inde veniat dispensatio: ac paupertatem non posse ab hoc recurſu exculare tunc, quando votum non est notorium, & dispensatio petitur à Confessario v. g. pro foro interno tantum per litteras à S. Pœnitentiaria, ubi omnia expediuntur gratis. Extendunt P. Reiffenstuel lib. 3. Decret. tit. 34. n. 40. Pasqual. & alii apud Moya *quæst. select. d. 1. q. 2. n. 2.* hanc potestatem Episcopis concessam etiam ad Religiosos mendicantes, ut saltem pro foro interno, quando urget gravis causa, & recursus ad Pontificem non patet, dispensare valeant: sed communissima cum Suar. Sanch. Emman. Rodriq. Laym. &c. id negat, quos in praxi ob tantam auctoritatem sequi præstat, licet priorum sententia non videatur improbabilis, eò quod mendicantibus Religiosis concessum sit ex privilegio dispensare in iis votis, in quibus jure ordinario dispensat Episcopus, uti plerique docent ex compendio Privilegiorum Dominicorum, Franciscanorum, & Societ. JESU. Id certum, quod cum illis, qui cum voto jam actu contraxerunt Matrimonium sine dispensatione, valeant dispensare ad petendum debitum conjugale: sed in Societa-

te JESU hæc potestas debet Confessariis specialiter communicari à R. P. Provinciali, ut habet *Comp. Privil. v. dispensatio §. 9.* vel juxta recentiore editionem §. 8.

Dico 4. Si votum castitatis non integræ, 21 vel non perpetuæ, vel ex modo tendendi non perfectum sit, Episcopus jure & potestate ordinaria: Confessarii Religiosorum mendicantium verò vi privilegiorum juxta moderationem suorum Superiorum, dispensare possunt in ordine ad effectum Matrimonii contrahendi; licet pateret facilis recursus ad Papam: modò adsit causa rationabilis. De Episcopo certum est & clarum; quia de Jure antiquo poterat dispensare ratione officii sui in omnibus votis: ergo & hodie, nisi sint specialiter reservata Papæ: sed votum castitatis non perfectæ & perpetuæ, vel non perfecte emissum, non est reservatum. De Confessariis Regularium mendicantium patet ex concessionibus Eugenii IV. & Gregorii XIII. quas refert Emman. Rodriq. to. 1. *QQ. Regul. q. 63. art. 3. & 4.* Conspirat quoque communis DD. Diligenter tamen observent omnes, ut non facile, imò nunquam dispensent simpliciter & pure, ita ut nihil commutationis admisceant, sustinendo aliqua opera bona, licet non æqualia, v. g. in voto castitatis perfectæ, at non perpetuæ, substituunt confessionem singulis mensibus biennio faciendam: in voto perpetuo, at non perfecto, v. g. in voto non nubendi, opus perpetuum, v. g. duo vel tria *Pater & Ave* singulis septimanis &c. partim quia fortassis causa non est sufficiens ad omnimodam & meram dispensationem, qua tollitur votum absque substitutione alterius pii operis; & hinc quò minor apparet causa dispensandi, eò majus substituitur aliud opus meritorium; partim etiam quia Curia Romana id observat in suis dispensationibus, uti videbimus.

Quæres, quænam causæ pro sufficientibus 22 habendæ sint ad dispensandum in voto castitatis (vel Religionis) reservato, vel non reservato? R. sequentes assignari à DD. Sanch. Conink, Corrado, Palao, Sporer &c. 1. Periculum valde magnum incontinentiæ, seu frequentis lapsus carnalis, & quidem in foeminis non tantum, quando periculum ab extrinseco ex propria infirmitate, sed etiam quando ab intrinseco provenit, ut si sunt pauperes & pulchræ, vel orbatæ parentibus. 2. Difficultas valde notabilis exequendi votum, v. g. si vovisset Religionem, sed, quia executionem multis annis distulit, jam merito dubitat, an habeat adhuc tantas vires ad ferendum Religionis rigorem, & communes illius observantias. 3. Majus bonum communitatis, quod speratur ex nuptiis: si v. g. Matrimonium judicetur fore valde expediens ad pacem in civitate, provincia &c. procurandam, ad conservandam familiam valde illustrem & potentem, ad averendum grave damnum propriæ domus. 4. Quando cessat causa impul-

impulsiva ad votendum (si enim causa finalis cessaret totaliter, voti obligatio per se cessaret) ut si vovisti castitatem, quia sperabas ingredi Religionem certam, quam tamen modo non potes ingredi amplius. 5. Quando supervenit dubium, an materia voti non sit interea facta inutilis, mala, aut majoris boni impeditiva. 6. Quando supervenit dubium, an satis deliberatè sit emissum votum; si enim dubitaretur, an votum ipsum sit aliquando editum, nullà opus foret dispensatione: cum tali casu præsumptio staret pro libertate: licet hoc ipsum aliqui non male dicant etiam de priori casu. 7. Si leviter & absque etiam deliberatione votum est editum, uti à pueris & puellis, nondum puberibus fieri solet. 8. Si metu, etiam leviter, injustè incusso, vel dolo, extortum est. Ut autem

Praxis

23 Petendi vel exequendi dispensationem, à S. Pœnitentaria expediendam, vel expedi-
tam, super voto castitatis perfectæ & inte-
græ, melius à te cognoscatur, cùm tibi, præ-
sertim si Confessarius fueris, hæc notitia ma-
ximè sit necessaria; ponamus casum, quòd
puella 18. annorum, quam vocabimus *Ber-
tham* (proprium enim nomen non exprimi-
tur, si à S. Pœnitentaria dispensatio peti-
tur) emisit deliberatè & absolutè votum
castitatis integræ ac perpetuæ, tracta amore
hujus virtutis: nunc verò orбата parentibus,
& ob pulchritudinem suam multis expo-
sita insidiis ingens periculum incontinentiæ
patiatur (si alia foret causa petendi dispen-
sationem, illa fideliter foret exprimenda.)
Hæc igitur puella adit Confessarium, eique
statum suum exponit, ac rogat, ut sibi im-
petret dispensationem in ordine ad effectum
nubendi, cùm se ipsam aliter juvare nequeat,
Confessarius proin ad juvandam hanc ani-
mam istud obsequium in se suscipit, & sic
supplices litteras instruit,

Supplica.

Eminentissime Cardinalis.

EXponitur humiliter Eminentia Vestra pro parte
devota Oratricis Bertha, Diacesis Eustadiana,
quod ipsa aliàs emisit votum simplex perpetua casti-
tatis: sed cum defuncto orbatâ suis parentibus, variis
exponatur incontinentia periculis: ita ut continen-
ter se vivere posse diffidat, enixè rogat dispensationem
ad effectum nubendi, ut sibi debitum conjugale & exigere
& reddere liceat. Quam gratiam fudebit suis ad
DEUM precibus pro possibili demereri.

Dignetur autem Eminentia Vestra
 responsum dirigere Ingolstadtum
 ad me infra scriptum.

Eminentia Vestra

*Servorum infimus. Fidelis Fromm
in dicto Oppido Sacerdos
Curatus.*

Exterius, postquam signavit epistolam, inscriptionem sic formet: *Eminentissimo & Reverendissimo Domino Domino S. R. E. Cardinali Majori Penitentiario, Roma.* Si ipse Confessarius nolit scribere Romam pro dispensatione, istud charitatis obsequium petat a Reverendissimo Vicario Generali, aut Consilii Ecclesiastici membro, vel ejusdem Secretario. Si autem hos fugiat, nec ad ipsum Majorem Penitentiarium immediate scribere velit, scribere poterit ad unum ex Procuratoribus Generalibus Ordinis, ut monet P. Reiffentuel *lib. IV. Decret. in Appendice n. 433.* v. g. ad Procuratorem Generalem Ordinis Franciscanorum Reformatorum, quos, licet ægre hoc munus in se recipiant, quando petitur dispensatio à Duxia, propter expensas ibi solvendas, libenter tamen ait suscipere, quando petitur à Penitentiaria. Ad talem igitur Procuratorem sic poterit formare litteras. *Admodum Reverende in Christo Pater Procurator Generalis etc. Quod hifce gravia & copiosa A. R. Patrum negotia interpellet, urgeat charitas proximi. Signum Bertha vorum simplex castitatis etc. (ut supra) Quare humillimè rogas, & ego cum suppliciter A. R. Patrum necessarium dispensationem pro foro interno apud S. Penitentiarium amore DEI & proximi procurare, ac obtinere mihi transmittere. DEUS, omnis charitatis largissimus tributor, dabit mercedem, qua ut copiosa sit, tuas preces meas promitto, & humiliter commendando. Ingolstadtii 11. Dec. 1719. A. R. Patrum nratiss.* Servus in Christo addictissimus. NN. Si dispensatio diutius non mitteretur, eadem litteræ vel ad Cardinalem Penitentiarium, vel ad Procuratorem Generalem eundem repeti possent. Si verò venerit, fatis hujus erit tenoris.

Responsum, seu Rescriptum, concedens facultatem exequendi, directum ad executorem dispensationis.

Si periculum,

Sacra Pœnitentiaria tibi Confessario, à latere præsentium electo, concedit facultatem ipsi latere præfatum votum ad effectum nubendi tamen, auctoritate Apostolica dispensando commutandi in Sacramentalem Confessionem semel quolibet mensis, et in alia pœnitentia opera per te impingenda, inter quæ sint etiam aliqua pietatis, quæ quocidie facere teneatur, ut ea adimplens memor sit obligationis, quæ emissio vòrò adstringebatur, prout fecerunt DEUM ipsius anima salutis expedire iudicaveris in fore conscientia, & Sacramentali confessione carum. Imò, quòd si viro, cui coniungeret, lapseris, castitatem servet, ut prius obligata, & si uxoriam extra Matrimonium fornicata fuerit, ut mortuò viro alteri nuzerit absque nova dispensatione, sciat se contra votum castitatis facere, & ditium conjugale exigere non posse. Et ita cum venias &c.

Inscriptio exterior ferè erit hujusmodi:
Discretæ Viri N. Confessario Theologiae Magi-

firo (vel Decretorum Doctore) ex approbatis ab Ordinario, per latricem penitentem eligendo. Vel: Discreto viro Confessario ex Approbatis ab Ordinario, sive proprio latricis (latorum) Parocho, ad intra scripta specialiter deputato.

26. Circa petitionem & executionem hujus dispensationis adhuc aliqua utiliter notanda veniunt, & imprimis quidem de petitione. 1. Quod fideliter ipsum factum in specie, seu calus prout est, exprimi debeat, cum causa finali & motiva, nihil addendo falsi, quo saltem partialiter dispensans moveretur (alias enim rescriptum gratiae foret obreptitium) nihil etiam omitendo veri, quo cognito non fuisset data dispensatio. 2. Quod causa, propter quam dispensatur, debeat saltem illo tempore, quo conceditur dispensatio, verè dari, imò & tempore, quo datur executioni, ut Covarruv. à Rota decisum asserit. 3. Quod scribens pro dispensatione ad Cardinalem Pœnitentiarum urbem illam, ad quam responsum dirigi cupit, non vocet civitatem, si ibi non sit residentia Episcopi, sed oppidum, licet urbs aliàs ampla sit & celebris; quia stylus Curiae sic habet, ut tantum illæ urbes appellentur civitates, in quibus est residentia Episcopalis. 4. Quod in litteris suis ad eundem Cardinalem scriptis exprimere debeat, se non esse Doctorem SS. Theologiae, vel SS. Canonum, neque privilegio aperiendi litteras Apostolicas aliunde munitum, si revera talis non sit & tamen velit aperire litteras petite dispensationis, eò quod forte Oratrix ad ipsum habeat specialem confidentiam, vel in illo loco nullus sit Doctor, vel Confessarius privilegiatus. Hinc litteris suis hæc vel similia addat: *Et quia Oratrix (vel Orator) ad me tanquam Confessarium, cui conscientiam suam aperuit, specialem habet confidentiam, dignetur Eminentia Vestra disponere, ut concessam gratiam liceat mihi exequi. Vel: quia in Oratricis loco nullus reperitur Confessarius in Theologia Magister vel Canonum Doctor, vel aliàs ad exequendum privilegiatus, dignetur Eminentia Vestra providere, & disponere, ut etiam aliis exequi valeat.*

27. Circa executionem notandum est executori 1. Quod debeat esse Doctor in Theologia vel Jure Canonico in publica Universitate creatus, vel speciali privilegio ad aperiendas & exequendas litteras Pœnitentiarum munitus: cuiusmodi privilegium habent Confessarii Societatis JESU, quibus à P. Generali per suos Superiores communicatur specialiter, concessum à Gregorio XIII. 3. Aprilis 1582. licet Doctores non sint. Hoc privilegium competit etiam aliis Ordinibus mendicantibus, qui cum Societatis privilegiis communicant. In aliis non privilegiatis non sufficit Licentia, ut habet communis fere omnium contra P. Engel in *Man. Paroch.* p. 3. c. 2. §. 1. n. 16. licet alias Licentia in favorabilibus veniant nomine Doctorum; quia id universaliter verum non est, nempe quando Doctoribus aliquid competit non ratione exercitii, sed ratione dignitatis, ut ad

Lib. IV. R. P. Viri Pichler.

vertit Sanch. l. 2. d. 34. n. 8. 2. Quod debeat esse Approbatus ab Ordinario vel ipsius penitentis seu Oratricis, vel saltem in illa Diocesi, in qua fit executio. 3. Quod debeat ab Oratrice specialiter esse electus. 4. Quod debeat clausulas in Rescripto contentas accuratè observare, nisi velit periculo nullitatis exponere dispensationis executionem. 5. Examinare veritatem causæ allegatæ. 6. Monere dispensandam, quod dispensatio tantum se extendat ad Matrimoniales actus, & ad unicum Matrimonium, ita ut, si extra Matrimonium peccet contra castitatem, vel novum mortuo priore marito Matrimonium contrahat, peccet contra votum toties, quoties contra castitatem aliquid facit &c. item quod hæc dispensatio tantum concedatur pro foro conscientiae & coram DEO. 7. Commutare votum injungendo Sacramentalem Confessionem singulis mensibus totà vità peragendam, & alia opera, v. g. medium Rosarium singulis hebdomadis recitandum, vel respectu divitis elemosynam quot hebdomadis faciendam, ac demum aliqua opera quotidiana, v. g. manè & noctè unum Ave Maria recitandum, cum monito, ut sic quotidie recordetur obligationis, quam habebat ob votum. 8. His denique injunctis dispensare, & quidem in ipsa confessione, ac durante Judicio Sacramentali; nam juxta modernum Curiae Romanæ stylum omnino necesse est, ut in ipso actu Sacramentalis Confessionis fiat dispensatio: quare auditis peccatis, præmissis examine veritatis causæ, monitis, & commutatione, seu injunctione aliorum operum, uti diximus, & injunctâ pœnitentiâ Sacramentali pro peccatis, etiam aliis in confessione detectis, pœnitens sic absolvatur, & dispensetur: *Dominus noster JESUS Christus te absolvat &c. Deinde ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris &c. Tum subjungatur: Item Auctoritate Apostolica specialiter mihi delegata tibi votum castitatis, quod emisisti, ad effectum, ut Matrimonium contrahere, ac debitum conjugale reddere & exigere licitè valeas, in opera tibi præscripta dispensando commuto, in nomine Patris &c. Passio Domini nostri JESU Christi &c.* Hæc formula quamvis non sit de essentia, tamen est valde congrua. Præterea observandum 1. nihil obesse, si pœnitens prius alteri jam fuerit confessus, & à peccatis absolutus, executori autem tantum peccata venialia confitetur, nullam connexionem habentia cum voto vel materia, ratione cujus dispensatur; modò durante Sacramentalis Confessionis actu fiat dispensatio. Reiffenstuel n. 458. 2. Probabilius licitum esse loco menstruæ confessionis bimestrem vel trimestrem injungere, si ob negotia vel alias graves rationes menstrua confessio esset nimis difficilis pœnitenti, præsertim si clausula sic habeat: *singulis mensibus, vel quoties tibi videbitur.* Aut saltem si in fine addatur: *prout secundum DEUM ipsius anima saluti expedire judicaverit.*

T

§. III.

§. III.

De Dispensatione in Impedimentis dirimentibus.

28 Sciendum, Impedimenta dirimentia alia esse *Juris naturalis & Divini*, uti est error circa substantiam personæ, *ætas*, in qua nondum adest sufficiens usus rationis & capacitas generandi, *impotentia* perpetua, *ligamen*, & *consanguinitas* in primo gradu saltem lineæ rectæ: *Divini*, inquam, non quod in Testamento novo aliquod impedimentum statuatur, aut gradus consanguinitatis positiva lege Divina prohibeatur (nam prohibitiones illæ *Levit. 18.* quibus aliqua Matrimonia in gradibus Jure naturæ non prohibitis irritabantur, in novo Testamento sunt sublata) sed quod omnia impedimenta, quæ Jure naturali sunt introducta, etiam Divino statuta esse recte dicantur. Alia verò omnia esse *Juris humani & Ecclesiastici*. Indagandum modò est 1. quis in his impedimentis utriusque generis dispensare possit, vel non. 2. Quanam sint justæ causæ dispensandi. 3. Quanam in litteris, quibus petitur & impetratur dispensatio, sint exprimenda. 4. Quomodo practicè sit impetranda & executioni danda, tam pro foro externo, pro quo Romæ expeditur à *Dataria*, quam pro foro interno, quod solum respicit expedita à *Penitentiaria*.

29 Dico 1. In Impedimentis dirimentibus *Juris naturalis & Divini* nec Summus Pontifex dispensandi potestatem habet; nisi impedimentum supponat determinationem humanæ voluntatis. Communissima Theologorum & Canonistarum contra paucos, Constat partim ex *can. inferior. 4. d. 21. can. 6. 7. 8. caus. 25. q. 1. c. 16. de Majorit. c. 13. de Restit. spoliat.* partim ex eo, quia inferior nihil potest in lege Superioris, nisi ipsi concedatur specialiter, partim ex praxi Ecclesiæ nunquam dispensantis, cum non defuerint aliquoties gravissimæ causæ, quæ videbantur exigere hujusmodi dispensationem.

30 Oppones 1. *Matth. 16.* dixit Christus ad Petrum, & successores ejus, Romanos Pontifices, quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis: ergo data est Pontifici potestas solvendi omne omnino vinculum, etiam *Juris naturalis & divini*, quando urgens necessitas, v. g. integri regni conversio, vel conservatio, aut recta Ecclesiæ gubernatio requirit. 2. Juxta nos potest Papa dispensare in voto castitatis perfectæ: sed obligatio voti est *Juris naturalis & Divini*. 3. Idem probabilius dispensare potest in Matrimonio rato: ergo in impedimento *Ligaminis*, quod diximus esse *Juris naturalis*. 4. Episcopus quandoque dispensat in Jure communi & lege Pontificis, uti quando adest urgentissima causa: ergo inferior potest quandoque aliquid in legem Superioris: ergo & Papa in Jus naturale. R. ad 1. Illa verba Christi nimis sunt generalia, ut tam extraordinaria potestas inde colligatur: certe si ita generaliter deberent intelligi, Papa

posset dispensare, ut liceret mentiri, fornicari, vinum pro aqua adhibere in Baptismo, & vicissim aquam pro vino in Eucharistia &c. quæ nemo admisit. Igitur intelligenda sunt de vinculis *Juris naturalis & divini*, quorum solutio a DEO vel Christo in Scripturis Sacris, vel alia revelatione est concessa, ut solutio ab omnibus peccatis, etiam gravissimis, item dispensatio in voto & juramentis, de qua nobis constat ex usu & praxi continua Ecclesiæ. Ad 2. patet responsio ex primùm dictis. Dein *dist. Min.* est obligatio *Juris naturalis & divini* aboluti. *N. Min.* conditionati tantum, nisi nempe nomine DEI à potestate Ecclesiastica, cui id permixtum esse declarat usus Ecclesiæ, remittatur obligatio. *C. Min.* Accedit, quod Papa dispensando in voto (vel in Matrimonio rato) non directè tollat Jus divinum & naturale, sed legem à voluntate humana dependentem, & positam à vovente, vel Matrimonium ratum contrahente: igitur hanc legem à libera hominis determinatione positam tollit dispensans in voto &c. ac ea sublata tanquam basi in consequentiam per se cessat obligare Jus & divinum & naturale: ferè sicut Jus naturale, & divinum obligat, ut pareamus Pontifici ponenti legem, v. g. jejunii: si autem ipse per dispensationem tollit legem jejunii à se positam, hoc ipso aufertur vel potius per se cessat Jus divinum & naturale, adstringens ad obediendum Pontifici in hoc casu, quia non nisi ex hypothesi & stante lege jejunii obligabat. Ideo in Assertionem addidi, nisi impedimentum supponat determinationem humanæ voluntatis, uti supponit votum, item Matrimonium ratum, quod supponit contractum liberè ab hominibus positum, qui est basis & fundamentum obligationis naturalis & divini: quævis verò idem contractus liberè positus etiam in Matrimonio consummato reperitur, noluit tamen Christus illud dispensationi & dissolutioni subjacere, ut patet tum ex SS. Litteris, tum ex usu & sensu Ecclesiæ. Unde liquet responsio ad 3. Ad 4. *dist. Ant.* cum concessione vel expressa vel tacita Pontificis. *C. Ant.* sine illa. *N. Ant. & Conf.*

Dico 2. Papa in omnibus impedimentis dirimentibus, Jure Ecclesiastico tantum introductis, absolute dispensare potest. Ita forte omnes ob *c. 8. de Consang. & Affin. c. 24. pr. de sent. Excomm. in 6.* ratio est clara; quia omnis lex mere Ecclesiastica omnem suam vim habet à Legislatore, qui est Papa. Dixi, absolute potest: nam in quibusdam nunquam dispensat actu, uti in 2. vel etiam 3. & 4. gradu consanguinitatis in linea recta, v. g. ad Matrimonium inter avum & nepotem vel proneptem: in 1. gradu lineæ transversæ, nempe inter fratrem & sororem, licet jam sæpius id ardentè postularint magni Principes: in 1. gradu affinitatis lineæ rectæ, ut inter vitricum & privignam. In aliis quidem dispensat, sed non solet, nisi ob gravissimam causam & difficillimè, ut in conjuga-

conjugicidio publico: in impedimento dispensaris cultus: in paternitate aut maternitate spirituali: in cognatione legali lineæ rectæ: sic etiam in gradu secundo consanguinitatis & affinitatis lineæ transversæ solum cum magnis Principibus, & ob causam publicam dispensari vult Trid. s. 24. c. 5. de Ref. Matrim. In quibusdam econtra sæpe & facile solet dispensare, uti in 3. vel 4. gradu affinitatis & consanguinitatis: in compateritate spirituali &c. Universim quò arctius est vinculum inter personas & maior conjunctio, eò dispensat difficilior, & eò majorem exigit causam: sic difficilior dispensat in impedimento consanguinitatis quàm affinitatis, licet in simili sint gradu: difficilior in gradu propinquiori, quàm remotiori: difficilior in impedimento publicæ honestatis orto ex Matrimonio rato, quàm orto ex Sponsalibus: difficilior cum Presbytero vel Diacono, in quibus requirit causam publicam, quàm cum Subdiacono: difficilior cum Religioso professore, quàm cum Subdiacono non Religioso: difficilior, si Matrimonium necdum est contractum, quàm si jam contractum sit juxta formam Tridentini &c.

Dico 3. Inferior Papâ, uti Episcopus, vel Legatus Pontificius &c. non potest in impedimentis dirimentibus dispensare de Jure communi, & potestate ordinaria, licet impedimentum sit occultum, vel dubium, vel in eo jam dispensatum à Papa, sed nulliter propter ob-vel subreptionem. Ita facile omnes ex cit. can. inferior. c. 16. de Major. Clem. 2. pr. de Elect. cum in Jure communi, cujus vis tota dependet à Legislatore, & hujus voluntate, nihil immutare possit inferior. Dixi 1. vel Legatus Pontificius, is enim quoad potestatem dispensandi idem quidem potest in illa provincia, ad quam missus est, quod Episcopus c. 2. de Offic. Leg. in 6. non tamen plus, nisi Papa plus ipsi indulgeat specialiter, uti fieri solet, nominatim ad dispensandum in 3. & 4. consanguinitatis ac affinitatis gradu. 2. De Jure communi; nam ex speciali privilegio aut concessione sive expressa sive tacita vel præsumpta in quibusdam dispensandi facultatem obtinet, uti videbimus. 3. Et potestate ordinaria; nam in casu vel eventu extraordinario aliquid ipsi conceditur, uti dicemus: quare notandum, per potestatem ordinariam hic non intelligi à nobis illam, quæ opponitur delegata, sed illi, quæ se extendit ad casus extraordinarios, uti si dispensat ob urgentem necessitatem, eò quod adsit periculum incontinentiæ, & simul recursus ad Papam, vel ejus Legatum, speciali privilegio dispensandi competit Episcopo ratione personæ & officii, adeoque potius in hoc sensu ordinaria, quàm delegata, est, quamvis extraordinaria sit. 4. Licet impedimentum sit occultum; quia neque pro hoc casu universaliter ipsi concessam esse potestatem dispensandi legimus. Nec obstat, quod in Trid. s. 24. c. 6. de Ref. concedatur

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

ipsi dispensatio in irregularitatibus & censuris occultis; quia ista concessio exorbitat à Jure communi, ideo in consequentiam non trahenda, nec extendenda, c. 28. de R. J. in 6. 5. Vel dubium; quia in casu, quo dubitatur de existentia impedimenti, libertas est in possessione, adeoque non opus est ulla dispensatione. Haun, Palao &c. contra quosdam, qui in dubio tribuunt potestatem dispensandi. Adde, quod in nostris principibus Matrimonium cum opinione probabili Juris contractum valeat. Nihilominus tamen tali casu Episcopus declarare potest, non adesse impedimentum, vel, si ita cum Laym. Sanch. Bosco &c. loqui placet, dispensare pro interim ad cautelam, & declinandum scandalum vel scrupulos: quæ tamen dispensatio non facit, quod minus, si postea deprehenditur impedimentum certum, illa de novo peti debeat à Pontifice. 6. Vel in eo jam dispensatum, sed nulliter, à Papa, uti docet Covar. Guttier. alique apud P. Wiestner h. t. n. 61. quia neque pro hoc casu Episcopis dispensandi facultas in Jure est concessa; nam quando in c. 6. cit. Pontifex rescribens cuidam Archiepiscopo ait, tolerari posse Matrimonium post dispensationem obreptitiæ obtentam, cum ex separatione grave timeatur scandalum imminere, ille non dedit facultatem dispensandi, sed præcisè tolerari voluit Matrimonium propter scandalum: multa autem tolerantur, quæ alias prohibita sunt. per c. 11. de vir. & honest. c. 6. de prob. His tamen non obstantibus

Dico 4. Episcopo (uti & Legato Pontificio) competit potestas dispensandi in impedimentis dirimentibus 1. quando ei ex speciali privilegio conceditur à Papa. Sic Episcopi vicini in nostra Germania magis remota ab Urbe, uti Augustanus, Constantiensis, Eustettensis, Frisingensis, Passaviensis, Ratisbonensis, Salisburgensis, obtinere solent privilegium, singulis quadrienniis vel quinquenniis de novo petendum, ut possint in utroque foro tanquam delegati Sedis Apostolicæ dispensare 1. in gradu 3. & 4. simpliciter & mixto tam consanguinitatis quàm affinitatis cum pauperibus tantum, etiam ad contrahendum Matrimonium. 2. Ad perseverandum in contracto cum hæreticis conversis etiam in secundo gradu simplici & mixto, modo illa conjunctio primum gradum nullo modo attingat. Quibus in casibus etiam simul obtinent potestatem declarandi proles susceptas pro legitimis. 3. In Impedimento publicæ honestatis ex Sponsalibus proveniente. 4. In impedimento criminis, si neuter conjugum machinatus est in mortem alterius, item restituere jus amissum petendi debitum. 5. In Impedimento cognationis spiritualis, præter levantem & levatum. Per gradum mixtum intelligitur inæqualis distantia duorum à communi stipite, v. g. quando una duobus, altera verò pars tribus gradibus à communi stipite distat. Per pauperes autem omnes illi, qui

qui attentis circumstantiis status sui censentur indigere, & difficulter transigere vitam suam, uti qui vel nulla habent bona, ex quibus percipiunt fructus, vel tam modica, ut solum aureorum valorem non attingant, vel ampliora quidem, sed ære alieno, aut pensionibus, vel aliis oneribus gravata, ita ut deductis deducendis tot fructus inde non percipiant, quibus ultra mensem vivere possent absque labore & industria, uti opifices & agricolæ plurimi. Reiffenstuel in Append. lib. IV. à n. 379. Cæterum dispensatio in dictis casibus concedi debet in scriptis, atque in iis exprimi, quod dispensetur ex potestate delegata (uti insinuat consuetus tenor huius privilegii) & mulier non sit rapta &c.

2. Eidem Episcopo competit potestas dispensandi in Matrimonio jam contracto, sed pro foro conscientie tantum, quando hæc conditiones concurrunt. 1. Si impedimentum sit occultum, 2. Si Matrimonium bona fide, & præmissis denuntiationibus sit contractum, 3. Si adsit gravis causa, 4. Et simul non pateat facilis ad Papam recursus. 5. Si impedimentum sit tale, in quo soleat concedi dispensatio. Communis cum Henrici Sanchi, Gonzal. ad c. 6. de consanguin. n. 2. Wiestner h. t. n. 65. seq. Reiffenstuel lo. cit. n. 15. 19. contra Sor. & Medin. Sumitur ex c. 2. de observat. jejun. & Trid. s. 24. c. 5. de Ref. Matr. ubi dicit, dispensari posse: sed quando Jus impersonaliter dicit dispensari posse, intelligitur ordinarie id esse concessum Episcopis; quia de Pontifice dubium non est, quin in lege Ecclesiastica dispensare valeat. Ratio huius doctrinæ petitur ex c. 4. de R. f. ibi: quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum: dein ex eo, quod propter bonum animarum, in quod tendit hæc dispensatio, Pontifex præsumatur non esse invitus ex epikia & benigna interpretatione. Accedit, quod Pontifex ignorare non possit, hanc sententiam passim doceri, & in praxim deduci, nec tamen contradicat, cum facile possit: ergo approbat. Occultum erit impedimentum, si probari in Iudicio non possit, vel, licet probari posset, eo quod duo vel tres scient, nullum tamen sit periculum, ne ulterius publicetur. Bona fide erit contractum, si absque scientia impedimenti: sufficit autem, modo alterutra pars contrahentium illud ignoraverit. Gravis causa erit, quando coniuges putativi ex una parte separari absque scandalo aut gravissimo incommodo, ex altera vero inseparati vivere absque continentie periculo nequeunt, uti plerumque contingit. Recursus facilis ad Pontificem non erit, si obstat hostilis incurso, distantia locorum, periculum in mora &c.

3. Probabiliter etiam in impedimento occulto, antequam Matrimonium contrahatur, Episcopus dispensare potest, quando dictæ conditiones simul omnes concurrunt, Sanch. Pont. Gonz. Palao, & plurimi alii; quia etiam in hoc casu videtur recte præsumi consensus Pontificis, & quod is sciat,

doceri ac in praxi observari hanc sententiam à plurimis. Notant tamen DD. requiri urgentissimam & maximam necessitatem, vi cuius accelerari Matrimonium necesse, & ad Papam recurrere impossibile est, ut si morti proximus ad legitimandas proles cum harum matre, respectu cuius habet occultum impedimentum, vellet contrahere Matrimonium. Rarissime autem accidet, tunc quidem Iudice, tanta necessitas, ut Matrimonium, quod necdum contractum est, differri nequeat, donec Romæ veniat dispensatio, quæ per litteras, & absque expensis à S. Penitentiaria obtinibilis est; adeoque nec recursus Romam erit difficilis ordinariæ. Atque hi duo casus, hoc & prior n. positi, sunt illi extraordinarii, in quibus Episcopum potestate extraordinaria (licet ea ordinaria sit, h. e. non delegata) dispensare novimus n. 32.

Quæres, an in dictis impedimentis, & casibus, in quibus Episcopo tribuimus potestatem dispensandi, eadem quoque competat Capitulo Cathedrali Sede vacante? 2. Et Vicario Generali? 3. Vel alteri Clerico ex delegatione Episcopi? 4. Et quidem possint Religiosi mendicantes circa dispensationem impedimentorum dirimentium? 5. ad 1. distinguendo inter primum casum, quod Episcopus ex privilegio, vel concessione speciali, dispensat in quibusdam impedimentis, & inter duos posteriores extraordinarios, in quibus ex præsumpta per epikiam licentia Pontificis ob necessitatem urgentem dispensat. In priori non competit Capitulo, quia Capitulum non succedit in iis, quæ Episcopo competunt ex speciali facultate aut privilegio; eo quod talis concessio vel delegatio censeatur esse facta Dignitati Episcopali, in quam non succedit Capitulum. In posterioribus autem competit, per c. un. de Majorit. in 6. quia in iis, quæ spectant ad jurisdictionem Episcopalem, & quæ Episcopus potest iure ordinario, generaliter succedit Capitulum: in dictis autem duobus casibus extraordinariis Episcopus vi jurisdictionis Episcopalis, & iure ordinario dispensat, quia ratione officii sui pastoralis. 2. ad 2. competit quidem Vicario Generali; eo quod Episcopus ea, quæ ipsi ratione officii Episcopalis, ex potestate ordinaria, & perpetuo competunt, delegare possit alteri, per c. 7. de Offic. & pot. Jud. deleg. in 6. at non sufficit mandatum generale, quod datur per concessionem Vicariatus Generalis, sed requiritur speciale, uti pro certo tradunt DD. in casu priori; in duobus autem posterioribus habet communis; quia casus extraordinarii non comprehenduntur in mandato generali arg. c. 81. de R. f. in 6. Hoc tamen non obstat, quod minus Episcopus generaliter possit committere Vicario Generali facultatem pro omni eventu, quo ipse posset dispensare in dictis casibus, ut docet Sanch. & alii. 3. ad 3. fere eodem modo; quia jurisdictio, quæ

vel Dignitati ex concessione speciali & privilegio Principis, vel ratione officii perpetuo competit, instar ordinariæ delegari potest, uti dicitur ad *Tit. de offic. & potest. deleg. in lib. I. Consonat Trid. s. 24. c. 6. de Ref. & praxis*. Ergo in omnibus casibus, in quibus Episcopus per se, etiam per alium, sive sit Vicarius Generalis, sive alia persona idonea, à se delegatum dispensare potest. & ad 4. quamvis non defuerint, qui Religiosis mendicantibus tribuerint dispensationem in omnibus impedimentis Matrimonii, & casibus, in quibus competit Episcopo, & P. Reiffensuel *n. 542.* saltem dispensationem in impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, cum illis, qui Matrimonium jam contraxerunt sive bona sive mala fide. At illud prius nec ex autoritate nec ex ratione satis est probabile: hoc posterius habet quidem probabilitatem apparentem ex privilegio PP. Augustinianis concessio per Bullam Leonis X. ut refert Reiffensuel *n. 543.* ex Richardo Rossensi Episcopo & Martyre Anglicæ, quod est hujus tenoris: *cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque in judicium productum, dispensare valeant &c.* Sed quia nullibi defecto reperitur hujus privilegii Bulla, ac propterea multi dubitant, an aliquando emanaverit, alii autem, quamvis emanasse credant, tamen non-usu exolevisse putant, alii verò pro unico casu particulari, vel certo loco datam esse suspicantur, uti pro Indiis magna Religiosis potestas etiam in impedimentis dirimentibus dispensandi indulta est, alii demum per illam plus non esse concessum existimant, quam dispensare ad petendum debitum cum conjugibus, qui post contractum Matrimonium commisit incestum cum consanguinea uxoris, & sic in primo gradu affinitatem cum eo contraxit (id quod omnino Religiosi mendicantes possunt, quibus à Superioribus suis conceditur, vi suorum privilegiorum, sicut cum ligatis votò castitatis, ante vel post contractum Matrimonium emissio) ideo praxin hujus privilegii non satis tutam esse censeo. Interim abstraho à privilegio Patribus Societatis concessio vivæ vocis oraculo, vi cuius, ut refert idem P. Reiffensuel *n. 553.* in partibus Septentrionalibus tantum dispensare possint cum iis, qui contraxerunt clandestinè, vel coram Parocho non proprio, vel cum impedimento criminis, ignorantes esse impedimentum, vel cum impedimento consanguinitatis aut affinitatis in 4. gradu, vel cum impedimento compaternitatis, vel commaternitatis spiritualis.

35 Dico 5. Causæ justæ dispensandi in impedimentis dirimentibus censentur esse à communi DD. & Curia Romana sequentes. 1. Evitatio scandali, peccati, infamiæ, damni, gravium inimicitiarum &c. sic justè petit & impetrat dispensationem vir; qui cum consanguinea habuit copulam, at sine spe citius impetrandi dispensationem; &

multò magis qui jam contraxit Matrimonium cum consanguinea (præsertim si inde jam suscepit prolem, vel diu jam existit in tali Matrimonio) at cum bona fide, saltem ex una parte, & præmissis denuntiationibus; qui enim sub spe facilius obtinendæ dispensationis habuit copulam cum consanguinea, vel contraxit cum illa Matrimonium sine denuntiationibus, aut cum mala fide, si nempe utraque pars scivit consanguinitatem, dispensationem non obtinebit, sic volente Trid. *s. 24. c. 5. de Ref. Matr.* Pariter justè petit dispensationem foemina, de qua passim spargitur, quòd sit corrupta à consanguineo, ut huic possit nubere; sic enim consulitur famæ illius, imò prævertitur damnum; cum propter hanc diffamationem difficilius nuberet, aut omnino virum non inveniret. 2. Defectus dotis competentis: si nempe foemina non habeat actu tantam dotem, ut extraneo æqualis conditionis, qui nempe non consanguineus aut affinis sit, nubere possit in proprio loco originis. Nota, allegationem dotis incompetentis non esse propriè allegationem paupertatis; nam hæc non allegatur ut causa dispensandi, sed ut evitentur expensæ, & ut in forma pauperum concedatur dispensatio. 3. Aetas foeminæ nunquam nuptæ, si scilicet 24. ætatis annum jam egressa hætenus virum paris conditionis non invenit, nisi consanguineum vel affinem. 4. Angustia loci, si nimirum in vicinia nullus non consanguineus aut affinis reperiaturs paris conditionis, vel ob ætatem aut mores non valde diversus aut contrarius. 5. Conservatio illustis, aut præcellentis familiæ in eodem semine ac stirpe. 6. Conservatio divitiarum in familia Magnatum & Potentum. 7. Excellentia meritorum in Ecclesiam, v.g. laborum in bello contra Infideles &c. nec est necesse, ut merita sint ipsius oratoris vel oratricis, modò sint parentum, vel conjunctorum, imò extraneorum, pro eis tamen intercedentium. 8. Impositio certi oneris temporalis, dum nempe petentibus dispensationem injungitur, ut majorem pecuniæ summam subministrent certo alicui operi pio, vel contra hostes Ecclesiæ &c. Episcopi tamen, quando per privilegium obtinent potestatem dispensandi, gratis omnino dispensare jubentur. 9. Prærogativa dignitatis personarum, ut si sint Regiæ, Principes. 10. Etiam Nobilitas petentium, uti si sine ex genere nobili, vel ex præcipuis alicujus oppidi, imò ex valde honestis familiis procreati, saltem loquendo de gradibus consanguinitatis, vel affinitatis remotioribus. Tunc autem, si nulla alia exprimaturs causa in specie, Pontifex in dispensatione addere solet, *ex certis & rationabilibus causis*; cujusmodi dispensationes vocanturs *sine causa*, non quòd sine causa concessæ sint, sed quòd certa causa, propter quam Pontifex dispensat, non exprimaturs & propaleatur. Vid. Navar Sanch. Conink, Herincx, Barbof, Palao, Corrad, Engel,

Engel, Wiestner, Reiffenstuel à n. 69. Karchne de Matr. n. 220. & alii passim.

- 36 Quæres, quænam adhuc circa dispensationis causas observanda sint? R. sequentia.
1. Quod aliqua omnino sit necessaria, & quidem ad valorem dispensationis, si inferior Papâ; & ad licentiam, si ipse Papa dispenset. Qui verò utitur dispensatione illicitè, valide tamen, datâ, non peccat. Suar. de LL. l. 6. c. 19. n. 14. & alii.
 2. Quod eò major esse debeat, quò majus est impedimentum, aut arctius inter contrahere volentes vinculum, vel minor petentium dignitas.
 3. Quod dispensatio sit invalida, si causa finalis & movens, quæ allegatur, non subsistat, licet per ignorantiam vel errorem etiam inculpabilem sit allegata: subsistat verò, si causa impulsiva tantum sit falsa, nisi scienter & dolose sit allegata, ut patet ex Tit. de Rescriptis Lib. I. Si consideratis omnibus maneat dubium, an causa, falso allegata, fuerit finalis vel impulsiva tantum, pro impulsiva habendam puto, ut dispensatio valeat; cum generaliter in dubio sit præsumendum pro valore actûs, qui in nullo cedit præjudicium, l. 12. ff. de reb. dub. nempe propter regulam possessoriam.
 4. Probabilius valere dispensationem, si causa, quæ fuit allegata, re ipsa quidem fuit insufficientis, fideliter tamen allegata est, & pro sufficiente habita à dispensante; quia bonum publicum, & tranquillitas conscientiarum exigit, ut subsistant bona fide & prudenter acta à Prælati; rectèque præsumitur, quòd Papa, inferioribus concedens facultatem dispensandi, plus non requirat ad valorem dispensationis, quàm Deus, qui, ut obviatur scrupulis, ratam habet dispensationem ex sua concessione prudenter & ex causa rationabiliter pro sufficiente habita factam, uti si sic dispense Papæ vel Episcopus in voto. Ergo, inferes, etiam valebit Matrimonium ab iis contractum, qui cum impedimento consanguinitatis contraxerunt, bona fide existimantes, abesse impedimentum, R. N. Illatum; nam bonum publicum & recta Ecclesiæ gubernatio non exigit, valere actûs à privatis bona fide gestos cum impedimento, præsertim interveniente ignorantia facti.
 5. Causam finalem debere existere saltem tempore dispensationis concessæ: quare, cum hodie, uti notat Corrad. l. 7. c. 6. n. 24. dispensatio non amplius Romæ fiat à Pontifice, quando expediuntur litteræ, sed solum detur mandatum, ut delegatus (sive sit Episcopus, sive Confessarius) dispense, adeoque illa non fiat tempore data, ut loquuntur, sed tempore, quo delegatus exequitur mandatum, & actu dispense, tempore hujus actualis dispensationis causa debet subsistere. Corrad. Garc. Reiffenstuel. Sanch. Pont. Unde juxta probabiliorē & communiorē non est necesse, ut causa verificetur, quando Papa annuit petitioni, & mandatum dispensandi expediri curat, minus, quando exarantur litteræ supplices, imò neque tunc,

quando dispensatione semel facta contrahentes actualiter utuntur. Gutierrez, Gobat, P. Schmalzgrueber h. n. 164. ubi etiam solvunt objectiones: modò verificata fuerit tempore dispensationis factæ.

Dico 6. In litteris supplicibus debet dispensationem petens exprimere ea, quæ de Jure vel consuetudine aut stylo Curie exprimenda sunt, ita ut, si etiam ignoranter reticeatur veritas, aut narretur falsitas circa ea, quæ ad materiam dispensationis pertinent, & talia sint, quæ, si cognita fuissent, movere Principem poterant ad non dispensandum, aut non sic, sed sub aliis limitationibus, dispensatio sit nulla. Sic insitæ regulæ tradunt DD. cum Abb. & Felin. Sumiturque ex c. 27. 31. de Rescr. c. fin. de filiis presb. in 6. & c. 23. de Prob. in 6. quia expressio illorum vel requiritur tanquam forma, vel tanquam causa movens. Unde si in impedimento publico pro foro etiam externo petatur dispensatio a Dataria, exprimenda sunt hæc.

1. Nomen & cognomen Oratorum sine abbreviatione litterarum.
2. Diocesis originis: si orator sit hujus, oratrix verò alterius Diocesis, utraque est exprimenda. Si tamen oratores habeant locum domicilii extra Diocesim suæ originis, possunt, si velint, petere, ut dispensatio mittatur ad Ordinarium diocesis domicilii, in qua nunc habitant.
3. Desiderium vel inveniendi Matrimonium, vel, si jam sit initum, in eo remanendi, adeoque exprimi debet, an Matrimonium sit contrahendum, vel jam contractum: si jam sit contractum, aperiri debet, an bona fide, saltem ex parte unius, vel cum scientia impedimenti; item an promissis denuntiationibus, & juxta formam Tridentini; vel an sub spe facilioris dispensationis obtinendæ; demum an sit consummatum, si malâ fide, saltem unus partis, seu cum scientia impedimenti consummatum sit. Si verò Matrimonium necdum sit contractum, an non præcesserit copula (si oratores sint consanguinei vel affines, aut spiritualiter vel legaliter cognati, aut publicæ honestatis impedimento laborantes) maxime an non contigerit sub spe facilius obtinendæ dispensationis. Notandum tamen, quòd mentio copulæ, si sit occulta, impedimentum autem consanguinitatis publicum, fieri non debeat in Supplicia ad Datariam, bene tamen juxta multos, si copula quoque foret notoria. Aliqui putant, debere recurri ad Pœnitentiarium, ut suppleatur vitium dispensationis ob copulam occultam in Dataria non expressam; sed non videtur necessarium.
4. Causa, una vel plures, ad movendum dispensantem: si enim una non sufficerent movere, plures, quarum singulæ non sufficerent, simul sumptæ gratiam obtinere possunt, arg. l. 5. 6. C. de probat. sed cavendum, ut causæ, quæ allegantur, verè subsistant, præsertim si finales, & non merè impulsivæ sint, & ut absque dolo adducantur. Si copula habita allegaretur pro cau-

fa, deberet addi, an eum spe facilius obtinendi dispensationem propter periculum infamiae, licet ex parte unius tantum sub hac spe contigisset. Si verò alia legitima causa allegetur, & copula non sit habita sub dicta spe, controversia est ingens, utrum copula non occulta exprimi debeat in impedimento consanguinitatis. Reiffenstuel n. 185. cum aliis affirmat, & probat. 5. Genus impedimenti, an sit consanguinitas vel affinitas orta ex copula licita, aut illicita, vel publica honestas originem habens ex Sponsalibus, aut ex Matrimonio rato: in his impedimentis debet quoque exprimi gradus, praesertim primus, an sit simplex, v. g. quartus, vel mixtus, v. g. secundus & tertius, non tantum remotior, sed etiam propinquior, ut & linea, an sit recta vel transversa, item an oratores non sint conjuncti ex duplici vinculo consanguinitatis tam ex parte patris, quam ex parte matris, item an quis habuerit copulam cum pluribus consanguineis sponsae: in impedimento Criminis, utrum provenerit ex conjugicio cum promissione Matrimonii, aut ex conjugicio cum adulterio, vel ex solo adulterio cum promissione Matrimonii. Et sic de ceteris impedimentis loquendo. Exprimi praeterea debent omnia impedimenta in iisdem litteris, si plura ejusdem vel diversi generis subint. 6. Denique subjungatur petitio dispensationis. Vid. DD. cit. in Assert. 5. Dixi in Dataria; si enim petatur dispensatio à S. Penitentiaria pro foro tantum interno, non vera nomina Oratorum, sed ficta, vel per litteras A. B. C. ponuntur; additur tamen, quod sint laici, & quod impedimentum sit occultum. Cetera verò omnia, quae in Dataria, etiam hic exprimenda veniunt. Superest, ut modo pro majori facilitate subjungatur

Praxis

Petendi & exequendi dispensationes in Impedimentis dirimentibus.

38. Exemplum 1. sit circa dispensationem in impedimento publico, petendam pro foro etiam externo, & non pro interno tantum, consequenter à Dataria, ubi solvenda sunt expensae (nisi petatur & expediatur in forma pauperum) ac vera nomina Oratorum exprimenda, una cum Dioecesi, in qua nati sunt, nisi velint dispensationem committi Ordinario loci, in quo nunc habent domicilium: siquidem dispensatio pro foro externo committi consuevit Ordinario originis Oratorum, scilicet vel Episcopo, vel (ut plerumque solet) ejus Vicario Generali, qui in partibus ultra-Montanis, uti in nostra Germania, juxta stylum Curiae Romanae vocatur Officialis. Si orator & oratrix sunt diversarum Dioecesium, debent ambae exprimi, & recriptum solet dirigi ad Ordinarium oratricis. Ponamus autem, pro causa dispensandi in impedimento consanguinitatis allegari insufficientiam dotis,

& simul angustiam loci; quae angustia si allegetur, non tantum Dioecesis, sed etiam ipse locus & patria oratricis vera nominari debet. Igitur litterae supplices hoc aut simili modo formari debent.

Supplica.

Beatissime Pater.

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae pro parte devotorum illius Oratorum Henrici Oppenheimeri Laici, Dioecesis Eusertensis, & Horulana de Lillensfeld Dioecesis Constantiensis ex oppido Solodurano: quod, cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem juxta statum sui conditionem, cum qua, uti & propter angustiam dicti loci, virum non consanguineum vel affinem parvis conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, & dictus Orator, qui in memorato oppido domicilium fixit, cum dicta minus competente dote oratricem in uxorem ducere intendat, & si extra dictum locum nubere cogatur, dos, quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut virum parvis conditionis invenire valeat. Loco hujus causae pro varia occurrentia allegari alia potest, v. g. extinctio inimicitiae vel litis, evitatio scandali aut infamiae, praeminentia personarum, vel meritum in Ecclesiam &c. v. g. sic ponendo: quod, cum inter dictorum oratorum parentes (vel consanguineos) graves lites super rebus magni momenti vigeant, aliunde tamen, quam ex causa Matrimonii inter dictos oratores orta, certo autem per illud extinguenda credantur: pro illis componendis cupiunt Matrimonialiter invicem copulari. Perinde autem est, siue desiderium nubendi ponatur autem causam, ob quam petitur dispensatio, siue causa ante desiderium nubendi; modò sibi connectantur. Si copula, & quidem jam nota, inter ipsos intercessisset, deberet probabilius exprimi, certo autem, si sub spe facilius obtinendi dispensationem, h. e. si ideo eam habuissent, ut dispensationem facilius obtinerent ob periculum infamiae; non tamen necesse foret id exprimere, si tantum sperassent dispensationem, quando peccarunt, non verò ideo peccarunt, ut facilius impetrarent dispensationem; quod ordinariè puto contingere apud indoctos, cum nesciant, quod propter copulam facilius dispenseretur. Dein sic pergitur ad explicandum impedimentum, & petitionem dispensationis. Quia verò tertio & quarto gradu consanguinitatis conjuncti (hic ponatur aliud impedimentum, si aliud subsit vel plura, cum suis circumstantiis necessariò exprimendis, v. g. affinitas in primo gradu, orta ex copula illicita, publica honestas originem habens ex Sponsalibus de futuro, crimen ob adulterium & promissionem Matrimonii vivente priori conjuge, Ordo Subdiaconatus &c.) desiderium suum hac in parte adimplere non possunt, humiliter supplicant Sanctitati Vestrae, quatenus cum iisdem Oratoribus, quod impedimento quarti consanguinitatis gradus hujusmodi non obstante Matrimonium inter se servatà formà Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie

cie Ecclesia solemnizare, & in eo postmodum remanere libere & licite valeant, dispensare, prolemque suscipiendam exinde legitimam nuntiare dignemini de speciali gratia. Si verò in forma pauperum expediri dispensationem peterent, opus foret attestationem legitimam Ordinarii, quod sint pauperes & miserabiles juxta explicationem n. 12. positam, adjicere, si non, de expensis providere.

- 39 Circa executionem obtentæ gratiæ Ordinario, ad quem mitti solet, tanquam executori, cui mandatum actualiter dispensandi datur, seu ipsa dispensatio committitur sive delegatur, observandum est 1. quod, si deputetur Officialis seu Vicarius Generalis, non possit exequi & dispensare Episcopus, ac vice versa: Successor verò Vicarii Generalis solum tunc, quando sub nomine Dignitatis vel Officii, non verò, quando sub nomine propriæ personæ ei demandatur dispensatio. 2. Quod exequi non valeat, antequam litteræ dispensationis ipsi in originali præsententur, licet aliundè sciat, illas esse concessas. 3. Quod non habeat ullam jurisdictionem nisi ad informationem capiendam, sed nudum ministerium, unde nec subdelegare alterum eidem est concessum, nisi ad informationem capiendam, arg. c. fin. §. cæterum de off. deleg. 4. Quod intuitu dispensationis nihil omnino, etiam sponte oblatum, liceat recipere. 5. Quod præ oculis diligenter habere debeat tenorem litterarum Apostolicarum, ac videre, an sint conformes stylo Curiae, & non habeant clausulas insolitas; alias enim fiunt suspectæ. Juxta styllum Curiae autem ponitur initio nomen Pontificis, v.g. *Episcopus Servus Servorum DEI*, vel: *Clemens XI.* dein nomen delegati, qui solet esse Vicarius Generalis, sic: *dilecto filio, venerabilis fratris nostri Episcopi Constantiensis Vicario Generali*, vel: *Constantiensis Officiali*: subjungitur, *salutem & Apostolicam benedictionem*: tum Curia exprimit nomina & cognomina Oratorum cum Diocesi, &, si ob angustiam loci petitur dispensatio, etiam loco: dein narrat preces Oratorum cum impedimento & causa dispensandi: absolvit à censuris & aliis poenis Ecclesiasticis in ordine ad consequendum dispensationis effectum: demum discretionem Executoris committit negotium, eique mandat, ut servatis certis clausulis ibidem expressis dispenset cum Oratoribus deposita omni spe cujuscunque muneris, & præmissa informatione, si preces veritate niti repererit, & prolem suscipiendam (vel susceptam, si Matrimonium jam esset contractum) legitimam declaret. Et hinc. 6. Quod debeat accuratè observare clausulas Rescripti. 7. Quod invalide dispenset, nisi præmittat examen, informationem, & cognitionem de veritate causæ, licet re ipsa preces veritate nintantur, arg. c. 22. de Rescr. quia hæc clausula, re de præmissis diligenter informes, &, si preces veritate niti reperies, tunc dispenses, conditionem importat, & est de forma; discrepat enim hæc

clausula ab illa, si preces veritate nintantur; nam hæc de Jure inest omni Rescripto Pontificis, non item illa: informatio tamen hæc non debet esse Judicialis, sed sufficit extrajudicialis, atque de veritate illorum tantum, quorum falsa vel erronea expressio vitiat Rescriptum. Sed hinc

Quæres, an executor possit dispensationem impertiri, casu quo Oratores omnia in suis litteris rectè exposuerint, impedimentum & causam &c. Curia tamen Romana errorem committit, ponendo v.g. pro gradu consanguinitatis gradum affinitatis, vel Oratorem, qui juxta verum suum nomen se vocavit Petrum, nominando Paulum &c. g. affirmativè, cum Gobat, rr. 9. à n. 625. & aliis ibi citatis, si sufficienter constet, vel probatur Officiali delegato, rectè fuisse in Supplica expressam consanguinitatem &c. Ratio est, quia Pontifex, vel ejus substitutus, merito censetur legisse supplicationem, & juxta ejus tenorem intendisse dispensationem concedere, vel delegare: ergo error accidentaliter scribæ, qui facile potest contingere ob tantam negotiorum molem &c. non offit; cum valor dispensationis dependeat ex mente Pontificis, vel substituti Tribunalis, dispensare intendentis super impedimento sibi proposito, ex causis in Suppliciæ expressis, & cum illis, qui dispensationem petierunt.

Exemplum 2. fit circa dispensationem in impedimento occulto, petendam & dandam à S. Pœnitentia pro solo foro interno, ubi nullis opus est expensis, & vera Oratorum nomina reticentur, atque executio, vel actualis dispensatio committitur Confessario ab Oratoribus eligendo, qui tamen sit Doctor Theologiæ, vel SS. Canonum, aut privilegiò aperiendi litteras Apostolicas munitus, ac simul ab Ordinario approbatus. Ponatur igitur casus, quod duo contraxerint Matrimonium in tertio consanguinitatis gradu conjuncti (si essent affines, in Suppliciæ pro verbis invicem conjuncti deberent poni verba, se attinent, ut observant Practici Curiales) sed ignoranter & bona fide, idque consummarint: dein autem detecto post multos annos & susceptas aliquot proles fortè impedimentò nihilominus libidine victi perstitissent in carnali copula. Hi igitur ad evitandum incontinentiæ periculum, & quod timeretur ex separatione, publicum scandalum, quæ allegantur pro causa dispensandi, desiderant dispensationem litteris in hunc fere modum adornatis,

Supplica.

Eminentissime & Reverendissime
Domine &c.

Exponitur humiliter Eminentia Vestra ex parte devotorum illius Oratorum, quod Titius & Bertha (Sejus & Diana, vel B. & P. &c.) alia

ignorantes, aliquod impedimentum inter eos existere, quo minus possent invicem Matrimonialiter contrahere, in tertio gradu simplici linea collateralis conjuncti Matrimonium inter se bona fide de praesenti contraxerint publice, & factis in eorum Ecclesia Parochiali denuntiationibus juxta formam Concilii Tridentini (si scilicet cum impedimento, vel omittis denuntiationibus contraxissent, necessario deberent exprimere) & copula carnali consummaverint. Post aliquot annos, susceptis jam quibusdam liberis, intellexerunt, inter eos intercedere impedimentum dirimens, & praesata consanguinitate invicem esse conjunctos, & nihilominus in eadem copula carnali persisterunt (si non perrexissent in copula, scribi deberet: propter quod à carnali copula abstinerunt) cum autem ex una parte sine gravi periculo magni scandali separari ab eadem domo nequeant, ex altera vero, jussu à Confessario cohabitare ad invicem ut frater & soror, ad considerata humana fragilitate servare non valeant; hinc pro majore conscientia sua quiesce humillime petunt dispensationem super hoc impedimento adhuc occulto, ut etiam proles tam suscepta quam suscipienda legitimentur.

Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere &c. Vel: cum verò in Oratorum loco nullus reperitur Confessarius in Theologia Magister &c. Vid. supra n. 25.

Exemplum 3. in quo petitur dispensatio in impedimento Affinitatis, ortæ ex copula illicita, ante contractum Matrimonium, & in ordine ad illud contrahendum.

Supplica.

Eminentissime & Reverendissime
Domine &c.

Exponitur humiliter Eminentia Vestra, quod, postquam Sempronius carnaliter cognovit Titiam, postea ignarus (vel conficius, prout res se habet) impedimenti tractatum habuit de contrahendo Matrimonio cum sorore Titia. Cum autem dictum impedimentum sit occultum, tractatus verò publicus, & nisi ad effectum deducatur, scandala exinde verosimiliter oritura sint, cupit Orator ad vitanda scandala, & ad conscientia sua quietem de praemis, de quibus summe dolet, absolvi, & secum dispensari. Quare Eminentia Vestra humiliter supplicat, ut super his de opportuno remedio Autoritate Apostolica providere dignetur.

43. Executori ad hujusmodi dispensationes delegato, qui debet esse Doctor in Theologia, vel jure Canonico, aut privilegiatus, aut speciali concessione ad instantiam munitus, item ab Ordinario approbatus, & ab Oratoribus specialiter electus (si electus exequi recuset, vel nimis sit rigidus, potest Orator alium eligere, qui forte benignioris est opinionis) Executori, inquam, incumbit observare sequentia. 1. Postquam accepit litteras, in quibus continetur mandatum dispensandi, debet illas adhuc clausulas assignare Oratrici vel Oratori, dicendo, nunc esse in ipsius arbitrio, qualem Confessarium pro executione eligere velit, modò is ab Ordinario approbatus (nisi in hoc sit dispensatum) Doctor, vel alias privilegiatus sit.

Lib. IV. R. P. Vini Pichler.

2. Monere latorem, vel latricem (seu Oratorem vel Oratricem) de necessitate confitendi: quare, si ipsum eligat, confessionem ejus extipiat. 3. In ipsa confessione poenitentem examinare, an preces veritate nitan- tur, v. g. an separatio quoad domum fieri nequeat absque scandalo (si dispensandum sit ad perseverandum in Matrimonio jam contracto propter hanc causam) & periculum, si cohabitent, incontinentiae sit, uti plerumque verum est utrumque. Debet autem in his credere poenitenti. 4. Mandare, ut amoveat occasionem proximam peccandi, si ea adhuc existet, v. g. si in eadem domo habitet cum sorore suæ conjugis putati- tiae, cum qua prius peccaverat. 5. Injungere poenitentiam à S. Poenitentiaria præscriptam, nempe menstruam Confessionem, & aliam, quæ ipsius arbitrio permittitur, pro ratione delicti, v. g. incestus, aut fornicationis, graviolem aut minus gravem. 6. Absolvere à censuris & aliis Ecclesiasticis poenis in forma Ecclesiae consueta, prout nempe in foro Sacramentali fieri solet, quæ absolutio in ordine ad effectum hujus dispensationis tantum valet. 7. Dispensare in impedimento, & simul statim prolem, si qua jam sit concepta, decernere legitimam, v. g. pronuntiatà absolutionis consuetæ formulâ subungere hæc verba: *Insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter, quoad hoc delegatâ, dispen- so tecum super impedimento affinitatis illicita in primo gradu, ut illo non obstante cum conjuge, præviâ renovatione prioris consensu, Matrimonium secretè contrahere & consummare, ac debitum conjugale exigere & reddere licitè valeas. Pariter eadem auctoritate Apostolica prolem susceptam, & suscipien- dam, legitimam esse & fore declaro. In nomine Patris &c. Passio Domini nostri Jesu Christi &c.* Si dispensetur in impedimento publicæ honestatis vel in alio, & in ordine ad contra- hendum Matrimonium, mutantur mutan- da. 8. Instruere poenitentem, qualiter de novo contrahere Matrimonium possit ac debeat, si illud jam sit ante contractum: de quo agemus in §. seq. 9. Facta dispensa- tione & legitimatione proles litteras S. Poenitentiariæ dilacerare, vel alio modo, v. g. amotò sigillò, ita destruere, ut ad probatio- nem in foro externo nihil amplius valeant, idque sub peccato mortali & poena excom- municationis: quare & dispensatum mo- nere, quod dispensatio ipsi tantum profit pro foro interno, ita ut, si impedimentum postea fieret publicum, separari deberent, usquedum nova dispensatio à Dataria etiam pro foro externo impetraretur. 10. Nullum adhibere testem de dispensatione faciendâ, vel factâ, nec de ea testimoniales litteras da- re dispensatis, nec ipse desuper testari; sed debet se in foro externo ita gerere, quasi de ea nihil sciret, utpote præcisè factâ in foro Sacramentali. Probantur hæc omnia ex lit- teris S. Poenitentiariæ, prout juxta moder- num

U

num

num stylum formantur; sic enim sonare solent: Discreto viro Confessori (vel Confessario) Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctore, ex approbatis ab Ordinario, per latorem presentium ad infra scripta specialiter eligendo. Ex parte latoris presentium nobis oblata petitio continebat, quod &c. &c. Nos itaque, qui Pœnitentiaria Domini Papa curam gerimus, huiusmodi supplicationibus inclinati auctoritate Apostolica specialiter nobis concessa discretioni tuæ committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem audiat prius ejus Sacramentali confessione, ac sublatâ occasione, si qua adhuc exstat, amplius cum dicta sorore peccandi, à quibusvis sententiis, Censuris & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, incestu, & excessibus huiusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consuetæ, injunctâ inde ei pro tam enormis libidinis excessu gravi pœnitentia salutari, ac confessione Sacramentali peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, aut quoties tibi videbitur, & aliis, quæ de Jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum præstatum sit occultum, & separatio inter latorem & præstatam mulierem fieri non possit absque scandalo, ex cohabitatione verò de incontinentia probabiliter timendum tibi visum fuerit, aliudque Canonicum non obstat, cum eodem latore & dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, sed ita cautè, ut latoris delictum nunquam detegatur, Matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo secretè ad vitanda scandala, præmissis non obstantibus, contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses: prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo, in foro conscientia, & in ipso actu Sacramentali Confessionis tantum, & non aliter, neque ullo alio modo. Ita quòd huiusmodi absolutio & dispensatio latori in foro Judiciali nullatenus suffragetur: nullis super his rebus adhibitis, aut litteris datis, aut processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententia laniare tenearis, ita ut nullum earum exemplum exstet, neque eas latori restituas; quòd si eas restitueris, nihil ei præstes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo Officii Pœnitentiariæ &c.

44 Circa pœnitentias injungendas, & legitimatorem proles notandum adhuc est, & quidem circa pœnitentias. 1. Quòd, si unus Oratorum tantum fuit conscius impedimenti, vel unus tantum deliquit, ipsi soli sint injungendæ: ambobus autem, si ambo. 2. Si delinqueret jam prius alteri suæ libidinis peccatum, vel excessum, confessus est; tunc opus non est novam illi pœnitentiam propterea injungere, excepta menstrua confessione, quam S. Pœnitentiaria præscripsit & determinavit. 3. Quòd, si S. Pœnitentiaria voluit tantum injungi pœnitentiam salutarem, injungi debeat opus bonum tale, quod est proportionatum personæ dispensandæ & fini, ob quem injungitur; atque delicto, ex quo contractum est impedimentum, contrariatur: qualitas verò & quantitas operis, si non specificata sit, relinquatur arbitrio Confessarii: si autem præcipiatur injunctio pœnitentiæ gravis & longa, juxta stylum Pœnitentiariæ venit illa, quæ

ita premit delinquentem, ut sentiat gravitatem commissi criminis, v. g. incestus, adulterii repetiti &c. puta Litanie, quinque Pater & Ave, Rosarium, jejunium aut abstinentia, largitio elemosynæ, vel certe preces pro defunctis, quæ apud pauperes servire pro elemosyna possunt &c. debetque durare per annum, ac saltem semel in hebdomade peragi: si autem pro tō longa ponatur diuturna pœnitentia, intelligitur talis, quæ per triennium duret: si verò jubeatur impositio pœnitentiæ gravissima & perpetua, denotatur talis, quæ pondere suo valde premit delinquentem, ac per totam vitam perseverare debet, qualis v. g. esset Rosarium flexu genibus recitandum singulis hebdomadibus, ita Syrus Placent. experitissimus styli Curæ in sua dissertat. ann. 1699. ex voluntate Innoc. XII. edita, apud P. Kreslinger in tract. de Theoria & Praxi impetr. dispensat. à p. 98. addens, semper tamen opus esse prudentiæ & discretionem Confessarii; cum non omnes idem pondus levare possint, & pœnitentia, quæ pro robusto levis reputatur, pro debili foemina tenerè educata &c. gravis esse possit. Notant præterea Gobat in Quinario tit. 1. c. 37. n. 208. seq. & P. Wiestner h. n. 160. pœnitentiam minui posse considerata qualitate peccati, ejus frequentia, dolore Oratoris de peccato commisso, præsertim etiam, si dispensatio fieret tempore Jubilæi: Confessio tamen menstrua, quam specificat Pœnitentiaria, injungi debet, & sine gravi causa in bimestrem vel trimestrem commutari nequit, aut absque tacita permissione ipsius S. Pœnitentiariæ, uti advertit n. 27. Per illa verba, & aliis injunctis de Jure injungendis, innuatur illa pœnitentia & remedia, quæ pro aliis delictis gravibus, si fortè talia confiteretur dispensandus, injungenda sunt.

Circa Legitimationem proles notandum 1. Clausulam de prole pro legitima declaranda addi, quando vel ante contractum, licet nulliter, Matrimonium, nimirum ex fornicatione absque specie Matrimonii, vel post illud quidem, sed ante dispensationem est suscepta, vel timetur suscipienda; vel quandoque etiam casu, quo nulla præcessit copula; sed tunc talis clausula non est necessaria, eò quòd proles ex tali Matrimonio suscepta per se legitima sit, additur tamen ad abundantiam & ad tollendos scrupulos. 2. Prolem pariter legitimam esse per se & ad omnes effectus tam Civiles quam Canonicos, si post obtentam dispensationem nascatur, licet Matrimonium prius nulliter sit contractum, & quamvis nulla adderetur clausula de ea legitima decernenda. 3. Si verò ante dispensationem sit nata, tunc videndum, an ex fornicatione ante Matrimonium nulliter initum, vel post: si ex fornicatione, opus est illâ clausula, & legitimatorem, per quam tamen solum ad effectus spirituales & Canonicos, uti ad Ordines sacros & dignitates Ecclesiasticas, non verò ad effectus Civiles & politicos (extra territorium

temporale Pontificis) nempe ad successio-
nem in hereditate, in feudis &c. legitima-
tur, quia ad effectus civiles legitimare extra
suum territorium temporale non est in po-
testate Papæ; si autem ex Matrimonio, in spe-
ciem & nulliter jam contracto, iterum dis-
tinguendum est, an bona fide unius saltem
sit contractum, vel mala cum fide utrius-
que: si prius, iterum dicta clausula & legi-
timatio non est necessaria, cum talis proles
sit legitima per se & quoad omnia: si posterius,
per illam legitimatur, sed iterum quoad effe-
ctus Ecclesiasticos tantum, nisi clausula fuisset
talis, per quam Papa censeretur dispensare in
radice Matrimonii. 4. In hac radice dispen-
satum censei, non tantum per hanc clausu-
lam, ut ex tunc, vel, ut per prius, vel, legitima-
mus Matrimonium & prolem, sed etiam juxta
aliquos per has: ut in Matrimonio prius nulliter
contracto permanere, vel: illud de novo contra-
here valeant, vel: prolem susceptam, si qua sit, &
suscipiendam exinde legitimam decernendo, si aliun-
de non sit implicantia aut inconvenientia,
seu si præcessit Matrimonium apparens, &
proles suscepta ex damnato coitu (si enim
naturalis esset, legitimeretur per subsequens
Matrimonium validum) saltem si non infe-
ratur præjudicium alicui tertio, habenti jus
jam quæsitum. Pontius lib. 11. de Matrim.
c. 5. §. 1. n. 12. Garcias, Jultis, Corrad, l. 8.
c. 3. n. 50. &c. contra Sanch, qui id probant
ex decisione multiplici Rotæ.

46. Exemplum 4. sit, in quo supplicatur Epi-
scopo (habenti ad id privilegium, vel dis-
pensare valenti, eò quod urgeat necessitas
contrahendi ob periculum incontinentiæ &
difficilem recursum Romam maxima, uti
n. 33. explicavimus) ut dispensei in impe-
dimento Criminis, in quo non intervenit
machinatio in mortem, publico facto pro
foro etiam externo. Sic autem instrui potest

Supplica.

Reverendissime ac Celsissime S. R. I.
Princeps, Domine, Domine Cle-
mentissime &c.

Quod Celsitudinem suam omni, qua par est, demis-
sione ac reverentia inter plurimos alios inter-
pellem labores, incitant periculum animarum, amor-
que Divini Numinis. Siquidem Leander & Lu-
cretia. Vel conformiter stylo, quo utimur
ad Datariam Romanam, sic fiat initium;
Exponitur humiliter Celsitudini Vestra pro parte de-
votorum ipsius Oratorum Leandri & Lucretia, Di-
ocesis Vestra Frisingensis & Parochia Dachaviensis,
quod Matrimonium ad invicem contrahere inten-
dunt. Sed quia Leander conjugatus vivente adhuc
propria uxore Lucretiam perfectâ copulâ cognovit
carnaliter, additâ ab ipso, & acceptâ à Lucretia,
promissione futuri Matrimonii, eveniente prioris
conjugis diu jam agrotantis morte ineundi, suum
desiderium hac in parte adimplere non possunt, nu-
ptia vero instant, & impedimentum his proximè die-
bus ipsis innouit: idcirco Celsitudini suæ, quam
seunt gaudere speciali facultate super impedimen-
to Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

criminis, ubi non intervenit machinatio in mortem
conjugis, & insuper ingens incontinentia periculum
ipsis imminet, ac Lucretia aliâ non facile virum
ejusdem conditionis tum propter dissimulationem tum
propter incompetentiam dotis inveniret, humillimè
supplicant, quatenus non obstante hoc impedimento,
quod contraxerunt, inter se publice servatâ formâ
Concilii Tridentini Matrimonium contrahere, & in
eo postmodum remanere libere & licite valeant, dis-
pensare dignetur, prolem decernendo legitimam.
Quam gratiam suis ad DEum precibus demereri pro
viribus conabuntur &c.

Jam observandum est 1. Episcopum in
hoc impedimento dispensare posse ex dupli-
ci capite: quia habet, ut suppono, specia-
lem facultatem à Summo Pontifice, & quia
est valde urgens necessitas ob periculum
in mora: de quo tamen ultimo dubium
esse posset, cum raro sit tanta necessitas, ut,
quando Matrimonium nondum est contra-
ctum, recurri Romam non possit. 2. Eundem
vel per se ipsum, vel per Vicarium Ge-
neralem, vel alium specialiter ad id delega-
tum dispensare posse. 3. Quisquis autem
dispensare voluerit, eundem præmittere de-
bere debitam informationem, an penes ip-
sum in tali casu sit potestas dispensandi, &
circa veritatem precum, vel per se vel per
substitutum faciendam; quoniam solis Ora-
toribus non credendum pro foro externo. 4. Licet Episcopus, vel alius ab ipso dele-
gatus ad certam formam in dispensando non
adstringatur (imò oretenus dispensare va-
leat, casu quo dispensat ob urgentissimam
necessitatem, non tamen quando ex speciali
privilegio; ubi litteras adhibere debet, ac in
iis delegationem Pontificiam, ad certos an-
nos sibi factam, & quod mulier non sit rap-
ta, juxta tenorem privilegii, exprimere de-
bet) optimum tamen & securissimum est,
si Episcopus (vel Vicarius Generalis ab ipso
delegatus) expediat litteras dispensationis
juxta styllum Curia Romanæ, quantum po-
test, insertis iis, quæ necessario inferere de-
bet, si dispensei ex delegatione & privilegio
Apostolico, ac mutatis mutandis. 5. Vice
versa, licet Oratores non teneantur certam
adhibere formulam in supplicando, rectissi-
me tamen ab iis adhiberi modum, quo sup-
plicatur Curia Romanæ. Exprimere au-
tem in ea debent nomina sua propria, Dice-
cesim, ac simul Parochiam, causam, quæ sit
sufficiens & vera, desiderium ineundi Ma-
rimonium &c. Supplicationem verò, si per
se ipsos ad Episcopum mittere, vel ei offer-
re non placet, per tertium, v. g. Parochum
mittere, vel offerre licet Episcopo suo, aut
Vicario Generali, aut Consilio Ecclesiastico
ejusdem, factâ tamen exterius inscriptione
per competentem titulum ipsi Episcopo,
6. Dispensanti, vel dispensationem exequen-
ti, ea faciendâ esse cum proportionem, quæ exe-
quenti dispensationem Romanam pro foro
externo faciendâ esse diximus n. 39.

Exemplum 5. sit, in quo eidem Episcopo
supplicatur pro dispensatione pro foro tan-
tum

U 2

tum interno, ut iis, qui cum impedimento occulto affinitatis, ex copula illicita orta, contraxerunt jam Matrimonium, in eodem permanere liceat, allegatâ causâ gravissimi periculi incontinentiæ, & scandali, si fieret separatio, imò & infamiæ, si aperiretur delictum. Pro Titia igitur, quæ, antequam cum Sempronio contraheret Matrimonium, sæpius copulam habuit cum hujus fratre, posset hoc ferè modo formari.

Supplica.

Reverendissime & Celsissime (Serenissime, si sit natus Princeps,) S. R. I. Princeps, Domine Domine Clementissime.

Exponitur humiliter &c. (si placeat observare modum, quo supplicatur Pœnitentiariæ Romanæ) Vel sic: Plurimos labores Suae Celsitudinis infusus ego haudquaquam interpellare audeam, nisi ad id Cultus Divini Nominis & salus urgeret animarum. Siquidem Titia per aliquod tempus bona fide in Matrimonio degit. Hisce autem diebus ope Pietatis Divina præventa venit ad me ac Generalem Confessionem summo cordis dolore deposuit: inter alia peccata etiam se accusat, quod nempe, dum erat adhuc libera, à fratre moderni sui mariti sæpius perfectâ copulâ fuerit cognita. Plenius autem à me de impedimento dirimente edocta (jam enim prius circa hoc erat anxiosa & dubia) inter lamenta & lacrymas consilium remediumque implorat, allegans infamiam ex detecto scelere orituram, periculum scandali ex separatione, & periculum incontinentiæ maximum ex parte viri. Hinc, cum ob periculum in mora non facilis sit recursus Romanæ Celsitudinem suam eâ, qua par est, demissione rogat, & ego cum ipsa, quatenus ob amorem Divinum, & curam salutis æternæ ovium sibi concreditarum, prædicta persona afflictâ opportuno dispensationis remediò pro foro conscientia (quia hoc impedimentum adhuc occultum est) clementissimè subvenire dignetur, susceptas proles pro eodem foro legitimis nuntiando. Pro qua gratia &c.

49 Jam iterum notandum est 1. Quamvis dispensatio pro foro interno apud Episcopum sollicitari atque procurari etiam oretenus possit, longè tamen consultius & securius agere Episcopum, vel Vicarium Generalem, si sollicitationes oretenus factas non luseipiat, sed jubeat Memoriale, seu supplicationem scriptam expressis necessariò exprimendis sibi offerri; quia in supplicatione verbali facile contingit, ut non omnia debite & sufficienter proponantur, aut non rite omnia perpendantur. 2. Si unus tantum conjugum conscius est impedimenti ex delicto occulto orti, uti plerumque se res habet, non ambos in plurali, sed reum duntaxat in singulari (fictio nomine) exprimendum esse, uti in adducta formula factum leges. 3. Casum debere ita proponi, ut Episcopus intelligat, in eo concurrere illas conditiones, quas requisivimus supra n. 33.

ad hoc, ut Episcopus dispensare valeat pro foro interno. 4. In supplicatione omnia esse exprimenda, quæ exprimenda necessariò sunt in supplicatione ad S. Pœnitentiariam. 5. Quamvis Episcopo, vel ejus Vicario Generali, nulla certa forma, vel stylus ad expediendam dispensationem pro foro interno sit præscriptus, imò eam oretenus, sicut Orator petere, concedere valeat; longè melius tamen, securius, mentique Pontifici conformius acturum, si in scriptis, & imitando stylum Curie Romanæ expediat, præsertim cum Episcopus super impedimento occultis pro foro interno dispenset ex sola tacita licentia Papæ, cujus Curiam tanquam Matrem & Magistram sequi decet, hujus autem Curie dispensationes pro invalidis declarantur in Reg. 27. & 52. Cancellaria, quæ sine confectioe litterarum conceduntur. 6. Episcopum debere commissionem seu mandatum dispensandi dare alicui Confessorio, eò quod occulti delinquentes, vel occultò impedimentò laborantes, venire in propria persona ad Episcopum vel ejus Curiam non leant, nec extra Confessionalem se prodere, in quo proinde dispensatio danda, & informatio de veritate precum à Confessorio capienda erit. 7. Itaque litteris, per quas mandat Confessorio executionem dispensationis, inferendas esse clausulas bene vias, ut nempe is se informet de precum veritate, Sacramentalem laticris (vel latoris) Confessionem audiat, à censuris, excessibus, incestu &c. absolvat, injuncta salutaris penitentia, & declarandum, quoties, an quolibet mense, vel bimestri Sacramentalem Confessionem peragere debeat persona, cum qua dispensatur, & alia exprimenda, uti præ de Rescripto Pontificis dictum n. 43. His itaque litteris inscribendum erit: *dispen-* to viro ex approbatis in nostra Diocesi per latorem præsentium ad infra scripta specialiter eligendo: si Episcopus velit, potest addere, *Doctorem Theologia vel Jure Canonico*, at non est necesse, & subinde neque consultum, ubi nempe Doctores sunt rari, & difficulter haberi possunt. 8. Confessorium hunc litteras dispensationis exequi debere juxta clausulas in iis politas (sicut exequens Rescriptum dispensationis Apostolicæ tenetur illas observare) præmissò tamen diligenti examine, an casus habeat condiciones necessariò requisitas ad hoc, ut Episcopus pro foro interno dispensare possit, an nempe impedimentum sit occultum, an adit gravis causa, & urgens necessitas, ita ut non patiat moram, donec dispensatio veniat Româ, atque an Matrimonium sit bona fide, præmissis denuntiationibus, ac in facie Ecclesiæ contractum, de quibus vide n. 33. 35. 9. Eundem Confessorium, postquam pœnitentem absolvit à peccatis, & pœnitentis injunctis debite monuit, posse hanc formulam dispensationis subjungere: *Insuper auctoritate Episcopi mihi specialiter delegata dispenso recum super impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita, quam*

cum fratre sui putatitii mariti antea habuisti, ut illo non obstante, renovato consensu cum praefato marito, Matrimonium cum illo contrahere, consummare, & in eo licite valeas remanere. In Nomine Patris &c. Passio Domini nostri Jesu Christi &c. Si petita est quoque legitimatio proles, addat post verbum remanere, hæc: prolem verò inde susceptam declaro legitimam. Sed hæc legitimatio in foro externo nihil prodest, si impedimentum fieret publicum. Dein Episcopi potestas, quando legitimat pro foro etiam externo, solummodo se extendit ad susceptionem Minorum Ordinum, & beneficii simplicis acquisitionem.

Hæc de modo & praxi dispensationes in impedimentis Matrimonii tam pro foro internotantum, quam etiam pro externo, impetrandi utiliter & sat fuse dicta sufficiant, quæ sæpe possunt esse usui. Qui plura desiderat, consulat Pyrrhum Corradum in praxi dispensat. l. 7. & 8. ac alios, præ cæteris verò P. Anacleto Reiffenstuel in Appendice lib. IV. Decretalium, ubi theoriam & praxim hujus rei copiose & accuratè tradit.

§. IV.

De Revalidatione Matrimonii nulliter contracti, si forte impetretur dispensatio in impedimento.

Sciendum 1. Matrimonium nulliter posse contrahi vel ob defectum consensûs, qui v. g. ex una, vel utraque parte, ponitur fictè tantum & simulatè, aut per errorem circa individuum personæ, aut conditionem ejus servilem, aut per metum gravem injustè extortus est: vel propter aliud impedimentum, puta consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis, criminis &c. sive illud sit publicum, sive occultum: si occultum sit, potest vel uni tantum, vel utrique conjugum, esse notum.

Sc. 2. Matrimonium, sive ob defectum consensûs sive ob aliud impedimentum nulliter sit contractum, revalidari, renovari seu instaurari posse, at non aliter nisi per novum consensum, & quidem signo aliquo externo manifestatum, eò quod Matrimonium, validè inter Christianos contractum, sit Sacramentum, quod sine signo sensibili non perficitur, imò etiam quâ contractus, qui inter homines non celebratur, nisi per consensum signo sensibili expressum, aliquod externum signum requirit. Id tamen discriminis est, quod nulla opus sit dispensatione Prælati Ecclesiastici in priori, ubi Matrimonium fuit nullum præcisè propter defectum consensûs, bene tamen in posteriori casu, ubi propter aliud impedimentum consensum Matrimonialis fuit nulliter positus. De hac revalidatione Matrimonii per novum consensum externum fervent gravissimæ controversiæ. 1. An, si una pars tantum contraxit fictè, seu non posuit verum consensum, altera autem hujus fictionis ignara verè consensit, sufficiat, si illa tantum, quæ prius non verè aut liberè consensit, postea ponat verum consensum exter-

num, v. g. per copulam affectu maritali habitam manifestatum, altera parte non monita, & formaliter novum consensum non ponente. 2. An, si nulliter est contractum Matrimonium ob impedimentum latens, & uni notum, vel postea cognitum, sufficiat, si post impetratam dispensationem novum consensum ponat pars impedimenti conscia, vel an debeat altera quoque de impedimento certiorari, ac de novo consentire. 3. An ad revalidandum Matrimonium, prius in facie quidem Ecclesiæ, sed invalidè contractum, requiratur præsentia Parochi & testium, ita ut coram his contrahatur de novo.

Dico 1. Si Matrimonium est nulliter contractum propter defectum consensûs, non verè, vel non satis liberè positi ex parte unius tantum, probabilius sufficit ad convalidandum Matrimonium, si solus ille, qui prius vel nullum vel non sufficientem consensum posuit, eum defacto ponat, licet altera pars nullitatem nesciat, nec de novo consentiat. Ita docui contra multos cum multis allegatis supra tit. I. n. 89. 90. ubi vide. Excipiunt aliqui casum, quo Matrimonium fuisset nullum propter defectum consensûs ratione erroris circa substantiam personæ, vel circa conditionem servilem, propter textum in c. 2. & fin. de conjug. Servor. mihi tamen non videtur excipiendus, cum citr. textus non clarè disponant aliud. Præter objectiones, citr. n. 90. allatas, oppones adhuc 1. Pontifex Clemens VIII. à Comitolo, super hac controversia consultus respondit, esse necessarium novum consensum utriusque, admonitò prius maritò de Matrimonii nullitate. 2. Si aliud impedimentum intercedat inter contrahentes, opus est utriusque consensu novo, quia prior utriusque fuit invalidus: sed etiam utriusque prior consensum fuit invalidus, si unus fictè vel non satis liberè consensit, cum Matrimonium ex essentia sua involvat utriusque verum consensum: ergo. 3. ad 1. Illa particularis responsio Pontificis non fuit decisio Juris. Dein non satis constat nobis, an omnino idem casus, super quo procedit nostra assertio, sit Pontifici propositus, & non aliæ circumstantiæ adfuerint. Ad 2. N. Min. si enim personæ omni impedimento carentes & aliunde habiles sint, non video, cur consensus verè & liberè positus ab uno non valeat, & moraliter perseverare possit, usquedum subsequatur consensus ex altera quoque parte, cum simultanea positio consensûs ad Matrimonium non requiratur, uti nec ad alios contractus, sed sufficiat, modò consensus unius sit positus, & non retractatus, atque ex intervallo, sive brevi sive longo, subsequatur consensus quoque alterius. Aliud est, si personæ ob aliud impedimentum sunt inhabiles; quia cum tali casu impedimentum afficiat utramque partem, à neutra ponitur consensus validus.

Dico 2. Si Matrimonium est nulliter contractum propter impedimentum dirimens, licet uni tantum cognitum tempore contractûs, vel postea detectum, ad illud obtenta dispensatione.

dispensatione convalidandum requiritur consensus novus utriusque, nec sufficit consensus unus, impedimentum & nullitatem scientis. Communissima cum S. Thoma, Scotto, Sanch. l. 2. d. 35. n. 2. & d. 36. n. 4. contra paucos à Sanch. relatos. Ratio est clara: quia ex utraque parte fuit consensus invalidus, utpote inter personas inhabiles ad contrahendum Matrimonium positus, adeoque se habet, ac si nunquam esset positus; cum paria sint, aliquid invalidè, & omnino non factum esse. l. 6. ff. qui satisd. cog. sed, si nunquam præstitus est consensus in Matrimonium, pars utraque consentire debet: ergo &, si invalidè est præstitus; eò quòd moraliter perseverare non possit consensus, qui nunquam physicè exstitit. Cum autem errantis & ignorantis nullus sit consensus, l. 15. ff. de Jurisd. l. 116. ff. de R. J. & nihil sit volitum, nisi cœgitum, nihilque ratificari valeat, quod nunquam exstitit, ideo utrique parti innotescere, ac intimari etiam ignoranti debet nullitas Matrimonii prius initi, ut habet communis, verumque est saltem ordinariè. Idque confirmat stylus S. Pœnitentiariæ; quando enim dispensat ad remanendum in Matrimonio, semel contracto, ponere solet hæc verba, muliere, (vel viro) de nullitate prioris consensu certiorat, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur. Proin licet hæc nullitas intimari debeat, causa tamen illius non aperienda est, præsertim si fundetur in delicto alterius partis, v. g. in copula illicita, ex qua ortum est impedimentum affinitatis.

54 Oppones 1. Primus consensus moraliter perseverat tamdiu, quamdiu non revocatur. arg. c. fin. de Procur. in 6. l. 1. §. 1. ff. de V. O. ergo non est necesse novum consensum ponere ex parte ignorantis impedimentum post impetratam dispensationem. 2. Dispensatio tollit impedimentum: ergo eà obtentâ personæ sunt habiles ad Matrimonium: ergo istud revalidatur per consensum, etiam ab illo, qui ignorat adhuc impedimentum, re ipsa præstitum: ergo iste certiorari de impedimento non debet. 3. Juxta c. 2. & c. fin. cit. ratificatur Matrimonium ignoranter cum ancilla initum, quando ingenuus cognita servili conditione compartis, licet non monita, aut non consentientis de novo, in Matrimonium prius nullum consentit vel verbò, vel factò, v. g. affectu maritali: ergo non requiritur notitia nullitatis, neque novus consensus alterius partis. 4. ad 1. dist. Ant. primus consensus, validè præstitus, moraliter perseverat. C. Ant. invalidè præstitus. N. Ant. Dein argumentum probaret, ex neutra parte requiri novum consensum; quod est contra ipsos Adversarios. Ad 2. dist. Conf. ergo personæ sunt habiles ad Matrimonium, si ambæ ponunt novum consensum. C. Conf. Si tantum una ponat novum consensum, non verò altera, & quidem certiorata prius de nullitate. N. Conf. cum prior consensus ex utraque parte fuerit nullus, non sufficit consen-

sus unus, cum Matrimonium claudicare non possit, & perfici unus consensus: consensus autem ignorantis nullitatem non datur. Dein argumentum rursus probaret, ex neutra parte requiri novum consensum, sed sufficere, si Confessarius, utraq; etiam infici, impetraret dispensationem, & copulâ animo conjugali factâ vel alio modo exprimeretur novus consensus. Consensus, quo revalidatur Matrimonium, poni debet cum intentione de novo contrahendi, nec sufficit animus utendi Matrimonio contractò; quam intentionem utique habere non potest, qui nescit, Matrimonium prius fuisse nulliter contractum. Ad 3. Antec. negat quidem Sanch. & Pœnitius: mihi autem videtur concedendum quia hoc casu intervenit defectus consensus propter errorem, adeoque spectat iste casus ad priorem assertionem.

Quæres, quomodo post sublatum impedimentum consensu nullitatis parti hanc ignorantem intimare, eamque ad novum consensum inducere possit ac debeat? 1. Si putant conjuges se mutuò amare, neque periculum scandali timeatur, aut desertio conjugis, vel prolis suscepta &c. ex manifestatione, res non est difficilis; poterit enim consensu impedimenti, nunc per dispensationem forte sublato, ad ignorantem candide sic dicere: multum angor in conscientia; quia credo, Matrimonium inter nos invalidè fuisse contractum; hinc rogo te, ut ad pacandam conscientiam meam de novo contrahas mecum, novoque consensu me in conjugem accipias, prout ego te ex nunc in conjugem accipio. Si alter annuat, vel dicat, placet, consensio &c. Matrimonium est revalidatum. Si verò interroget causam nullitatis, non teneatur consensu eam prodere, imò neque consultum est prodere, si fundetur in crimine, sed poterit respondere, se non habuisse verum & sufficientem consensum; quod verum est, quia consensus invalidus non est verus aut sufficiens. Vel poterit nullitatem aperire conditionatè, & ad consensum inducere, v. g. dicendo: si Matrimonium nostrum ex aliqua causa fuisset nullum, novusque consensus requireretur, visne illud convalidare, & ponis novum consensum in illud, sicut ego eundem nunc pono. Si reponat ita, volo, &c. res iterum est salva; non verò si diceret, vellem; quia hujusmodi velleitates conditionatæ sunt, nec ponunt consensum actuale & absolutum. Neque obstat, quòd tali modo inductus ad consensum non habeat absolutam & formalem notitiam de nullitate prioris Matrimonii; quia sufficit æquivalens; nam ideo requiritur cognitio, ut ignorantis consensus novus non reteratur ad prius Matrimonium, quod putat fuisse validum, sed ad contrahendum novum: sed consensus refertur ad novum contrahendum, si facta mentione nullitatis sub conditione (quæ est jam impleta de præsentis vel de præterito) adeoque absolute ponatur respondendo: volo contrahere de novo, si prius Matrimonium fuit vel fuisset invalidum.

§. 2. Si verò ex revelatione nullitatis timendum sit periculum divortii, desertionis liberorum, scandali, aut diffamationis, aliorumve gravissimorum incommodorum, vel etiam vite, res est difficilior, & mihi videtur attendendum, an pacificè & in mutuo amore hucusque cohabitarent putatitii conjuges, ita ut spes sit, ignorantem adeptâ notitiâ, saltem æquivalente, de nullitate, disponi posse ad renovandum consensum, ita ut ut dicta pericula prudenter credantur evitanda: & tunc conficius impedimenti omnia charitatis obsequia exhibeat ignoranti, ac tempore opportuno, quando nempe ad reciprocum & syncerum erga se amorem sibi videtur eum induxisse, dicat ferè hoc modo: *si Matrimonium inter nos non fuisset, vel non sit validum* (quæ conditio est de præterito vel de præsentî, & jam purificata, adeoque propriè conditio non est) *vellesne adhuc me, accipere in uxorem, & desacto me accipis?* si respondeat, *volo, accipio &c.* ac deinde subjungat, qui interrogavit, *pariter & ego volo, te accipio &c.* redintegratum est omnino Matrimonium. Si verò interrogatus, reponat: *cogor te habere, alias vellem, ut te nunquam vidissem &c.* item si uxor nullitatis conscia habeat virum alias astutum & doctum, respectu cuius est periculum, ne fœmina per similes modos loquendi se plurimum faciat suspectam, eò quòd is noverit, per tales modos loquendi indicari impedimentum latens, tunc procedendum est juxta statim dicenda. Quare

§. 3. Si putatitii conjuges vivant in odiis, discordiis &c. vel ex alio capite prudenter sperari non possit, revelationem nullitatis fieri posse absque periculo divortii, scandali, diffamationis, aliorumve valde gravium incommodorum, probabiliter & tutò videtur omitti posse revelatio nullitatis, modò consensus novus obtineatur ab ignorante, qui censeri potest poni & satis exprimi per hoc, quòd maritali affectu petat vel reddat debitum conjugale, pars verò nullitatis conscia sublatò impedimentò expressè consentiat de novo vel verbò, vel factò, puta maritali copula, vel diuturna cohabitatione &c. Sanch. Dicastillo, Gobat in *Quinario* ro. 5. c. 37. n. 132. 134. Syrus Placent. p. 2. a. 2. fol. 228. cujus doctrina à Pontifice tolerata & à Magistro Sacri Palatii approbata est, Sporer & alii ex ea ratione, quia ob tantam difficultatem, necessitatem & periculum licebit sequi sententiam verè probabilem illorum, qui cum Innoc. Soto, Ledes. Henriq. &c. docent, necesse non esse, ut nullitas prioris Matrimonii innotescat utrique parti. Reclamat P. Reiffenstuel in *Append. n. 605.* eò quòd in Sacramentis, ubi agitur de valore, non liceat sequi sententiam probabilem relicta probabiliorè & tutiore. Sed huic difficultati jam occurrimus in *Tit. I. n. 101.* Idem Auctor n. 602. alium modum, & ut ait, tutiorem suggerit, si nempe Confessarius (vel alius) in se suscipiat negotium, & conjugi nullitatis ignaro exaggeret, quàm necessariæ & utiles sint

gratiæ Sacramentales ad onera Matrimonii portanda, quæ tamen non conferuntur, si Matrimonium, uti facillè potest contingere ob occultum impedimentum, nulliter contrahatur. His præmissis suadeat conjugibus, ut inter se de novo contrahant sub conditione, uno v. g. dicente: *si ex aliqua causa Matrimonium nostrum non esset validum, volo tecum ex nunc de novo contrahere: altera autem respondente: volo pariter & ego tecum contrahere.* Quod si faciant, Matrimonii Sacramentum perficitur, & gratiæ Sacramentales conjugibus adeò salubres conferuntur.

Dubitabis, quid gerere se debeat Confessarius, qui advertit, pœnitentem suum laborare impedimento dirimente, & esse in Matrimonio invalido? §. cum Gobat à n. 49. cum distinctione: si ipse pœnitens dubius interroget de valore sui Matrimonii, vel sit in mala fide, utique debet ei aperire veritatem: si autem non interroget, nec appareat esse in mala fide, tunc cautè procedere, & expiscari debet, an inter putatitios conjuges sit amor syncerus & concordia; vel malè inter eos conveniat: si prius, admoneat de nullitate, ac de modo eam aperiendi, & impetrandi novum consensum à comparte illius ignara, eamque edoceat juxta dicta n. præced. si posterius, tunc præstat relinquere pœnitentem in bona fide, quàm detecta nullitate gravissimis incommodis, aut periculis obicere.

Dico 3. Si Matrimonium nulliter est contractum in facie Ecclesiæ seu coram Parocho & testibus, restauratio seu revalidatio illius sublatò impedimentò non est facienda coram Parocho iterum & testibus, sed rectè sit occultè & inter solos conjuges, modò impedimentum fuerit & maneat occultum. Secus, si fuit tempore contractus vel postea evasit publicum. Sed hanc assertionem satis probatam invenies in *Tit. III. n. 28.* Pro Confirmatione addo, quòd ipsa Curia Romana in Rescriptis dispensationum satis utrumque membrum clarè insinuet, dum S. Pœnitentiaria, quæ mandat dispensari in impedimento occulto, expressè ordinare solet, ut *seerè* ad vitanda scandala contrahant de novo putatitii conjuges: Dataria verò, quæ dispensationem concedit in impedimento publico, expressè præcipit, ut in facie Ecclesiæ juxta formam Concilii Tridentini contrahant.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

SUMMARIUM.

1. Qui & quotuplicis generis sint effectus Matrimonii.
2. Legitimitas, & Legitimitas quid sit.
3. Quinam dicantur filii. Quinam sint merè naturales: merè legitimi: naturales & legitimi simul: spurii: ex damnato coitu orti: incestuosi, nefarii &c.
4. Quis sit effectus legitimitatis.

5. 6. 7.

5. 6. 7. *Quinam habeantur pro legitime natis.*
8. *Quis sit Index in causa legitimatis.*
9. 10. 11. *Quinam & quomodo legitimentur per subsequens Matrimonium: an etiam per putativum. An taliter legitimatus in primogenitura praeferatur fratribus, post ipsum quidem natis, sed antequam illius parentes Matrimonium inter se contraxerunt.*
12. *An ad id requiratur consensus legitimandi, vel fratrum legitime natorum.*
13. *An per idem Matrimonium legitimetur etiam nepos.*
14. *Quinam & quomodo legitimentur per Rescriptum.*
15. 16. *Papa per Rescriptum legitimat regulariter ad solos effectus Ecclesiasticos.*
17. 18. *Nisi dispenset in radice Matrimonii. Quid hoc sit.*
19. *Princeps Sacularis legitimat ad solos effectus Civiles, uti & Comites Palatini.*
20. *Quid exprimere debeat petens legitimacionem.*

SCiendum 1. varios esse effectus Matrimonii valide, id est, sine impedimento & a personis habilibus rite celebrati, de quibus personis huc usque pertractatum; & quidem aliquos utrique conjugii communes, uti est 1. gratia supernaturalis, tum habitualis, quam augeat hoc Sacramentum suscipientibus peccato mortali carentibus, tum actualis, quam confert ad portanda Matrimonii onera, & prolem rite educandam. 2. Vinculum conjugale, vi cuius obligantur conjuges ad individuum vitae societatem. 3. Fides conjugalis, vi cuius tenetur unus alteri cohabitare, debitum conjugale, si petatur, reddere, mutuum amorem exhibere, & ab omni concubitu, actu, ac affectu venereo erga alias personas abstinere. 4. Mutua rerum & bonorum communio non quoad dominium, sed quoad usum. 5. Legitimitas liberorum, recta eorum educatio, & alimentatio, quamvis ad utramque ultimam principaliter obligetur maritus, & uxor solum minus principaliter, & quoad alimentationem solum in defectum, l. 1. c. ubi pupilli. l. 5. l. 8. ff. de agnos. & aliend. liber. nisi nempe liberi habeant bona propria, vel media, quibus se ipsos alere possint. Alios vero effectus esse proprios soli marito, uti est, 1. Potestas maritalis, quam vir velut caput habet in uxorem in ordine ad eam gubernandam, secum retinendam, & si immorigera sit, moderatè etiam castigandam, atque ad rem familiarem & domesticam administrandam. 2. Potestas patria, quam obtinet in liberos, ad eos eorumque actiones in bonum familiae dirigendas, atque ad bona illorum (salvo tamen peculiorum, castrensis, quasi-castrensis, & adventitii irregularis jure) in utilitatem propriam applicanda &c. Alios tandem esse proprios soli uxori, uti est 1. Communicatio domicilii & fori, quod sortitur maritus. 2. Participatio nobilitatis, dignitatis, & aliorum privilegiorum viro competentium. Si vero uxor nubat inferiori, non quidem amittit praerogativas

sibi connatas, uti est nobilitas ac illudis conditio, bene tamen participatas à patre, uti est dignitas Consulis, Consiliarii &c. qua fulget ipsius pater. Plura de his effectibus videre est apud P. Schmalzgrueber *Th. 1. lib. IV. §. 3.* Nobis tantum de legitimatitate, de qua sonat Rubrica praesentis Tituli, filiorum seu prolium deinceps agere constitutum est.

Sc. 2. *Legitimitatem liberorum esse legitimam ac à jure humano approbatam naturam*; siquidem ea non tam à natura, quam à Lege introducta est; sicut enim omnes à natura generantur liberi ac ingenui, seu non servi, nihilominus tamen per Bellum & Leges introducta est servitus, ita à natura quidem omnes nascuntur equaliter ac legitimi, Lex tamen quosdam reprobat ut illegitimos, ac variis favoribus privat, tanquam maculatos ob natalium defectum. *Nov. 12. c. 1. & 9. &c.* Ubi verò deest Legitimitas, seu natiuitas ex iustis nuptiis, prout leges volunt, quandoque ex dispositione earundem legum huc cedit Legitimat, vi cuius liberi illegitimi, & non legitime nati, restituuntur natalibus, & saltem in ordine ad aliquos effectus, efficiuntur ac habentur pro legitimis. Hæc autem Legitimat vel fit *beneficium juris*, seu per *subsequens Matrimonium*, quod postea contrahant parentes illegitimè natorum, vel *beneficium*, seu *Rescriptum Principis*, qui vel per se, vel per alium illegitimis restituit ea, quæ ipsi jure Publico denegata sunt. Tertius modus legitimandi per *Oblationem Curia* in desuetudinem abiit.

Sc. 3. *Filios* (quo nomine denotantur etiam filiae, adeoque omnes proles l. 116. l. 201. ff. de V. S. item veniunt soli immediate ex parentibus nati; alias per *liberos* etiam intelligi solent saepius nepotes & alii ulteriores descendentes) filios, inquam, vel esse naturales tantum, vel legitimos tantum, vel naturales & legitimos simul, vel illegitimos. *Naturales tantum* de jure Canonico sunt, qui ex parentibus quidem solutis, seu Matrimonio non ligatis, inter quos tamen vel tempore conceptionis, vel natiuitatis, vel intermedio potuit validum consistere Matrimonium, seu qui aliquo dictorum temporum carebant impedimento dirimente inter se, procreati sunt. De jure autem Civili, qui nati sunt ex soluto & concubina, cum qua non intercessit impedimentum dirimens, domi instar uxoris delecta, *Legitimi tantum*, qui non naturali sunt, sed beneficio adoptionis vel arrogationis ex dispositione legum pro liberis habentur, prout *Inst. de adopt. & vocantur etiam Adoptivi. Naturales & legitimi simul*, qui ex iustis & legitimis nuptiis, seu ex Matrimonio vel verè vel putativè valido, sunt geniti. c. 2. h. t. pr. *Inst. de patr. potest.* vocantur quoque *legitimi nati*, & saepe simpliciter *Legitimi*, prout contradi. distincti ab Illegitimis. *Illegitimi* autem generaliter dicuntur omnes illi, qui non sunt procreati ex nuptiis verè vel putativè iustis, seu nati ex Matrimonio vel scienter vel notoriè invalido. Sunt in multiplici classe.

1. *Naturales tantum*, prout jam explicavimus.
 2. *Spurii generaliter sumpti*, quales secundum Jus Canonicum dicuntur omnes & soli illi, qui nati sunt ex parentibus, inter quos nec conceptionis, nec nativitatis, nec intermedio tempore, ob impedimentum dirimens potuit consistere Matrimonium. At secundum Jus Civile etiam illi, qui ex soluto, & soluta non concubina, seu inlat uxoris domi non detenta, sed ex alia, v. g. meretrice, cum qua tamen validum Matrimonium consistere poterat, proveniunt; appellantur etiam vulgo *quasiti*. l. 23. ff. de statu hom. 3. *Adulterini*, quorum parentes vel ambo, vel unus saltem cum alia est conjugatus, seu qui ex adulterio. 4. *Sacrilegi*, qui per sacrilegium nascuntur, seu ex parentibus (saltem uno) castitatis voto solenni ligatis, uti sunt Moniales, Religiosi, & Majoribus Ordinibus initiati. Si tamen proles nascatur ex Clerico in Sacris constituto non Religioso & ex soluta, à multis habetur tanquam ex simplici fornicatione nata propter c. 6. de bigamis. 5. *Incestuosus*, seu nati ex parentibus affinitate, vel consanguinitate collateralis conjunctis. 6. *Nefarii*, seu procreati ex parentibus in linea recta consanguineis, uti ex patre & filia, vel nepte &c. 7. *Orti ex damnato coitu*, quem scilicet leges puniunt, uti est adulterium, incestus, sacrilegium cum persona Religiosa. Sed isti omnes vix discrepant à Spuriis, prout de Jure Canonico sumuntur, & tanquam genus prædictas quatuor species complectuntur, nempe adulterinos, sacrilegos, incestuosos, nefarios filios.
 Sc. 4. Effectus & jura legitimatis esse
 1. jus succedendi parentibus in bonis omnibus. 2. Jus participandi statum, nobilitatem, dignitatem, & familiam patris. 3. Capacitatem consequendi officia honorata &c. & isti effectus sunt politici ac Juris civilis.
 4. Aptitudinem ad recipiendos Ordines Clericales, beneficia & dignitates Ecclesiasticas, quæ est effectus Juris Ecclesiastici. Quibus omnibus privati existunt Illegitimi, seu non legitime nati, & postea non legitimi vel per subsequens Matrimonium, vel per Rescriptum Principis; quoad successionem tamen in bonis parentum vide limitationes ad Titulos de Successionibus ab intest. & de Feudis allatas. Ratio est, quia illegitimis, quamvis ipsi culpâ vacent, tamen in aimatione morali ac ex dispositione Juris adhæret aliqua macula paterni peccati, timereturque in iis incontinentia paterna.

Dico 1. Pro legitimis seu legitime natis, habentur non solum procreati ex justis nuptiis seu Matrimonio valido, uti omnes fatentur, licet unus vel uterque conjugum prius emisit votum castitatis simplex, vel cum alia persona prius contraxerit Sponsalia; quia hæc sunt tantum impedimenta impedientia. 2. Sed etiam nati ex Matrimonio putative valido: sive impedimentum ignoratum sit consanguinitas, sive aliud. 3. Modò non sit impedimentum clandestini-

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

neitatis, sed Matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, ac nemine contradicente. 4. Et præmissæ sint denuntiationes. 5. Ac bona fides, saltem unius, seu ignorantia impediti adfuerit tempore contractus Matrimonialis. 6. Vel saltem tempore, quo proles est concepta, licet neutrius bona fides adfuerit tempore, quo nata est. 7. Neque legitimitati obstat dubium, etiam practicum, quod supervenit Matrimonio jam consummato. 8. Neque dubium merè speculativum, antecedens contractum vel consummationem Matrimonii. 9. Neque lis mota super valore Matrimonii adhuc pendens. 10. Neque si proles nascatur septimo inchoato statim post initum Matrimonium, vel primum undecimo mense nondum completo post mortem mariti. 11. Neque si mater sit alias notorie adultera, modò cohabitaverit marito per illud tempus, quo concipi & nasci potuit proles. 12. Neque si proles fuerit concepta ante, modò sit nata post Matrimonium contractum ex marito. 13. Neque si proles reperitur exposita. Ratio horum omnium est favor prolis, propter quem Jura volunt in dictis casibus eam haberi pro legitima. c. 14. h. t. l. 11. C. de Natural. lib. Adde, quòd nulli debeat alterius factum nocere. l. 155. ff. de R. J. nisi nempe lex aliter disponat. Ulterius

Probantur singula membra, & quidem prima quinque colliguntur ex c. 2. h. t. item ex c. 3. §. si quis. de clandest. despons. ubi pro illegitimis declarantur, qui nati sunt ex Matrimonio etiam ignoranter propter occultum impedimentum invalide contracto, si vel clandestinè, vel contra speciale interdictum Ecclesiæ fuit contractum, vel, si non clandestinè, saltem cum scientia impediti ex utraque parte: ergo à contrario erunt legitimi, qui nati sunt ex Matrimonio, quod quidem est tantum putativum, & ob occultum impedimentum invalide contractum, at in facie Ecclesiæ, præmissis denuntiationibus, nemine interdicente, & cum ignorantia seu bona fide unius partis; sive dein hæc ignorantia vel error fuerit facti, uti si contrahentes ignoraverint se consanguineos in quarto gradu, sive Juris, ut, si id quidem sciverint, putarint tamen, hanc consanguinitatem non obstat Matrimonio; quia agitur de favore prolis, & c. 2. g. 14. h. t. non faciunt discrimen. Membrum 6. sumitur ex c. 2. 14. circ. & l. 7. ff. de statu hom. ob favorem prolis, propter quem in dubio præsumitur etiam potius ignorantia quam scientia impediti in parentibus. 7. Exinde constat, quia dubium, etiam practicum, de valore superveniens non facit, ut Matrimonium non bona fide sit prius initum, aut copula, per quam proles est concepta, non sit bona fide & absque peccato exercita: ergo nec facit, ut proles habenda sit pro illegitima. 8. Ex eo, quia dubium speculativum non tollit bonam fidem, si adhibita diligentia & inquisitione debita non potuit deponi, & certitudo

tudo haberi de carentia impedimenti; quia dubitans taliter & ignorans æquiparatur per l. 15. ff. qui testam. fac. l. 22. §. 2. C. de fur-
tis. si autem parentes non adhibita diligen-
tiâ debitâ ad cognoscendum impedimen-
tum contraxissent & consummâssent Matri-
monium, vel cum dubio practico prius non
deposito, proles foret illegitima; quia in
priori casu foret ignorantia affectata, in po-
steriori peccatum, adeoque mala fides: sed
tam ignorantia affectata, quàm mala fides
facit prolem illegitimam. c. 3. cit. 9. Ex
c. 2. cit. ubi liberi pronuntiantur legitimi,
qui post litem quidem motam, at concepti
fuerant ante latam sententiam. Ratio, quia pen-
dente lite conjuges sunt adhuc in possessione,
ac bona fide. 10. Ex l. Septimo 12. ff. de sta-
tu hom. l. 3. §. fin. ff. de suis & legir. ac Novell.
39. c. 2. Consonat c. 14. cit. quia in dubiis
semper benigniora præferenda sunt. l. 56. ff. de R. J.
præsertim in causa favorabili, uti est pro-
lium; cum talibus temporibus nasci quan-
doque proles ex legitimo concubitu possit
juxta Medicos; modò aliud non constet
de opposito, v. g. ex impotentia vel absen-
tia mariti. 11. Ex l. 6. ff. de his, qui sui vel
alien. jur. quia præsumptio, quæ stat pro le-
gitimitate prolis, est favorabilior & benignior
atque ideo præferenda. per c. 2. de R. J. nec
obstat, etsi mater asserat, hanc vel illam pro-
lem ex adulterio à se esse conceptam, uti
notat communis DD. quia confessio ma-
tris sibi quidem, non verò alteri nocere po-
test. 12. Ex claro textu l. 17. cit. Id quod
procedit, licet proles mox altero post nu-
ptias die nasceretur; quia in favorem prolis
semper attenditur illud tempus, quod ipsi
utilius est, per l. 7. cit. 13. Patebit magis ex
Tit. de Languidis & Expofitis in lib. V.

7 Oppones 1. Liberi, ex Matrimonio tan-
tùm putatio nati, revera ex fornicatione sunt
nati: ergo non possunt haberi pro legitime
natis. 2. In c. 3. cit. solum fit mentio de
gradu prohibito: ergo pro illegitimis habendi
sunt illi tantùm, quorum parentes clandestine
aut contra interdictum Ecclesiæ contra-
xerunt Matrimonium ratione consanguini-
tatis vel affinitatis invalidum, non verò ra-
tione alterius impedimenti: ergo si cum
alio impedimento contraxerunt, licet sine
prævis denuntiationibus &c. tamen proles
erunt legitime. 3. Error Juris æquiparatur
scientiæ & malæ fidei, per c. 82. de R. J. in
6. Et hinc non excusat, saltem eum, qui cer-
tat de lucro captando. l. 7. §. 9. ff. de J. & F. J.
3. ad 1. N. Conf. esse vel dici legitime na-
tum non est effectus Juris naturalis, sed le-
gis humanæ, quæ quorundam nativitatem
approbat, eisque certa tribuit jura, quæ aliis
negat. Ad 2. Gradus prohibitus per modum
exempli & declarationis ibi ponitur, non ad
restringendam dispensationem ad impedi-
mentum consanguinitatis vel affinitatis tan-
tùm; quia textus initio & in fine generaliter
prohibet Matrimonium clandestinè contra-
hi ex ea ratione, ne impedimenta (qualia-

cunque fuerint) maneant abscondita. Ita
sentit communior cum Sanch. Covarruv.
Barb. in c. 3. cit. n. 13. contra Goffredum,
Pontium, Zarabell. Ad 3. Error & igno-
rantia Juris æquiparatur scientiæ & non ex-
cusat, respectu illius, qui operatur cum tali
errore aut ignorantia, & in quo non tolera-
tur talis error vel ignorantia; non verò re-
spectu tertii: quamvis igitur noceat paren-
tibus, ut propterea, saltem in foro externo,
sint culpabiles, non tamen nocet prohiben-
tibus non alia ignorantia, nisi affectata, pe-
rentum nocet juxta clarum textum c. 3. cit.
ibi: cum non expertes scientia, vel saltem effu-
tores ignorantia videantur. Deinde proles non
tam de lucro, quàm de damno, quod ex il-
legitimis natalibus ei immineret, averte-
re certat.

Quæres, quis sit Judex competens, Ecclesi-
asticus an Sæcularis, in causa legitimitatis
natalium? 2. Ecclesiasticus privativè, c. 7.
7. h. t. sive dein principaliter sive inciden-
ter questio super natalibus deducatur in Ju-
dicium; quia est accessorie annexa Matri-
monio, quod est unum ex Sacramentis, &
causa spiritualis; dependet enim ejus decisio
ex Matrimonii valore verò vel putativo,
ac legitimo illius contractu.

Dico 2. Proles naturalis, seu concepta à
nata ex parentibus solutis, sive nec Matri-
monio alio, nec voto solenni (nec alio im-
pedimento dirimente ligatis) legitimitatem
per subsequens Matrimonium verum, etiam
mediatum, & ratum tantùm, quod postea
ejus parentes contrahunt, & quidem plenissi-
mè quoad effectus civiles & Ecclesiasticos,
excepta Dignitate Cardinalia. Textus &
DD. in c. 6. eod. & l. 10. 11. C. de Natural. lib.
concordante praxi, vi cujus taliter natis dari
consueverunt litteræ natalitæ, Gelubus
Briegg/ quod ex legitimo thoro nati sunt
possuntque vocari legitime nati. Dico 1. Na-
turalis tam secundum sensum civilem, quan-
do proles ex concubina (imò etiam ex me-
retrice) est suscepta, quam Canonicum
quando ex fornicatione simplici; quia pra-
xis politica sequitur in hoc Jus Canonicum.
Spuria in sensu Canonico accepta non legiti-
matur per subsequens Matrimonium, ut
habet communis ex c. 6. cit. 2. Per subse-
quens Matrimonium, h. e. quod contrahitur
nata jam prole; nam si solum concepta foret
ante, at post illud, (licet putativum duntaxat)
nata non legitimaretur, sed esset legiti-
mè nata, adeoque per se jam legitima; quia
Matrimonium retrahitur, & statim ab
initio extitisse reputatur. 3. Verum: nam
per putativum & invalidum, licet bona fi-
de contractum, legitimari non videtur Ab-
bati, Covarruvæ, Fachinzo, Molin, Zac-
cio, Engel, Reiffenstuel, & aliis, partim quia,
quod de Jure nullum est, nullum producit
effectum, l. 4. §. 6. ff. de re jud. partim quia
c. 6. cit. vis legitimandi prolem naturalem
tribuitur Matrimonio, non bonæ fidei con-
trahentium: per Matrimonium verò ablo-
lute

Jure prolutum intelligitur verum Matrimonium, arg. l. 69. ff. de Legat. 3. Dissentiunt quoad hoc membrum Suar. Sanch. Pont. Molin. Sæcularis, Canif. Gonzal. Palao, Pirh. Schmier &c. 4. Etiam mediatur, si nempe aliud Matrimonium intermediat, ut, si Titius, qui ex Bertha soluta sustulit aliquos liberos, postea Matrimonium contrahat cum Mævia, & hac mortua primum cum Bertha. Ratio, quia Matrimonium secundum ac mediatur est verum Matrimonium, & in Jure Canonico non odiosum; ergo, præfertim cum agatur de favore prolis, æquè habebit vim legitimandi, atque primum, s. Et Ratum tantum, propter eandem rationem, & Ecclesiæ praxim, quæ moribundis, qui nunquam consummabunt Matrimonium, dat licentiam ducendi suas concubinas ad legitimandos liberos. 6. Quod postea qui parentes contrahunt, scilicet inter se, non enim sufficit, si Titius, qui ex Bertha sustulit liberos, Matrimonium contrahat cum tertia, v. g. Mævia, & nunquam cum Bertha. 7. Et quidem plenissime &c. adeoque talis proles fit capax non modo SS. Ordinum, beneficiorum, officiorum, & dignitatum Ecclesiasticarum, verum etiam juris succedendi in bonis omnibus parentum, in feudo, emphyteusi, fideicommissis, Majoratu, primogenitura, item nobilitatis & insignium paternorum &c. quia Matrimonium fictione Juris retrahitur ad tempus conceptionis, & sic æquiparatur per omnia talis proles legitime natis, ita ut in primogenitura præferatur postea in Matrimonio conceptis & natis. Sensus & praxis communis.

Utrum verò per subsequens Matrimonium mediatum legitimatus filius præferatur in primogenitura fratribus, qui quidem post ipsum nati sunt, sed antequam illius parentes inter se contraxerunt Matrimonium, ut si Titius, qui ex Bertha genuit Cajum, post verò cum Mævia contraxit Matrimonium, & ex ea genuit filios, hac autem mortua primum duxit Bertham, ingens est controversia. Affirmant valde probabiliter Felin. Covar. Pont. P. Wiestner, P. Schmalzgrueber h. r. n. 90. quia Matrimonium subsequens in favorem tam ipsius Matrimonii quam prolis retrahitur fictione Juris ad tempus, quo Cajus conceptus aut natus est. Negant non improbabilius Molin. Gail. Gonzal. in c. 1. h. t. n. 9. & alii, quia legitime natis, antequam Cajus per subsequens Matrimonium legitimaretur, jam fuit jus quæsitum ad primogenituram; & eorum nativitas quæ legitima, quæ requiritur ad prælationem in primogenitura, citius dabatur. Sed priores Auctores negabunt, jus absolute quæsitum esse prius legitime natis, sed solum sub conditione, nisi prius natus postea per subsequens Matrimonium legitimetur, per quod fieri dicent, ut talis legitimatus fictione Juris prius consecutus esse censetur nativitatem non tan-

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

tum, sed etiam legitimatam. Dixi 8. Excepta dignitate Cardinalitia, quam excepit Sixtus V. in quadam Constit. ann. 1590. Excipi etiam debent dignitates & officia Sæcularia in illis locis, in quibus vel per statutum vel per consuetudinem ab iisdem excluduntur legitimi, etiam per subsequens Matrimonium.

Oppones 1. In c. 6. cit. de liberis per subsequens Matrimonium legitimatis dicitur, legitimi habeantur: ergo reverà non evadunt legitimi. 2. In Nov. 74. pr. §. sed & aliud. negatur, quod natus ex meretrice per Matrimonium subsequens legitimetur: ergo non omnes naturales in sensu Canonico, & spurii in sensu Civili, per illud legitimantur. 3. In §. fin. Inst. de Nuptiis, & Nov. 89. c. 8. pro legitimo Matrimonio in ordine ad legitimandos liberos non habetur, quod contrahitur cum concubina sine Instrumentis nuptialibus seu dotalibus: ergo naturales in sensu civili non legitimantur per Matrimonium præcisè secundum leges Canonicas contractum. 4. Proles censetur legitima, quæ nascitur ex Matrimonio putativo, c. 2. & 14. h. r. ergo etiam censetur legitimata per Matrimonium putativum, & per hoc non minus legitimatio, quam legitimitas acquiritur. Confirmatur: ideo proles censetur legitima ex Matrimonio putativo orta, quia Jus specialiter vult favere proli: sed hæc ratio etiam pugnat in legitimatione, quam Jus tribuit Matrimonio subsequenti: ergo. 8. ad 1. Si est sermo de liberis pro eo tempore, quo nondum est secutum Matrimonium, omnino non sunt legitimi, nec pro legitimis habendi: si verò pro eo tempore, quo illud jam est secutum, non quidem in omni rigore possunt dici legitimi, bene tamen fictione Juris, ita ut omnia verè legitimorum jura omnino participant. Nec te moveat verbum habeantur, quia prolutum est à conditore Juris, qui potuit defectum natalium verè omnimodèque tollere; quod verbum hic idem sonat, ac verbum sint legitimi. Ad 2. Jus civile in hac materia spiritali non est attendendum. Deinde ibi sermo est de casu, quo mortua est concubina (non meretrix) antequam Matrimonium legitimum, quod meditabatur vir, cum illa fuerit contractum, adeoque Matrimonio non secuto. Deinde si de tali prole meretricia sermo foret, intelligendum id esset de dubia, an ex illo nata sit, qui postea meretricem duxit, an ex alio viro soluto vel conjugato: talis fortè non legitimatur per subsequens Matrimonium. Ad 3. Sanctio Juris civilis in hac materia, uti notavimus, nihil habet roboris. Deinde nec Jus civile ad valorem Matrimonii (adeoque nec ad legitimatorem prolis) requirit Instrumenta dotalia, Nov. 74. cit. c. 4. sed tantum ut constare possit facilius de eo contracto, & legitimatorem prolium, ita ut iis non erectis præsumeretur simulatio, & continuatio concubinatus. Arque hoc solum volunt Nov. 89. & §. fin. cit. Unde consuetudo in foro

X 2

etiam

etiam civili nulla requirit instrumenta dotalia ad legitimationem, ut nec ad valorem Matrimonii. Ad 4. *N. Conf.* quia illud prius est expressum in Jure, non hoc posterius, adeoque quoad istud procedi debet secundum alia Jura; secundum quæ, quod nullum est, nullum parit effectum, & verba sunt accipienda in propria significatione, ut adeo per Matrimonium non veniat putativum, sed verum. Ad Confirmat. *N. Causalem*, quod ideo tantum, sed partim quia agitur de favore prolis, &, quod principalis est causa, quia simul Jus ita disposuit de legitimitate: non verò sic disposuisse reperitur de legitimatione.

II Quæres 1. An sufficiat ad prolem legitimandam per subsequens Matrimonium, si parentes, qui illud postea contrahunt, aliquo quidem tempore, vel conceptæ vel natæ prolis, fuerint habiles ad Matrimonium, alterutro autem inhabiles propter intercedens impedimentum? 2. An ad hanc legitimationem necessarius sit consensus ipsius legitimandi, vel liberorum ex iisdem parentibus constante Matrimonio natorum? 3. An, sicut filius per subsequens Matrimonium patris, ita & nepos per subsequens Matrimonium avi legitimetur? & ad 1. Sufficit probabiliter, ut docet Sanch. Pont. Barb. Palao &c. contra sat multos & graves DD. Desumitur ex *Nov. 89. c. 8. cit.* ubi in fine sic dicit Imperator: *tempus illud valere magis præcipimus, quod utilius sit nascendi.* item ex *l. 11. C. de natural. lib.* quæ generaliter sic pronuntiat: *in quæstionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis (si istud minus faveat proli) sed partus tempus inspicatur: & hoc favore liberorum.* Ergo secundum Jura illud tempus attenditur, quod liberis est favorabilius; ergo pro naturalibus, & legitimari aptis per subsequens Matrimonium (non pro spuris) habendi sunt, si tempore conceptionis potuit inter parentes consistere Matrimonium, licet forte propter superveniens impedimentum affinitatis &c. non amplius potuerit tempore natiuitatis: ac vice versa, si tempore conceptionis parentes non fuerint habiles ad Matrimonium inter se, quia v. g. consanguinei, vel unus erat conjugatus, fuerunt autem postea tempore natiuitatis, quia v. g. impedimentum consanguinitatis per dispensationem, impedimentum ligaminis per mortem conjugis &c. interea est sublatum, Ratio, quia hoc est liberis favorabilius & utilius. Oppones. In *c. 6. cit.* habetur, quod, si vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius: ergo, si proles est concepta tempore, quo Matrimonium non potuit consistere inter parentes, licet potuerit tempore natiuitatis, spuria est, & non legitimitur per Matrimonium. & *N. Conf.* quia textus est intelligendus de tali prole, quæ non tantum concepta est per adulterium, sed etiam nata tempore, quo vive-

bat adhuc prior uxor; id enim indicat verbum *susceperit*, quod dicit natiuitatem pro-

Ad 2. quæsitum & negative: quia legitimitas hæc absolute tribuitur Matrimonio, & est favor publicus, cui privatorum contradictio aut renuntiatio non præjudicat, *c. 12. de for. comp. l. 38. ff. de Pat. Si tamen legitimandus ipse jam esset tanta ætate, ut consentire vel dissentire posset, ac reverà dissentiret, legitimari quidem crederem propter *c. 6. cit.* non tamen subijci patriæ potestati, cui aliis liberi legitimi subsunt, quia Jus civile filios naturales invitos non permittit redigi in patriam potestatem *l. 1. ff. de his, qui sui vel alien. Nov. cit. c. 11.* quod a Jure Canonico non videtur esse correctum per hoc, quod statuatur eos legitimari cum legitimatio etiam absque patriæ potestate possit subsistere, P. Schmier de *Sponsal. p. 2. c. 3. n. 92.* Oppones 1. Invito non debet obtrudi beneficium, *l. 69. ff. de R. J. sed legitimatio est beneficium: ergo invito legitimando non debet obtrudi, nec Jura tribui volunt. 2.* Per legitimationem filii naturalis creatur præjudicium cæteris liberis legitimatis in successione hæreditaria: ergo horum requiritur consensus; cum nemo invito jure suo privari vel minui debeat, *ad 1.* Regula procedit de casu, quo beneficii acceptatio pendet ab eo, cui confertur, aliis non: sic si quis pro invito debitore solvit, iste liberatur à debito, *l. 23. ff. de solut. Ad 2. N. Ant.* vel *diff.* creatur præjudicium, h. e. cæteris minuitur inde hæreditas iusta, *C. Ant.* injuste. *N. Ant. & Conf.* cæteris liberis cum exclusione naturalis filii de Jure non debetur hæreditas parentum absolute, sed solum conditionate, nisi nempe naturalis per Matrimonium legitimetur.*

Ad 3. quæsitum & affirmative. Casus, in quo id contingere posset, foret iste: Sempronius ex Bertha suscipit filium naturalem, nempe Cajum; antequam Sempronius ducat Bertham, ex Maria filio Matrimonio juncta suscipit filium nempe Sejum, ac moritur: post mortem Caji primùm Sempronius ducit Bertham, in hoc casu Sejum tanquam nepotem Sempronii avi per hujus Matrimonium cum Bertha avia legitimari ajo; quia Matrimonium hoc fictione Juris retrahitur ad tempus, quo Cajus pater Seji fuit conceptus; cum autem Cajus pater, utpote jam mortuus, legitimari quoad se effective non possit, legitimatur filius ipsius, Sempronii nepos: si enim Sempronius vivente Cajo duxisset Bertham, Cajus, & simul hujus filius Sejus, fuissent legitimati: cur ergo Cajo mortuo privetur Sejus beneficio legitimationis? Oppones 1. Legitimatio filii est fundamentum legitimæ nepotis: ergo, si filius, utpote jam mortuus, non fuit legitimatus, neque nepos poterit legitimari per Matrimonium avi. 2. Nihil prodest nepoti legitimatio hæc per Matrimonium avi, cum ipse, uti ponitur, sit natus ex legitimo thoro: ergo non de-

bet adstrui. *2.* ad 1. *N. Ant.* nam non legitimatio filii, sed Matrimonium inter avum & aviam, est fundamentum legitimatōis respectu nepotis. Ad 2. iterum *N. Ant.* prodest enim ad hoc, ut nepos possit succedere avo, quod non potuisset, si non præcessisset legitimatio hæc, æquè parum, ac pater suus, si supervixisset, succedere secundo Matrimonio, inter avum & aviam contrafacto, potuisset; cum nepos totum suum jus fuitatis respectu avi habeat à patre.

14 Dico 3. Alter modus legitimandi illegitimos est & fit per Rescriptum Principis, nihilque est aliud, quam actus graciosus, quo vel ipse Princeps, vel alius ex potestate ad id sibi facta à Principe, aliquem suæ jurisdictionis, qui illegitimè natus est, restituit natalibus quoad certos effectus. *Text. & DD. in c. 13. h. t. & Nov. 89. c. 9.* Differunt hi duo modi, per subsequens Matrimonium & per Rescriptum Principis, in multis. 1. Prior est remedium ordinarium, posterior extraordinarium, h. e. solum tunc habet locum, quando legitimatio per subsequens Matrimonium fieri nequit. *Nov. 74. c. 1. & Nov. 89. c. 9. cit.* quamvis Princeps absolute, si uti vellet (quod tamen non præsumitur, nisi id exprimat) plenitudine potestatis, legitimare non prohibeatur, licet mater in uxorem duci posset. 2. Prior ad solos liberos naturales, posterior non tantum ad hos, sed etiam ad spurios & ex damnato coitu ortos se extendit, ut habet usus nostræ Germaniæ. 3. Prior non requirit ullam supplicationem, posterior non conceditur de Jure, nisi pater illegitimi libello supplicis petat, vel patre jam mortuo ipse illegitimus, probans ex testamento patris, eum legitimatōnem desiderasse. *Nov. 74. c. 2. Nov. 89. cit. c. 9. & 10.* Sed hodie vi consuetudinis sufficit simplex instantia solius illegitimi. 4. Prior valet, licet exstent liberi legitimi, iisque contradicentibus, posterior autem non valet exstantibus liberis legitimis, ne his præjudicium creetur in successione potissimum. *Nov. 74. cit. c. 1. 2.* nisi Princeps uti velit plenitudine potestatis, quod exprimere debet, nec facere censetur in dubio: neque valet, si contradicant fratres legitimi. *Nov. 89. cit. c. 11.* Sufficit tamen eorum consensus tacitus, qui ex silentio colligitur. 5. Prior non exigit ullam subjectionem, posterior requirit, ut legitimandus sit subiectus & sub jurisdictione illius, qui legitimat. *c. 13. cit.* quia talis legitimatio est actus jurisdictionis voluntariæ. 6. Prior fit etiam dissentiente legitimando, non verò posterior. Denique 7. Prior est longè plenior & universalior quoad effectum, cum in utroque foro, tam Canonico quam Politico, legitimato tribuat omnia jura (excepto capacitate ad Cardinalatum) quæ competunt legitimè natis (quibus per omnia æquiparatur) atque vim suam habet, licet primum postea superveniant liberi legitimi: contra posterior solum tollit illas inhabilitates, quas Princeps,

vel ejus delegatus, intendit tollere, & tantum pro foro Canonico, si Papa, ac pro foro tantum civili, si Princeps secularis sit legitimans, ac insuper hujus legitimatio revocatur quoad successionem paternam, si patri prius legitimos liberos non habenti ex postfacto tales nascantur.

15 Dico 4. Papa, & quidem solus, legitimare potest ad effectus Canonicos, uti estabilitas ad ordines Ecclesiasticos, & capacitas ad honores, dignitates, officia & beneficia Ecclesiastica: non tamen ad effectus civiles extra suum territorium temporale, saltem regulariter & directè. Communis & certa satis ex *c. 13. h. t.* quia inhabilitas ad Ordines & alia prædicta à Jure Canonico est introducta, quod solus Papa relaxare potest; quia verò in causa merè temporali peccatum non concernente, qualis estabilitas ad successiones hereditarias, officia politica, & similia à Jure Civili introducta circa illegitimos per se & directè nullam habet Papa jurisdictionem, neque potestatem in Jus civile, ideo quoad hos effectus nihil quoque potest circa illegitimos extra suam ditionem temporalem, saltem, uti dixi, regulariter, & directè; nam in casu extraordinario, & causa valde ardua & necessitate alicujus Regni vel Provinciæ, periculum Religionis concernente, Papa vi generalis potestatis, ad gubernandam Ecclesiam à Christo acceptæ, etiam ad successionem temporalem &c. legitimare valet. *c. 13. cit. ibi: quod non solum in Ecclesia patrimonio (territorio temporali) super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus.* Quid autem possit indirectè, dispensando in radice Matrimonii, statim dicemus. Prius notandum, quod dixerim, & quidem solus, quod intellige, nisi aliis dederit facultatem, uti dare solet Legatis Apostolicis, & quandoque etiam Protonotariis: sed hi nihil valent ultra tenorem concessionis, qui proinde inspiciendus est.

16 Oppones 1. Si Papa aliquem legitimat per Rescriptum, talis non censetur habilis ad Episcopatum, per *c. 7. pr. de Elect.* neque ad Canonicatum Germaniæ, uti notant DD. ergo neque Papa quoad omnes effectus Juris Canonici legitimare potest. 2. Episcopus (& Sede vacante Capitulum) potest illegitimos admittere ad Ordines Minores, & Beneficia simplicia *c. 1. de filiis presbyt. in 6.* ergo non solus Papa, sed & alii obtinent de Jure communi potestatem legitimandi. *2.* ad 1. non quidem censetur esse habilis taliter legitimatus ad Episcopatum, sed quia ipse Pontifex id noluit; potest tamen in hoc Jure dispensare, ac, si velit, ad Episcopatum etiam reddere habilem. Ad Canonicatus Germaniæ non sunt habiles taliter legitimati, quia obstant Statuta specialia, quæ omnino observari debent, nisi & his, uti absolute possit, Papa derogare vellet. Ad 2. Illa admisso non est propriè dicta legitimatio, sed

sed potius dispensatio in hoc puncto Episcopis concessa; cum reliquos legitimisationis effectus non habeat.

- 17 Quæres, an Papa, dispensando in radice Matrimonii, possit suæ jurisdictioni temporali non subiectos legitimare indirecte ad successiones hereditarias, & alios effectus Juris civilis? Antequam respondeam, observo, tunc censi dispensationem fieri in radice Matrimonii, quando summus Pontifex post Matrimonium duorum invalide contractum propter impedimentum dirimens Juris Ecclesiastici, ex quo nati sunt liberi illegitimi, non tantum tollit impedimentum pro nunc, sed etiam pro tunc, seu pro tempore, quo Matrimonium est contractum, seu quando ipsum contractum Matrimoniale, & non liberos tantum, quasi legitimat & autorizat tollendo retro impedimentum, ac si nullum adfuisset tempore contractus. Jam & affirmativè cum Sanch. qui l. 8. d. 7. latissimè id tradit cum communi aliorum contra Navarr. Molin. & Perez, Probatur 1. omnis illegitimitas liberorum descendit ex illegitimitate Matrimonii; ergo, si Papa potest legitimare ipsum Matrimonium tollendo impedimenta illius retro, ita ut fictione Juris censeatur valide ab initio contractum, hoc ipso liberos facit legitime natos, & omnem illegitimitatem pro utroque foro canonico & civili, tollit: sed Papa potest ita tollere impedimenta à Jure Ecclesiastico introducta, & quidem etiam retro, atque ad effectus præteritos, per *Clem. un. de Immunit. Eccles.* Prob. 2. Legitimatio liberorum per dispensationem in radice Matrimonii consistit in revocatione Legis Ecclesiasticæ quoad vim irritandi Matrimonium, ex quo proles redduntur illegitimæ: sed potest Papa revocare legem suam pro casu particulari (sicut omnino & universaliter abrogare eandem potest) quoad vim irritandi Matrimonium, ita ut hæc revocatio retrahatur ad tempus, quo contractum est Matrimonium, sicut Papa retrahit generaliter Matrimonium subsequens, per quod legitimantur proles naturales prius susceptæ. c. 6. h. t. ergo. Id verum est, quod Papa non censeatur id facere, nisi exprimat formaliter, vel saltem æquivalentibus verbis, præsertim si talis dispensatio cederet in præjudicium liberorum legitime natorum. Censetur autem dispensare in radice, quando sic dicit: *ex tunc per prius Matrimonium proles suscepta, vel suscipienda, habeatur pro legitima*; vel, ut aliqui volunt, quando sciens, prolem ex Matrimonio invalide susceptam esse, dispensat, ut parentes in eo permanere possint, vel eis mandat de novo contrahere. Vid. Sanch. à n. 14.

- 18 Oppones 1. Papa non potest reddere prolem legitimam quoad effectus temporales, quæ nata est ex fornicatione, & quando nullum præcessit Matrimonium invalide contractum, licet cum parentibus dispenset in impedimento: ergo neque in casu, quo

præcessit Matrimonium invalidum; quia Matrimonium invalidum idem est ac nullum. 2. Papa non potest facere, ut Matrimonium invalide contractum sit legitimum, & non nullum: ergo nec, ut proles censeatur legitime nata. 3. Gregorius XIII. dicitur denegasse talem dispensationem in radice Matrimonii, addens, id se non posse, ut refert Navar. *Conf. 2. h. r.* ergo. R. ad 1. N. Conf. & parit. quia ubi nullum, nec apparet, Matrimonium præcessit, Papa suam jurisdictionem non exerceret in re sibi subiecta, qualis est Matrimonium, sed circa effectum à solo Jure Civili dependentem; proinde, si id faceret, directè ac principaliter tolleretur illegitimitas quoad effectus Juris civilis: si verò præcessit Matrimonium, exercet suam jurisdictionem circa Matrimonium, rem spiritualem, & circa legem suam, quam revocat quoad vim irritandi tale Matrimonium pro tempore, quo est contractum. Ad 2. Papa non facit, ut Matrimonium non sit re ipsa invalide contractum, cum utique factum infectum fieri nequeat, sed revocat legem, qua introductum est impedimentum, ut vim suam exserere non possit invalidandi Matrimonium quoad damna Jure positivo statuta, quam vim solum retinet sub conditione non secuturæ dispensationis in radice; vel facit, ut dispensatio retrahatur fictione Juris ad initium Matrimonii, prolemque restituit in statu, in quo fuisset, si lex Ecclesiastica impedimentum non statuisset. Ad 3. à plurimo revocatur in dubium hoc assertum Gregorii XIII. si tamen verum sit (nam Navar. in mea editione id non habet) non de defectu potestatis, sed de defectu iustæ & sufficientis causæ intelligendum est.

Dico 1. Princeps secularis supremus, h. t. Superiorem non recognoscens (uti est Imperator in Imperio, Reges in suis Regnis) & quidem de Jure communi solus, legitimare potest ad effectus civiles tantum & politicos, uti est successio hereditaria, officia & dignitates seculares &c. Sumitur ex Nov. 89. c. 9. l. 3. ff. de Nat. restit. & c. 13. h. t. Ratio, quia solus Princeps secularis supremus potestate in Jus commune præditus est, non autem inferiores, sicut nec isti, nec ille in Jus Ecclesiasticum, per *vulgaria*. Dixi notanter, de Jure communi; nam de consuetudine potestas legitimandi etiam competit Electoribus, Principibus, & aliis Imperii Statibus, pro suis tamen territoriis durtaxat: Comites verò Palatini, ut vocant, eandem obtinent per privilegium ab Imperatore, sed limitatè ad tenorem Rescripti: quare his legitimare non licet nobiles, neque ad successione in Majoratibus & Feudis, nec quando adsunt liberi legitimi, si non specialiter sit concessum, & tantum simpliciter commissa potestas legitimandi. Ceterum si legitimatio petatur ab ipso Imperatore, supplica debet offerri iudicio aulico, à quo

sibi referri curat Cæsar, & per Cancellariam Imperialem expediri facit. Capitul. Leopold. art. 44. P. König h. n. 34.

- 20 Quæres, quid exprimi debeat in litteris supplicibus pro legitimatione? R. sequentia. 1. Qualitas illegitimitatis, an proles sit naturalis, vel spuria: si spuria, an adulterina, vel incestuosa &c. 2. Si naturalis sit, an non possit per subsequens Matrimonium legitimari. 3. An simul adsint liberi legitimi, nec ne. 4. Ob quam causam petatur legitimatio.

TITULUS XVIII.

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

SUMMARIUM.

1. 2. Agitur hic de accusatione & impugnacione Matrimonii jam contracti, non primum contrahendi.
 3. 4. Quinam impugnare & accusare possint jam contractum in ordine ad omnino dissolvendum.
 5. Quinam contra vel pro illo testes agere.
 6. Quanta debeat esse probatio accusantis Matrimonium.
 7. 8. Judex in causa Matrimoniali comperens est solus Ecclesiasticus, & quis ille.
- Sciendum 1. sicut in priori Titulo de effectu Matrimonii validi, qui est legitimas prolium, fuit sermo, ita in sequenti sermonem fore de effectu Matrimonii invalidi, qui est dissolutio Matrimonii & divorcium: ad quod quia ordinariè necessaria est auctoritas & sententia Judicis Ecclesiastici, coram quo prius accusari conjuges, & denunciari conjugia, ac impedimenta, causæque divortii aut dissolutionis ritè probari debent; ideo in præfenti Titulo intercalari declaratur, quibus permissum accusare conjuges & conjugia, atque testes ad legitimam probationem agere. Occasione autem accusationis & testimoniorum, quæ apud legitimum Judicem deponenda sunt, inquirere oportet, quisnam sit legitimus Judex causarum Matrimonialium.
2. Sc. 2. Matrimonium accusari vel impugnari posse, vel antequam contrahatur, vel postquam jam est contractum. Si impugnetur contrahendum, seu antequam contrahatur, certum est, id cuilibet, qui novit impedimentum, permissum esse, imò, si contrahere volentes moniti privatim non acquiescant, & à contrahendo desistere nolint, etiam obligationem incumbere, ut quis vel Parocho, vel Judici Ecclesiastico impedimentum denuntiet, si impedimentum probare possit, eumque audiendum, nisi sit suspectæ fidei, aut ob pecuniam accuset, vel eam exigat, ut ab accusatione desistat, c. 5. h. r. Verum de hoc casu hic non agimus,

sed de accusatione Matrimonii jam contracti, quæ fieri potest vel ad illud dissolvendum omnino quoad vinculum, vel solum quoad cohabitationem & thorum, quæ separatio solet vocari divorcium.

Dico 1. Accusare Matrimonium jam semel contractum, in ordine ad ejus omnimodam dissolutionem quoad vinculum, non promiscuè permittuntur omnes in omni casu, sed attenditur ad qualitatem impedimenti dirimentis, quod allegatur. Communis & certa ex Juribus allegandis. Sic 1. admittuntur soli conjuges, quando allegatur impedimentum impotentia. per can. 2. caus. 33. q. 1. c. 4. & 5. de frigid. quia talibus licitum est cohabitare inlar fratris & sororis, si velint. Item quando allegatur impedimentum erroris, metus, aut defectus consensus. per can. 4. caus. 29. q. 2. c. 2. & fin. de conjug. servor. c. 4. h. r. quia cessante errore, metu, vel cognito defectu consensus consentire de novo possunt, suæque actioni renuntiare: id quod fecisse censetur, si acquisita notitiâ vel cessante metu liberè exercent copulam conjugalem, & ideo non amplius audiuntur. 2. Præ aliis admittuntur parentes, consanguinei, & in horum defectu vicini, quando allegatur impedimentum consanguinitatis, affinitatis ex copula conjugali orta, & publicæ honestatis. can. 1. 2. 3. caus. 35. q. 6. c. 3. b. r. quia meliorem præ aliis horum impedimentorum notitiam habere possunt & solent; modò sint bonæ famæ & non suspectæ fidei. 3. Admittuntur omnes, alias accusare non prohibiti, præsertim si eorum interfit, quando allegatur aliud, & ab allatis diversum impedimentum quodcunque. Gonzal. in c. fin. h. r. n. 3. cum communi, & quidem post longissimum tempus, vel etiam post latam jam semel sententiam pro valore Matrimonii, quia nulla præscriptio, etiam immemoriali, tollitur impedimentum: nec sententia in causa Matrimonii transit in rem judicatam. Excipe, nisi conjuges jam sint mortui, & liberi illorum impugnentur tanquam illegitimi; nam hoc casu, cum cesset periculum peccati, locum obtinet Jus commune, vi cujus actiones civiles quæcunque 30. vel 40. annis, criminales verò seu accusationes criminum 20. annorum spatio extingui solent. Dixi in assertione, ad omnimodam dissolutionem; nam in ordine ad divorcium à thoro & cohabitatione admittitur solus conjunx, & quidem innocens, ad accusandum. per c. 5. de Procurat. c. 4. de Adult. quia Jus divertendi concessum principaliter est innocenti, qui posset injuriam sibi illatam remittere.

Excluduntur autem ab accusando Matrimonio jam contracto 1. qui sunt suspectæ fidei, vel turpis quæstus causâ id faciunt. c. 5. cit. 2. Qui tempore denuntiationum, Matrimonio præmitti solitarum, tacuit, nisi probabile sit, eum ignorasse denuntiationes propter absentiam suam, infirmitatem &c. vel nisi juret, quod primum post denun-

denuntiationes & Matrimonium contractum venerit in notitiam impeditenti. *c. fin. h. t.* ubi additur, quod, qui tempore denuntiationum sibi notarum tacuit impedimentum, istud alteri aperiri possit, denuntiandum ab isto altero, qui proin accusare Matrimonium jam contractum potest, & audiri debet. 3. Qui tantum per litteras absens, & non personaliter præsens, vult accusare, nisi alia adminicula suffragentur. *c. 2. eod.*

5 Dico 2. Testificari contra-vel pro Matrimonio jam contracto generaliter permittuntur omnes, qui accusare, ac præ ceteris illi, qui majorem creduntur habere notitiam, modo alias sint idonei testes, & non sint suspectæ fidei. *arg. c. 13. & 47. de testib. c. 3. h. t.* & non velint absentes per litteras ferre testimonium. *c. 2. eod.* In Germania tamen praxis concedit Nobilibus & Illustribus personis, ut litteris suo sigillò munitis testimonium ferant. Excipe ipsum accusatorem, cum nullus simul accusator & testis esse possit. *arg. l. 10. C. de testib.* Siquis tamen non proprie foret accusator, sed denunciator tantum impeditenti (qua denuntiatione motus Judex instituit inquisitionem) etiam denuntians in causa hac Matrimoniali potest esse testis, per *can. 5. 7. caus. 35. q. 6. c. 4. de testib.*

6 Quæres, quanta requiratur probatio in accusatione Matrimonii? & Si agitur ad Matrimonium, quod nondum coaluit, impediendum, sufficit semiplena probatio, v. g. per famam communem inducta, vel per unum testem, licet sit simul denunciator impeditenti. *c. 12. de Sponsal. c. 2. de consang. c. 4. cit.* quia per semiplenam probationem res jam sit dubia: in dubio autem tutior est via tenenda, præsertim in negotio, in quo periculum animarum vertitur gravissimum, uti hic. Si vero agitur de Matrimonio dissolvendo, requiritur plena & perfecta probatio, quæ habetur v. g. per duos testes juratos, omni exceptione majores. *c. 1. eod.* Unde si plena probatio & completa non adsit, vel res in puncto Juris sit controversa, pro Matrimonii valore, non contra, pronuntiandum. *arg. c. fin. de sent. & re jud. partim* quia causa Matrimonii est favorabilis, partim quia post contractum de præsentem Matrimonium conjuges sunt in possessione, & præsumptio stat pro valore. Conjugum, etiam amborum, propriæ confessioni de defectu vel delicto, ex quo petunt Matrimonium dissolvi, non est credendum, propter periculum collusionis. *c. 5. de eo, qui cognovit.* Creditur tamen ipsis, si non dissolutionem, sed dispensationem in impedimento petant.

7 Dico 3. Judex in causis Matrimonialibus competens est solus Ecclesiasticus. 2. Et quidem Episcopus, vel alius Prælati jurisdictione quasi-Episcopali præditus in aliquo territorio. 3. Capitulum Cathedrale Sede vacante. 4. Et Vicarius Generalis tum Episcopi tum Capituli, probabilius etiam absque mandato speciali. 5. Vel alius, cui

committitur ab Episcopo, uti in nostra Germania sunt *Officiales*, specialiter ad causas Matrimoniales deputati, & in nostris Diocesis distincti à Vicariis Generalibus, nempe Vicarii foranei, quos vocant *Commissarios* vel *Archidiaconos*, quibus in amplis Diocesis cognitio delegari solet pro modo instantia: qui, quia personæ indultæ in causa ardua censetur esse electa, vices suas alteri subdelegare nequeunt. *c. fin. §. is autem de offic. deleg. Pars 1. est definita in Trident. s. 24. can. 11.* quia Matrimonium, upote Sacramentum, est causa spiritualis, cujusmodi ad solum Judicem Ecclesiasticum pertinet. *c. 2. 3. de judic. c. 12. de sent. Excom. in 6. Ut adeo Judex secularis de ea, licet incidenter tantum deducatur in Judicium, cognoscere & pronunciare non valeat. 2. Est decisa in c. 12. de Excess. Pral. & in Trid. s. 24. c. 20. de reg. Matrim. 3. Sumitur ex c. 11. & 14. de Major. & obed. nam Capitulum succedit Episcopo in ejus jurisdictione ordinaria. 4. Sumitur ex c. fin. de cognat. spir. & c. 1. de sigill. Covar. Sanch. Barb. & communior contrahibuff. Ugol. &c. 5. Ex principis generalibus, vi quorum potestate ordinaria prædicti aliis eandem delegare permittitur, nempe praxi Episcoporum. Dixi autem, in causis Matrimonialibus, sub quibus non modo intelligitur ipsum Matrimonium, sed etiam eadem connexa. *Clem. 2. de jud. uti Sponsalia* Matrimonii impedimenta, dispensationes super iisdem, sponsum & conjugum jura, ac obligationes, benedictio nuptialis, legitimitas prolium. Unde, quando de his, vel de natura, qualitatibus, valore, licitate, dissolutione, reiteratione &c. Sponsalium vel Matrimonii agitur, seu moveatur quæstio Juris (de quæstione meri *Facti*, an v. g. Matrimonium cum concubina sit aliquando contractum, plurimi aliter sentiunt) cognitio & decisio ad solum Judicem Ecclesiasticum pertinet. Idque procedit, licet illa tantum incidenter & non principaliter essent in Judicium deducta, ita ut Judex secularis ad quem alia causa temporalis principaliter est deducta, incidenter verò mota quæstio super dictis, ista supersedere debeat, & ad Judicem Ecclesiasticum illam remittere; non obitante, quod alias causæ connexæ non sint dividende.*

Oppones 1. Causæ dotis, donationis propter nuptias, alimentorum, & hereditariæ successionis, sunt causæ Matrimonio connexæ, & tamen pertinent ad forum ac Judicem sæcularem: ergo etiam Sponsalia, Matrimonii impedimenta, conjugum jura & obligationes &c. licet sint Matrimonio annexa. 2. Judex Ecclesiasticus potest de causâ dotis, alimentorum &c. incidenter in Judicium suum deducta decidere. *c. 1. qui fuit c. 3. 6. 7. de donat. inter vir.* ergo etiam secularis causam legitimitatis, valoris Matrimonii &c. incidenter ad suum Judicium deductam, & ad 1. N. Conf. quia illæ causæ, licet aliquo modo respiciant Matrimonium, tamen

tamen ex se sunt merè temporales, non verò Sponsalia &c. Ad 2. *N. Conf. & parit.* quia Iudex Ecclesiasticus ex se non est incapax jurisdictionis circa causas temporales, bene tamen Laicus quoad causas spirituales.

TITULUS XIX.

De Divortijs.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit Divortium, & quomodo differat à Repudio.
2. Quæ quæstiones hic complananda.
3. 4. 5. Matrimonium Christianorum, valide contractum & consummatum, nec propter adulterium conjugis est dissolubile quoad vinculum.
6. 7. 8. Ratum verò non modo per Professionem Religiosam, verum etiam per dispensationem Pontificis solubile est.
9. Invalide contractum dissolvi publicè non debet, nisi auctoritate Iudicis Ecclesiastici, & nisi impedimentum sit notorium vel convincenter probatum. Usus autem illius nunquam est licitus scienti nullitatem.
10. 11. 12. Quoad thorum & cohabitationem separatio seu divortium licet conjugii innocentibus propter adulterium partis etiam iniuria. An etiam propria auctoritate.
13. An teneatur dimittens recipere nocentem, si & ipse ex postfacto committat adulterium.
14. An stante divortio liceat alterutri vel utrique conjugii Religionem ingredi.
15. 16. Propter quas causas liceat conjugii instituere vel petere separationem seu divortium temporale quoad thorum & cohabitationem à comparte.
17. Notanda circa causam adulterii spiritualis, seu hæresis, in quam incidit compars.
18. Notanda circa causam scitiei partis.
19. Cui conjugum stante divortio incumbat obligatio alendi liberos.

autem sponso de præsentì concernat, *ll. cit.*

Sc. 2. Hoc loco enucleanda esse sequentia. Imprimis 1. An & quomodo Matrimonium, valide contractum, sit indissolubile quoad vinculum, si jam fuit Consummatum per copulam carnalem. 2. An & quomodo solubile sit Ratum duntaxat, ritè contractum. 3. Quomodo dissolvendum sit invalide contractum. Dein 1. Propter quas causas & quomodo liceat instituere divortium perpetuum, seu separationem perpetuam quoad thorum & cohabitationem. 2. Propter quas causas & quomodo divortium temporale, quoad thorum & cohabitationem, seu quoad lectum & rectum, zu Tisch und Bett.

Dico 1. Matrimonium Christianorum semel valide contractum & consummatum, auctoritate humana in novo Testamento est indissolubile quoad vinculum, licet intervenierit unus ex conjugibus adulterium. Est de fide, & sic sentiunt omnes Catholici contra hæreticos nostri temporis. Probat 1. ex Scriptura S. Christus Marci 10. v. 11. dicit: *quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Et: *si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hi textus, quos Ecclesia intelligendos esse declarat de Matrimonio Consummato c. 7. de convers. conjug. absolute & præscindendo ab omni causa, etiam adulterii, vinculum Matrimoniale nunquam dissolvi indicant. Concordant c. 19. Marth. v. 6. ibi: *quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Apostolus 1. Cor. 7. v. 10. 11. ibi: *is, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quod si discesserit (nempe ex iusta causa adulterii à viro committi, propter quam licet divortium quoad thorum instituere) manere innuptam, aut viro suo reconciliari: ergo nec propter adulterium conjugis, quamvis permittatur recessus quoad thorum, licet nubere alteri: ergo manet vinculum Matrimonii.* Prob. 2. ex Trid. quod sess. 24. can. 5. sic definit: *si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjugē, dissolvi posse Matrimonii vinculum: anathema sit.* Et can. 7. *si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi &c. anathema sit.* Prob. 3. ex significatione Matrimonii Consummati, quod juxta Eph. 5. & communem Catholicorum interpretationem, ex institutione sua significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis humanæ: sed hæc conjunctio est perpetua ac indissolubilis: ergo. Prob. 4. ex absurdo, quod sequeretur, si propter adulterium unius induceretur dissolutio Matrimonii quoad vinculum: sic enim facili foret conjugi, compartem averfanti, se ab illa liberare, vel saltem liberationis dare causam: tantum enim opus foret forni.

Y

forni.

fornicari & adulterium committere, propter quod dimissionem sperare, ac fortè haud difficulter impetrare poterit. *arg. c. 7. h. t. f.*

Dixi autem 1. *Christianorum*, quo nomine etiam veniunt hæretici. Sed & Matrimonium Infidelium, seu non-baptizatorum, uti sunt Judæi, Ethnici, Pagani, Turcæ, defacto est indissolubile, ita ut, postquam Christus *Matth. 19.* sustulit libellum repudii, nec ipsis propter adulterium conjugis permisum sit amplius Matrimonium quoad vinculum dissolvere. Unicus tamen casus excipitur, quo Matrimonium Infidelium, etiam Consummatum, quoad vinculum dissolvi potest, si nempe unus eorum se convertat ad fidem Catholicam, alter verò, manens in infidelitate, converso cohabitare nolit, aut non sine injuria Creatoris; tunc enim converso licet aliud Matrimonium contrahere, per quem contractum (non verò per baptismum statim, nec probabilius per ingressum Religionis) dissolvitur prius Matrimonium quoad vinculum propter textum S. Pauli *1. Cor. 7. v. 15.* De quo casu vide *Tit. I. n. 126. seq.* Dixi 2. *Semel valide contractum*; nam de invalide contracto statuet Assertio 3. infra. 3. *Et Consummatum*; quid de Rato sentiendum, aperiet 2. Assertio sequens. 4. *Auctoritate humana*, nam ex allatis textibus Scripturæ, Tridentini, & significatione Matrimonio Consummato à LEO indita patet, illud *Jure Divino*, in quo neque conjuges mutuo consensu, vel suò delictò, neque Pontifex dispensando aliquid valet, indissolubile esse: utrum etiam *Jure naturali*, disputatur. Ego de hac re idem cenfeo, quod de Polygamia *Tit. IV. n. 9. seqq.* scilicet *Jure naturali Conditionato*, non *Aboluto*, esse indissolubile; quia status Matrimonialis *Jure naturali* exigit perpetuitatem propter educationem prolium & alias causas, ita tamen ut DEUS, penes quem est perfectum dominium in corpora humana, possit dispensare, uti in antiqua lege Moysis dispensavit, concedendo libellum Repudii. 5. *In novo Testamento*: quia in lege Mosaica poterat dissolvi propter unius adulterium, uti dictum. 6. *Quoad vinculum*; nam quoad thorum & cohabitationem, manente vinculo, ex multis causis solubile esse ostendimus assertione 4. seq. Per mortem verò unius conjugum utique dissolvitur etiam quoad vinculum. *Rom. 7. 1. Cor. 7.*

4. Oppones 1. Hæretici intendunt contrahere Matrimonium non in ratione Sacramenti, sed tantum in ratione contractus civilis, ac solubilitate, quia præsumendi sunt contrahere velle juxta morem loci & principia suæ Fidei, secundum quæ Matrimonium est solubile quoad vinculum propter conjugis adulterium, absentiam, inobedientiam in reddendo debito, mutationem Religionis: ergo Matrimonium hæreticorum Consummatum non est indissolubile. 2. Matrimonium Ratum est dissolubile quoad vinculum auctoritate humana: ergo & Con-

summatum; cum substantialiter non differant; & non concubitus, sed consensus faciat Matrimonium. 3. *In can. uxoris. 17. & can. concubini. 23. caus. 32. q. 7.* satis clare indicatur solubilitas Matrimonii propter adulterium conjugis; nam prior, ubi S. Ambrosius explicat verba S. Pauli ad probandam nostram assertionem allata, sic habet: *uxor à viro non discedat, nisi causâ fornicationis: quod si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo: & vir similiter non dimittat uxorem. Idem non subdit de viro, quod de uxore præmisit, quia viro licet ducere aliam.* Posterior autem sic: *concubisti cum sorore uxoris tuæ? si fecisti, nequam habes, & si illa, quæ uxor tua fuerit, concubæ sceleris non fuit, si se continere non vult, noli in Domino, cui velis: ergo relicto virò adulterio potest alteri nubere.* Simile quid habetur in *can. si qua 6. caus. 31. q. 1.* ibi: *si qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit: si probare potest ille vir, eam ream esse consilii, potest se nobis videtur ipsam uxorem dimittere, & si voluerit, aliam ducere.* Confirmatur exemplo Abraham, qui repudiavit conjugem Agar, *Gen. 21.* Imò & Principum Christianorum, qui dimiserunt uxores suas, & alias duxerunt: sic Imperator Constantinus quidam Irenem, Carolus Crassus Richildem &c. dimiserunt. 4. Ipse Christus *Matth. 5.* dixit: *omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœcham: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Idem repetit *Matth. 19. v. 9.* *quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: ergo à contrario, qui ob causam fornicationis dimittit, & aliam ducit, non adulterat, non mœchatur.* Hos duos textus valde urgent hæretici nostri. Confirmant 1. Textus citati non possunt intelligi de dimissione quoad thorum duntaxat; quia Pharisei interrogabant Christum de omnimoda dissolutione Matrimonii, qualis erat permissa per Moysen ex causa adulterii. 2. Divortium in Lege nova est subrogatum Repudio Legis Mosaicæ: sed hoc Repudium erat dissolutio quoad vinculum: ergo.

3. ad 1. Imprimis non ratio Sacramenti, sed significatio Matrimonii facit illud indissolubile; cum & Ratum Matrimonium sit Sacramentum, & tamen est dissolubile. Dein quamvis hæretici errore particulari intendant contrahere solubilitate in ratione contractus civilis juxta morem patriæ & principia Fidei suæ, tamen intentione generali & implicita tandiu censendi sunt vel contrahere Matrimonium, prout à Christo in Lege nova est institutum, & validè inter Christianos iniri potest, ut proles sint legitimæ &c. quamdiu clarè non expriment oppositum: sed intentio illa generalis prævalet errori particulari. Si verò illam intentionem generalem & implicitam eo modo contrahendi Matrimonium, prout Christus instituit &c. non haberent, vel omnino contrariam, vel expresse alligarent suum

consensum in Matrimonium suæ particulari intentioni erroneæ, Matrimonium quidem foret solubile, vel potius non verum & validum, utpote deficiens in aliquo substantiali, quod Jus divinum & naturale requirit; sed, uti dixi, hoc non est præsumendum, nisi hanc extreme malitiosam voluntatem, qua errori suo contra institutionem Christi alligent suum consensum, clare manifestent. Isthæc procedunt, si contrahere vellent solubiter; si enim tantum vellent exclusam rationem Sacramenti, valeret Matrimonium in ratione contractus juxta dicta Tit. 1. n. 77. Hinc etiam hæreticorum proles habentur pro legitimis. Ad 2. N. Conf. quia Matrimonium Ratum non significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, uti Consummatum, vel Unionem Hypostaticam, sed tantum conjunctionem Christi cum anima fidei per gratiam sanctificantem, quæ conjunctio per peccatum mortale tolli potest. Ad 3. Canon uxor a multis creditur esse supposititius, & non S. Ambrosii; iste enim, relatus in can. 4. caus. 32. q. 4. & can. 2. caus. 33. q. 2. aperte agnovit, conjuges ad imparia non judicari, & æqualem esse viri ac mulieris rationem, imò can. 2. cit. videtur etiam viro negare dimissionem uxoris omnimodam: quis ergo credat, cum can. uxor marito tribuisse licentiam ducendi aliam uxorem propter prioris fornicationem? Si verò sit genuinus S. Ambrosii textus, credendum, quod S. Pater non ex suo sensu, sed juxta legem Juliam civilem, quæ tunc erat in usu, vel potius abusu, & non juxta legem Christi locutus sit. Canon concubusisti accipit solutionem ex can. 22. præced. ubi neutri conjugum propter alterius adhuc viventis adulterium permittuntur novæ nuptiæ, innocenti autem permittuntur quidem, sed post mortem adulterantis, non verò nocenti: id quod etiam indicatur in can. 23. per vocem spe, quæ ibi subiungitur: adulteranti itaque etiam post mortem innocentis denegatur novum Matrimonium; adeoque ibi statuitur impedimentum Crimini impediens, quod hodie per contrariam consuetudinem abrogatum est. Canon si qua est desumptus ex Concilio apud Vermerias, seu Wormatiam celebrato, quod fuit particulare, nec habet auctoritatem Juris. Est quidem postea translatus in Decretales, & refertur in c. 1. h. t. sed in longe alio sensu, & addita hac declaratione: post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere potest. Exemplum Abraham non est ad rem, quia Agar velut uxorem rixosam dimisit solum quoad thorum, mensam, & cohabitationem, ut explicat Cornel. a Lapide. Exempla perversa quorundam Principum Catholicorum æque parum, ac modernorum hæreticorum, Juri divino prævalere possunt. Ad 4. Verba Christi Mat. 5. & 19. explicationem accipiunt tum ex verbis generaliter & sine ulla exceptione ab eodem prolatis Marc. 10. & Luc. 16. supra allegatis, tum ex verbis

Lib. IV. R. P. Viti Piebler.

Pauli 1. Cor. 7. pariter jam recitatis, tum ex constanti ac universali interpretatione Ecclesiæ, & SS. PP. nominatim S. Augustini de adulterinis conjugis l. 2. c. 5. & l. 50. homiliar. homil. 49. tum ex ipso ordine verborum, quem Christus adhibuit; nam initio permittit dimissionem uxoris propter fornicationem, vel ex causa fornicationis, postea verò negavit, propterea Matrimonium dissolvi, quia post verba, dimissam duxerit, posuit verbum, adulterat, & post verba, aliam duxerit, subiunxit, machatur, seu adulterium committit; quod verum non esset, si Christus concessisset omnimodam dissolutionem quoad vinculum. Igitur solum permittit dimitti uxorem quoad thorum propter causam fornicationis (qui enim sine hac dimitteret, sequeretur eam machari, h. e. sine iusta causa præberet occasionem machandi) non verò dissolvi Matrimonium quoad vinculum ratione adulterii. Imò clare videtur Matth. c. 19. cit. v. 8. sustulisse libellum Repudii, quod Judæis propter duritiam cordis eorum Moyses indusserat. Id quod magis confirmatur ex c. 5. Matth. v. 32. ibi: dictum est antiquis: quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem &c. Ergo Christus aliud ordinavit, quam Moyses. Ad Confirmat. 1. ajo, Judæos duo interrogasse, unum, an liceat dimittere uxores, alterum an propter quamcunque causam, id intelligendo de omnimoda dissolutione: Christus respondit ad utrumque, concessit dimissionem perpetuam, sed tantum quoad thorum (non omnimodam dissolutionem, ut aliam possint ducere) propter causam fornicationis, negavit propter quamcunque causam: proin concessit quidem primum, ac non in sensu Judæorum, omnimodam dissolutionem intelligentium, sed cum restrictione ad divortium quoad thorum, tollendo libellum Repudii Mosaicum. Ad Confirm. 2. dist. Ma. Divortium quoad thorum est subrogatum libello Repudii Mosaicum. C. Ma. Divortium quoad vinculum. N. Ma. Denique in hac causa Matrimoniali curandum non est Jus civile antiquius, quod in l. 1. 2. & aliis LL. ff. de Divorti. & l. 8. C. de Repud. passim permittit dissolutionem Matrimonii quoad vinculum vel mutuo conjugum consensu, vel per libellum Repudii &c. quarum tamen aliquas sustulit etiam ipsum Jus civile Nov. 117. c. 8.

Dico 2. Matrimonium Ratum, seu valide quidem contractum, at nondum Consummatum, quamvis Jure divino sit indissolubile. 2. Et Jure naturali conditionato. 3. Per Professionem tamen Religiosam unius conjugum dissolvitur. 4. Et per dispensationem Pontificis. Pars 1. constat ex verbis Christi: quod Deus conjunxit, homo non separet. Mat. 19. v. 6. item ex c. un. de rato in 6. ubi Papa ait, quod Matrimonii (loquitur de rato, per Professionem Religiosam dissolvendo) vinculum ab ipso Ecclesiæ capite, rerum omnium conditore, ipsum in Paradiso & in

Y 2

stata

statu innocentia instrueret, unionem & indissolubilitatem acceperit. Concordat Trid. sess. 24. pr. ergo ex institutione divina, & sic Jure divino, habet indissolubilitatem, licet humana auctoritate, ex DEI concessione, dispensabilem. 2. Ex natura contractus conjugal, ad individuam vitæ consuetudinem obligantis. Sed hoc Jus naturale est conditionatum tantum, nisi nempe Deus, vel hujus Vicarius ex concessa sibi potestate, hoc vinculum solverit. 3. Ex c. un. cit. c. 2. & 7. de convers. conjug. maximè ex Trid. quod s. 24. can. 6. de Sacram. Matrim. sic definit: si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit: ergo est de fide, per Professionem Religiosam dissolvi Matrimonium ratum.

Pars 4. quam cum Suar, Sanch, Bellarm, tenent Canonistæ omnes, uno vel altero tantum discrepante, ut testatur Pignatell. to. 1. Consult. 148. n. 4. imò & recentiores Theologi passim, contra plerosque antiquos, D. Bonav. Scorum, Sotum, qui ausus est dicere, nostram sententiam nec probabilitatis umbram habere, & contra Pontium, quem tamen solâ contradicendi libidine nobis adversari ait cit. Pignat. ac demum contra P. Reiffenstuel h. t. n. 3. Pars, inquam, quarta probatur 1. Certum est de fide, quod per Professionem Religiosam dissolvatur Matrimonium ratum: ergo & auctoritate Pontificis in eo dispensantis. Cons. suadetur partim ex eo, quia Pontifex dispensare potest in Professione Religiosa, per quam solvitur Matrimonium ratum; si enim vinco vincentem te, multò magis vinco te, ut habet commune axioma: partim ex hoc capite; quia, quod Professio Religiosa dirimat Matrimonium ratum, habetur ex Jure Ecclesiastico; nam non dirimit ratione voti, adeoque non Jure naturali aut divino, sed ratione voti solennis, quæ solennitas habetur ex solo Jure Ecclesiastico, c. un. cit. ergo à solo Pontifice, hujus Juris conditore: sed quod potest Papa per legem universalem ex concessione DEI, videtur utique etiam per sententiam in causa justa, seu per dispensationem posse. Prob. 2. Potestas ligandi & solvendi generaliter data Pontifici à Christo Mat. 16. quodcumque solveris &c. debet extendi, quantum potest, & exigit bonum animarum, ac Ecclesiæ recta gubernatio: ergo etiam ad solutionem Matrimonii rati, quando exigit valde gravis causa, non minus, ac ad dispensationem in votis, quorum obligatio etiam aliquo modo est Juris divini & naturalis. Prob. 3. Exemplis Pontificum, qui sapissime jam dispensarunt in Matrimonio rato, uti Gregor VII, Eugen. & Pius IV. Jul. & Paul. III, Martin. Sixtus, S. Pius, & Paulus V, Clemens & Urbanus VIII. Gregor XIII. qui undecies una die in Matrimonio rato dispensasse dicitur à multis apud Clericatos, de Sacram. Matr. decis. 15. n. 27. seqq. Sed asserere tot sanctos Pontifices in re tanti momenti errasse, prorsus

temerarium videtur, & Sedi Apostolicæ injuriosum, præsertim cum talis error non esset meri Facti, sed etiam Juri, scilicet super solubilitate Matrimonii, valore & honestate conjugii de novo initi &c.

Oppones 1. Matrimonium ratum est contractus tum ex natura sua, tum ex institutione divina, insolubilis: ergo Jure naturali & divino, in quorum neutro dispensare conceditur humanæ potestati; cum inferior nihil possit in lege Superioris. 2. Si Papa posset dispensare in Matrimonio rato, posset hoc vel eatenus, quatenus tale Matrimonium est contractus; & tunc etiam Princeps secularis in Matrimoniis Infidelium eandem obtineret potestatem, quod utique est fallom: vel quatenus est Sacramentum; sed hoc repugnat; cum de hujus Sacramenti essentia sit esse perpetuum & insolubile. 3. In c. 14. de convers. conjug. sic refertur Innoc. III. Ep. possit non inconsulte videri, quod, ex quo Matrimonium inter legitimas personas per verba de præsentibus contrahitur, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo alter ad secunda vota transmigraret, etiam si unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret hæreticus &c. nisi forte secus fuerit ex revelatione divina. Nos tamen volentes à Prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam Matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consilium observandum est. Ergo fatetur Papa, sine revelatione divina speciali non posse à se dispensari, nec à Prædecessoribus suis fuisse dispensatum. Confirmatur ex can. 25. caus. 32. q. 7. ibi: hi, qui Matrimonium sani contraxerint, & uni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de hiis, qui ab Adversariis excitantur, aut membris truncantur, aut à barbaris exacti fuerint: ergo Nicolaus Papa, qui hoc rescriptit ad Episcopum Moguntinensem, fatetur, Pontificem nec ex causis gravissimis dispensare posse in Matrimonio rato. Similis confessio refertur de Innoc. VIII.

Ex. ad 1. Dist. ant. est ex natura & institutione sua insolubilis auctoritate privata contrahentium, qui alios suos contractus mutuo consensu dissolvere aliis permittuntur. C. Ant. auctoritate publicâ & quasi divinâ, Pontifici tanquam Vicario Christi pro certis circumstantiis concessâ. N. Ant. & suppositum consequentis, quod in Jure naturali & divino nunquam liceat dispensare Pontifici, cujus falsitas patet in Voto. Ad 2. dico, Papam posse dispensare in Matrimonio rato, quatenus est contractus ex se conditionatus tantum, si nempe justa causa non adsit, insolubilis. Nec inde sequitur, eandem competere potestatem Principibus secularibus in Matrimoniis Infidelium; licet enim ista ab illis dependeat in fieri, quatenus possunt statuere impedimenta Matrimoniorum pro

pro Infidelibus, non tamen in conservari dependent; cum ex natura & institutione sua habeant indissolubilitatem, supposito, quod aliquando coaluerint; quia ipsis nulla circa hanc data est potestas à DEO, sicut Vicario Christi, Summo Pontifici. Quatenus verò Matrimonium Ratum est Sacramentum, non dispensat Pontifex; quia ratio Sacramenti statim transit cum ipso contractu Matrimoniali; dispensat tamen in ejus effectu, seu vinculo, quod inde resultavit: effectus autem Sacramenti, qui non est character animæ impressus, utique cessare potest, ut patet in gratia Sacramentali, quæ nimis frequenter amittitur absque ulla mutatione essentiali Sacramenti. Cæterum hoc argumentum probaret, neque per Professionem Religiosam dissolvi posse Matrimonium Ratum. Ad 3. *N. Conf.* ibi Innoc. III. non asserit, aut decisive resolvit, quod Matrimonium Ratum nullo casu possit dissolvi, sed per modum rationis dubitandi proponit, *etsi possit videri*; quia tamen ratione non obitante ibidem decidit, per Professionem Religiosam Matrimonii Rati vinculum dissolvi. Dein licet forte insinuaverit, ejusdem dissolutionem fieri non posse propria contrahentium auctoritate; hanc tamen vim tribuit Professioni in Religione approbata ab Ecclesia: ergo eo ipso etiam declaravit, penes Ecclesiam, consequenter penes Pontificem, esse potestatem dispensandi; cum Professio Religiosa illam vim obtinuerit ab eodem Juris Ecclesiastici conditore. Malè quoque infertur, à Prædecessoribus Pontificibus nunquam fuisse dispensatum, eò quod soliti sint consulere (uti & ipse Innoc. III. adhibuit verbum *consulimus*) Professionem Religiosam. Certè Gregorius VII. præcessit centum & pluribus annis Innocentium III. & tamen dispensavit in Matrimonio Rato teste Baronio ad annum Christi 1074. n. 23. Ad Confirm. Canon. 25. cit. intelligendus est de Matrimonio Consummato, cui supervenit amentia &c. unus, eò quod Matrimonium censeatur ordinariè statim consummari: de Matrimonio autem Consummato intelliguntur textus, absolutam Matrimonii indissolubilitatem statuantes, uti declaratur c. 7. de *convers. conjug.* Innocentii VIII. confessio, quæ tamen debite non probatur, denotat non defectum potestatis in Pontifice, sed defectum causæ sufficientis, quæ Innocentio fuit proposita. Nam sine gravi causa, cujusmodi esse censetur superveniens lepra, vel impotentia unius conjugum, magna repugnantia parentum, odia, dissidia familiarum, scandalum, periculum vitæ, adulteriorum &c. lapsus in hæresim, vel si una pars constanter asserat, se nunquam consensisse &c. nec licite nec valide dispensaret Pontifex in Matrimonio Rato, cujus obligatio est Juris divini & aliquo modo etiam naturalis. Dein tot Pontificum exempla in eo dispensantium plus utique valet, quam unius fortè facta confessio de carentia po-

testatis, vel exempla aliorum merè negativa: sicut regulariter duo testes pro affirmativa deponentes plus probant, quam 100. pro merè negativa.

Dico 3. Matrimonium publicè quidem, 9 sed invalidè contractum (sive Ratum sive Consummatum sit) potest & debet dissolvi quoad vinculum, seu potius declarari nullum, & conjuges separari. 2. At non nisi auctoritate legitimi Judicis Ecclesiastici. 3. Et impedimento plene convincentèrque probato. 4. Si impedimentum solis conjugibus innotescat, nec uti Matrimonio licet. 5. Nec propria auctoritate separationem instituere publicam. 6. Si verò unus eorum duntaxat impedimentum sciat, debitum conjugale nec reddere, nec petere licitum ipsi est, non obstante, quod fortè per Censuras id facere jubeatur à Judice Ecclesiastico. Pars 1. est certa ex c. 3. b. r. & ex ratione, quia alias foret periculum perpetuarum fornicationum. Idque procedit, licet nemo accuset vel denuntiet Matrimonium ut nullum, modò nullitas sit notoria vel certa: si verò necdum omnino constet, sed tantum fama volet de nullitate, Judicis est inquisitionem instituere. *Glossa* communiter recepta in c. cit. v. seu publico. 2. Patet rursus ex eod. c. 3. Si una pars conjugum ob præsentam nullitatem ab altera discederet propria auctoritate, deberet per Juris media, etiam Censuras, compelli ad redeundum ad thori consortium. Excipe nisi nullitas foret notoria, aut pars discedens afferret illius probationes in continentia. c. 13. de *Restit. Spoliat.* Sed data doctrina procedit pro foro tantum externo: nam in foro interno sciens impedimentum adigi non potest ad usum Matrimonii. Cæterum auctoritas Judicis etiam est necessaria, licet nullitas esset notoria. 3. Ex c. 1. de *consang.* c. 22. de *testib.* Neque credendum est ambobus conjugibus, licet asserant impedimentum, concurrente etiam fama c. 3. de eo qui cognovit. Sed de hoc jam *tit. præced.* dictum. 4. Ex c. 44. de *sent. Excom.* & ratione, quia talis usus esset fornicatio, quæ intrinsecè mala est, & peccaminosa. 5. Ex c. 3. cit. debent igitur, si impedimentum pro foro externo probare sufficienter nequeant, vel ob diffamationis periculum non audeant propalare, vel alias nolint revelare, divortium & separationem occultam quoad thorum instituere, ac instar fratris & sororis cohabitare. 6. Denique ex c. 13. & c. 44. cit. ubi id clare est decisum, cum nemo possit contra propriam conscientiam agere. d. c. 13. Permissum tamen est talibus conjugibus, si velint, dispensationem in impedimento petere juxta dicta §. ult. *Tit. XVI.*

Dico 4. Divortium perpetuum quoad 10 thorum & mensam petere vel instituere licet conjugi innocenti propter alterius adulterium carnale, consummatum, formale, satis cognitum, & non remissum, licet pars adulterans sit invita, vel reconciliationem petat.

Communis fundata in Jure naturali, quod permittit, ut fides non servetur eam perfide violanti: in Jure divino *Math. 5. & 19.* ut patet ex dictis *n. 4. 5.* atque in Jure Ecclesiastico. *c. 2. 4. 5. 8. h. t.* Probatur ulterius per explicationem assertionis. Siquidem dixi 1. *Perpetuum*, nimirum quoad totam vitam; sunt enim & aliæ causæ instituendi divortium, de quibus postea, solum tamen adulterium præbet causam divertendi *perpetuo*, licet pars nocens reliquerit. *can. 8. caus. 33. q. 2. DD communissimè.* 2. *Quoad thorum & mensam*, h. e. pars innocens liberatur ab obligatione reddendi debitum conjugale, & cohabitandi. 3. *Petere*, scilicet à Judice Ecclesiastico, casu quo adulterium non est notorium, vel non certum. *c. 9. de Sponsal. ibi: nemini licet* (auctoritate propria) uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere. 4. *Vel instituere*, scilicet propria auctoritate; & quidem etiam in foro externo, casu quo adulterium est notorium notorietate Juris, vel facti. *c. 4. h. t. c. 9. cit.* In foro interno sufficit sola veritas DEO & operanti nota, nec opus est probatione. In foro autem externo, si adulterium nec sit notorium, nec probari in Judicio possit, divortium propria auctoritate instituere prohibet scandalum, & subinde specialis obstat prohibitio Judicis, præter *c. 4. & c. 9. cit.* 5. *Licet*; non enim tenetur divertere innocens, vel dimittere nocentem. per *c. 25. cit.* §. *illud*; quia jus divertendi concessum est in favorem innocentis. Excipe, nisi retentio adulteræ vel silentium innocentis causa foret ad continuandum flagitium, vel dissimulatio adulterii alias publici populo præberet scandalum. Et hoc, non plus, evincitur ex *can. 1. 4. 6. caus. 32. q. 1. c. 3. de adul. & text. Prov. 18. ibi: qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est & impius*; quia nempe particeps criminis &c. Sicut autem innocens non tenetur dimittere partem adulteram, ita eandem jam dimissam semper potest repetere, & ista tenetur redire. Intellige, nisi intervenerit mutatio status. 6. *Innocenti*; si enim & ipse esset reus adulterii, cessaret jus divertendi; cum paria delicta, quando agitur civiliter, mutua compensatione rollantur. *c. 2. 4. h. t. c. fin. de adul. l. 39. ff. solut. Matr.* Imò si innocens post jam dimissam adulteram labatur & ipse in idem adulterii delictum, tenetur recipere dimissam, vel ad eam redire. *c. 5. h. t.* Et sic tenent omnes, si prius separatio & divortium non sit factum per sententiam Judicis. Pariter

cessaret jus divertendi, si maritus (vel uxor) dedit consorti ansam adulterandi (*c. 7. de adul. qui cognovit*, quia consentienti non fit injuria) v. g. adulterium suadendo, mandando, in illud consentiendo, non impediendo aut prohibendo, cum tamen sciret, & facile posset impedire, aut si maritus uxorem expellat domo, alimenta subtrahat, per menses & annos neget debitum, ac simul sciat, vel facile prævidere potuit, eam hoc pacto deductam periculum fornicandi. 7. *Alterius*, live demaritus, siue uxor, incidat in adulterium; quia æquiparantur in hoc puncto. *c. 2. 4. h. t.* ac eadem pugnat utrobique ratio, propter quam conceditur divortium, nempe violatio fidei conjugalis.

Dixi 8. *Propter adulterium*, qua voce intelligitur copula & commercium carnis tale, quo contra datam fidem conjugalem caro dividitur in aliam vel alium; contra illud *Gen. 2. erunt duo in carne una*; unde non tantum copula naturalis, sed etiam sodomica & bestialis, uti DD. communiter advertebant, præbet justam divertendi causam. 8. *Carnale*, videlicet ad distinctionem adulterii spiritualis, quod est lapsus in hæresim, propter quem quidem innocenti etiam competet jus divertendi, at per se non perpetuo, sed solum donec lapsus resipiscat, uti videbimus postea. 10. *Consummatum*; quare in hac materia odiosa non sufficit copula attentata, & non perfecta, multò minus oscula, amplexus, & tactus libidinosi, aut tactus turpes, etiam cum proprii vel alieni corporis pollutione exerciti; quia caro non dividitur in aliam vel alium, nisi per actum consummatum cum alia persona. 11. *Formale*, h. e. scienter & libere commissum; si enim adulterium foret materiale tantum, uti contingit, si quis concumbat cum alia, quam bona fide putat suam esse uxorem, vel si uxor, credens vel ex iustis causis existimans, matrem suam jam esse mortuam, alteri nubat, aut fornicetur, vel si per violentiam opprimatur ab alio, dimissioni non est locus; quia jus divortii competit propter injuriosam læsionem fidei conjugalis. Utrum verò uxor, quæ non vim absolutam, sed gravem duntaxat metum passa admittit adulterium, à thoro excludi mereatur per divortium, disputant Auctores: mihi videtur attento rigore repelli posse, quia hæc poena divortii non est tantum Juris positivi humani, à qua liberat talis metus, licet non excuset à culpa, sed est Jure quoque divino statuta, *Matth. 5. & 19.* uti & naturali; ex charitate tamen a viro retinendam censet condonata injuria. 12. *Satis cognitum*, h. e. saltem moraliter certò, conjugii innocentis loquendo de divortio occulto & pro foro interno; vel per legitimam probationem in Judicio ostensum, quando à Judice Ecclesiastico decernitur divortium publicum, & pro foro etiam externo. Cum verò adulterium sit difficilis probationis, eo quod occulte sine testibus de visu, sine erectione in-

strumentorum &c. perpetrari soleat, ideo ad legitime & sufficienter probandum in Judicio sufficiunt conjecturae admodum graves, & praesumptiones violentae, fundatae in indicibus delicto valde vicinis & plene probatis. Debent igitur attendi persona, locus, tempus, & aliae circumstantiae. Pro indicibus fundantibus praesumptionem violentam habent DD. si uxor, alias suspecta, deprehendatur sola cum solo, noctu, & in loco ad peccandum apto. Oscula & tactus, uti & litterae amatoriae, quamvis in ordine ad divortium non aequivalentur adulterio, & tale propriè dictum non sint, in quibusdam tamen circumstantiis possunt fundare praesumptionem violentam, & sufficere, si non ad condemnationem criminalem, saltem ad divortium faciendum, ut docet Covar. & Palao, & alii DD. ex c. 12. de praesumpt. Vid. Farinac. in Praxi Crim. de delictis carnis. Si conjunx quidem satis sciat adulterium conjugis, id tamen in Judicio satis probare nequeat, Judex debet praecipere, ut recipiat adulterantem, eique cohabitare, innocens verò quoad hoc parere, licet debitum non teneatur reddere. 13. Et non remissum, si enim vel expressè, vel tacite, condonasset injuriam innocens, non posset dimittere nocentem, imò jam dimissum teneretur recipere. §. fin. Inst. de injur. l. 11. C. ad L. Jul. de adulter. Tacite censetur remittere injuriam, si adulterii commissi conficius liberè ac spontè, absque gravi metu, violentia, praeepto Judicis, copulam carnalem cum parte rea exerceat: si consueta conjugibus signa familiaritatis aut amicitiae exhibeat, illam amplexando, osculando, tangendo impudicè; aut cum ea jocando, ludendo, ridendo, comedendo &c. imò retinendo in domo, casu quo adulterium est publicum. Sanch. Pirhing, alii arg. §. fin. Inst. de injur. l. 11. cit. modo non supervenerit novum adulterium post haec signa reconciliationis exhibita. Si autem post talem reconciliationem innocens committeret adulterium, ipsi non prodesset, quò minus ab altera parte, cui injuriam condonavit, repelli ac dimitti posset. 14. Licet pars adulterans sit invita: si enim ambo conjuges mutuo consensu vellent abstinere perpetuò à thoro, vel ingredi Religionem, utique id ipsis liceret. c. 4. & 5. de convers. conjug. Adeoque etiam hoc casu locum haberet divortium perpetuum, at non altera parte invita: solum igitur propter adulterium pars altera invita perpetuò repelli vel dimitti potest à thoro. 15. Vel licet reconciliationem petat: adeoque innocens partem dimissam, sive propria auctoritate, sive Judicis, nunquam teneretur amplius recipere, eique cohabitare, licet poenitens sit, & reconciliationem ardentè ac serio petat, juxta communissimam; quia per poenitentiam tollitur quidem culpa coram DEO, non tamen injuria homini illata, & reatus poenae à Jure tam divino quam humano statuta in perpetuum. Excipe, nisi innocens pateretur periculum incontinentiae,

vel ipse quoque committeret adulterium, licet occultum tantum (quo casu non quidem teneretur suum delictum prodere, bene tamen in foro interno redire volentem recipere, & injuriae condonationem facere, imò reconciliari etiam non petenti: sed pro foro externo id non procedit, licet ob ligna quaedam de commisso adulterio suspectus sit, quia liquidum cum illiquido non compensatur. l. fin. C. de compensat.) vel nisi factò divortio cognosceret sententiam divortii ex falsa praesumptione esse laram.

Oppones 1. In l. 8. §. 3. C. de Repud. dicitur, uxorem posse dimitti propter actus, qui tantum praesumptivè sunt adulterium, uti si inficiò aut invito marito appetat aliena convivia, aut extra domum pernoctet: ergo non propter adulterium contumacitatem duntaxat. 2. Christus Matth. 5. & 19. solum marito dedit potestatem dimittendi uxorem adulteram: ergo uxori non licet dimittere maritum adulterum, ac ab eo divertere quoad thorum. 3. In c. 3. h. t. negatur etiam in casu notorii impedimenti conjugibus separatio propria auctoritate, & absque judicio Ecclesiae: ergo nec propter adulterium notorium licet conjugi recedere à thoro. Confirm. Nemo sibi in propria causa potest jus dicere: sed hoc facerent conjuges propria auctoritate dimittendo partem adulteram. Adde, quòd Matrimonium auctoritate Ecclesiae celebratum sit, & ideo eadem dissolvendum. 4. In c. 3. de adulter. sic habetur: quod si mulier dimissa egerit poenitentiam, & voluerit ad suum virum reverti, debet, sed non saepe, recipere peccatricem. Imò si vir non receperit, peccat, & magnum peccatum sibi admittit. can. 7. caus. 34. q. 1. ergo innocens teneretur poenitentem adulterum recipere, & ad 1. Causa Matrimonii non secundum Leges civiles, sed secundum S. Scripturam & SS. Canones regulanda est, in quibus quia jus divertendi tribuitur in casu Adulterii, illud in sensu proprio, quia versamur in materia odiosa, accipiendum est. Ad 2. Christus ideo solum marito dedit facultatem divertendi, quia de illo solo fuit interrogatus. S. Paulus verò 1. Cor. 7. eandem potestatem tribuit uxori, si vir prolabatur in adulterium, Idque satis probat ratio, cum vir aequè violent fidem conjugalem, atque uxor, per adulterium. Ad 3. N. Conf. quia in d. c. 3. est sermo de dissolutione Matrimonii quoad vinculum propter impedimentum divimens parentela seu consanguinitatis, non de divortio propter adulterium: rectè autem requiritur auctoritas Judicis in priori casu, ubi agitur de omnimoda dissolutione, utpote majoris momenti: non item in posteriori, ubi per divortium maxime intenditur favor innocentis, poena autem nocentis solum secundario & in consequentiam. Ad Confirmationem N. Min. nam divertens propria auctoritate propter notorium vel publicum adulterium non sibi jus dicit, sed utitur jure per SS. Canones, S. Scripturam, & Matrimonium

monii naturam sibi concessio. Id, quod additur, intelligendum est de dissolutione quoad vinculum, vel, si de divortio quoque velis accipi, extende ad casum, quo adulterium non est notorium, divortium tamen pro foro etiam externo instituere cupit innocens. Ad 4. In c. 3. cit. per illud debet non intelligitur debitum necessitatis, sed honestatis, & quaedam decentia exemplum Christi adulteram absolventis & ei ignoscentis. Can. 7. exaudiendus est de casu, quo vir ex odio & in vindictam non recipit, non animo utendi iure suo; vel quo adultera exponitur certo incontinentiae periculo, viro autem ex reconciliatione non grave imminet incommodum; tunc enim charitas obligaret.

13 Quæres 1. an etiam factio per sententiam Judicis, quæ transit in rem judicatam, divortio teneatur adulteram dimissam recipere dimittens, si & ipse ex postfacto prolabatur in adulterium? 2. An stante divortio per adulterium inducto liceat uni, vel utrique conjugum, mutare statum, ingrediendo Religionem, vel Ordines Sacros suscipiendo? R. ad 1. Sicut sententia Judicis, qua interveniente factum est divortium ratione adulterii, non præjudicat innocenti, quod minus possit prohibitu revocare partem dimissam, eod quod sententia spectet favore innocentis à legibus ipsi concessum, qui non debet in ejus dispendium retorqueri. c. 61. de R. J. in 6. Ita eidem postea in adulterium lapsa nihil patrocinatur, sed tenetur dimissam revocare simulans condonationem, casu quo ejus adulterium est occultum, aut, si sit notorium vel publicum, volentem redire statim recipere, siue iustus sit siue non. Communior, vel saltem verior cum Covarruv, utroque Barbosa, Gonzal, &c. contra S. Th. in 4. d. 35. q. un. art. 6. ad 4. Panormit. Sanch. Gutierrez, & Laym. Ratio est partim, quia sententia Judicis non tribuit jus divertendi, sed à Christo & SS. Canonibus concessum, & adulterio compartis quæsitum declarat, ut publice uti possit innocens: quia jus divertendi sicut à natura, Christo, & SS. Canonibus non est absolute concessum, ita nec sententia declarat absolute esse quæsitum ex adulterio conjugis, sed tantum conditionate, nisi nempe & innocens postea pariter violet fidem conjugalem per simile delictum, arg. c. 4. h. t. c. fin. de adulter. Oppones 1. quod semel est bene decisum, non est retractandum. can. 6. caus. 6. q. 4. ergo 2. exceptio rei judicatae semper obstat parti nocenti per sententiam dimissæ. 3. Innocens dimittendo adulteram liberè cessit iure suo: sed cedentibus iure suo non est dandus regressus. l. 14. §. 9. ff. de Edilit. Edict. R. ad 1. dist. ant. non est retractandum, si non mutentur circumstantiæ & causæ. C. si accedat nova causa &c. N. Ant. & Conf. Ad 2. dist. eodem modo: nili accedat nova causa, vel nisi sententia sit tantum declaratio juris ad divertendum, & non collatio juris. C. si accedat nova causa, & sententia tantum declaravit jus divertendi, non contulit, uti hic. N.

Ad 3. N. Ma. innocens non cessit iure ad thorum, sed dimittendo coepit uti iure suo, quod habet ad nocentem privandum thoro: sicut autem liberè coepit uti, ita liberè potest desistere ab usu hujus juris, quamdiu nempe manet innocens: si verò & ipse labatur in adulterium, jus privandi thoro alteram partem perdit, siue prius divortium sit institutum propria siue Judicis auctoritate.

Ad 2. quæsitum R. 1. Innocenti certo licet, etiam invito nocente; quia jus habet perpetuo excludendi nocentem. R. 2. Nocenti regulariter non licet, probabilis etiam divortium auctoritate Judicis institutum licet; nimirum quamdiu est probabilis spes reconciliationis, & innocens invitatus; quia ex delicto suo non debet ferre commodum, nec innocenti creare præjudicium posse, ut non amplius facultatem habeat revocandi dimissum. Si tamen petat & obtineat licentiam mutandi statum ab innocente: vel si innocens prius eundem mutavit: vel si nocens jam emendatus sæpius petiit reconciliationem, at frustra, ita ut frequens repulsa spem reconciliationis videatur sustulisse; non potest innocens rationabiliter esse invitatus, & nocens mutet statum.

Dico 5. Divortium temporale quoad thorum & cohabitationem institui à conjuge innocente potest ob sequentes causas. 1. Ob adulterium spirituale, seu lapsum unius in hæresim, vel apostatiam omnimodam à fide Christiana. c. 6. c. 7. h. t. quia cum hæretico vel apostata commorari satis nec decet, nec tutum est. 2. Ob periculum animæ, quando nimirum unus conjugum instigat alterum ad unum vel plura peccata gravia, uti est fœdum, veneficium, latrocinium, furtum, can. 5. caus. 28. q. 1. & arg. c. 2. h. t. quia omni iure naturali, divino, & humano licitum est removere periculum ruinæ spirituales, etiam cum incommodo illius, à quo imminet periculum, & instigatio ad malum. 3. Ob periculum corporis, quod ex unius morbo contagioso, v. g. lepra, lue venerea &c. imminet parti sanæ. c. 1. de conjug. leproforum, ad quem Titulum vide plura de hac re. 4. Ob salutem unius, præsertim mariti uxorem nimis crudeliter tractantis, vel ob uxoris infidias in vitam mariti &c. c. 8. & 13. de test. ff. de arg. l. 8. §. 2. C. de repud. Nov. 22. c. 15. ratio, quia omni iure licitum est adversus vim injuliam se tueri, & periculum vitæ aut gravis damni corporalis, aut magni cruciatus declinare. arg. l. 3. ff. de J. & J. Demum 5. Ob valde molestantem cohabitationem propter perpetua jurgia, discordias, rixas ex unius inveterata improbitate non facile cessaturas. DD. cum Sanch. l. 10. d. 18. n. 11. Ratio: quia ex tam frequentibus jurgiis periculatur salus tam animæ, quam corporis: proinde præstat institui divortium quoad cohabitationem; sed videtur opus esse auctoritate Judicis, ad vitandum scandalum, uti & in præcedentibus casibus (excepto primò) ubi in mora non est periculum, & causa divortii non notoria. Dixi.

tium temporale, nimirum quamdiu pars nocens non redierit ad frugem, vel periculum non cessaverit. Unde nec dimittenti (multò minus parti dimissæ) licet ingredi Religionem, vel statum cum Matrimonii usu & individua vitæ societate impossibilem amplecti, excepto casu, quo divortium ob defectionem unius à vera Fide per sententiam Judicis est factum: de quo casu postea.

16 Oppones 1. Christus *Matth. 5. & 19.* propter solam fornicationem, seu carnale adulterium, unius permittit divortium: ergo propter allatas causas non est licitum. 2. In *c. 2. h. t.* permittitur quidem divortium, si unus conjugum instiget alterum ad deserendam veram Fidem, negatur autem, si *furtò vel aliò crimine* comparem *corrumpere velit*: ergo causa secundò locò posita non est sufficiens ad divortium. 3. In *can. 22. caus. 32. q. 5.* sic disponitur: *quidquid mulier tua contra te cogitaverit aut fecerit, non est, exceptà causâ fornicationis rejicienda*: ergo propter fornicationem mariti, aut insidias uxoris adversus maritum, non licet facere divortium. 4. ad 1. Christus permittendo divortium propter unius fornicationem non exclusit alias causas, sicut in antiqua lege non ob solam fornicationem, non obstante, quòd Christus ibi solius fornicationis fecerit mentionem, licuit uxori dare libellum repudiij, & dissolvere Matrimonium quoad vinculum, sed etiam ob lepram, epilepsiam, sterilitatem &c. ut habet communior cum Clericato *decis. 9. n. 32. seqq. de Sacr. Matr. ex c. 24. Deuteron.* Deinde Christus ibi fornicationem statuit pro causa divortij *perpetui*, etiam invita altera parte, abstrahendo ab aliis, quæ videbuntur Ecclesiæ sufficientes ad divortium *temporale*, ad certum vel incertum tempus, conformiter Tridentino *s. 24. de Sacr. Matr. can. 8.* Ad 2. ibi solum dicitur, quòd ob aliud crimen, quàm defectionem à Fide, uxor à marito non possit recedere vel separari, si eam maritus non instiget & sollicitet ad peccatum; cum possit & frequenter soleat maritus esse sceleratus, quin tamen uxorem pelliciat ad sui sequelam, excepto hæresis vel apostasiæ crimine, quo infecti ordinarij solent inducere & pervertere quoque conjugēs: & hinc non permittitur recedere à marito fure, latrone, aut alijs sceleribus inquinato, nisi ad idem vel eadem vitia inciteatur. Ad 3. Per canonem illum prohibetur tantum, ne propter aliud, quàm fornicationis, delictum uxorem *perpetuò* dimittat maritus; alias enim nec propter hæresim vel apostasiam possit dimittere, quod nec Adversarij admittunt.

17 Circa causas adulterij spiritualis & sevitiae notanda adhuc aliqua sunt, & quidem circa *adulterium spirituale* 1. Propter hæresim unius per se quidem temporale tantum divortium induci, donec resipuerit lapsus. *c. 6. h. t.* ut adeò innocens, qui propria auctoritate dimissus, resipiscens teneatur recipere: per accidens tamen inflitui posset perpetuum; si nempe per sententiam & auctoritatem Judi-

dicis divertit innocens, præsertim si iste Religionem velit ingredi. *c. 6. cit. & c. fin. de convers. conjug.* Et hoc pacto evitatur contradictio inter *c. 6. & c. 7. cit.* atque concordantur cum *c. fin. cit.* si nempe dicatur, decerni divortium perpetuum casu, quo intervenit judicium Ecclesiæ, aut intentio ingrediendi Religionem ex parte innocentis, vel actualis ingressus, 2. Casu quo uterque conjugum labitur in hæresim, & unus judicio Ecclesiæ de hæresis crimine est condemnatus, ab isto recedere potest alter, qui de hoc crimine condemnatus non est, nec ei tenetur reconciliari, quia condemnatus absolute amisit jus ad thorum. per *c. 6. cit.* si verò uterque esset condemnatus de hæresi, quilibet ab altero, etiam invito (nisi mutuo consensu restaurent Matrimoniale cohabitationem) divertere permittitur. Neque dicas, paria delicta mutua compensatione tolli, adeoque sicut neutri, casu quo uterque adulteratur, licitum est ab altero divertere, ita neutri, casu quo uterque in hæresim prolapsus est. Nam negatur paritas; quia divortium propter adulterium in favorem innocentis (qui favor cessat, si & ipse adulteretur) divortium verò propter hæresim in favorem Religionis statutum est, ac in detestationem hæresis; quæ causa & finis manet, licet altera quoque pars labatur in hæresim. Ita Sanch. *l. 10. d. 16. n. 4.* & alii contra Abb. & P. Schmier. 3. Non dari mutuam compensationem adulterij & hæresis, licet judicio Ecclesiæ hæc sit declarata, ac in eam lapsus per sententiam sit condemnatus; ita ut, si unus commisit adulterium carnale, alter verò spirituale, dimissus propter adulterium carnale possit adhuc opponere lapsu in hæresim & resipiscenti exceptionem adulterij spiritualis, ac negare thorum, & vicissim; seu ut adulter lapsus in hæresim, ac vicissim lapsus in hæresim possit repellere à thoro adulterum; quia delicta diversæ rationis, & debita ex diversis causis ac finibus inducta, non compensantur: sed divortium perpetuum ex adulterio ob favorem privatum duntaxat, at divortium perpetuum ex hæresi declarata ob favorem publicum Ecclesiæ ac Religionis est introductum. Confirmatur à pari: si unus sponsum de futuro incidat in lepram, alter in fornicationem, non datur compensatio, sed uterque justam habet resiliendi causam. *c. 25. pr. de jurejur.* ergo etiam uterque conjugum habet justam causam divertendi ab altero, si unus in adulterium carnale, alter in spirituale lapsus est, absque ulla compensatione.

Circa *sevitiam* verò notandum est 1. eam 18 non tantum tunc haberi pro sufficiente ad divortium, quando ex truculentia vel insidiis uni ab altero conjugue imminet periculum mortis, mutilationis, vulneris, percussionis sanguinolentæ &c. verum etiam si inflicta sint verbera immoderata, & probabiliter deinceps timenda, licet uxor v. g. non sit sine culpa ob oris petulantiam &c. Imò necessè non est, ut aliquando jam præcesserit gravis & im-

Z

& im-

immoderata verberatio, modò ex circumstantiis, & minis, quas alias maritus solet exequi, meritò timeatur. Verberatio levis autem & moderata ad divortium non sufficit; si enim ob negligentiam vel petulantiam merita est illam uxor, sibi imputet; cum levis & moderata castigatio sit marito permissa, quin detur actio uxori, utpote subjectæ quoad disciplinam domesticam. *arg. l. 5. §. 3. ff. ad L. Aquil.* Si non sit merita, ferre quidem non tenetur uxor, sed vel auctoritate Judicis, vel alio remedio, mariti insolentiam compescere, eumque ad limites discretionis reducere debet. An autem percussio gravis & immoderata sit, nec ne, desumendum est tum ex qualitate uxoris (plus enim indulgetur, si uxor sit plebeja, inculta, rixosa &c. quam si nobilis, debilis, morigera, delicata &c.) tum ex communi persuasione hominum illius loci; nam alicubi valde apprehenditur, si cadatur flagris, vel conculcetur pedibus. In dubio relinquendum est arbitrio Judicis. 2. Quamvis per se requiratur autoritas Judicis, tamen quia ordinariè est periculum in mora, nisi uxor statim fugiat sævientem & crudelem maritum, etiam propria auctoritate institui ab ea posse divortium: Judex tamen Ecclesiasticus, si aliunde intelligat, uxorem aliquam fugisse à viro, tenetur eam citare ad se, & fugæ causam cognoscere, atque alleganti sævitiam viri injungere probationem per idoneos testes; quam si uxor in continenti (intra octiduum v. g. vel intra spatium, quod sufficiens fuerit visum) asserere nequeat, jubere, ut redeat ad maritum; vel, si testes saltem de sævitia viri in genere deponant, aut alia mala tractationis indicia (de quorum sufficientia arbitrari ad ipsum spectat) appareant, permittere separationem ulteriorem; donec vir sufficientem cautionem præstet de non offendendo, vel non lædendo, per c. 8. & 13. de restit. spol. sufficiens autem cautio censetur fieri per fidejussores aut pignora, ex quibus mulier in eventum læsionis consequatur satisfactionem saltem pecuniariam pro injuria. *arg. l. 59. §. ult. ff. Mandati.* Quòd si vir ob inopiam præstare nequeat cautionem fidejussoriam vel pignoratitiam, acceptabitur juratoria. *arg. Auth. Generaliter C. de Episc. & Cler.* Si verò vir censetur haud multum curare religionem juramenti, vel per aliam cautionem uxori non foret satis provisum ob mariti barbariem vel odium, restitui eidem uxor non deberet, donec sufficientia cessantis periculi indicia præbeat maritus. Imò casu, quo uxor plenè probavit viri sævitiam, non videtur uxor teneri ad ullam cautionem acceptandam. Pont. l. 9. c. 23. n. 6. allegans decisionem Rotæ. 3. Licet ordinariè sævitia se teneat tantum ex parte mariti, & propterea jura tantum loquantur de uxore divortium instituente ob sævitiam mariti, idem tamen licere marito, si uxor tam sit crudelis ac perversa, ut maritus, si cohabitaret, non sit tutus in vita vel membris. Ob verbera gravia non quidem facile conce-

detur marito divortium, quia illa, nisi ipsa, proptus ignavum animal, impedire ac retinere facile valebit.

Quæres, apud quem ex conjugibus divortio separatis, & cujus sumptibus, alendi sint liberi? R. 1. abstrahendo à sententia Judicis, apud eum, & expensis illius, qui seclusò delictò, & divortio, tenebatur ad expensas educationis. R. 2. per sententiam Judicis in penam delicti auferenda est proles à conjugibus delinquentibus, & regulariter apud infontem educanda ac nutrienda expensis delinquentis, siue ad eas fuisset seclusò delictò obligatus, siue non. *Auth. Si pater Cod. Divortii l. ult. & Nov. 117. c. 7.* Probabilius hæc obligatio & pœna se extendit etiam ad matrem, quæ fuit causa divortii, modò tam locuples sit, ut alere possit: cum pater & mater, vir & uxor, sint correlativa, atque ideo dispositum in uno censetur quoque dispositum in altero, etiam in lege pœnali & odiosa, ut ex multis probat Everhardus in suis Topicis locis à Correlativis. n. 7. 9. Vid. Sanch. de Matrim. lib. ult. nempe l. 10. d. 20.

TITULUS XX.

De Donationibus inter Virum & Uxorem, & de Dote post Divortium restituenda.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. Quid & quotuplex sit donatio inter virum & uxorem: quid & quotuplex dos.
4. Cujus sit constituere vel promittere dotem, & cuius sit dominium dotis.
5. Quid sit contra-dos, seu donatio propter nuptias. Quid dotalitium. Qua sint bona paraphernalia & receptitia uxoris: qua bona communia utrique conjugi.
6. 7. An & qualis donatio inter conjuges sit irrita.
8. An & quando confirmetur donatio per mortem naturalem aut civilem, vel per juramentum donantis.
9. An & cui restitui debeat dos, vel contra-dos solutò Matrimonio.
10. An & quando constante adhuc Matrimonio repetere dotem possit uxor.
11. An eidem solutò Matrimonio restituenda paraphernalia, item acquasus seu lucra constante Matrimonio acquisita.
12. Quæ sunt restituenda solutò Matrimonio: quoad vinculum, restitui debent, si instituitur divortium quoad thorum & cohabitationem, si id contingat absque culpa dimissi.
13. Non verò si propter adulterium illius; tunc enim dotem lucratur innocens, nisi ad ipsam liberi &c.

Sciendum 1. Duo in præsentī Rubrica proponi, donationes inter virum & uxorem constante Matrimonio, & restitutionem dotis solutò per divortium Matrimonio; nam divortium plerumque comitatur lis & questio de restituenda dote, vel contra-dote seu donatione propter

propter nuptias. Quæ materiæ licet principaliter pertineant ad Civilistas; quia tamen, si incidenter & accessorie deducantur ad Judicem Ecclesiasticum, etiam iste de illis sententiam ferre potest. c. 3. h. t. earum pertractatio recte à Canonistis quoque, licet non adeo ampla, suscipitur.

2. Sc. 2. Donationem inter virum & uxorem vocari illam, quæ vel vir uxori, vel uxor viro aliquid durante Matrimonio concedit vel dat cum animo transferendi dominium. Si id fiat gratis ex mera liberalitate, vocatur *Gratuita*, & est proprie dicta donatio: si autem ex aliqua causa, v. g. remunerationis meritorum, *Remuneratoria*, vel gratitudinis ob beneficia, *Antidotalis* appellatur. Quod etiam refertur *donum Matrimoniale*, (*Morgenaticam*, *Morgengeham*, *Morgen Gab*) quod dat maritus (plerumque nobilis tantum) conjugii altero die nuptiarum propter creditam sibi pudicitiam, vel in remunerationem debite virginis, adeoque non omnino gratis, sed propter aliquam causam. Possunt autem sibi donare vel *mortis causa*, vel *inter vivos*: per priorem donationem, quæ semper ad libitum revocari potest, non statim & absolute transfertur dominium, sed primum interveniente morte: per posteriorem, à donatario acceptatam, statim transfertur dominium vel irrevocabili, vel saltem revocabili, nisi lex obstat.

3. Sc. 3. *Dotem*, objectivè sumptam nihil esse aliud, quam bona illa, sive mobilia, sive immobilia, quæ marito dantur vel promittuntur ad ferenda Matrimonii onera, scilicet ad alendam ex eorum fructibus uxorem, communes liberos, familiam &c. non tamen sub alia conditione, quam ut Matrimonium sequatur. Communis ex l. 10. §. 4. ff. de l. 20. C. de Jure dot. Germanicè vocatur *Heyrath* & *Gut* / *Che* & *Steur* / *Bräut*, *Schag*. Dividitur in *Promissam*, quæ terminos promissionis non egreditur, & in *Constitutam*, quæ traditione illorum bonorum vel rerum perficitur. Quamvis aliqui cum Lauterbach hanc divisionem impugnent, plures tamen communis eam asserunt, attendentes dotem *objectivè*, seu pro re in dotem constituta sumptam; quam Lauterbach & asseclæ videntur accipere *effectivè*, scilicet pro jure, quod marito vel uxori competit in dote. Rursus dos alia nuncupatur *Profecutura*, quæ provenit à patre, avo, vel alio ex ascendentibus paternis, aut ab extraneo quidem, sed intuitu patris: alia autem *Adventicia*, quæ nec à patre aut ascendente paterno, nec illius intuitu, sed ex bonis paternis, vel alicujus extranei, aut etiam ex bonis propriis uxoris datur vel promittitur. Si dos sit res immobilis, non consistens in numero, vel pondere, vel mensura, ejusque valor certò pretiò non taxetur, vocatur *inæstimata*: si verò taxetur certò pretiò, dicitur *æstimata*: quæ taxatio duplicem in finem fieri potest. 1. Ut faciat venditionem (qualis æstimatio in dubio ferè præsumitur) h. e. ut maritus so-

lutò Matrimonio teneatur restituere non dotem, sed pretium illius æquivalens, & tunc appellatur *æstimata æstimatione faciente venditionem*. 2. Ut non faciat venditionem, h. e. ut si fortè, solutò Matrimonio, ex culpa mariti (quam etiam levem tenetur præstare, ut interpretantur l. 17. ff. de Jure dot.) dos in individuo reddi non posset, pretium certum exigi valeret; ac proin pro majori securitate taxatur dotis valor; & tunc *simpli-*
citer æstimata nuncupatur.

Sc. 4. Licet dotem quilibet rerum, in quibus eam constituit, liberam administrationem habens, constituere vel promittere possit, neminem tamen ad id obligari, nisi sequentes. Ante omnes tenetur pater ex bonis propriis, non tamen filia illegitima, aut turpiter viventi, aut quæ patre infcio ante 25. ætatis annum nubuit indigno, seu tali, qui infamia vel turpitudine vitæ laborat: tenetur tamen dotare filiam patria potestate jam liberatam, probabiliter etiam divitem, non modò nubentem, licet nupserit patre infcio, vel sine mentione dotis, sed etiam Religioni se dedicantem. Quantitas verò dotis, licet eam aliqui velint esse *parem legitimæ*, rectius tamen arbitriò Judicis vel boni viri est metienda ex facultatibus patris, liberorum numero, filia ac mariti dignitate & loci consuetudine. Secundò locò in defectum patris obligatur *avus paternus*, si vivat, tantasque facultates habeat. Tertiò in horum defectum & per accidens *mater*, vel hujus loco *avus maternus*. Quartò, si dicti omnes ob inopiam vel aliunde non possint, *frater* sorori inopi, ex eodem patre progenitæ (non verò uterinæ tantum) licet Clericus sit, ex suis bonis, si habeat, dotem constituere debet. Videantur Legistæ. Quando & qualem teneatur dotem dare stuprator defloratæ, diximus Tit. I. n. 9.

Sed penes quem est dominium dotis jam constitutæ, seu jam traditæ marito? &c. Dominium *naturale*, sed sopitum, rerum dotantium non fungibilium, uti & æstimatarum æstimatione non faciente venditionem, est penes uxorem (vel illos, qui constituerunt dotem cum reservatione) *civile* verò, cujus effectus est tum jus vindicandi, tum administrandi bona dotalia, & fructus illorum percipiendi ad sustinenda Matrimonii onera, atque ad communes usus utrique conjugum pro rato temporis, quo durat Matrimonium, post nuptias est penes maritum. pr. Inst. quib. alien. licet. l. 1. & l. 3. §. 2. ff. de fundo dot. l. 10. l. 42. ff. l. 30. C. de Jure dot. Hoc dominium mariti civile ita est *limitatum*, ut is, si dos constituta sit in re immobili, inæstimata, vel æstimata quidem, non verò æstimatione venditionem faciente, sed solum taxationis gratiâ, eam alienare, aut alio modo obligare non valeat, etiam cum consensu uxoris. pr. Inst. cit. nisi uxor post biennium a primo consensu lapsum iterum consentiat. Nov. 61. c. 1. vel nisi absque dolo vel metu sub juramento consentiat. c. 28. de Jurejur. Tunc enim sal-

tem ex virtute Religionis standum est alienationi. Si verò dos constituta sit in re mobili & fungibili, seu consistente in numero, pondere, mensura, item in immobili quidem, sed dos æstimata sit æstimatione faciente venditionem, eam alienare permittitur maritus, utpote absolutum illius, quasi sibi venditæ, dominium consecutus, ac non ad rem ipsam, si per mortem, vel aliàs solvatur Matrimonium, sed ad pretium duntaxat reddendum uxoris hæredibus, vel ipsi uxori obligatus. *l. 10. l. 30. l. 42. cit.* modò maritus ex suis bonis acceptam dotem refarcire possit, quæ omnia sunt uxori hypothecata hypothecâ tacitâ & privilegiatâ pro dote; ex quibus, licet sine culpa mariti dos perierit, refarcitio uxori, vel ejus sanguineis, solutò Matrimonio faciendâ est, quia maritus talis est debitor generis, quod non perit, non certæ speciei. Vid. de hac re Haun. de J. & J. tr. 4. c. 5. & P. Schmier de Jure Propr. c. 3. à n. 97. Struv. Stryck. Eckolt &c.

§ Sc. 5. Doti correspondere contra-dotem seu donationem propter nuptias, eidem verò opponi bona paraphernalia seu parapherna uxoris, & affine esse dotalitium. *Donatio propter nuptias seu Contra-dos, Widerlag / Gegen-Steuer / Gegen-Vermachung* est id, quod maritus, vel alius ejus nomine, uxori promittit vel constituit in remunerationem & securitatem dotis. De Jure communi hæc donatio deberet exæquare dotem quantitate, lucro & fructu. *Nov. 97. c. 1. 2. Nov. 119. c. 1.* Alicubi tamen propter consuetudinem, vel privatas pactiones, solet esse inæqualis, aut etiam omnino nulla: sic videmus, opifices sæpe aliud pro contradote non constitutere, quàm artem suam vel peritiam. De cætero donatio propter nuptias regulatur ferè, sicuti dos, & constitui debet à patre (vel avo) ac in ejus defectum à matre; libere autem potest ab extraneo. Rectè constituitur tam ante quàm post Matrimonium initum (sicuti dos) bona tamen propter nuptias donata, si immobilia sint, alienare Matrimonio constante nequit maritus; licet administratio & usufructus pertineat ad eundem cum dominio naturali; dominium verò civile illorum, at sine usufructu, ad uxorem spectet, sicut dominium civile dotis ad maritum, per §. 3. *Inst. de donat. l. ult. C. de donat. ante nupt.* Et sicut dos solutò Matrimonio de Jure communi reddit ad uxorem, vel patrem donantem, *l. 2. ff. solut. Matr.* ita & donatio propter nuptias reddit ad maritum; nisi nempe solvatur Matrimonium propter unius conjugis adulterium quoad thorum & mensam duntaxat, de quo casu infra. *Paraphernalia bona* (das zugebrachte Gut) late & generaliter sumpta, sunt illa, quæ habet uxor ultra vel extra dotem, sive dein ea tradiderit marito sive non. *l. 8. C. de pact. convent.* Si ea, seclusò dotis titulo, tradidit marito, sunt strictè & specificè paraphernalia. *l. fin. C. eod.* & horum dominium retinet uxor, marito

autem competit custodia, administratio, & usus, non tamen nisi in utriusque utilitatem, imò usum sibi soli reservare potest uxor, & semel jam concessum marito iterum revocare, per *l. 9. cit.* Si verò hæc bona extra-dotalia uxor nec in administrationem tradidit marito, sed suo arbitrio reservavit, appellantur *Recepticia*. Siquidem ex conventionione conjugum pendet, quid dare vel accipere in dotem velint. Si mulier sine mentione dotis permittat maritum frui omnibus suis bonis, hæc potius esse paraphernalia quàm dotalia præsumuntur; quia mulier ex suis bonis non tenetur sibi dotem constitutere, & ideo nec velle præsumitur. Pariter, quæ uxor constante matrimonio ex suo patrimonio, pecunia, industria acquirat, pro paraphernis, quæ etiam facere Recepticia potest, haberi debent; sicut ea, quæ maritus ex sua pecunia, patrimonio, industria comparavit, ipsius sunt. Licet consuetudines & statuta locorum, item pacta dotalia subinde aliud obtineant. In dubio, cujusnam industria, pecuniâ &c. acquisita sint, præsumptio stat pro marito, quòd nimirum bona constante Matrimonio acquisita ad ipsum pertineant, *l. 51. ff. de donat. int. vir. & ux.* & ibi Stryck §. 12. *segg.* Si autem simul utrique conjugi durante Matrimonio aliqua acquirantur bona per donationem, per mercaturam communi industria exercitam &c. appellantur *bona communia*, quorum dominium ad quem pertinet, pendet potissimum ex pactis nuptialibus, vel statutis locorum; vel consuetudine. *Donatitium* denique, licet nonnunquam in alia significatione accipiat, & pro bonis paraphernis, aut donatione propter nuptias, ut explicant DD. in c. 4. h. t. est usufructus, quem maritus in eventum mortis suæ in compensationem dotis constituit in suis bonis uxori; Germanicè appellatur *Wittum / Weibszucht*. Si illo frui velit uxor post mortem mariti, dotem repetere ab hæredibus mariti prohibetur. His pro informatione aliqua & terminorum intelligentia præmissis

Dico 1. Donatio merè liberalis rei propriæ notabilis inter conjuges privatos, quæ unus, nempe donans, sit pauperior, alter verò, nempe donatarius, evadit locupletior, de Jure communi est invalida negativè, licet confirmetur non revocata per mortem donantis, *c. fin. & l. 1. 2. 3. 5. & ff. h. t.* Ratio est, quia vel nimius amor facile conjuges eò adducere, ut per excessivas donationes se ad paupertatem redigerent, vel denegatio rei ab altero conjugè desiderata suspicionem minoris amoris generare & sic turbare concordiam conjugalem posset. Adde, quòd amor & obsequia inter conjuges pretiò comparari non debeant. Dicitur 1. donatio, scilicet inter vivos; nam donatio mortis causâ, cum ex natura sua semper sit revocabilis, nec transferat dominium ante mortem donantis, valet, *l. 9. l. 11. §. 1. ff. de leg. 1.*

Nomine donationis etiam intelligitur mediata, ut si maritus donet tertio ea conditione, ut is redonet uxori, item remissio debiti, vel pretii ex re conjugii vendita. 2. *Mere liberalis*, quæ nimirum ob nullam aliam causam, quam ad exercendam liberalitatem, contingit: unde valet Morgengeba, donationes mutue in continenti seu intra modicum temporis spatium factæ, donatio remuneratoria non notabiliter excedens merita, donatio in favorem Religionis, v. g. ad fundationem capellæ, sepulturæ sacræ &c., quæ fit causâ pietatis aut commiserationis, v. g. ad reparandam valetudinem conjugis, congruam illius sustentationem, ad refectionem ædium incendiis combustarum, vel quæ fit marito ad consequendum officium, dignitatem &c. vel uxori, ut incedat compitor, l. 5. §. 14. 15. 40. &c. ff. eod. 3. *Rei propria*: nam donatio rei alienæ valet in tantum, ut pariat conditionem usufructuendi, l. 25. ff. eod. 4. *Notabilis*: siquidem donatio moderata rei non magno momenti tenet. arg. l. 31. §. 8. l. 42. ff. eod. uti fieri consuevit ad diem natalem conjugis, in Festo S. Nicolai &c. 5. *Qua donans sit pauperior*, seu de substantia actu habita aliquid amittit: quare maritus valide remittit uxori dotem sibi promissam tantum, & nondum traditam, vel usuras dotis nondum solutæ promissas, l. 54. ff. eod. item conjunx valide repudiat in gratiam conjugis, ut huic obveniat, delatam sibi hæreditatem vel legatum à se necdum acceptatum, l. 5. cit. §. 13. 14. licet valide non renuntiet in favorem conjugis lucris primum quærendis constante Matrimonio, cum hoc modo renuntiaret juri jam quæsitæ per contractum. 6. *Et donatarius*, seu accipiens, evadit locupletior, quare valet donatio, si donetur eâ lege, ut res donata in alium, v. g. in pauperem studiosum alendum, transferatur, ut fundetur lampas ad aram arsuræ &c. si donatio sit mutua, seu reciproca. 7. *Inter conjuges*, sive veros sive putativos, l. 3. §. 1. ff. h. t. Si tamen uterque conjunx nullitatem Matrimonii sciret, valeret quidem donatio pro foro interno, in foro autem externo Ficus auferre posset rem donatario in pœnam malæ fidei, in qua sunt tales putativi conjuges, l. 32. §. fin. ff. eod. pariter valeret probabiliter donatio, si solus donans sciret nullitatem Matrimonii; quia talis censetur velle extraneo donare: non verò valeret, si solus donatarius, non verò donans, sciret nullitatem, uti &, si neuter sciret, non quia Lex resistit huic donationi, sed quia donans ob errorem non verè consentit, cum non intendat donare extraneo, l. 32. cit. §. 27. Per conjuges intellige actuales, non sponso, de futuro; his enim donatio permittitur, l. 27. ff. eod. licet habeat hanc conditionem imbibitam, si Matrimonium sequatur; pariter licita est conjugibus actualibus donatio collata in tempus Matrimonii soluti post mortem, per l. 11. §. 1. ff. eod. quia censetur esse donatio mortis causâ, Interim ni-

hil refert, an Matrimonium jam sit consummatum vel non, l. 66. pr. ff. eod. cum inter tales personas sæpe sit ardentior amor, quam post consummatum Matrimonium, ad excessivam donationem impellens. 8. *Privatos*; facta enim à Principe Supremo, vel ejus uxore subsistit l. penult. C. h. t. quod P. König h. t. n. 14. cum Tiraquello & Zasio extendit in Germania etiam ad illustres conjuges, saltem Comites, & Principes, qui sunt immediati Status Imperii, 9. *De Jure Communi*: quid autem sit de Jure Bavarico in casu non extantium liberorum, & postea supervenientium, discere potes ex Tir. l. 4. 15. Land-Recht; & ibi ex Cancell. Schmid, 10. *Est invalida*, ita ut donans nullam contrahat obligationem, vel naturalem vel civilem, sed semper pro libitu revocare donationem possit; illicita tamen non est, quia irritata sine prohibitione: unde donatarius rem sibi donatam retinere potest, quamdiu non revocatur; quæ revocatio cum post mortem donantis fieri non amplius queat, donatarius irrevocabiler fit dominus, 11. *Negative*, h. e. nondum omnino firma; positive autem & omnino invalida non est, cum possit per mortem donantis, etiamsi traditio rei donatæ non esset secuta, sine alio actu confirmari & convalescere, Nov. 162. c. 1. c. fin. cit. Unde dixi 12. licet confirmetur per mortem donantis: qua confirmatione secutâ retrahitur ad tempus, quo facta est, l. 25. C. h. t. ita ut fructus rei donatæ & traditæ tam naturales quam industriales ab eo tempore cedant conjugii donatario; quia fructus sequuntur possessionem, arg. §. siquis à non domino Inst. de R. D. Sed hanc confirmationem intellige, si res donata 500. solidos non excedat; quoad excessum enim, si sine insinuatione apud Judicem facta est, non convalescit, l. 25. cit. 13. *Non revocata*, nam donanti liberum est revocare, remque donatam & traditam, si adhuc existet, vindicare pro libitu, l. 5. §. ult. l. 33. §. 1. ff. h. t. Si jam sit consumpta, & quidem bona fide, tunc condicere conditione sine causa, l. 5. §. ult. & l. 33. cit. si mala fide, agere actione Legis Aquilia, l. 37. ff. eod. Facta autem revocatione fructus tantum industriales manent donatario, l. 17. ff. d. t. naturales verò cum re restituendi sunt donanti, ne contra prohibitionem Legis donatarius fiat ditior.

Oppones 1. Uxor ratione subjectionis conjugalis tenetur ad omnia obsequia marito exhibenda: ergo donatio etiam remuneratoria respectu uxoris est irrita. 2. Legatarius statim fit dominus legati à die mortis, quam obiit legans, licet res legata nondum sit tradita: ergo conjunx illud repudians in gratiam conjugis, ut illi obveniat, privat se jure jam quæsitæ, & sit pauperior, consequenter non valet hæc repudiatio. Dein in l. 3. §. fin. l. 4. ff. h. t. dicitur de marito, qui rem sibi donandam uxori donari jubet, quod idem faciat, ac si rem acceptatam, & suam factam uxori dedisset: ergo si repudiet hæc.

hæreditatem, vel legatum, in favorem uxoris, idem facit, ac si donaret rem suam uxori: ergo talis repudiatio est nulla. 3. Leges irritantes donationem inter conjuges sunt odiosæ: ergo strictæ interpretationis, consequenter exaudiendæ de conjugibus post consummatum Matrimonium; præsertim cum loquantur tantum de donatione inter virum & uxorem, *uxor* autem in sensu proprio non sit nisi post consummatum Matrimonium; antea enim vocatur vel conjunx vel sponsa de præsentis. 4. In l. *Papinianus* 23. ff. h. t. dicitur, quod hæres mariti non possit conveniri super eo, quod uxori promissit per stipulationem maritus, licet durante voluntate maritus decesserit: ergo per mortem donantis non confirmatur & convalescit donatio per traditionem nondum completa, licet ante mortem non revocata, & ad 1. Argumentum probaret tantum, quod maritus uxori non possit facere donationem remuneratiam; non verò, quod illa sit irrita, si fieri posset. Deinde *N. Ant.* licet enim uxor subjecta sit marito quoad legem conjugii, multa tamen obsequia ei præstare potest, ad quæ non tenetur, & quæ ab aliis uxoribus ejusdem conditionis sine culpa non exhibentur suis maritis. Ad 2. *dist. Ant.* statim fit dominus legati completè & absolutè. *N. Ant.* imperfectè & quasi conditionatè, si acceptet legatum. *C. Ant. & N. Conseq.* Ante acceptationem legati non habet jus absolutè quæsitum. Si prius acceptaret legatum vel hæreditatem, & tunc primum cederet eam uxori maritus, utique hæc cessio foret invalida, quia æquivaleret donationi, & cedens fieret pauperior; non verò si nunquam acceptavit pro se. Iussio, qua maritus donaturum sibi jubet donare uxori, de qua loquitur l. 3. & l. 4. cit. involvit virtualiter duos actus, quorum uno tacite acceptatur donatio pro se, altero transfertur in uxorem, & sic res vel jus jam acquisitum amittitur: Repudians autem hæreditatem vel legatum, nondum acceptatum, non amittit rem vel jus jam completè & absolutè acquisitum. Quare *N. Conf.* Ad 3. Leges circa sponsores de præsentis aliquid disponentes exaudiendæ etiam sunt de viro & uxore, quando militat eadem ratio & vicissim, l. 5. v. *quamvis C. de bonis, qua liberis.* Voces *vir & uxor* non sunt curandæ; cum in sensu proprio verè etiam vocentur & sint conjuges, utpote quos non concubitus facit, sed consensus de præsentis expressus. Ad 4. Illa l. 23. est correctæ per *Nov. 162. cit. c. 1. pr. & §. 1.*

8. Quæres 1. Quid requiratur, ut donatio inter conjuges confirmetur morte naturali donantis? 2. An etiam confirmetur illius morte civili? 3. An quoque juramentò donationi adjectò? & ad 1. requiri, ut donatio non sit revocata à vivo, & ut donans moriatur ante donatarium, *c. fin. & l. 32. ff. h. t.* Sufficit autem revocatio tacita, ut si donans rem donatam vendat, leget, do-

net alteri; det pignori, vel subiciat hypothecæ speciali (nam per hypothecam generalem non revocatur) l. 12. *C. eod.* si iniquiter ingratus sit donatarius: si divorcium ex displicentia factum, nec Matrimonium postea redintegratum sit &c. *Molin. ar. 2. d. 289. n. 12. Sanch. Palao &c.* Si donatarius moriatur ante donantem, donatio evanescit penitus, *c. fin. cit.* Ad 2. & respectu Fisci, cui cedunt bona (non verò respectu donantis, cui semper revocare licet) confirmatur per mortem civilem, ita ut Fiscus revocare non possit rem donatam conjugum, sed ut huic maneat, nisi donans revocet ante mortem naturalem, l. 13. §. 1. ff. l. 24. *C. h. t.* puta, si mors civilis consistat in hoc, quod donans deportetur seu mittatur in exilium, si dampnetur ad metallum seu fiat servus pœnæ. Si verò emittat Professionem Religiosam in Religione incapax professionis bonorum temporalium, confirmatur statim: si in Religione capaci, primum per mortem naturalem profectus; quousque donationem cum consensu Superiorum revocare semper potest profectus, excipe casum, quo uxor donavit marito, & postea damnatur confiscatione bonorum; tunc enim donatio non convalescit, sed evanescit, uti notant DD. in l. 24. cit. Ad 3. & cum distinctione; vel juramentum est adjectum ipsi donationi tantum, ita ut juraverit conjunx, se alteri conjugi donare hanc catenam auream v. g. vel pro objecto habuit non revocationem, seu donans juravit, se non revocaturum donationem. In priori casu donatio nullo modo confirmatur aut convalescit; quia juramentum non tam est promissorium quam assertorium, quo affirmatur donatio, quæ sit de præsentis; neque juramentum tale assertorium, utpote merè accessorium, magis stringit, quam donatio ipsa tanquam principale, & habet hanc conditionem imbibitam, sicut ipsa donatio, *ff. de Jure possim donare*, consequenter juramentum non obstat revocationi futuræ, quam Jus permittit. In posteriori casu est juramentum promissorium, & obstat (saltem in foro conscientie) donanti, ut absque peccato revocare nequeat, *c. 28. de jurjur.* cum non-revocare peccatum non sit. Atque in hoc sensu confirmat hoc juramentum, quod fertur in non-revocationem, donationem factam, at in meis principiis, ad *Tit. de jurjur. n. 48. seqq.* traditis, non in linea & ratione donationis, quasi hæc ita convalescat, ut parat obligationem Justitiæ, sed in linea & ratione juramenti tantum, ita ut tantum detur obligatio Religionis, quam parit omne juramentum promissorium, observabile sine peccato & præjudicio tertii. Atque hoc modo intelligi volo doctrinam ad *Tit. de denuntiacionibus n. 10. 12. 13.* in eundem quidem sensum, sed non pari claritate expressam.

Dico 2. Solutò Matrimonio quoad vinculum per mortem naturalem conjugum alterius, vel per ingressum Religionis, vel pro-

pter impedimentum dirimens, quod prius latuit, nunc verò detectum est, dos restitui debet uxori, vel, si mortua sit ipsa, ejus heredibus; & donatio propter nuptias marito, vel ejus heredibus salvò tamen beneficio competentia, quod debetur viro superstiti, congrua alias sustentatione destituto, & seclusis pactis dotatibus, vel consuetudine contraria, aut statuto locali. Communis ex l. un. C. de rei uxori. act. l. 2. 7. & fin. C. solutò Matrim. l. 11. seqq. ff. eod. c. 1. & fin. h. t. Ratio, quia dos datur intuitu & ex causa Matrimonii, ad ejus ferenda onera: si ergo hæc causa tollatur, datum revocatur. l. 1. seqq. ff. de condit. causà datà. Ex verbis Assertionis notanda & explicanda sunt sequentia. 1. Propter impedimentum dirimens, quod latuit, seu ignoratum fuit à contrahentibus, vel probabili errore non subesse credebatur; si enim scienter, vel ex ignorantia crassa, cum impedimento contraxissent Matrimonium, dos, & donatio propter nuptias cederet Fisco in penam, l. 4. de incest. & inuul. nupt. nisi nempe ætas minor eos excusaret, & legitimam ætatem nacti statim ab invicem discessissent. 2. Dos, sive profectitia sit, sive adventitia; quamvis enim de Jure communi dos profectitia, quæ constituta est à patre filia nondum emancipata, revertatur ad dotantem. l. 4. C. solut. Matr. quia verò passim vel per statutum vel per consuetudinem filia censetur emancipata per ipsum Matrimonium, ideo cessat dos profectitia, & redit ad uxorem vel ejus hæredes. 3. Uxori, vel ejus heredibus, nisi nempe, qui dotem constituit, expresse stipulatus sit, ut sibi illa restituatur solutò per mortem Matrimonio. l. un. cit. §. 13. Si uxor mortua reliquit liberos, his, tanquam proximis heredibus, restituenda est. 4. Et donatio propter nuptias &c. hæc enim & dos pari passu ambulant. l. 9. C. de pact. convent. 5. Salvò tamen beneficio competentia &c. vi cuius vir (aliud privilegium nempe hypothecæ privilegiata in bonis mariti omnibus quoad sua dotalia, habet uxor ejusque hæredes. l. 30. C. de Jur. dot. & l. 12. C. qui potior in pign.) vir, inquam, & liberi ejus non tenentur in restituenda dote ad plus, quam salva sustentatione congrua & necessaria possunt, licet tempore contracti Matrimonii pactum contrarium fuisset adjectum; quia humanitatis ratio non permittit, ut inter personas adeò conjunctas tam severa instituat exactio, ut alter per alterum redigatur ad paupertatem. l. 12. l. 14. ff. de solutò Matr. Hoc tamen beneficium non competit viro putatio tantum, neque viro, qui dolò se fecit impotentem ad reddendam dotem, neque alius mariti heredibus, quam liberis ipsius. Ubi autem solvi dos debet, hæredes mariti tenentur alere viduam, usque dum illa solvatur; quia succedunt in onera mariti realia. 6. Seclusis pactis dotatibus, consuetudine, statuto: nam per hæc superstites conjunx præmortuæ dotem, vel præmortui donationem propter nuptias, consuequi potest aut totam; aut ex parte.

Quæres, an uxor nunquam possit repetere dotem nondum solutò, sed constante adhuc Matrimonio? R. potest 1. casu quo vir dissipat bona sua, & vergit ad inopiam, at culpabiliter, non casu fortuito. arg. Nov. 97. c. 6. pr. & 7. h. t. quia periculum, ne quoque dos pereat cum gravi detrimento uxoris, præcavere licet. Et hinc tali casu uxor cautionem vel fidejussoriam vel pignoratitiam pro securitate dotis, etiam stante Matrimonio, recte petit; imò, si hanc offerat maritus, tenetur eam acceptare uxor, ac dotem relinquere marito, licet eam exigere non possit absque dicta causa. arg. l. 1. & 2. C. ne fidejussor. & c. 7. cit. Ex quo ultimo DD. etiam erunt, dotem, si restituatur uxori, non debere relinqui in ejus manibus, sed apud sequestrum deponi, vel credi Mercatori, qui salvà dotis substantià illius fructus reddat marito ad sustinenda Matrimonii onera. 2. Si bona mariti propter crimen inferantur Fisco, per l. 31. ff. solutò Matr. Addunt tertium casum, quo liberi anterioris Matrimonii, vel parentes, fratres aut sorores, destituuntur alimentis, vel ex captivitate redimi illà possent. l. 37. ff. de Jur. dot.

Dubitabis, an solutò Matrimonio etiam alia bona præter dotem restituenda sint uxori vel ejus heredibus? R. omnino. De paraphernalibus, & Morgengeba, nemo prudenter ambigit, quia pleno jure ad uxorem pertinent, licet quoad ista non habeat uxor in bonis mariti privilegiatam hypothecam, sed communem tantum & non privilegiatam. l. fin. C. de pact. convent. Controversia tamen movetur de acquæstibus, seu luctus, constante Matrimonio acquisitis. Qua in re cum majori & meliori DD. calculo discrimen facio inter acquæstus, bona, & lucra, quæ stante Matrimonio obvenerunt utrique conjugii junctim, v. g. ex donatione, hereditate, legato &c. intuitu utriusque factò, vel per negotiationem pecuniis aut bonis utriusque exercitam, item communi & fere æquali industria, labore, studio, parsimonia, uti fit apud quosdam opifices, & mercatores: ac inter lucra, quæ obvenerunt intuitu unius tantum, v. g. uxoris, vel per negotiationem pecuniis unius exercitam, item unius fere, v. g. viri industria, labore, studio, officio, arte; uti contingit apud Officiales & Ministros Principum, Advocatos, Medicos, Consiliarios, excellentes Pictores &c. In priori casu illa lucra, tanquam communia utrique, dividenda sunt, & medietas uxori vel ejus heredibus, altera verò medietas marito vel hujus heredibus reddenda, per c. 2. h. t. De Jure Bavarico quid statutum sit, casu quo sine liberis decessit unus conjugum, vid. Tit. 1. 4. 1. 4. 10. Lands-Recht. In posteriori verò non item, sed acquæstus & lucra cedunt illi, cujus unius intuitu, vel pecuniis, vel industria & labore acquisita sunt, ut à contrario desumitur ex cit. c. Sed hæc intelligenda veniunt seclusis specialibus pactis, consuetudi-

suetudinibus, vel statutis locorum, per *Tit. de Pactis dotal. de Pact. convent. C. & c. fin. h. t.* In dubio præsumptio semper stat pro marito quoad omnes acquisitus & lucra conitante Matrimonio acquisita, quod ad ipsum pertineant, *l. 51. ff. h. t.* Oppones: inter socios semper dividi debent lucra. *l. 29. ff. pro Socio.* Sed conjuges habent se instar eorum, qui societatem contrahunt. *c. 2. cit.* ergo semper acquisita in Matrimonio lucra inter ipsos dividi debent. &c. Divisio lucrorum apud illos socios tantum procedit, qui habent societatem communicativam bonorum, qualis inter conjuges non datur, sed tantum societas individua vitæ, & confortium cohabitationis, atque corporum. *arg. l. 1. ff. de Rit. Nupt.*

12 Dico 3. Solutio Matrimonii quoad thorum tantum vel cohabitationem absque delicto vel culpa unius ex conjugibus, ut si unus cum consensu debito alterius ingrediat Religionem, suscipiat Ordinem sacrum &c. idem prorsus de restitutione dotis, ac donationis propter nuptias, paraphernalium, lucrorum &c. tenendum, quod hucusque diximus de casu soluti Matrimonii quoad vinculum. DD. communiter per textus Juris pro priori assertionem allegatos. Accedit *c. 1. h. t.*

12 Dico 4. Solutio Matrimonii quoad thorum & cohabitationem, seu factio divortio propter unius adulterium, dos vel donatio propter nuptias non est restituenda parti adulteræ, sed eam lucratur innocens per sententiam Judicis, ac simul id, quod dedit, recuperat: nisi, qui constituit dotem, speciali reservatione eam ad se reverti voluerit, aut nisi pars adultera innocenti fuerit reconciliata expresse vel tacite, aut nisi adessent liberi partis adulteræ ex hoc vel alio Matrimonio. Text. & DD. in *c. 4. h. t. l. 8. §. 4. c. de Repud. Nov. 117. c. 8. & 9.* Quare, si uxor commisit adulterium, maritus lucratur dotem, & recuperat donationem propter nuptias ab uxore: & e contra, si maritus sit adulter, uxor lucratur donationem propter nuptias, & recuperat dotem suam à marito. Dixi 1. Propter unius adulterium, nempe perfectum & formale. Dixi 2. Dos; non autem bona paraphernalia, quæ manent adulteræ, ut habet communis; quia poenalis dispositio, qualis est hæc de amissione & privatione dotis, non est extendenda ultra verba Legum. *c. 15. c. 49. de R. J. in 6.* Leges autem solum dotis faciunt mentionem: & licet *c. 4. cit.* dicat, dotem vel dotalitium repeti posse, per dotalitium tamen non intelligenda sunt bona parapherna, ut volunt Adversarii, sed vel donatio propter nuptias, vel pretium & æstimatio dotis, vel alia bona ex pactis dotalibus, secluso adulterio, uxori debita: sic juxta Jus Bavar. *tir. 1. a. 6.* uxor adultera amittit donata à viro, morgengabam & medietatem lucrorum, quando alias ipsi deberetur: quæ medietas etiam de Jure Canonico amittitur, *c. 10. de consuet.* Dixi

3. Innocens: hinc si maritus consensit in adulterium uxoris, vel culpabiliter causam dedit, aut si uterque sit reus adulterii, non lucratur dotem &c. per *c. 6. & fin. de adulter. l. 39. l. 47. ff. solutio Matrim.* Dixi 4. Per sententiam Judicis: cum hæc amissio dotis &c. habeat rationem poenæ; poena autem privativa non incurritur ante sententiam Judicis, per *c. 19. de haret. in 6.* Id concedo, quod pars innocens, si dotem jam traditam habeat, illam retinere valeat absque sententia Judicis, per *c. 4. cit.* possitque se tueri exceptione adulterii adversus adulteram, si repetat dotem: licet nocens ante sententiam non teneatur tradere, vel donationem propter nuptias restituere. 5. Nisi, qui constituit dotem &c. sic revertitur ad patrem, qui filia nondum emancipata (ubi per Matrimonium non emancipatur) constituit dotem, & ad extraneum, qui sub reservatione, ut ad se redeat, dotem constituit. 6. Nisi pars adultera fuerit innocenti reconciliata: de qua reconciliatione vide supra *n. 11. v. & non remissum. Tit. præced. de Divortis*, modo reconciliationi non adjiciatur pactum, ut salvum maneat jus ex adulterio quæsitum innocenti ad dotem & donationem propter nuptias. Secluso tali pacto per reconciliationem recuperatur dos, & donatio propter nuptias, aliæque propter adulterium amissa, licet divortium & privatio fuisset facta per sententiam Judicis, ut habet communis; quia *c. 4. cit.* non distinguitur, an reconciliatio ante vel post sententiam fiat, & hæc dispositio est favorabilis ac sublativa poenæ, adeoque late interpretanda, per *c. 15. cit.* Denique, Nisi adessent liberi &c. Si enim existerent, pars adultera amittit quidem dotem, vel donationem propter nuptias, ea tamen quoad proprietatem non accresceret innocenti, sed solum quoad usumfructum, proprietatem vero cederet liberis. *Nov. 117. c. 8. §. 2.* cui conformiter interpretandum venit *c. 4. cit.* ut Jura concordent Juribus.

TITULUS XXI.

De Secundis Nuptiis.

SUMMARIUM.

1. Quid intelligatur per secundas Nuptias.
2. In harum detestationem quas poenas statuta Jura Civile in feminas binubas.
3. Et quas in favorem liberorum prioris Matrimonii: harum aliqua etiam videtur ad secunda vota transeuntes afficiunt.
4. 5. Secunda nuptia de Jure Canonico sunt vitia: modo moraliter consistit de morte prioris conjugis.
6. An usus Matrimonii novi sit licitus in dubio, utrum non vivat adhuc prior coniux.
7. An in secundis nuptiis licita sit benedictio nuptialis Sacerdotis.
8. 9. Quas poenas à Jure Civili statuit in feminas binubas sustulerit Jus Canonum. Sci.

¹ Sciendum 1. per secundas Nuptias, quæ sæpius post primas, de quibus hucusque egimus, per mortem unius conjugum dissolutas celebrari solent, intelligi omnes, quæ ab eadem persona repetuntur non tantum secundâ, sed etiam tertiâ, quartâ, vel ulteriori vice, etiam vigesimâ. Sic ex D. H. cron. & Boerio refert Menoch. de arbitrar. Jud. l. 2. cent. 5. casu 417. n. 5. quod fœmina quædam, postquam prius jam cum viginti & uno successivè Matrimonium contraxerat, denuo nupsit viro, qui & ipse jam viginti uxores habuerat, & sepelierat. Quoad modum differunt nuptiæ secundæ à primis, quod in secundis de Jure communi non repetenda sit benedictio nuptialis, c. 1. & 3. h. t. quæ nihil est aliud, quàm preces & ceremoniæ ab Ecclesiâ præscriptæ, in solennitate nuptiarum adhiberi solitæ. can. 1. caus. 30. q. 5.

² Sc. 2. A Jure Civili varia esse statuta contra transcentes ad secunda vota seu ad secundas nuptias, maxime contra fœminas binubas, quorum aliqua in odium ac detestationem secundarum nuptiarum, & principaliter in pœnam binubentium fœminarum, alia verò principaliter in bonum ac favorem liberorum prioris Matrimonii, & secundariò ac indirectè tantum in pœnam convolantium ad alterum Matrimonium tendunt. In l. 1. & l. 2. C. h. t. & alibi non tantum graviter interdicitur viduæ, ne præpropere & intra annum luctûs, h. e. anno à morte mariti nondum expletò, nubat, sed etiam, si intra hoc tempus nubere præsumat, frequentibus punitur pœnis. 1. Efficitur infamis. 2. Non potest titulò dotis, vel ultimæ voluntatis, in novum maritum plus conferre, quàm tertiam partem suorum bonorum, licet nulli existent liberi prioris Matrimonii; si existant liberi prioris Matrimonii, reliqua bona his servanda forent: si non existent, hæredibus legitimis cedunt: imò licet uxor ultra tertiam bonorum partem per donationem inter vivos largiretur marito novo, nihilominus, quia hæc donatio non valet, nisi morte confirmetur, & sic obtineat vim ultimæ voluntatis, etiam hæc donatio evanescet. 3. Fit incapax acquirendi ex hæreditate, legato, vel alia suprema voluntate cujusque, nisi novus maritus ei aliquid relinquat. 4. Reddatur inhabilis ad succedendum ab intestato consanguineis ultra tertium gradum: proinde nec consobriño suo succedit; quia ab hoc distat quarto gradu juxta computationem Juris Civilis, quæ in successione hæreditariis attendenda est. 5. Amittit omnia per ultimam voluntatem quamcunque vel per donationem propter nuptias à priori viro acquisitam quoad proprietatem, quàm usufructum (quamvis hunc retineat, si post annum luctûs primùm nubat) quæ proin consanguineis prioris viri ab intestato venientibus addicuntur. Ratio, cur Jus civile ita persequatur ac puniat præpropere transitum fœminæ ad secundas nuptias, principalis est pe-

Lib. IV. R. P. Viti Pichler.

riculum confusionis femininum, & incertæ prolis. l. 11. §. 1. & 2. ff. de his, qui not. infam. secundaria autem est reverentia erga priorem maritum, quem lugere convenit, licet maritus non teneatur vicissim lugere uxorem. per l. 9. ff. eod. & l. 5. cit. Unde, quia neutra ratio reperitur in viris, intra annum ad aliud Matrimonium transeuntibus, leges autem tantum loquuntur de fœminis, hæc pœnæ non tenent viros, Nov. 22. c. 22. cum neque in correlativis, ubi non reperitur eadem ratio, extensio faciendi sit ad non expressa. Ad has pœnas fortè melius referes, quàm ad n. seq. afferendas, quod fœmina, licet in statu viduitatis gaudeat honore & privilegiis mariti defuncti, iis tamen privetur, si nubat viro inferioris dignitatis. l. 13. C. de dign. lib. 12. Nov. 22. c. 36. etiam si nubat huic post annum luctûs.

³ Sc. 3. Ab eodem Jure civili directè & principaliter in favorem liberorum prioris Matrimonii, ac indirectè in secundi pœnam, statuta esse sequentia. 1. Vidua binuba (sive intra sive post annum luctûs) etiam bonorum omnium, quæ titulò lucrativò, nempe sponsaliorum, nuptiarum, liberalis donationis, ultimæ voluntatis, à priori marito acquisivit, vel ex successione liberorum prioris Matrimonii, proprietatem amittit (solo usufructu retento) quæ proprietates reservanda est dictis liberis. l. 3. pr. & §. 1. C. h. t. quæ lucra nuptialia licet Jure Antiquo potuerit inter præfatos liberos inæqualiter dividere, d. l. 3. hodie tamen hæc facultas per Nov. 2 c. 1. & Nov. 22. c. 25. sublata est. 2. Prohibetur de suis bonis plus dare in dotem, vel per ultimam voluntatem relinquere, novo marito, vel titulò sponsalitæ largitatis, vel quocunque alio in eum plus conferre, quàm in unum ex liberis prioris Matrimonii, scilicet ultra portionem filialem, einen Rindes Theil / & quidem, si inæquales inter illos portiones fecisset, non plus, quàm cui ex liberis minimam (modò hæc attingeret legitimam) reliquit l. 6. & 10. C. eod. Utrum verò liberis secundi Matrimonii plus valeat relinquere, quàm liberis primi Matrimonii, disputatur. Imperator in Nov. 22. cit. c. 48. pr. suadet æqualitatem, cum quo & ego. Hæc duæ pœnæ afficiunt etiam viduum ad secundas nuptias transeuntem. l. 5. pr. & §. 1. C. eod. quia pugnat eadem ratio, & favor liberorum æquè in patre ac matre procedit. 3. Mulier secundò nubens amittit tutelam, vel curatelam, liberorum prioris Matrimonii. l. 2. & fin. C. quando mulier. Si tutorem alium non petierit à Judice, & susceptæ prius tutelæ (uti poterat suscipere, quamdiu non nubit l. l. cit.) rationes non reddiderit, incidit in pœnas nubentium intra annum luctûs. Auth. Eisdem C. h. t. Putant quidem aliqui, talem binubam, si à marito fuisset constituta executrix testamenti, etiam executione privari, sicut tutelâ. Sed Sanch. l. 7. d. 88. n. 14. id rectè negat. 4. Privatur educatione liberorum, ita

A a

ut à

ut à matre binuba separari, & in alio loco pro educatione collocari possint (nisi aliud habeat consuetudo loci) & pro exigentia circumstantiarum etiam subinde debeant. *l. 1. C. ubi pupilli. Nov. 22. c. 38. Nov. 117. cap. 7.* Sed hæc posteriores duæ pœnæ locum non habent in viduo secundas nuptias celebrante. Neque patre vivo liberis datur Tutor vel Curator, nisi eosdem emancipaverit. per *l. 18. C. de Jure deliber.* manetque pater legitimus administrator, gaudens usufructu maternorum bonorum, licet proprietates pertineat ad liberos. *l. fin. de bonis Maternis.* Præterea notandum est, quod hæc pœnæ omnes, principaliter in favorem liberorum prioris Matrimonii statutz, iis non exstantibus, vel ante parentem binubum mortuis, evanescent & cessent.

4 Dico 1. Secundæ nuptiæ sunt licitæ. 2. Si morali certitudine constat, consortem thori esse demortuum. Pars prior est de Fide ex illo *1. Cor. 7. si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat: tantum in Domino.* Et ex *1. Tim. 5.* ubi S. Paulus vult viduas juniores nubere. Et quia Paulus nullum excipit tempus, nec illicitum erit viduæ intra annum luctus nubere. Consonat *can. 8.* Concilii Generalis Niceni, atque constans & universalis Ecclesiæ praxis. Pars posterior fundatur in *c. 2. h. t. c. 19. de Sponsal.* & communis Auctorum, ex ea ratione, quod ablente morali certitudine sit periculum Matrimonii nulliter contrahendi, & gravis præjudicii imminenti conjugii fortè adhuc viventi. Moralis certitudo autem habetur per attestationem Magistratus tam Civilis aut Militaris, quam Ecclesiastici: Parochi, qui defunctum sepelivit: Notarii publici: duorum testium de visu: unius testis de visu roboratam aliis adhuc indiciis gravibus: & per famam communem suffultam conjecturis; ac per indicia alia, si plura simul concurrant, ac sufficiant ad violentam præsumptionem: cujusmodi indicia, conjecturæ, adminicula sunt plures testes de auditu, periculosa prælia & obsidiones, quibus interfuit, aut si in loco peste infesto moratus est is, de cujus morte dubitatur, ac insuper jam diu non comparuit, nihilque de eo auditum, aut innotuit de vita; imò unus testis de visu, vel fama communis, sufficere potest in casu, quo certa probatio haberi nequit. *arg. l. 5. §. 6. ff. de re Militari. Sanch. l. 2. d. 46. n. 12. Vid. Gobat. Theol. Experim. tr. 9. à n. 312.* Si Parochus dubitet, num adsit sufficiens probatio de morte prioris conjugis, non assiltat sine recursum ad Ordinarium: si re intellecta & iste dubitet, nec audeat absolute dare licentiam assistendi novo Matrimonio, potest ad novas nuptias aspiranti deferre juramentum, quo confirmet, se nec scire, nec credere, conjugem adhuc vivere. Reiffenstuel *h. t. n. 21.* licet talis conjunx alias, utpote in causa propria, legitimus testis non sit.

5 Oppones 1. In *c. 8. caus. 31. q. 1.* dicitur, secundis nuptiis pœnitentiam esse constitutu-

tam. Et *can. 9. seq. ex S. Chrysof.* sic legitur: secundam accipere secundum præceptum Apostoli est, secundum veritatem autem rationem veritatis fornicatio est. Sed cum permittente DEO publicè & licenter committitur, sit honesta fornicatio: ergo secundæ nuptiæ sunt illicitæ. Confirmatur: Jus civile prohibet, ac punit viduam intra annum luctus transuentem ad secundas nuptias: ergo non licent. 2. In *c. fin. §. porro. Ut lite non contest.* sic habetur: cum alteruter conjugum exspectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur: ergo sufficit verisimilitudo, id est, probabilitas de morte conjugis. Confirmatur: prudenter & licetè operatur, qui sequitur opinionem probabilem, imò etiam minus probabilem. 3. In *c. 19. cit.* plus non requiritur, quam ut ad secunda vota transire volentes certum nuntium recipiant de morte virorum: ergo unus nuntius seu testis de visu sufficit. Ad 1. Ibi dicitur pœnitentia non propter secundas nuptias secundum se, sed propter affectum inordinatum & concupiscentiam binubentium. Adde, quod dictus *can. 1.* sit desumptus ex Concilio particulari Neo-Cæsareensi: sed Concilium particulare non facit Jus. Canon 9. non est desumptus ex S. Chrysof. sed ex Authore Operis imperfecti. Deinde cum *Gl.* communiter explicatur in hoc sensu, quod transitus ad alias nuptias vivente adhuc priori conjugè, & per libellum repudii, qui nunc in Lege Nova est sublatus, repudiata esset fornicatio: quia vero in Lege antiqua dictus libellus repudii erat permittus, idè fortè respectu illius temporis vocatur honesta fornicatio, quamvis neque tum propriè fornicatio fuerit: cum honesta fornicatio in terminis repugnet. Ad Confirmat. Jus Canonicum correxit Jus Civile: utpote fovens peccatum incontinentiæ sub pœnis prohibendo secundas nuptias, uti videbimus. Ad 2. Ibi per tò verisimiliter præsumatur juxta Interpretes intelligitur certitudo moralis, ut evitetur contradictio Jurium, & periculum nullitatis Matrimonii. Deinde ibi non agitur de Matrimonio prius contracto certe valido, sed ob litem ratione impedimenti motam dubiò, imò quod per pœnitentiam jam est declaratum nullum: quo casu utique minor certitudo requiritur de morte conjugis, probabilius putantur tantum. Ad Confirmat. usus opinionis probabilis non est licitus, ubi Jus requirit certitudinem, uti in præsentis casu. *c. 2. c. 19. cit.* Item quando cederet in præjudicium Matrimonii jam aliquando validè contracti, uti hic fieret, contra quod non admittuntur nisi probationes plenæ, & certitudo moraliter obrimibila. *arg. c. fin. de sent. & re jud.* Ad 3. tò certum nuntium in neutro genere intelligendum est, ita ut certam relationem, non personam significet; cum unus testis regulariter non satis probet, saltem non suffultus aliis indiciis, in præjudicium tertii, uti docuimus in *Tit. de Testib.* Quæres, an uti liceat Matrimonio iis, qui cum dubio vel sola probabilitate de morte prioris

prioris conjugis contraxerunt, vel quando supervenit dubium, aut notitia, quod vivat adhuc prior conjux? R. 1. Si uterque, dum contraxit, rationabiliter dubitavit, neuter potest licite petere & reddere debitum conjugale, nisi ex iusta causa dubium practicum deponatur. Si unus tantum dubitavit, stante dubio reddere quidem licite, at non petere potest. Sumuntur hæc ex c. 2. h. t. R. 2. Si dubium rationale supervenit Matrimonio bona cum fide jam contracto, tenentur conjuges in veritatem inquirere, vel saltem ille, cui supervenit dubium, ac interim à petendo debito abstinere, quamvis reddi possit petenti, qui non dubitat: si verò post diligentem inquisitionem veritatis perseveret dubium, recte illud, quatenus practicum est, deponitur, & tam petitio, quam redditio, debiti evadit licita. Quodsi autem certa notitia superveniat, quod prior conjux adhuc vivat, aut vixerit adhuc tempore contractus, Matrimonium secundum fuit nullum, & abstinendum utique ab omni commercio carnali, utut bona fide fuerit prius contractum. Itaque si prior conjux adhuc vivat, restauandum est cum illo Matrimonium, eique cohabitandum: si nunc quidem non vivat amplius, vixit tamen tempore, quo alterum Matrimonium est contractum, istud per novum consensum convalescere ac instaurari potest: quod si non faciant putatitii conjuges, separandi sunt. Oppones. In dubio tutior pars eligenda est: ergo, si superveniat dubium de vita prioris conjugis, illudque perseveret post debitam inquisitionem veritatis, petitio debiti non est licita, neque redditio, si uterque maneat dubius. R. Regula in *Anec.* posita, procedit in dubio practico, non speculativo: in hoc non præceptum sonat, sed consilium, nisi Jus specialiter præcipiat in particulari materia. Interim ut dubium practicum possit deponi, requiritur utique gravis causa, qualis in præfenti casu potest esse possessio cepta cum bona fide.

7 Dico 2. Secundæ nuptiæ, vel potius personæ, transientes ad secundas nuptias, prohibentur benedici c. 1. c. 3. h. t. idque procedit, si utraque pars, vel una tantum, jam aliquando Matrimonium contraxerit, & benedictionem nuptialem receperit, si vir, si virgo; quia in c. 3. cit. adhibetur particula disjunctiva vel ibi: vir, vel mulier, ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici. Ratio forte est: quia alias quoque benedictiones, & consecrationes solennes, uti virginum, Ecclesiarum, altarium, non vult Ecclesia repeti, ne vilescant. Extendit se assertio etiam ad illas personas, quæ contrahendo Matrimonium invalidum fuerunt benedictæ, & postmodum id renovare intendunt inter se, vel cum aliis novum contrahunt: quia benedictio nuptialis non propriè nuptiis, sed personis impenditur: ergo, licet nuptiæ fuerint invalidæ, benedictio ta-

Lib. IV. R. 2. Viri Pichler.

men valide data est personis. Et hinc non procedit argumentum, quo utuntur Adversarii ex l. 187. ff. de R. J. quod deficiente principali deficere debeat & accessorium; negatur enim suppositum, quod nuptiæ sint principale, cui impertiat benedictio. Sed dicta procedunt de Jure communi & Scripto; nam consuetudo circa hanc benedictionis ceremoniam varia est teste Gobat tr. 10. num. 564. In multis locis adhiberi solet, quando unus contrahentium, si vir si virgo, si femina, nunquam recepit: in Dicecesi Frisingensi, ut habet Rituale illius cap. 9. membro 1. §. 8. usus permittit quidem dictam benedictionem, si eam sola femina nunquam recepit, prohibet tamen, si solus vir nunquam recepit, bene tamen femina: seu concedit, si solus vir secundas celebrat nuptias, & prohibet, si sola femina: à fortiori autem prohibet, si utraque pars jam fuit aliquando benedicta in aliis nuptiis. Ut cujuslibet Dicecesis consuetudo tibi innotescat, in qua vivis, inspicere diligenter Rituale illius, vel ex peritis discere labora, ne impingas.

Dico 3. Poenæ à Jure Civili directæ in odium secundarum nuptiarum, quas vidua celebrat intra annum luctus, decreta, & à nobis n. 2. recitata, à Jure Canonico sublata sunt, adeoque Jus Civile est correctum. 2. Non verò sublata sunt illæ, quæ principaliter spectant favorem liberorum, à nobis n. 3. relata. Pars prior quoad poenam infamiæ est clare decisa in c. 4. & fin. h. t. Et quia in reliquis poenis primi generis reperitur eadem ratio, quam ibi allegant c. 4. & c. fin. cit. nempe permissio Apostoli, & potestas mulieri concessa mortuo viro nubendi alteri, ac insuper libertas Matrimonii à DEO & Christo in remedium concupiscentiæ indulta, cui non minus obstant reliquæ poenæ, ac infamia, ita ut vidua, si non libere posset transire ad secundas nuptias, sæpe exponeretur periculo incontinentiæ & gravium peccatorum, ideo communissima DD. contra Cynum, Bald. Barbos, in *Addit. ad c. fin. cit. n. 5.* etiam reliquas poenas docet esse abolitas. Excipio ultimam, quam per modum appendicis adjeci, nempe de privatione honoris, quam subit vidua nubens viro, qui sit inferioris dignitatis, quam prior maritus fuerit, quia neminem scio, qui hanc abolitam asserat, nec videtur esse propriè poena, sed potius necessarium consequens ad præsentem statum. Excipiunt etiam communiter casum, quo vidua intra annum luctus fornicatur, & sic iisdem poenis subicitur, quibus subiacet de Jure Civili intra eundem annum transiens ad secundas nuptias. Nov. 39. c. 2. §. 1. nam Jus Canonicum patrocinator tantum nuptiis secundis, quæ per se licitæ sunt, non verò fornicationi. Id indulgeo fornicanti, quod ante sententiam, saltem declaratoriam criminis, non teneatur restituere, quod à marito accepit titulò lucrativò

A a 2

tivò &c. cùm pœnæ privantes jure quæsitò non incurrantur ante omnem sententiam. Pars posterior, quam tenent plerique contra Felin. & Abb. in *c. 10. n. 19. 20. de constit.* probatur partim negativè, quia Jus Canonicum ea, quæ Jus Civile circa secundas nuptias, in favorem liberorum prioris Matrimonii statuit, nullibi legitur fuisse, partim positivè ex *c. 67. de appellat.* ubi comprobatur amissio tutelæ, quam mater binuba, secundùm Jus Civile incurrit, partim quia iustissima causa, ne scilicet parentes binubi negligant liberos prioris Matrimonii, addicendo totam substantiam novis conjugibus, exigit nihil immutari circa saluberrimas leges Juris Civilis.

9. Oppones 1. contra primam partem assertionis. *c. 4. & c. fin. citt.* sunt correctoria Juris, & solum exprimunt pœnam infamiæ: ergo ad reliquas non extendenda. per *c. quæ à Jure. de R. J. in 6. & l. 32. §. fin. de Appellat.* etiam propter identitatem rationis. 2. Contra secundam partem: reliquæ pœnæ primi generis sunt abrogatæ à Jure Canonico, licet earum mentio non sit facta, sed tantùm infamiæ: ergo etiam pœnæ secundi generis sunt abrogatæ, licet earum mentio non fiat in Jure Canonico. 3. Jus Canonicum voluit consulere liber-

tati secundarum nuptiarum tollendo primi generis pœnas: sed etiam secundi generis pœnæ obstant, & aliquo modo impediunt libertatem secundarum nuptiarum: ergo sustulit etiam istas. R. ad 1. Si identitas rationis est expressa in lege, uti in præsentibus, item ubi extensionem exigit favor publicæ utilitatis, & animarum, extendenda est lex ad casus non expressos, in quibus reperitur eadem ratio, & concurret favor publicus ac animarum. Ad 2. *N. Conf.* Leges enim odiosæ uti sunt correctoria, non sunt extendendæ ad ea, quæ proprie non comprehenduntur sub iis, quæ abrogantur: pœnæ autem secundi generis non sunt proprie principaliter pœnæ, sed potius favores, principaliter spectantes bonum liberorum prioris Matrimonii. Ad 3. *N. Min. & suppositum*, quoddam sint proprie pœnæ. Certe non possunt parentes prudenter conquiri de imminuta libertate transeundi ad secundas nuptias, si per leges consulatur ipsorum liberis, quod ipsi ex æquitate naturali teneantur quidem, sed sæpe omitterent facere, cæco & inordinato amore posterioris conjugis in transversum acti.

O. A. M. D. G.

Decre-